

څلوېښت کاله په توپان کې

عبدالکریم څرم

Ketabton.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

څلوربښت کاله په توپان کې

ليکوال: عبدالکریم خرم

خپرنډوی: اکسوس کتابپلورنځی

ډیزاین: حسیب الرحمن ساحل

چاپځی: وایگل چاپ

چاپ وار: دویم «له جزوي تصحیح سره»

چاپ کال: ۲۰۱۹ / ۱۳۹۸

بیه: ۴۷۰ ₪

پته: افغانستان-کابل، درېیمه ناحیه، د دهبوري پارک جنوبي دروازي ته مخامخ

ISBN: 978-9936-653-22-1

☎ 0202 504 652, 0798 98 96 96

✉ aksosbookstore@gmail.com

📘 aksos book store 📖 aksosbookstore

www.aksosbookstore.af

د دې کتاب د هر ډول چاپ او خپرولو حقوق له خپرنډوی سره خوندي دي.

څلويښت کاله په توپان کې | ۳

اهدأ

هغوی ته چې په دې اوږدو توپاني کلونو کې په پرديو فکرونو، زر، مقام، او آرام ژوندانه دوکه نه شول، له زوره ونه وېرېدل، بلکې د ژوند تر وروستۍ شېبې ټينگ ودرېدل او پر مخ لاړل.
پلار او مور ته مې چې هغوی هم له همدې ډلې وو.

ليکلی

- ۹ ..... سریزه
- ۱۲ ..... **لومړۍ برخه**
- ۱۳ ..... د ماشومتوب دوره او کورنۍ
- ۱۵ ..... ښوونځی:
- ۱۶ ..... د ۱۳۵۷ د غويي کودتا:
- ۱۹ ..... د سياسي فعاليت پيل:
- ۲۱ ..... د سياست نړۍ ته څه ډول ورننوتم؟
- ۲۳ ..... له کودتا يو کال وروسته:
- ۲۵ ..... د مخالفونو پيل او د پاڅونونو آوازي:
- ۲۷ ..... د منظم فعاليت پيلول:
- ۲۸ ..... د مرغومي شپږمې پېښه او د کب د درېيمې پاڅون:
- ۳۰ ..... د کابل پوهنتون او ښوونځيو لاريونونه:

څلويښت کاله په توپان کې | ۵

- دوهم ځلې زنداني کېدل او په وردگو کې پټېدل: ۳۵
- لومړی ځل په وردگو کې پټېدل: ۳۹
- درېيم ځل بندي کېدل: ۴۴
- د نيول کېدو جريان: ۴۶
- پلچرخي زندان: ۵۶
- په زندان کې ستونزې: ۶۱
- له زندانه خلاصون: ۶۷
- وردگو ته تگ: ۷۲
- د پېښور په لور خوځېدل: ۸۳
- د پېښور ژوند: ۹۰
- د حزب په فرهنگي دفتر کې د کار پيل: ۹۳
- د لوړو زده کړو د دوام لپاره پاريس ته سفر: ۹۸
- په پېښور کې د سياسي ژوند نوی پړاو ۱۰۷
- د وطن مجلې پيل: ۱۱۳
- په افغان پوهنتون کې استادي: ۱۱۵
- سياسي فعاليتونه: ۱۱۷
- د قبرس په غونډه کې گډون: ۱۱۹
- کابل ته سفرونه: ۱۲۹
- د سپټمبر پېښې او د بن کنفرانس ۱۳۸
- امريکا او د پايپ لاین ديپلوماسي: ۱۴۳
- اسامه داسې زوی چې له نورو سره يې توپير درلود: ۱۴۸
- د بن کنفرانس: ۱۵۱
- لنډمهالې ادارې ته د واک لېږدول: ۱۷۰

- ١٧٥ .....: د کار پیل: د راستنېدل او په هېواد کې د کار پیل: ١٧٥
- د واک له انتقال وروسته د هېواد اداري او سياسي وضعيت ١٨٤
- په ارگ کې د کار پیل: ١٩٠
- په اطلاعات او کلتور وزارت کې کار: ١٩٨
- د ملي راډيو ټلويزيون د برخليک مسأله: ٢٠٤
- د ملي راډيو- ټلويزيون دننه ستونزې: ٢٠٦
- د پاليسي او عمل گروپ يا (PAG) Policy Action Group: ٢١٤
- د اړيکو د همغږۍ ملي مرکز (NCCC) جوړېدل: ٢٢٠
- د پوهنتون او دانشگاه مسأله: ٢٣٠
- د سريالونو جنجال: ٢٤١
- عمومي فرهنگي وضعيت او په دې برخه کې د وزارت هڅې: ٢٤٧
- د رسنيو قانون او په ولسي جرگه کې زما د استيضاح مسأله: ٢٦٣
- د ٢٠٠٩ کال د ولسمشرۍ انتخابات: ٢٦٨
- دويمه برخه** ٢٨٥
- ارگ ته بيا راستنېدل ٢٨٦
- له حامد کرزي سره کار کول: ٢٩٢
- د ٢٠١٠ ز کال د پارلماني انتخاباتو لانجې: ٢٩٨
- د کابل بانک مساله: ٣٠٣
- بگرام، هغه زندان چې امريکايان يې تړلو ته حاضر نه وو ٣١٢
- په افغانستان کې د امريکايي زندانو په تړاو د تفاهم ليک لاسليک: ٣٢٥
- د ځايي خلکو پاڅون او د وردگو له نرخ نه د امريکايي ځانگړيو ځواکونو وتل: ٣٤٧
- د بهرنيانو د پتو زندانو کشفيدل: ٣٥٢

څلورېنښت کاله په توپان کې | ۷

- د زندانونو مساله کرار کرار حل شوه!..... ۳۵۶
- له امریکا سره د اوږد مهاله ستراتیژیکې ملګرتیا د تړون پر سر خبرې . ۳۶۰
- په ایټ آباد کې د اسامه وژل کېدل: ۳۶۵
- د ستراتیژیک تړون پر سر د خبرو دوام: ۳۶۹
- افغانستان ته د اوباما راتګ ۳۸۹
- ارګ ته د اوباما راتلل او په نیمه شپه کې د تړون لاسلیک: ۳۹۳
- ملکي مرګ ژوبله او له تړون وروسته ستونزې: ۳۹۵
- د هغې سولې لپاره هڅې چې تر پایه په لاس را نغله: ۴۰۲
- د افغانستان سوله له امریکا او پاکستان سره برمه: ۴۰۵
- کابل ته د سید یوسف رضا گیلاني مهم سفر: ۴۰۷
- له استاد رباني وروسته د سولې برخلیک او د سولې عالي شورا وضعه: ۴۲۳
- د قطر د دفتر د پرانیستلو پېښه: ۴۲۸
- امریکا ته وروستی سفر: ۴۴۷
- دوحې ته سفر او د قطر له امیر سره لیدل: ۴۶۱
- په بروکسل کې درې اړخیزه غونډه: ۴۶۵
- د بروکسل سفر: ۴۷۰
- په ناټو کې د امریکا د سفیر په کور کې درې اړخیزې خبرې: ۴۷۸
- بالاخره د قطر دفتر پرانیستل شو: ۴۹۴
- له حزب اسلامي سره د سولې هڅې: ۵۰۶
- د امریکا او افغانستان تر منځ امنیتي او دفاعي تړون ۵۱۴
- کابل ته د جان کیري سفر او د امنیتي تړون پر سر خبرې ۵۳۸
- له امریکا سره د امنیتي او دفاعي تړون په تړاو مشورتې لویه جرګه: ۵۷۹
- د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره د کورنیو او بهرنیو فشارونو دوام: ۵۹۹

- د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ پر انتخاباتو ځغلند نظر او د واک لېږد:..... ۶۱۴
- انتخاباتي قوانين او د کمپسيونونو د نويو غړيو ټاکل:..... ۶۱۷
- د نوماندانو د لست نهايي کېدل:..... ۶۱۹
- حامد کرزی بايد ولسمشر پاتې شي:..... ۶۲۳
- د انتخاباتو ترسره کېدل او تر هغو وروسته لانجې:..... ۶۲۶
- د امریکا علني مداخله او کابل ته د جان کيري سفر:..... ۶۳۹
- ولسمشر اشرف غني ته د واک لېږد:..... ۶۵۱

سریزه

کله چې شاته گورم، پر تېرو څلویښتو کلونو کې، وینم چې مبارزه مې کړې نه سیاست. له ماسره د ارگ په مانیو کې هماغه احساس ؤ چې د څرخي پله زندان په پنجره کې ؤ.

متاسفانه افغانستان له څلویښتو کلونو راهیسې له یوه اشغال نه پر بل او له یوه بحران نه پر بل اوښتی او د زوال په لوري یې مزل کړی.

البته د انسان د ژوند له لومړنیو پړاوونو تر ننه پورې د تاریخ د یرغلګرو منطق او چلن داسې اړخونه درلودلي دي چې ډېر پرې دوکه شوي او یا یې پر خلاف د درېدو توان له لاسه ورکړی.

یو وخت یې مور ته مرتجع عناصر ویل چې په اصطلاح د «تاریخ د جبر» پر وړاندې ولاړ وو او «بې ځایه لاس او پښې» مو غورځولې چې د بشریت د پرمختګ د حرکت مخه ونیسو او د «نړیوال کارګري انقلاب» د بریا مانع شو.

بل وخت یې مور «پوپولیسټ» او د توطیې پر تیوري باوري بللو چې د «ترهګری پر خلاف د آزادۍ او بشري حقونو د علمبردارانو پر صادقانه مبارزه» مو شک کړی ؤ.

خو زه ځان د هغه اروپایي فولکلوريکې کیسې ماشوم په شان گنم چې په یوې لویې، حیرانې او دوه زړې غونډه کې یې غبر کړی ؤ چې «پاچا برنډ دی!» له دنیاوي او مادي اندېښنو نه فارغ ضمیر، انسان ته خامخا دا فرصت ورکوي چې داسې غبر اوچت کړای شي.

کلونه مخکې یې چې زه د استیضاح لپاره پارلمان ته ور بللی وم د استعمار او د هېواد پر رسنیو یې د نفوذ او له هغو د وسیلې په توګه د کار اخیستلو خبره مې وکړه. هغه وخت یو شمېر و نه پوهېدل چې څه مې وویل، ځینو په

هغه او دغه نومونو تورن کړم او د امریکا په سفارت کې یې پرېکړه وکړه چې زه یې «دوست» نه يم، کله مې چې وغوښتل په افغانستان کې د امریکا د نويو او منعه شويو وسلو د کارولو او د هغو د بدو اغېزو مساله مطرح کړم زه یې له «وسله‌والو مخالفينو» سره پر همکارۍ تورن کړم او د بگرام زندان په لانجه کې د درېدو په پار یې توهين کړم. تر ټولو په زړه پورې دا چې هغو کسانو هم دغه کار کاوه چې غازي امان الله خان یې خپل اتل باله او تصويرونه به یې په خپلو دفترونو کې راڅپولي وو.

باور مې دی چې که همدغه کسان له انگریزانو سره د افغانانو د لومړۍ جگړې پر مهال اوسېدای دوی به د محمد شاه خان بابکر خپل پر ځای د ولي محمد خان لاتې په څنگ کې ولاړ وو.

ما ته داسې مشورې راکړل شوې چې په لومړي گام کې د دې کتاب له لومړۍ برخې تېر شم چې زما د شخصي ژوند او جهاد دوران پکې رانغښتی دی، خو داسې مې ونشو کولای، ځکه چې د جهاد دوره زموږ د هېواد د تاریخ له مهمو دورو څخه ده. باید هغه څه مې چې د جهاد د صفونو د يوه وړوکی سرتېري په توگه پکې لیدلي وو ویلي وای. ځکه خو هغه څوک چې د ولسمشر کرزي د حکومت د وروستيو کلونو له تودو سياسي جرياناتو سره لېوالتیا لري کولای شي د کتاب په دویمه برخه کې یې ولولي.

ما هڅه کړې هغه څه چې مې لیدلي او اورېدلي دي له کمي او زیاتي پرته یې کټ مټ ولیکم. ښکاره ده چې زه د پېښو د یوې برخې شاهد وم نه د ټولو، ځکه خو د پېښو په روایت کې هر ډول نیمگړتیا قصدي نه بلکې ښايي زما د ناخبرۍ په سبب وي. په ځینو برخو کې مې ډيالوگونه راوړي دي. له دې نه مې دوه هدفونه وو: یو دا چې په روایت کې امانت رعایت شي او

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۱

دوهم دا چې د هغې غونډې فضا پکې انځور کړای شم کوم کار چې په عادي نقل قول سره ممکن نه دی.

زه د دې کتاب په لیکلو کې د ډېرو دوستانو، د هغوی له جملې څخه د حمید ناصري، نذیر احمد سهار او جاوید کوټوال له همکارۍ او مهربانۍ څخه برخمن وم چې له ټولو مننه کوم.

په ځانگړې توگه له خپلې خور ليلا خرم، زوی مې عبدالله او لور مې عايشه جانې څخه مننه چې د دوی له همکارۍ پرته دا کار ناشونی ؤ.

له گران دوست محمد زبير شفيقي څخه چې د پښتو متن په لیکلو کې يې راسره همکاري وکړه مننه کوم.

درښت

عبدالکریم خرم

کابل - پروان مېنه

چنگاښ ۱۳۹۸

لومڀري ٻرخه

د ماشومتوب دوره او کورنۍ

ما په ۱۳۴۲ لمريز کال په يوه نسبتاً سوکاله کورنۍ کې د کابل په پروان مېنه کې نړۍ ته سترگې وغړولې، پلار مې دولتي مامور ؤ او هغه مهال چې زه لا ماشوم وم د ښکار پر مهال يې په يوې پېښې کې خپل ژوند له لاسه ورکړ، د پلار له وفات وروسته مې مور زما له تره عبدالغفور خرم سره واده وکړ، تره مې د پلار له وفات څخه مخکې هم او تر هغه وروسته هم زما او زما د ورور او خويندو د روزنې مسووليت پر غاړه اخيستی ؤ. زه چې په ژوند کې څه لرم د هغه له برکته دي، تره مې يو مهربانه، وطن دوست او زيارکنس سړی ؤ چې ډېر زړ يې دولتي کار پرېښود او په خپل شخصي کاروبار کې يې چې پيل کړی ؤ ښه پرمختگ وکړ. هغه يو وخت د سيد احمد گيلاني او يوه لبناني سوداگر سره يو ځای يو شرکت جوړ کړ او د «NCR» نمايندگي يې ترلاسه کړه او لومړی ځل يې کمپيوټري ماشينونه چې ډېر لوی لوی وو افغانستان ته راوړل او لومړی ځل يې د باولینگ کلب جوړ کړ دغه شرکت د ايسکریم ماشينونه هېواد ته وارد کړل. که څه هم د ده پانگونې او سوداگري دوه ځله يو ځل د چنگاښ د ۲۶ مې د سردار داود خان له کودتا سره او بل ځل د غويي د اوومې له کمونيستي کودتا سره سختې ضربه وليدې، خو بيا هم مايوس نه شو. تر دې چې د ډاکټر نجيب د واکمنۍ پر مهال مجبور شو چې کور، کلی او کاروبار هر څه زما مشر ورور او د هغه کورنۍ ته پرېږدي او له کورنۍ سره له کابله پېښور ته هجرت وکړي. په دې کتاب کې چې تر دې وروسته هر ځای د «پلار» يادونه کوم، هدف مې تره دی - هغه څوک چې د وطن دوستۍ لومړنی درس يې رابښودلی دی.

مور مې د يوه متقي سړي لور وه چې د خپل ژوند زياته برخه يې له انگرېزانو سره د خپلواکۍ په جهاد کې د جنوب په جبهه کې تېره کړې وه. د پلار له

لوري مې بابا د وردگو د سيدآباد او د مور له اړخه بابا مې د چک ولسوالۍ ؤ، چې په کابل کې د پير سيد احمد گيلاني د پلار نقيب صاحب په دربار کې يو له بل سره آشنا شول او وروسته يې دغه پېژندگلوي په خپلوی بدله کړه.

د پلار له لوري نيا مې د مشرقي او د ساپي له قوم څخه وه او د مور له لوري نيا مې د وردگو د دراني تېره وه.

څرنگه چې هغه مهال د وردگو په کليو کې د نجونو ښوونځي نه وو، مور مې د عربانو درې د کوډۍ کلي له ملا عبدالغني اخوندزاده نه سبقونه ويلی دي. هغه د ژور نظر خاونده او پر ټولنيزو بدلونونو خبره وه. شعري طبعه يې هم درلوده، کله يې چې په کابل کې ژوند پيل کړ د هغه مهال جريدې او اخبارونه به يې مطالعه کول. پر هېواد د شوروي تر يرغل، په تېره زما تر بندي کېدو وروسته يې د خپلې شعري قريحې له مخې د شعر په ويلو پيل وکړ، داسې شعرونه چې د مجاهدينو په ستاينو او د يرغلگرو د غندنې په باب وو. د هغو شعرونو کتابچه يې د خاد غړيو زموږ د کور د تلاشي پرمهال ورسره يووړه. د هجرت پرمهال يې هغه شعرونه چې په ياد پاتې وو له سره وليکل چې اوس د «کړاو» په نوم په وړوکې ټولگه کې چاپ او خپاره شوي دي. مور مې زما مشره خور ملالی سلیمي چې په وردگو کې زير بدلې وه له خپلې غېږې بېله کړه او کابل ته يې واستوله چې دلته ښوونځی ووايي، خور مې چې د ملالی لېسې له ممتازو شاگردانو څخه وه د کابل د طب پوهنځی يې بشپړ کړ هلته په کدر کې شامله شوه او درس يې هم ورکړ.

دوهمې خور مې گلالی څرم د لېسې له زده کړو وروسته لږ وخت لوړو زده کړو ته دوام ورکړ بيا د کور په کار بوخته شوه. دريمه خور مې چې تر ما کشره ده شاعره او ليکواله ده، هغې د حقوقو پوهنځي وروستی کال له

څلوربښت کاله په توپان کې | ۱۵

مجبوري پرېښود او له کورنۍ سره پېښور ته مهاجره شوه. ليلاً څرم په پښتو او دري دوي شعري ټولگې، يوه د مقالو ټولگه او يوه د طنزونو ټولگه چاپ کړي دي. په پېښور کې هغه لومړی «د پیام زن مسلمان مجلې» او «نساء» جريدې مسووله مديره وه او وروسته د «وطن» مجلې مسووله مديره چې مور په گډه د يو شمېر ليکوالو دوستانو په قلمي همکارۍ خپروله.

ورور مې عبدالرحيم څرم د کابل له انجنيرۍ پوهنځي څخه فارغ شو. د سردار محمد داود خان د حکومت پر مهال عسکري خدمت ته لاړ، هلته د احتياط له يو شمېر نورو عسکرو سره په دې جرم چې له عسکري قوانينو يې سرغړونه کړې او په اعتراض يې لاس پورې کړی شپږ مياشتې زيات په عسکري خدمت کې پاتې شو او په جزايي ډول د کونړ سرکانونو ته واستول شو، چې د ثور له کودتا څه لږ مخکې يې ترخيص واخيست.

ښوونځی

ما لومړنی زده کړې د پروان مېنې په راييا ښوونځي کې چې زموږ کور ته نږدې ؤ سر ته ورسولې. پلار مې هيله درلوده چې نورې زده کړې د هغه مهال تر ټولو په غوره ښوونځي کې چې استقلال لېسه وه وکړم. استقلال لېسې چې زياتره د اشرافي کورنيو زامنو پکې درس وايه سخت شرطونه درلودل.

هغو ته د شاملېدو لپاره زده کوونکي بايد کانکور ازموينه ورکړې وای او د نورو لېسو پر خلاف چې د بريا نومره پکې له سلو نه ۳۵ نومرې وې، دلته زده کوونکي بايد لږ تر لږه پنځوس نومرې گټلې وای.

زموږ له ښوونځي نه يو گروپ نجونې او هلکان ورغلو او په کانکور کې مو گډون وکړ، له لسگونو تنو څخه په هلکانو کې موږ دوه تنه بريالي

شوو چې استقلال لېسې ته لاړو او له نجونو څه دوې تنې بريالۍ شوې چې ملالۍ لېسې ته شاملې شوې. استقلال او امانې هغه دوې لېسې وې چې بهرنيانو اداره کولې.

استقلال فرانسويانو اداره کوله، پر عادي ورځنيو درسونو سربېره، مور په اونۍ کې دوې ورځې له ماسپښين وروسته فرانسوي ژبه ويله او د ژمنو رخصتو پر وخت هم، په ځانگړې توگه د اووم ټولگي له پيلېدو مخکې فرانسوي ښوونکيو مور ته د ژبې درس را کاوه. د لسم ټولگي له پيل سره ټول ساينسي مضامين په فرانسوي ژبه وو او فرانسوي ښوونکيو يې درس ورکاوه، په استقلال لېسه کې د درس نظم او ترتيب، ورزش او فرهنگي فعاليتونو ډېر ارزښت درلود. فرانسويانو هڅه کوله چې استقلال لېسه د افغانستان د راتلونکيو نخبه گانو د ځانگړې روزنې ښوونځۍ شي.

په نظر کې وه چې پر ۱۳۵۷ لمريز د نا پيلو هېوادونو کنفرانس په افغانستان کې جوړ شي، ارگ او بهرنيو چارو وزارت ته د نږدې والي په دليل د دې کنفرانس يوه برخه په استقلال لېسه کې جوړېده. له همدې امله د لېسې په ودانۍ په ځانگړې توگه په اديتوريم کې تياري نيول کېدو، ټولو زده کوونکيو به په تلوسه هغو ته کتل، خو د غويي پر اوومه کودتا وشوه او دغه کنفرانس د افغانستان پر ځای په کيوبا کې تر سره شو.

د ۱۳۵۷ د غويي کودتا

د پنجشنبې ورځ وه پلار مې د پخوا په څېر سهار په خپل موټر کې ښوونځي ته ورسولم. زه د نهم ټولگي زده کوونکی وم، درسونه مو پيل شول، ښه مې په ياد پاتې نه دي چې د کوم مضمون ساعت ؤ، خو ښايي د غرمې لس بجې به وې چې يو ډول غبرونه اوچت شول. ورو ورو غبرونه

زيات شول، ما فکر کاوه چې د کابل ولايت ودانۍ ته څېرمه پوستين گنډونکي دي چې معمولاً به يې د حيواناتو څرمنې دربولې، ځکه چې دوی د پوستين له گنډلو مخکې دا کار کاوه، خو غبرونه نور هم زيات شول. نه پوهېږم چې په څه ډول وو خو په ټولگي کې اوازه خپره شوه چې کودتا شوې ده، که څه هم د کودتا نوم مې په ۱۳۵۲ لمريز کې هم اورېدلی ؤ او آن چې ټانکونه او پوځيان مې هم ليدلي وو چې اوسپنيزې خولۍ يې پر سر کړې وې. هغه مهال مې هم ليدلي وو چې د ښار په بېلابېلو برخو په تېره د باغ بالا د غونډۍ د لارې په مخه کې درېدلي وو، خو هغه مهال مې د ډزو غبر نه ؤ اورېدلی، د غبرونو له زياتېدو چې اوس مو فکر کاوه د ټوپکو ډزې دي په ټولگي کې وضعه يو څه بدله شوه، څرنگه چې زمونږ ټولگي د ارگ لوري ته کړکۍ نه درلوده نه پوهېدو چې د ارگ په برجونو کې پوځيان تيارسئ شوي دي که نه؟ ښايي چې زمونږ ټولگيو ته به د کودتا اوازه له هغو ټولگيو راغلې وه چې ارگ لوري ته يې کړکۍ درلودې، يا به ښايي په ښوونکيو او زده کوونکيو کې هم داسې څوک وو چې له سياسي وضعې خبر وو.

د غويي له اوومې يوازې څو ورځې وړاندې زمونږ په کور کې هم د «کين اړخو» د لاريون خبره شوې وه، په ياد مې دي چې هغه مهال مې هم له خپل پلار نه وپوښتل چې دا کين اړخي څوک دي؟ هغه په ځواب کې راته ويلي وو چې کين اړخي کمونيستان او د شوروي اتحاد پلويان دي. دا چې په دې برخه کې پر څه نه پوهېدم او له چا نه مې تفصيلي ځواب هم نه ؤ اورېدلی، نور مې پوښتنه ونه کړه، خو د کين اړخو نوم راته عجيب ښکارېدو، په ځانگړې توگه دا چې ويل کېدل چې کين اړخو ښنامې

خپرې کړې دي، زه ترې ووېرېدم، ځکه داسې څوک مې په ذهن کې انځور شول چې د شپې له لوري خطرناک کارونه کوي. د شاهي حکومت پر مهال کله چې بېلا بېلو گوندونو د محصلينو په منځ کې ښکاره فعاليت کاوه او لاريونونه به يې کول، مشر ورور او خور مې په انجنيري او طب پوهنځيو کې درس وایه او کله کله به يې د خپلو درسونو له څنډېدو شکايتونه کول، خو څرنگه چې هغوی له سياست سره لېوالتيا نه درلوده د لاريونونو له جريانه به يې کيسې نه کولې زه هم نه پوهېدم چې څوک په وطن کې څه کوي.

کله چې سردار داود خان په ۱۳۵۲ لمريز کودتا وکړه او سياسي فعاليتونه يې منع کړل، زه د ښوونځي په درېيم ټولگي کې وم. تر هغو وروسته د گوندونو فعاليتونه او لاريونونه منع شوي وو، په همدې دليل زه هم و نه توانېدم چې هغوی وپېژنم.

د غويي کودتا مې په مغزو کې زنگ وواهه، پوښتنې يې را سره پيدا کړې او همدې پېښې د سياسي نړۍ دروازه زما پر مخ پرانيسته.

د پلتنو په پايله کې وپوهېدم چې له کين اړخو مشرانو څخه يو تن د مير اکبر خيبر په نامه د غويي له اوومې څو ورځې وړاندې وژل شوی ؤ، وروسته خلقيانو او پرچميانو د ده د جنازې د ښخولو په مراسمو کې لاريون وکړ، د ده د وژلو تور يې پر دولت پورې کړ او د کسات اخيستو شعارونه يې ورکړي وو.

کله چې د ډزو غبرونه زيات شول، که څه هم د رخصتۍ وخت لانه ؤ را رسېدلی د ښوونځي ادارې را ته وويل چې رخصت ياست او خپلو کورونو ته لاړ شئ. چې د باندې راووتو پلار مې وليد چې له موټر سره يې ما ته انتظار دی. زه به له رخصتۍ وروسته معمولاً په ملي بس کې کور

څلورنست کاله په توپان کې | ۱۹

ته تلم. کله مې چې پلار ولید، هغه هم تر رخصتۍ وړاندې، وپوهېدم چې وضعه عادي نه ده، د ښوونځي په مخه کې د لوکسو او د هغه مهال په اصطلاح د تورو شپږ گزه موټرونو اوږد کتار درېدلې ؤ چې د حکومت د جگپوړيو غړيو زامن چې زیاتره د استقلال لېسې زده کوونکي وو کورونو ته ورسوي.

په هر صورت مور خپل کور ته راغلو، د ډزو غږونو دوام وموند او د توپکو پروړو ډزو د درنو وسلو ډزې هم ورزیاتې شوې. له غرمې وروسته جیت الوتکې چې د جشن له مراسمو پرته مور د هغو الوتل نه وو لیدلي راپورته شوې پر ارگ یې دورې پیل شوې، مور د خپل کور له بامه دغه ننداره کوله، مازدیگر مهال الوتکو پر ارگ بمونه وغورځول، له کابل راډيو نه مازدیگر مهال ملي نغمې پیل شوې، ماښام مهال ؤ چې راډيو اعلان کړه «د نادري کورنۍ واکمني د تل لپاره پایته ورسېده» د درنو وسلو ډزې د شپې هم روانې وې چې ډېره وپروونکې فضا یې جوړه کړې وه. سبا ته د جمعې ورځ وه، د جمعې ورځې په بهیر کې هم د ډزو تیت او پرک غږونه او د جیت الوتکو الوتنو دوام درلود. په دې ډول د غويي کودتا بریالی شوه.

د سیاسي فعالیت پیل

زه په داسې کورنۍ کې ستر شوم چې هم یې د اطراف یانې د کلیو له وطني خلکو سره سروکار ؤ او هم یې د ښاري لوېدیځپالو اشرافي خلکو سره. له دغو دوو متفاوتو دنیاوو سره اړیکې زما د ذهن او نظر د پراخۍ سبب کېدې. د ظاهر شاه او وروسته د سردار محمد داود خان په دوره کې افغانستان داسې پلازمېنه درلوده چې ډېره گړندی غربي کېدله، خو کابل په تېره د شتمنو او

لوړو زده کړو خاوندانو سيمې د يوې داسې وړوکې جزيرې حيثيت درلود چې د دوديزو سخت پر دين پابندو بې وزلو خلکو د سمندر په منځ کې پرته وه. سياستوالو او د زده کړو خاوندانو له عامو خلکو څخه بېله دنيا درلوده، آن تر دې چې هڅه يې نه کوله چې شريکه ژبه ورسره ولري.

د افغانستان وگړو د تيمور شاه او وزير فتح خان د کورنيو له انقلابونو او خپلمنځي جگړو نه جبرانېدونکي گوزارونه ليدلي وو، د ظاهرشاه د پاچاهۍ له ټينگېدو او د هغو د تره د کلکې ادارې له برکته يې د ژوند آرامې ورځې شپې تېرولې. خو د ژوند په ډېرو اړخونو کې د هېواد وروسته پاتې والي، سياسي مشران او د زده کړو خاوندان دې ته اړ کړي وو چې سياسي فعاليتونه ولري. د پاچهۍ د حساب وړ دوره له دوهمې نړيوالې جگړې وروسته د سپرې جگړې او د نړۍ د دوه قطبي کېدو په دوران کې راتله. افغانستان چې د هند نيمې وچې ته د لويې بریتانيا له ننوتلو او د کابل له حکومت سره يې له اړيکو سره د روسيې او بریتانيا د سيالۍ او کړکېچ په ډگر بدل شوی ؤ. د نړۍ له دوه قطبي کېدو او د دواړو ښکېلو لوريو تر منځ د هغو له وېش سره افغانستان د خپل سياسي او ټولنيز ثبات شپې ورځې تېرولې .

د نړۍ په کچه دغه دوره د ايډيولوژيو د حاکميت او د دوو متضادو او متفاوتو نظريو دوره وه چې هرې يوې غوښتل خپله مدينه فاضله (ايډيال ټولنه) جوړه کړي او د نړۍ ډېره برخه په هغو کې ورگډه کړي. دغه دوې بېلې دنياوې او دوې متفاوتې نظريې يوه سوسياليستي نړۍ وه چې مارکسيزم-ليننيزم يې تر شا ؤ او بل د لوېديز پانگوال نظام ؤ چې د ليبرال ډيموکراسۍ پر نظريې ولاړ ؤ.

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۱

د افغانستان پاچهی نظام چې په ذهن او انگېرنو کې يې لوېديز ته تمايل درلود د جيو پوليتيک جبر له مخې يې له شوروي اتحاد سره ښې اړيکې ساتلې وې.

بل لور ته د افغانستان جغرافياويي موقعيت د دې سبب شوی ؤ چې د امريکا متحده ايالات چې د لوېديز لېبرال جهان مشري يې په اوږو وه، په افغانستان کې ډېرې مداخلې ته لېوالتيا و نه ښيي، ځکه خو د امريکا د ملاتړ په لاسته راوړو کې په تېره په پوځي برخه کې د افغانستان د حکومت هڅو کومه پايله نه درلوده او هغه هېواد د «سیتو» او «سیاتو» تړونونو پر بنسټ عملاً په دې سيمه کې ايران او پاکستان خپل متحدین غوره کړل.

د سياست نړۍ ته څه ډول ورننوتم؟

د غويي کودتا بريا او په هېواد کې د نظام بدلون گواکې زه له خوبه را وښښ کړم، بل لور ته د دې کودتا پر مهال زه د عمر په داسې پړاو کې وم چې ځوانان په هغو کې يا سياست ته مخه کوي، يا لوبو او سپورت او يا کومې ځانگړې هنري څانگې ته.

کله چې د کودتا له بريا وروسته ښوونځي ته لاړو ډېر بدلونونه مو هلته وليدل، يو شمېر ښوونکي او شاگردان چې پخوا زموږ په څېر ښکارېدل، د خلق او يا پرچم ډلو غړي را ووتل او د ښوونځي په چاپېريال کې د هر ډول فعاليتونو واکداران وگرځېدل.

زموږ په نصاب کې سياسي درسونه شامل شول، چې په هغو کې زياتره له د باندې څخه راغليو آن د غير تعليمي ادارو غړيو، د پينځو تاريخي دورو، د تاريخ جبر او د تاريخي ماترياليزم او ډيالکتيک درسونه ورکول. زموږ د

ښوونځي مدير چې له دې مخکې د ټولني له مخورو څخه ؤ او فرانسوي مېرمن يې درلوده له دندې گوښه شو، ځای يې د څوړندو بریتونو خاوند يوه خلقي ونیو. ورو ورو په سرو ټوکړانو شعارونه د ښوونځي پر دېوالونو را وڅرېدل، آن تر دې چې د استقلال لېسې د ښکلي اډيټوريم دننه پر دېوالونو يې هم ميخونه ټک وهل او د خلق ديموکراتيک گوند انقلابي شعارونه يې پرې را وڅرول. په دې شعارونو کې مې داسې کليمې، اصطلاح گانې او مفاهيم ليدل چې ذهن مې يې خوځاوه او پوښتنې يې را سره پيدا کولې. مثلاً پر يوه شعار ليکل شوي وو:

«مرگ د ايران پر رژيم، دا په سيمه کې د امپرياليزم ژاندارم او نوکر!»
د سيمې ژاندارم او امپرياليزم او نورې هغه اصطلاوې وې چې زه نوی ورسره اشنا کېدم.

ځينې ټولگيوال مې چې يا يې پلرونو او يا مشرانو ورونيو او د کورنۍ غړيو د خلق او پرچم له ډلو سره اړيکې درلودې، د خلق ديموکراتيک گوند د ځوانانو په سازمان کې شامل شول، هغوی د نورو شاگردانو په جذب او جلب لاس پورې کړ. همدغه وخت د هغې ناحيې د لومړني سازمان دفتر چې استقلال لېسه پکې شامله وه زموږ ښوونځي ته را ولېږدول شو او زموږ کفيتريا د لومړني سازمان په دفتر بدله شوه. د ځوانانو سازمان غړيو د گوندي غونډو او نورو فعاليتونو تر څنگ د شاگردانو راپورونه هم سازمان ته ور وړل.

په ياد مې دي چې د ځوانانو سازمان يوه غړي چې زموږ همدوره ؤ يو زده کوونکی په دې گناه چې ويلي يې وو، موږ په کور کې بي بي سي راډيو اوږو د لومړني سازمان دفتر ته بوتلو، هلته يې به آبگرمۍ هغه شکنجه کړ تر

څلوربښت کاله په توپان کې | ۲۳

څو د خپلې کورنۍ پر «انقلاب ضد» نورو فعاليتونو اعتراف وکړي، دغه سازمانې اوس په يوه اروپايي هېواد کې ژوند کوي .

د کودتا له بريا وروسته يې زده کوونکي هر سهار ټولگي ټولگي په کتار کې درول، د ملي سرود او انقلابي ترانو له خپرېدو وروسته به د ښوونځي مدير لڼده وينا کوله او سازمانې هلکانو به توند او تېز شعارونه بدرگه کول او «هورا» نارې به يې وهلې، مور ټول مجبور وو چې انقلابي نارې په هورا نارو بدرگه کړو .

يو سهار «رام پردېش» زموږ هندو ټولگيوال چې له مور سره يې په پروان مېنه کې ژوند کاوه او له اوږدې مودې مو انډيوالي وه، په دې گناه چې ما هورا نارې نه دي کړې تر لاس يې ونيولم په کښولو يې له کتاره وايستلم غوښتل يې چې د لومړني سازمان دفتر ته مې بوځي، نورو ټولگيوالو مې ډېرې زارې او عذرونه وکړل او زه يې ترې وژغورلم. خدای پوهېري چې که يې سازمان ته بېولې وای له څه برخليک سره به مخ کېدم.

له کودتا يو کال وروسته

له کودتا يو کال تېر شو، نوی بيرغ، نوی ملي سرود او نوی سياسي او ټولنيز فرهنگ منځته راغی، خلکو د خلقيانو او پرچميانو له ظلم نه ورځ تر بلې زيات شکايت کاوه.

د فرانسوي ښوونکيو شمېر مو په ښوونځي کې کرار کرار مخ پر کمېدو ؤ، د فرانسوي ښوونکيو له تلو سره د درسونو سويه هم ښکته راغله. له کودتا وروسته زموږ سازمانې ټولگيوال څو ځلې په ما او نورو ټولگيوالو پسې راغلل هڅه يې وکړه چې سازمان ته مو ورجذب کړي، يو شمېر يې د تاريخي ماترياليزم فلسفه او د تاريخ جبر د خپلې پوهې په حدودو کې ياد

کړي وو، مور ته به يې تشریح کول، يو شمېر نورو يې د سرو او شنو باغونو په راښودولو چې دوی په خپل سازمان کې ليدلي وو هڅه کوله چې مور سازمان ته ورجذب کړي .

د تلوسې حس زه هڅولم چې کمونيستي نظريه مطالعه کړم، په نړۍ کې انقلاب راوستل، په ټولنه کې د عدالت ټينګول او له کمزوريو هېوادونو په نړيواله کچه دفاع هغه ټکي وو چې زه يې ور جلوبلم، خو له خدای او د اسلام له دين نه انکار د دې خنډ شو چې زه د مارکسيزم د نظريې پيروی وکړم. په همدې سبب زه د داسې مفکورې په لټه کې شوم چې په ټولنه کې له بې عدالتۍ سره مبارزه وکړي، د ښکېلاکګرو ظالمو هېوادونو پر خلاف ودرېږي او هممهاله پر يکي يو خدای او اسلام باور ولري .

د ښوونځي غیر سياسي فضا ډېره ګړندۍ مخ پر سياسي کېدو روانه وه، سازمانيان چې د زده کوونکيو پر جلب او جذب او د نورو فکرونو د خاوندانو پر وېرولو او ګواښلو بوخت وو، پخپله د دې سبب شول چې د مخالفينو ډلې په ښوونځي کې سره منظمې شي، ورو ورو مې هغه زده کوونکي هم وپېژندل چې ويل يې مور هم مارکسيستان يو خو طريقه او چلن مو له خلقيانو او پرچميانو سره توپير لري، شوروي له کمونيزم سره خیانت کړی. دغه ډله کمونيستان د چين پلويان وو چې په شعليانو مشهور وو. شعليان د شمېر په حساب زموږ په ښوونځي کې لږ وو او ډېر زرتيت او پرک شول ځينې يې بهر ته لاړل. لومړنی کتاب چې مارکسيزم او ليننيزم يې رداوه او اسلام يې د ژغورنې لار ګڼله و مې لوست، «هزار و یک دليل» يې نوم ؤ، تر هغه وروسته مې ټولګيوال او نږدې انډيوال «احمد نواز» د علي شريعتي، سيد قطب او مطهري کتابونه را ته راوړل. ما هغه ولوستل او پر دې باوري شوم چې اسلام زموږ په ټولنه کې تحريف شوی دی، که رښتینی

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۵

انقلابي اسلام زموږ په ټولنه کې پلي شوی وای هېڅکله به پرديپال کمونيستان دلته واک ته نه وو رسېدلي، نه يوازې زموږ هېواد بلکې ټول اسلامي هېوادونه به د پرمختګ لوړو پوړيو ته ختلي وو .

زموږ د ټولګيوالو او ملګريو تر منځ بحثونه هره ورځ روان وو او په ټولنه کې لوی بدلون راغلی ؤ چې دا د دې سبب کېده چې هر څوک په دې تړاو خپل دريځ او ځای روښانه کړي. هر څوک د يوه فکري او سازماني چوکاټ په لور تلو تر څو هلته خپل ځای ثابت کړي.

د مخالفونو پيل او د پاڅونونو آوازي

د خلق ديموکراتيک ګوند او ايډيولوژۍ د تپلو او مطلق حاکميت په اړه د خلقيانو او پرچميانو ماشومانه چلن ورو ورو په خلکو کې د مبارزې او مقاومت د را ټوکېدو سبب شو. ظلم او مطلق استبدادي نظام په ټولنه کې د حکومت پر خلاف حساسيتونه را پيدا کړل. مسلماني او له «خلقي مفکورې» سره نه جوړېدل جرم بلل کېدو او دغه ډول خلک د «انقلاب ضد» په نوم زندان ته اچول کېدل. په هره کچه چې په هېواد کې د مبارزې او مخالفت اغېزې را څرګندېدې زموږ په ښوونځي کې سازمانيان لا بد ګوزاره کېدل .

د سردار داود خان د حکومت په وروستيو کلونو کې د لېسو ازموينې مياشتنۍ شوې او د کال په پای کې يوازې يوه کلنۍ ازموينه اخيستل کېده، د ۱۳۵۸ د لمريز کال دوبي و، موږ مياشتنۍ ازموينه درلوده، له معمول سره سم زده کوونکي د مېزونو تر شا ناست او يو له بل نه بېل وو، زما ميز د ټولګي دروازې ته نږدې و. دروازه وازه وه، هر څوک د خپلو سوالونو پر

حل کولو بوخت وو او پر ټولگي چوپتيا خپره وه، ناڅاپه د لېسې مدير «سميع کاريار» په دروازه کې راښکاره شو.

فکر مې کاوه چې د ازموينې جريان به گوري، د لېسې مدير د «ملي بس» يو وړوکی ټکټ له جيبه راويوست او وې ويل عبدالکريم څوک دی؟ ورته و مې ويل زه يم! وې ويل چې له ازموينې وروسته زما دفتر ته راشه، دا بده نښه وه، هره ورځ په ادارو او دولتي دفترونو کې کسان په همدغه ډول لومړنيو سازمانونو او يا د دوی دفترونو ته ور بلل کېدل او بيا به تري تم کېدل. ما غلي خپلو ځينو انډيوالانو ته وکتل، ټول را ته په اندېښنه کې وو، په هر صورت د ازموينې له پایته رسېدو وروسته مديريت ته لارم.

د ښوونځي مدير د ده د ميز مخې ته پر اېښې چوکۍ د کېناستلو را ته وويل، بيا يې خپله تومانچه له ملا نه پرانيسته او پر ميز يې کېښودله، وې ويل: ولې انقلاب تخريبيوې؟ ځواب مې ورکړ چې هېڅکله مې دا کار نه دی کړی. بيا يې وويل ته دا تبليغ کوي چې شاوخوا ته مجاهدين پيدا شوي دي، جگړه او مقاومت يې پيل کړی دی، انکار مې وکړ، وې ويل شاهد لرم که غواړې راضي او شاهدي درباندي وايي، ما بيا انکار وکړ. زنگ يې وواهه، چپراسي ته يې وويل رحمت الله او محب الله راوله. دا دواړه زما ټولگيوال او انډيوالان وو او دواړه سازمانيان وو، محب الله رانغی، رحمت الله راغی شاهدي يې ورکړه. مدير مننه ترې وکړه او رخصت يې کړ. بيا يې ما ته مخ را وپاوه وې ويل:

همدا اوس دې پلچرخي ته استولی شم چې بيا دې د کور مخ هم ونه وينې، خو دا ځل فرصت درکوم بيا داسې ونه کړې!.

څلوربښت کاله په توپان کې | ۲۷

په هغه ورځ ډېر ناوخته کور ته راستون شوم، مور مې ډېره اندېښمنه وه، زما په راتلو يې سترگې روښانه شوې. کيسه مې ورته وکړه، بيا بيا يې را ته وويل، زويه ډېر پام کوه، ډېر پام کوه، دغه خلک ډېر ظالمان دي .

د منظم فعاليت پيلول

په هره کچه چې خلقيانو او پرچميانو خپل چلن سختواوه او نوي فرمانونه يې صادرول د خلکو حساسيتونه ورسره ډېر بدل. ما د خپلې شخصي مطالعې تر څنگ اراده وکړه چې د رژيم پر خلاف عملي مبارزه پيل کړم، په پيل کې مور څو تنو انډيوالانو او ټولگيوالو په خپلو کې غونډې پيل کړې. خو له دې سره هممهاله مو هڅه وکړه چې د مجاهدينو له يوه تنظيم سره ځانونه تنظيم کړو چې په پېښور کې فعال شوي وو او نومونه يې په کابل او شاوخوا سيمو کې مشهور کېدل.

ما د محمد انور ماما له لارې چې زموږ خپلوان و، د کابل د منډوي په يوه سراي کې له استاد اکبر سره وليدل او رسماً له حزب اسلامي افغانستان سره ملگري شوم .

استاد اکبر پر بايسکل سپور د ليدو ځای ته راغی، قره قلي خولی يې پر سر وه او ظاهراً يې څېره د اوږو او وريجو يوه عمده پلورونکي دوکاندار ته ورته وه، استاد اکبر په کابل کې د حزب اسلامي د زده کوونکيو او محصلينو د فعاليتونو مسوول و، د يوه جدي او انقلابي شخصيت په څېر راته ښکاره شو چې هېڅ وېره يې په زړه کې نه وه، وروسته مې تبليغاتي پانې «د غړيو د مسووليتونو» وړوکې رساله او د سيد مودودي، سيد قطب او ... کتابونه مې له هغه تر لاسه کړل او رسماً مې فعاليت پيل کړ.

د خلقيانو او پرچميانو تر منځ مخالفت مخ پر زياتېدو و، پرچميان گوښه کړای شول، ځينې يې ان د حکومت پر مخالفينو او منتقدينو بدل شول، کارمل او نږدې ملگري يې د سفيرانو په توگه بهر ته تبعيد شول، ډېره موده نه وه تېره شوې چې د تره کي او حفيظ الله امين تر منځ هم اختلاف راغی. دغه اختلافات زيات شول تر دې چې د امين له لوري د تره کي په بندي کېدو او وژل کېدو تمام شو. دې پېښې د کمونستانو په منځ کې نوي درزونه واچول او يو شمېر د تره کي پلويان له گونده ووتل، زموږ په ټولگيوالو کې هم داسې کسان وو چې نور گوندي غونډو ته نه ورتلل او په گوندي فعاليتونو کې يې برخه نه اخيستله.

د مرغومي شپږمې پېښه او د کب د درېيمې پاڅون

د نور محمد تره کي له وژل کېدو وروسته حفيظ الله امين د حزب او دولت په بلا تنازع حاکم بدل شو. نوموړی له ارگه د تاج بيک غونډۍ ته ولېږدېد. د پرچميانو او خلقيانو او د خلقيانو د دوو اړخونو تر منځ خپلمنځي مخالفتونه د هرې ورځې په تېرېدو زياتېدل، ځينې کسان يې د څرخي پله زندان ته هم واستول شول، يو شمېر يې د کودتا په گناه ونيول شول او ښه ورپرول شول، له دې سره هممهاله د جهادي گوندونو فعاليتونه هم چې ځينې يې نوي جوړ شوي وو زيات شول. د ۱۳۵۸ لمريز د مرغومي له شپږمې څو ورځې وړاندې د شبنامو په څېر پاڼې د حکومت له لوري خپرې شوې، په هغو کې د کابل خلکو ته يو شمېر هدايات ليکل شوي وو. د مثال په توگه دا چې د شپې له لوري مو د کوټو پر کړکيو پردې واچوئ، له کوره مه راوځئ او داسې نور. له دې سره د بار وړونکيو او ترانسپورتي الوتکو الوتنې پيل شوې چې څو شپې ورځې يې پرلپسې دوام درلود. د مرغومي په شپږمه د درنو زغرې والو موټرو او ټانکونو

غږونه اوچت شول، د زره پوښونو يو اوږد کتار زمور د کور له مخې د باغ بالا د (دهن نل) په لور تېر شو چې ظاهراً د ميرويس ميدان په لور لاړ. د شپې د ازبکستان له راديو نه د بېرک کارمل غږ اوچت شو چې د امين د واکمنۍ پای او د «ثور انقلاب د نوي پړاو پيل» يې اعلان کړ، سبا ته د کابل واټونه او بازارونه د شوروي پوځ ټانکونو او زرهپوښونو نيولي وو، حفيظ الله امين د شپې په بهير کې د روسي پوځيانو په لاس وژل شوی و، پر ځای يې د خلق ديموکراتيک گوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا د عمومي رييس په توگه د شورويانو لخوا بېرک کارمل ټاکل شوی و. په دې ډول حکومت له خلقيانو څخه واخيستل شو او پرچميانو ته ورکړل شو.

د نوي پړاو له پيل او د پرچميانو له واک ته رسېدو سره د حکومت په چلن کې يو لړ بدلونونه راغلل، د هغو له جملې څخه له محاکمې پرته د خلکو وژل او محاکمه کول يو څه کم شول، خو د شورويانو لخوا برالا د هېواد نيول او ښکاره تېري د مجاهدينو ارادې نورې هم ټينگې کړې، تر دې چې هغو کسانو هم چې تر اوسه بې پرې وو هڅه وکړه چې له مجاهدينو سره ملگري شي او د وطن له آزادۍ او عقيدې څخه دفاع وکړي.

د کب په درېيمه ورځ د کابل دوکانونه بند وو او د شپې د کابل خلک په داسې حال کې چې نېغ د «خاد» د څارگرې ادارې او K.G.B تر «تبغ» لاندې وو را پورته شول او د شپې له لوري د خپلو کورونو بامونو ته وختل، د شوروي د يرغل پر خلاف يې د «الله اکبر» شعارونه بدرگه کړل. زمور په کوڅه کې زما ورور لومړنی کس و چې بام ته وخوت او د «الله اکبر» نارې يې اوچتې کړې. د الله اکبر نارو د کابل فضا سر تاسره ډکه کړې وه، له څو ساعتونو وروسته زه او ورور مې زمور د محلي جومات ته لاړو، هلته خلک راټول شوي وو تکبيرونه يې ويل، که به کوم دولتي موټر له هغه سيمې

تېرېده په ډېرو او لرگيو به يې پرې بريد کاوه، يو دولتي جيب چې تر بريد لاندې راغی پر خلکو يې ډزې وکړې خو له نېکه مرغه څوک پکې ضايع نه شول .

د هغې شپې په سبا خلک کوڅو او واټونو ته راووتل، د حکومت او بهرنيو يرغلگرو پر ضد يې شعارونه ورکړل، د ښار په ځينو برخو کې يې د پوليسو ماموريتونه ونيول، ما د خپلې محلې د کورونو پر دېوالونو پر سکرو د حکومت او شورويانو پر ضد شعارونه وليکل او خپل نور انډيوالان او دوستان مې هم وهڅول چې دوی هم هر يو دا کار وکړي.

حکومت د دې پاڅون پر ځپلو لاس پورې کړ، تر دې چې جنگي الوتکې يې را پورته شوې، يو شمېر پاڅونوال شهيدان کړای شول او زيات شمېر زندانونو ته ولوېدل.

د کب د درېيمې پاڅون د کابل د خلکو ډېر مظلومانه او سپېڅلی اعتراض و. د مجاهدينو گوندونو چې مرکزونه يې په پېښور کې وو په دې پاڅون کې چندان ونډه نه درلوده، د يوه ظالم او يرغلگر ځواک تر ملاتړ لاندې د حاکميت په مرکز کې دغه پاڅون ښايي په ۱۹مه پېړۍ کې د انگليسي يرغلگرو پر خلاف د کابل د خلکو د پاڅونونو په شان ثبت شي .

د کابل پوهنتون او ښوونځيو لاريونونه

د پسرلي له را رسېدو او د نوي تعليمي کال له پيلېدو سره په کابل پوهنتون او لېسو کې خوځښتونه پيل شول، دغه خوځښتونه د رژيم او شوروي پر خلاف د لاريونونو سبب شول.

هره ورځ به نوي ښوونځي له هغو لېسو سره ملگري کېدل چې لاريونونه يې کول، د استقلال لېسې زده کوونکي تر دغه وخته پر لاريون کوونکيو نه وو ور شريک شوي خو تيارۍ يې د پيل لپاره روانې وې. يوه ورځ سهار له

معمول سره سم زه خپل پلار په موټر کې ښوونځي ته ورسولم، چې له موټره ښکته شوم او موټر روان شو پخوا تر دې چې ښوونځي ته ننوځم د ځوانانو سازمان یو غړی را نږدې شو، له لاسه یې ونیولم را ته ویل یې راځه چې د سازمان ملگریو ته غوښتی یې. زه یې د سازمان اولیه دفتر ته بوتلم چې د ارگ تر څنگ د کفتریا په پخوانۍ ودانۍ کې و. هلته یې څو پوښتنې را نه وکړې، وې ویل ته زده کوونکي لمسوي او لاریون ته یې هڅوي، ما انکار وکړ، انتظار مې هلته اوږد شو، د ښار له منځه غبرونه راتلل دا یې ښودله چې لاریون روان دی او خلک شعارونه ورکوي. روسي جیپانو پرلپسې هغه ځوانان چې په ښار کې نیول شوي وو د سازمان اولیه دفتر ته راوستل، د هغوی په منځ کې د استقلال لېسې زده کوونکي ډېر لږ وو، دوولس بجې شوې، بیا تر دوولسو هم واوښتې، زما برخلیک معلوم نه و. یو شمېر کسان یې په جیپانو کې بل ځای ته لېږدول، ویل کېدل چې هغوی صدارت ته وړي .

زه مې کورنۍ په تېره مور ته په اندېښنه کې وم چې په څه وضعه کې به وي؟ نږدې مازیگر مهال یې زه هم په روسي جیپ کې سپور کېم او صدارت (د خاد نظارت خونې) ته یې یووړم. په صدارت کې یې یوې زړې ودانۍ ته یووړم چې نه پوهېدم په کومه برخه کې وه. دغه پخوانۍ ودانۍ ډېره ښکلې وه خو اوس ډېره ورسته شوې وه، یوه لوی اطاق ته چې ښايي تر پنځوسو ډېر کسان پکې وو وروستل شوم. هغوی ټول محصلین او زده کوونکي وو، هغوی زما په څېر د داسې څه په انتظار وو چې ښايي ډېر خطرناک وي. شپه شوه، ډوډۍ یې راوړه، ښوروا وه، د ډوډۍ له خوړلو وروسته د نومونو اخیستل پیل شول، په ترتیب سره یې یو یا دوه تنه تحقیق ته وړبلل، زما نوبت نیمه شپه را ورسېد. په یوه وړوکې خونه کې چې په دوهم پوړ کې وه یوه

ځوان مستنطق تحقيق را نه پيل کړ. يوه بل تن ورسره ملگرتيا کوله، لومړی يې زما شهرت واخيست بيا يې پوښتنې پيل کړې :

ځوانان دې ولې لاريون ته هڅول؟

له چا نه دې دستور اخيستی؟

له چا سره اړيکې لرې... او داسې نور!

د مستنطق له چلن نه وپوهېدم چې حکومت خبره ډېره جدي او سخته نه ده نيولې، شپه تېره شوه سبا ته هم تر څه ساعته په صدارت کې پاتې شوم، وروسته يې ټول کسان له اطاق نه د باندې بوتلو، کاغذونه يې په مخ کې را ته کېښودل او وې ويل: وليکئ چې بيا به داسې کارونه نه کوئ او لاسليک يې کړئ.

ما وليکل چې نه مې پخوا کوم خلاف کار کړی او نه به يې تر دې وروسته وکړم. بيا يې څو څو کسان د صدارت له دروازې نه را اېستل او خوشي يې کړل. زه له هماغه ځايه د ميرويس ميدان-باغ بالا د لين په بس کې سپور شوم او کور ته راغلم.

د کور غړي زما په ليدو خوشاله شول، په تېره مور او پلار چې په ورکېدو مې ډېر په اندېښنه کې وو. په توقيف کې له يوې شپې تېرولو وروسته چې يو ځل بيا کور ته راستون شوم يو عجيب احساس را سره پيدا شو. له را خوشي کېدو وروسته خبر شوم چې يوه د ښوونځي زده کوونکې د «ناهيده» په نوم په لاريونونو کې د دولت د کسانو لخوا شهيد شوي ده .

تحقيق او بندي کېدو مې په فعاليتونو کې هېڅ بدلون را نه ووست، هم مې په ښوونځي او هم په هستوگنځي کې حزب ته د ځوانانو جلب او جذب ته دوام ورکړ، له دې سره جوخت مې د کتابونو لوستلو ته زور ورکړ او د سيد

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۳

قطب، محمد قطب، علي شريعتي، مطهري، مودودي، انجنير عمر او حکمتيار له انقلابي آثارو مې خوند اخيست .

د جلال الدين فارسي «درسهای درباره مارکسیزم» نومي کتاب له سازمانيانو سره په بحثونو کې ډېره مرسته را سره کوله، هر څه به مو چې لوستي وو د خپلو انډيوالانو په منځ کې به مو بحث پرې کاوه.

مور يو گروپ وو، فکري او عقيدوي دوامداره بحثونه به مو درلودل او کتابونه به مو يو بل ته ورکول. په دې منځ کې احمد نواز چې وروسته انجنير شو فلسفې او تصوف ته ډېر ورمات و او ما ته بيا د انقلابي او مبارزو ليکوالانو آثارو ډېر رانېکون درلود، د هغوی په نظرياتو کې مې د اسلامي انقلاب د جوړولو او د رښتيني اسلامي حکومت ټينگولو لارې چارې لټولې. د نن ورځې په څېر پښتني بانک ته څېرمه د سرک پر سر کتاب پلورنځي وو، يو چا ما ته د سرک پر سر د يوه کتاب پلورنځي ادرس راکړ چې اسلامي آثار يې پلورل. څرنگه چې د دغسې آثارو پلورل او لوستل منعه وو او جرم گڼل کېدل بايد هغه خاص شفر او رمز د چا زده وای چې وروسته به کتاب پلورونکي پرې اعتماد کاوه او کتابونه به يې ورته را اېستل. زه ورغلم شفر مې ورته ووايه، کتاب پلورونکي وويل کوم کتابونه غواړې؟ د ځينو ليکوالانو نومونه مې ورته واخيستل، د ځينو نورو هغه مشوره راکړه، په ايران کې د تازه چاپ شويو کتابونو څخه مې وپېرل چې په هغو کې د ايراني او عربي ليکوالانو آثار وو. کارتن مې د بايسکل تر شا وتاړه او د کور په لور روان شوم، يو عجيب احساس را سره و، هره شېبه مې فکر کاوه چې د «خاد» کسان راپسې دي او و به مې نيسي. له نېکه مرغه روغ رمټ کور ته ورسېدم، تر دې وروسته مې د کتابونو د را نيولو لړۍ دوام درلود. ډېر کتابونه

مې وپېرل او پټ کتابتون مې شتمن کېدو. حکومت ته دغه هر یو کتاب، د ماین او ټوپک حیثیت درلود.

مور خپل انډیوالان چې د مبارزې او فکر ملګري وو هر مازیګر سره راټولېدو او د باغ بالا غونډې ته به چې زموږ د کوڅې له پایه پیلېده ورتلو، بحثونه مو کول، مشاجرې به مو کولې او د یوې ایډیال ټولنې او اسلامي عادلانه نظام خوبونه به مو لیدل. زموږ په نظر زموږ پخوانیو خلکو، علماؤ او سیاستوالو پر رښتیني اسلام عمل نه و کړی چې افغانستان پر داسې برخلیک واوښت تر دې چې شوروي پرې یرغل راوړ او و یې نیو.

د اسلامي نهضت د مسلمانو ځوانانو د تقوا کیسې به کېدې، په ځانګړې توګه د هغوی چې پخپل وخت کې یې د کمونیزم خطر درک کړی و او د شاهي نظام او سردار داود د حکومت پر خلاف یې مبارزه کړې وه، هره ورځ به د مجاهدینو د نویو بریاوو یادونه کېده چې خلک به نوي پرې خبرېدل او ټولو به یې د بري لپاره دعاګانې کولې.

ما د ځوانانو د جلب او جذب تر څنګ، عقیدوي غونډې جوړولې، هغه شبنامې او اعلاميې مې چې حزب خپرولې وېشلې او په ډېره بې باکۍ مې دغه کارونه کول.

په یاد مې دي چې یو ځل سهار وختي د لمانځه پر وخت ما باید د خپل کور شاوخوا محله کې چې د «خاد» ځینې دفترونه هم هلته وو شبنامې خپرې کړې وای، ځینو کوڅو ته شبنامې و نه رسېدې، بېرته کور ته ستون شوم، نورې شبنامې مې راواخېستې او بیا مې یې پر وېشلو پیل وکړ. په داسې حال کې چې هوا ډېره روښانه شوې وه.

دوهم ځلې زنداني کېدل او په وردگو کې پټېدل

زه چې کله د دوولسم ټولگي زده کوونکی وم، د خاد لخوا دوهم ځلې ونيول شوم او اته ورځې مې په خاد شش درک کې تېرې کړې. د ۱۳۶۰ لمريز کال د پسرلي موسم او د جمعې ورځ وه، د فزيک د درس د تکرار لپاره باغ بالا ته لاړم. د انټرکاتيننتل هوټل لاندې غونډۍ د ناجو د جگو ونو لاندې په شنه چمن کې چې نوې يې څوکې وهلې وې ناست وم او د فزيک درسونه مې تکرارول. د ورځې رڼا او د باغ بالا په زړه پورې هوا په بدن کې د کار او خيال ځواک ته شيمه ورکوله. يوه ورځ وړاندې يې زما ټولگيوال او مبارز ملگري عمر زر شوي «خاد» بندي کړی و. شاوخوا يوولس بجې وې د کور په لور روان شوم، تر دغه وخته د باغ بالا تر غونډۍ لاندې د هستوگنې کورونه نه وو جوړ شوي او له هغه ځايه زموږ کوڅه ښکارېدله.

د کوڅې په خوله کې مې پام شو چې ورور مې له دوو تنو نا آشنا کسانو سره ولاړ دی او ما ته اشاره کوي چې ورشم. زه وپوهېدم چې څه پېښه شوې خو بيا هم ډاډه نه وم، په هر صورت زر تر زره مې ځان ور ورساوه. له سلام وروسته مې ورور وويل دغه دوه تنه انډيوالان دې کور ته راغلي وو، ته نه وې څه احوال يې راوړی او ځواب دې غواړي، ما ورته وويل چې دا زما انډيوالان نه دي، نه يې بېژنم، په همدې خبرو کې يو تن چې دريشي يې په تن وه له مور نه د پنځوس مترو په واټن لرې د يوه تېنگ والا سره ولاړ و او چغندر يې خوړل، په ډېره چټکۍ يې تومانچه را واپستله او زما په لور يې راواړوله وې ويل لاسونه پورته کړه! دوه تنه چې ځانونه يې زما انډيوالان معرفي کړي وو، ساده کميسونه او پرتوگونه يې اغوستي او په پتو گانو کې نغښتي، هغوی هم لاس په کار شول، ورور مې حيران او وارخطا شو، زما وضعې ته اندېښمن شو، هڅه يې وکړه چې د خاد له کارکوونکيو سره خبرې

وکړي، دليل ورته ووايي او هغوی وپوهوي چې ما کوم ناوړه کار نه دی کړی، خو هغوی تومانیچه زما په لور نیولې وه او امر یې وکړ چې د ښکته کوڅې په لور لاړ شم. ورور مې بیا هڅه وکړه، نه یې غوښتل چې ما ترې بوځي، هغه د دریشۍ خاوند یوه کلکه څپره پر مخ وواوه. دا لومړی ځل و چې ما مې ورور لیدو چې یو څوک یې پر مخ په څپره وهي. یو عجیب احساس را سره پیدا شو، دواړه یې کوزنی کوڅې ته بوتلو، ځینو گاونډیانو ولیدو چې مور وسله والو کسانو لادا او جیب موټرونو ته چې د کوڅې په سر کې زموږ په انتظار وو ور وستو.

نه پوهېږم چې ورور مې څه شو، خو زه یې په یوه لادا موټر کې سپور کړم، دواړو لوریو ته مې د خاد وسله وال کسان کېناستل او یو روسی جیب راپسې و. څرنگه چې د جمعې ورځې په سرکونو بېروبار نه و ډېر زر شش درک ته ورسېدو. د شش درک خاد ډېر مشهور و، زه یې په یوه دهلبز کې ودرولم. بیا یې د تحقیق لپاره یوه دفتر ته بوتلم، څو څپرې یې راکړې او د تحقیق لپاره پیل شوه، کله چې تحقیق ختم شو او له کوټې نه دهلبز ته را ووتم، هلته مې پلار او ورور ولیدل چې دواړه یې راوستي وو. فکر مې کاوه چې ټوله کورنۍ مو برباده شوه. له هغوی سره مې خبرې ونه کړای شوې، یوې تاکاوی ته یې بوتلم، هلته ډېر وړوکی اطاقونه وو چې پنجره دارې دروازې یې درلودې. زه یې یو اطاق ته ننه ویستم او دروازه یې را پسې قلف کړه، په اطاق کې دوې خیرنې اسفنجي توشکې پرتې وې، یو ځوان تر ما مخکې په دې پنجره کې اوسېده، په چورتونو کې ډوب شوم، پر کورنۍ مې چې کومه ټکه رالوېدلې وه د ځان غم یې را نه هېر کړ. هره شېبه مې کور، مور او خویندې سترگو ته ولاړې وې، نه پوهېدم چې هغوی به له کوم برخلیک

سره مخ شوي وو. پلار به مې په څه حالت و او له ورور سره مې يې څه وکړل.

د اطاق ملگري ځوان را ته وويل چې زه نن يا سبا ته خلاصېرم، که چا ته څه احوال لرې او ملگريو ته دې کوم پيغام استوي را ته ووايه، فکر مې وکړ چې دا جاسوس نه وي او په دې ډول به غواړي زما نور ملگري پيدا کړي، مننه مې ترې وکړه او ورته مې ويل چې هېچا ته هېڅ پيغام نه لرم.

اټکل مې رښتيا و هغه ځوان ناڅاپي له اطاقه بې درکه شو، سبا ته يې يو بل سړي زما اطاق ته راوست، توره قره قلي يې درلوده، دريشي يې اغوستې وه، ښايي چې د ۴۵ کلونو په شاوخوا کې عمر به يې و، راته وې ويل چې نوم مې «خوشه چين» دی او د حبيبيې په لېسه کې ښوونکی يم، مجلسي سړي و او ښکلي شعرونه يې را ته ويل. ما يې احترام کاوه ځکه هغه ښوونکی و او زه زده کوونکی. پر دې ونه پوهېدم چې پر کوم تور يې نيولی دی، فکر کوم چې تر ما مخکې خوشی شو په نورو اطاقونو کې هم بنديان وو. د ډوډۍ د وېش پر مهال او يا تحقيق ته د بېولو پر مهال مې يې غبرونه اورېدل. کله به يې چې مور تشاب ته بېولو مور پوهېدو چې دلته نور کسان شته، خو له اطاقونو به گړندي تېرېدو د هېڅ کوم څېره يې را ياده نه ده.

دوه ځله نور يې هم زه تحقيق ته بوتلم، پوښتنې او تحقيق په نسبتاً لوکسو دفترونو کې تر سره کېده، هغه چا چې ځانته د شش درک د رياست مرستيال وایه او يو ځل پخپله رييس چې ښايي جلال رزمنده و له ما نه تحقيقات وکړل. زه به يې په څورولو او شکنجه گوانېلم، خو له سوکانو، څپېرو او لغتو پرته يې زه نور شکنجه نه کړم، آن د وينې پاتې کېدو لپاره يې دهلبز ته يو نه وړم.

د پلار او ورور برخليک زيات ځورولم، د رياست ريسس را ته وويل چې پلار او ورور مو دې خوشي کړل. سره له دې چې د دوی پر خبره باور کول گران وو خو د دې خبرې په اورېدو مې روحي فشار را کم شو. له هغو پوځيانو مو چې مور ته يې ډوډۍ راوړه او يا به يې تشاب ته بېولو پوښتنې کولې چې آيا پلار او ورور مې په نورو اطاقونو کې شته که نه. هغوی په آسانه ځواب نه راکاوه، خو داسې مې احساسوله چې هغوی دلته نشته او بيا به لږ هيله را سره پيدا شوه.

له څو پړاوونو تحقيق او اتو شپو وروسته، مازديگر مهال و چې زه يې يوه دفتر ته ښايي د ريسس له دفترونو څخه به يو و ور وبللم. را ته وې ويل: مور ته ثابت ده چې مجرم يې، له کوره دې تومانچه هم پيدا شوې ده، خو خوشي کوو دې، پام کوه چې بيا دا کار ونه کړې، کومه تومانچه چې دوی يادوله له پخوانيو تومانچو څخه وه چې له پخوانيو کلونو زمور په کور کې وه. د پسرلي په زړه پورې هوا، د شش درک پاک واټ او د ونو گلونو خوږې وږمې مې د شپږم رياست او يا د شش درک رياست د باندې هېڅ له ياده نه وځي.

زه او عمر يې يو ځای خوشي کړو، باور مې نه راتلو، ولې يې مور خوشي کړو. د وېرې له احساس سره د خوښيو هممهاله احساس مې پر ذهن يو عجيب حالت راوستلی و، زه او عمر د شش درک له واټه راووتو او د صدارت تر څلور لاري پورې په چکر او کيسه ويلو راغلو. وېره مې له دې وه چې په آزادۍ کې ښايي د «خاد» تر سختې څارنې لاندې وم تر څو زما ملگري او فعاليتونه له ټولو جزئياتو سره را پيدا کړي.

کله چې کور ته ورسېدم نږدې ماښام و، دا دوهم ځل و چې له بندي کېدو وروسته بيا کور ته راتلم، فکر کوم چې هېچا به ژوند او کور دومره ښکلي

څلورنښت کاله په توپان کې | ۳۹

نه وي ليدلي. پلار او ورور مې يې په هماغه ورځ پرېښي وو، کور مو نه يوازې خاد تلاشي کړی و بلکې هغه پيسې او نور سامان مو چې د ساتنې لپاره له شرکت نه راوړي وو، مثلاً د کاغذونو بندولونه له هغې تومانچې سره يې ټول شش درک ته وړي، هغه پيسې او نور شيان يې زما د پلار له بيا بيا غوښتنې سره بېرته را و نه سپارل او چې پلار مې د خاد د کارکوونکيو له لوري وگواښل شو بيا يې د پيسو او مال احوال وانه خيست.

شپه مې په خپل اطاق او بستره کې تېره کړه، ډېره خونديوره وه، سهار مې چې سترگې وغړولې مور مې وليده چې سر ته مې ناسته ده او له سترگو يې د خوښۍ اوښکې بهېږي. بيا ښوونځي ته لارم خو پخپلو حزبي او سياسي چارو کې مې ځنډ راوست، پام مې کاوه او هر چا ته مې د شک په نظر کتل.

لومړی ځل په وردگو کې پټېدل

له څه مودې وروسته مې بيا د کمونيستي رژيم او شورويانو پر خلاف مبارزه او فعاليتونه لا گړندي پيل کړل. گوندي کار، د کتابونو او رسالو مطالعه او له همفکره او مبارزو انډيوالانو سره بحثونو دوام درلود. څه موده وروسته يانې د همدغه کال په اوړي کې ملي راډيو تلويزيون اعلان کړه چې استاد اکبر (استاد حميدالله) د امنيتي ځواکونو لخوا وپېژندل شو او ووژل شو. د استاد اکبر شهادت د حزب پر فعاليتونو او د هغو ځوانانو پر روحيه سخت گوزار و چې هغه يې د مبارزې بېلگه باله. استاد اکبر يو متقي، فقير مشر به او با شهادت شخړت و، چې د حزب اسلامي د محصلينو او زده کوونکيو فعاليتونه يې د کابل په ښار کې په ډېرو سختو شرايطو کې له خاد او کاجي بي سره په نابرابره مقابله کې رهبري کول.

استاد اکبر، نصير چې وروسته په نصير عبدالرحمان مشهور شو او په پېښور او کابل کې يې سبا او ميوند خپرنډويې موسسې جوړې کړې، ما ته را معرفي کړ چې له هغه نه هدايات واخلم.

د استاد اکبر د شهادت له پېښې وروسته مور ته دستور را کړل شو چې خپل فعاليتونه خپ کړو او تر يوې مودې پټ شو.

له محمد انور ماما سره مې اړيکه ونيوه، پر هغه هم د استاد اکبر له شهادت وروسته په کابل کې د فعاليت ساحه محدوده شوې وه. له کورنۍ سره په مشوره مې اراده وکړه چې دواړه وردگو ته لاړ شو او زه تر يوې مودې پورې هلته ځان غلې کړم. له لرې د کابل وضعه وڅارم او بيا د راتلونکي په اړه تصميم ونيسم.

په دې ورځو کې «نعيم مصطفی» هغه څوک چې وروسته يې د حزب اسلامي په سياسي کمېټه کې مهم مقامونه درلودل او په پېښور کې يې وروسته له يو شمېر نورو فرهنگيانو سره په گډه د «سهار ورځپاڼې» بنسټ کېښود، د استاد اکبر پر ځای د حزب اسلامي د محصلينو او زده کوونکيو مسوليت اخيستی و.

له «مصطفی» سره مې اړيکه ونيوه، هغه د حزب د مرکزي حوزې له لوري معرفي خط را کړ، مور مې ليک د چای په قطي کې ځای پر ځای کړ او له محمد انور ماما سره مې په ميرويس ميدان کې د وردگو د موټرو په اډه کې وعده کېښوده. سبا ته مې د سهار له لمانځه وروسته له مور او پلار سره چې زه يې په موټر کې تر اډې رسولم روان شوم او اډې ته ورسېدو.

کله مې چې د وردگو په ليني موټرو کې ځای ونيو، له مور او پلار مې دعا واخيستله او خدای پاماني مې ورسره وکړه، هغوی ډېر په تشويش کې وو، زموږ د موټر تر روانېدو پورې يې انتظار کاوه او تر کمپنۍ پورې يې زموږ

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۱

موټر بدرگه کړ. د وردگو نارنجي رنگه ليني زاړه موټر وو چې پر سپرليو سربېره به يې د خلکو خوراكي توکي او نور اړتيا وړ شيان هم لېږدول چې دوکاندارانو به په کابل کې پېرل او وردگو ته به يې وړل، د ساري په توگه د هرې چوکۍ لاندې به بوجۍ اېښې وې. موټر له سپرليو ډک و او ورو ورو روان و له ارغندی د وردگو تر چک پورې بايد تر زياتو کوتلونو اوښتی وای.

په هغه وخت کې د چک ولسوالۍ موټر يوازې تر «ابو خاک» پورې تلای شوای او تر هغو وړاندې يې د تلو اجازه نه درلوده.

مجاهدين چې ورځ په ورځ پياوړي شوي وو او د وردگو ولايت نږدې ټوله ساحه يې تر واک لاندې راوستلې وه، د موټرو په سرکونو يې ماینونه ښخ کړي وو، تر څو سيمې ته د دولت د پوځي قواو د ننوتلو مخه ونيسي.

د وردگو ولس د خلقيانو د واکمنۍ پر مهال پاڅون وکړ، کله چې د هزاره جات ولس د حکومت له اطاعت نه سرغړونه وکړه، حفيظ الله امين امر وکړ چې د وردگو خلکو ته د هغوی پر خلاف وسلې ورکړي او هزاره گان پرې وځپي. د همدې لپاره د چک په ولسوالۍ کې لويه غونډه جوړه شوې وه، له غونډې وروسته چې د هزاره وؤ پر خلاف د خلکو احساسات ولمسول شول، په زرگونه ميله وسلې پر خلکو ووبشل شوې، خلکو له حکومت نه مرمۍ او ټوپک واخيستل خو له هزاره گانو سره د جگړې پر ځای غرونو ته وختل او د کمونيستي رژيم پر خلاف يې پاڅون پيل کړ.

د پاڅونوالو له قومي مشرانو څخه يو تن حاجي احمد جان و، هغه څوک چې اوس يې د عربانو په دره کې د مجاهدينو مشري پر اوږو وه، زه همده او د خپلې مور د کاکا زوی ته چې بزگر و او د منيو ښکلي باغونه يې درلودل، ورتلم.

زموږ موټر چې د کابل-کندهار له پاڅه سرکه د چک ولسوالۍ په لور وگرځېد خام سرک ته ووت. لږ فاصله وه خو د غرمې ۱۱ بجې به وې چې د «ابو خاک» کلي ته ورسېدو ابو خاک د موټرو وروستی تمځای و، له هغه وروسته به مو پلي سفر ته دوام ورکاوه، چې له موټر نه ښکته شوو د یوه گروپ مجاهدینو را ته پام شو، څو تنه یې وړاندې راغلل او زموږ د هويت پوښتنه یې وکړه چې څوک یو. د دوی هدف زه وم ځکه چې لیدل یې چې زه د دې ځای نه يم، ما سمدستي هغه معرفي خط چې په کابل کې یې راکړی و د چایو له قطي څخه را وکښ او ور و مې ښود، په دې لیک کې زه د حزب اسلامي د مرکزي حوزې فعال غړی معرفي شوی وم.

د لیک له لوستلو وروسته مجاهدینو د ابو خاک په دوکانونو کې د چایو ست را ته وکړ، ما مننه ترې وکړه ورته و مې ویل چې اوږده لاره مو په مخه کې ده رخصت مو ترې واخیست. غرمه مو د لارې په اوږدو کې ډوډۍ او غوښه چې مور مې را ته تیاره کړې وه او په یوه دسمال کې یې را ته غوټه کړې وه وخوړه، په یوه جومات کې مو د ماسپینین لمونځ ادا کړ چای مو وڅښه، ما چې په دې سفر کې له چای څښلو خوند اخیستی بیا مې په هېڅ ځای کې نه دی اخیستی.

دا زما لومړنی پلي سفر و، په هره دمه کې چې خلکو چای او شیریني راوړه زموږ ستریا به یې لرې کوله. د وردگو په کلیو کې د دوبي په وروستيو کې د فصلونو په منځ کې، د ویالو او سیند پر غاړه سفر ځانگړی خوند درلود. وطني منې نوې پخې شوې وې، د هغو هغه ځانگړي وږم یو عجیب احساس را ته پیدا کاوه.

هره شېبه مو چې غوښتلای منې مو را شکولای شوی چې د ویالو په رڼو او پاکو اوبو یې ومینځو او له خوراکه یې خوند واخلو. شپه مو د چک له

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۳

بازار نه بره په يوه وړوکي جومات کې شوه، جومات د يوې لويې کلا دننه و. د کلا خاوند ماښام مهال مور ولیدو، د شپې ډوډۍ يې قروت او زير غوړي له چايو او شيريني سره راته راوړل، سهار مو له چايو وروسته بيا مزله ته دوام ورکړ. د فصلونو په منځ کې سوي ټانکونه ليدل کېدل چې مجاهدينو له منځه وړي وو، کمونستانو هغه پرېښي وو او دوی ماته خوړلې وه او له سيمې تېښتېدلې وو، کله د گڼو ونو په منځ کې، کله د ويالې پر غاړه او کله د سيند پر غاړه مور مزله ته دوام ورکړ.

يو وخت مو د کلاشينکوف د ډزو غرونه واورېدل، لږ وارخطا شوو، محمد انور ماما د سيمې له يوه تن څخه پوښتنه وکړه چې څه خبره ده؟ هغه ځواب راکړ چې مجاهدين دي نښه ولي. همدغه مهال دوه تنه ساه نيولي په منډه په مور پسې را ورسېدل، وې ويل چې تاسو څوک ياست او چېرته درومئ؟ هغوی ويل چې د جمعيت قوماندان مولوي شيرين مور له لرې ليدلي يو او غواړي وپوهېږي چې مور څوک يو. مور خپل ليک ور وښود، هغوی ليک مولوي شيرين ته ور ووړ، غوښتل يې چې هغه د مجاهدينو د شورا مشر ته هم ور وښيي. نوموړی ویده و، په هر صورت زموږ له لوري ډاډه شول، معرفي خط يې بېرته راکړ او اجازه يې راکړه چې خپل سفر ته دوام ورکړو، ماسپښين مهال د عربانو درې ته چې زموږ د سفر منزل و ورسېدو، په بهادر خان کلي کې مو په ژيرو غوړيو کې هگۍ نوش جان کړې او بيا زما د مور کلي ته چې کوډۍ نومېږي لاړو.

ما يوه اونۍ هلته تېره کړه، هم مجاهدينو او هم مې د مور کليوالو ډېره مېلمه پالنه وکړه. په وردگو کې چې پاتې وم زما د مور د کاکا د زوی مستو خان مېلمه وم. له يوې اونۍ وروسته مې تصميم ونيو چې بېرته کابل ته لاړ شم، فکر مې کاوه چې خطر لرې شوی دی. حاجي صاحب احمد جان په ټينگار

را ته وويل چې مه ځه، که دا ځل بندي شوې بيا به دې پرېږدي، خو زه بايد کابل ته تللی وای. محمد انور ماما په وردگو کې پاتې شو او حاجي صيب تر انبوخاکه را سره ملگری و، پر هماغه لاره چې له دې اړخه تللی وم بيا روان شوم. مستو خان ماما د دې لپاره چې پلي مزل راته اسانه شي خپل يوه جوړه نوي ساقدار بوتونه راکړل. چې انبو خاک ته ورسېدو يوه له بوسو (وښو) ډکه لاری کابل ته په روانېدو وه، حاجي صيب د موټر چلوونکي نوم ورسره وليکه او ورته وې ويل چې دغه ځوان به روغ رمټ کابل ته رسوې. موټر چلوونکي وعده ورکړه او زه يې تر څنگ په سيټ کې کېناستم او د کابل په لور وخوځېدو.

مازديگر مهال ميرويس ميدان ته را ورسېدم، نری نری باران اورېدو، ټکسي مې ونيو او کور ته راغلم، د کور زنگ مې وواهه، پلار مې راووت او ټينگ يې په غېږ کې ونيولم، يو ځل بيا د کور تودې غېږې ته راستون شوی وم.

درېيم ځل بندي کېدل

کابل ته له راستنېدو سره مې ليدل چې د نيولو او ټکر گواښ ډېر را ته نشته او نه «خاد» زما په لټون پسې زموږ کور ته راغلی دی، ځکه خو څه نا څه داډمن شوم او حزبي فعاليتونه مې کرار کرار له سره پيل کړل، «مصطفی» او «نصير» يو پر بل پسې را پيدا شول او زموږ فعاليتونه بيا پيل شول، خو د استاد اکبر ځای هماغسې تش و. د استاد اکبر اتلولي، زړورتيا او مهرباني ټولو هغو ځوانانو ته يوه بېلگه وه چې د کابل په سختو شرايط کې يې مبارزه کوله.

د حزب اسلامي د مرکزي حوزې (کابل) اړوند گروپ له نيول کېدو وروسته چې «خاد» ته يو لړ اسناد په لاس ورغلل، يو گروپ ځوانانو پېښور ته هجرت وکړ او يو لړ شمېر يې په کابل کې پټ شول.

څلورنښت کاله په توپان کې | ۴۵

هغه ځوانان چې پېښور ته يې هجرت وکړه زياتره يې محصلين او زده کوونکي وو، يو شمېر يې هلته په نظامي برخه کې وروزل شول او له څو مياشتو وروسته په پټه له جعلی اسنادو سره بېرته ښار ته رانوتل، څرنگه چې په کابل کې مجاهدينو نشوای کولای چې مرکز ولري، دغه کسان به د حزب د نورو غړيو په کورونو کې اوسېدل او هره شپه به يې خپل ځای بدلاوه.

دغو ځوانانو د چريکې جگړو زده کړې کړې وې، د کابل ښار دننه به تل پر بايسکل گرځېدل او تومانچې به ورسره وې، له دې ډلې څخه عبدالرحمان چې د خالد په فرعي نوم يې فعاليت کاوه وروسته د پنجشير والي شو. قاسم چې وروسته ونيول شو او په څرخي پله کې په دار شو او نصير زمور کور ته ډېر تگ راتگ درلود، کله به چې زه په کور کې نه وم، مور به مې په ډېرې مهربانۍ د هغوی مېلمه پالنه کوله او په کور کې يې د دوی د اسنادو او خطرناکو شيانو د پټولو لپاره ځانگړی ځای جوړ کړی و. په مرکزي حوزه يانې کابل کې چې د حزب اسلامي فعاليتونو ته درنه ضربه ورسېده هغه د قاري عبدالحی مسأله وه، قاري عبدالحی د حزب اسلامي له ارکانو څخه و چې له لېستونو او مهمو اسنادو سره يو ځای له يو فعال حزبي گروپ سره د «خاد» په واسطه ونيول شول. د دولت جاسوسي اداره وتوانېده چې په اوپراتيفي فعاليت دغه شبکه په نښه او په دام کې يې وغورځوي.

د «خاد» په لاس کې د دغه اسنادو او مهمو حزبي فعاليتونو له لوېدلو سره د دې زمينه برابره شوه چې د حزب يوه برخه فعاليتونه افشا شي او د يو شمېر نورو کسانو د نيول کېدو سبب شي.

قاري عبدالحی او د استاد اکبر ورور نجيب وروسته د حزب اسلامي له يو شمېر نورو غړيو سره په څرخي پله کې په دار شول. که څه هم زه د قاري عبدالحی له نيول کېدو وروسته سمدستي و نه نيول شوم، خو لکه چې

مخکې مې یادونه وکړه د «خاد» لاسته د مهمو اسنادو له لوېدو سره د دې زمينه برابره شوه چې دغه سازمان پېښه پسې تعقيب کړي او د اوپراتيفي کار له لارې ډېرې پټې شبکې په کابل ښار کې وپېژني.

د نيول کېدو جريان

هر ځل چې حزب په کابل کې ضربه خوړه او کدرونه يې له لاسه ورکول زما د مسووليت ساحه ورسره زياتېدله او مسووليت مې لويېدو، پر ۱۳۶۱- ۱۳۶۰ لمريز کلونو کې زه د کابل پولي تخنيک انستيتوت د مهندسۍ د خانگې محصل وم. دغه وخت د کابل د يوزيات شمېر ښوونځيو او د کابل پوهنتون يو شمېر محصلين له ما سره په اړيکو کې وو او ما د هغوی د تنظيم او رهبرۍ د چارو مسووليت درلود، جهاد په ټول هېواد کې ډېر پياوړی شوی و او مجاهدينو په ولاياتو کې سترې برياوې لاسته راوړې وې، دا د دې سبب شو چې په کابل کې د «خاد» فعاليتونه ډېر زيات شي.

د ۱۳۶۱ لمريز د سنبلې مياشت وه، هوا لږ سره شوې وه، ما د پوليتخنيک انستيتوت صفري سمسټر پای ته رسولی و او د انجنيري پوهنځي د مهندسۍ خانگې ته شامل شوی وم. مور د مهندسۍ د هغې خانگې لومړنۍ ډله محصلين وو چې د انجنيرۍ په پوهنځي کې نوې پرائيستل شوې وه، د افغاني استادانو تر څنګ روسي استادانو هم مور ته درس راکاوه، يو شمېر د ښوونځي ټولگيوال مې چې زياتره وخت به مو يو ځای تېرېده. په پوليتخنيک انستيتوت کې هم راسره يو ځای وو. دوه تنه يې په مهندسۍ خانگه کې هم را سره وو، د هغوی چې کورونه په پروان مېنه کې وو هر سهار به زموږ کور ته راتلل، دا چې زموږ کور د باغ بالا په لمن کې و او زموږ د کور له دروازې نه يو ځای د باغ بالا غونډۍ ته تلو او له هغه ځايه به پوليتخنيک ته ور ښکته کېدو.

د نيمې شپې شاوخوا درې بجې وې چې د جيب موټرو غږ مې واورېد چې زموږ په کوڅه کې ښکته پورته گرځېدل، زما خونه په دوهم پوړ کې وه چې له کړکې نه يې د کور بهرنی دېوال ښکارېدو.

د موټرو غږونه غیر عادي وو، په بېره له بستري را جگ شوم او د کړکې په لور مې منډه واخيسته و مې ليدل چې درې څلور تنه عسکر پر دېوال را پورته شوي دي، يو تن يې نورو ته وايي: «سپې نه لري توپ وهه» او بيا هر يوه ځانونه حويلی. ته راوغورځول، زه پوهېدم چې هر څه دي هدف يې زه يم، ما په بېره کورتي واغوستله او ښکته پورته مې منډه واخيسته، کتابونه او يو شمېر پاڼې مې په يوه الماری کې اېښي وو په بېره مې هغه را واخيستل. دغه مهال زموږ د کور زنگ پرلپسې کړنگېده، ورور مې چې له وضعې خبر نه و د دهلبز دروازه يې پرانيستله او همدلته د خاد له وسله والو کسانو سره مخامخ شو. هغوی زما ورور څنگ ته تېل واهه او کور ته په منډه را ننوتل، پلار، مور او خویندې ټول په وار خطايی. له خونو راووتل او د لومړي پوړ په دهلبز کې را ټول شول. زه په زینه کې په بېره پاس ختم دوو تنو را باندي حمله وکړه وې ويل «ځاينه چېرته ځې!» کتابونه او کاغذونه يې په زور زما له لاسه والوځول، د کورتي په جيب کې مې وړوکې کتابچه وه چې په هغو کې مې د ليدنو وعدو او د هغو کارونو لېست و چې په راتلونکيو ورځو کې مې بايد کړي وای. په هغو کې ليکنې ټولې زما په خپل شفري ليک وې، په همدې لانجو کې مې څو پاڼې ترې را وشکولې او په ژوولو مې يې پيل وکړ. نه پوهېرم چې څو تنه را باندي راټول شوي وو، يوه تر مری ونيولم، بل پر سر په سوکانو وهلم او ټولو ويل «مه پرېږدئ چې پاڼې تېرې کړي او اسناد له منځه يوسي!» مور، پلار، خویندو چې هر څه وکړل چې د خاد د کسانو لخوا زما د ډبولو مخه ونيسي، گټه يې ونه کړه او په غوسه به له هغه

ځایه لرې شړل کېدل، ما کاغذونه وژوول چې کله یې زما له خولې را وویستل هېڅ پکې د لوستلو پاتې نه وو. زه یې په بیره له زینو را کوز کړم او د کورنۍ په مخ کې یې پر مخ په لغتو او سوکانو او پر شا د توپکو په کنډاغونو وهلم. برېښې پښې یې له کوره را واېستلم، د باندې مې د موټر په څراغونو کې ولیدل چې زموږ کوڅه له موټرو ډکه ده.

زه یې یو لنډوور موټر ته ور پورته کړم، دغه یوه تن یوه جوړه چپلکې راوړې وې ویل «مور یې ډېر ټینګار کاوه چې دغه چپلکې ورکړئ». په داسې حال کې چې یو روسی جیب مو مخکې او بل وروسته وو وخوځېدل. زه د شا په څوکی کې د خاد د دوو وسله‌والو کسانو په منځ کې ناست وم، موټر له باغ بالا او پولې تخنیک نه تېر شو او وړاندې لاړ، تر دې چې د دارلامان سرک ته ور ننوت. وپوهېدم چې ما د خاد پینځم ریاست ته بیایي. د هغو کسانو په منځ کې چې په کابل کې یې مبارزه کوله پینځم ریاست، د خاد خطرناک ریاست گڼل کېدو، سره له دې چې د هغوی فعالیتونه د اطرافو پر جبهو متمرکز وو خو د فعال او ظالم ریاست په نوم پېژندل کېدو.

له څو دقیقو وروسته موټر یوې ودانۍ ته ننوت، دغه ځای ته یې د «سید کیان کور» وایه. زه یې په منډو منډو نېغ له اصلي ودانۍ د باندې پیاده خانو په لور بوتلم چې د کابل د معمولي کورونو په څېر جوړ وو. کومو کسانو چې زه تر دې ځایه راوستلی وم بیا بیا یې ویل چې ما باید روغتون ته بوځي چې معده مې ومینځي ځکه گواکې مهم اسناد مې تېر کړي وو.

اطاق ته ورسېدو، دوه یا درې ډېر عادي د کار مېزونه او یو کټ هلته اېښودل شوي وو، خو فرش یې نه درلود. اطاق ته له ننوتلو سره مې په مخ خپېرې را حواله شوې، او څو سپورې کنځلې یې را ته وکړې.

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۹

زه یې چې اطاق ته بوتلم له هماغې شپې پوښتنې پیل شوې، را ته ویل یې، ووايه «نصير» چېرته دی، «مصطفى» چېرته دی، د ښځو په شبکه کې څوک څوک دي... چې زما له انکار سره به مخ شول پر مخ به یې په سوکانو او لغتو وهلم، بالاخره یې وویل «پهلوان راولئ!» یو نسبتاً چاغ سړی چې دریشي یې پر ځان وه راغی، خو د پوځیانو په څېر یې عسکري تعظیم ونه کړ. فکر کوم چې د افغانستان د شمال له ازبکانو څخه و. څو تنو په بیره زه پر ځمکه څملم، یوه تن مې پښې ونيوې، بل تن مې پر اوږو کېناست او «پهلوان» په لرگیو پر ملا، پښو او شا وهلم.

پهلوان سترې شو او بیا بل کس گوزارونو ته دوام ورکړ. له دوه درې لرگیو ماتېدو وروسته یې را جگ کړم وې ویل «د باندې یې چار نعل ودرئ!» سهار نږدې شوی و، له خونې نه د باندې یې په یوه دهلیز کې ودرولم او را ته وې ویل چې پښې دې له یو بله لرې او لاسونه دې له غاړې سره موازي ونیسه، وپوهېدم چې چار نعل مانا څه ده.

له څو دقیقو وروسته مې نور د لاسونو د پورته نیولو توان نه درلود، لاسونه به مې ښکته راغلل هغه پهره دار چې ما ته نږدې پر یوه چوکۍ ناست و او پرلپسې یې سگرت دودول د سگرتو سکروټې به یې په لاسو را کېښوده او زه به یې بیا دې ته اړ کړم چې لاسونه پورته کړم. سهار شو، هوا رڼا شوه، د حویلی له هغه لوري څخه چې څو ختینې کوتې ښکارېدلې یو تن راغی، له پهره دار سره یې د پوښتنې او سوال او ځواب نه وپوهېدم چې آشپز دی. له پهره دار نه یې پوښتنه وکړه «دا څوک دی؟» پهره دار وویل «اشرار دی له لویانو څخه یې دی، گلبدینی دی، یو څو لښتې یې نه وهې؟»

آشپز د یوه پلاستيکي پایپ یوه ټوټه چې هلته لږ لرې پرته وه را پورته کړه او د دود لپاره یې څو کلکې ضربې راکړې، څرنگه چې څو ساعته وړاندې

د لرگيو گوزارونو زما بدن تپي کړی و د هغه پايپ په گوزارونو مې ډېر زيات درد او څړيکې احساس کړې. کله چې لمر را وخوت، زه يې يو ځل بيا د تحقيق اطاق ته بوتلم. څو پوښتنې يې وکړې بيا يې وويل چې ټوله کورنۍ دې راولو، تاسو ټول د انقلاب ضد ياست. بيا يې زه د اصلي ودانۍ تاکاوی ته بوتلم. په تاکاوی کې يو اوږد دهلېز و چې د ډېر شمېر پنجره دروازې ورته راوتلې وې. څو تنه په دهلېز کې ولاړ وو، وروسته وپوهېدم چې هغوی هر يو يې بې خوبه کاوه.

د دهلېز په يو کونج کې يو ميز اېښی و، د هغو تر شا دوه تنه عسکر ناست وو او يو لوی ټيپ ريکارډر يې په مخ کې اېښی و. هغوی د بېلا بېلو سندرغاړو کسټونه يو پر بل پسې وړ اچول، په دې ډول پرلپسې په لوړ غږ موسيقي د تاکاوی په دهلېز کې پخپله په يوه عذاب بدله شوې وه، ځينو بنديانو ويل چې عسکر دغه کار د دې لپاره کوي چې څوک تر عذاب لاندې د زندانيانو د ژړا او فرياد غږ وا نه وري او کوم کسان چې بايد بې خوبه کړای شي، د ساز غږ هغه وينس وساتي.

زه يې يوې ډېرې وړوکې پنجرې ته يووړم چې يوازې يو دوه پوره کټ پکې ځای شوی و، دغه وړوکی اطاق د پاسني اطاق تر تشناب لاندې و، کله چې زه ورننوتم احمدشاه (عوض الدين صديقي) مې وليد، چې د کټ پر دوهم پور پروت و او زما له ورننوتلو سره کېناست.

احمدشاه د مرکزي حوزې له فعالو ځوانانو څخه يو و او د نادريې لېسې زده کوونکی و، ما هغه پېژانده خو اړيکې مې ورسره نه درلودې. هغه د څاڅيو ولسوالۍ د يوې روڼاندې کورنۍ غړی و چې په آريانا مېنه کې اوسېدل. زه ډېر ستومانه او بې خوبه وم، بدن مې خوږېده او پر شا نشوای پر بوتلاي، له

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۱

احمد شاه سره مې جوړ تازه وکړل او بيا پر عسکري کمپله په څنگ ور ولوبدم.

هغه وويل چې وروڼه او د تره زامن يې هم راوستلي دي چې دلته په نورو پنجرو ته ورته کوټو کې پراته دي، د ورځې په اوږدو کې يې هم زه او احمد شاه تحقيق ته بوتلو.

د «رفيق فدا» په نوم يو تن راغی چې له ما نه پوښتنې او تحقيق وکړي. رفيق فدا يو وړوکی سړی و، لنډی ونه او په تور مخ يې ببر بریتونه راڅرېدل. نوموړی تر ټولو ډېر بې رحمه مستنطق و چې تر اوسه مې ليدلی و، هغه له پوښتنو ډک کاغذونه زما مخې ته کېښودل.

ښايي د لومړۍ شپې په اوږدو کې مې هم ليدلی وي. هغه ډېر توند چلن کاوه، چې تحقيق د ده په خوښه پر مخ نه ولاړ او څه يې لاسته ورنغلل نو امر يې وکړ «هنډلکي تيلفون» راوړي او ما پر ځمکه ځملي، پښې مې يې په رواجيې وتړلې، يوه سرباز مې پښې کلکې ونيوې او «پهلوان» مې پر سر گونډه ووهله، يوه بله رواجيې يې زما پر خوله را واچوله، يوه بل تن مې لاسونه کلک ونيول. له هنډلکي تيلفون نه راوتلي سيمونه يې زما د پښو پر گوتو وپېچل او د رفيق فدا په امر يوه تن څارنوال د تيلفون هنډل تاو کړ.

نړۍ مې تر سترگو تياره شوه، داسې مې وگڼله چې څو انچه ميخونه مې د پښو پر گوتو نوڅي او بيا دغه ميخونه پورته لوري ته حرکت کوي، له څو ځله هنډل وهلو وروسته پهلوان د کړکۍ له تاخچې نه چاينکه راوړه چې اوبه او يا سوړ چای يې زما پر پښو را تش کړ او بيا يې د تيلفون د هنډل په تاوولو پيل وکړ، رفيق فدا چې هر څومره په غوسه کېدو سگريټ به يې ډېر دوړول او د شرابو بوتل به يې چې د کار پر ميز اېښی و، را واخيست او پر سر به يې واړاوه. د شکنجو په وقفه کې به مې کله کله فکر کاوه چې ښايي

دغه کسان مې کله په ښار کې، په پلي لاره ليدلي وي او فکر به مې کړی وي چې دوی هم زموږ په څېر انسانان دي.

د څارنوالانو گواښونه، د پوښتنو نامنظم بهير چې کله به د ورځې په اوږدو کې او کله په نيمه شپه کې تر سره کېده، د شپې او ورځې توپير را ته گران کړی و.

په دوو ورځو کې يې درې ځله ما ته د برېښنا ټکانونه راکړل، دوه ځلې د پښو په برخه کې او يو ځل د لاسونو په گوتو کې، تر دې مهاله مې له مجاهدينو او حزب سره له اړيکو انکار کړی و، ښايي د تحقيق درېيمه ورځ وه له پوښتنو وروسته چې په آرامۍ تېرې شوې او زه يې بېرته د زندان پنجرې ته ورم. چې له اطاقه را ووتلم او وړوکي دهلبز ته راغلم له مخامخ اطاق نه مې چې دروازه يې خلاصه او پرده پرې راڅرېدلې وه د خپلې کشرۍ خور غږ واورېد چې د څارنوالانو ځوابونه يې ورکول، نړۍ مې پر سترگو تياره شوه او وپوهېدم چې د څارنوالانو گواښونه دروغ نه وو، هغوی مې د کورنۍ غړي هم راوستلي وو. دا ځل يې چې تحقيق ته بوتلم ورته و مې ويل چې زه د اسلامي حزب د مرکزي حوزې غړی يم، هغه اسناد چې کتابونه، مجلې، د مسووليت های عضو رسالې، کارتونه، جريدې او نور وو او زموږ له کوره يې د تلاشی پر مهال تر لاسه کړي وو، و مې منل چې دا ټول زما وو او نور څوک ترې خبر نه وو. څارنوالان حيران شول چې دا څه وشول، ما تر شکنجې لاندې له ټولو انکار کاوه او اوس مې په آرامه پر فعاليتونو او غړيتوب اعتراف کاوه. زموږ يو ځوان گاونډي چې پوهېدم پرچمي دی خو چا گومان نه کاوه چې د خاد غړی به وي، له ما او زما له کورنۍ سره ډېره مرسته وکړه. زما له کوره يې يوه جوړه پاکې جامې، برس او د غاښو کریم او صابون را ته راوړل.

کله مې چې خپلې خیرنې جامې ورکولې چې زما کور ته یې یوسي څو دقیقې مې یې په وینو ککړې برخې پر دېوال او ځمکه وموښل چې وینې ترې پاکې شي، چې د کورنۍ او مور د زیات ځور او آزار سبب نشي.

نورې غړې (پنجري) هم له بنديانو ډکې وې، زیاتره یې ما نه پېژندل، وروسته وپوهېدم چې زیاتره یې زموږ د دوسپې اړوند وو، ما ته یې د بېخوبۍ جزا هم راکړه. په دهلیز کې د بېخوبۍ درې درجې عذابول عملي کېدل، یو شمېر یې حق درلود چې پر چوکۍ کښېني خو د خوب اجازه یې نه درلوده، یو شمېر نور درېدلي وو او طبعاً د خوب اجازه یې نه درلوده. د بېخوبۍ هغه تر ټولو سخته جزا یې بیا دا وه چې چار نعل باید بېخوبه ولاړ وای، ما داسې یو څوک هم ولید چې په دهلیز کې څو شپې ولاړ و، پښې یې وپرسېدې او له ډېرې بېخوبۍ ولوېد او په بې سده حالت کې د ادارې ډاکتر ته ور وړل شو. سپکاوی او پوچې خبرې د خاد د سرتېرو عادت گرځېدلی و.

موږ په یوه شواروز کې دوه ځله تشناب ته د تلو حق درلود چې د حویلی په کونج کې و. د ۱۵ ورځو په بهیر کې چې په پینځم ریاست کې مو تېرې کړې اختر را ورسېد، د اختر په ورځ یې د تاڼوۍ د غړو بنديان ټول دهلیز ته راوستل. یو تلویزیون یې هم را ته راوړ، کله چې ټول سره یو ځای شوو هلته وپوهېدو چې ۲۲ تنه یې یوازې زموږ له کوره راوستلي وو.

کله یې چې ونیولم خاد یوه اونۍ زموږ په کور کې کمین نیولی و. دوی په دې لټه کې وو چې د مرکزي حوزې مهم غړي چې د دوی په گومان به خامخا هلته راتلل ونیسي. موږ مې پخوا ویلي وو چې کله خطرناک حالت راشي، د دوهم پوږ په یوه کړکۍ کې به یو ټوکر را وځړوو چې له لرې ښکاري. دغه رمز مو هغو کسانو ته ورښودلی و چې زموږ کور ته به راتلل. په همدې دلیل زموږ د شرکت له شخصي مامورینو، زما له ټولگيوالو چې

هر سهار به زموږ کور ته راتلل او بيا به پلي پوليتخنيک ته تلو او د هغوی د کورنيو له غړيو پرته چې د خپلو عزيزانو له بې درکه کېدو نه په اندېښنه کې وو او زموږ کور ته راغلي وو، نور څوک د خاد په دام کې ونه لوېدل. د دې ټولو دوستانو په ليدو عجيب احساس را سره پيدا شو. دې کسانو ته به يې «ټک ټکيان» ويل، يانې هغه کسان چې زموږ د کور دروازه يې ټک ټک کړې وه او خاد هغوی بنديان کړي وو. زياتره يې له يوې اونۍ وروسته بېرته خوشي شول. کوم کسان چې په اصلي دوسيه کې شامل وو له پينځلس ورځو وروسته د صدارت نظارت خانې يا د «خاد» نظارت خانې ته ولېږدول شوو.

کله يې چې زه په روسي جيب موټر کې له پينځم رياست نه صدارت ته وړم، د کابل ښاروالۍ مخې ته مې نعيم نومی خپل يو ټولگيوال وليد چې د پوهنې وزارت ودانۍ شاته د ميرويس ميدان د بسونو تمځای ته روان ؤ چې پوهنځي ته لاړ شي. زه چې د نامعلوم برخليک په لور روان وم پوهېدم چې تحصيل نور رانه پاتې دی، خو هدف مې تر هغو ډېر لوی و چې د پښېمانۍ احساس را سره پيدا کړي. ما له يوه پلوه د وطن د آزادۍ لپاره مبارزه کوله او په دې لاره کې مې قرباني ورکوله، بل لور ته مې په هېواد کې د يوه عادلانه نظام د راتلو لپاره هلې ځلې کولې.

د صدارت په نظارت خانه کې دوه نيمې مياشتې پاتې شوم. لومړی يې داسې خونې ته بوتلم چې تر ما مخکې دوه تنه نور هم پکې پراته وو، يو يې يو ځوان پوليس منصبدار و بل يې د امريکا د سفارت يو کارکوونکی.

په صدارت کې د تحقيق جريان له شکنجو پرته دوام کاوه، کله کله به يو روسی سلاکار هم راغی او له څارنوالانو سره به يې خبرې کولې، «خاد» د تحقيق لپاره بېلا بېل ډولونه ټاکلي وو هر «ډول» د بېلو گوندونو او يا

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۵

ځانگړيو موضوعاتو لپاره و. حزب اسلامي د لومړي ډول اړوند و. خاد دغه کار د دې لپاره کړی و چې څارنوالان په يوه ځانگړې ساحه کې معلومات او تخصص تر لاسه کړي. مور په څلورويشت ساعتونو کې دوه ځله تشاب ته د تلو اجازه درلوده، د خوراک، څښاک او پايوازی شرایط په صدارت کې ښه وو.

په دوو اونیو کې يې يو ځل ما ته له کوره پاکې جامې راوړې، اجازه مو درلوده چې له کورنۍ نه لنډ ليک تر لاسه کړو او په ځواب کې يې دعا و سلام او د جامو له رسېدو ډاډ ورکړو. د صدارت په نظارت‌خانه کې بنديزونه ډېر سخت وو، د امنيت د ټينگښت لپاره روسي پوځيان له خپلو زرهپوښونو سره د صدارت په انگرې کې گومارل شوي وو.

يو ايراني ځوان چې له مجاهدينو سره د مرستې په تور د افغانستان دننه نيول شوی و کله به چې تشاب ته بېول کېدو د پوځيانو له حکم نه د سرغړونې په دود به يې د پنجرې له شا نه غبر کړ «دا کوم ځای دی؟» بيا به يې پخپله ځواب ورکړ «د زمري پنجره». د نور محمد تره‌کي د استخباراتي ادارې «اکسا» مشر اسدالله سروري هم په همدې نظارت‌خانه کې بندي و. په کومه احاطه کې چې مور وو اطاقونه ترې را چاپېر وو او په منځ کې يې نسبتاً يو لوی ميدان و.

له څه مودې تېرولو وروسته يې زه يوې بلې پنجرې ته بوتلم چې تر پخوا تنگه او تياره وه، چې «کوټه قلعي» يې ورته ويل، څرنگه چې تشاب د کوټې دننه و، نو نه مې شو کولای چې د څو شيبو لپاره هم لمر ووينم، په دې پنجره کې د ارغندی يو مهربانه سپين زيری او د وردگو يو د ښوونځي ځوان زده کوونکی هم وو.

له دوه نيمو مياشتو تېرولو وروسته چې تحقيق مو پای ته ورسېد، زه او يو شمېر نور بنديان يې په هغو موټرو کې چې «ديگ بخار» يې ورته ويل پلچرخي زندان ته يووړو. «ديگ بخار» هغه بنز موټر و چې هېندارې يې نه درلودې، يوازې يو وړوکی سوری يې په چت کې درلود او بس! له دوو څلو څخه يو ځل چې مور يې له پلچرخي نه محکمې ته را وستلو، د ځای د تنگوالي او تودوخې د زياتوالي په سبب زمور د دوسيې يو تن په لاره کې بې سده شو.

پلچرخي زندان

له غرمې مخکې څرخي پله زندان ته ورسېدو، هغه ورځ او شين اسمان مې نه هېرېږي. کله چې له موټر نه ښکته شوو څومره مې چې کولای شو د اسمان ننداره مې وکړه او خوند مې ترې واخيست، د پلچرخي په آزاده هوا کې مې نفس تازه کړ، ټول ځايونه را ته لوی او پراخ ښکارېدل. مور يې کتار ودرولو د دوهم بلاک دننه يې بوتلو. زه نه پوهېرم څو ځايه مو نومونه وليکل شول، څرخي پله زندان ته زمور سپارلو زيات وخت ونيو. زمور تصويرونه يې واخيستل او هر يوه ته يې دوسيه جوړه کړه، بيا يې په بېلا بېلو اطاقونو ووېشلو، زه او څو تنه نور يې د دوهم پور يوې پنجرې ته يووړو. په پنجره کې د بنديانو شمېر زيات و. په ځنډو او منځ کې يې څو دوه پوره کتونه اېښودل شوي وو، په دې ډول يو وړوکی دهلبز جوړ شوی و چې مرکز يې د پنجرې له ځنډو بېلاوه. د څرخي پله زندان لوی او عمومي اطاقونه د پنجرې په نوم يادېدل، په هره پنجره کې له دوو تر درې سوو تنو پورې ساتل کېدل. هرې پنجرې يوازې دوه تشابونه او يو ځای د حمام لپاره درلود، باشي ما ته يو کټ را وښود.

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۷

پر څنگ تر څنگ اېښودل شویو دوو دوه پوره کټونو باید شپږ کسان ویده شوي وای. څوک به چې نوی راغی طبعاً به په منځ کې ځای ورکول کېدو، د خوب پر مهال به د دوو چپرکوټونو په منځ کې په عذابېدو.

په پینځم ریاست کې د پینځلسو ورځو او د صدارت دوه نیمو میاشتو پر مهال مې ډېره اندېښنه د کورنۍ په اړه وه. په ډېر زحمت را ته معلومه شوه چې زموږ له کوره یې یوازې زما کشره خور «لیلا خرم» تحقیق ته را وستلې وه، خاد ته یې د راوستلو پر مهال یوه ټولگیواله ورسره ملگرې وه چې د سازمان غړې وه او له څلورو ورځو او درې شپو تېرولو وروسته بېرته خوشې شوه او کور ته یې استولې وه، ډېرې ورځې به مې له ځانه سره چورتونه وهل چې کله یې زما خور له کوره بېوله مور او پلار به مې په څه حالت کې وو؟ د صدارت په نظارت خونه کې مې چې ورور لومړی د لیک ټوټه له پاکو جامو سره را واستوله په شفر یې را ته لیکلې و چې ټول په کور کې یو! له دې سره مې آرامه ساه واخیستله، بیا به مې کله له ځانه سره ویل چې دا یې زما د تسلي لپاره نه وي لیکلې.

په پنجره کې له ځای پر ځای کېدو وروسته، باشي را ته وویل چې له ده سره ملگری شم او له کانتین نه خپل د ضرورت وړ شيان را ونیسم. ډېر ضروري توکي خو شيان وو: پلاستيکي کاسه، کاشوغه، گيلاس او پلاستيکي کوزه. پلاستيکي کوزه ډېره مهمه وه ځکه چې تشاب ته د تلو او اوداسه لپاره مو باید نوبت نیولی وای. کله کله به د تشاب په مخه کې له ۳۰-۴۰ کوزو پورې نوبت ته اېښودل شوې وې. ترموز په څرخي پله زندان کې بل د ډېرې اړتیا وړ شی و. چایدار باشي به په پلاستيکي کوزو کې په دوو آبگرمیو اوبه اېښولې او هر دلگي ته به یې چې لس نفره به پکې وو جوش اوبه ورکولې. ډېرې میاشتې په یو شواروز کې زموږ استحقاق یو گيلاس جوش اوبه وې.

چای، بوره، او مېوه د زندان د ادارې له لوري په غیر منظم ډول په ډېره لږه اندازه راکول کېدل.

د خرخي پله په زندان کې په دوو اونیو کې یو ځل زمور پایواز راتلو، د بې سرنوشتۍ په موده مو د خپلې کورنۍ له غړیو سره د لیدو اجازه نه درلوده. ما یو کال د زندان په دوهم بلاک کې په بې سرنوشتۍ کې تېر کړ. له یوه کال پوره کېدو نه لږ مخکې هغه وخت چې لا بې برخلیکه وم وتوانېدم د څو دقیقو لپاره له خپل مور او پلار سره وگورم، هغوی د ټولې کورنۍ له ډېرو هڅو او د ځینو جگپوړیو چارواکیو له واسطه کولو وروسته دا اجازه تر لاسه کړې وه چې له ما سره څو دقیقې وگوري.

د مور او پلار د سپینو ویښتانو په لیدو چې دوی په دې یوه کال کې ډېر عذاب لیدلی و ما ټکان وخور، دوی زما په لیدو ډېر خوښ وو، خو ژور غمونه یې په څېرو کې ښکارېدل. په هغه ورځ لمر ډېر ځلانده ؤ او مور د دوهم بلاک د احاطې په یوه گوشه کې د یوه عسکر په حضور کې څو دقیقې ولیدل.

د یوه کال په اوږدو کې یې زه دوه ځله محکمې ته یووړم، دا چې په سرپټي موټر کې به یې بېولو، نه پوهېدو چې محکمه چېرته وه، خو د بنديانو په منځ کې ویل کېدل چې د «ځانگړې انقلابي محکمې» ځای چې سیاسي جرمونه یا «انقلاب ضد» جرمونه یې خپرل په صدارت کې ؤ. د بنديانو لپاره د محکمې شتون خپله یو بدلون ؤ چې دغه بدلون د ببرک کارمل له واک ته رسېدو سره چې ده او د خلق دیموکراتیک گوند هغو ته «د شور انقلاب تکاملي او نوی پړاو» ویل، منځته راغلی ؤ. خو په واقعیت کې محکمه، قاضي او څارنوال هسې ظاهري تشریفات وو، د ساري په توگه په دواړو وارو چې مور هلته یووړل شوو او دوه یا درې تنه به قاضي ته ور وړاندې

څلوربښت کاله په توپان کې | ۵۹

کېدو له کنځلو پرته مو له قاضي نه څه وانه وربدل، زه په دوهم ځل وپوهېدم چې څارنوال څوک دی، ځکه په هر ځل یوازې قاضي ؤ چې یو سپین سری سړی ؤ مور ته به یې د انقلاب دښمنان او د وطن خاینان ویل او د محاکمې بهیر به له څو دقیقو زیات دوام نه کاوه.

د بې سرنوشتۍ په بهیر کې یانې تر هغه وړاندې چې مور ته د محکمې حکم واورول شي، بیا بیا یې زموږ د اطاق ملگري را نه بوتلل او په دار یې کړل، زیاتره به یې د شپې له لوري کسان اعدام ته بېول.

هغه څوک به یې چې بل اطاق ته له بدلېدو پرته او د محکمې له حکم پرته ویوست، د دې نښه وه چې په دار کوي یې.

تر یوه کال او څه مودې تېرېدو وروسته بالاخره ما ته د ابلاغ پاڼه راغله او زه د انقلابي ضد فعالیتونو او له انقلاب ضد گوندونو سره د اړیکو په جرم په پینځه کاله تنفیذي بند محکوم شوم.

تر هغه وروسته چې برخلیک مې معلوم شوه یې د بې برخلیکو له پنجرې را وایستلم او هغه پنجرې ته یې بوتلم چې د بند سزا پرې ختلې وه. هلته مور تلویزیون درلود او کولای مو شواى چې د میاشتي یو ځل له خپلو کورنیو سره وگورو. په هغه موده کې چې په صدارت او پلچرخي کې بندي وم ورور مې مجبور ؤ چې پرلپسې په پایوازی زما لیدو ته راشي. هغه مجبور ؤ چې د سهار له لمانځه مخکې له کوره ووځي او په انتظار د نوبتونو د نیولو لپاره په اوږده لین کې ودرېږي له څو تلاشيو نه ډوډۍ، مېوه او پاکې جامې چې په کور کې به یې را ته تیارول راوړي او په یوه لیک کې د کورنۍ احوال را ته راوړي.

پايوازان د پلچرخي د زندان د مامورينو له سپک او بد چلن سره مخ وو، ځکه چې دوی هر يو د کوم «ضد انقلاب عنصر» له نږدې خپلوانو او د کورنۍ له غړيو څخه ؤ.

زموږ په منځ کې داسې کسان هم وو چې پايواز يې نه درلود، د هغوی وضعه ډېره خرابه وه، دوی پيسې نه درلودې چې خپل د اړتيا وړ شيان له کانتين نه وپېري، بايد دوی پخپله خپلې جامې په پنجره کې دننه مينځلې وای. خو نورو بنديانو به ورسره مرسته کوله، د توشکو او کمپلو وضعه په تېره د بې برخليکۍ په موده کې ډېره خرابه وه، ځکه هره ورځ به نوي بنديان راتلل او پخواني بنديان به يا بدل شول، يا به خوشي کېدل او يا به يې برخليک ټاکل کېدو، دې کار د خوب بسترو نظافت ناممکن کړی ؤ.

هغه بنديان به چې د زندان د ادارې له لوري خطرناک وگڼل شول، هم به د باشيانو او جاسوسانو لخوا تر سختې څارنې لاندې وو او هم به تر نورو ډېر زر له يوه اطاق نه بل ته بدلېدل. بدلېدل د زندان د ساتونکيو له لوري د يوې روحي شکنجې په توگه کارېدل، په هر ځل بدلېدو به مو بايد خپله کاسه، کوزه او بستره راټولول او په شا به مو وړل. په همدې دليل مو هڅه کوله چې کالي او سامان مو لږ وي چې په بدلېدو کې له جنجال سره مخ نه وو. زه به په هر ځل د اطاق له بدلېدو او له نويو کسانو سره د آشنا کېدو پر مهال له هماغومره روحي فشار سره مخامخ کېدم لکه د نيول کېدو په پيل کې چې ورسره مخامخ شوی وم. تر هغه وروسته چې زموږ برخليک معلوم شو او په بند محکوم شوو، دا اجازه مو درلوده چې له کور نه ځينې کتابونه راوغواړو او مطالعه يې کړو. زندان هم يو کتابتون درلود چې يوازې مارکسيستي آثار پکې موندل کېدل. ما به د غني خان د اشعارو له ټولگې (د غني پلوشې) ډېر خوند اخيست، زما د ټينگار او غوښتنې له امله چې د جلال الدين فارسي

د «درسهایی از مارکسیزم» ټول ټوکونه یو ځل بیا ولولم، ورور مې مجبور شو چې دغه «منعه شوی» کتاب د یو بل کتاب په پوښ کې ځای پر ځای کړي او رایې وړي، د څرخي پله په تالاشیو کې «دغه خطرناک شی» کشف شو، ورور مې یې تحقیق ته بوتلو، زه یې هم سوال او ځواب ته ور ویللم، وضعیت ډېر خطرناک شو. ما ځان پر دې ډېر ملامت کړ چې یو ځل بیا مې خپله کورنۍ له اضافي مشکلاتو سره لاس او گړپوان کړه، ورور ته مې یې ماښام مهال اجازه ورکړه چې کور ته لاړ شي. د زندان څو تنه منصبداران زموږ پنجرې ته راغلل او بندیانو ته یې د کتاب په وړښودلو گواکي زما د جرم ژوندی سند ور وښود. له ډېرو پوښتنو، گواښونو او تحقیق وروسته دولت کتاب ضبط کړ او زه وتوانېدم چې بېرته پنجرې ته راشم.

په زندان کې ستونزې

د پلچرخي زندان ادارې ته د جاسوسی به سبب یو شمېر بندیان په دې وتوانېدل چې یو څه خاص امتیازات تر لاسه کړي. هغوی چې د باشي په نوم په هره پنجره کې ټاکل کېدل او د خپلو اطاقونو مسوولیت یې پر اوږو و، دوی د بندیانو او د بلاک د قومانداني تر منځ د اړیکو ټینګولو دنده درلوده. باشیانو له اطاق نه د باندي په وتلو او خوراک کې تر نورو امتیاز درلود، د بې سرنوشتۍ په موده کې د باشیانو رول ډېر و، ځکه چې د محکمې د وروستي حکم له صادرېدو وړاندې دوی هر بندي څاره او کړه وړه یې کنټرولول.

په یوه ډېر ساړه ژمي کې چې په تلویزیون کې د دولت د اعلان پر بنسټ د یخۍ سره څپه له سایبریا نه راغلې وه، د اسلامي گوندونو د غړيو او ماؤیستانو تر منځ د شخړې له پېښېدو وروسته مور څو تنه د یوه تش بلاک

وروستي پور ته ولېږدول شوو او هر يو په يوه انفرادي پنجره کې واچول شول. د دهلبز پنجره هېندارې نه درلودې، په کوټو کې فرش، توشکې او کمپلې هم نه وې، هر يو له ډېرې يخنۍ تر سهاره پر پښو ولاړ وو او گرځېدو. دا چې د يو بل غرونه مو اورېدای شوای، پرېکړه مو وکړه چې د دې جزا پر خلاف به په اعتراض کې د ډوډۍ نه خوړلو اعتصاب کوو. د اعتصاب له پيل سره د زندان ادارې زموږ پر خلاف توند غبرگون وښود، له صدارت نه پلاوي راغلل موږ ته يې گواښ وکړ چې پر دوسيو به مو له سره غور وکړو او له سره به تحقيقات در نه پيل شي. څرنگه چې د کب له درېيمې سره په تصادفي توگه زموږ اعتصاب پيل شوی ؤ، خاد فکر کاوه چې موږ اصلاً د کب د درېيمې په ياد اعتصاب کړی دی. چې دا روښانه شوه چې زموږ اعتراض د غير انساني شرايطو او موږ ته د جزا په تړاو ؤ نو زموږ د دوسيو له بيا غور نه تېر شول او موږ يې لومړي بلاک ته ولېږدولو. په لومړي بلاک کې يې موږ هر يو د خلق ديموکراتيک گوند د حفيظ الله امين د ډلې له يوه تن سره په يوه اطاق کې واچولو. په لومړي بلاک کې بنديزونه ډېر وو، د حفيظ الله امين د کورنۍ غړي هم په يوه وړوکې احاطه کې بېل په همدې بلاک کې ساتل کېدل. زه يې داسې پنجرې ته يوږم چې هلته د امين له کلکو پلويانو څخه يو تن، عبيدالله محک د خلق ديموکراتيک گوند د ښځو د سازمان رييسې دلارا محک مېره اوسېدو.

ما او محک په زړه پورې بحثونه درلودل. هغه د خلق گوند پخوانی غړی او زه يو مسلمان انقلابي ځوان وم چې د بهرني ښکېلاک له منگولو نه د هېواد د ژغورنې او عادلانه اسلامي نظام ټينگولو لپاره مې مبارزه کوله. په څرخي پله زندان کې د جهادي گوندونو پر غړيو او عامو افغانانو سربېره چې په مرکز او اطرافو کې له مجاهدينو سره همکار وو، يو لړ شمېر د حفيظ

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۳

الله امین د ډلې د خلق دیموکراتیک گوند غړي او یو شمېر ماوئیستان هم بندیان وو.

د مجاهدینو په برخه کې یې زیاته برخه عام خلک وو، چې د اتحاد شوروي د یرغلگر پوځ او د هغوی د لاسپوڅي حکومت پر خلاف یې د وطن د آزادۍ لپاره مبارزې کولې او د «خاد» لخوا نیول شوي وو او زندان ته لوېدلې وو.

په محصلینو او زده کړو خاوندانو مجاهدینو کې بیا ډېری برخه د حزب اسلامي او جمعیت اسلامي غړي وو. علما زیاتره له حرکت انقلاب اسلامي سره د غړیتوب په تور بندیان شوي وو، د حزب اسلامي د غړیتوب په تور په بندیانو کې درې تنه سیکان هم وو.

د تحصیل په خاوندانو کې یو شمېر داسې وو چې د افغانستان جهاد یې نه یوازې د آزادۍ جگړه بلله بلکې دا یې د اسلامي حکومت راوستلو لاره هم بلله.

دغه ډله چې زه هم له هغوی څخه وم پر دې باوري وه چې مور په تېرو اوږدو کلونو کې د اسلام له واقعي روح څخه لرې شوي وو، زموږ نظام له اسلامي اصولو څخه پيروي نه کوله؛ په همدې دلیل زموږ حکومتونه ناکام او له خلکو څخه منزوي شوي وو. همدغه سبب ؤ چې کمونستي گوندونو وده وکړه، د اتحاد شوروي نفوذ زیات شو او بالاخره هېواد د سرو پوځونو لخوا ونیول شو. زموږ افغانانو په اند مور باید د اسلام لومړیو وختونو ته ورگرځېدلې وای او رښتینی اسلامي نظام جوړ شوی وای. د اسلام په باب دا نوی نظر طبعاً د اسلام له دودیز تعبیر سره مخالف ؤ. همدغه د نظر او انگېرنې اختلاف د دې سبب شو چې زه او یو شمېر بندیان په بېلابېلو نومونو مثلاً پنچ پيري، وهابي او نورو وکوبل شو. دغه دننه اختلاف زه د «خاد» له

شکنجو او عذابونو زیات ځورولم. زموږ پر خلاف چې کوم چلن غوره شوی ؤ یو یې دا ؤ چې له مور سره اړیکې پرې شي. خبرې راسره بندې شي. په داسې حال کې چې زموږ ټول ژوند د زندان په یوه پنجره کې را ایسار شوی ؤ، دغه گوبنه کېدل ډېر عذاب ؤ.

د یوه اطاق بندیان د باشي لخوا په دلگيو وېشل کېدل چې حساب کتاب او قروانه یې ښه تنظیم کړای شي. پر دلگي سربېره د یوې طبعې او سره نږدې بندیانو په خپلو کې نور گروپونه هم جوړول چې «انډیوالی» بلل کېده. د انډیوالی غړیو به ډوډۍ یو ځای خوړله او د یوه کور د غړیو په څېر به یې خپل هست او بود سره شریکول.

په یاد مې دي چې یو وخت د درېیم بلاک د لومړي پوږ په پنجره کې زما په انډیوالۍ کې ١٤ تنه وو، ټول مې ډېر گران ملگري وو، د «اړیکو پرېکون» د سیاست په بهیر کې ټول اړ شول چې له ما سره اړیکې غوڅې کړي، ورو ورو زه په انډیوالۍ کې یوازې پاتې شوم. دا ډېره دردوونکې وه او په یوه پنجره کې دننه ژوند یې ناممکن کاوه. دغه مهال زموږ د اطاق درې تنه د اهل تشیع بندیان چې د نصر سازمان او حرکت اسلامي په تور بندیان شوي وو، د مهربانۍ له مخې یې د تجرید او پرېکون د حکم پروا ونه کړه او بلنه یې راکړه چې زه د دوی د انډیوالۍ غړی شم، زه د دوی دغه مینه او مهرباني نشم هېرولای. کوم چا چې په دغه ډول نویو نظریاتو کې ډېر شهرت وموند د حزب اسلامي غړی حاجي محمد امین فروتن ؤ. نوموړی وروسته په پېښور کې د «شهادت» جریدې مرستیال شو او تر هغه وروسته چې د حزب له مشرتابه سره یې اختلاف راغی د مولوي نصرالله منصور گوند ته ورغی او د هغه مرستیال شو. محمد امین فروتن نوموړي گوند ته د ایران د ملاتړ په ترلاسه کولو کې مهم رول ولوباوه. وروسته نوموړی د پېښور په حیات آباد

کې تر برید لاندې راغی، په داسې حال کې چې دوې مرمۍ یې پر سر لگېدلې وې روغتون ته یو ورل شو چې وروسته د درملنې لپاره هالنډ ته واستول شو.

د یادونې وړ ده چې د نویو نظریاتو لرونکي د دوو تنو غوره علماؤ هر یوه مولوي عرب (مولوي کوچی) او مولوي عبدالرشید (حاجي آغا) له معنوي ملاتړه برخمن وو چې د دغو دوو درنو علماؤ ملاتړ عملاً د دودیزو ملایانو د توند لارو پیروانو فشار پر مور کم کړی ؤ.

د درېیم بلاک د لومړي پوړ په پنجره کې د سنتي ملایانو یوه توند لاري گروپ غوښتل چې ما د تفریح پر مهال د قدم وهلو پر وخت ووهي، زما نویو انډیوالانو په تېره ډاکتر سخي چې د افغانستان د تکواندو له اتلانو څخه یو ؤ ما ته ډاډ راکړ چې د تیري په صورت کې به له ما نه دفاع کوي، په هغه ورځ ډاکتر سخي خپلو شاگردانو ته د تکواندو تمرین ور نکړ او له ما سره یو ځای یې قدم واهه، د ده په لیدو هغه گروپ جرئت ونه کړ چې پر ما لاس اوچت کړي.

مثلاً د پلچرخي د ادارې په وینا د درې «وېنگونو» د بلاکونو تر منځ ایساره درې کونجه ساحه وه، د تفریح پر مهال مو د ورځې یو ساعت په همدې ساحه کې قدم واهه، د مثلاً په کونج کې د والیبال یو میدان هم جوړ شوی ؤ چې یو شمېر بندیانو به د تفریح پر مهال هلته والیبال کاوه.

کله به مو چې له خپلې کورنۍ سره د لیدو اجازه تر لاسه کړه، په همدې مثلاً کې به د یوې کمپلې له غوړولو سره د کورنۍ له غړیو سره کېناستلو او روغېر به مو کاوه.

دغه جشن مور ته په میاشت کې یو ځل برابرېدو، په یاد مې دي چې له هر ځل لیدو وروسته به چې په تیاره دهلبز کې د خپلې کورنۍ له غړیو نه بېلېدم

او خپلې تيارې پنجرې ته به تلم له ژونده ستومانه شوې مور به مې سور
اسويلی وکېښ او ويل به يې: «زويه هلته ژوند ډېر درته سخت دی؟» هر
څومره به مې چې ورته وويل چې په زندان کې کومه ستونزه نه لرم، باور به
يې نه کېدو.

د يادونې وړ ده تر کومه وخته چې زه بندي وم مور مې د کور له خونې د
انگر چمن او باغچې ته نه وه وتلې، ځکه چې زه په زندان کې وم. يو وخت
د هغو بلاکونو مسووليت چې برخليک يې معلوم شوی ؤ له «خاد» نه کورنيو
چارو وزارت ته وسپارل شو. له دې بدلون سره زمور په ژوند کې بدلونونه
راغلل، د مثال په ډول مېوه مور ته منظمه او ډېره رسېدله، په قروانه کې د
غوايه د غوښې ځای د چرگ غوښې ونيو. بنديانو په دوهمه ورځ د چرگ
د غوښې له خوړلو انکار وکړ او هغه چرگان به چې راوړل کېدل ټول به د
پنجرې په کونج کې د کثافاتو لپاره اېښودل شوي بېلر ته ورغورځېدل. دغه
کار په ټولو اطاقونو کې کېده، د بنديانو په منځ کې آوازه خپره شوې وه چې
په قوي احتمال رښتيا هم وه چې د وارسا ترون هر غړي هېواد د پوليسو او
ملي اردو او له جملې څخه د بنديانو د لگښتونو يوه برخه په غاړه اخيستي
وو. په دې لړ کې بلغاريا د کورنيو چارو وزارت خوراكي لگښتونه په غاړه
اخيستي وو، پلچرخي بنديان چې اوس د کورنيو چارو وزارت اړوندوو
خوراكي لگښتونه يې د بلغاريا پر اوږو وو. ځکه خو هغه هېواد افغانستان ته
د چرگانو غوښې را استولې - هغه غوښې چې د بنديانو له نظره حلالې نه وې.
له څو ورځو تېرېدو وروسته چې له پنجرې نه د چرگانو له غوښو ډک بېلرونه
ووتل يو جگپوړی پلاوی راغی او مور يې وهڅولو چې له زندان نه د باندي
چا ته د چرگانو غوښه نه رسېږي او تاسو دلته هغه په کثافاتو کې غورځوئ،
دغه غوښه تاسو ته ښه ده وې خوږئ! بنديانو استدلال وکړ چې دا حلاله نه

ده مور يې نه خورو. پلاوي گوانښ وکړ خو کار يې ور نه کړ، بالاخره د زندان اداره دې ته اړه شوه چې زموږ د قروانې پخوانۍ مينو راته حواله کړي. د کورنيو چارو وزارت غوره نظم لند مهاله ؤ او له يوې مودې تېرېدو وروسته بېرته بې نظامي او کمبود په هر څه کې را ښکاره شو. دې کار پر بنديانو زيات اغېز نه درلود ځکه چې مور له حکومت څخه زياته تمه نه درلوده. د څرخي پله زندان مجاهدينو ته د مدرسې حيثيت درلود. له ډېر لږ وخت څخه چې لاسته راتلو او وړوکي کتاب به چې کوم زنداني ترلاسه کاوه له هغو نه به ډېره گټه اوچتېده. د قرانکريم د حفظ، تجويد، احاديثو او فقې درسونه پرلپسې روان وو.

له زندانه خلاصون

د هر کال په تېرېدو پر حکومت او بهرنيو ملاتړ کونکيو يې فشارونه زياتېدل. د مجاهدينو نړيوال ملاتړ مخ پر زياتېدو ؤ او د حکومت تر کنترول لاندې ساحه مخ په کمېدو وه. حکومت د بېرک کارمل په مشرۍ د هغې جگړې د پايله رسولو لپاره چې ورځ تر بلې يې دوی د دوام ورکولو توان له لاسه ورکاوه د خپلو هڅو په لړ کې د پلار وطنې ملي جبهې په جوړولو لاس پورې کړ او د لومړي ځل لپاره يې يوه لويه جرگه را وبلله. مور په خپله پنجره کې د تلویزيون له لارې د لويې جرگې د جريان ننداره کوله. د جرگې يو شمېر غړي د خپلو مېزونو د پاسه ودرېدل او بېرک کارمل ته يې د بنديانو د بښنې او د سزا د کمولو غوښتنليک وړاندې کړ. مور د دولت د نورو ژمنو په څېر دې ته هم تمه نه درلوده. خو واقعيت دا دی چې د بنديانو شمېر ډېر زيات شوی ؤ او زندانونه له ځوانانو او بوډاگانو نه ډک شوي وو. دولت غوښتل چې د ښه نيت په دود هغوی خوشي کړي او د

خلکو زړونه لاسته راوړي. زموږ د تمې پر خلاف د بنديانو د وضعې ارزونه پيل شوه. زموږ کورنيو د ملاقات په ورځو کې د هغو د پرمختگ له بهيره خبرولو. دې پروسې ډېر وخت ونيو. بالاخره هغه بنديان چې تر پينځو کلونو پورې بند پرې ختلی ؤ د هغو دريمه برخه موده وېشل شوه. څرنگه چې پر ما پينځه کاله بند ختلی ؤ او تر نيمايي زياته موده مې تېر کړې ؤ بايد حکومت بښلی وای او له زندان نه به خوشی کېدم.

د حکومت د بښنې او تخفيف د فرمان عملي کېدو دومره وخت ونيو چې فکر مو کاوه چې دا کار به و نه شي. په يوه «ملاقات» کې مې پلار په خوشالی ډاډ را کړ چې ډېر زړ به خوشی شم.

بالاخره د څو ادارو يو گډ پلاوی د څرخي پله زندان ته راغی او د هغو کسانو د خوشي کولو پروسه يې پيل کړه چې په بښنه کې شامل وو.

نوموړی پلاوی زموږ پنجري ته له نيمې شپې وروسته را ورسېد او هغه کسان چې د خوشي کېدو پرېکړه يې شوې وه د اتهام له يادولو سره يې نومونه واخيستل شول. زما تور يې د «گلبدین» په باندې کې غږيتوب ياد کړ، ما په لوړ غږ وويل: «د گلبدین باندې نه، حزب اسلامي!» دوستانو مې هڅه وکړه چې منعه مې کړي، وې ويل «ليونی شوی يې، اوس خوشی کېږي او ته داسې خبرې کوې». په هر صورت د خپل اطاق له انډيوالانو سره مې خدای پاماني وکړه، د کاليو او سامان يوه برخه مې همدې انډيوالانو ته پرېښوده او نور مې را سره را واخيستل او له پنجري نه راووتو. هغه پروسه چې بايد تر سره شوې وای، ډېر وخت يې ونيو، د تلاشی له بېلابېلو پړاونو تر تېرېدو وروسته د هويت او نامه تطبيق، د انتظار په اوږده کتار کې تر اوږده څنډو وروسته د تنکې غرمې لس نيمې بجې د زندان له دروازې راووتو.

څلويښت کاله په توپان کې | ٦٩

د ډېرو بنديانو چې په کابل کې يې ژوند کاوه خپلوان او د کورنۍ غړي د دوی هرکلي ته راغلي وو، پلار، مور او ورور مې زما په انتظار وو، ورور مې په منډه لار او خپل موټر يې راوست، يو عجيب حالت ؤ، فکر مې کاوه چې خوب وينم.

معمولاً به يې هغه بنديان چې د بند موده به يې بشپړوله له زندان نه به يې د ملي اردو د جلب او جذب مرکزونو ته بېول او د ناامنو ولاياتو کومې پوځي قطعې ته به يې معرفي کول. څرنگه چې مور د بنسټ او تخفيف د فرمان اړوند وو، يوازې دومره اجازه يې راکړه چې دوې ورځې بشپړ آزاد وو. په همدې سبب د څرخي پله له زندانه تر پروان مېنې پورې پر هېڅ تلاشی ور برابر نه شوو او نه يې د عسکرۍ اسناد را نه وغوښتل.

موټر د وزير اکبر خان مېنې او نوي ښار نه تېر شو، ما ښار له درې کلونو وروسته ليدو. ټول ځايونه را ته زاړه او وراسته ښکارېدل. کله چې هغې کوڅې ته ننوتو چې زه پکې رالوی شوی وم، کورونه او دېوالونه مې تر نظره ټيټ او وړوکي راغلل. کور ته له راتلو سره جشن جوړ شو. گاونډيان او دوستان د کلچو او شيرني له پتنوسونو سره راتلل، ځينو به د خيرات لپاره ډوډۍ راوړې وه، مور تر څو ورځو پورې د خپلې کوڅې په مخ کې په تېر شوي سرک پر تېرېدونکيو خلکو همدغه ډوډۍ وپشلي.

مور مې له راتلو او خوشي کېدو سره داسې شوک وخور چې هغو ته يې تاب را نه وړ او يوه اونۍ په بستره کې پرېوته. زمور ټول دوستان او گاونډيان نه يوازې زما پر خوشي کېدو خوښ وو بلکې ما ته يې د يوه اتل په سترگه کتل.

له حکومت نه کرکه ورځ تر بلې زياتېدله، څوک چې له دوی سره په مقابله کې زندان ته تللي وو او د دوی پر خلاف يې مبارزه کړې وه د ټولو په نظر

کې مجاهد او اتل ښکارېدو. لومړۍ شپه چې خپل اطاق ته لاړم او څراغ مې گل کړ له خوشالۍ تر سهاره خوب رانغی.

په کور کې مې له درې کلونو وروسته د دوو نورو شيانو مزه هم وليده، یو د یخو اوبو څښل او بل په داسې خونه کې خوب چې څراغ یې مړ وي. له کورنۍ سره د یو ځای کېدو بې پایه خوند و نه توانېد چې زما په وجود کې یو بل عجیب احساس له منځه یوسي. د هغه کار احساس چې نیمگړی پاتې ؤ او باید تر سره کړی مې وای. زه د دې لپاره زندان ته نه وم تللی چې وروسته بیا فکر وکړم چې هدف ته ورسېدم، برخلاف، هدف مې له هېواده د یرغلگرو شړل، د دوی د لاسپوڅي حکومت را پرځول او د یوه اسلامي نظام ټینګول وو چې تر اوسه لاسته نه وو راغلي. په همدې دلیل مې د ناکرارۍ احساس کاوه او په دې هڅه کې وم چې بیا به مبارزه پیلوم.

دا چې اسناد مې نه درلودل له کوره نشوای وتلی، ځکه چې هره شپه او په هره گوبنه کې کېدای شول چې د عسکري د تلاشيو په دام کې را گیر شم. په هغو ورځو کې حکومت د عسکرو له کمبود سره مخ ؤ او د ښار په هره برخه کې یې د تلاشی پوسټې جوړې کړې وې، هغه ځوانان چې د محصل، یا د زده کوونکي او یا ترخیص اسناد به یې نه درلودل له ځانه سره به یې بېول او عسکري خدمت ته به یې استول.

دولت آن د خلکو کورونه تلاشي کول چې کوم ځوان پیدا کړي او عسکری ته یې واستوي. کله کله به یې زده کوونکي او محصلین هم چې اسناد به یې درلودل عسکری ته استول.

څو ځلې مې وکولای شول چې جعلی اسناد جوړ کړم او له کوره ووځم. یو ځل له انجنیر نواز سره تپې ته لاړم چې له بندي کېدو څخه مخکې به مې ورسره تل د باغ بالا په سمسور، له خوړو وړمو ډک او اروایال چاپېریال کې

خواره فلسفي بحثونه درلودل. د تپې په لیدو مې جټکه وخوړه، نور نه هغه سمسورتیا وه او نه تازگي، د تپې پر سر پلې لارې یې کانکریټ کړې وې او اوسپنيزې پنجرې یې ترې راگرځولې وې. باغ بالا وچ او له گردونو ډک ؤ، خپه شوم او هڅه مې وکړه چې زر بېرته کور ته راستون شم.

پلار مې لاره راته جوړه کړه چې د جلال اباد او تورخم له لارې پېښور ته لاړ شم. په کور کې مو ټول حیران وو چې ولې داسې یو گوند چې د ځواک او نظم آوازي یې تر هر ځایه رسېدلې دا توان نه لري چې خپل یو فعال غړی له کابل وېاسي. د عسکری د سند د تر لاسه کولو لپاره مې د اوبني «ډاکتر غلام سخي سلیمي» په مرسته چې په څلور سوه بستریز روغتون کې ډاکتر ؤ او په بېلابېلو وختونو کې یې مرستې را سره کړې وې، د لویو لارو په ۲۲مه لوا کې د «سرتیري» په توگه شامل شوم، څو ورځې وروسته مې رخصت واخیست او له پلار سره مې جلال اباد ته لاړم. پلار مې یوه لار بلد حاجي صاحب ته وسپارلم او پخپله کابل ته ستون شو.

زه یوه اونۍ د نوموړي په شخصي کور کې په انتظار پاتې شوم، له تورخم سره نږدې جگړه پیل شوې وه، و مې نشو کولای چې پېښور ته لاړ شم بېرته مې کابل ته د راستنېدو اراده وکړه، په یاد مې دي چې د لغمان د سرخکانو په برخه کې مجاهدین د تلاشی لپاره عمومي سرک ته راوتلي وو، د میني بس له سپرلیو یې چې زه هم پکې وم د مجاهدینو لپاره مرسته وغوښتله. ما تر نورو ډېرې پیسې ورکړې، دې کار د هغوی پام ما ته را واړاوه، را باندي شکمن شول او له موټره یې ښکته کړم. غوښتل یې چې ما د حزب اسلامي د قوماندان ناصر مرکز ته بوځي. زه وار خطا شوم، ځکه چې ټول پلانونه مې سره گډوډ کېدل، هغوی زه هېڅ نه پېژندلم او تر څو چې موضوع روښانه کېدای نو ډېره موده به وتله.

زما لار بلد حاجي صاحب او د موټرو سپرلی له مجاهدینو وغوښتل چې ما پرېږدی. هغوی ومنله او مور سفر ته دوام ورکړ. خو سوه متره وړاندې د حکومتی عسکرو تلاشي وه، حیران شوم چې په دومره لږ فاصله کې دوه دښمن ځواکونه څه ډول په یوه وخت کې تلاشي کوي.

د کابل-جلال اباد لارې نور هغه پخوانی ښکلا له لاسه ورکړې وه، په پخوا وختونو کې به د ژمي له پیل سره د کابل سیند پر غاړه په کاره واړه سرک مور خوندور سفرونه پیلول او جلال اباد ته به تلو، تر څو د یخنی موسم په جلال اباد کې په خپل کور کې تېر کړو. خو اوس د کابل-جلال اباد د لارې په اوږدو کې د روسی او افغان ځواکونو زیات شمېر پوستو او د سرک ویجاړتیا ناوړه ننداره ښودله او د ټانکونو او زرهپوښونو لیدو سفر په وپروونکي بهیر بدل کړی ؤ.

افغانستان نور هغه هېواد نه ؤ چې ما درې کاله پخوا لیدلی ؤ. جگړې هر څه بدل کړي وو، سرک، هوا، خلک، دودونه او عادتونه او هر څه. افغانستان په یوه بېل هېواد بدل شوی ؤ، چې کله کور ته ورسېدم ټول حیران شول، په لیدو مې خوشاله شول، خو د راتلونکې اندېښنو بیا د ټولو پر فکرونو چپاو راوړ. په دې ډول د اوسني حکومت د حاکمیت له دایرې نه زما د وتلو لومړنی هڅه بې پایلې شوې وه. باید بله لاره مې لټولې وای.

وردگو ته تگ

تر دې وروسته چې د جلال اباد له لارې پېښور ته پر تلو بریالی نه شوم، یوازینی بله لاره چې راته پاتې وه وردگو ته تگ ؤ. په کور کې مو پرېکړه وکړه چې لومړی وردگو ته لاړ شم او له هغه ځایه بیا پېښور ته روان شم.

د چک په ولسوالۍ کې حزب اسلامي ځواکمني جبهې درلودې او زه باید د چک ولسوالۍ د عربانو درې ته چې زما د مور خپلوان پکې اوسېږي تللی

څلویښت کاله په توپان کې | ۷۳

وای. د هغه ځای یوه سپین ږیري «شاه ولي ماما» دا دنده واخیستله چې تر هغه ځایه را سره ملگرتیا وکړي.

سهار د لمانځه پر وخت له کوره وخوځېدو، له پلار او مور سره مې د شاه ولي ماما سره په گډه له کوره ووتو او د میرویس میدان یا کوټه سنگي مخه مو ونیوله، دا دی پر هماغه لاره بیا روان شوم چې څو کاله پخوا پرې تللی وم.

د چک د لین موټرو اډې ته ورسېدو. د ورځې یو بس موټر ولسوالۍ ته تلو، موټرونه او سپرلي یې هماغه څه ته ورته وو چې څو کاله پخوا مې لیدلي وو، البته له یوه توپیر سره، چې بې وزلي، نهیلی او وېره په خلکو کې زیاته شوې وه.

د ارغندی په سیمه کې زمور موټر تلاشي شو. دغه ځای په سخته تلاشي مشهور ؤ، په خیر ترې تېر شوو، دوهمه تلاشي په میدان بنار کې وه، د «خاد» او پوځ کارکوونکي بس ته رانوتل، له ځینو یې د اسنادو پوښتنه وکړه، له نېکه مرغه ما ته یې پام نه شو، موټر بیا روان شو.

له میدانبناره لږ لرې له غزني لوري یو اوږد پوځي کتار راغی، مور او یو شمېر نور موټر چې د کابل له لوري د دوی مخالف لور ته روان وو له مجبورۍ ودرېدل، تم کېدو ډېر وخت ونیو، ځینې سپرلي له دې وېرې چې د روسي عسکرو تر برید لاندې را نشي وړاندیز یې کاوه چې میدانبنار ته بېرته ور وگرځو. زه ډېر په اندېښنه کې شوم، له ځانه سره مې فکر کاوه چې که هلته له سره تلاشي وکړي زه به یې په دام کې ولوېرم. بالاخره پرېکړه پر دې شوه چې میدان ته نه ورگرځو، د شوروي پوځ ټانکونه او زرهپوښونه زمور له دواړو لوریو ډېر گړندي تېرېدل، تر دې چې کتار ختم شو.

موږ د چک ولسوالۍ په لور خپل سفر ته دوام ورکړ، د خوښۍ ځای دا ؤ چې له دې ځايه وروسته نور دولت حاکمیت نه درلود او هېڅ تلاشي مالاشي نه وې.

دا ځل چې د وردگو په ولايت کې د مجاهدينو بشپړ حاکمیت ټينگ شوی ؤ اجازه يې ورکړې وه چې د مسافر وړونکي موټر د ولسوالۍ تر مرکزې چې اوس حکومت خوشې کړې وه او د چک د برېښنا بند ته نږدې وه لاړ شي. د خوات په سيمه کې زمور د سپرلۍ موټر مجاهدينو ودراره، يو سپين پوستی د سرې ږيرې خاوند چې د مجاهدينو قوماندان ښکارېده، د موټر له مخکې دروازې نه را وخوت. ما ته يې اشاره وکړه چې ښکته شم، له هغه سره څو تنه وسله وال هم وو، وې ويل زه د دې سيمې د جمعیت اسلامي قوماندان يم. له ما نه يې پوښتنه وکړه چې څوک يم او چېرته ځم؟

ورته و مې ويل «زه تا ته څه نه نشم ويلی، مهرباني وکړه ما د دې سيمې د حزب اسلامي قوماندان ته چې په معلم خميني مشهور دی وسپاره. زه يوازې هغه ته ځان ور پېژندلی شم. که زما په باب څه شکونه در سره وي، بيا د هغه په مخ کې ستاسو د هر ډول پوښتنې ځواب ته حاضر يم».

دا چې ږيره مې خړپيلې وه او روسۍ خولۍ مې پر سر وه، آواز ه خپره شوه چې قوماندان (مامور صادق) يو پيلوټ چې له کابلې راغلی ؤ بندي نيولی دی. دوی قوماندان خميني ته زما له سپارلو انکار وکړ او زه يې خپل مرکز ته چې په «شېرخانه» مشهور ؤ بوتلم.

سبا ته يې يو تن راوست چې څارنوال صاحب يې ورته ويل او له ما نه يې پوښتنې پيل کړې، څرنگه چې د حقیقاتو بشپړه تجربه مې درلوده پوښتنو ته مې يې لنډ ځوابونه وويل، د تحقيق په بهير کې څه لاسته ورنغلل.

کله چې زه د جمعیت اسلامي کسانو خپل مرکز ته بوتلم، شاه ولي ماما لارې چې د عربانو درې مجاهدین پر دې پېښه خبر کړي.

د عربانو د مجاهدینو رییس حاجي احمد جان ؤ چې پخوا یې نوم یاد شوی دی او تر دې مخکې هم زه یو ځل هلته تللی وم او هغه مې په سیمه کې لارښود ؤ. د دې خبر له اورېدو سره حاجي صاحب احمد جان په بیره ځان د شېرخانې مرکز ته رارسولی ؤ چې ما د جمعیت اسلامي له مجاهدینو څخه بوځي، دوی هلته زما له شتون څخه منکر شوي وو.

موضوع د حزب اسلامي او جمعیت اسلامي د مجاهدینو تر منځ لفظي ناندريو ته رسېدلې وه، بله ورځ سهار یې چې د جمعیت اسلامي عمومي قوماندان (ملا سید جان) هم حاضر ؤ پرېکړه یې وکړه چې ما د «سیاو» مرکز ته بوزي له دې ځایه تر سیاو پورې اوږده لاره په مخکې وه، باید له یوه اوږده کوتل نه اوښتي وای. ما د پلي تگ عادت نه درلود او دغه لاره مې په سختۍ ووهله.

شپه مو د «سیاو» د یوه خان په کور کې چې د جمعیت اسلامي غړی ؤ تېره کړه، خان صاحب د قوماندان سید جان تود هرکلی وکړ او د شپې یې مور ته مکلفه ډوډۍ له بنوروا او د لاندي له غوښې سره راوړل.

د ماسخوتن له لمانځه وروسته د خوب تیاری ونیول شو او اریکین گل شو چې ناڅاپه دروازه ټک ټک شوه، وسله وال کسان ور ووتل چې وگوري څوک دي، بېرته راغلل وې ویل دوه تنه وسله وال مجاهدین له عربانو راغلي او یو لیک یې راوړی دی. ملا سید جان له بستري را جگ شو وې ویل مجاهدین راولی، لیک یې پرانیست او په لوستلو یې پیل وکړ له څو شېبو وروسته یې لیک ما ته راکړ وې ویل «حزبیانو ډېرې توندې خبرې لیکلي، که حوصله ونه کړم د حزب او جمعیت تر منځ به ټکر راشي.» وروسته

وپوهېدم چې احمد جان په خپل مکتوب کې لیکلي وو «که زموږ د حزب غړی زر تر زره مور ته و نه سپارې، مور به له زور نه کار واخلو او بیا به یې مسولیت ستاسې پر غاړه وي.»

په هر صورت د حزب اسلامي هغو مجاهدينو ته چې ما هم پېژندل او اوږده لاره یې وهلې وه او ستومانه وو ملا سيد جان بلنه ورکړه چې ویده شي، سهار به خبرې کوو، د حزب مجاهدينو وویل «نه! مور ته امر شوی چې ځواب زر ور ورسوو» ملا سيد جان وعده ورکړه چې «سړی مو سبا درته سپارم اوس ویده شی.»

بېرته څراغونه مړه شول او هر څوک په خپله بستره کې پر بوتل.

سهار د چایو پر وخت د «بيکسمند» په دره کې د جمعیت اسلامي قوماندان «گلالي» چې زموږ له خپلوانو څخه ؤ په اس ځان را ورساوه. د جمعیت مجاهدينو ته یې وویل چې کوم څوک مو چې له موټره راکوز کړی او بندي کړی دی مجاهد دی او ډېر زحمتونه یې گاللي. قوماندان گلالي له ما نه وغوښتل چې له ده سره لار شم.

ملا سيد جان واک ما ته وسپاره چې له هر چا سره درومي خپله خوښه دې. ما له «قوماندان گلالي» نه له مننې وروسته وویل چې غواړم عربانو درې ته خپلو حزبي همسنگرو ته لار شم. د جمعیت له قوماندان او د کور له خاوند نه مو رخصت واخيست او درې تنه د غرونو له لارې د عربانو درې په لور روان شوو، له ډېر مزله وروسته چې په لاره کې ځینې ځایونه واورې هم وې، په «بهادر خان» کلي کې د حاجي احمد جان د خسر کور ته ورسېدو. نور نو ټول له ما سره بلد وو او ډېر تود هرکلی یې را ته ووايه.

په هماغه ورځ د غرمې له ډوډۍ وروسته د خپلو ماما خپلو کلي «کوډۍ» ته وخوځېدو، هلته له رسېدو سره د کلي یو شمېر خلک او مجاهدين زما

څلويښت کاله په توپان کې | ۷۷

هرکلي ته راوتلي وو او زموږ په ليدو يې د خوښۍ ډزې وکړې، زه يې د کلي جومات ته چې هلته سپين ږيري پکې راټول شوي وو بدرگه کړم، «حاجي عبدالقيوم» چې د کلي له مشرانو څخه يو ؤ، په اوږدو خبرو کې زموږ د کورنۍ او زما د مبارزو او جهاد ستاينه وکړه او له نورو يې پوښتنه وکړه چې زه به چېرته اوسېږم؟

«انجنير مؤمن» چې زما د مور د کاکا لمسی ؤ او له پوليتخنيک انستيتوت څخه تر فراغت وروسته د خپل پلار په هدايت کلي ته راغلی ؤ او دلته په بزگرۍ بوخت ؤ، هغه وويل چې تر څو چې زه په وردگو کې وم نو دی به زما مېلمه وي. زه تر يوه کال لږه موده هلته پاتې شوم، انجنير مؤمن، مېرمن او مور يې تر وروستي حده زما مېلمه پالنه وکړه، د انجنير مؤمن کور زما دوهم کور ؤ.

کومه ورځ به چې له حاجي صاحب او نورو مجاهدينو سره د «بوم تنگي» او يا کوم بل مرکز ته نه وم تللی، نو له انجنير مؤمن سره به يې باغونو او فصلونو ته تلم.

کوم وخت چې زه په وردگو کې اوسېدم هغه يو ځانگړی پړاو ؤ، له کابل سره اړيکې په وروستۍ کچه وې، وردگ بشپړ د مجاهدينو په لاس کې ؤ. پر ۱۳۵۹ لمريز د شوروي او افغان پوځونو يوې گډې قوې پر وردگو يرغل وړ وړی ؤ، د سيمې د خلکو په منځ کې هغه په «ستره قوه» يادېده، سترې قوې د وردگو په درې ولسواليو کې (چک، دايميرداد او سيدآباد) کې درانه ځاني او مالي زيانونه واړول. په دغه قوه کې شوروي پوځ په زيات شمېر له هر ډول وسلو څخه کار واخيست. مجاهدينو د پخوا په څېر خپل مورچلونو ساتل او مخامخ جگړې ته چمتو وو، خو روسانو له نوي تاکتيک نه کار واخيست چې کوم ځای ورسره مقاومت وشو دوی شا ته په هليکوپټرو کې

کومانډو ورته کوز کرل او مجاهدین به کلابند شول. په دې قوه کې په دريو ولسوالیو کې ټولټال تر (۱۲۰۰) تنو پورې وسله وال مجاهدین او عام خلک د بنځو او ماشومانو په شمول شهیدان شول. د ۱۳۵۹ کال د زمري پر دوهمه د وردگو پر ولایت يرغل ښايي د افغان - شوروي د جگړې له سترو جگړو څخه يوه وي.

روسانو د نورو جناياتو تر څنگ په دې جگړه کې د جوماتونو حرمت تر پښو لاندې کړ، څو ځايه يې په جوماتونو کې سپي وژلي وو. په ستره قوه کې روسانو کورونه هم ويجاړ کړل او يو شمېر درمنډونه يې هم وسوځول. د وردگو د سيدآباد په اونځي او تنگي درو کې او د چک ولسوالۍ تقريباً په ټولو جهادي مرکزونو کې سختې جگړې وشوې، روسانو ته هم درانه تلفات واوښتل او د مجاهدينو د څو قوماندانانو په شمول جهادي جبهې د لنډې مودې لپاره ړنگې شوې.

د همدې سترې قوې په سبب د وردگو ولایت په سلگونو کورنۍ هجرت ته اړې شوې، د کورمې په اړولې او د کوټې به سرخاب او پشين کمپونو کې يې واړول.

ستره قوه له څو ورځو وژنو او وړانولو وروسته بېرته ورتوله او کابل ته ستنه شوه او مجاهدین بېرته خپلو سيمو ته را ستانه شول. په بله وينا د يو شمېر خلکو له وژلو او عامه شتمنۍ او کورونو ته له زيان اړولو پرته يې هېڅ لاسته راوړنه نه درلوده، يوازې د څو تنو کمونيستانو کورنۍ يې چې مجاهدينو کابل ته د تلو اجازه نه ورکوله دوی کابل ته بوتلې. له دې يرغل وروسته دولت منلې وه چې نشي کولای د چک ولسوالي اداره کړي، سره له دې چې د ولسوالۍ په نوم د پنه په نامه يوه کلي کې دوې وړوکې غونډۍ نيولې وې. خو سيمه بشپړه د مجاهدينو په لاس کې پاتې شوه.

څلويښت کاله په توپان کې | ۷۹

د عربانو درې د مجاهدينو عمومي مرکز په «بوم تنگي» کې ؤ، د حزب اسلامي، حرکت انقلاب اسلامي او جمعيت اسلامي مجاهدينو دلته مرکزونه درلودل. بوم يو وړوکی کلی ؤ چې اصلي اوسېدونکي يې د شاهي او سردار داود خان په جمهوري دورو کې په کابل کې د لويو پوځي او ملکي چوکيو خاوندان وو، دغه کلی د دوو غرونو تر منځ پروت دی.

سمسور باغونه چې د دې غرونو په لمن کې د وړوکي سيند په رڼو اوبو غوړېدلي وو، له دې وړوکي سيند نه څو لښتي هر لور ته بهېدل.

طبيعت د بوم تنگي ته د يوه ډېر کلک مورچل بڼه ورکړې وه. په همدې دليل کله چې جهاد پيل شو مجاهدينو دغه کلی د خپل مورچل په توگه غوره کړ، د بوم تنگي د عربانو درې او هغو نورو درو د دروازې حيثيت درلود چې تر عربانو پورته پرتې وې او تر هزاره جات پورې غځېدلې، د بوم کلی د روسانو له لوري څو ځلې بمباري شو. روسانو هلته لوی لوی بمونه وغورځول او ټولې کلاگانې يې ويجاړې کړې.

په بوم کې هېڅ کور روغ پاتې نه ؤ او هر لوري ته کنډوالې ښکارېدې، د بوم اصلي اوسېدونکي چې يو شمېر يې د جهاد پر مهال له مهمو کسانو څخه شمېرل کېدل د جنرال عبدالرحيم وردگ په څېر يا په پېښور او اسلام اباد کې اوسېدل او يا اروپا او امريکا ته مهاجر شوي وو.

هغه مهال چې زه په وردگو کې اوسېدم، د خلکو د ژوند طريقه د سل او دوه سوه کلونو پخوا ژوندانه ته ور گرځېدلې وه. له دې سببه چې له کابل سره اړيکې لږ او آن بشپړې شلېدلې وې، خلکو د خپلو نيکونو په څېر ژوند غوره کړی ؤ، هرې کورنۍ هڅه کوله چې له خپلې ځمکې، باغ او څارويو سره په ځان بسيا ژوند جوړ کړي، يوه نارنجي بس موټر به لږ شمېر د چک ولسوالۍ مسافرين دوي يا درې ورځې وروسته او يا د اړتيا پر وخت هره ورځ له

میرویس میدان د چک ولسوالۍ تر بازاره پورې وړل راوړل، په دې موټر کې یې د غوړیو پیپونه، د وریجو بوجی، د گوگړو قطي، د تېل خاک بوشکې، تار، ستنې، مالگه، بوره او نور شیان سیمې ته وړل، څو کورنیو به یو تن سپین بری کابل ته استولو چې د اړتیا وړ شیان ورته وپېري. پر دې سربېره په هر کلي کې یو یا دوه دوکانونه پرانیستل شوي وو. ځوانو دوکاندارانو هم خپل د اړتیا وړ شیان د سپین بریو په واسطه له کابل نه راوړل.

خلکو خپلې ټولې اړتیاوې د ځمکې له حاصل څخه پوره کولې، چا چې کافي ځمکه نه درلوده او یا به ځوانانو کوژده کوله او باید د ولور پیسې یې گټلې وای د مزدورۍ لپاره به کوتې او یا ایران ته تلل، هغوی مجبور و چې ډېرې ورځې پلي مزلونه وکړي او ډېر ځله به په لارو کې د روسانو او یا دولتي ځواکونو پر کمین ور برابر شول او ژوند به یې له لاسه ورکاوه.

که څه هم د خلکو ژوند د سل دوه سوه کاله پخوا خلکو ژوند ته ورته ؤ، نور له ښار سره د اړیکو هېڅ څرک نه لگېده، خو پاکي او وطني صداقت، د جهاد جذبې او له وطن نه دفاع یو سپېڅلی او د دوستۍ له احساسه ډک چاپېریال جوړ کړی ؤ. د کلیو خلک یې وزله وو، د کرنې ځمکه یې لږه وه، خو کورونه یې پاک او کندوان یې ډک وو، ځکه ټولو له قناعت سره ژوند کاوه، غوښه په خاص خوراک کې شمېرل کېده، چې د ډېر گران مېلمه قدر به یې په ښوروا او لاندي کاوه. رسم او رواج به کله کله فلمي بڼه خپله کړه، چې په هغو کې به یې گواکي د څو زره کاله پخوا آریایانو ژوند نندارې ته وړاندې کاوه. د نجونو او هلکانو ترمنځ اړیکې ساده، معصومانه او له صمیمیته ډکې وې، د پاڅه عمر ښځې تر کابل ډېرې له رعب او اتوریتي

برخمنې وې. په ځينو کليو کې داسې ښځې وې چې نورو يې د خبرو او پرېکړو متابعت کاوه او عملاً د کلي مشرانې گڼل کېدې.

د وردگو د کليو سپېڅلي او سوچه طبيعت د ژمي د واورو ښکلې منظري او د دوبي سمسورتيا او ښکلا انسان ته وجد او خوښي وربښله.

يوه ورځ د سهار له لمانځه وروسته له انجنير مؤمن سره د «چارشنيې» غره ته روان شوم. مور د دې لپاره چې څارويو ته د ژمي خوراک «بېده» ټوله کړو غره ته لاړو. چې له کلي ووتو، نوې د لمر وړانگې، د ختيځو غرونو له څوکو د ونو او بوټو پر سرونو چې لا د پرځې رڼه غمي پرې ځلېدل ولگېدې. هوا دومره صافه او بې وزنه وه چې ساه مو په گرانه اخيستله.

له حکومت سره جگړې او د اړيکو شلېدو د وردگو ولايت په شمول د ټول هېواد د زده کړو نظام گډوډ کړی ؤ. له لېسو او ښوونځيو د خلقيانو او پرچميانو لخوا د سياسي او ايډيولوژيکو موخو لپاره ناوړه گټه اخيستل د دې سبب شول چې په لومړيو کې عام خلک او مجاهدين ښوونځي د کمونيستانو د روزنې مرکزونه او د حاکم گوند سازماني دفترونه وگڼي، همدغه سبب و چې په ځينو ځايونو کې پر ښوونځيو بريدونه وشول او ځينې ښوونځي وسوځول شول. خو ډېر زر مجاهدينو تر خپل واک لاندې سيمو کې بېرته ښوونځي پرانيستل او خلکو خپل ماشومان ور واستول.

د عربانو په دره کې لومړنی ښوونځی بيا فعال شو، د لېسې زده کوونکي چې د جگړو په سبب يې په درسونو کې ځنډ راغلی ؤ او د ښوونځي ودانۍ يې وړانه شوې وه، د ښوونکيو، ځای او درسي موادو د کمبود په سبب و نه توانېدل چې زر تر زره يې بيا درسونه پيل شي. زده کوونکيو، د بمبارۍ له وېرې په يوه ثابت ځای کې درس نه وايه، دوی کله چېرته د ونو تر سيوري لاندې او کله د غره په لمن کې پر ځمکه کېناستل او درسونه يې زده کول.

ښوونکي به د ژمي په موسم کې معمولاً پېښور ته تلل چې له يوه پلوه خپل يو کلنی معاش له خپلو اړوندو گوندونو او يا له بهرنيو مؤسسو لکه سويلي کمېټه لاسته راوړي او بل لوري ته د راتلونکي کال لپاره کتابونه او درسي مواد ور سره راوړي.

په هغه کال د ژمي له تېرېدو او د نوي تعليمي کال له پيل سره د امنيتي ستونزو او د روسي او افغان ځواکونو د پرلپسې هوايي بمباريو په سبب د مجاهدينو او ښوونکيو کاروانونه پر خپل وخت زياترو ولاياتو ته و نه رسېدای شول.

د سيمې مشرانو او د ښوونځي مسوولينو له ما نه وغوښتل چې د ښوونکيو تر را رسېدو زده کوونکيو ته درس ووايم. ما په خوښۍ دا ومنله، زما شاگردان له لومړي تر پينځم ټولگي زده کوونکي پورې وو. هغوی له لرې او نږدې کليو راتلل، ډېر د استعداد او ښه ذکاوت خاوندان زده کوونکي وو او له درسونو سره يې ښه مينه درلوده، ما به په ترتيب سره کله يوه او کله بل ټولگي ته درس ورکاوه، د تورې تختې، قلمونو، کتابچو او کتاب کمبود زموږ لويه ستونزه وه.

کله چې څو کاله وروسته د عربانو درې ته لاړم او خبر شوم چې ځينو زده کوونکيو مې درسونه پرېښي او ايران او پاکستان ته د مزدورۍ لپاره تللي دي ډېر خپه شوم. په ځانگړې توگه چې يو شمېر يې ډېر د لوړ استعداد خاوندان وو او د خپلو ټولگيو اول او دوهم نومره گان وو.

د چک د برېښنا بند ته له نږدې څو کليو پرته د ولايت نورې برخې د پخوا په څېر له برېښنا څخه محرومې وې، که څه هم دا نوې خبره نه وه، له شوروي پوځونو سره د جگړې په کلونو کې د تېلو د کمبود او د بمباريو له وېرې له اړيکين او د تېلو له خراغونو گټه اخيستل هم ډېر کم شوي وو.

څلويښت کاله په توپان کې | ۸۳

خلکو د تېلو او لاسي خراغونو په کارولو کې ډېر پام کاوه، چې دې کار د وردگو شپې ډېرې تياره او له ستوريو ډکې کړې وې.

د پېښور په لور خوځېدل

په وردگو کې زما د هستوگنې شپې ورځې زما د ژوند يوه خوږه دوره وه. زه د خلکو له بې کچې مينې برخمن وم، چې چا به په کور کې ښه خواږه پخ کړي وو خامخايي د شپې ډوډۍ ته مېلمه کولم. مجاهدين به د روسي او دولتي الوتکو د بمباريو پر مهال زما په غم کې وو، په ياد مې دي يو ځل يوه اونۍ شپه او ورځ بمباريو دوام درلود. په «خواجه انگور» کلي کې د هستوگنې کورونه هم بمباري شول. له نېکه مرغه د دغه بمباريو او توغنديو مرگ ژوبله ډېره لږه وه. زه د دې عملياتو په سبب نه پوهېدم خو مجاهدين په دې نظر وو چې د کابل-کندهار سرک په ځينو ځايونو کې نظامي پوستې جوړېږي او دغه بمبارۍ د مجاهدينو د بوخت ساتلو لپاره دوام لري چې و نه کولای شي د دولت د دې کار مخه ونيسي.

د ۱۹۸۵ کال د مني په يوه شپه د سهار له لمانځه نه مخکې زه له حاجي صاحب احمد جان او د هغه له دوو ورو ماشومانو سره، له دوو کرايه وړونکيو سره چې اسونه ورسره وو د کوډۍ له کلي د جغتو ولسوالۍ په لور روان شوو، لومړۍ شپه مو د «مورو» کلي ته يوه جومات ته ورسوله چې د کابل - کندهار له عمومي سرک نه ډېر واټن نه لري. د «گوربت» له مشهور غره نه چې رابنکته شوو مازديگر مهال دې کلي ته را ورسېدو. مجبور وو چې سبا ورځ هم دلته ايسار شو او بيا په شپه کې له سرکه تېر شو ځکه د ورځې په رڼا کې له عمومي سرک نه تېرېدل خطرناک وو.

په همدې مازديگر د ټانکونو او پوځي موټرونو يو کاروان د غزني په لور تېر شو. د سيمې خلکو ويل چې کله کله د کاروان له تېرېدو وروسته سرک ته نږدې دولتي قواوې په شپلو او کندو کې کمين نيسي. په همدې سبب کله چې د شپې له را رسېدو سره د سرک پر لور وخوځېدو سرک ته تر رسېدو مخکې مو د يوه کور دروازه وټکوله اود کورونو له خاوندانو مو پوښتنه وکړه چې دلته به شاوخوا چېرته عسکرو کمين نه وي نيولی؟ هغوی مور ته ډاډ راکړ چې کتار غزني ته تېر شو او هېڅ خطر نشته، مور هم ډاډه پر سرک واوښتو.

د سپورمۍ په رڼا کې په شپه کې چې زموږ د اسونو د پښو غږ پاخه سرک ته له ورختو سره اوچت شو سړي به د خطر احساس کاوه. له سرک نه چې واوښتو جتکه مې وخوړه، ناڅاپه مې سپورمۍ د يوه زرهپوښ په هېنداره کې وليده، فکر مې کاوه چې په کمين کې ولوبېدو، له ځانه سره مې ويل چې دا ځل به له زندانه راخوشی نه شم. دوهم او درېم زرهپوښ مې وليدل. خو سمدستي مې پام شو چې د زرهپوښ دوهمه هېنداره نشته، لږ څير شوم درې واړه زرهپوښونه ويجاړ او نيم سوځېدلي وو. دغه زرهپوښونه پخپله د مجاهدينو د کمين قرباني شوي وو، آرامه ساه مې واخيستله او د خداى شکر مې ادا کړ.

د «جنجاى» کلى چې د سيدآباد ولسوالۍ اړوند دى نږدې ؤ دلته د دوو قوماندانانو سره په جنجال کيوزو.

کله چې وپوهېدل چې له چک ولسوالۍ نه راغلي يو د سفر اجازه يې راکړه، مور په دې تنگو درو کې، د لښتنيو په غاړه چې شاوخوا ته يې چمنونه راشنه وو د پښو په منځ کې کاره واړه ښکته لوبدل. پورته د غره په لور روان وو. د اوبو شرهار د شپې سکوت ماتاوه، له ځانه سره مې ويل چې که سوله او

آرامي وي او سپړی د ورځې په لمړينه رڼا کې دلته راشي څومره خوند به واخلي. په داسې حال کې چې په هغه شپه د بمبارۍ او کمين له وېرې هغه ښکلې منظره په يوه وېروونکي انځور بدله شوې وه.

د غره څوکې ته له رسېدو وروسته د لوگر د خروار ولسوالۍ «قلعه سبزي» کلي ته ور ښکته شو. د شپې په وروستيو کې يوه جومات ته چې يو سماوار يې هم تر څنگ و ورسېدو، تر اوسه لا هوا تياره وه.

چې کوټې ته ور ننوتلو په زحمت مو ځانونه ځای کړل، د مجاهدينو يو کاروان چې له وسلو سره له پېښوره راغلي وو په کوټه کې ویده وو. مور څو شېبې آرام وکړ، بنايي تر يوه ساعت به لږ موده ویده وو، ورځ مو په خروار کې تېره کړه او مازديگر مهال مو مزله ته دوام ورکړ، ځکه چې له خطرناکو سيمو او هغو ځايونو چې دولت لاسرسی ور ته درلود بايد په تياره کې تېر شوي وای. له هغو کاروانو څخه چې له پېښوره راتلل او په لاره کې ورسره مخامخ کېدو مور د لارې د وضعيت په اړه پوښتنه کوله، د هغوی د معلوماتو په رڼا کې مو خپل لوری او لاره غوره کول.

«زرمت» ولسوالۍ ته بايد له «يکپايه کوتل» نه تېر شوي وای، دغه کوتل ډېر خطرناک ځای و، ويل کېدل چې کله کله روسي پوځيان دلته خطرناک کميونونه نيسي. کله چې د کوتل سر ته ورسېدو، شپه نيمايي اوښتې وه. ناڅاپي د مړو او ښانو له پاتې شونو سره مخ شو، شمېر يې ډېر و، له هر يوه سره په څنگ کې د مرميو اوسپنيز او د لرگي صندوقونه گډوډ پراته وو. د ښځو او نارينه و جامې هر لوري ته تيت پرتې وې، خو د کوم انسان په مړي مو سترگې و نه لگېدې، زموږ ملگريو ويل چې دغه کاروان خامخا له گرديز نه د توپونو تر ډزو لاندې راغلی دی، له جامو او پر ځای پاتې سامان څخه

ښکارېدله چې دا د همغو کورنيو کاروان دی چې د شمال له کوم ولايت نه راغلی او هيله يې وه چې پېښور ته لاړ شي.

وېروونکې ننداره وه، د سپورمۍ رڼايي هيت نور هم زيات کړی ؤ، هڅه مو وکړه چې زر تر زره له دې ځايه تېر شو. دغه پېښه به يوه يا دوې شپې مخکې تېره شوې وه، د کمين له وېرې چې دلته چېرته نيول شوی نه وي، نور هم گړندي شوو.

يکپايه کوتل د زرمټ لور ته تونده شپوه لاره لري. له کوتل نه تر راکوزېدو وروسته د زرمټ هواري او پراخې سيمې ته ننوتلو، چوپتيا پر هر لوري حاکمه وه، يوازې د سپيو غيا اورېدل کېدله، پاتې شپه مو د يوې کلا په جومات کې شوه چې غولۍ يې په وچو وښو پوښل شوی ؤ.

ورځ مو په زرمټ کې تېره شوه، زرمټ د څلور لارې حيثيت درلود. د مجاهدينو ځينې گروپونه له پاسه ښکته، يانې پېښور ته تلل او له زرمټ نه تېرېدل او ځينې نور به له ښکته راغلي وو او له زرمټ نه د مرکزي يا شمالي ولاياتو په لور روان وو.

د زرمټ زياتره کلي او کورونه له اوسېدونکيو تش وو، اوسېدونکي يې د ډېرو جگړو له شره پېښور ته په هجرت مجبور شوي وو.

تش کورونه او باغونه د شيشکو کورونه ښکارېدل، د مجاهدينو په منځ کې دغه خبره ډېره مشهوره شوې وه چې هغه زرمټيان چې تر اوسه يې هجرت نه دی کړی له دولت سره يې همکاري درلوده، ځکه خو هغو ته د شک په سترگه کتل کېدل. مور مازيگر مهال و خوځېدو چې خپل سفر ته دوام ورکړو، د مجاهدينو نور گروپونه هم څوک پلي څوک زمور په څېر له اسونو سره روان شول، له پينځه سوه متره مزله وروسته ناڅاپه د توپکو ډزې وشوې، زمور نه مخکې د مجاهدينو گروپ شا ته منډې پيل کړې وې ويل «قوه

راغله» مور هم منډه واخيسته، خو دقيقې چې تېرې شوې خو تنه په کلاشينکوفونو وسله وال راغلل وې ويل «هېڅ خبره نشته، مور خپل مدعي وواژه، تاسو مو خپله لاره وهئ». لږ وړاندې د يوه تن مړی د لارې تر څنگ په يوه ژوره کې پروت ؤ، نوموړی پر يوه ژېړ اس سپور شو دقيقې مخکې تر مور مخکې شو، کلاشينکوف هم ورسره ؤ، کلاشينکوف يې قاتلانو وړی ؤ او اس يې هم تر څنگ ورسره مړ پروت ؤ. د شپې چې «ځدرانو» سيمې ته ورسېدو آرامه ساه مو واخيسته، د ځدرانو په سيمه کې د حکومت او روسانو د کمين او جاسوسانو درک نه ؤ، په ډاډه زړه مو خپل مزله ته دوام ورکړ.

د «فخريو» کوتل پر سر مو پر خاورينه لاره په نيمه شپه کې مزل کاوه ځکه دغه ځنگلي سيمه يوه ورځ وړاندې روسي الوتکو بمباري کړې وه، ټول ځايونه يې سوځېدلي وو او پر ځينو ونو لا تر اوسه اورونه بل وو، د سيمې خلک او مجاهدين د تيت او پرک سامانونو او هغه لرگيو په راټولولو بوخت وو چې له بمبارۍ روغ پاتې وو له دې سره يې «غرنۍ» غمگينې سندرې زمزمه کولې.

په هغه سيمه کې چې د «بېلرونو دوکانونه» په نوم يادېده يو وړوکی بازار ؤ، چې دلته را ورسېدو ناڅاپه جېټ الوتکې راغلې او ډېرې تيتې په يو کرس زموږ پر سر تېرې شوې، هر څوک پر يوه لور وتښتېدل چې ځان په ډبرو کې پناه کړي، د جېټ الوتکو له دې دورې وروسته چې کله ټول ډاډه شول چې خطر نشته په لسگونو نا آشنا کسانو په خپلو ملگريو پسې چيغې وهلې، ټولو هڅه کوله چې خپل ملگري را پيدا کړي او خپل سفر ته دوام ورکړي.

د شپې تياره، د الوتکو وحشت او ژړا او ساندو ته ورته غبرونو مې په ذهن کې د محشر ورځ انځوروله. ما هم خپلو د سفر انډيوالانو ته چيغې وهلې تر دې چې را پيدا مې کړل.

د سفر په بهير کې چې نږدې ټول د شپې په تيارو کې ؤ، د «تنيو» په سيمه کې چې د خوست ولايت اړونده ده له غلو سره مخامخ شوو چې په کمين کې را ته ناست وو. دا چې مور يوازې يو کلاشينکوف درلود، دا ناشونې وه چې مقابله ورسره وکړو، زموږ بخت وينس ؤ چې کومه شېبه هغوی غوښتل له خپلو مورچلو را ووځي له ښکته لوري د مجاهدينو د کاروان د اوسيدلو او اوسونو د پښو ترپهار او شور اوچت شو چې وسلې پرې بار وې. د کاروان له را نږدې کېدو سره غله و تښتېدل او مور يې له شره بې غمه شوو. د وردگو او لوگر له سرحده تر خوسته په دښتو او شېلو کې، د کوتلونو پر سرونو ځای ځای ډبرې انبار وې چې ځينې ځايونه يو وړوکي بيرغ هم پرې رپېدو، زموږ لار بلدو چې پر لارو باندي ډېر ځله تللي او راغلي او له هرې گوښې سره يې آشنا وو، کيسې به يې کولې چې دلته فلانې شهيد په کمين کې راگير او شهيد شو او دلته فلانې چې د مزدورۍ لپاره ايران او پاکستان ته تلو د روسانو په کمين کې ووژل شو.

دغه قبرونه د هغو کسانو وو چې زياتره يې د روسانو په کمين کې شهيدان شوي وو، ملگرو يې دا فرصت نه ؤ موندلی چې جنازې يې ولږدوي يا به داسې کسان وو چې هېڅوک به يې نه درلودل او يا به يې څوک ژوندي پاتې نه وو، چې په راتلونکيو ورځو کې د نورو مجاهدينو گروپونه راغلي او پر هغوی يې ډبرې راتولې کړې او يو دسمال يې پرې راخړولی دی، تر څو ټول وپوهېږي چې دلته تر دې ډبرو او خاورو لاندي يو شهيد ښخ دی. دغه د ډبرو انبارونه چې تر هر يو لاندي يو ځوان پروت ؤ د مظلوميت او وحشت

هممهاله يو انځور يې وړاندې کاوه او هر ليدونکي ته يې دا احساس ورکاوه چې کېدای شي همدغه برخليک ورته په انتظار وي.

ښايي له نيمې شپې وروسته به دوې يا درې بجې وې چې د شمالي وزيرستان سرحد ته ورسېدو، نور مو د اتو شپو ورځو پخوبي او ستوماني پای ته رسېدلې وه، همدغسې وړاندې روان وو چې د پيک اپ موټرو اډې ته ورسېدو. دغه پيکونو ستومان مسافر د ميرانشاه ښار ته رسول، يوه موټر هم د روسي او افغان هوايي ځواکونو د بمباريو له وېرې څراغونه نه روښانه کول، زموږ دوه د لارې ملگري پر خپلو اسونو ميرانشاه ته روان شول، زه او حاجي صاحب له دوو زامنو سره يې په موټر کې سپاره شوو او په مړو څراغونو د ميرانشاه په لور وخوځېدو. موټر چې ميرانشاه ته ورسېدل څراغونه يې روښانه کړل. موږ د يوه هوټل مخې ته ښکته شوو، په هغه شپه چې ما د موټر له سپرلۍ کوم خوند واخيست بيا مې په ژوند کې و نه ليد.

سهار د پېښور د موټرو اډې ته لاړو، مازديگر نژدې و چې پېښور ته ورسېدو، موږ ته يې وويل چې اوس د حزب اسلامي مرکز نصرت مېنې ته چې په «شمشتو» کې دی لېږدېدلې دی. ماښام شمشتو ته ورسېدو او د حاجي صيب احمد جان د يوه آشنا د کور پوښتنه مو وکړه. شپه مو له «ډاکتر محمد خان» سره چې د حزب اسلامي له پخوانيو ارکانو څخه دی، وکړه. هغوی موږ ته تود هرکلی ووايه او زموږ د اته ورځني سفر جامې يې را ته ومنيځلې. هغه مهال د شمشتو د نصرت مېنې زياتو اوسېدونکيو د خپلو ولايتونو له مجاهدينو څخه تود هرکلی کاوه او په ورين تندي يې چې هر څه درلودل هغوی ته يې پر دسترخوان اېښودل.

د پېښور ژوند

کله مې چې لومړی ځل د «نصرت مېنې» نوم واورېد لا په وردگو کې وم، په ذهن کې مې دا د مدینه فاضله هغه رښتینې کوچنۍ بېلگه وه چې مور باید جوړه کړې وای. خو کله چې دلته راغلم او و مې لیده نهیلې شوم. د حزب د دفترونو وضعه دولتي غونډې وه، یوازې په ظواهرو کې یې مذهبي عصبيت ور زیات کړی ؤ. بې مسوولیتي تر دې بریده وه چې ما غونډې یو چا چې په کابل کې یې د «K.G.B» تر تیغ لاندې مبارزه کړې وه او څو کاله بندي شوی وم د دفتر او سوابقو د نشتوالي په سبب مې باید له حزب سره د نوي ملگري شوي کس په څېر ثبت نام کړی وای، خو که مې واسطه درلودای کولای مې شوای چې په مهمو مقامونو وگومارل شم.

سبا ته مور د حزب اسلامي دفتر ته لارو چې په یوه پراخه ساحه کې په یو پوړیزه ودانۍ کې ؤ، دفتر رنګ شوی نه ؤ خو منظم ؤ. د مرکزي دفتر او د ډاکتر محمد خان د کور تر منځ یوازې یو سرک تېر ؤ.

زه تر ټولو مخکې د «ارشاد او فرهنگ ریاست» په لټه کې شوم تر څو خپل د زندان د وخت دوست چې زه یې له اخلاصمندانو څخه وم پیدا کړم. ما ته ویل شوي وو چې «حاجي امین فروتن» همدلته په کار بوخت دی.

هلته خبر شوم چې نوموړی د حزب اسلامي خپرنیز ارگان «شهادت جريدې» د مرستیال په توګه دنده تر سره کوي. په دې ورځو کې د حزب د خپرنیز ارگان له نورو مسوولینو سره په لاهور کې و چې مجلې او نورې خپرونې چاپ کړي. مور دغه مهال معمولاً د «ورسک» په غونډه کې چې د پېښور له ښاره د باندې ؤ او د حزب اسلامي د مجاهدینو لپاره ځانګړی شوی ؤ ژوند کاوه، دغه کمپ د یوه غره په لمنه کې پروت ؤ- کله به چې په ورسک کې وم، داسې مې ګڼله چې د افغانستان په هوا کې ساه اخلم د

سرتاسر هېواد مجاهدينو هلته د لنډې مودې لپاره ژوند کاوه، دې ته يې دوهم نمبر غونډ وايه، په غونډ کې د هر ولايت د مجاهدينو ځای ټاکل شوی ؤ، زياتره مجاهدينو په خپمو کې ژوند کاوه، خو د بېلابېلو ولايتونو لپاره د ځانگړيو اطاقونو د جوړولو کار پيل شوی ؤ، مور په هغو اطاقونو کې ژوند کاوه چې نوي جوړ شوي وو او د ميدان وردگو ولايت اړوند وو. د ورسک په لومړي لمبر غونډ کې هغه مهاجرين اوسېدل چې کلونه پخوا مهاجر شوي وو او هلته يې ختينيې جونگړې جوړې کړې وې، کله کله به مې په شمشتو کې د حزب اسلامي د قضايي کمېټې د رييس «څارنوال نقيب الله» په کور کې شپې کولې، نوموړی زموږ له خپلوانو څخه ؤ.

مرکزي دفتر ته له دوو اونيو پرلپسې ورتلو مې بالاخره ښاغلی فروتن پيدا کړ. هغه نوی له لاهور نه راستون شوی ؤ. زما په ليدو خوښ شو او بې له ځنډه يې زه خپل کور ته ورسره بوتلم.

د نوموړي کور دوې خونې، يو پخلنځی او يو تشاب درلودل چې د «نعمت محل» په نامه پېښور پوهنتون يا په اصطلاح «اسلاميه کالج» ته نږدې محله کې ؤ.

دغه اطاقونه په دوهم پوړ کې وو، د کثافاتو د ډېران تر څنگ يوه لرگينه زينه ور ختلې وه چې پر هغو بايد کور ته ورختلي وای. د خپل انډيوال د ډېر ټينگار په سبب مې له حاجي احمد جان نه په نعمت محل کې د اوسېدو اجازه واخيستله او خپلې جامې مې چې په يوه وړوکي بکس کې ځای پر ځای وې هلته راوړې.

په نعمت محل کې له ځای پر ځای کېدو مخکې مې لويه ستونزه د جامو مينځل او حمام ؤ. زه په ورسک کې وم يوه شپه مې د ماسخوتن له لمانځه وروسته ځان خوب ته چمتو کاوه چې د وردگو نويو راغليو مجاهدينو له

کوره ليک راته راوړ. په ليک کې مې د ورور د کوژدې او واده مراسمو يادونه شوې وه چې ډېر پرې خوښ شوم، ځکه چې ورور مې ويلي وو تر څو زه له زندانه خوشی نشم واده به نه کوي.

ما او حاجي امين فروتن اوږده بنډارونه وکړل، د زندان خاطرې مو بيا راتازه کړې او د حزب له وضعې مو گيلې او شکايتونه وکړل. نوموړي ما ته مشوره راکړه چې د حزب په دفترانو کې د دندې پر ځای پر يوه پراخ فرهنگي کار په گډه لاس پورې کړو، چې خپلو انقلابي ارمانونو ته د رسېدو لپاره اغېزناک کار وکړای شو. ما يې دغه سلا ومنله. هماغه ؤ چې په لومړي گام کې مو په «شاهين ټاون» کې په هغه محله کې چې د حضرت صاحب په کوڅه مشهوره وه يو کتابپلورنځی پرانيست، اراده مو دا وه چې په دوهم گام کې يوه فکري - سياسي خپلواکه جريده خپره کړو.

کتابونه مو ټول د ايران له فرهنگي مرکز نه راوړل، ځکه چې ښاغلي فروتن له هغه هېواد سره ډېرې نږدې اړيکې درلودې. د کتابپلورنځي نوم مو «بوذر غفاري» کېښود. ما دغه کتابپلورنځی د آزادو او گوندي خپرونو د پلور په مرکز بدل کړ، د بېلا بېلو نظرياتو لرونکيو افغانانو خپلې خپرونې د پلورلو لپاره مور ته راوړې او زياتو ليکوالانو خپل چاپ شوي کتابونه د پلورلو لپاره زموږ کتابپلورنځي ته راوړل.

تر يوه کال زياتې مودې له تېرېدو وروسته په بېلابېلو عواملو زما او زموږ د زندان د وخت د يو شمېر نورو دوستانو او ښاغلي فروتن ترمنځ اختلافونه راغلل، کتابپلورنځی وټرل شو او د خپرونې د چاپ فرصت مو و نه موند. د حضرت مجددي کورنۍ او امنيتي کسانو يې فکر کاوه چې دغه کتابپلورنځی د دوی د کورنۍ او فعاليتونو د څارنې لپاره د حزب اسلامي د اطلاعاتو لخوا يو پوښ دی، په داسې حال کې چې اصلاً د دغه مرکز

څلويښت کاله په توپان کې | ۹۳

جوړول د حزب د حاکم وضعیت پر خلاف یو اعتراضی حرکت ؤ او د حزب له هېڅ دفتر سره یې هم اړیکه نه وه.

زه چې په دې بهیر کې د حزب اسلامي له فرهنگي څېرو لکه محمد نذیر بشارت د شهادت ورځپاڼې مسوول مدیر چې هغه مهال اونیزه وه، د هغه همکار محمد زبیر شفیقي، د شفق مجلې له مسوول مدیر محمد معروف فروغگر، زمرك عابد او نورو سره آشنا او انډیوال شوی وم. د دوی لخوا وهڅول شوم چې د حزب په فرهنگي څانګه کې کار پیل کړم. دا هغه مهال و چې ښاغلی فروتن له حزبه ګوښه شوی ؤ او د پلچرخي د زندان د یو شمېر دوستانو په ملتیا یې چې د فکر او نظر خاوندان ځوانان وو د «قسط مجلې» او وروسته د «کوثر» جريدې په خپرولو پیل وکړ.

ښاغلی فروتن همدغه مهال له «مولوي نصرالله منصور» سره ملګری شو او د هغه د ګوند د مرستیال په توګه یې کار ورسره پیل کړ، نصرالله منصور چې د هېواد د اسلامي مبارزې له مخکښانو څخه ؤ مخکې د «مولوي محمد نبي محمدي» څخه بېل شوی او د خپل ګوند بنسټ یې کېښود. څرنگه چې د پاکستان حکومت له دغه نوي ګوند سره له مرستې ډډه وکړه مولوي منصور اړ شو چې د ایران له اسلامي جمهوریت څخه مرسته ترلاسه کړي او ښاغلي فروتن چې له هغه هېواد سره نږدې اړیکې درلودې کولای یې شول چې په دې برخه کې مرسته ورسره وکړي.

د حزب په فرهنگي دفتر کې د کار پیل

سره له دې چې له زندان څخه تر راوتلو وروسته مې چې د حزب د واقعیتونو او خپلو خیالونو او ایډیالونو تر منځ توپيرونه ولیدل زړه مې ډېر سور شو،

خو له ښاغلي فروتن سره په اصطلاح د انقلابي کار ناکامې تجربې زه دې ته اړ کړم چې د حزب په دفترونو کې رسماً کار پیل کړم .

لومړنۍ دنده مې په ارشاد او فرهنگ ریاست کې د مطبوعي مدیریت و. له همایون جریر سره مې چې اړیکې زیاتې شوې و مې کولای شوی چې پرمختګونه وکړم .

همایون جریر چې وروسته د حزب د امیر زوم شو نوبتګر او هڅاند سپری و، د خپل رییس پر خلاف نوموړی په وړوکیو مادي امتیازاتو قانع نه و، یوه ورځ یې ماته وویل: «راځه چې په ګډه د حسینه ارشاد په څېر یو شی جوړ کړو.» زه په همدې ریاست کې د هنر او فرهنگ د نوې جوړې شوې خانګې آمر شوم .

د دغه دندې پر مهال مې هڅه وکړه چې د حزب اسلامي د (سید جمال الدین افغان لېسې) د زده کوونکیو په ملتیا د ځوانانو تیاتر جوړ کړم، په دې کار کې د حزب د نورو ادارو د ناغېرې په سبب بریالی نه شوم، خو وتوانېدم چې د لومړي ځل لپاره د افغانستان د جهاد هنري فلم جوړ کړم چې «اولین پیروزي» نوم مو پرې کېښود. د دې فلم هدایات د یوه ځوان «زبیر فرغند» په اوږو وو، د هنري فلم جوړول هغه مهال ستر نوبت و. تر هغو مخکې یوازې د مجاهدينو د جګړې له ډګر څخه فلمونه اخیستل کېدل چې هېڅ پیغام به یې نه درلود، زموږ له فلم وروسته دغه لړۍ پیل شوه او نور فلمونه هم جوړ شول. «اولین پیروزی» فلم له ډېر تاوده هرکلي سره مخ شو. وروسته بیا زه د شفق مجلې مرستیال وټاکل شوم .

په ارشاد او فرهنگ ریاست کې دوه نظره وو، د یوې یې همایون جریر مشري کوله او دوهمه یې هغه کسان وو چې د شهادت ورځپانې مسوول مدیر محمد نذیر بشارت ته نږدې وو .

څلورنښت کاله په توپان کې | ۹۵

کله چې محمد معروف فروغگر له مجلې څخه استعفا وکړه، زه ښاغلي بشارت ته د نږدې توب له امله ونه توانېدم چې د فروغگر ځایناستی شم. سره له دې چې د مجلې د مرستيال په توګه مې د مجلې چارې پرمخ بېولې. د دغو دوو لوریو تر منځ اختلاف د هرې ورځې له تېرېدو سره زیاتېدو، د دې اختلاف د له منځه وړو په موخه مور څو تنه د ځایو په سپینه شګه کې پوځي غونډه ته د حکمتیار لیدو ته ورغلو، خو دې هڅې مو ګټه ونه کړه او د ښاغلي جریر فشارونه پر مور کم نه شول، تر دې چې پرېکړه مو وکړه چې په ارشاد او فرهنگ کې له خپلو دندو استعفا وکړو. زموږ اتو تنو د استعفا خبر د جمعیت اسلامي خپرنیز ارګان «مجاهد جريدې» ډېر تود خپور کړ.

څه موده وروسته مې مور او پلار په هغه بس موټر کې چې د کابل - پېښور تر منځ یې تګ راتګ کاوه زما لیدو ته راغلل. په پام کې وه چې مور کراچۍ ته لاړ شو. پیر سید احمد گیلاني چې زما د پلار د ماشومتوب له ملګرو څخه ؤ او زموږ د کورنیو تر منځ ډېرې دوستانه اړیکې وې، زما له پلار څخه یې وغوښتل چې اسلام اباد ته د هغه لیدو ته ورشي. په اسلام اباد کې د شپې له تېرولو وروسته سهار د پیر صاحب لیدو ته د هغه کور ته ورغلو، دا لومړی ځل ؤ چې د جهاد له پیل وروسته مې ورسره لیدل، په خوښۍ یې زموږ هرکلی وکړ او له ما سره یې په مینه چلن کاوه. په گیله منه لهجه یې را ته وویل چې ولې یې تر ننه لیدو ته نه وم ورغلی، هغه وویل چې خبر وم چې په پېښور کې یې، خو نه پوهېدم چې څنګه دې پیدا کړم. په همدې سفر کې مې مور او پلار ډېر ټینګار را باندې وکړ چې باید خپلې لوړې زده کړې سر ته ورسوم، څومره مې چې توان و د دوی د دې غوښتنې په مخکې ودرېدم ځکه چې ما ته د جهاد او هجرت له چاپېریال څخه ځان اېستل ګناه

ښکارېده، پلار مې وویل چې د لوړو زده کړو په باب دې پیر صاحب ته خبره کوم چې په فرانسه کې درته زمینه برابره کړي.

وروسته چې دوی سره ولیدل له نوموړي نه یې همدغه غوښتنه وکړه او پیر صاحب هم منلې وه، د پیر صاحب وړاندیز هم دا ؤ چې ما په استقلال لېسه کې په فرانسوي ژبه درس لوستی ښه به دا وي چې فرانسې ته لاړ شم او خپلو لوړو زده کړو ته دوام ورکړم.

موږ اتو تنو چې له ارشاد او فرهنگ نه استعفاوې ورکړې وې، خپله ملګرتیا مو وساتله خو د وخت د شرایطو له مخې د مجاهدینو په بېلابېلو ادارو کې بوخت شوو. ما او محمد نذیر بشارت بېرته د حزب په سیاسي ریاست کې کار پیل کړ. زه وروسته په افغان خبري اژانس کې چې د حزب اسلامي اړوند ؤ او مسوولیت یې د استاد قریب الرحمان سعید پر اوږو ؤ بوخت شوم. له یو نیم کال وروسته مې د ارواښاد صدیق سلجوقي په لاس د زده کړو د بورس په اړه د فرانسې له بهرنیو چارو وزارت څخه مثبت ځواب ترلاسه کړ. پر ۱۹۹۰ کال له هجرت وروسته دوهم ځلي وردگو ولایت ته لاړم او هلته مې د حاجي احمد جان له لور سره واده وکړ. دغه مهال مې کورنۍ په پېښور کې اوسېدله او کور او اور یې په کابل کې پرېښي وو. سره له دې چې زما له مشرې خور او دهغې له دريو کوچنیو زامنو پرته د کورنۍ له غړيو څخه نور څوک را سره نه وو، د کوډۍ اوسېدونکیو چې واده مې هلته کړی ؤ په هېوادنۍ مینه په ټولو چارو کې راسره مرسته وکړه، دا ځل په دوو شپو ورځو کې له وردگو نه د ډېورنډ کرښې بل لوري پېښور ته ورسېدو. مجاهدینو نور د ډېورنډ له پورې غاړې په موټرو کې منزلونه کول او د کمونستي حکومت او د دوی د بهرنیو ملاتړو طلسم د ماتېدو په حال کې ؤ.

د پېښور او يا د هغه مهال په دوديزې اصطلاح د هجرت پر چاپېريال واکمن وضعیت داسې ؤ چې زه يې سوکه سوکه د لوړو زده کړو لپاره بهر تلو ته چمتو کولم. محمد امين فروتن به کله کله په ټوکو ويل چې زندان د يخچال په څېر دی، انسان چې زندان ته ولوبد تر خلاصون وروسته هماغه ډول وي چې زندان ته د ننوتلو پر مهال وي. دغه خبره بلکل رښتيا وه، کله چې زه بندي کېدم مجاهدين په کلک ايمان او پياوړې اراده د ډېرو ستونزو په زغملو له يوه نړيوال پوځي ځواک سره په ډغرو او مقابلو بوخت وو، هغوی ډېر مظلومانه او فقيرانه ژوند درلود او قومانداني له ډېر خطر سره د ټکر او قربانۍ ته د وړاندې کېدو په مانا وه، کله چې له زندان څخه راووتم د «وسله پلورلو» له اصطلاح سره آشنا شوم. په پېښور کې مې لوی موټر پلورنځي وليدل چې د جهاد د قوماندانو وو، رهبران او قوماندانان مې وليدل چې په گرانۍ موټرو کې گرځېدل او په ښکليو مانيو کې يې ژوند کاوه، هغوی د شتمنيو خاوندان شوي وو او په خليجي او لوېديزو هېوادونو کې يې پانگونې او کاروبارونه پيل کړي وو. هغوی خپل زامن او کله کله خپلې لورانې بهر ته استولې البته کله کله د زده کړو لپاره. د چارو واگې د رهبرانو کورنيو ته د لېږد په حال کې وې. د مجاهدينو لوېديزو ملاتړو او پاکستاني منصبدارانو د پيسو او وسلو د مرستو په بدل کې له جهادي مشرانو نه رشوتونه ترلاسه کول، ورو ورو عادي مجاهدين د ځايي قوماندان او يا (نوي خان) او يا مشر په نوکر او خدمتگار بدلېدل، چې لاس به يې بر شو پخپله به يې د پيسو د لاسته راوړلو لارو چارو ته لاس اچاوه.

داسې قوماندانان هم وو چې له ميرانشاه، واپه، باجوړ او ترې منگل نه وړاندې نه تلل او په دې بازارونو کې به د وسلو، مرميو او خوراكي موادو له پلورلو وروسته بېرته پېښور او اسلام اباد ته راستنېدل، په پېښور کې د غير

دولتي موسسو بازار هم ډېر تود ؤ. يو شمېر کسان له دې لارې هم د ډېرو شتو خاوندان شول. له دې انجې او گانو څخه يې يو شمېر لوېديزو هېوادونو ته عملاً په جاسوسي فعاليتونو بوختې وې، په داسې حال کې چې يو شمېر نورې يې په رښتینې مانا په خدمت بوختې وې. لنډه دا چې د لوېديز د پانگوالۍ نظام د فساد کلتور ورو ورو جهادي گوندونو ته ور ننوت.

د لوړو زده کړو د دوام لپاره پاریس ته سفر

پر ۱۹۹۱ کال د خپل ژوند د سترې پېښې شاهد وم، مور مې په پېښور کې د سرطان په ناروغۍ اخته شوه. هغې له دغه بې رحمه ناروغۍ سره تر شپږ میاشتني مقابلې وروسته د سرطان د میاشتي په یوه سوځنده شپه روح حق ته وسپاره او مور یې د تل لپاره یوازې پرېښودو. دغه پېښه زموږ مهاجرې کورنۍ ته ستر روحي گوزار ؤ. مور مې حساسه ښځه وه، زما په بندي کېدو یې ډېرې ستونزې وگاللې، د بهرنیو پوځونو یرغل او د هېواد لاندې کولو یې اروا ډېره ستومانه کړه، همدغه سبب ؤ چې دردناک شعرونه یې وویل، د هجرت ستونزو چې د ژوند عادي بهیر یې گډوډ کړی ؤ هغه ډېره ځوروله. زه مجبور وم چې د مور له وفات نه څو ورځې وروسته فرانسې ته لاړ شم. پلار مې چې له ماشومتوبه د پیر سید احمد گیلاني د لوبو ملگری او انډیوال ؤ دغه مهال د اسلامي ملي محاذ د مالي او اداري چارو د رییس په توگه په کار بوخت ؤ. که د نوموړي هڅونې او ډاډگیرنې نه وای ښايي فرانسې ته مې د تلو زړه نه وای ښه کړی. کله چې د اسلام اباد له هوايي ډگره زموږ الوتکه پورته شوه داسې مې گڼله چې زړه مې د سینې له قفسه را و ووت او شاته پاتې شو. د الوتکې له بدلېدو وروسته مو نیمه شپه د پاریس په لور الوتکه والوته، سهار د فرانسې پر وخت له لمر ختلو مخکې پاریس ته ورسېدم. پاسپورت مې نه درلود، د فرانسې ویزه یې د سفر د سند (Laissez

څلوربښت کاله په توپان کې | ۹۹

(Passer) پر يوه تخته کاغذ را کړې وه، د ۱۹۹۱ کال د اکتوبر په مياشت کې پاریس ته ورسېدم. د (CROUS) لوړو زده کړو د بورسونو په ارگان کې له نومليکني وروسته هغه انستیتوت ته چې باید درس مې پکې ویلی وای لارم، د (ILERI) «د نړیوالو مطالعاتو انستیتوت» يوه خصوصي د زده کړو اداره وه چې مشري يې د فرانسې يو پخوانی صدراعظم ؤ.

هغه مهال چې «ژېس کار دستنگ» د فرانسې ولسمشر ؤ «ریمون بار» د ده د صدراعظم په توگه دنده سرته رسوله، نوموړی د خپل هېواد له نوميالیو اقتصاد پوهانو او د درناوي وړ شخصیت ؤ، د انستیتوت ادارې دې ته په پام چې د درسونو له پیل څخه تر دوو اونیو ډېرې ورځې تېرې شوې وې، پر دې سربېره چې معلومه شوه زما فرانسوي ژبه د درسونو د بهیر لپاره کافي نه وه، دولت ته يې وړاندیز وکړ چې ما د بهرنيانو لپاره د فرانسوي ژبې د زده کړو خاص مرکز ته واستوي. دغه مرکز پاریس ته نږدې د «ویشي» په ښار کې ؤ. ویشي وړوکی ښار دی چې په څو شیانو مشهور دی: یو د معدني اوبو پرېمانه چینې چې آن د خلکو په شخصي کورونو کې بهېدې، دوهم د المان لخوا د فرانسې د نیولو پر مهال د فرانسې د پلازمېنې په توگه، يانې د «مارشال فېلېپ پتن» د حکومت پر مهال چې د دوهمې نړیوالې جگړې پر وخت له نازي المان سره همکار ؤ «ویشي» يې خپله پلازمینه وټاکله او د CAVILAM يا د بهرنيانو لپاره د فرانسوي ژبې د تدریس همدغه اداره او سياحت.

کله چې وپوهېدم باید یو کال نور هم په فرانسه کې پاتې شم، ډېر خپه شوم. دا راته سخته وه چې کورنۍ مې له وطنه لرې د مور د وفات غم ته یوازې پرېښې وه.

تر يوه کال لږه موده په «ويشي» کې وم، يوازې ما او يوه جاپاني ټولگيوال مې وکولای شول چې ټول لازم ديپلومونه لاسته راوړو. په هغه شپه چې د فراغت جشن ؤ په ډېره عجيبه آرامۍ کې د سندرو او تمثيلي پارچو نندارې ته ناست وم.

د لومړي کال د درسونو لپاره تياريو پرېښودم چې رخصتي مې له کورنۍ سره تېره کړم، درسونه مې په پاریس کې پيل شول. له ښوونکیو او ټولگيوالو مې ډېرې ښې خاطرې لرم. ټولو راسره مهرباني کوله، زه مې له ټولگيوالو لس کاله مشر وم، هغوی په داسې عمر کې وو چې هغه مهال زه نوی زندان ته لارم، په فرانسه کې محصلين وايي «کله چې د پوهنځۍ دوهم ټولگی بريالی پایته ورسوې نور نو نه ناکامېږي» چې د دوهم ټولگی د فراغت سند مې ترلاسه کړ يو ځل بيا مې د آرامۍ احساس کاوه. د درېيم ټولگی په پای کې د ليسانس سند ترلاسه کېږي او د څلورم کال په پای کې Maitrise يا ماستري لاسته راځي. چې په ديپلوماسۍ او نړيوالو اړيکو کې مې ماستري ترلاسه کړه، غوره مې وبلله چې يو کال نور هم لوړو زده کړو ته دوام ورکړم، په هغو کلونو کې دې د ماسترۍ او دکتورا ترمنځ بايد يو کال درس نور ویلی وای چې DEA (د ژورو مطالعاتو ديپلوم) يا DESS لاسته راوړي. لومړی سند زیاتره اکاډميکو څېړنو ته لار هواروي او دوهم سند بيا محصل مسلکي ژوند ته ورننوتلو ته ښه چمتو کوي.

زه له يوه کال وروسته د «رنه دکارت» په پوهنتون کې د صادراتو د حقوقو په څانگه کې د DESS (د تخصصي عالي مطالعاتو ديپلوم) پر لاسته راوړلو بريالی شوم. په پاریس کې د زده کړو په بهير کې له لومړي کال پرته هر کال د رخصتو تېرولو لپاره پېښور ته خپلې کورنۍ ته راتلم. په پاریس کې د هېوادوالو شتون په ځانگړې توگه ښاغلی توخي، ظاهر غوث، ډاکتر ولي

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۰۱

حاتم، فتاح جان او ډاکټر اکبر ستایلي له وطن او کورنۍ نه د لرې والي ستوماني او خپګان راته کم کړی ؤ.

فرانسې ته زما د تلو کال نه و پوره شوی چې د ډاکټر نجیب حکومت رانسکور شو او د مجاهدینو حکومت راغی، دغه پېښه متأسفانه په داسې ډول وشوه چې د مجاهدینو او عامو خلکو هغه لږ هیلې یې هم په نهلیۍ بدلې کړې، هغه وخت کې له انټرنېټ نه ګټه اخیستل عام شوي نه وو. ما د کابل کوڅه په کوڅه جګړې د فرانسې د تلویزیونونو پر پرده لیدلې او پرې ځورېدم. د هېواد له وضعې د خبرېدو لپاره مې د لنډو څپو لرونکې غوره راډیو وپېرله، نهیلی ورځ په ورځ زیاتېدې او پېښو ښودله چې په کابل کې چارواکي له بربادۍ نه د هېواد د ژغورلو کافي سیاسي هوښیاري نه لري.

زه لا په فرانسه کې وم چې د طالبانو تحریک را پیدا شو او بالاخره یې په کابل کې واک ترلاسه کړ. ما د هېواد پېښې منظمې څارلې او ځینې یادښتونه مې هم نیول. په همدې کلونو کې مې په هغو سیمینارونو کې برخه اخیستله او ویناوې مې کولې چې زیاتره به د افغانستان په اړه د ایرانیانو لخوا دایرېدل. کله کله به مې لیکنې پېښور ته استولې چې زما دوست ښاغلي شفیقي به په سهار ورځپاڼه کې خپرولې. له دغو لیکنو څخه یوه د تاپي د پروژې، د هغو ارزښت او د هغو پر خلاف د ایران د احتمالي دریځ په اړه وه، فکر کوم تر هغه وخته پورې په دې موضوع په دومره تفصیل بحث نه ؤ شوی.

ما فرانسې ته تر تلو وړاندې چې مطالعه درلوده زه یې د افغان سید جمال الدین، افکارو او د ملا صدرا او آیت الله تالقاني فلسفې ته ورمات کړم، د «سن توماس ډاکن»، «مونټسکیو»، «توماس هابس» او «جان لاک» د نظریاتو مطالعې زما فکر او نظر نور هم پیاوړی کړ، دغه نظریات او فکر زیاتره د ارسطو له فلسفې او د مسلمانو پوهانو د طلايي دورې له فکري پنځونو

خړوبېدو. له مطالعې وروسته تر پخوا زيات پر دې باوري شوم چې سياست يو شريف مسلک دی او موخه يې د ټولني روزنه او لارښوونه ده. سياست زما د ژوند په ټولو پړاوونو کې د پرمختگ په لور د ټولني د روزنې او رهبرۍ هنر دی. له همدې سببه په سياست کې زما چلن په افغانستان کې له دوديز سياسي چلند او سياسي لوبو سره توپير لري. په حقيقت کې په دنيا کې له ايمان سره نېک کړه وړه او غوره اعمال په اخرت کې د جنت دريځه او خدای ته د رسېدو لاره ده، په همدې دليل د دولت له مهمو دندو څخه يوه د داسې شرايطو او فضا برابرول دي چې په هغو کې انسان وغوړېږي او نېک کړه وړه تر سره کړي.

د افغانستان پېښې او د سيمې او گاونډيو هېوادونو لاسوهنې د دې سبب شوي چې د ليسانس مونوگراف مې د ايکو (ECO)، د اقتصادي همکاريو سازمان) په باب وليکم. په فرانسه کې د دې موضوع لپاره د کافي اسنادو او سرچينو موندل ډېر گران وو. ما په دې سند کې هڅه وکړه وښيم چې د ايکو سازمان غړي هېوادونه يو د بل بشپړوونکي دي، دوی له يو بل سره د ملگرتيا په لړ کې کولای شي چې د اروپايي اتحاديې په څېر خپلې وړانوونکې سياسي ستونزې شاته کړي او د اقتصادي ودې د پراختيا او غوړېدا لاره غوره کړي. زما مطالعې دا ښودله چې همدغه سياسي سياليو او مخالفتونو د اقتصادي همکاريو لارې تړلې دي چې له بده مرغه دغه وضعيت تر ننه دوام لري.

د نړيوالو اړيکو د مطالعاتو په انستيتوت کې زما وروستی يانې څلورم کال ؤ چې و ما مې ورېدل يو افغان نوی د لومړي کال محصل شوی دی. نوموړی «ميرويس» نومېده چې وروسته په افغانستان کې خلکو هغه د «ميرويس صادق» په نوم وپېژاند، هغه د جمعيت اسلامي د مشهور قوماندان (وروسته

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۰۳

د هرات والي او د اوبو او برېښنا وزير) محمد اسماعيل خان مشر زوی ؤ. ميرويس د ښاغلي توخي په واسطه پيغام را واستاوه چې د درسونو په باب مشوره ورکړم.

زه پوهېدم چې په ډېرو دلایلو لومړی کال ډېر له ستونزو ډک کال وي ومې غوښتل چې د خپلو تجربو کيسه ورته وکړم او لازمي مشورې ورکړم. له توخي سره يو ځای د پاريس په څنډه کې د هغه اپارتمان ته ورغلو. نوموړي زما په څېر د محصلينو په شان ژوند نه درلود، په يوه مناسب اپارتمان کې يې له مېرمنې سره اوسېدو. ډېر مفصل ورسره وغږېدو. چې پر کومو شيانو پوهېدم هغه مې ورته وويل آن چې د ازموينو بڼه او د استادانو خوی او عادت مې ورته بيان کړل. ژمنه مې ورسره وکړه چې هرچېرته له ستونزې سره مخ شي مرسته به ورسره وکړم.

ميرويس په بېلابېلو دلایلو و نه کولای شول چې آن لومړی کال بشپړ کړي، هغه بېرته مشهد ته ستون شو. دوهم ځلي مې هغه د ۲۰۰۱ کال په وروستيو کې د بن په کنفرانس کې وليد چې له هغه ځايه په لنډ مهاله اداره کې د وزير په توگه ترې راووت تر دې چې ژوند يې په هرات کې په يوه پېښه کې له لاسه ورکړ.

د ماسترۍ تر دورې پورې هر محصل پر دې مکلف ؤ چې پر «فرانسوي چې محصلينو ته مورنۍ ژبه وه» سربېره دوي بهرنۍ ژبې زده کړي. ما دا اجازه واخيسته چې د خپل هېواد د يوې ژبې درسونه د فرانسې په يوه پوهنتون کې ووايم او دا ما ته له بهرنيو ژبو څخه يوه حساب شي، ځکه چې فرانسوي ما ته دوهمه بهرنۍ ژبه وه، هماغه ؤ چې د «ختيځو ژبو او تمدنونو په ملي انستيتوت» (INALCO) کې چې په «سوربن سه» پوهنتون کې ؤ ما نوم وليکه او د پښتو ژبې پر زده کړه مې پيل وکړ. پښتو ژبه د انستيتوت د

«ایرانو - ایرانی» دپارتمنت اړوند وه. د جگړې د کلونو په اوږدو کې د افغانستان لپاره ځانگړی دپارتمنت له منځه تللی ؤ او د افغانستان برخه یې د ایرانی فرهنگ او تمدن د ژبو په ټولگه کې لوستله، ایرانیانو د افغانستان د دولت له غیابت نه ډېره گټه اوچتوله او هڅه یې کوله چې د افغانستان تاریخ، کلتور او ژبه د پروني فارس او ننني ایران اړوند وسپي. د پښتو ژبې مسوول له فرانسوي اوچتو پروفیسرانو څخه یو تن ؤ چې «دانیل سپتفاند» نومېدو، نوموړی پر پښتو گرامر تر هر چا ښه پوهېدو او د «اورمړي ژبې» په اړه یې یو معتبر څېړنیز اثر لیکلی ؤ.

له «مریم ابوزهب» سره همدلته آشنا شوم چې د ځوانۍ په عمر کې د فرانسې له کین اړخو ښځو څخه یوه وه، د فلسطینانو سره یې اوږه په اوږه مبارزه کړې وه او اوس مسلمانان شوي وه.

«مریم ابوزهب» افغانستان پیژندونکې وه او وروسته یې د پاکستان د شيعه گانو پر ټولنه تحقیقاتو ته پام واپراوه. د پښتو ځانگې په وړاندیز د افغانستان د سیاسي او ټولنیزو بدلونونو په باب د INALCO له لوري یو ټولگي جوړ شو او له ما نه یې وغوښتل چې د قراردادي استاد په توگه په هغو کې درس ورکړم، یو کال مې هلته درس ورکړ.

پر ۱۹۹۵ کال مې د «الیوه روه» افغانستان پیژندونکي فرانسوي کتاب د «سیاسي اسلام ماته» تر عنوان لاندې چې په دري مې ژباړلی ؤ په پېښور کې چاپ کړ. په پېښور کې تر دغه عنوان لاندې له داسې منځپانگې سره د کتاب چاپول آسانه خبره نه وه، آن هغه خطاط چې باید د کتاب د پښتۍ عنوان یې لیکلی وای دوه زړی ؤ چې ویې لیکي که نه! ویل یې چې ښایي په ژباړه کې تېروتنه شوې وي، هغه زما په ډېر ټینگار عنوان ولیکه، په اسلام آباد کې د فرانسې سفیر هم له ما نه وپوښتل چې آیا د دې کتاب له

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۰۵

چاپه نه وېرېږم؟ کله چې ژباړه له چاپه راووته یو ټوک مې د ځایو په «سپینه شگه» کې په «الفتح غونډ» کې انجنیر گلبدین حکمتیار ته په خپل لاس ډالۍ کړې، دا هغه مهال و چې نوموړي د طالبانو له بریدونو څخه شاتگ کړی ؤ او چارآسیا یې پرېښې وه. دا وروستی ځل ؤ چې ورسره و مې لیدل، تر دې وروسته موبیا لیدل په ۲۰۱۷م کال په کابل کې د ده په هستوګنځي کې وو، هغه مهال چې له حکومت سره د سولې د تړون له لاسلیک وروسته کابل ته راغی، د کتاب بل ټوک مې په وزیر اکبر خان مېنه کې احمدشاه مسعود ته ورکړ، دغه وخت مې لنډ لیده کاته ورسره وشول او بالاخره د ژباړې یو ټوک مې په پغمان کې استاد عبدالرب رسول سیاف ته ډالۍ کړې، دا هغه مهال ؤ چې د استاد سیاف کور د میدان له لوري د پغمان له غرونو څخه د طالبانو تر بریدونو لاندې راتلو.

د «د سیاسي اسلام ماته» کتاب ډېر زر په بازار کې وړک شو، حزبیان، جمعیتیان او پخواني کمونیستان یې له مهمو لوستونکیو څخه وو. همدارنگه په پېښور کې د ایران قونسلگری زیات شمېر وپېرل. د دې کتاب ژباړه د ایران په ځینو پوهنتونونو کې تدریس هم شوه.

په ۱۹۹۶ کال مې د «پاسکال بونیفاس» اثر «قدرت های بزرگ در تلاش بی قدرتی» هم له فرانسوي نه په دري وژباړه او په پېښور کې مې چاپ کړ. پاسکال بونیفاس د «ستراتېژیکو او نړیوالو اړیکو د انستیتوت» (IRIS) رییس او د اتم پاریس په پوهنتون کې د اروپایي مطالعاتو استاد دی. د عنوان له ټکي پر ټکي ژباړې سره د هغو راښکون کم شو، ښایي دا به غوره وای چې «له سرې جگړې وروسته نړیوال نظم» مې عنوان غوره کړی وای ځکه چې د کتاب موضوع همدغه وه.

څلورينيت كاله په توپان كې | ۱۰۶۱

دغه كتاب مې داسې مهال چاپ كړ چې طالبان پر كابل واكمن وو. زما دوست «احمد وحيد مژده» چې په بهرنيو چارو وزارت كې جگپوړی چارواکی ؤ، دغه كتاب لوستی او خوښ كړی ؤ. «شېر محمد عباس ستانكزی» دغه مهال د بهرنيو چارو وزارت معين ؤ، غوښتل يې چې زه د كتاب د منځپانگې په باره كې د دوی مامورينو ته لېكچر وركړم، خو وزير د دې كار اجازه نه وه وركړې.

له «زنه دكارت» پوهنتون نه د DESS ديپلوم له ترلاسه كولو سره مې په فرانسه كې لوړې زده كړې بشپړې كړې او د ۱۹۹۷ كال د ډسمبر پر ۲۵ مه د پېښور په لور والوتم.

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۰۷

په پېښور کې د سياسي ژوند نوي پړاو

د سياسي ژوند د نوي پړاو پيل مې د ۱۹۹۸ ميلادي کال له پيل سره هممهاله ؤ. د افغانستان سياسي وضعه هغه وخت ډېره نهيلې کونکې وه، طالبان سره له دې چې د جگړې په بېلابېلو ډگرونو کې پر مخ روان وو او کله کله به په شا هم راتلل خو په ټوله کې يې د واکمنۍ ساحه ټول افغانستان ته رسېدلې وه.

اوس يې نو پلازمېنه هم په لاس کې وه. د استاد رباني حکومت د کابل له پرېښودو وروسته د هېواد په شمال کې دوام درلود خو هلته يې هم سختې ماتې وخوړې تر دې چې مزارشريف او تالقان يې هم له لاسه ورکړل.

انجنير گلبدين حکمتيار چې په وروستيو کې د صدراعظم په توگه د استاد رباني له حکومت سره ملگري شوی ؤ، دغه حکومت چې کابل پرېښود لومړی يې د هېواد شمال او وروسته بيا ايران ته پناه يووړه.

څو حاکميتونو عملاً افغانستان په څو برخو وېشلی ؤ تر دې بريده چې هر حاکميت خپل ځانگړی بيرغ او سکه درلوده، مور او پلار نه پوهېدل چې اولادونو ته څه ووايي چې د هېواد رسمي بيرغ يې کوم يو دی! د اوږدو جگړو، وچکالۍ او ناوړه اقتصادي وضعې له امله زيات شمېر مهاجرين ايران او پاکستان ته واوښتل.

هغوی په دې دوو هېوادونو کې ډېر محروميتونه او سپکاوي وزغمل. داسې حکومت نه ؤ چې د هغوی له حقونو دفاع وکړي، دوو ډلو چې هرې يوې ځانته د افغانستان قانوني حکومت وايه خپل مخالف لوري ته د ماتې ورکولو او د زياتو امکاناتو تر لاسه کولو لپاره لاسونه د ښکېلو هېوادونو لمنې ته اچولې وو. په هېواد کې درې ډوله پيسې وې: د استاد رباني د حکومت پيسې، دوستمي پيسې او د طالبانو د حکومت پيسې. د پوځي

ځواکونو د تخريب او د سپکو او درنو وسلو د لوټ او تالان لړۍ چې د ډاکټر نجيب له ماتې وروسته پيل شوې وه په دې پړاو کې ډېره گړندۍ شوه. اوس نو افغانانو يوازې کلاشينکوف، ماین او سپک توغندي درلودل چې د ورور وژنې لپاره بس وو.

زياتره جنگي الوتکې يا گاونډيو هېوادونو ته يووړل شوې او يا ورسټې شوې او د بيا ترميم د شرايطو د نشتوالي په سبب له کاره ولوېدې.

د هېواد معدنونه په غير مسلکي او خپلسري ډول ايستل کېدل او پيسې يې يا د زورواکو شخصي جیبونو ته لوېدې او يا د وسلو د پېرلو لپاره لگېدلې. د افغانستان د پوهنې بهير وروستی سلگۍ وهلې. خلك مجبور وو له خپلو خپلوانو سره چې په بهر کې يې ژوند کاوه د يوې تېلفوني اړيکې لپاره پېښور، کويټې او مشهد ته لاړ شي. لرغوني آثار او موزيمونه چې د نجيب له را نسکورېدو وروسته په بهر کې د پلور لپاره تالا او لوټ شول، دا دي اوس يې د طالبانو خپېره هم په مخ خوړله، طالبانو دغه آثار د بت پرستۍ د زمانو پاتې شوني بلل او له منځه يې وړل.

ماهرو کارگرانو هره ورځ وطن پرېښودو او په گاونډيو هېوادونو کې يې په سختو شرايطو کې د ودانيو کار کاوه. په هېواد کې دننه د ډېرو ساده ناروغيو درملنه هم گرانه شوې وه، داسې ښکارېدله چې القاعده په افغانستان کې يوازې هغو کسانو ته اړتيا درلوده چې يا يې دوی ته د نوکر په څېر کار کاوه او يا به يې د مورچلونو او سمڅو د جوړولو بدني وړتيا درلوده. شرايط داسې برابر شول چې نور خلك بايد له هېواده ووځي.

په سياسي ډگر کې د روم پروسه د ساه ايستلو تر کچې پاتې وه او کله کله به يې نوم واورېدل شو، وروسته د قبرس پروسه هم پرې ورزياته شوه، د روم پروسه چې د پخواني پاچا په مشرۍ يې فعاليت کاوه د لوېديزوالو له نيمچه

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۰۹

ملاټره برخمنه وه او د قبرس پروسې د ايران د اسلامي جمهوريت ملاټر درلود.

دوې سياسي او روحاني څېرې، پير سيد احمد گيلاني او حضرت صبغت الله مجددي، نه له طالبانو سره وې نه د استاد رباني له حکومت سره او نه په دغو دوو يادو شويو بهيرونو کې شامل وو، خو په پېښور کې يې تر يوه بريده خپل سياسي شتون ساتلی ؤ.

افغانانو په پېښور کې چې ما هم هلته ژوند کاوه د ښوونځيو، پوهنتونونو، اتحاديو، شوراگانو جوړولو ته مخه کړې وه او بېلابېلې خپرونې يې درلودې. زما پلار هم د هغوی په ډله کې آرام نه ؤ ناست د يو کار د ترسره کولو په هيله يې له هر فرصت نه گټه اوچتوله، کله د تفاهم شورا په چوکاټ کې کله د سولې او ملي وحدت ټولنې. نوموړی په بېړنۍ لويه جرگه کې هم د غړي په توگه ټاکل شوی ؤ چې د ناروغۍ له امله يې پکې گډون ونکړای شو. افغانانو په اقتصادي برخه کې هم مهم نوبتونه کړي وو چې کله کله به يې ښې پايلې ترلاسه کولې.

ما چې د شوروي اتحاد له تېرې څخه د هېواد په ژغورنې او د يوه اسلامي حکومت د جوړولو لپاره مبارزه کړې وه او په دې لار کې مې زيات زحمتونه گاللي وو د خپلو خوبونو شاهد وم چې اوبو وړل. د افغانستان جهاد چې د پېړۍ ستره حماسه وه د پېړۍ په غميزه بدل شو. د سرو لښکرو له وتلو وروسته هېواد ته د نورو ډېرو هېوادونو لاسونه را اوږده شول. جنايتکارو مافيایي بانډونو د پرهبزگاره مجاهدينو ځای ونيو. خلکو پر جهادي گوندونو باور له لاسه ورکړی و او اوس يې د طالبانو تر متروکو لاندې د خپگان ورځې تېرولې. افغانستان نور په بشپړه مانا «حکومت» نه درلود.

په زړه پورې دا وه چې طالبان كابل ته تر رسېدو پورې د «نجات پرېنتې» يادېدې او وخت پر وخت به لوېديزو رسنيو دوى د ظاهر شاه د پوځ په نامه معرفي كول، خو چې كله يې كابل ونيو او د هېواد شمال لور ته يې پرمختگونه پيل كړل د لوېديزو هېوادونو په تېره امريكا لهجه د دوى په اړه بدله شوه. تر دې چې د «چرگانو جنگول» او د «مېرزانو جنگولو» مخنيوى هم د دوى د ظلم او زور بېلگه ياد شول او له «له بشري حقونو د سرغړاوي» پر دوسيه يې هره ورځ نوې پاڼې وړ زياتې كړې. داسې ښكارېدله چې امريكايان خوښ نه وو چې د افغانستان په ټوله خاوره يو حكومت واكمن شي.

د كېنيا او تانزانيا له چاودنو وروسته چې د امريكا سفارتونه پكې ښه شوي وو او پر اسامه بن لادن په هغو كې د لاس درلودو له تور لگېدو وروسته د امريكايانو او طالبانو په اړيكو كې ستونزې زياتې شوې. امريكا پر طالبانو اقتصادي بنديزونه ولگول او پر خوست يې كروز توغندي واورول.

كله چې طالبانو په شمال كې پرمختگ وكړ درې هېوادونو يانې سعودي عربستان، پاكستان او متحده عربي اماراتو د دوى حكومت په رسميت وپېژاند، خو دغه پرمختگ پر همدې ځاى ودرېد او هېڅ كوم بل هېواد د طالبانو د حكومت په رسميت پېژندلو ته چمتو نه شو. د نړيوالې ټولنې دغه دريځ په طالبانو كې د توندلارو دريځ پياوړى كاوه او هغوى يې نور هم توندو كړو وړو ته هڅول. دغه لړۍ آن له سيكانو او هندوانو سره د توپيري چلن، له ښځو سره تاوتریخوالى او له كار او زده كړو څخه د هغوى د محرومېدو او بالاخره په باميانو كې د بودا د لويو مجسمو د وړانولو سبب شوه. په دې ډول طالبان ورځ تر بلې په نړيواله ټولنه كې منزوي كېدل او

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۱۱

دغه انزوا د پاکستان په گټه او پر طالبانو د اسلام اباد د نفوذ د زياتېدو پايلې درلودې...

زه چې پېښور ته را ورسېدم پير صاحب سيد احمد گيلاني را نه وغوښتل چې ورسره همکار شم، په دې تړاو مو پخوا هم خبرې شوې وې. ما د ده غوښتنه ومنله او په فرهنگي او سياسي چارو کې يې سلاکار شوم. دا چې د نړيوالو اړيکو او د صادراتو د نړيوالو حقوقو په څانگو کې مې تازه لوړې زده کړې پايته رسولې وې، ډېره تلوسه مې وه چې په خپل هېواد کې دننه کار وکړم.

په فرانسه کې د لوړو زده کړو په وروستيو کلونو کې زمور ټولگيوالو هر يوه خپل راتلونکي پروگرام طرحه کاوه، له هغوی نه يو شمېر د اروپايي اتحاديې په بېلا بېلو ادارو کې د شاملېدو تياري نيولو، يو شمېر نورو يې په نړيوالو سازمانونو لکه د نړيوالې سوداگرۍ سازمان، ملگري ملتونه او نورو کې د کار کولو علاقه درلوده. ځينو غوښتل په لويو څو مليتي شرکتونو او يا د خپل هېواد په بهرنيو چارو وزارت کې په کار وگومارل شي. هغوی مجبور وو چې دې ادارو ته د ورننوتلو لپاره بېلا بېلې ازموينې ورکړي او د ستاژ دورې تېرې کړي. زه د ۱۹۹۷ کال په وروستيو کې له يوه بهرني هېواد څخه بل بهرني هېواد ته لارم چې له خپلې مهاجرې کورنۍ سره يو ځای شم. په داسې حال کې چې هېواد مې د کورنۍ جگړې په اور کې سوځېده او د ملکي اداري او پوځي ځواک څخه يې مهم شى پاتې نه وو.

سره له دې چې د طالبانو د ادارې له بنيې او هغه نظام سره چې دوى جوړ کړى و موافق نه وم بيا مې هم هيله درلوده چې د داسې چا په توگه چې په بهر کې يې لوړې زده کړې وې خپل هېواد ته کار وکړم کېدای شي چې يو ځای گټور ثابت شم. خپلو زده کړو ته په پام په دوو ځايونو کې را ته کار

کول مناسب وو: یو د بهرنیو چارو وزارت او بل د پلان وزارت (اوسنی اقتصاد وزارت) پرېکړه مې وکړه چې کابل ته لاړ شم او د کار لپاره غوښتنه وکړم. له پېښور نه کابل ته د ورور او د هغه د کورنۍ د لیدو په نیت وخوځېدم. راتلونکی سهار د خپل انډیوال وحید مژده په همکارۍ چې بهرنیو چارو وزارت جگپوړی مامور ؤ هغه وزارت ته لاړم. ملا محمد حسن اخوند د دې وزارت سرپرست ؤ، د هغه سکرتریت ته ورغلم، د دفتر رییس یې یو ځوان با نشاطه طالب ؤ، زما یې د مېلمه پالنې په دود تود هرکلی وکړ. د ځان په باب مې معلومات ورکړل او خپله سې وي مې ورکړه ورته و مې ویل چې غواړم د بهرنیو چارو وزارت په کومه برخه کې خدمت وکړم. هغه دا ټول معلومات د وزیر صاحب خدمت ته یووړل او زما له ارادې یې خبر کړ. بهرنیو چارو وزارت په یوه چوپه ودانۍ بدل شوی ؤ. مېزونه، کرسی، موټر او نور وسایل یې ډېر وراسته شوي وو. برېښنا نه وه او په دهلبزونو کې مامورین کوزه په لاس ښکته، پورته گرځېدل، د وزیر د دفتر رییس د چاپو ست راته وکړ او دواړه زما د لوړو زده کړو او د هېواد او نړۍ په وضعه وغږېدو، خو انتظار مې ډېر اوږد شو، خبره له ۱۲ بجو واوښته، له ډېر انتظار وروسته مې د وزیر ځواب ترلاسه کړ چې نه غواړي راسره وگوري، آن دا چې نه یې غوښتل ما کومې بلې څانگې او یا کوم مسوول ته ورمعرفي کړي. د وزیر د دفتر رییس چې په ښکاره له دې ځوابه خواشین شوی ؤ د بښنې تر څنګ یې خپل د دفتر موټر چې تور مرسدیز بنز ؤ زما په واک کې راکړ چې کور ته مې ورسوي.

له دې وضعې وپوهېدم چې هر څومره ځان د طالبانو له نظام سره جوړ کړم بیا هم د هېواد په ادارو کې د کار فرصت نه لرم، دا په داسې حال کې وه چې افغانستان د زده کړو خاوندانو کدرونو ته زیاته اړتیا درلوده، وزارتونو زیاتره

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۱۳

خپل کدرونه له لاسه ورکړي وو او زه د جهاد د بهير د گوتو په شمار د لوړو زده کړو خاوندانو له جملې څخه وم چې بېرته خپل هېواد ته راستون شوی وم. زه داسې وخت دغه وزارت ته د کار لپاره ورغلم چې د زده کړو خاوندان مامورين يې هره ورځ له هېواده د تېښتې په حال کې وو، په ډېر خپگان او د نهيلۍ په اوج کې وپوهېدم چې طالبان نه غواړي چې د هېواد اداره د نورو هېوادونو په څېر جوړه شي، د دوی په اند د هېواد د ادارې لپاره همدغه طالبې نظام بس ؤ. په داسې حال کې چې په نړۍ کې تازه په تازه د تکنالوژۍ انقلاب راغلی ؤ او په دې برخه کې حيرانوونکي پرمختگونه کېدل، طالبانو افغانستان په منزوي شوې او بې دولته جغرافيه بدل کړی ؤ. زما باور دی چې د طالبانو په اداره کې داسې کسان وو چې نه يې غوښتل پخواني تجربه لرونکي کدرونه او د لوړو زده کړو خاوندان په حکومت کې پاتې شي او يا نوي کدرونه جذب شي. دغه ډول فکر که له يوه پلوه د طالبانو د وړوګي نړۍ ليد زېږنده ؤ بل لور ته د پاکستان پياوړی لاس هم پکې څرګند ؤ چې په دې ډول يې غوښتل له افغانستان نه يوه بې دولته خاوره جوړه کړي او وروسته يې د دوی په نړيواله ټولنه کې استازي او قيم شي.

د وطن مجلې پيل

د ۱۹۹۹ ز د جنورۍ په مياشت کې د وطن مجلې لومړۍ ګڼه په پېښور کې له چاپه راووته، په اروپا کې د اوسېدو په وروستيو کلونو کې مې له ډاکتر محمد قاسم همت سره د يوې معياري ورځپاڼې او يا مجلې د خپراوي پر اړتيا ډېر اوږده بحثونه او مجلسونه درلودل. ډاکتر همت چې د جهاد په بهير کې په المان کې د مجاهدينو استازی ؤ د پوهې او نظر خاوند او هڅاند

سړۍ ؤ. نوموړي ژمنه راسره وكړه چې په اروپا كې د افغان مهاجرينو له مرستې څخه د يوې مجلې د چاپ لگښت تر هغه پورې پيدا كړي چې مجله د گډون بيې له لارې له مرستو بېغمه شي.

وطن مجلې د ليلا څرم په مديريت په لږه موده كې د پېښور او اروپا په افغانانو كې ځانگړي لوستونكي او مينه وال په خاصه توگه په هغو افغانانو كې، چې د افغانستان او نړۍ پېښو ته يې په ژور نظر كتل او د علمي تحليلونو تړي وو وموندل. پياوړيو ليكوالانو له اروپا، پېښور او د هېواد دننه څخه له دې مجلې سره قلمي همكاري كوله.

طالبانو هم له دې مجلې سره علاقه درلوده او په منظم ډول يې يو شمېر گڼې هره مياشت د الياس «وحدت» په واسطه ترلاسه كولې، نوموړی د دې كړنو د ليكلو پر مهال د پكتيكا والي دی او هغه مهال د اطلاعاتو او كلتور وزارت په استازيتوب پېښور ته راتلو. دغه څو گڼې طالب چارواكيو ته رسېدلې خو عامو خلکو ته نه. متأسفانه طالبانو په كابل او نورو ولايتونو كې د دې مجلې د عام وېش اجازه رانكړه. د دې ستونزې د حل لپاره كابل ته لارم او په وزير اكبر خان مېنه كې مې د طالبانو د اطلاعاتو او كلتور له وزير امير خان متقي سره د ده په كور كې وليدل، وروسته مې د وزارت له معين رحيم الله زرمتي سره وليدل، په دې تړاو مې هڅو كومه پايله نه درلوده، ښاغلي زرمتي په مجله كې د عكسونو خپرېدو ستونزه ياده كړه. په ځواب كې مې ورته وويل چې له عكسونو پرته مجله نشي كولای چې خپل پيغام بشپړ ورسولای شي، هغه غوښتل د ستونزې حل لاره پيدا كړي، ځكه يې وړاندیز وكړ چې چېرته د يوه ژوندي شي عكس چاپولو ته اړتيا وي بايد سر يې له تنې څخه بېل چاپ كړو، خو ښكاره وه چې پر عكسونو سربېره د مجلې منځپانگه هم د طالبانو ادارې ته د منلو وړ نه وه، ځكه مجلې د خپل ملي دريځ له مخې د

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۱۵

جگړې پر دواړو ښکېلو لوریو نیوکې کولې شعار یې د افغاني نیشنلیم پیاروتیا او د یوه ځواکمن او خپلواک افغانستان جوړول وو. یو ځل همدغه دريځ د دې سبب شو چې د پاکستان د پوځي استخباراتو ادارې (ISI) مور ته اخطار راکړ، زه بېله ځنډه افراسیاب خټک ته ورغلم چې هغه مهال د دې مجلې یو لوستونکی او د پاکستان د بشري حقونو د کمیسیون رییس ؤ. له هغه نه مې د ISI د کوم اقدام په صورت کې د ملاتړ غوښتنه وکړه، افراسیاب خټک ډاډ راکړ چې که د پاکستان د دولت له لوري څه خنډونه جوړ شول دی به زموږ ملاتړ کوي.

موږ په وطن مجله کې هڅه کوله چې پر روانو سیاسي جریاناتو سربېره د افغانستان تاریخ او فرهنگ ته هم پام واړوو، ځکه کوم وضعیت چې پر هېواد حاکم ؤ د تاریخ او فرهنگ د تدریجي مرگ په مانا ؤ. وطن مجله دوه نیم کاله خپره شوه، وروستی گڼه یې د بن له کنفرانس وروسته په هېواد کې د لنډ مهالې ادارې له جوړېدو سره راووته. ما له «سهار» ورځپاڼې سره هم چې په پېښور کې یوازینی آزاده افغاني ورځپاڼه وه او د هېواد د نوموتې شاعر او لیکوال محمد زبیر شفیقي په مدیریت خپرېده قلمي همکاري درلوده. یو شمېر لیکنې مې په دې ورځپاڼه کې په خپل اصلي او فرعي نامه خپرې شوې دي.

په افغان پوهنتون کې استادي

د جهاد پر مهال بېلا بېلو گوندونو د ښوونځیو، لېسو، دیني مدرسو او پوهنتونونو په جوړولو لاس پورې کړ، د ډاکټر نجیب د رژیم له رانسکورېدو او د جهادي گوندونو ترمنځ د گوندي جگړو له پیل سره له یوه پلوه زیاتره د ښارونو اوسېدونکي په تېره د کابل اوسېدونکي پېښور، اسلام اباد او کویټي

ته مهاجر شول. بل لور ته جهادي گوندونو سوکه سوکه د خپلو تعليمي ادارو دروازي وتړلې. په دې پړاو کې د مهاجرينو ژوند له پخوا سره توپير درلود. گوندي اړيکې ډېرې تټې او بېکه شوې او د ژوند ژواک لپاره په ځانگړيو فعاليتونو کې زياتوالی راغی. د زده کړو څانگه يوه له اړتياوو او هغه برخې څخه وه چې افغانانو پکې پانگونه وکړه، زياتو کسانو د تعليمي ادارو په جوړولو لاس پورې کړ.

د پاکستان حکومت کله کله د دغو ادارو په مخ کې خنډونه جوړول تر دې چې د افغانانو د ټولو پوهنتونونو د تړلو حکم يې صادر کړ، دغه گام د هغو کورنيو لپاره چې د اولادونو راتلونکې يې تياره کوله ډېر له وحشته ډک ؤ، د علمي او سياسي شخصيتونو او مدني فعالانو له زياتو هڅو وروسته حکومت ومنله چې په پېښور کې يوازې يو افغاني پوهنتون جوړ شي په دې شرط چې په مشرتابه کې به يې يو تن پاکستانی هم وي. هماغه ؤ چې د نجونو او هلکانو لپاره «افغان پوهنتون» جوړ شو، چې ودانې يې د پېښور د «بورډ» په سيمه کې وه.

د «استاد گلرحمان قاضي» چې وروسته يې په کابل کې د اساسي قانون پر تطبيق د څار کميسيون د رييس په توگه هم دنده ترسره کړه، د افغان پوهنتون د حقوقو پوهنځي رياست پر غاړه ؤ. د استاد قاضي د پاملرنې او له تدریس سره زما د مينې په سبب پر دې وتوانېدم چې د اداري پړاوونو له تېرولو او د استادۍ د شرطونو له پوره کولو وروسته په دې پوهنتون کې د استاد په توگه شامل شم.

په ياد پوهنځي کې مې د «اساسي حقوق» او «د سياسي افکارو تاريخ» مضمونونو درس ورکاوه. د هغو محصلينو له جملې څخه چې ما ورته د

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۱۷

درس ورکولو ویاړ درلود یو شمېر د دې کړنو د لیکلو پر مهال مهمې حکومتی او غیرحکومتی دندې لري او په بریا یې پرمخ وړي.

سیاسي فعالیتونه

د جهاد په پیل کې چې زه په کابل کې زده کوونکی وم تر ټولو فعال او بانظمه جهادي گوند، په ځانگړې توگه په کابل کې حزب اسلامي ؤ. حزب اسلامي هم پیاوړي او مبارز کدرونه درلودل او هم یې معلومه ایډیالوژي لرله چې د جوړېدو له مهاله یانې د ظاهر شاه د پاچاهۍ له وخته یې د هغو پر بنسټ مبارزه کوله. په همدې دلیل د غوايي کودتا له بریا وروسته حزب اسلامي چې له پخوا څخه فعال ؤ یوازې د فعالیتونو په بڼه کې یې لازم بدلونونه راوستل او تر نورو ټولو مخکښ شو.

پنځوسمه او شپږمه او تر څه حده او یایمه میلادي لسيزه د درېیمې نړۍ د مبارزو لسيزې وې چې که په سوسیالستي بڼه وې او که په نښلستي. نړیوال اسلامي غورځنگ هم په یوه بڼه د درېیمې نړۍ په غورځنگونو کې شامل ؤ. د دوی ترمنځ په موخو کې دومره نږدې والی ؤ چې ځینو التقاطي گوندونو د مارکسیزم او اسلام په گډولې لاس پورې کړی ؤ.

په او یایمه میلادي لسيزه کې د افغان جهاد پیل او د ایران د اسلامي انقلاب بریا د مسلمانو هېوادونو په ځوانانو کې یوه نوې ولوله او جذبه را وټوکوله. د مسلمانو عربي نړۍ هېوادونو او د درېیمې نړۍ نورو هېوادونو چې د فرانسې او انگلیس له زاړه او د متحده ایالاتو د نوي میدان ته راوتلي استعمار سره د مقابلې لپاره یې د هیلې سترگې د شوروي اتحاد په لور اړولې. هیله یې درلوده چې د اسرائیلو او لوېدیښ بنکېلاک پر خلاف مبارزه کې به یې هغه ملاتړ وکړي، دغه مهال نور نهیلی شوي وو.

شوروي اتحاد د يوه نړيوال ځواک په توگه په نړيواله کچه په خپلو سياسي معاملو کې بوخت ؤ ستره موخه يې پراختيا غوښتنه او د برلاسی ساتنه وه، که به ورته اړينه ښکاره شوه د هېوادونو او مبارزو سازمانونو پر سر يې معاملي هم کولې، پر افغانستان د شوروي اتحاد يرغل هغه څه راښکاره کړل چې د درېيمې نړۍ مبارزين له يوې مودې راهيسې د زړه له کومې پر هغو پوهېدل او د مسکو په اړه بدگومانه شوي وو.

د افغانستان جهاد او د ايران د اسلامي انقلاب بريا د مسلمانو هېوادونو مبارزو ځوانانو ته د هېلو نوې کړکۍ پرانيسته، ځکه دا دواړه د «نه شرقي نه غربي» او د «عادلانه اسلامي نظام جوړول» شعارونو پر محور راخرخېدل. ما په دغسې فضا کې د سياست او يا په غوره وينا د مبارزې پر ډگر پښه کېښوده. خو کله چې له فرانسې نه راستون شوم نور نه د هغو شعارونو درک ؤ او نه هغه انقلابي جذبې او ولولې پاتې وې. د افغانستان جهاد په کورنۍ جگړه بدل شوی ؤ او طالبان له هغو نه زيربډلي وو چې اوس يې پر کابل واکمني کوله، په ايران کې هم اسلامي انقلاب په مذهبي او نښلېستي خول ننوتلی ؤ. په ياد مې دي کله چې مجاهدين کابل ته ننوتل او له يو بل سره ونښتل د کابل د کوڅه په کوڅه جگړو نندارې هره شپه د فرانسې له تلویزيوني چينلونو ښودل کېدلې، نو زما يوه ټولگيوال چې د مالي هېواد ؤ راته وويل: «مور د افغانستان له جهاد او حکمتيار نه ډېرې هيلې درلودې او هغه مو ځانته بېلگه گڼلې ؤ، دا څه شی ستاسو په هېواد کې روان دي، جهاد څه شو؟»

له فرانسې نه زما د ستنېدو پر مهال چې پر افغانستان کومه فضا حاکمه وه، تر ټولو بېړنی کار چې بايد شوی وای دا ؤ چې هېواد د پاکستان د ظالمانه او پټ تسلط او بې وزلی او ناپوهۍ له منگولو وژغول شي. افغانستان په «مدينه

څلورمېنټ کاله په توپان کې | ۱۱۹

فاضله» نه بلکې لږ تر لږه په يوه عادي هېواد بدل شي چې ماشومان يې ښوونځيو او ځوانان يې پوهنتونونو ته لار شي او خلک يې د تېلفون او يا د ډېرو ساده ناروغيو د درملنې لپاره گاونډيو هېوادونو ته لار نشي او بالاخره افغانستان د يوه بيرغ او يوې پيسې (سکې) خاوند شي! لنډه دا چې افغانستان د يوه دولت په توگه پاتې شي او له منځه لاړ نشي.

زما تشخيص دا ؤ چې له پير سيد احمد گيلاني سره همکاري دې موخې ته د رسېدو لپاره تر ټولو غوره لاره وه. پير صاحب د روم پروسې د غړيو په څېر د افغانستان له واقعيتونو نه ناخبره او پردی ؤ، نوموړی ډېرو طالبانو ته د درناوي وړ ؤ چې تر اوسه يې هغه لومړی نسل يانې د افغانستان له کليو نه راپورته شوی نسل شته، پير صاحب له لوېديز او پاکستان سره چې پر کابل د حاکمو طالبانو ملاتړ يې کاوه ښې اړيکې درلودې او بالاخره پير صاحب يو منځلاری شخصيت ؤ چې په کورنيو جگړو کې يې برخه نه درلوده. زه راغلم او له هغه سره همکار شوم.

پېښور ته زما له راتلو وړاندې پير سيد احمد گيلاني او حضرت صبغت الله مجددي د يوې سياسي ټولنې په جوړولو لاس پورې کړی ؤ چې د ځينو مسايلو پر سر د نه تفاهم په سبب له فعاليتنه لوېدلې وه. دغه دوه مشران چې د جهاد پر مهال له لږو امکاناتو او واك څخه برخمن وو په دې وروستيو کې په پاکستان کې د مهاجرو افغانانو او په هېواد کې دننه د هغو افغانانو لپاره په سياسي مرجع بدل شوي وو چې له طالبانو سره نه وو.

د قبرس په غونډه کې گډون

د «قبرس غونډه» څلورم پړاو د ۲۰۰۰ کال د سپتمبر له ۱۵ تر ۱۷ مې پورې د دغه هېواد په مرکز نیکوسيا کې ترسره شو. د قبرس پروسه هغه مهال پيل

کړای شوه چې د روم بهير و نکړای شول چې په سياسي ډگر کې پام وړ پرمختگ وکړي.

د قبرس پروسې مشري د همایون جریر پر غاړه وه، د ده تر څنگ نور شخصیتونه لکه عبدالحق شفق، ډاکتر عزیزالله لودین، ډاکتر امیریار، استاد محمد زمان مزمل، سید اسحق گیلاني، حاجي روح الله، پوهاند عبدالاحد جاوید، ډاکتر بصیر انور، قاضي محمد حکیم حکیم، انجنیر احسان الله مالیار، مېرمن صدیقه بلخي، سلیمان یاري او نور هم وو. ما د پیر سید احمد گیلاني له لوري دنده واخسته چې د سید محمد گیلاني تر څنگ د څلورم پړاو په غونډه کې گډون وکړم. په دې غونډه کې تر ۷۰ زیاتو کسانو گډون درلود.

زموږ د اوسېدو او غونډو ځای هېلتون هوټل ؤ. د غونډې جوړوونکیو د دغه ځای د انتخاب لپاره دوه دلایل ویل، یو یې موقعیت ؤ چې له افغانستان، ایران، پاکستان او همدارنگه اروپا او امریکا څخه راتگ ورته آسانه ؤ. دوهم یې د دې هېواد د ویزې د ترلاسه کولو آسانتیا وه. د قبرس د غونډو لگښتونه ایرانیانو ورکول.

د قبرس بهیر څلورم پړاو غونډه په داسې شرایطو کې جوړه شوه چې په هېواد کې د جگړې لمبې بلې وې او طالبانو په شمال کې گړندي پرمختگونه کول. انجنیر رحیم د استاد رباني په استازیتوب په دې غونډه کې گډون درلود خو طالبانو د پلاوي له رالېږلو ډډه کړې وه.

څه موده وړاندې د قبرس د غونډو په استازیتوب یو پلاوی طالبانو ته ورغلی ؤ. هغوی یې ادبانه هرکلی وکړ، سره له دې چې د قبرس پروسې ملا محمد عمر اخوند ته د امیرالمؤمنین لقب منلو ته لېوالتیا ښودلې وه خو طالبانو دې پلاوي ته له هر ډول ژمنې ځانونه تېر کړل.

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۲۱

د قبرس په غونډه کې ما د لومړي ځل لپاره په ایران کې له مهاجرو افغانانو سره د روغې او خبرو فرصت وموند.

د لومړي ځل لپاره د دوی په یوه هوټل کې له هغوی سره مخامخ شوم، د دوی جامو او د خبرو لهجې ما ته جټکه راکړه، وروسته په قبرس کې خبرې او بحثونه په ځینو اړخونو کې تر هغو ډېر رپړدوونکي، د هغو ښاغلیو او مېرمنو له ډلې څخه یې یو شمېر اوس د هېواد په مهمو دندو گومارل شوي دي. هلته مې هغه ترخه واقعیتونه درک کړل چې مور افغانانو ته د کلونو کلونو جگړې دوام راوړي وو، مور افغانانو د هجرت په بېلا بېلو چاپیریالونو کې د بېلا بېلو کلتورونو په فضا کې ژوند وکړ او له هغوی څخه اغېزمن شو. دغه مسأله زموږ راتلونکیو نسلونو ته تر پخوا هم سخته وه، هغوی په بېلا بېلو چاپیریالونو کې وزیرېدل یا رالوی شول او زده کړې یې وکړې. د یوه ولس په وگړیو کې دغه ټول توپيرونه د ښې راتلونکې نښه نه ده.

په پوره باور به هغوی ته مور تر ځانونو په همدې پیمانې بدل ښکارېدو، نه مې هېرېږي چې د پرېکړه لیک په چمتو کولو کې د لغتونو د کارولو په اړه د ښاغلو سید عسکر موسوي، مولايي او سید اسحق گیلاني ترمنځ د نظرونو اختلاف په یوه لنډه لفظي شخړه بدل شو. په هر صورت دا زموږ د ژوند واقعیت ؤ چې اوس هم شته.

څرنګه چې طالبانو ځانونه د جگړې د ډګر فاتحان بلل او پاکستان د دوی تر شا خپل ستراتیژیک اهداف تعقیبول داسې نه ښکارېدله چې د روم او قبرس غونډې به کومه لاره لنده کړي، خو بیا هم دغه ډول سیاسي خوځښتونه بې گټې نه وو.

ما يو ځل بيا د پير صاحب په ملگرتيا د قبرس په غونډه کې گډون وکړ، حضرت صبغت الله مجددي له ډنمارکه راغلی ؤ او په هغو کې يې گډون کړی ؤ. ښاغلي گيلاني د غونډې له پایته رسېدو وړاندې د قبرس غونډه پرېښوده او د روم له لارې اسلام اباد ته ستون شو.

ښاغلي جرير د قبرس په غونډو کې د دغو دوو مشرانو پر گډون ډېر ټينگار کاوه، ځکه چې د دوی گډون د دغو غونډو اعتبار زياتاوه.

کله چې زه له قبرس نه بېرته ستون شوم په اسلام اباد کې مې له ښاغلي پير گيلاني او د ده له مشر زوی سيد حامد گيلاني سره د دوی په کور کې وليدل، د سفر د راپور د ورکولو ترڅ کې مې ورته وويل:

«د ايران هېواد د جگړې په جبهو کې د طالبانو پر خلاف د شمال جبهې ملاتړ کوي خو له دې سره يې هممهاله د سياسي خبرو اترو لپاره د قبرس پروسه د سياسي حل لارې د موندلو لپاره پيل کړې ده، دې ته په پام چې پاکستان د جگړې په ښکېلو لوريو کې د طالبانو فعال ملاتړ کوي او دا ناشونې ده چې تر ابده د سياسي طرحې له نشتوالي پرته جگړې دوام وکړي. نو تاسې (پير صاحب) دې ته په پام چې له پاکستان سره ښې اړيکې لرئ، دوی ته وړاندیز وکړه چې د قبرس د پروسې په څېر د يوه جريان ملاتړ وکړي، چې ستاسو په مشرۍ دغه پروسه يوه د منلو وړ سياسي طرحه د جگړې د پایته رسولو لپاره وړاندې کړي.»

ښاغلي گيلاني دغه مفکوره خوښه کړه او هماغه وو چې د «د سولې او ملي يووالي ټولنې» د بېرته فعالولو لپاره چټک کار پيل شو، مخکې مې يادونه وکړه چې دغه ټولنه پخوا جوړه شوې وه خو د پير صاحب او حضرت صاحب ترمنځ اختلافونه د دې سبب شوي وو چې غير فعاله پاتې شي.

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۲۳

د «سولې او ملي یووالي ټولنې» د بیا جوړېدو پر مهال ښاغلی مجددی په ډنمارک کې اوسېده او ډېر لږ پېښور ته راتلو.

هغه وخت چې زه لا په فرانسه کې په زده کړو بوخت وم، چې کله به په رخصتو کې پېښور ته راغلم خامخا به مې کابل ته هم سفر کاوه، په دې موده کې دوه ځله داسې وخت کابل ته راغلم چې طالبانو پرې حکومت کاوه، هر ځل مې دې ته پام شوی چې د هېواد ټول حکومتي بنسټونه او ادارې د ملي اردو په شمول له منځه تللي دي. د دې تر څنګ طالبانو چې کوم زور زیاتي او بد چلن غوره کړی ؤ د مدني فعالیتونو لپاره یې هېڅ فضا نه وه پرېښې، بې وزلی او ناداری خلک دې ته اړ ایستي وو چې یوازې د ژوندي پاتې کېدو په فکر کې شي نور د ځان او خپلې کورنۍ په اړه له هر ډول فکر او تدبیر نه محروم شوي وو، لنډه دا چې له هغه وضعې څخه د راوتلو پوځي لاره نور پاتې نه وه. له همدې سببه زه یو ځل (له روانې وضعې او د عقیدوي بېلابریو له ستونزو د وتلو لار) تر عنوان لاندې د بحث لپاره په «هجرت کلي» کې د فرهنگي مرکز لخوا وبلل شوم، ښاغلي «مزمل اسلامي» دغه بحث چلاوه، مولوي قیام الدین کشاف او یو شمېر نورو علماؤ هم په دې بحث کې گډون درلود. ما پر هېواد له حاکمې وضعې څخه د ژغورنې لاره د «مدني ټولنې» پر پیاوړتیا ټینګار وکړ، یانې دودیزه مدني ټولنه او د غیر دولتي ادارو په بڼه مدني ټولنه پیاوړې شي. دا یوه اوږده لاره وه خو زما په اند یوازینی لاره همدغه وه. د بحث ځینو گډونوالو زما له خبرو نه داسې انگېرلې وه چې گواکي ما یوه غیر اسلامي حل لاره وړاندې کړې وه.

وروسته مې د سپټمبر له يوولسمې لږ وړاندې د «يونسما» (UNSM) يا د افغانستان لپاره د ملگرو ملتونو ځانگړي ماموريت له پلاوي سره چې په پېښور کې به يې کله کله له ما سره ليدل همدغه وړانديز وکړ، کله چې د بن کنفرانس جوړ شو نو ملگرو ملتونو د سياسي اړخ د پلاوو تر څنگ د مدني ټولني استازي هم ور وبلل.

د همدې واقعيتونو په رڼا کې زه پر دې باور وم چې که د هېواد دننه او په پېښور کې هستوگن سياستوال چې د خپلې ټولني واقعيتونو ته ډېر نږدې دي، پر دې وتوانېږي چې د پاکستان پښه يوه سياسي بهير ته ور دننه کړي، وژل او مرگونه پای ته ورسوي او د هېواد د لا زيات وړانډو مخه ونيسي، له دې سره هممهاله افغانان د بامسوليتو مدني ټولني د پياوړي کولو هڅې وکړي کېدای شي چې هغه د غميزو د دوام وضعه پای ومومي. پير سيد احمد گيلاني زما په اند د دې خوځښت د مشرۍ لپاره تر ټولو مناسب شخصيت ؤ. همدغه موضوع مې د سوات په يوه سفر کې له ډاکټر بصير انور، اسدالله فلاح او مولوي فضل الهادي شينواري سره په گډه د مولوي محمد يونس خالص له مرستيال او د مجاهدينو له يوه مشر حاجي دين محمد سره مطرح کړه.

مور گومارل شوي وو چې نوموړي ته ورشو او هغه د سولې او ملي يووالي ټولني سره يو ځای کېدو ته راوبولو، حاجي دين محمد دې نظريې ته او په دې خوځښت کې د پير صاحب په رول ډېر په ملنډو او مرموزه موسکا ځواب راکړ، هغه مهال نوموړی د خپل ورور په منځگړيتوب له احمدشاه مسعود سره په اړيکه کې ؤ.

د سولې او ملي يووالي ټولنه ډېر زر په يوه ځواکمن سياسي خوځښت بدله شوه، د شمالي ټلوالې جبهه چې ځانته يې قانوني حکومت وايه له

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۲۵

بد وضعیت سره مخ وه او ورځ تر بلې يې وضعه خرابېده، دې جبهې په څو ځله ماتو او شاتگ تر خپل کنټرول لاندې زياته خاوره له لاسه ورکړه. له همدې سببه کوم گوندونه چې د استاد رباني په حکومت کې شامل وو هغوی همدې «ټولني» ته خپل استازي را واستول. د ساري په توگه د جمعيت اسلامي په استازيتوب انجنير ايوب چې په انجنير لالا مشهور ؤ، د اتحاد اسلامي په استازيتوب موسی خان اکبرزاده، د وحدت اسلامي په استازيتوب بناغلی عارفي، د نجات ملي جبهې په استازيتوب اسدالله فلاح، د افغان ملت په استازيتوب کله انوارالحق او کله سيد هاشم فولاد گډون کاوه. خپلواک شخصيتونه لکه پوهاند نعمت الله شهراني، مولوي فضل الهادي شينواری او يو شمېر نورو هم د دې ټولني غړيتوب درلود. د «سولې او ملي يووالي ټولنه» دوهم ځل د ۱۹۹۹ ز کال د جنوري پر ۴مه د پېښور په کبابانو کې د پير سيد احمد گيلاني په کور کې رسماً اعلان شوه. ۱۸ ډلو او مهمو سياسي او جهادي شخصيتونو يې غړيتوب درلود. «ټولني» ډېره هڅه کوله چې د پخواني پاچا په مشرۍ د روم پروسې سره په گډه کار وکړي. د همدې لپاره بناغلي گيلاني هڅې پيل کړې چې په سويس کې د «روم بهير» او «ټولني» گډه غونډه جوړه شي. د محمد ظاهر شاه پر شاوخوا راټولو کسانو نه غوښتل چې په گډه کار وکړي د پاچا د ناروغۍ په پلمه يې په غونډه کې له گډون ډډه وکړه، د سويس حکومت دې چمتو شو چې يوه امبولانس الوتکه روم ته واستوي چې نوموړی ژنيو ته راوړي او هلته يوه روغتون ته لنډ دولتي مېلمستون ورته ځانگړی کړي چې له انټرکانټيننټل هوټل نه لرې نه وي. د دغه هوټل غوره کول هم مانا دار وو، ځکه د يو شمېر نړيوالو لانجو مهمې خبرې

اترې په همدې هوټل کې ترسره شوې وې او ښې پایته رسېدلې وې. خو پر دې ټولو سربېره د پاچا شاوخوا کسانو په يوه گډه غونډه کې له گډون ډډه وکړه، سويس ښاغلي گيلاني ته آشنا ځای ؤ. کوم وخت چې د کابل کمونستي حکومت د مجاهدينو د ورځ په ورځ زياتېدونکي فشار له امله دې پايلې ته ورسېد چې نور پخوانی چلن ورته ناشونی دی، د وخت ولسمشر ډاکتر نجيب الله له سياسي او جهادي مشرانو سره اړيکې پيل کړې او ځينو ته يې لیکونه واستول. په دې ډله کې يې له پير صاحب سره اړيکه ونيوه او د ليدو غوښتنه يې وکړه، ښاغلي گيلاني بلنه ومنله او د ليدو ځای يې سويس غوره کړ. د ده په نظر سويس يو بې طرفه هېواد ؤ چې په افغانستان کې ځانگړې گټې او خاصه اجنډا يې نه درلوده. بالاخره د ډاکتر نجيب الله او پير سيد احمد گيلاني ترمنځ په سويس کې خبرې وشوې. پير صاحب چې ما ته د دې ليدو کيسه وکړه، ډاکتر نجيب الله هڅولی ؤ چې مجاهدين کابل ته راشي او د يوه پراخ بنسټه حکومت مشري په غاړه واخلي تر څو هېواد او پياوړی پوځ يې له پاشل کېدو وژغورل شي. ښاغلي گيلاني په ځواب کې ورته ويلي وو چې روم او پېښور ته ځم چې له نورو مشرانو سره مشوره وکړم، خو ډاکتر نجيب په ځواب کې ورته ويلي وو چې که روم ته له ظاهر شاه سره د مشورې لپاره ځې نو دا بې گټې دي، ځکه هغه د ډاکتر نجيب پر بيا بيا اړيکو سربېره هېڅ له ځايه نه ؤ خوځېدلی. بيا هم ښاغلی گيلاني روم ته لاړ او له هغه ځايه پېښور ته راغی او له جهادي مشرانو سره يې له ډاکتر نجيب سره د ليدو او د هغه د وړانديز خبره شريکه کړه. ښاغلي گيلاني ويل چې پاکستان د ده په دې کار سخت خپه شوی ؤ. نوموړي د مشرانو د غبرگونونو کيسه وکړه چې استاد رباني پخپله د ده دغه کار ستايلی ؤ او

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۲۷

په دې برخه کې یې د هر ډول مرستې ژمنه ورسره کړې وه. انجنیر گلبدين حکمتيار د مولوي سرفراز په واسطه پیغام ور استولی او د پير صاحب دغه اقدام یې ستایلی ؤ او ملاتړ یې کړی ؤ. یوازیني مشر چې دغه کار یې غندلی ؤ او تر ډېره وخته یې له ښاغلي گیلاني سره له خبرو ډډه کوله استاد عبدالرب رسول سیاف ؤ....

د «ټولني» عادي غونډې د پير سيد احمد گیلاني په کور کې چې په کبابيانو کې ؤ کېدلې، وړوکې غونډې د نوموړي د اسلام اباد په کور کې او کله د صبغت الله مجددي په کور کې کېدلې. ما د «ټولني» په فرهنگي او سياسي څانگه کې فعالیت کاوه.

دې «ټولني» په پېښور کې دوې لويې غونډې جوړې کړې، يوه لويه غونډه د پېښور په نشر هال کې او تر هغې وړوکې بله غونډه د ۲۰۰۱ د اگست پر ۱۵مه د پېښور په پرل کانتیننټل هوټل کې وه. په دې غونډه کې په پېښور کې او د افغانستان دننه څخه گڼو کسانو گډون کړی ؤ. په دې دواړو غونډو کې ښاغلي گیلاني د «ټولني» د ريس او نورو غړيو او خپلواکو شخصیتونو په توگه ويناوې وکړې.

لکه چې له نامه څخه یې ښکاره وه دې «ټولني» افغانان سولې او یووالي ته رابلل، د جگړې پایته رسېدل او د یوه پراخ بنسټه حکومت جوړېدل یې هیله او غوښتنه وه.

هغه وینا چې ښاغلي گیلاني په پرل کانتیننټل هوټل کې واوروله ما لیکلې وه. په دې وینا کې داسې راغلي وو: «مورن نن یوې شریکې ستونزې سره راټول کړي یو. له ۲۳ کلونو راهیسې په هېواد کې جگړه او وینې تویېدل دوام لري، د خلکو کورونه ویجاړېږي اقتصادي سرچینې مو د بربادۍ په

حال کې دي، ماشومان مو یتیمان کېږي او بشري ځواک مو د له منځه تلو په حال کې دی.

بې اعتمادې او دښمنې زموږ د بدمرغيو اصلي سبب دی. موږ په دې باور یو چې د افغانستان ستونزه پوځي حل نه لري، یوازینی حل لاره تفاهم او سوله ده. (... نو راځئ چې لاسونه سره ورکړو، د جهاد لاسته راوړنې او حرمت خوندي کړو او خپل مظلوم او مجاهد ولس ته دا حق ورکړو چې خپل برخلیک پخپله وټاکي. (... گوبنه کړای شوی افغانستان گاونډیو، مسلمانو هېوادونو او نورې نړۍ ته خطرناک دی. دغه ټولې ستونزې د جوړجاړي، مشترک کار، اعتماد او بالاخره د لویې جرگې په جوړولو حل لارې پیدا کولای شي. د لویې جرگې په بریا کې د طالبانو تحریک، متحدې جبهې او ټولو سوله خوښوونکیو افغانانو رول ډېر مهم دی. هیله ده دوی په دې لار کې د دې واقعیت په درک کولو سره داسې گامونه اوچت کړي چې د افغانستان په تاریخ کې د دوی د ویاړ په توگه ثبت شي. (...)

پخوا هم د ښاغلي گیلاني دریځ همدغه ؤ. کله چې د طالبانو تحریک کندهار ونيو او د واکمنۍ ساحه یې ورځ په ورځ پراخېدله، له جهادي مشرانو څخه درې تنه، مولوي محمد نبي، مولوي محمد یونس خالص او پیر سید احمد گیلاني کندهار ته لاړل او د طالبانو د تحریک له مشر ملا محمد عمر سره یې ولیدل. هغه مهال ښاغلي گیلاني ملا محمد عمر ته وړاندیز کړی ؤ چې لویه جرگه دایره کړي او هڅه دې وکړي چې ټول افغانان داسې په واک کې شریک کړي چې څوک په نظام کې د محرومیت احساس و نه کړي. خو متأسفانه دغه کار د طالبانو د حکومت تر پایه پورې و نه شو! ما په هغه مرکه کې چې پر ۱۹۹۹ کال کې په کابل کې د طالبانو د اطلاعاتو او کلتور له وزیر امیر خان متقي سره د وطن مجلې

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۲۹

لپاره وکړه، له هغه د لویې جرگې په اړه پوښتنه وکړه. هغه په ځواب کې را ته وویل: «(...) هغه کسان اوسمهال لویه جرگه غواړي چې له ولس نه لرې شوي دي. (...)» هغه د طالبانو له حکومت نه د باندې هر ډول سیاسي هڅې د ولس لپاره توطیه وبلله او وې ویل چې تر دوه زره تنو زیات عالمان په کندهار کې را ټول شول او امیرالمؤمنین یې وټاکه. هغه څه چې د تاریخ په اوږدو کې لویو جرگو ترسره کړي دي، په همدې دلیل نوموړي د بلې لویې جرگې جوړول یې ضرورته او بې ځایه وبلل. د هرې ورځې په تېرېدو چې د روم او قبرس پروسو خپله ناتواني او کمزوري بنودله د افغانانو او بهرنیانو پام «ټولني» ته زیات ور واوښت. ټولني ته د استاد رباني پیغامونه هم ډېر هڅوونکي وو.

کابل ته سفرونه

د طالبانو تحریک چې کله سیاسي صحنې ته راغی د جگړې پر ډگر یې پام وړ پرمختګونه وکړل خو پر دې و نه توانېدل چې د کابل پر نیولو سربېره د استاد رباني حکومت بشپړ له منځه یوسي. ولسمشر برهان الدین رباني، صدراعظم گلبدین حکمتیار، د دفاع وزیر احمد شاه مسعود او د حکومت نور جګپوړي غړي د طالبانو له ننوتلو مخکې د ۱۹۹۶ کال د سپتمبر پر ۲۶ مه له کابل نه ووتل او د پنجشېر او شمال په لور شاته لاړل. لوېدیځ هېوادونه په تېره د امریکا متحده ایالات چې په لومړیو کې د طالبانو د ملاتړ گومان پرې کېده د کابل له نیولو وروسته د طالبانو پر توندو مخالفینو بدل شول. دغه مخالفت له استخباراتي لوبو سره جوخت د دې سبب شو چې طالبان نور هم توندلاري شي او د دوی مهم شخصیتونه یې د پاکستان غېږې ته ور وغورځول. او بیا په تېره د سپتمبر

له ۱۱ مې وروسته پېښو وښودله چې د افغانستان په اړه د امريكا د هغه مهال سياست د بې علاقه گۍ، له طالبانو سره په داسې بڼه مخالفت چې حكومت يې رسميت او مسووليت و نه موندلای شي او له پاكستان سره په گډه د استخباراتي لوبو گډوله سياست ؤ چې د منظم پروگرام له مخې عملي كېدو څو بالاخره د دې زمينه برابره شي چې امريكا زموږ په هېواد كې نېغ په نېغه پوځي مداخله وكړي، خو په دې منځ كې بنسټيز زيان زموږ ولس او دولت ته واوښت. د طالبانو د حساب وړ پوځي پرمختگونو تر پايه هېڅ درد دوا نه كړ بلكې د خلكو په منځ كې يې اختلاف واچاوه، له نهيلۍ او بې وزلۍ پرته يې د هېواد خلكو ته بله پايله نه درلوده.

د اروښانه ده چې د استاد رباني تر مشرتابه لاندې حكومت چې كومه گډوډي او انارشې راوسته، هغه د مجاهدينو د كورنۍ جگړې له دوام سره د طالبانو د تحريك د راپورته كېدو سبب شوې وه.

«د سولې او ملي يووالي ټولنه» د پير سيد احمد گيلاني په مشرۍ د مجاهدينو په خپلمنځي جگړې كې ښكېل نه وه، د دې پلوي وه چې د لويې جرگې له لارې د ټولو ډلو په گډون يو حكومت جوړ شي.

البته كه طالبانو له دې طرحې سره توافق كړي واي نو په طبيعي ډول به يې د واك لويه ونډه په لاس كې پاتې وه، ځكه چې دوى د شمال له څو گوتو په شمار ولايتونو پرته پر ټول افغانستان حاكميت درلود.

يوه پراخ حكومت ته د طالبانو د رابللو او د واك د انحصار د پايله رسولو لپاره موږ هېواد ته سفرونه وكړل. هر ځل مو په دغو سفرونو كې د پلاوي مشري د پير صاحب مشر زوى سيد حامد گيلاني كوله.

لومړى سفر مو د ۲۰۰۱ كال په پسرلي كې جلال اباد ته ؤ. ټاكل شوې وه چې په دې سفر كې د ننگرهار له والي او د ختيځ زون له تنظيمه رييس

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۳۱

او د وزيرانو شورا له مرستيال مولوي عبدالکبير او د ده له مرستيال مولوي صدر اعظم سره وگورو.

سهار له پېښوره وخوځېدو. چې د تورخم له دروازې تېر شوو د طالبانو يو شمېر ملکي او پوځي چارواکيو زموږ هرکلی وکړ. د دوی له ډلې شېر خان چې د طالبانو د يوې قطعې مسوول او پخوا د ملي اسلامي محاذ غړی و، موږ يې له خپلو يو شمېر وسله والو سره د جلال اباد تر ارگه بدرگه کړو، د لارې په اوږدو کې له تورخم تر جلال اباده په غونډيو وسله وال کسان ليدل کېدل چې زموږ د وړوکي کاروان د امنيت د ساتنې لپاره ولاړ وو. طالبانو زموږ د اوسېدو لپاره د جلال اباد ماڼۍ يا ارگ غوره کړی ؤ. ما دغه ښکلې ماڼۍ او لوی بڼ يې د لومړي ځل لپاره ليدل. ښايي په ماشومتوب کې هغه مهال چې موږ په جلال اباد کې کور درلود او ژمی به مو هلته تېراوه د ارگ بڼ ته راغلی وم خو ماڼۍ مې دننه هېڅ نه وه ليدلې. د دې ودانۍ اصلي برخه د عبدالرحمان خان د واکمنۍ پر مهال جوړه شوې وه. وروسته يې د ظاهر شاه پر مهال نورې برخې پرې ورزياتې کړې وې او هغه يې د ورځې په ضروري وسايلو سنبال کړې وه. د امير عبدالرحمان د وخت اصلي تالارونو دېوالونه په نقاشۍ او ميناتورۍ ښکلي شوي وو او د ارگ د باغچې کوتۍ ته ډېر ورته وو چې تر هغه وخته ما هغه هم نه وه ليدلې. د اوبو او برېښنا نشتوالی او د تشابونو له کاره لوېدلو د طالبانو د حکومتولۍ د بې پروايۍ کيسې کولې. د ارگ بڼ د مغولي بڼونو په بڼه ؤ چې ونې او لارې يې ډېر منظمې جوړې شوې وې او په منځ کې يې د اوبو حوض ؤ چې پر سر يې چت درېدلې و.

د جلال اباد خوږ بویه فضا ما ته د خپل ماشومتوب خاطرې را یادې کړې. خو د ارگ او بڼ شپږدلي حالت چې هېڅ پاملرنه ورته نه وه شوې د هېواد د عامې وضعې څېره ښودله چې د هر انسان زړه یې ماتاوه او نهیلی کاوه یې. په پام کې وه چې د شپې ډوډۍ پر مهال له مولوي عبدالکبير او مولوي صدراعظم سره لیده کاته ولرو، هغوی احوال راکړی ؤ چې لیدو ته مو راځي. وروسته احوال راغی چې د شپې له ډوډۍ وروسته راځي، ډوډۍ وخورل شوه، له څو ساعتونو تېرېدو وروسته مولوي صدراعظم راغی او د خپل آمر مولوي عبدالکبير عذر یې وغوښت. گواکې نوموړی په څه ضروري کار بوخت ؤ او ویې نشو کړای چې جلال اباد ته راشي. مولوي صدراعظم یو وچوړی د ژیرې ږیرې خاوند سړی ؤ. هغه لږ خبرې کولې. په دې لیدو کې څه مهمې خبرې و نه شوې. زموږ د پلاوي مشر او غړیو دوی ته د هېواد وضعه تشریح کړه او په حکومتولۍ کې یې د ټولو افغانانو د شریکېدو خبره وکړه.

سبا ته له چایو وروسته ښار ته ووتو. د غازي امان الله خان قبر ته لاړو او دعا مو وکړه، زه لارم چې له کلونو وروسته د ماشومتوب د یادونو لپاره خپل کور ووينم چې مرستون ته مخامخ ؤ او پخوا مو پلورلی ؤ. حیران شوم گورم چې آن دروازه یې په هماغه پخواني شنه رنگ پاتې وه او د دومره کلونو په بهیر کې چا نه ؤ ترمیم کړی.

له مولوي صدراعظم سره مو ژمنه پر دې شوه چې اړیکې به سره ساتو او د زیاتو خبرو لپاره باید کابل ته لاړ شو چې د طالبانو د تحریک او حکومت له نورو مشرانو سره خبرې اترې وکړو.

د جلال اباد په سفر کې استاد دین محمد گران، وکیل اکبرزی، عبیدالله برهاني او یو شمېر نورو برخه درلوده...

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۳۳

د ۲۰۰۱ کال د اگست په نيمايي کې د پېښور د پرل کانتیننټل هوټل له غونډې ورسره مو کابل ته سفر وکړ. په دې سفر کې هم مخکنې یاد شوي کسان شامل وو. د قوماندان شېر خان وسله وال کسان او د طالبانو يو شمېر چارواکي تورخم ته زموږ هرکلي ته راغلي وو.

دې ته په پام چې لاره ډېره خرابه او کنډوکپر وه له جلال اباد تر کابل په څو ساعتونو کې ورسېدو. حکومت انټرکانټیننټل هوټل زموږ د اوسېدو لپاره په پام کې نيولی ؤ.

انټرکانټیننټل هوټل غموونکي حالت درلود، له پينځه ستوري هوټل سره يې هېڅ ورته والی نه درلود، تر ډېره د کابل د عادي مېلمستونونو په څېر ؤ.

د خوب چپرکتونه او د تشاب وسايل زاړه او وراسته شوي وو، خدمتگاران او کارکوونکي يې له اوږدو ږيرو سره په خيرونو او زړو دريشيو کې گرځېدل. شپه تېره شوه، د چايو لپاره ټول په لومړي پور کې رستوران ته راټول شوو. خدمتگارانو ډېره صميمانه مېلمه پالنه کوله. خو سهار چای د حکومتي واکمنو له سليقې او د هېواد له بې وزلۍ کېسې کولې. پاکستانی جوس چې په پاکستان کې يې زياتره ماشومان څښي، د ملايي له پاکټونو، د ډوډۍ له ټوټو او چای او بورې سره يې د ميز پر سر کېښودل. په هوټل کې د اوسېدو پر مهال مو له يو دوو مېلمنو پرته څوک و نه ليدل. دوه ځله مو داسې کسان وليدل چې د طالبانو امنيتي يا ملکي چارواکي به وو او څو تنو به بدرگه کول. د طالبانو يو گروپ تل هلته اوسېدو چې د هوټل د امنيت مسووليت يې پر غاړه ؤ. د هغوی قوماندان د حوض چارې هم اداره کولې. هره ورځ يو شمېر طالبان او يا عادي

خلک هلته راتلل او له پرسوليو پرتوگونو سره به يې د هوټل په حوض کې لامبو وهله. په هوټل کې د هغو طالبانو له شور پرته چې کله کله به يې له يو بل سره ټوکې او خنداوې کولې نور هېڅ غږ نه اورېدل کېدو. د هوټل پخواني کارگران ډېر خپه او بې وزلي ښکارېدل. زه او استاد دين محمد گران په يوه دوه نفره اطاق کې اوسېدو. يوه ورځ مې د هوټل په لابي کې د استخباراتو مشر قاري احمدالله او د هغه کسان وليدل، نوموړی د جگ قد او ښکلې څېرې خاوند ؤ. له سيد حامد گيلاني سره د ليدو لپاره راغلی ؤ. په دې ليدنه کې د پلاوي بل چا گپون نه درلود، د ملاقات د تفصيل په اړه هم موږ ته معلومات را نه کړای شو. د دغه پينځه ورځني سفر په بهير کې يو ځل د ملي امنيت رياست ته لاړو او د دغه رياست له مرستيال مولوي محمد وثيق سره مو وليدل، تر ټولو مهمه ليدنه مو د سفر پر وروستۍ ورځ وه. د اگست پر ۲۳مه پلاوي ارگ ته لاړ او د سرپرستي شورا له مرستيال ملا محمد حسن سره يې وليدل. نوموړي د ملا محمد رباني پر ځای د دولتي چارو سرپرستي کوله. دغه ليدنه په ارگ کې په هغه ودانۍ کې ترسره شوه چې د دې کرنو د ليکلو پر مهال د ملي امنيت شورا دفتر پکې دی او د گلخانې ماڼۍ شا ته ده.

ملا محمد حسن اخوند سپينه لونگۍ پر سر کړې وه او د خپل کار د ميز شا ته يې په يو نفره کوچ کې چې يو شين رنگه جاينماز هم پرې غوړېدلې ؤ ډډه اچولې وه. د اطاق دواړو لوريو ته عادي کرسۍ ايښې وې چې مخې ته يې مېزونه پراته وو، څلور پينځه تنه د ملا صاحب همکاران هم پر کرسيو ناست وو او په بحث کې شريک وو. يوه تن يې له ډيجيټل تيلفون سره لوبې کولې، ناڅاپه يې گوته د تيلفون پر لاوډسيکر ولگېده، د غږ له اوچتېدو سره يې زموږ مجلس چې هسې هم چندان تود نه ؤ د

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۳۵

څو شېبو لپاره گډوډ کړ. په دې مجلس کې ما (لیکوال)، استاد دین محمد گران او ډاکټر عبيدالله برهاني د سيد حامد گيلاني ملگرتيا کوله. د پلاوي رييس ښاغلي حامد گيلاني ملا محمد حسن اخوند ته وويل: «(...) له وضعې ښکاري چې امريکايان به په افغانستان کې يو څه وکړي. داسې پېښه نشي چې دا نن چې مور او تاسو دلته ناست يو او له يو بل سره روغې کوو بيا به يو بل پيدا نه کړای شو. بنديزونو او ستونزو عام خلک ډېر په عذاب کړي، خلک ډوډۍ نه لري، ډېر بې وزله شوي دي، زه دغه خبرې د دې لپاره کوم چې زموږ (مجاهدينو) پر سر دغه تجربه تېره شوې ده، مور غواړو له تاسو سره مرسته وکړو، متخصص کسان راوړلو او ستاسو له حکومت سره مرسته وکړو چې د افغانانو او نړيوالو لپاره د منلو وړ شئ او له نړۍ سره د تفاهم ژبه پيدا کړئ. اوس چې کوم وضعيت دی نړيوالو ته د منلو نه دی، مور له تاسو سره همکار يو چې په گډه يو وړ حکومت جوړ کړو. (...)

د سيد حامد گيلاني له خبرو اورېدو وروسته ملا محمد حسن اخوند د زرداليو او الوگانو ډکو قابونو ته چې تازه يې راوړي او زموږ مخې ته ايښي وو چې اوبه ترې څخېدلې اشاره وکړه وې ويل: « الحمد لله مېوه هم لرو » د اسلام د پيغمبر په زمانه کې چې د مکې مشرکينو مسلمانان شعب ابو طالب ته تبعيد کړل خلکو به وچې څرمنې ټوټه کولې او خوړلې يې، مور الحمد لله هر څه لرو. (...) مور له امريکا نه وپريږو چې هر څه يې په وس کې وي لاس يې خلاص » هغه زياته کړه: ورشئ امريکا ته ووايئ: امريکا ته چيش يې؟ (امريکا ته څه شی يې؟) هر څه دې چې په توان کې وي و بې کړه!

له دې ليدنې وروسته چې د ملا محمد حسن اخوند له تروش تندي سره له مخامخ کېدو پيل شوه او د ده په وروستۍ گواښنده خبره پای ته ورسېده مور د طالبانو د حکومت د سرپرست له دفتره راووتو، په خپلو موټرونو کې چې لاندې ولاړ وو را سپاره شوو او د ارگ له اصلي دروازې را ووتو د څرخي پله لار مو ونيوله. شاوخوا د غرمې ۱۱ بجې وې. بيا مو په څو ساعته مزله د کابل-جلال اباد لاره ووهله، شپه مو سرخوود ته ورسوله او د پير صاحب په کور کې مو سوځنده او گرمه شپه تېره کړه سبا ته د پېښور په لور وخوځېدو.

دغه سفر زما ټولې هيلې چې د «ټولني» له فعالېدو سره راسره پيدا شوې وې له خاورو سره برابري کړې. له ځانه سره مې ويل لکه چې افغانستان نور له لاسه وتلی دی. افغانستان د خاورو په ډېرۍ بدل شوی چې نهيليو او بې وزلو انسانانو پکې ژوند کاوه. داسې حکومت چې خلکو ته خدمت وکړي نه و. يوازې يوې ډلې وسله والو چې نړۍ يې نه پېژندله پر دوی د ټوپک او متروکې په زور حکم چلاوه. بل لوري ته په دغه وچکالی ځپلي او له خاورو او دوږو ډکې خاورې کې يو شمېر بهرنيانو چې زياتره يې عربان وو هم ژوند کاوه. هغوی چې د سوځنده دښتو اوسېدونکي وو له افغانستان نه يې د يوې بې قانونه مرکز په توگه په نړۍ کې د پوځي عملياتو لپاره کار اخيست. مور د دوی څو تنه هغه مهال چې پېښور ته تلو د لارې پر سر چې د مولوي محمد يونس خالص ليدو ته ورتلو وليدل. مولوي يونس خالص دغه مهال ډېر زهير او بوډا شوی و. نوموړی په خپل خام کور کې چې د مولوي خالص په فاميليو کې او د جلال اباد په هډه سيمه کې و اوسېده. زمور وړوکي د موټرو کاروان لاره ورکه کړه. دغه مهال يو (ټاون اس) ډوله موټر په وار خطايۍ راپسې راغی

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۳۷

چې په افغاني جامو کې خلک پکې سپاره وو. هغوی په عربي او گوډې ماتي پښتو خبرې کولې. مور د مولوي خالص د کور پوښتنه ترې وکړه. دوی لاره را وښودله. په لاره کې مو يو کانکريتي کور وليد چې رنگ شوی نه و. چې په هغه وچه دښته کې يې ونې له لرې ښکارېدلې. يو چا وويل دا د اسامه بن لادن کور دی. کومو کسانو چې مور ته لاره را ښودله د همدې کور ساتونکي وو.

مولوي خالص چې ډېر په زحمت خبرې اورېدې په خپل مېلمستون کې د لرگي په چوکۍ ناست و. شاوخوا ته يې په رنگ الوتو او زړو توشکو خلک راټول وو. داسې ښکارېده چې هغه له وضعې خوښ نه و او هغه څه چې په هېواد کې تېرېدل دی يې اندېښمن کړی و. مولوي صاحب هيله وښوده چې زموږ هڅې ښې پایلې ولري. له چای او روغېر وروسته مو ترې رخصت واخيست او د تورخم لاره مو ونيوه.

د سپټمبر پېښې او د بن کنفرانس

د سپټمبر پېښې

د کابل وروستی سفر او د طالبانو د حکومت له سرپرست سره مو لیدل ډېر مایوسوونکي وو، داسې چې فکر مې کاوه ښایي بیا افغانستان ته رانشم. ورځې تېرېدې او د «ټولني» کارونه هماغسې روان وو. د سپټمبر پر ۹ مه مهمه پېښه وشوه. خبرونه خپاره شول چې احمدشاه مسعود په تخار کې په یوه چاودنه کې سخت ټپي شوی دی. ویل کېدل چې نوموړی له دوو عربي ژورنالستانو سره د مرکې پر مهال د فلمبردارۍ کامرې د چاودنې له امله ټپي شوی دی. په دې اړه چې هغه څه ډول ټپي شوی او روغتیايي وضعه یې څنګه ده ضد او نقیض خبرونه خپرېدل.

احمد شاه مسعود د همدې کال د اپرېل پر ۳ مه فرانسې ته سفر وکړ، نوموړي لومړی د فرانسې د بهرنیو چارو له وزیر، د ملي شورا د دواړو مجلسونو له مشرانو او د اروپا د پارلمان له مشرې «مېرمن فانتن» سره لیدلي وو. وروسته بیا بلژیک ته لاړ او د اروپايي اتحاديې د بهرنیو اړیکو له مسوول سره یې ولیدل. احمد شاه مسعود ته د یوه سیاسي مشر په توګه هرکلی وشو. کله چې د فرانسې د پارلمان ودانۍ ته لاړ د اټکل پر خلاف یې هلته وینا ونه کړه، خو د پارلمان د تالار له دوهم پوړ نه یې د پارلمان غړيو ته لاس وڅوڅاوه، په ځواب کې وکیلان ودرېدل او د ده په ویاړ یې لاسونه وپړکول.

احمد شاه مسعود اروپا ته د سفر پر مهال مرستې وغوښتې بېله دې چې د دې مرستو څرنګوالی معلوم کړي. خو هغه مهال یې چې د پارلمان د کمېسیونونو له یوه غړي سره وکتل، نوموړي په ګیلو خوله خلاصه کړه او

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۳۹

وې ويل چې څوک مرسته نه ورسره کوي تر دې چې اوس د خپلو څرخيو الوتکو د ترميم توان هم نه لري. اروپا ته د احمد شاه مسعود سفر داسې مهال تر سره شو چې نړۍ له طالبانو نه د ستړيا احساس کاوه، سره له دې چې د امريکا متحده ايالاتو د قوماندان احمد شاه مسعود څو پلاويو ته چې هغه هېواد ته يې د واشنگټن د ملاتړ ترلاسه کولو په موخه سفرونه کړي وو هېڅ ځواب نه و ورکړی، خو له لوبديزوالو سره د طالبانو د بدیل د موندلو خبره اوس ډېره مطرح وه. همدغسې ناخوښۍ مسعود او د ده نږدې کسان لکه «روان فرهادي» چې په ملگرو ملتونو کې د استاد رباني د حکومت استازی او په فرانسه کې د احمد شاه مسعود ترجمان و دې ته وهڅول چې ووايي: «د يونوکال د تېلو شرکت د طالبانو د جگړې د لگښتونو پيسې ورکوي.»

د مسعود د سفر پر مهال له روم نه يو پلاوی فرانسې ته راغی او ده ته يې د ليدو په ترڅ کې بلنه ورکړه چې له محمد ظاهر شاه سره وگوري، خو دغه وړانديز د ده لخوا رد شو.

يو شمېر سياسي شنونکيو هغه مهال ويل چې مسعود غالباً د اروپايي هېوادونو له استخباراتي چارواکيو سره ليدلي دي او د دوی ترمنځ يو لړ تړونونه شوي دي. داسې ښکارېدلې چې اروپا د احمد شاه مسعود د پلاوي له څو قومي ترکيب نه يادونه کوله او هغه ته يې د طالبانو د بدیل په نظر کتل. احمد شاه مسعود پخپله هم يو ځل وويل چې په تېر وخت کې د دوی د مشرتابه مشروعيت کمزوری و او تر دې وروسته دی اراده لري چې سياسي او پوځي مشري دواړه په لاس کې واخلي.

د تخار ولايت په خواجه بهاولدين کې د سپټمبر د نهمې له پېښې وروسته د احمد شاه مسعود د مرگ او ژوند په اړه ضد او نقيض خبرې کېدې. د برهان الدين رباني له خولې چې ځان يې د افغانستان برحال ولسمشر باله واورېدل شول چې نوموړی په تاجکستان کې هغه روغتون ته ورغلی چې مسعود پکې بستر دی، له هغه سره يې خبرې کړې. استاد رباني هېوادوالو ته د خپل قوماندان د روغتيا په باب ډاډ ورکړ. په داسې حال کې چې وروسته «سټيو کول» امريکايي ليکوال د «CIA» د اسنادو له مخې وليکل چې د متحده جبهې پر دې غوښتنې سربېره چې د احمد شاه مسعود د مرگ خبره پټه وساتل شي د امريکا حکومت دغه خبر خپور کړ.

کله چې دغه خبر خپور شو ما د وطن مجلې د هماغې مياشتې د گڼې په سرمقاله کې د «احمد شاه مسعود: هستی ايکه مانند هستی های ديگر از دست رفت» تر عنوان لاندې داسې وليکل: «ستر جهادي قوماندان احمد شاه مسعود بالاخره له هغو ټپونو چې ور رسېدلي وو له نړۍ سترگې پټې کړې. هغه څوک چې تر دوو لسيزو زياته موده د افغانستان د سياسي او پوځي ميدان له اصلي لوبغاړو څخه شمېرل کېدو بالاخره په يوه ځانمرگي بريد کې د دوو عربو ژورناليسټانو له خوا ووژل شو. که څه هم د نيويارک او واشنگټن پېښو له تبليغاتي اړخه پر دغه لويه پېښه سيوری وغورځاوه خو اهميت يې په هېڅ صورت کم نه کړ. احمد شاه مسعود له هغو استعدادونو څخه و چې افغانې خاورې وخت پر وخت روزلي او نړۍ ته يې وړاندې کړي دي. افغان جهاد وښودله چې د دې خاورې په گوټ گوټ کې څه ډول استعدادونه وو او د دې ملت په ماغزو او متيو کې څومره ځواک پټ دی. د دې جهاد په بهير کې مسعود او نور نوميالي قوماندانان چې تر ده هېڅ کم نه وو زمور د بشري ارزښتناکې شتمنۍ

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۴۱

حيثيت وموند. په داسې حال کې چې د احمد شاه مسعود پلويان دې ته هېڅ چمتو نه دي چې څوک له ده سره برابر وبولي. مخالفين يې بيا هغه د هر ډول بډيو سرچينه بولي. د افغانانو دغې ځانگړتيا له جغرافياوي جوړښت سره لاس ورکړی او د دې سبب شوي چې افغانستان د شتمنيو، استعدادونو او اتلانو له درلودو سره تل له خپلو هستيو څخه بې برخې پاتې شي.

افغانستان د پېښو او حوادثو وطن، اتل پالونکی او د متفکرو ماغزو روزونکی دی، خو پر دې ټولو سربېره بيا هم ظاهراً يو وروسته پاتې هېواد، بې ارزښته او د مهمو شخصيتونو څخه تش معرفي شوی دی. دا لومړی ځل نه دی چې افغانستان د نړۍ له سياسي ډگره ورکېږي. استعدادونه او بشري ځواک يې د دغه او هغه بيرغ لاندې سره تيت او پرک کېږي او اتلان يې په کورنيو جگړو کې ښکېل او د ملي خاينانو او د پرديو جاسوسانو په نامه پېژندل کېږي. نن افغان پوهان په بهرنيو لابراتوارونو کې په ارزښتمنو څېړنو بوخت دي. زمور د ځوانانو ځواک د ايران او پاکستان په ښارونو کې د کورونو او ودانيو په جوړولو لگول کېږي او د جگړې مېړونه مو په داسې حال کې پخپلو کې سره لوبډلي چې خپل سيال لوری د بهرنيانو په نوکړۍ تورنوي. که يوازې له روسانو او هندوستانيانو سره د تړاو په چوکاټ کې د احمد شاه مسعود شخصيت مطالعه کوو دا به تاريخي تېروتنه وي. هماغسې لکه چې طالبان د پاکستان لاسپوڅي او روزل شوي بلل تېروتنه ده.

افغانان بايد د خپلو شخصيتونو په اړه د خپلو قضاوتونو په څرنگوالي کې بدلون راولي. ځکه چې نه شخصيتونه په مطلق بڼه او بد وېشل کېږي او نه سياسي جريانات يوازې تور او يا يوازې سپين دي.

هوکې احمد شاه مسعود د جهاد روزل شوی د افغانستان هستي وه، داسې هستي لکه د نورو په څېر چې د بې تفاوتۍ په دوړو او لوڅو کې هره ورځ زموږ له لاسه وځي او ضايع کېږي. هغه شتمنۍ چې يا په خاورو کې پټېږي او يا د هېواد په وړاندو کې کارول کېږي. مور افغانان زيات امتيازات لرو، خو ولې په داسې برخليک اوښتي يو؟ که د هر شي پړه د بهرنيانو پر اوږو وړ اچوو دا به د اصلاح او سمون مخه ونيسي او په مور کې به د بدلون همت او شيمه له منځه يوسي. آيا نور هغه مهال نه دی را رسېدلی چې مور پخپله فکر وکړو، خپلو نيمگړتياوو ته پام وکړو او د ځانونو د اصلاح هڅه وکړو؟»

د احمد شاه مسعود له ترور دوې ورځې وروسته د سپټمبر پر يوولسمه د امريکا متحده ايالاتو دننه پېښې وشوې چې د نوموړي ترور پېښه يې تر سيوري لاندې را وستله، په دې ورځ د امريکا د هوايي چلن مسافر وړونکيو الوتکو په واسطه په نيويارک او واشنگټن کې ځانمرگي بريدونه وشول چې تر درې نيم زره زياتو کسانو د وژنې سبب شول.

د سپټمبر د يوولسمې په ماښام زه د کار له دفتره کور ته راستون شوم، د امريکا له پېښو هېڅ خبر نه وم. پلار مې د تلويزيون په ننداره بوخت و ويل يې:

«سي ان ان» وښودل چې يوه مسافر وړونکې الوتکه د نړيوال سوداگريز مرکز له يوه برج سره ټکر شوه. د همدې خبرو په بهير کې بله الوتکه راغله

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۴۳

له برج سره ولگېده، وروسته پر پنټاگون برید وشو. په دې ډول هغه پېښې چې د نړيوال بدلون پيل شوې، پېښې شوې.

دا د چا کار و؟ د هغو مسلمانانو کار چې د اسرئيلو پر خلاف يې مبارزه کوله. د القاعده کار و، د اسرئيلي يهودانو کار و او که د امريکا د بني لاسو توند لارو؟ واشنگټن ډېر زر د سپټمبر د يوولسمې د بریدونو پرته پر القاعده ور واچوله چې مشري يې د اسامه بن لادن پر غاړه وه. نوموړی پر ۱۹۹۶ کال د استاد رباني د حکومت پر مهال له کورنۍ سره له سوډان څخه افغانستان ته راغی او دلته اوسېده.

هماغه و چې د تلپاتې آزادۍ يا Enduring Freedom Operation عملياتو ته لاره برابره شوه.

د طالبانو او القاعده پر خلاف د امريکا د پوځي عملياتو له پيل سره ظاهراً هغه اټکلونه او شکونه غلط ښکاره شول چې په افغانستان او مرکزي آسيا کې د امريکا د لويو اقتصادي موخو په اړه را پيدا شوي وو.

امريکا او د پايپ لاین ديپلوماسي

«احمد نادر نادري» په هغه ليکنه کې چې د وطن مجلې د ۲۰۰۱ کال د اگست او سپټمبر په گڼه کې خپره شوه، په افغانستان کې د سترو نفتي کمپنيو پر سياليو رڼا اچولې چې هرې يوې يې غوښتل د منځنۍ آسيا د تيلو او گازو سرچينې را ويايي او د افغانستان له لارې يې تېرې کړي. په دې ليکنه کې راغلي چې د ارجنټاين بريډاس (BRIDAS) د تېلو شرکت له ۱۹۹۱ کال راهيسې د افغانستان له لارې د آسيا جنوب او جنوب ختيځ ته د ترکمنستان د گازو د لېږد نظريه د ترکمنستان له حکومت سره مطرح کړې وه. د هغه پايپ لاین طرحه چې د ترکمنستان غاز يې بايد له دې

لارې لېږدولې وای د بریډاس رییس «بولگرنی» د پاکستان د پتروولیم او طبعی سرچینو له وزیر «انور سیف الله خان» او د ترکمنستان د تېلو او ګازو د وزارت له مرستیال «نیازوف اوزار» سره په مخامخ ناسته کې د نقشو او چارټونو په مرسته تشریح کړه او د هغو د جوړولو لپاره یې د دوه میلیارد ډالرو وړاندیز وکړ. د امریکا متحده ایالاتو د منځنۍ آسیا له تېلو او ګازو سره علاقه ومونده او د «یونوکال» کلیفورنیایي کمپنۍ یې دې لوبې ته را وړاندې کړه.

«یونوکال» د سعودي عربستان د ملاتړ ترلاسه کولو او د هغوی له لارې پر طالبانو د نفوذ لپاره د سعودي «دلټا اویل» شرکت هم ورسره شریک کړ. یونوکال سره له دې چې په افغانستان کې جګړې دوام درلود په قزاقستان، ازبکستان، ترکمنستان، پاکستان او هند کې دفترونه پرانیستل او د امریکا پخوانی د بهرنیو چارو وزیر «هنري کسینجر» په اسلام‌آباد کې د امریکا پخوانی سفير «رابرت اوکلي»، «زلمی خلیل‌زاد» او د قفقاز د چارو یو متخصص د «جان مارسکا» په نوم یې وگومارل. د دې په مقابل کې «بریډاس» د کابل په کلوله پشته کې خپل دفتر پرانیست او د پاکستان د صدراعظمې «بې نظیر بوتو» ملاتړ یې خپل کړ.

په یاده لیکنه کې راغلي دي چې احمد شاه مسعود د «یونوکال» کمپنۍ د طالبانو پلوي بلله او «بریډاس» ته یې ښه نظر درلود. «یونوکال» پر ۱۹۹۷ کال یو نړیوال ځواکمن کنسرسیوم جوړ کړ چې د سعودي، جاپان، ترکمنستان، کوریا، پاکستان او روسیې شرکتونه پکې شامل وو، دوی اعلان کړه چې د هغه پایپ لاین کار به چې تر هند پورې به وغځول شي پر ۱۹۹۸ کال پیل او تر ۲۰۰۱ کال پورې بشپړ شي.

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۴۵

په داسې حال کې چې طالبانو له «بریلپاس» کمپنۍ سره په کابل کې هوکړه لیک لاسلیک کړ او د هغو د وروستي کولو لپاره ارجنټاین ته روان وو، د پاکستان پوځي استخباراتو پر دوی فشار راوړ چې لومړی د امریکا متحده ایالاتو ته سفر وکړي. هماغه و چې د طالبانو یو پینځه کسيز پلاوی د «ملا محمد غوث» په مشرۍ تکړاس ته لاړ خو ناکام راستون شو. په داسې حال کې چې ترکمنستان امریکایي شرکت د قرارداد گټونکی اعلان کړ.

یونوکال پر ۱۹۹۶ کال د طالبانو په لاس د کابل نیولو هرکلی وکړ، ځکه دغه شرکت په دې باور و چې دا کار به د پایپ لاین د غځولو لگښت را ټیټ کړي. «یونوکال» او «دلټا اویل» د پایپ لاین غځولو پروژه افغانستان ته د سولې را وستونکې بلله او د WFP سازمان له لارې یې د پایپ لاین په بهیر کې د ماین پاکۍ له پروژه سره د ونډې اخیستلو، د بشري مرستو برابرولو او د کار د پیل لپاره د زمينې برابرولو هڅې پیل کړې.

«یونوکال» پر ۱۹۹۷ کال په نبراسکا پوهنتون کې د افغانستان د مطالعاتو مرکز په چوکاټ کې د نهه سوه لکه ډالرو په لگښت پروژه پیل کړه. د دې پروژه موخه د ملکي زده کړو او روزنې پروگرام و چې څلور سوه تنو افغانانو ته د برېښنا، ترکانۍ او نورو څانگو روزنه ورکړي چې د پایپ لاین په جوړولو کې ورته ضروري بلل کېدل.

د یادونې ده چې د سپټمبر د یوولسمې له پېښو مخکې، د ۱۹۹۸ کال په اگست کې پر افغانستان د امریکا توغندويي بریدونو او د طالبانو پر حکومت د بندیزونو لگولو د پایپ لاین دغه پروژه له جدي ستونزو سره

مخ کړې وه. «يونوکال» په همدې کال له کنسرسيوم نه ووت او مشري يې «دلټا اويل» په لاس کې واخيستله.

د ۲۰۰۱ کال د فبروري په مياشت کې يانې جورج بوش ته د امريکا حکومتي ادارې له سپارل کېدو ۱۵ ورځې وروسته د «ليلا هلمز» افغان توکمې اوس د CIA د پخواني مشر «ريچارد هلمز» مېرمن په هڅو «رحمت الله هاشمي» د «ملا محمد عمر مجاهد» ځانگړی استازی واشنگتن ته لار چې د امريکا له نوي حکومت سره د خبرو لړۍ پيل کړي.

د امريکا نوې حکومتي اداره د «بل کلتن» تر ادارې زياته د تېلو د نړۍ له کړيو سره نږدې وه. پخپله «جورج ډبليو بوش» چې پخوا د تکراس والي و او د ده کورنۍ له دې کړيو سره ډېرې نږدې اړيکې درلودې. زياتره د شاوخوا کسانو يې دغه اړيکې درلودې. د ساري په توگه د ده مرستيال «ډېک چيني» د ملي امنيت نوې سلاکاره «کنډوليزا راييس»، «دونا ايوانس»، «سپانسر ابراهام»، «کارتين کوهر» او «زلمی خليلزاد» له هغو کسانو څخه وو چې د گازو او تېلو په ساحه کې يې فعاليت کاوه. د ساري په توگه «ډېک چيني» اوږده موده د «هالبرتون» شرکت مشر و، «کنډوليزا راييس» پوره نهه کاله له «شيورون» شرکت سره کار کړی و او «زلمی خليلزاد» له ۱۹۹۵ کال څخه تر ۱۹۹۸ پورې د «يونوکال» شرکت سلاکار و او د پايپ لاین د جوړولو په تړاو يې له طالبانو سره څو ځله خبرې کړې وې.

«ژان شارل بريزارد» او «گيوم داسکبي» د «بن لادن ممنوعه حقيقت» کتاب ليکوالانو ليکلي وو چې د «جورج بوش» ادارې د سپټمبر د يوولسمې له پېښو مخکې د «اف بي آی» د ترهگرۍ ضد فعاليتونو مخه

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۴۷

نيولې وه، ځکه چې حکومت يې له طالبانو سره د يوې لويې معاملي پر سر خبرې کولې. دغه خبرې اترې زياتره د تېلو د لويو شرکتونو تر فشار لاندې تر سره کېدلې. خو له ۱۹۹۸ کاله امريکايان پر دې باوري شوي وو چې د طالبانو بشپړه بريا ناشونې ده، ځکه خو واشنگټن په خبرو اترو کې پر دوو ټکيو ټينگار کاوه:

يو د اسامه بن لادن سپارل، دوهم د يوه پراخ بنسټه حکومت جوړول. خو د امريکايانو په اند به په دې حکومت کې طالبانو د «زمرې ونډه» درلودای. په دې لړ کې وروستۍ اړيکه د ۲۰۰۱ کال د اگست پر دوهمه د بهرنيو چارو د نوې مرستيالې «کريستينا روکا» چې د CIA پخوانۍ ماموره وه او په اسلام اباد کې د طالبانو د سفير «ملا عبدالسلام ضعيف» ترمنځ وشوه. چې يو ځل بيا د اسامه بن لادن د سپارلو، د لويې جرگې د جوړولو او د ظاهر شاه د ونډې په اړه خبرې پکې مطرح شوې.

بل لوري ته ملگرو ملتونو سازمان د خپل استازي «فرانسس ويندرل» له لوري په دې برخه کې فعال و. نوموړي پر دې سربېره دا هڅې کولې چې د روم او قبرس پروسې هم سره نږدې کړي. د همدې لپاره د ۲۰۰۱ کال د جولای له ۱۷ مې تر ۲۰ مې په برلين کې يوه غونډه جوړه شوه، امريکايانو په دې غونډه کې ژمنه وکړه چې د يوه پراخ بنسټه حکومت له جوړېدو سره به افغانستان ته زياتې نړيوالې مرستې پيل او د پايپ لاین غځولو کار به شروع کړي. خو «نياز نايک» چې په دې غونډه کې د پاکستان استازيتوب کاوه د امريکا استازي سفير «تام سيمون» له قوله وويل چې که داسې ونشي نو امريکا چمتو ده چې پوځي ځواک وکاروي. دا په دې مانا ده چې واشنگټن د سپټمبر د يوولسمې له پېښو

پخوا هم د دې امکان لیدو چې په افغانستان کې مداخله وکړي او د طالبانو پر خلاف له ځواکه کار واخلي.

په هر صورت د سپټمبر پېښې دا هر څه گډوډ کړل او ظاهراً یې د منځنۍ آسیا د انرژۍ له سرچینو سره د امریکا په ډېره لېوالتیا پرده واچوله. د سپټمبر د یوولسمې له پېښو وروسته په افغانستان کې د امریکا متحده ایالاتو پوځي شتون ظاهراً له منځنۍ آسیا سره هېڅ تړاو نه درلود. ځکه دوی د القاعده د ترهگرو مرکزونو او د هغوی د ملاتړو د طالبانو حکومت له منځه وړو لپاره دلته راغلي وو. د سپټمبر د یوولسمې پېښو چې کومه عاطفي څپه رامنځته کړه د دې سبب شوه چې آن د امریکا مخالف هېوادونه هم له دې هېواد سره ملگرتیا ته چمتو شي.

په دې ډول یې له ټولې نړۍ سره په توافق د یوه «مشروع» هدف ترلاسه کولو لپاره خپل پوځونه افغانستان ته راوستل.

اسامه داسې زوی چې له نورو سره یې توپیر درلود

اسامه بن محمد بن عواد بن لادن پر ۱۹۵۵ کال وزیربډ. نوموړی د سعودي عربستان د یوې شتمنې کورنۍ د ۲۰ تنو زامنو تر ټولو ځوان زوی و. د بن لادن پلار د یمن و چې سعودي عربستان ته لاړ او هلته مېشت شو. نوموړي د یوه ودانیز شرکت د جوړولو له لارې زیاته شتمني وگټله. د اسامه پلار پر ۱۹۶۸ کال د یوې هلیکوپټرې د لوېدو په پېښه کې خپل ژوند له لاسه ورکړ.

اسامه خپلې زده کړې د ملک عبدالعزیز په پوهنتون کې پر ۱۹۷۹ کال بشپړې کړې. په همدې کال دريو مهمو پېښو اسامه ته جټکې ورکړې. یو د مصر او اسرائیلو ترمنځ د سولې تړون، دوهم د شوروي پوځونو لخوا پر

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۴۹

افغانستان یرغل او د هغو خلاف د افغان ولس جهاد، درېیم د ایران د اسلامي انقلاب بریا او د پاچا رانسکورېدل.

اسامه له «القدس العربي» ورځپاڼې سره په یوه مرکه کې ویلي وو چې د سرو پوځونو لخوا د افغانستان نیولو دی دومره په غوسه او خپه کړ چې تصمیم یې ونیو دغه هېواد ته لار شي او د شوروي پوځونو پر خلاف جهاد وکړي. اسامه پر ۱۹۸۴ کال په پېښور کې ځای پر ځای شو. نوموړي د «سعودي» په نامه شهرت وموند. انجنیر اسامه بلدوزرونه او نور درانه وسایل له بهر نه راوړل او د ډېورنډ کرښې په اوږدو کې یې د افغانستان په اسمانڅکو غرونو کې پخې سمخې، مورچلونو او د وسلو زیرمتونونه جوړ کړل. ما د پکتیا ولایت د څاڅیو په غرونو کې یو د وسلو زیرمتون او یو روغتون ولیدل چې د ځوانو عربانو لخوا جوړ شوي وو. لویې لارې هغو ته ورننوتلای شوای. د غره په زړه کې جوړ شوی روغتون ښه په وسایلو سنبال و او کوټې یې ټولې په کاشیو فرش وې.

«ماری ان ویور» په نیویارکر ورځپاڼه کې ولیکل: «اسامه په منظم ډول د سوډان د اسلامپالي حکومت متفکر مغز حسن ترابي لیدو ته ورتلو او وخت پر وخت یې د پاکستان له پوځي واکمن جنرال ضیا الحق سره د شپې ډوډۍ خوړله.» (... اسامه د مجاهدینو له مشرانو او «شیخ عمر عبدالرحمن مصري» سره هم اړیکې درلودې (... هغه ځوان عربان چې د جهاد په مینه پېښور ته راغلي وو هره میاشت یې له ۲۰ تر ۲۵ میلیون ډالرو پورې مرستې مجاهدینو ته راټولولې (...)

اسامه پر ۱۹۸۹ کال یانې هغه مهال چې شوروي پوځونه له افغانستانه ووتل جدې ته راغی او د خپلې کورنۍ په کاروباري ټولواکۍ کې بېرته

بوخت شو (...). نوموړی د عربستان د دوو مذهبي څېرو «شېخ سفر حوالی» او «شېخ سلمان عوده» تر اغېز لاندې و چې انقلابي نظريات يې درلودل او د همدې نظرياتو په رڼا کې يې سياسي فعاليت کاوه تر دې چې د سعودي شاهي کورنۍ پر ۱۹۹۱ کال د ده د ايستلو پرېکړه وکړه.

اسامه له سعودي عربستان نه سوډان ته پناه يووړه او پينځه کاله هلته پاتې شو. نوموړي د سوډان په شمال کې درې پوځي روزونکي مرکزونه جوړ کړل او د دې لاره يې برابره کړه چې د افغانستان په جهاد کې گډونوال پينځه سوه تنه ځوان عربان هلته بوځي. پر ۱۹۹۶ کال د عربستان په فشار سوډان له اسامه نه وغوښتل چې د دوی له هېواده ووځي. نوموړی د استاد رباني د حکومت پر مهال له خپلو څلورو مېرمنو او اولادونو او شاوخوا سل تنو پلويانو سره په دوو الوتکو کې افغانستان ته راغی. (...).

د سپټمبر يوولسمې له پېښې وروسته «ملا محمد عمر مجاهد» پرېکړه وکړه چې که يې د تاج او تخت د نسکورېدو په بيه تمام شي هم اسامه بن لادن به وساتي، هماغه و چې افغانستان د امريکايي ځواکونو تر يرغل لاندې راغی.

د طالبانو حکومت د توغنديو او بمونو تر باران لاندې وروستی ساه اخيستله او د طالبانو پر خلاف نوې پيل شوې جگړې په زرگونو ځوانان د مرگ کومي ته وغورځول، اسامه بن لادن د سپټمبر له يوولسمې وروسته خپله لومړنۍ وينا خپره کړه. دغه وينا چې په نړيوالو رسنيو کې خپره شوه د يوې غرنۍ سيمې په پټنځای کې ثبت شوې وه. د لوېديزو رسنيو په تبصرو کې يې دغه ځای په قوي احتمال د «تورې بورې» غرونه ښودلي وو. اسامه په دې وينا کې له سره تر پايه د الهي کسات خبره وکړه او د امريکا او اسرئيلو ظلمونه يې ياد کړل. نوموړي د فلسطين قربانۍ او

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۵۱

مبارزې څو ځله یادې کړې، خو د افغانستان په باره کې او د افغان ولس د قربانیو په باب یې یوه خبره هم ونه کړه. هغه ولس چې اوس یې عملاً په خپلو سرونو او مالونو د ده د ساتنې درنه بیه ادا کوله.

د بن کنفرانس

د سپټمبر له ۱۱ مې وروسته پېښې په حیرانوونکې بڼه گړندی شوې، ډېر په چټکۍ استخباراتي، سیاسي، پوځي او رسنیز فعالیتونه پر افغانستان متمرکز شول. په رسنیزه برخه کې دومره بېروبار و تا به ویل چې پر پېښور او اسلام‌آباد د لوېدیزو خبریالانو باران اورېدلی دی. په استخباراتي برخه کې «ستيو کول» امریکایي لیکوال په خپل اثر «اس ریاست» کې لیکي چې د «CIA» لومړنی د اړیکو ټیم د «گیری شروین» په مدیریت د سپټمبر پر ۲۶ مه د څرخي الوتکې په واسطه د پنجشېر درې ته ورسېد او هلته ځای پر ځای شو. سهار ورځپانې، یوازینی افغاني ورځپاڼه چې په پېښور کې چاپېدله د سپټمبر پر ۲۳ مې او ۲۴ مې گڼې کې د هېواد په شمال ولایتونو کې د سلگونو طالبانو د وژل کېدو خبرونه خپاره کړل. دغه وژنې زیاتره د جنرال عبدالرشید دوستم د وسله‌والو لخوا ترسره کېدلې. نوموړی هم د امریکا او «CIA» له بڼه ملاتړ او مرستو څخه برخمن و. په دې ډول د هېواد په شمال ولایتونو کې د طالبانو تصفیه ډېره چټکه پیل شوه.

په سیاسي ډگر کې د پخواني پاچا محمد ظاهر شاه پيروان، استاد رباني او متحده جبهه، ایران ته نږدې د قبرس پروسه او د پیر سید احمد گیلاني په مشرۍ د سولې او ملي یووالي ټولنه، امریکا او انگلستان ته نږدې

شخصیتونو لکه «حامد کرزی» او «قوماندان عبدالحق» ټول لاس په کار شول او هر یوه له فرصت څخه د گټې پورته کولو هڅه پیل کړه.

پاکستان د تورن له دريځه په ستونزمنه وضعه کې و. یادې پورې مې چې د بن په کنفرانس کې چې د نومبر د میاشتې په وروستیو کې جوړ شو د دې هېواد استازی له سپکاوي سره مخ او گوښه شوی و. تر دې پورې چې د ډوډۍ په میز به څوک یو ځای ورسره نه کېناستل.

د امریکایانو ملاتړ د استاد رباني په پرتله له جنرال عبدالرشید دوستم، نظار شورا او د شمال د متحدې جبهې له نورو قوماندانو سره ډېر و. په شمال کې د طالبانو عامې وژنې په وحشیانه ډول دوام درلود او د هغوی د واک لمنه ډېره چټکه له هغه لوري راټوله شوه. د شمال جبهې په لاس د کابل بیا لوېدل د یوه وپروونکي خوب په څېر خلک ځورول. دغې جبهې په خلکو کې بڼې خاطرې نه وې پرېښې. د دې وېره وه چې امریکایان د طالبانو حکومت را نسکور کړي، خپل دښمنان وڅپي او یا یې ونیسي او بېرته له افغانستان نه خپل هېواد ته ستانه شي او دلته انارشي او ملوک الطوائفي پرېږدي. افغانانو غوښتل چې د طالبانو له رانسکورېدو سره یو نوی پړاو پیل شي او هېواد یې بالاخره د قانون او نظام خاوند شي. کابل ته د استاد رباني د ادارې بېل بېل لوري یو څه وځنډېدل. بېل بېل اسناد بڼي چې په دې بهیر کې امریکایانو له مختلفو لارو له طالبانو سره اړیکې درلودې. د پاکستان رول په دې ډگر کې ډېر روښانه و. پاکستان گواکې هڅه کوله چې د امریکا او طالبانو ترمنځ یو ډول تفاهم راشي تر څو دغه ډله بشپړه له صحنې څخه و نه وځي، خو له دې سره هممهال یې هڅه کوله چې وضعه داسې اداره کړي چې «خطر» په یوه «فرصت» بدل کړي او له یوې نوې لارې ځان خپلو ستراتیژکو موخو ته ورسوي.

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۵۳

له پاکستان نه پلاوي کندهار ته لارل چې ملا محمد عمر له امریکا سره معاملي ته قانع کړي. لومړنی پلاوی د «ISI» د مشر «جنرال محمود احمد» په مشرتابه کندهار ته لار او د طالبانو له مشر سره یې خبرې وکړې. «عبدالحی مطمن» د ملا محمد عمر ویاند په خپل اثر «ملا محمد عمر، طالبان او افغانستان» کې لیکي... دغه مهال د ISI رییس جنرال محمود احمد کندهار ته راغی. د امارت د دفتر په نوې ودانۍ کې یې له ملا محمد عمر سره وکتل. په دې ناسته کې د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو رییس عبدالغفور افغاني د ژباړن دنده درلوده.... جنرال محمود د خپلو خبرو په لړ کې وویل: امریکا یو ډېر لوی اقتصادي او نظامي ځواک دی. دې سیمې ته د راتلو لپاره پلمې لټوي، له هرې لارې چې کېدای شي باید دغه پلمه په لاس ور نکړای شي. (...)

په دې ملاقات کې ملا محمد عمر پاکستانی جنرال ته ویلي وو چې امریکا له ډېرې مودې راهیسې له واکه د طالبانو د رانسکورولو هڅه کوي اوس د زور او ځواک کارولو خبرې کوي، ځکه خو طالبان له دې پرته بله چاره نه لري چې تر خپله وسه له ځانه دفاع وکړي.

د پاکستانیانو دوهم پلاوی د دیني علماؤ او پوځیانو گډ پلاوی و. عبدالحی مطمن په هماغه اثر کې لیکي: «... په دې پلاوي کې د پاکستان د وفاق المدارس مسوول مولانا سلیم الله خان، شیخ الحدیث مولانا حسن جان، مولانا محمد تقی عثمانی او مولانا شېر علي شاه شامل وو...» په دې ناسته کې هم ملا محمد عمر پر پخواني دریځ ولاړ و، د هغه دلیلونه د دې سبب شول چې مولانا سلیم الله خان اوسنکې توبې کړې او ملا

محمد عمر ته يې وويل: «الله ستا ټټر همدې ته پرانيستی، خدای دې په لوري شه او خدای دې مور ته هم د شهادت مرگ را په برخه کړي». هغه معلومات چې وروسته افشا شول ښيي چې پاکستان دغه مهال له امریکا سره په يوه لويه معامله بوخت و. په داسې حال کې چې د باندې داسې ښکارېدلې چې گواکې امریکا د منځلارو طالبانو په لټه کې ده چې د جگړې د پېښېدو مخه ونيسي خو اسناد ښيي چې واشنگټن او اسلام اباد په گډه کار کاوه چې افغانستان په څو او يا لږ تر لږه په دوو شمال او جنوب برخو ووېشي.

«ستيو کول» په خپل اثر «اس رياست» کې ليکي: «... جاويد عالم دوه ستوري جنرال د ISI د تحليل څانگې مشر و... جنرال عالم او شنونکيو يې ديف سميت ته د امریکا لخوا د افغانستان د نيولو په صورت کې د اټکل وړ دوو سناريو گانو په اړه ويلي:

په داسې حال کې چې امریکا د طالبانو حکومت رانسکور کړي او ډېر زر له افغانستانه ووځي دا به د ۱۹۹۵ کال په څېر د گډوډيو او کړکېچ سبب شي. د بدیل وړاندیز دا و چې د بوش اداره پر شمال او جنوب د افغانستان د وېشلو زمينه برابره کړي (...).

پر ۲۰۱۲ کال چې د طالبانو يوه مهم چارواکي ما ته کوم معلومات راکړل، ما وروسته نوموړی د وخت ولسمشر حامد کرزي ته هم بوتلو چې دغه کيسه ورته وکړي، د هغو له مخې هم څرگنده وه چې امریکا او پاکستان په گډه پر دې کار کوي چې د افغانستان خاوره عملاً په څو واکمنيو ووېشل شي.

د طالبانو دغه جگپوړي غړي ما ته وويل: «زموږ د حکومت وروستی ورځې وې، مور تر ډېرو فشارو لاندې وو، په شمال کې پر طالبانو بريدونه

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۵۵

روان وو او هغه سيمې مو له لاسه ورکړې وې. دغه مهال د ISI مشر جنرال محمود ما ته احوال راکړ چې د يوه مهم ملاقات لپاره کوټې ته د ده ليدو ته ورشم. زما کاري ساحه داسې نه وه چې له هغه سره دې سر و کار ولرم. په هر صورت د ملا محمد عمر مجاهد له اجازې وروسته هلته ورغلم. له جنرال محمود سره د ليدو پر مهال نوموړي د افغانستان يوه لويه نقشه پر ميز وغورول او درې قلمونه يې چې بېل بېل رنگونه يې درلودل را واخيستل د نقشې پر مخ يې درې دايړې وکښلې. وې ويل چې مور له امريکايانو سره هوکړې ته رسېدلي يو نور ستاسې حکومت ختم دی، خو تاسو کولای شئ چې په کندهار او شاوخوا سيمو کې پاتې شئ او حکومت وکړئ. نورې سيمې به د نورو کسانو په لاس کې وي. ما و نه منله ورته و مې ويل چې له ملا محمد عمر نه هدايت اخلم. کله مې چې په کندهار کې نوموړي (ملا عمر) ته دغه کيسه وکړه هغه دا معامله رد کړه، کلونه تېر شول او ما يوه دوره زندان هم تېر کړی و. يوه ورځ په يوه بهرني هېواد کې په يوه غونډه کې يو بهرني ما ته را نږدې شو وې ويل چې زه يو امريکايي يم، زه تا پېژنم خو ته مې نه پېژني، هغه ورځ دې چې په کوټه کې له جنرال محمود سره ليدنه وه او نوموړي يو وړانديز درته درلود چې تا و نه مانه. په هغه ورځ زما او ستا ترمنځ يوازې يو دېوال درېدلی و، که تا وړانديز منلی وای زه د څنگ له اطاق نه راتلم او هغه هوکړې ته مې رسميت ورکاوه».

همدغه شپې ورځې وې چې يوه ورځ له اسلام اباده زنگ راغی راته وې ويل چې سهار ته پير صاحب غوښتی يې. سهار وختي د پير صاحب له وراره سيد سلمان گيلاني سره د اسلام اباد په لور وخوځېدم.

تر دې څو ورځې مخکې ښاغلي گیلاني ما ته ویلي وو چې نړیواله ټولنه په پام کې لري چې په کوم لوېدیځ هېواد کې یوه لویه غونډه جوړه کړي، موږ پر دې ټینګار کوو چې رهبران پکې ګډون وکړي، دوی بیا غواړی چې د مشرانو با صلاحیته استازي دې غونډې ته واستول شي.

کله چې د اسلام اباد په اشرافي سیمه کې د ښاغلي گیلاني کور ته ورسېدو خدمتګارانو مېلمستون ته بوتلو. پیر صاحب او زامنو یې له الاخضر ابراهیمي سره ناسته درلوده. له نوموړي سره یو بل تن هم ملګری و. ابراهیمي چې هغه مهال د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د سرمشري خانګړی استازی و په نږدې راتلونکې کې یې د لویې غونډې په باب چې په بن کې جوړېده معلومات راکړل او د ښاغلي گیلاني او «ټولني» مشورې او نظرونه یې وغوښتل. نوموړي دا یادونه هم وکړه چې همکار یې دا دنده لري چې د نوې ادارې له جوړېدو سره د نړۍ په هر ګوټ کې کدرونه وپېژني او را ویې بولي چې د ځانګړیو امتیازاتو به بدل کې افغانستان ته راشي او د خپل ویجاړ شوي هېواد په ودانولو کې ونډه واخلي. د ابراهیمي همکار چې د وړوکي قد خاوند او په انګرېزي یې خبرې کولې، خو د خدای پامانی پر مهال یې له ټولو سره پښتو خبرې پیل کړې. چې کله مېلمانه رخصت شول د پیر صاحب له زوی نه مې وپوښتل چې دغه سړی څو افغان ښکارېده، دا څوک و؟ هغه په ځواب کې را ته وویل چې دا د اخضر ابراهیمي همکار «ډاکتر اشرف غني احمدزی» و، ما د اشرف غني مرکې اورېدلې وې خو تر دې مهاله مې له نږدې نه و لیدلی. وروسته مې نوموړی په بن کې ولید او څو ځلې مې خبرې ورسره وکړې، ماښام زه او سید سلمان گیلاني بېرته پېښور ته راغلو.

د بن کنفرانس

سره له دې چې په شمال کې د طالبانو نښه کول ډېر چټک پيل شول او د دوی پخوانيو دښمنانو د امريکا په مرسته پر هغوی وژونکي گوزارونه وکړل خو په کابل کې لا د «اسلامي امارت» حاکميت و. له يوه پلوه پاکستان په ټول توان هڅه کوله چې له طالبانو سره کومه معامله جوړه شي بل لور ته د امريکايانو په منځ کې د کابل نسکورېدو د بڼې او وخت په اړه يو نظر نه و.

ويل کېدل چې امريکايان د منځلارو طالبانو په لټه کې وو چې له هغو سره جوړ شي او اسامه ورته وسپاري. خو لکه چې مخکې مې ورته اشاره وکړه معاملې هم روانې وې چې طالبان دې ته راضي کړی چې د افغانستان په يوه برخه په حکومت قانع شي او د افغانستان نورې برخې نورو لوريو ته وسپارل شي، بنايي چې کابل به يوه کمزوري حکومت ته سپارل کېده په داسې حال کې چې نورو ځواکونو به هر يوه د هېواد پر يوه برخه حاکميت درلود. امريکا او پاکستان په گډه دغه پروگرام پر مخ بپوه خو نه طالبان دې معاملې ته راضي شول او نه «محمد قسيم فهميم» چې هغه مهال د احمد شاه مسعود ځايناستی غوره شوی و. چې د پخواني ولسمشر حامد کرزي په قول د روسانو او تاجکستان له لوري دغه پيغام ورته رسېدلی و.

په افغانستان کې د ملوک الطوايفي په راوستلو کې چې د امريکا او پاکستان هڅې ناکامې شوې، د بن غونډې د جوړېدو کار چټک شو. مور د نومبر پر ۲۵ مه د اسلام اباد له هوايي ډگره د المان په لور روان شو، د هوايي ډگر په وي آی پي تالار کې نور کسان هم د الوتنې په انتظار وو

چې باید د بن کنفرانس ته تللي وای چې د هغوی له جملې مې «سید اسحق گیلاني»، «احمد نادر نادري» او «توماس روتیک» یادېږي.

له اسلام اباده دوی ته لارو او شپه مو هلته د هوایي ډگر په یوه هوټل کې تېره کړه چې د ملگرو ملتونو له لوري مور ته کرایه شوی و. سبا ته مو د بن په لور الوتکه والوته او له غرمې وروسته هلته ورسېدو. د پلاویو مشران یې د هلیکوپټرو په واسطه د «پیترسبورگ مانی» ته لېږدول چې کنفرانس پکې جوړېدو او نور غړي یې په موټرو کې هلته رسول. «د سولې او ملي یووالي ټولنه» چې وروسته په بن کې د «پېښور گروپ» په نامه یادېده د سید حامد گیلاني په مشرۍ یې په کنفرانس کې گډون وکړ. د پلاوي په ترکیب کې یې «حاجي عطا خان»، «موسی غازی»، «فاطمه گیلاني»، «حفیظ الله محسنی» او زه «عبدالکریم خرم» شامل وو. د کنفرانس درې نور گډونوال گروپونه د روم گروپ، د قبرس گروپ او د متحدې جبهې گروپ چې د استاد رباني د حکومت استازیتوب یې کاوه، وو. دې څلورو گروپونو سیاسي خبرې کولې او په پام کې وه چې دوی د افغانستان لپاره نوی حکومت جوړ کړي. د خبرو د سیاسي او اصلي لوري تر څنګ د ملگرو ملتونو سازمان د نړۍ له گوټ گوټ نه د یوه بل گروپ غړي هم رابللي وو او شمېر یې د اویا تنو په شاوخوا کې و او د مدني ټولني د استازيو په نامه یادېدل. یو شمېر نور کسان چې نه د سیاسي گروپونو کسان او نه د مدني ټولني فعالان وو هلته راوستل شوي وو. سیاسي گروپونو هر یوه د پیترسبورگ په مانی کې مجهز اطاقونه درلودل چې په هغو کې کمپیوټرونه، د فوتوکاپۍ ماشینونه، تېلفون، فکس او نور وسایل وو.

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۵۹

د مدني ټولني استازي په يوه بل ځای کې په يوه هوټل کې ځای پر ځای شوي وو، خو هغه کسان چې له دې يوه گروپ سره يې هم تړاو نه درلود، د پيترسبورگ مانۍ په دهليزونو کې سرگردانه ښکته پورته کېدل. دغه کسان د توماس روتیک له خوا په پټه پيترسبورگ مانۍ ته راوستل شوي وو او د نوموړي لخوا ورته ويل شوي وو چې که چا پوښتنه ترې وکړه دوی دې ځانونه د کوم سياسي گروپ غړي معرفي کړي. معلومه وه چې له دې گروپ سره توماس روتیک له پخوا ښه پېژندگلوې درلوده او پخوا يې ورسره گډ پروگرامونه پلي کړي وو. له دې ډلې څخه مې چې د ځينو کسانو نومونه يادېږي دا دي: جاويد کوهستاني، ښاغلی وزيرې چې وروسته يې ځانته آريايي ويل، ښاغلی دهاتي او ښاغلی احمد نادر نادري. دا چې نادري د وطن مجلې قلمي همکار و او ما له پخوا ورسره پېژندل د پلاوي له نورو غړو سره تر سلا وروسته مې هغه خپل دفتر ته راوست چې له اساتياو يې گټه واخيستلای شي. د پيترسبورگ مانۍ چې د بن مشهور کنفرانس پکې جوړ و د المان يوه لرغونې ښکلې مانۍ ده چې د بن ښار پر څنډه د يوې غونډۍ پر سر جوړه ده.

کنفرانس د ۲۰۰۱ز د نومبر پر ۲۷مه پيل شو. تر دې وړاندې چې غونډه پيل شي مور د پېښور گروپ يو شمېر کسان د قبرس گروپ ته ورغلو چې په نظرياتو او دريځونو کې يو له بل سره سلا وکړو. مور لا د قبرس گروپ په دفتر کې وو چې د دې گروپ مشر «همايون جرير» ساه نيولی له يوه بل مجلس نه راغی. گومان کوم چې د ايران له پلاوي سره يې ليدلي وو. نوموړی چې اطاق ته رانوت مور ټولو ته يې په خطاب کې وويل:

«مور هسې کنفرانس ته درومو، هر څه مخکې له مخکې ټاکل شوي او پرېکړه شوې ده.»

ترې و مې پوښتل څه ډول؟ ويل يې: «دا پرېکړه شوې چې حامد کرزی به د نوې ادارې د رييس په توگه ټاکل کېږي.»

«دغه مهال فاطمې گيلاني چيغه کړه: «نه! دا ناشونې ده، کرزی ډېر عادي سپری دی، هغه د هېواد د دغه خطرناک او پېچلي وضعیت د ادارې توان نه لري.»

له لنډو خبرو او بحث وروسته مور يوه تالار ته ننوتلو چې يو دايروي لوی ميز يې په منځ کې ايښی و چې له هر گروپ نه به رييسان او دوه يا څو تنه د هغه شاوخوا ته کېناستل. تالار له خبريالانو او لويو او وړوکیو کامرو ډک و. مور د غونډې نور برخوال په شاتني کتار کې کېناستلو.

کنفرانس له غرمې مخکې په لس بجو او پنځلس دقيقو پيل شو. رسمي نوم يې «د افغانستان لپاره د ملگرو ملتونو خبرې اترې» اېښودل شوی و. دا د سپټمبر له يوولسمې پېښې وروسته د افغانستان د لانجې د اوږدمهالي حل لپاره د نړيوالې ټولنې لومړنی گام و.

افغانان له کلونو راهيسې د بېلابېلو جگړو او انارشۍ په اور کې سوځېدل خو چا دوی ته پاملرنه نه کوله. آن چې لويو هېوادونو او ملگرو ملتونو سازمان بيا بيا دا ويل چې د افغانستان د لانجې د حل لپاره هېڅ طرحه نه لري. مانا دا چې د افغانانو ځورېدل او دردونه د دې سبب نه شول چې نړيوال را و خوځېږي او د دوی د ژغورنې لپاره په عملي اقدام لاس پورې کړي.

د بن کنفرانس په ترکيب کې د متحدې جبهې پلاوي غړي تر نورو پلاويو ډېر وو. د کنفرانس له رسمي پيل نه يوه ورځ مخکې، ماښام زه د ماڼۍ د

تالار دروازې ته مخامخ ناست وم چې ناڅاپه دروازه خلاصه شوه او يوه ډله خلك خوشاله د کړس کړس خنداگانو په بدرگه رانوتل. ما د هغوی په منځ کې په فرانسه کې د لوړو زده کړو پر مهال خپل استاد «ډاکتر زلمی حقاني» وليد، سمدستي هغه ته ورغلم او احترام مې يې پر ځای کړ ورته و مې ويل: استاد ته دلته څه کوي؟ وې ويل «زه د دوی حقوقي سلاکار يم او دا نور کسان چې وينې ټول د دې گروپ سلاکاران او همکاران دي.» حيران شوم، نورو گروپونو نه يوازې دا چې سلاکاران يې نه درلودل بلکې د غړيو شمېر يې هم لږ و. د شمېر او امتياز له مخې د روم گروپ دويمه درجه و او ورپسې په ترتيب سره زمور گروپ «د سولې او ملي يووالي ټولني» او قبرس گروپونه وو. که به د متحدې جبهې د گروپ د غړيو په شمېر او امتيازاتو چا اعتراض کاوه نو د ملگرو ملتونو ځواب به دا و چې هغوی هر يو د يوې ډلې، گوند او سياسي گروپ استازيتوب کوي. که مور دغه امتياز ورته و نه منو پخپلو کې په جنجال اوږي او کنفرانس له ستونزو سره مخ کوي.

لومړی د المان د بهرنيو چارو وزير «يوشکا فيشر» د کوربه په توگه وينا وکړه او کنفرانس يې پيل کړ. ورپسې اخضر ابراهيمي د ملگرو ملتونو د سرمنشي «کوفي عنان» پيغام ولوست او تر هغو وروسته د څلورو گروپونو رييسانو هر يوه په خپل وار لندې خبرې وکړې. د کنفرانس دغه برخه په يوه ساعت کې بشپړه شوه او له پایته رسېدو سره له بهرنيو ديپلوماتانو او خبريالانو وغوښتل شول چې له تالاره ووځي، افغاني پلاوي او د ملگرو ملتونو مامورين دې يوازې پرېږدي چې خپل کار پيل کړي.

د کنفرانس په دې برخه کې له هر گروپ څخه وغوښتل شول چې نظريات، طرحې او وړاندیزونه دې بيان کړي، په دې لړ کې د روم د بهير مشر عبدالستار سیرت او د سولې او ملي يووالي ټولنې مشر سيد حامد گیلاني خپل نظريات په مشخصو چوکاټونو کې وړاندې کړل. محمد یونس قانوني او همایون جریر د متحدې جبهې او قبرس پلاویو مشرانو بیا پر کلي خبرو او سولې ته پر لېوالتیا اکتفا وکړه. عبدالستار سیرت د «ملي يووالي عالي شورا» پر جوړېدو ټینگار وکړ.

څه موده وړاندې د روم بهير او متحدې جبهې تر همدې عنوان لاندې د يوې شورا پر جوړولو توافق کړی و. سيد حامد گیلاني د «ټولنې» طرحه چې ما ترتيب کړې وه تکرار کړه. د دې طرحې وړاندیز د يوې مشرتابه شورا او متخصصې ادارې جوړول وو، چې بالاخره به یې د لويې جرگې جوړولو ته زمينه برابروله. د غونډې په همدې برخه کې اخضر ابراهيمي اعلان وکړ: «حامد کرزی چې په پام کې وه په دې غونډه کې گډون وکړي، خو اوسمهال هغه د افغانستان دننه په ارزگان کې دی او د تيلفون پر کرښه دی مور يې خبرو ته غوږ نيسو.» حامد کرزي په خپله لنډه وينا کې چې لومړی په پښتو او وروسته په دري وه د لنډمهالي حکومت او لويې جرگې پر اړتيا ټینگار وکړ. د نوموړي تيلفوني وينا په غونډه کې دغه انگېرنې پياوړې کړې چې ملگرو ملتونو نوموړی د لنډ مهالي ادارې د مشرۍ لپاره غوره کړی دی. وروسته د همایون جریر دغه وړاندیز اخضر ابراهيمي ومانه چې څلور واړه گروپونه دې پخپلو کې سره کښېني او نظرونه دې سره شریک کړي، وروسته دې ترلاسه شوې پایلې له ملگرو ملتونو سره شریکې کړي، تر څو بیا پرېکړې ته زمينه برابره شي.

څلورېنښت کاله په توپان کې | ۱۶۳

د هغې دوستۍ پر خلاف چې د سپټمبر د يوولسمې له پېښې مخکې د روم بهير او متحدې جبهې ترمنځ پيل شوې وه، د بن په کنفرانس کې دغه گروپونه ډېر سره نږدې او همغږي نه وو. متحده جبهه په دې باور وه چې نور وضعه بدله شوې ده. کابل د دوی په لاس کې دی او کومې موافقې چې شوې وې هغه د پخوانيو وختونو دي. د روم د گروپ پلاوی چې زياتره غړي يې عمر خورلي بوداگان وو يوازې له متحدې جبهې سره يې د خبرو اترو لېوالتيا درلوده او بس.

د روم په گروپ کې خوځښت او نوښت نه ښکارېدو او زياترو غړيو يې يوازې لوکسو درېشو اغوستلو او يو بل ته د لويو القابو کارولو ته پام کاوه. هغوی به د ډوډۍ پر خورلو ساعتونه لگول او د شاهي دوران کيسې به يې يو بل ته کولې. د دې گروپ تر ټولو ځوان غړی «مصطفى ظاهر» د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه لمسی و. نوموړي په پيل کې د ټولو پام ځانته وړ اړولی و. په ځانگړې توگه د هغو کسانو پام ډېر وړ اوښتی و چې فکر يې کاوه نوموړی به يې د خپل بابا وليعهد او ځايناستی شي چې ښايي هغه يو ځل بيا پر تخت کښېښي. خو د هرې ورځې په تېرېدو چې د پخواني پاچا رول پیکه کېدو د «لمسي» د بخت ستوری هم ورسره په لوېدو و. تر دې چې د ده د خپل گروپ کسانو به د ده په غياب کې بدې ردې ورپسې ويلې.

ښاغلی سيرت په ټينگار د ملي يووالي شورا پر جوړېدو ولاړ و او موخه يې دا وه چې له متحدې جبهې سره مساوي واك ووېشي.

د متحدې جبهې د پلاوي رييس فعال سړی و، خو د لنډمهالي حکومت د جوړېدو په اړه د استاد رباني په راضي کولو کې له جدي ستونزو سره مخ و.

استاد رباني په دې باور و چې د بن کنفرانس دې يوازې د لنډمهالي ادارې مشر وټاکي او پاتې کارونه دې ټول په کابل کې تر سره شي. کله چې د حکومت د غړيو پر لېست کار روان و، استاد رباني پر يونس قانوني فشار راوړ چې د لس ورځو لپاره مهلت وغواړي او کابل ته د لا زياتو مشورو لپاره راشي. نورو پلاويو له دې وړاندیز سره سخت مخالفت وکړ. استاد رباني همدغه مهال دوی ته لار او له روسانو، پاکستانيانو او ايرانيانو سره يې وليدل. همدارنگه نوموړي طالبانو ته وړاندیز وکړ چې کابل ته راشي او د ده حکومت تر بيرغ لاندې سوله ييز ژوند پيل کړي. امريکايانو په دې اړه توند غبرگون وښود وې ويل چې د افغاني بانکوټونو چاپ به ودروي او په نړۍ کې به د افغانستان د سفارتونو دروازې وتړي، په بن کې د متحدې جبهې غړي هم له استاد رباني سره هممنظره نه و.

د بن کنفرانس تر اټکل شوي وخت زيات اوږد شو، تر دې چې د پيټرسبورگ ماني اښپزان او کارکوونکي يې هم ستومانه کړل. کنفرانس د روژې په مياشت کې و، د المان حکومت دې ته په پام چې افغانان روژه نيسي او لمنځونه کوي، ډېره هڅه يې کړې وه چې هر ډول اسانتياوې برابرې کړي. د ساري په توگه يو لوی اطاق يې د لمانځه لپاره ځانگړی کړی و او د جاينمازونو پر ځای يې سپينې روجايي گانې غوړلې وې، خو د لمانځه پر مهال د گوتو په شمېر کسان دې اطاق ته ورتلل. له دې ډلې څخه مې عبدالستار سيرت او پاچا خان ځدران ډېر هلته ليدل. لنډه دا

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۶۵

چې لمونځ کوونکي ډېر لږ وو. بل لوري ته الماني کوربنو هره ورځ د روژه ماتي، شپې ډوډۍ او پېشلمي لپاره بشپړ تیاری نیولو او مکلف خواړه به یې تیارول. د ماتي ادارې د کنفرانس د گډونوالو او د ملگرو ملتونو کارکوونکیو ته او هغوی ته چې مسلمانان نه وو د سهار چای او د غرمې ډوډۍ هم تیاروله. خو د څلورو واړو پلاویو په زیاترو غړیو سربېره د توماس روتیک سرگردانه مېلمنو په دې پلمه چې دوی مسافر دي او د روژې پر نیولو مکلف نه دي هم د سهار چای نوش جان کاوه او هم به روژه ماتي، شپې ډوډۍ او پېشلمي ته حاضر وو. پایله دا شوه چې پخوونکیو ۲۴ ساعته خواړه پخول او خدمتگارانو به شپه او ورځ هغه د خوراک پر مېزونو منظمول.

د څلور گونو پلاویو د خبرو اترو په بهیر کې لږ تر لږه یو ځل د مدني ټولني استازي پترسبورگ ماتي ته راغلل او له سياسي پلاویو سره یې خپل نظريات او وړاندیزونه شریک کړل. زما مشر خور ملالی سلیمي د دې پلاوي غړې وه او د دوی د یوې استازې په توگه یې وینا وکړه.

د پرانیستي غونډې له پایته رسېدو وروسته د ملگرو ملتونو سازمان څلورگونو پلاویو ته یوه اجنډا وسپارله چې درې ټکي یې درلودل: ۱- لنډمهاله دوره چې لنډمهاله اداره او لنډمهاله شورا پکې شامله وه. ۲- امنیتي مسایل. ۳- نور مسایل. عبوري دوره په لنډمهاله او انتقالي دورو وېشل شوې وه. په دې ځانگړې برخه کې یو څه توضیحات ورکړل شوي وو او د بېړنۍ لویې جرگې یادونه شوې وه چې باید منځمهاله حکومت به ټاکي. د لنډ مهالې شورا او یا عالي شورا نظریه په پای کې له پامه وغورځول شوه او د دې سبب د روم د گروپ دا ټینگار و چې له متحدې

جبهې سره واك مساوي ووبشي. له همدې سببه د دوو نورو گروپونو يانې د پېښور گروپ او قبرس گروپ له مخالفت سره مخ شول. د پېښور گروپ د رهبرۍ شورا پر جوړېدو ټينگار كاوه. دغه نظريه نورو گروپونو ومنله خو د روم گروپ رد كړه. د مشرتابه شورا د نه منل كېدو زيان دا و چې لنډمهاله حكومت سياسي شو. ځكه چې د بېلابېلو سياسي او نظامي ځواكونو او شخصيتونو د قانع كولو لپاره هغوى ته د شورا د غړيتوب پر ځاى په اداره كې غړيتوب يانې وزارتونه په پام كې ونيول شول. دې كار آن د لږ سواد خاوندان هم وزارتونو ته راوستل.

بالاخره د ۲۰۰۱ ز د دسمبر پر ۵مه د چارشنبې په ورځ له غرمې مخكې په ۱۱ بجو «د افغانستان تر دايمي بنسټونو جوړېدو پورې د لنډمهاله اقداماتو او احكامو پرېكړه ليك» په نامه پرېكړه ليك د څلورگونو پلاويو له لوري لاسليك شو.

د لنډ مهالې ادارې د مشرتابه لپاره د افغانستان د پخواني پاچا موافقه چې په روم كې اوسېدو وغوښتل شوه. نوموړي د روم پلاوي ته واك وركړ چې په خپل منځ كې يو تن دې مسووليت ته غوره كړي. مسأله رايو ته لاړه. په پاى كې عبدالستار سیرت ۱۱ رايې حامد كرزي ۲ رايې او هدايت امين ارسال يوه رايه واخيستله. نور گروپونه د ښاغلي سیرت په منلو كې زړه نا زړه وو. ښاغلي قانوني ټينگار كاوه چې د حكومت مشر بايد پښتون وي له دې پرته د افغانستان ستونزه حل لاره نه لري.

د كابينې لېست د شپې تر نيمايي پورې بشپړ شو، حامد كرزی د حكومت د ريس په توگه غوره شو. كله مې چې لېست وليد جتکه مې وخوره او وپوهېدم چې افغانستان له دومره انقلابونو، جگړو، دردونو او رنځونو نه وروسته چې د يوه نوي پيل كوم چانس ترلاسه كړى و هغه يې له لاسه

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۶۷

ورکړی. د بن کنفرانس کېدای شوای د افغانانو ترمنځ د یوه نوي تړون لاره پرانيزي. داسې تړون چې دوی پخپلو کې دا ژمنه وکړي چې نور به تېرې ترخې تجربې نه تکراروي.

د کابینې په لېست کې دوو شیانو پام وړ اړاوه او د راتلونکي په باب د مایوسی او نهیلی سبب کېدو. یو «د زمري ونډه» چې متحدې جبهې ته ورکړل شوې وه او بل یې د دولتي مقامونو وېشل پر قومي بنیاد.

د شپې ناوخته وه، نور هر څه ختم شوي وو، تقریباً ټولو خپل اسناد او کاغذونه راټولول او دې ته یې ځانونه چمتو کول چې لاړ شي او ویده شي، تر څو سبا ته د ډله ییز عکس اخیستلو ته را پاڅېدلی شي.

په پیترسبورگ ماڼۍ کې د څلور گونو گروپونو د دفترونو تر څنګ ملگرو ملتونو هم دفترونه درلودل. هغوی په المان او انگلستان کې هستوګن ځوان افغانان د ژباړنو او همکارانو په توګه ګومارلي وو چې له هغوی نه یې یو شمېر وروسته د افغانستان په حکومت کې مهمو کرسیو ته ورسېدل.

لکه «جاوید لودین» چې د ولسمشر ویاند، د دفتر رییس او د بهرنیو چارو وزارت د سیاسي معین تر مقامه ورسېد. دغه کسان هم د خپلو کاغذونو پر راټولولو بوخت وو. زه ښځه د اشرف غني احمدزي دفتر ته ورغلم چې د اخضر ابراهیمي سلاکار و. د افغانانو په منځ کې ډاکتر زلمی خلیلزاد او اشرف غني احمدزی داسې کسان وو چې اغېز او نفوذ یې له لرې ښکارېدو. هغوی د اغېزناکو بهرنيانو یانې امریکا او ملگرو ملتونو په رازونو کې شریک وو. دوی د پروژې له جوړوونکيو سره همکار وو. کله

چې د ښاغلي احمدزي دفتر ته ورننوتم نوموړی د خپلو اسنادو په راټولولو بوخت و. ورته و مې ويل:

«ډاکتر صاحب دا خو ډېره بده پرېکړه وشوه، د حکومت لپاره ډېر بد ترکیب رامنځته شو، گواکې د جگړې يوه لوري حکومت جوړ کړی وي. وېره مې دا ده چې له بدمرغيو به ونه ژغورل شو.»

اشرف غني احمدزي په پروسه خبره او غوسه ناک غږ ځواب راکړ:

«ډېره ښه پرېکړه وشوه، تر دې غوره حکومت نشو کېدای، ته غواړې چې د گيلاني حکومت جوړ شي؟»

و مې ويل: «نه! دا مې موخه نه ده خو له دغه ډول حکومت نه ښې پایلې نشي ترلاسه کېدای.» زه نهيلی د هغه له دفتره راووتم. په دهليز کې څوک خوښ او څوک خپه ښکته او پورته کېدل او د پيترسبورگ دهليزونه ورو ورو چوپېدل. جنرال عبدالرحيم وردگ ډېر خپه و، نوموړی يې د ترانسپورت وزير ټاکلی و. دا نوموړي د ځان لپاره سپکاوی باله. د پېشلمې لپاره د خوراک خونې ته لارم. تقريباً تش و، د يوه ميز شا ته «مصطفی کاظمي» او «سيد حسين انوري» ناست وو، زه يې هم تر څنگ کېناستم. که څه هم له دوی سره مې ډېره پېژندگلوي نه وه. سيد حسين انوري ډېر خپه او نا آرامه و ويل يې چې زه يو پوځي سپری يم د کرنې په وزارت څه وکړم. غوښتل يې د اعتراض په دود جنجال جوړ کړي، مصطفی کاظمي چې ډېر خوښ او په موډ کې ښکارېدو هغه ته يې وويل:

«وه وروړه پروا نه لري، پر دې هم شکر باسه، که تر څو نورو ورځو پر امريکا برید نه وای شوی خدای خبر دی چې موږ به په افغانستان کې پاتې شوي وو او که به ترې تنبېدو.» نوموړي غوښتل انډيوال يې قانع کړي. جنرال وردگ د ترانسپورت وزارت و نه مانه. د قبرس گروپ چې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۱۶۹

د يوه وزير د معرفي کولو حق ترلاسه کړی و د اعتراض په دود يې د وزير له معرفي کولو ډډه وکړه. د پېښور گروپ «حاجي منگل حسين» د اوبو لگولو او «ډاکتره سهيلا صديق» د عامې روغتيا د وزيرې په توگه معرفي کړل. البته په دې کې د پلاوي نظرونه و نه پوښتل شول. لويه ونډه بيا متحدې جبهې ته ورکړل شوه او په دوهمه درجه کې د روم گروپ و.

څو کاله وروسته چې زه د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت مسوول وم او په يوه رسمي سفر بهر ته روان وم. په الوتکه کې له ډاکتر اشرف غني احمدزي سره مخامخ شوم. نوموړي دغه مهال په لنډمهاله اداره کې د ولسمشر د سلاکار، د ماليې وزير او د پوهنتون د رييس له دندو وروسته اوس کوم دولتي مقام نه درلود او د حکومت له توندو منتقدينو څخه و، ورته و مې ويل: «ډاکتر صاحب! په ياد دې دي چې هغه شپه چې لنډ مهاله اداره اعلان شوه زه دې دفتر ته درغلم درته و مې ويل چې بده پرېکړه شوې او خراب حکومت جوړ شو؟»

نوموړي په غوسه او مايوسۍ ځواب راوړ: «نه که سم کار شوی وای، ښه پایله به يې درلودای!» د ده موخه د وخت د ولسمشر حامد کرزي کړه وړه وو، چې د ده په اند نه و توانېدلی هغسې چې لازمه وه کار وکړي او دا ټولې ناخوالې له همدې سببه وې.

په دې ډول د بن کنفرانس د ۲۰۰۱ ز د دسمبر پر ۵مه د «افغانستان د دايمي دولتي تشکيلاتو تر جوړېدو پورې لنډ مهاله ترتيبات» په نامه پرېکړه د المان د صدراعظم په حضور کې د څلور گونيو گروپو له لوري له لاسليک سره پای ته ورسېد. د لنډمهالې کابينې لېست د دې پرېکړه

ليک د درېيمې ضميمې په توگه د کار په پای کې له څو ځله بياکتنې وروسته راووت.

ما فرصت غښت وباله او غوښتل مې خپل فرانسوي او افغان انډيوالان وگورم او بيا پېښور ته ستون شم. له خپل انډيوال «قاسم همت» سره مې په المان کې له نورو هېوادوالو سره وليدل او بيا دواړه فرانسې ته لاړو او له دوستانو سره تر ليدو وروسته بېرته المان ته ستون شوم او له هغه ځايه پېښور ته روان شوم.

لنډمهالې ادارې ته د واک لېږدول

له استاد رباني نه حامد کرزي ته د واک د لېږد مراسم د ۲۰۰۱ ز کال د دسمبر پر ۲۲مه چې د ۱۳۸۰ کال د مرغومي له لومړۍ سره سمون خوري په کابل کې ترسره شول.

د بن په کنفرانس کې گډون کوونکي پلاوي او سياسي شخصيتونه دغه مراسمو ته رابلل شوي وو. مور يوه شپه وړاندې کابل ته را رسېدلي وو. دولت زموږ د استوگنې او د پلاوي د مشر پير سيد احمد گيلاني لپاره په وزير اکبر خان مېنه کې يوه حويلي او دوه کرولا موټر په واک کې راکړي وو. هوا سړه وه او د برېښنا او تودولو وسايلو په نشت شمار وو.

دا چې زموږ د بلنې په کارتونو کې ستونزې وې زه او «مولوي محمد قاسم» د ملي اسلامي محاذ د اجرائيې غړی او د «ټولنې» غړی چې د استاد رباني د حکومت رسمي لوی څارنوال و، وگومارل شوو چې کورنيو چارو وزارت ته لاړ شو او دغه ستونزه حل کړو. څرنگه چې په کابل کې برېښنا نه وه پر شاوخوا بشپړه تياره راخپره وه. کله چې وزارت ته ورسېدو د محمد يونس قانوني پوښتنه مو وکړه. نوموړی د کورنيو چارو د وزير په

څلورېنټ کاله په توپان کې | ۱۷۱

توگه د واک د لېږد د مراسمو په تنظيم کې بوخت و. بالاخره مو هغه د کورنيو چارو وزارت په تالار کې وموند. يو زيات شمېر کارکوونکي او خدمتگاران د سټيج او کرسيو په ترتيب بوخت وو. د سټيج شاته د احمد شاه مسعود لوی تصوير راڅرېدلی و چې بايد د يوې بخملي پڼوې پردې شاته پټ کړای شوی وای. د استاد رباني د حکومت ټولو غړيو او لنډمهالي ادارې او سياسي او جهادي مشرانو ته د همدې سټيج پر سر کرسی اېښودل شوې وې. ما يو ځل بيا په پوره باور ليدل چې مور يوه نوي پيل ته نه يو روان بلکې هغه څه چې پېښېدل د تېرو وختونو دوام و او بس. مانا دا چې طالبانو ماته خوړلې وه او بل لوری يې بريالی شوی و. په پيل کې مې گومان کاوه چې امريکايانو په ناپوهۍ کې افغانستان ته دغه نسخه غوره کړې وه خو د وخت په تېرېدو وپوهېدم چې له سياسي صحفې د طالبانو او حزب اسلامي لرې کول، تقريباً ټول واک د طالبانو وسله والو مخالفينو ته سپارل او پر قومونو د واک وېش د امريکايانو قصدي کار و او دا هر څه د يوه پروگرام له مخې ترسره شوي وو. په هر صورت مور له ښاغلي قانوني سره خپله ستونزه حل کړه او خپل استوگنځای ته راستانه شو او د سبا لپاره مو تياری ونيو.

د مرغومي لومړی يوه روښانه ورځ وه. مور د سهار شاوخوا نهه نيمې بجې ارگ ته ورسېدو. د لومړي لمبر ماني په دوهم پوړ کې چې د ولسمشر د استوگنځای و يو شمېر مخور او سياسي څېرې له استاد رباني سره راټول شوي وو.

د دوی په ډله کې حضرت صبغت الله مجددي، پير سيد احمد گيلاني، شيخ محمد اصف محسني، محمد کریم خليلي، استاد اکبري، جنرال

عبدالرشید دوستم، عظامحمد نور، قاضي محمد امین وقاد، سید حامد گیلاني، آمر لطیف... وو. په پام کې وه چې مور له استاد رباني سره په گډه کورنیو چارو وزارت ته لار شو او په مراسمو کې گډون وکړو.

استاد رباني د طالبانو له رانسکورېدو وروسته ځان د هېواد قانوني ولسمشر گانډه. چې طالبانو کابل پرېښود نوموړی بیا ارگ ته راستون شوی و. دغه غوښتل چې خبرې اترې د بن پر ځای په کابل کې ترسره شي. وروسته یې هڅه وکړه چې پایلې تر وروستۍ کچې راتیتې کړي، خو د امریکا متحده ایالاتو او ملگرو ملتونو فشار نوموړی شاتگ ته اړ کړی و. هغه د لنډ مهالې کابینې له ترکیب سره هم موافق نه و خو مجبور و چې ویې مني. کله چې محمد یونس قانوني له بن نه د تېلفون پر کرښه د کابینې د غړو د نومونو غوښتنه ترې وکړه ده د وزیر په توگه یوازې د «محمد قسیم فهمیم» نوم ورکړ. خو د محمد یونس قانوني د ډېر ټینگار په سبب مجبور شو چې د ده او ډاکتر عبدالله نومونه هم په هغه لېست کې شامل کړي.

«سید محمد علي جاوید» چې د واك د لېږد د کمپسیون مشر ټاکل شوی و د هغو کسانو د نومونو پر لېست بوخت و چې له استاد رباني سره یو ځای په څو څانگړیو موټرونو کې کورنیو چارو وزارت ته لار شي. نور کسان به په ډله ییز ډول په «کاسټر» موټرو کې له ارگه کورنیو چارو وزارت ته روان شي.

بالاخره ټول د کورنیو چارو وزارت ته لارو او تالار ته ننوتو. د سټیج پر سر یوه لور ته د استاد رباني د پخوانۍ کابینې د غړیو لپاره او بل لور ته یې د نوې کابینې لپاره یانې د لنډ مهالې کابینې د غړیو لپاره کرسی اېښې وې. په لومړي کتار کې مشرانو ته ځای ټاکل شوی و چې په منځ کې یې

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۷۳

پر یوه تشه کرسی د احمد شاه مسعود تصویر اېښودل شوی و. هغوی چې د ستيج پر سر په خپلو کرسیو ناست وو نه پوهېدل چې د استاد رباني د وخت د ملي سرود د غږولو پر مهال به د احمد شاه مسعود له لوی تصویر نه چې تالار ته راگوري پنده پرده لرې کېږي. خامخا به د استاد رباني په شمول ټول که پر دې خبر وای چې داسې به تر شعاع لاندې راځي سخت ناآرامه شوي وو. په تالار کې هم ځای ځای داسې کسان ځای پر ځای شوي و چې د احمد شاه مسعود د نامه له اورېدو سره به یې په لوړ غږ د تکبیر نارې او چټولې او نورو به په ډېر زور ورسره بدرگه کولې.

حامد کرزی چې د ټیښ په کنفرانس کې د لنډ مهالې ادارې د مشر په توگه غوره شوی و له برکې چېنې او قره قلي سره په لومړي کتار کې د خپلې وینا په انتظار د خپلې کابینې په سر کې ناست و. په پام کې وه چې «عبدالرب رسول سیاف» هم په دې مراسمو کې ۱۵ دقیقې وینا وکړي، خو وروسته دا آواز خپره شوه چې نوموړی د ورپېښې ناروغی په سبب په دې مراسمو کې گډون نشي کولای. داسې ښکارېدل چې د «استادانو» دوران مخ په تېرېدو و. دوی له وضعې چندان خوښ نه ښکارېدل خو مجبور وو چې هر څه ومني.

د ۱۳۵۷ لمريز د غويي د اوومې له کودتا وروسته چې افغانستان کرار کرار له نړیوالې ټولنې څخه منزوي شوی و، دا لومړی ځل و چې د هېواد په پلازمېنه کې دومره زیات شمېر بهرني مېلمانه او دیپلوماتان را ټول شوي وو. اخضر ابراهیمي لومړنی کس و چې وینا یې وکړه.

هغه په دري ژبه په لنډه مقدمه خبرې پیل کړې، وروسته یې د ملگرو ملتونو د سرمنشي کوفي عنان پیغام ولوست. د ایران د بهرنیو چارو وزیر

«کمال خرازي» او د بلژیک د بهرنیو چارو وزیر «لویی مېشل» هر یوه د اسلامي هېوادونو کنفرانس او اروپایي اتحادیې په استازیتوب خپلې ویناوې واورولې. که څه هم د کمال خرازي د وینا زیاته برخه د خپل هېواد د بهرني سیاست پر محور را څرخېده نه د (او آی سي).

امریکايي ملکي او پوځي مېلمنو ویناوې و نه کړې، خو له تالار نه د باندي د دوی د تورو اوږدو موټرونو او پوځیانو شمېر ښودله چې کنترول د دوی په لاس کې دی. افغانانو چې دا لیدل چې په هېواد کې یې واک په سوله ییز ډول لېږدول کېږي، خوښ وو او دغه خوښي د کابل ښاریانو په څېرو له لرې ښکارېدله. د حامد کرزي د خبرو پر مهال چې د استاد رباني د لاسو په ښکلو پیل شوه، څو ځلې د تالار له وروستیو کتارونو څخه کمزوري غږونه چې «ژوندی دې وي افغانستان» او «تل دې وي افغانستان» او کله به یې «ناره تکبیر» ویل را اوچت شول، خو په تالار کې لږ بدرگه کېدل. حامد کرزي د افغانستان د شهیدانو له ډلې څخه یوازې د احمد شاه مسعود نوم یاد کړ، هغه د خپلو خبرو په بهیر کې څو ځله له «مجاهد کاکا» یانې استاد رباني نه مننه وکړه.

د لوړې مراسم د پخواني عدلیه وزیر او لوی څارنوال مولوي محمد قاسم لخوا تر سره شول. یونس قانوني د نوې کابینې په استازیتوب خبرې وکړې او ایت الله محسني د وروستی وینا په دود مفصلې خبرې وکړې. هم یونس قانوني او هم ایت الله محسني نوې ادارې ته کرښې کش کړې چې د حامد کرزي له لوري د وړاندې شوې تگلارې نه کمې نه وې. دغه مراسم له غرمې وروسته پایته ورسېدل او مېلمانان د ډوډۍ خوړلو لپاره چې لگښت یې ملگرو ملتونو ورکړی و ارگ ته لاړل. له ډوډۍ وروسته حامد

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۷۵

کرزی خپل نوي استوگنځي ته چې د ارگ حرمسرای و لارې. تر څو د سبا لپاره چې د کابينې د رياست لومړۍ ورځ يې وه ځان چمتو کړي.

کابل ته راستنېدل او په هېواد کې د کار پيل

حامد کرزي ته د واک د لېږد په سبا، مور د پير سيد احمد گيلاني په مشرۍ يو پلاوی هغه ته د مبارکۍ لپاره ارگ ته لارو. زموږ د ليدو وخت د ماسخوتن شاوخوا ټاکل شوی و. ارگ هم د کابل په څېر په تيارو کې ډوب و. زموږ ملاقات د حرمسرای په ماڼۍ کې ترسره شو. پاکستاني عادي کوچونو او تر څو کمزورو زيږو گروپونو لاندې غوږېدلېو افغاني غاليو د ارگ د وضعيت او د هېواد د بې وزلۍ کيسه کوله. د لنډ مهالې ادارې د مشر پر شاوخوا د ده تره عزيز خان کرزی، عاطف مل، شهزاده مسعود او څو د گوتو شمېر نور کسان راټول وو. د حامد کرزي ساتونکي هغه ځوانان وو چې پخوا يې د احمد شاه مسعود د ساتنې دنده درلوده. مجلس په زړه پورې فضا کې دوام وموند. حامد کرزي د کابينې د اونيزې غونډې د ورځې د ټاکلو په اړه زموږ نظر وغوښت.

هر چا خپل نظر ووايه. وروسته تيت او پرک خبرې پيل شوې. له روسيې سره له اړيکو د نوې کابينې تر اداري چارو پورې.

پير صاحب د خپلو ټولو راغلو ملگريو په باب خبرې وکړې، زما يادونه يې په مهربانۍ وکړه او زما د لوړو زده کړو او شخصيت ډېره ستاينه يې وکړه. حامد کرزی چې له زياترو سره آشنا و په ډېره لهوالتيا يې يو شمېر کسانو ته د بېلابېلو دندو وړاندیز وکړ. د پير صاحب مشر زوی سيد حامد گيلاني ته يې په متحده ايالاتو کې د افغانستان د سفارت وړاندیز وکړ چې د ښاغلي گيلاني لخوا رد شو. ما ته يې په ارگ کې د ولسمشر تر

څنگ د کار کولو وړاندیز وکړ. د خدای پامانۍ پر مهال یې یو ځل بیا په ټینګار یادونه وکړه چې د ده تر څنگ کار وکړم. څرنگه چې سبا شپې ته یې د ډوډۍ لپاره مېلمانه وو په ځواب کې مې ورته وویل: «بښه ده سبا ته به پرې خبرې وکړو.»

حامد کرزی د حرمسرای تر بېروني دروازې پورې راسره راغی او مور بیا خپلې حویلی ته راستانه شوو. سبا ته د ډوډۍ خوړلو پر مهال زیاتې خبرې وشوې. د لنډې مهالې ادارې مشر دا ځل زما په باب وویل چې زما د زده کړو څانګې ته په پام به دا غوره وي چې په بهرنیو چارو وزارت کې کار وکړم. د یوې شپې په موده کې د نظر په دغه بدلون و نه پوهېدم. خو زه په هېڅ صورت هم په بهرنیو چارو وزارت کې کار ته لېوال نه وم، ځکه پوهېدم چې هغه وزارت یوه جنګي اړخ ته ورکړ شوی چې دا یې خپل شخصي حق باله. خلکو له ټولو جګړه مارو لوریو درد او عذاب لیدلی و او هغوی یې د خپل هېواد د بدمرغیو سببونه بلل.

زه بالاخره په حکومت کې د ځان د ګومارنې له مسألې تېر شوم. په دې بهیر کې په کابل کې په دوو نورو کارونو هم بوخت شوم: یو رسنیز کار د «آینې په مطبوعاتي مرکز» کې له فرانسوي ژورنالستانو سره د لنډې مودې لپاره کار و چې د «اخبار کابل» په نامه د یوې مجلې کار یې هم پیل کړی و. دغه مجله د فرانسوي فیلسوف «برنارد هاتري لیوی» *les Nouvelles de Kaboul* په مالي ملاتړ خپرېده. په دې مجله کې کاري فضا په زړه پورې نه وه، سره له دې چې ما له فرانسې څخه له راغلي ټیم سره ډېره مرسته وکړه، پر دې سربېره چې هغوی پر ما ډېر ټینګار وکړ چې له دوی سره کار ته دوام ورکړم. ما خپله همکاري له هغوی سره غوڅه کړه. د آينې مرکز چې د ملك اصغر د څلور لارې په سيمه کې و د

څلورېنښت کاله په توپان کې | ۱۷۷

لوېديزوالو له لوري جوړ شوی و. د دې مرکز موخه دا وه چې د اوږدو کلونو له زړه خوړنې استبدادي فضا څخه وروسته چې د غويي له کودتا پيل شوې وه، په افغانستان کې آزادي رسنۍ پيل او وهڅوي.

بل کار ته چې زه پرې بوخت وم د يوه حقوقي دفتر جوړول وو. دغه دفتر له اړمنو کسانو سره حقوقي مرستې کولې. دغه دفتر مې له يوې فرانسوي-امريکايي «ناتالي ری» سره په گډه جوړ کړ. دغه مېرمن هغه مهال چې ما په پېښور کې په افغان پوهنتون کې درس ورکاوه دوه ځله هلته راغله او هر ځل يې له پوهنتون په ځانگړې توگه له حقوقو پوهنځي سره په گډه سيمينارونه جوړ کړل. په دې دليل چې نوموړې په فرانسوي خبرې کولې او پروگرامونه يې په آساني له ما سره تنظيمولای شواي، پر دې سربېره يې زما کاري چلن اغېزمن گڼلی و رانه وې غوښتل چې له حقوقو پوهنځي سره به يې اړيکه زما په واسطه ټينگه وي. استاد قاضي د پوهنځي رييس هم د دې له وړانديز سره توافق وکړ. په داسې حال کې چې مور په پېښور کې د نورو سيمينارونو تياري نيولې و په امريکا کې د سپتمبر يوولسمې پېښه وشوه. دغې مېرمنې چې د نيويارک له اوسېدونکيو څخه وه تر دې پېښې وروسته له ما سره سلا وکړه وې ويل چې په داسې صورت کې چې په افغانستان کې نظام بدل شي او مهاجر افغانان خپل هېواد ته ستانه شي دې ته لېوالتيا لري چې له ما سره په گډه په کابل کې د حقوقي مرستو دفتر جوړ کړي. مور بالاخره په کابل کې دغه دفتر پرانيست او نوم مو پرې «حقوقي مرستې-افغانستان» کېښود چې په نيويارک کې له «ILF» (نړيوال حقوقي بنسټ) سره يې په گډه کار کاوه. د دغه دفتر له پرانيستلو مخکې مې پلار چې زما د زړه يوازېنې تکيه و له لاسه ورکړ. نوموړی چې

د اضطراري لويې جرگې غړی ټاکل شوی و ونه توانېد چې پکې گډون وکړي. په داسې حال کې چې د ژوند تر وروستۍ سلگۍ پورې يې د وطن حالات څارل، خپل ټاټوبي ته يې د راتلو ارمان په زړه پاتې شو. خو د کورنۍ تودې او له مينې ډکې فضا چې هر غړي يې پالنه او خدمت کاوه د دغه هجرت ستونزې او غمونه يې ورته سپک کړي وو.

هغه هم د سرطان نامردې ناروغۍ له مور نه واخيست.

ما د دغه بنسټ په جوړولو کې چې په دې بڼه په افغانستان کې لومړنی دفتر گڼل کېده ډېر زيار وويوست او په لږ موده کې مو وکولای شوی چې باتجربه حقوقپوهان د «استاد دين محمد گران» په څېر او ځوان او فعال او با استعداد حقوقپوهان ورته را ټول او په کار وگومارو. دې دفتر وکولای شول چې په لږ موده کې لومړی په کندز او وروسته په کندهار کې ولايتي څانگې پرانيزي. دفتر د لومړي ځل لپاره په جزايي پېښو کې هغو تورنو ته چې د مدافع وکیلانو د حق الزحمې د ورکړې توان يې نه درلود حقوقي خدمتونه وکړل، دا يو انقلاب و. تر دې وړاندې يوازې د عدليې وزارت او سترې محکمې په چوکاټ کې يو شمېر مدافع وکیلان گومارل شوي وو چې وړيا دغه خدمت وکړي، خو د دولتي توب روحيې د هغوی د اغېز او فعاليت مخه نيوله. زمور دفتر د يوې غير دولتي او غير انتفاعي موسسې په څېر ډېر خدمتونه ترسره کړل او ډېر ژر مشهور شو.

مور تل يو امريکايي او څو افغان مدافع وکیلان درلودل چې په کابل او مخکې يادو شويو ولاياتو کې په کار بوخت وو.

مېرمن «ری» د دې دفتر د کار له برکته او د هغه تحقيقي کار له برکته شهرت وموند چې ما په افغانستان کې د عرفي معاملو په اړه ترسره کړی و او تر اوسه د «ILF» په سايت کې زما په نامه ثبت دی. نوموړې له همدې

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۷۹

برکته د روم کنفرانس ته چې پر ۲۰۰۳ ز کې په ایتالیا کې د افغانستان د عدلي او قضايي څانگې د بیا رغاونې په اړه جوړ شوی رسماً وبلل شوه. د دغه دفتر د کار په پایله کې د هېواد د عدلي او قضايي سیستم یوه مهمه برخه چې له تورن څخه حقوقي دفاع ده ورغول شوه. وروسته نورې موسسې او دفترونه هم جوړ شول چې دې ته ورته کارونه یې کول او بالاخره په افغانستان کې د مدافع وکیلانو ټولنه جوړه شوه چې ریاست یې له پيله د دې کړنلو تر لیکلو پورې زموږ د دفتر د یوه مدافع وکیل په اوبه دی چې د زندان پر مهال زما سره په دوسیه کې شریک و او ما بیا له څارنوالۍ نه مدافع وکالت ته راوست.

په دې شخصي کار کې له بوختیا سره هممهاله چې ورځ په ورځ غوړېدو د لنډې مودې لپاره په دوو دولتي دندو کې هم بوخت شوم: یو په هغه مشاوریت وزارت کې چې د نړۍ له گوټ گوټ څخه د افغان مسلکي او لوړو زده کړو خاوندانود کدرونو د جذب لپاره جوړ شوی و او اداره یې د حاجي منگل حسین پر اوږو وه د اروپا او مرکزي آسیا د څانگې د رییس په توگه او دوهم د اساسي قانون د تسوید د کمېسیون په دارلانشا کې یو ورځنی کار، خو د ژوند چارو مې له دې دواړو دندو خبره په کابل کې د فرانسې تر سفارته ورسوله.

کله چې وپوهېدم چې په مشاوریت وزارت کې مې کار اغېزمن نه دی او له دې نه مې هېواد او پخپله ځانته د هېڅ گټې تصور نه کېږي په هغه ازموینه کې مې گډون وکړ چې د اساسي قانون د تسوید کمېسیون له لوري اخیستل کېده.

له بريا وروسته مې په لومړنۍ غونډه كې چې د دارلانشا د رييس ډاكتر غلام فاروق وردگ په مشرۍ جوړه شوه گډون وكړ. په همدې مازديگر د خپل ټولگيوال او نږدې انډيوال «سيلوان فورير» ليدو ته د فرانسې سفارت ته ورغلم، نوموړی دغه مهال د سفير مرستيال و او له ډېرو هڅو وروسته پر دې توانېدلی و چې ما په كابل كې پيدا كړي. نوموړي زه له سفير «ژان پير گينهوت» سره معرفي كړم. له اوږده روغې وروسته چې په هغو كې په هر څه او هر اړخ خبرې وشوې سفير په ټينگار را نه وغوښتل چې په سفارت كې كار ورسره وكړم. ښاغلی گينهوت پوه او نرم سړی و، په دري، انگليسي او عربي ژبو يې هم خبرې كولې، آن چې ځينو فرانسويانو گومان كاوه چې ښايي مسلمان شوی وي، سفير را ته وويل: «هغه زده كړې دې چې په فرانسه كې كړې كه د اساسي قانون د كمېسيون غړی وای نو څه به مې نه ويل، خو د دارلانشا يو كاركوونکی درته مناسب نه بولم.»

بالاخره له ښاغلي گيلاني او خپلې كورنۍ سره تر مشورې وروسته مې په سفارت كې كار پيل كړ. ما هلته د رسنيو د تحليل او ارزونې او ژباړې دنده درلوده. له دې دندې سره مې يو ځل بيا له دولتي چارواكيو او ولسمشر سره سرو كار شو. د يادونې وړ يې بولم چې هر ځل به د سفارت كوم مسوول له ولسمشر سره ليدل او زه به ارگ ته ورسره تلم د نوموړي له ځانگړې لورينې څخه به برخمن وم. په وروستي ځل چې په دې دنده كې ارگ ته لاړم د خدای پامانۍ پر مهال ولسمشر زما له راتلونكيو پروگرامونو پوښتنه وكړه. په ځواب كې مې ورته وويل چې غواړم پارلماني انتخاباتو ته ودرېرم، وې ويل: «پارلمان پرېرده راشه دلته له ما

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۸۱

سره کار وکړه» خو په لنډو مې خپل دلایل د ده خدمت ته وړاندې کړل او پر خپل تصمیم مې ټینګار وکړ.

له شاهي دورې وروسته لومړني پارلماني انتخابات پر ۲۰۰۵ کال کې ترسره شول. ما له وردگو ولایت نه ځان پارلمان ته نوماند کړ. د بهرنيانو لاسوهنې چې د ګډ کمېسيون او یوناما په چوکاټ کې په انتخاباتو کې کېدې ما د سر په سترگو وليدې. په وردگو ولایت کې یوه ایتالوي مېرمن د انتخاباتو د ګډ دفتر مسووله وه. نوموړې د نوماندانو په بریا او ناکامۍ کې د خپلې شخصي سلیقې او لزومديد له مخې چې له جزئیاتو یې خبر نه یم مهم رول درلود. له هغو انتخاباتو څخه په زړه پورې خاطرې لرم. د وردگو ولایت هر ګوټ او کونج ته له هېڅ امنیتي خطر او اندېښنې پرته سفر، د خلکو مېلمه پالنه او مهرباني داسې څه دي چې نه یې شم هېرولای. یوه ورځ زما د انتخاباتي کمپاین په یوه غونډه کې چې د چک ولسوالۍ په یوه لرې پرته سیمه کې وه او د هزاره جات له مرکزي سیمو سره یې ډېر واټن نه درلود، د نړیوالو څارونکیو له ډلې یوې اروپایي ښځې ګډون درلود، له هغې سره یوازې دوه تنه پولیس وو، نوموړې په خام سرک څو ساعته مزل کړی و او ځان یې هلته را رسولی و، بېله دې چې کوم خطر ورته پېښ شوی وي.

له انتخاباتو یوه میاشت وروسته یې پایلې اعلان شوې. ما و نه کولای شوی چې بریالی شم. په دې موده کې زموږ د حقوقي دفتر کار چې ورځ تر بلې غوړېده، نه یوازې د هېواد دننه بلکې په بهر کې هم پام وړ واړاوه. ما په همدې تړاو له مېرمن «ری» سره په ګډه یو سفر هنګري او بل سویس ته درلود. خو دې بریاوو د مېرمن «ری» اشتها د دفتر د بشپړ

کنترول لپاره را وپاروله او د گډ کار لپاره يې فضا تياره کړه. له امريکايي ټيم سره گډ کار ما ته په ستر سبق بدل شو. ځکه د سر په سترگو مې ليدل چې پر هغې ټولني د شخصي او مادي گټې حاکم فرهنگ يو شمېر کسان د فرصت پالنې داسې حد ته رسولي چې له هېڅ ډول خيانت او پر ژمنه او تعهد له پښې اېښودلو ډډه نه کوي. تر کومه چې خبره د دفتر د جوړېدو او د هغو پر پښو درولو پورې مطرح وه او زما شتون دې موخو ته د رسېدو ضمانت کاوه زه هم په کابل او هم په واشنگټن کې «قهرمان» وم او د دې کار د بنسټگر په توگه يادېدم، خو چې کله دغه اهداف ترسره شول، آن زما له شريك بللو هم انکار وشو.

پارلمان ته زما نوماندې زما د امريکايي شريکانو لخوا ډېره بدرگه شوه. هغوی آن په پارلمان کې زما غړيتوب د عدلي او قضايي سکټور د پياوړتيا فکتور باله. داسې نظام چې هېڅ تورن او شکمن کس د دولت په وړاندې بې دفاع پرېږدي او د هېڅ مظلوم حق هلته تر پښو لاندې نشي. خو د انتخاباتي سياليو په بهير کې، چې زه د وردگو په يوه لړۍ سيمه کې په کمپاين بوخت وم همدغه امريکايي قانونپوهان چې دلته د دې لپاره راغلي وو چې مور ته د قانونيت درس راکړي د دفتر ټول منقول وسايل يې ورسره يووړل او نور يې له نامه او امتياز سره ما ته پرېښودل. زما افغان همکاران له دې کار څخه ډېر خپه او زړه توري شول. استاد دين محمد گران د نورو په استازيتوب ما ته وويل چې که ډېرې مياشتې بې معاشه پاتې شو هم له تا سره پاتې کېږو. ما له دوی ټولو څخه مننه وکړه. هغه ورځ مې د غرور او آرامۍ احساس کاوه. غرور پر دې چې ليدل مې افغانان د پيسو ټولونکيو او مال پالونکيو غلامان نه دي، عزت نفس او لوی خصلتونه يې لرل او آرامي پر دې چې و مې ليدل زما کار او صادقانه

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۸۳

چلن بېخايه نه شو، داسې کسان وو چې هغو ته يې درناوی درلود. خو ما له خپلو همکارانو وغوښتل چې زما انتظار و نه کړي او هر چېرته چې مناسب کار پيدا کړي هلته دې لاړ شي. آن مېرمن «ري» ته چې د دوی همکارۍ ته يې سخته اړتيا درلوده کولای شي لاړ شي.

د انتخاباتو له بهيره چې وزگار شوم هڅه مې وکړه د لويې څارنوالۍ له لارې د امريکايي ټيم لخوا زما د دفتر لوټ شوي سامانونه او مالونه بېرته ترلاسه کړم چې دا مې د څو کلونو زحمتونو مادي او معنوي ثمره وه. له همدې امله د نوموړې ادارې مرستيال «محمد اسحق الکو» ته ورغلم او عرض مې ورته وړاندې کړ. نوموړي ته مې وويل چې غواړم په دې برخه کې قانوني اقدام وکړم.

بناغلي الکو په تروشه څېره او غوسه ناک غږ ما ته نصيحت کاوه چې له دې کاره تېر شم او «بهرنيان چې زموږ مرستې ته راغلي دي آزار نه کړم.» ورته و مې ويل خپل حق مې غواړم او حق په جانب يم. وې ويل څوک پر دې باور نه کوي.

د واک له انتقال وروسته د هېواد اداري او سياسي وضعیت

حامد کرزي د ۲۰۰۱ ميلادي کال په وروستۍ اونۍ کې د جوړې شوې او مخکې چمتو شوې ادارې واک په لاس کې واخيست. دغه اداره متحده ايالاتو او ملگرو ملتونو جوړه کړه چې په بڼه او ځانگړتياو کې يې د څلور گونو گروپونو چنو وهلو هم رول درلود. دغه مهال افغانستان ډېر کمزوری شوی و. د جهاد د وخت جگړو، د مجاهدينو او طالبانو د حکومت کورنيو جگړو په تدريج د افغانستان اداره او پوځ شړولي وو. افغانستان عملاً په يوه بې حکومته او بې حاکمته خاوره بدل شوی و چې په رښتيني مانا دولت ورته نشو ويل کېدای.

په همدې سبب د بن پرېکړو ته د «د دولت تر دايمي ادارو جوړېدو پورې په افغانستان کې لنډمهاله ترتيبات» نوم ورکړای شو.

لنډ مهاله اداره چې په هغو کې حامد کرزي د رييس په توگه غوره شوی و، د څلورو مياشتو لپاره وه. په دې مانا چې بايد د ۲۰۰۲ ز کال د مارچ په مياشت کې بېړنۍ لويه جرگه جوړه شوې وای. دغه لويه جرگه بالاخره د ۲۰۰۲ ز د جون له يوولسمې تر ۱۹مې پورې جوړه شوه. د همدې کال د جون په مياشت کې يو کمېسيون جوړ شو چې رياست يې د «محمد اسماعيل قاسميار» پر اوږو و. د دې لويې جرگې د جوړولو ترتيبات يې ونيول. پخواني پاچا هم په دې لويه جرگه کې برخه واخيسته. بېړنۍ لويې جرگې يو ځل بيا حامد کرزي د افغانستان د ادارې رييس وټاکه چې د بن د پرېکړو له مخې «انتقالي اداره» يادېده. د استاد سياف په وړاندیز انتقالي ادارې ته د «انتقالي اسلامي دولت» نوم ورکړل شو. د بن په پرېکړو کې دوه کمېسيونونه ډېر مهم بلل کېدل چې بايد له ډېرو واکونو سره يې خپل کار پيل کړی وای: يو د اداري اصلاحاتو کمېسيون او بل د بشري حقونو

کمپسيون. هدايت امين ارسلا چې د ولسمشر مرستيال هم و د اداري اصلاحاتو د پروسې رياست يې هم پر اوږه شو. د افغانستان لپاره د دې کمپسيون کار ډېر حياتي ارزښت درلود. د هېواد اداري سيستم د غويي له کودتا سره گډوډ شو. گومارنې او د مهمو دولتي مقامونو تر لاسه کول د گوندي اړيکو پر بنسټ شول او استقلاليت او وړتيا د گوندي او د گوند دننه خپلمنځي سياليو قرباني شول. د مجاهدينو حکومت وضعه نوره هم خرابه کړه او د طالبانو امارت اداره بشپړه له منځه يووړه.

د دې لپاره چې افغانان په يوه نوې ژمنه له غموونکې ماضي نه عبرت واخلي او د خپل هېواد د بيارغاونې لاره غوره کړي، د وړتيا پر اساس د يوې مسلکي ادارې جوړېدل ډېر اړين وو. تر دې وروسته بايد د هېواد اداره د يوه گوند او ډلې شخصي ملکيت نه گڼل کېدای. د نوي افغانستان د جوړېدو لپاره دا د بنسټ لومړۍ ډېره گڼل کېده. له بده بخته دغه تاداو هم کور کېښودل شو او هم ډېر خام او لږزېدونکی. لومړی په دې دليل چې کابل طالبانو پرېښود، مخالفينو يې بيا کابل ونيو او استاد برهان الدين رباني په بېره داسې فرمان صادر کړ چې د هغو له مخې ټولې پخوانۍ ادارې له پخوانيو مسوولينو او مامورينو سره له سره فعالې شوې. په دې ډول ټول هغه کسان چې د طالبانو لاس ته د کابل له لوېدو وروسته تېښتېدلي وو، له هر لوري بېرته راغلل او خپلې کړسۍ يې ونيوې.

نوې کمزورې ادارې دا توان نه درلود چې «د کابل فاتحين» له هغو مقامونو چې بيا يې نيولي وو لرې کړي. په دې برخه کې د ناکامۍ دوهم دليل د کمپسيون د رييس ناتواني وه. ښاغلی ارسلا آرام، دروند خو لټ سړی و چې د دغه سختې او خطرناکې دندې د ترسره کولو تحرك او جرئت يې نه درلود. بالاخره لوېديزو هېوادونو د امريکا او انگلستان په مشرۍ د افغان

ادارې د اصلاح لپاره ډېرې ناکامې نسخې وړاندې کړې چې خپلو ځانونو ته له لویو ډالري معاشونو او امتیازاتو پرته یې بله پایله نه درلوده. د کمپسیون زیاترو بهرنیو سلاکارانو د ساعت په حساب حق الزحمه اخیسته، د کمپسیون غړیو او مامورینو هم لوړ معاشونه درلودل.

په پایله کې په اداره او معاشونو کې څو ډوله سیستم رامنځته شو. دا په داسې حال کې وه چې بېلابېلو ډلو په ډېر حرص او تلوسه هڅه کوله چې خپل خلک په اداره او نظام کې وگوماري چې فرصت له لاسه ورنکړي. لنډه دا چې د دولتي مقامونو نیول په یوه بڼه جنګي غنیمت وګڼل شو چې له متحدې جبهې سره اړوندو کسانو او له لوېدیځ نه راغلیو او په هغوی پورې تړلیو افغانانو په دې کې اصلي ونډې ترلاسه کولې.

په بن کې د لنډ مهالې ادارې جوړښت هم د دې وضعې په رامنځته کېدو کې مرسته کوله. حکومت د ډلو او قومونو ترمنځ وېشل شوی و چې د «زمرې برخه» په هغو کې متحدې جبهې او په جبهه کې نظار شورا تر لاسه کړه. په یاد مې دي چې حامد کرزي ته د واک له سپارل کېدو څو ورځې وروسته، په یوه لمړینه ورځ استاد برهان الدین رباني د پیر سید احمد گیلاني د لیدو لپاره د ده کور ته راغی. ښاغلي رباني د لنډمهالې ادارې له ترکیب نه د شکایت په ترڅ کې کیسه وکړه چې د بن کنفرانس په بهیر کې دی څومره د ډاکتر عبدالله او محمد یونس قانوني تر فشارونو لاندې و. نوموړي وویل: «هغه مهال چې په بن کې کنفرانس روان و او د حکومت پر ترکیب بحثونه کېدل، یونس قانوني به پرلپسې زنگونه راته وهل او ټینګار یې کاوه چې په نوي حکومت کې له دې سره توافق وکړم چې د کورنیو چارو، دفاع او بهرنیو چارو وزارتونه ده، ډاکتر عبدالله او جنرال فهیم ته ورکړای شي. ما انکار کاوه خو د قانوني ټینګار زیاتېدو. له ځانه سره مې وویل چې دغه ځوانان ولې له

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۸۷

ځانه خپه کړم، ښه دا ده چې د هغوی وړاندیز ومنم، نړیواله ټولنه به یې و نه مني. دا چې بهرنيانو یو عمر د پراخ بنسټه حکومت نارې وهلې، ځکه خو دا ناشونې ده چې د یوې درې کسانو ته د دريو کليدي وزارتونو له ورکولو سره توافق وکړي. ما هغوی د دوی د خوښې وزارتونو لپاره وړاندې کړل، خو په حیرانۍ مې ولیدل چې ملگرو ملتونو او لوېدیښوالو له نه او نو پرته ومنل.»

د استاد رباني دغه کیسه چې زما په مخ کې یې وکړه په ښکاره ښيي چې امریکا او د دوی په پیروي ملگرو ملتونو او نورو لوېدیښو هېوادونو په افغانستان کې غوښتل دغسې اداره جوړه شي.

انتقالي ادارې باید دوه کارونه تر سره کړي وای: یو د اساسي قانون تدوین او بل د ولسمشرۍ انتخابات.

د اساسي قانون لویه جرگه د ۲۰۰۳ د ډسمبر پر ۱۴ مه (د ۱۳۸۲ لمریز د لیندۍ پر ۲۳مه) د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه او حامد کرزي په حضور کې د لویې جرگې په هغه خیمه کې چې د المان د حکومت لخوا مرسته شوې وه جوړه شوه. دغه مهال زه د فرانسې په سفارت کې هم په کار بوخت وم. ځکه په کومو ورځو کې چې د لویې جرگې په کمیټو کې گروپي کار هم دوام درلود، زه به د بهرنیو دیپلوماتانو هغه ځانگړي ځای ته ورتلم.

اساسي قانون له ډېرو بحثونو او ناندريو او یو ځل د جنرال عبدالرشید دوستم لخوا له تحریم وروسته بالاخره له ۲۲ ورځو وروسته د ۲۰۰۴ ز د جنوري پر ۴مه تصویب شو.

د اساسي قانون تصویب د ولسمشرۍ او پارلماني انتخاباتو لپاره لار پرانیستله. په دې ډول افغانستان د لومړي ځل لپاره د داوود خان له کودتا او یا لبر تر لبره د غويي د اوومې له کودتا وروسته د دیموکراسۍ پر اصولو ولاړ.

يوه عادي هېواد د بدلېدو په لور گام واخيست. خو اوږدو جگړو د افغانانو د ژوند په هر اړخ کې ډېرې بدې اغېزې پرېښې وې. هجرتونو او د افغانانو په سياسي چارو کې د بهرنيانو لاسونو ننوتلو ډېر لوی زيانونه اړولي وو، افغان ماشومان په پرديو چاپيريالونو کې ځوانان شوي وو، يو شمېر يې په همغه چاپيريالونو کې زېږېدلي وو. مذهبي او قومي مسايل چې د بېلا بېلو بهرنيو لوريو لخوا ورته لمن وهل کېده. يو شمېر افغان سياستوال چې له هېڅ نه رهبري ته رسېدلي وو قومي سياست او شعارونه يې د خپلې سياسي سوداگرۍ متاع گرځولې وه او له همدې لارې يې ځانونو ته پيروان او د پېښې ځای موندلی و.

ماته خوړلي طالبان ځينو د پښتنو استازي بلل چې له همدې زاويې په عام ډول پښتانه په پلازمېنه کې شکمن وگڼل شول او له ستونزو سره مخ شول. دا مې په ياد دي چې د جنوبي ولاياتو زياتره اوسېدونکي به کابل ته راغلل د پير صاحب کور به يې ځانته خوندي ځای گانې او هڅه به يې کوله چې هلته و اوسېدلای شي.

د بناغلي گيلاني د کور کوڅه د حکومت د يو شمېر امنيتي مسوولينو لخوا د «طالبانو کوڅې» په نامه شهرت موندلی و.

د ولسمشرۍ انتخابات د لومړي ځل لپاره د ۲۰۰۴ ز د اکتوبر پر ۹مه ترسره شول. د هغه څه پر خلاف چې په هند او پاکستان کې معمول وو، خلک آرام، درانه او بشپړ منظم په کتارونو کې ولاړ وو او خپل د خوښې نوماند ته يې رايه اچوله. په دې انتخاباتو کې ۱۸ تنو ځانونه ولسمشرۍ ته نومولي وو. مهم نوماندان د قومي تړاوونو پر بنسټ ډگر ته راوتلي وو. محمد يونس قانوني، جنرال عبدالرشيد دوستم او محمد محقق له پېژندل شويو نوماندانو

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۸۹

څخه وو، خو خلکو قومي تړاو ته له پام پرته حامد کرزي ته رایه ورکړه او نوموړی یې بریالی کړ.

د ولسمشرۍ لومړی ځل انتخابات افغانانو او د یوناما په چوکاټ کې بهرنيانو په ګډه ترسره کړل. وروستی پایلې د همدې کال د نومبر پر ۳مه اعلان شوې او حامد کرزي د افغانستان لومړنی انتخابي ولسمشر شو. د بن له کنفرانس وروسته ځینو فکر کاوه چې د افغانستان په سیاسي صحنه کې به د اساسي بدلونو شاهدان وي. د لوېدیزو هېوادونو زیاتې موسسې په بېلابېلو اړخونو لکه سیاست، مدني فعالیتونه، رسنۍ او نورو اړخونو کې فعالې شوې.

چې لومړنۍ یې د جمهوریت غوښتونکیو او دوهمې یې د متحده ایالاتو د دیموکراتانو د سیاسي څانګې د NDI او IRI اړوندې وې، دوی هڅه کوله چې په افغانستان کې نوي سیاسي ګوندونه وهڅوي.

له لنډمهالې ادارې جوړېدو وروسته یوه ورځ په پېښور کې جاوید کوهستاني زموږ کور ته راغی. هغه په ډېر ډاډه وویل: «نړیوال دا تصمیم لري چې د جهادي مشرانو پر ځای ځوانې څېرې راولي او نوي ګوندونه وهڅوي او مرستې ورسره وکړي چې د اوسنیو ګوندونو ځای ونیسي.»

ښاغلی کوهستاني د نوي سیاسي حزب د جوړولو په حال کې و.

د هېواد را وروسته بهیر وښودله چې هېڅ کوم نوی سیاسي ګوند او نوې څېرې پر دې ونه توانېدل چې د زړو سیاستوالو ځای ونیسي.

د ولسمشرۍ له انتخاباتو څو میاشتې وروسته یانې د ۲۰۰۵ ز کال په دویمې کې د ولسي جرګې انتخابات ترسره شول. په دې انتخاباتو کې د افغانستان په هر ګوټ کې ډېرو کسانو ځانونه ولسي جرګې او ولایتي شوراګانو ته نومولي وو. زه چې په وردگو ولایت کې ولسي جرګې ته سیالیو ته ولاړ وم و نه توانېدم چې د بریا رايې واخلم.

په ارگ کې د کار پیل

د پارلماني انتخاباتو د پایلو له اعلان نه څه موده وروسته یوه ورځ د ولسمشر فرهنگي سلاکار زلمي هېوادل را ته زنگ ووايه او وې ويل: «رييس صاحب په يوه نړيوال کنفرانس کې د گډون لپاره بهر ته ځي. په پام کې ده چې هلته مهمه وينا وکړي، غواړي چې تاسو او دانش بختياري د وينا په ليکلو کې ونډه واخلي او له دفتر سره مرسته وکړئ» پر دې مو ژمنه شوه چې سبا ته زه ارگ ته ورشم او له «کاوون کاکړ» سره چې د ولسمشر د پروگرامونو د تنظيم مسووليت يې پر غاړه و دغه موضوع تعقيب کړم. هماغسې مې وکړل او سهار ته د نوموړي دفتر ته ورغلم، له بناغلي بختياري سره مې همدلته وپېژندل.

دغه مهال د دفتر د رياست د سلاکارانو او د بېلابېلو څانگو د مسوولينو دفترونه په هغه ودانۍ کې وو چې په «ژېړه ودانۍ» مشهور و. د فرهنگي چارو د سلاکار زلمي هېوادل، د حقوقي سلاکار عبدالسلام عظيمي او د نړيوالو چارو سلاکار رنگين دادفر سپنتا دفترونه هم په دې ودانۍ کې وو. دغه وداني وروسته پنگه کړای شوه او پر ځای يې نوې ودانۍ د بېړنيو حالاتو لپاره د لازمو امکاناتو او وسايلو سره جوړه شوه چې د وسله والو ځواکونو د اعلي سرقوماندان د قوماندې مرکز و. دغه وداني د ملي يووالي حکومت پر مهال د «توحيد» مرکز په نامه ياده شوه.

د وينا د بشپړولو لپاره مو له ولسمشر سره څو ځلي وليدل چې په هغو کې به بناغلو عبدالسلام عظيمي، هېوادل، سپنتا، د دفتر رييس لودين، کاوون کاکړ او دانش بختياري هم وو.

ولسمشر را ته وويل چې يوه ناسته يوازې هم درسره لرم. وعده مو پر دې شوه چې د جمعې په ورځ د غرمې په يوولس نيمو بجو سره ووينو. ما هغه

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۹۱

څه چې تر دې مهاله ترسره کېږي وو ولسمشر ته تشریح کړل او دا لېوالتیا مې وښوده چې په حکومت کې کار وکړم چې د نوموړي لخوا په خوښۍ ومنل شوه. څه موده وروسته زه د «سیاسي مسایلو د تحلیلگر» په توګه د دفتر د ریاست په اړونده برخه کې وګومارل شوم. ولسمشر د دفتر رییس جاوید لودین ته هدایت ورکړ چې زما د ګومارنې دفتري چارې زر تر زره بشپړې کړي.

نوموړي په ځانګړې توګه ښاغلي لودین ته وویل: «پام ګوه، هغه ډالري معاش دې چې ځانته غوره کړی ده ته هم پیدا کړه.» هغه مهال یو شمېر دولتي کارکوونکيو ته له هغو څخه د USAID د ارګ د کارکوونکيو معاشونه د ملګرو ملتونو او نړیوال بانک لخوا د بېلا بېلو پروژو په چوکاټ کې ورکول کېدل. د ولسمشر موخه همدغه معاشونه وو.

ما جاوید لودین لومړی ځل د بن په کنفرانس کې ولید، هلته نور ځوانان هم چې له بېلا بېلو هېوادونو څخه راغلي وو له ملګرو ملتونو سره یې په قراردادي ډول د کنفرانس د دفتري چارو او د اسنادو د ژباړې په برخه کې همکاري کوله. دوهم ځل مې له نوموړي سره د حامد کرزي د انتخاباتي مبارزو د کمپاین په دفتر کې چې د پیر صاحب په کور کې و ولیدل. هغه مهال نوموړی د انتقالي ادارې د مشر ویاند و. په دې ډول مې د تحلیلگر په توګه د دفتر د رییس په دفتر کې کار پیل کړ.

سره له دې چې اوس ارګ د برېښنا، جنراتور او دفتري وسایلو لکه کمپیوټر او نورو خاوند شوی و خو تر اوسه یې زیاته برخه ویجاړه وه. له همدې امله یې یو شمېر دفترونه په لویو کانتینرونو کې ځای پر ځای شوي وو. ولسمشر به چې په کومو ورځو کې ځانګړی پروګرام نه درلود. ډوډۍ به یې د «ارشیف» په نامه په یوه ودانۍ کې له مامورینو او بېلابېلو مېلمنو سره خوړه.

په سر کې يو لوی مېز ايښی و چې ولسمشر، خاص مېلمان، سلاکاران او جگپوړي مامورين به يې شاوخوا ته کېناستل، تر هغه ښکته څو نور مېزونه اېښودل شوي وو چې نور مامورين به د هغو شاوخوا ته کېناستل او ډوډی به يې نوش جان کوله. ولسمشر ما ته څو ځله احوال راکړ چې «آرشیف» ته ورشم او ډوډی له دوی سره يو ځای وخورم. يو ځل هلته ورغلم، خو دوهم ځل چې ورتلم را ويې گرځولم را ته وې ويل: «نوم دې په هغه لیست کې نشته چې له ولسمشر سره يو ځای ډوډی خوري» ما هم ومنله او بيا «آرشیف» ته نه تلم. له دوه درې ورځو وروسته يې له سکرتریت نه بيا احوال راکړ چې رييس صاحب وايي: «راځه» ورغلم ولسمشر را نه وپوښتل چې دا څو ورځې ولې رانغلې، د لېست د ستونزې کيسه مې ورته وکړه، ولسمشر ډېر خپه شو وې ويل: «هېڅ لېست نشته، نه غواړي چې ته دلته راشې.» د دفتر رييس او د تشریفاتو رييس يې ورتل او ما ته يې وويل هره ورځ به غرمه دلته وي.

له يوې مودې وروسته ښاغلي کاوون کاکړ د هغه ستونزې په سبب چې په يوه بهرني سفر کې پېښه شوې وه دنده پرېښوده او پر ځای يې «داود مرادیان» چې نوی له انگلستان نه راغلی و زموږ د دفتر آمر وټاکل شو. ښاغلی مرادیان چې د نړيوالو چارو د سلاکار له دوستانو څخه و د کار د پيل په ورځو کې زما دفتر ته راغی او د خپل کار او پروگرام له څرنگوالي يې خبر کړم. هغه پر دې ټينگار کاوه چې «... ټکټ مه اوښه» يانې ټکټ مې پرانيستی دی او رييس صاحب ته مې هم ويلې چې که مې پروگرامونه هغسې چې زه يې غواړم، عملي نشي او کار زما په زړه پر مخ لاړ نشي زه به بېرته انگلستان ته ستون شم»

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۹۳

د مرادیان له راتلو سره ما له دې پرته چې خپل دفتر مې له لاسه ورکړم نور څه بدلون ونه لید. نوموړي هغه اطاق چې زما او «خلیل رومان» دفترونه پکې وو د ځان لپاره خوښ کړ او هماغه یې د ځان لپاره لازم بللی و. ښاغلي رومان دغه مهال دنده پرېښې وه.

د کار په بهیر کې به کله کله د ادارې له لوري له ستونزو سره مخ کېدم او هر ځل به ولسمشر مداخله وکړه او هغه به یې حل کړې. دغه بهیر به د دفتر پر رییس ښه نه لگېد. بالاخره یوه ورځ لودین ما ته وویل: «رییس صاحب مهربانه سپری دی، مور ټول پرې گران یو، خو ته ډېر پرې گران یې ورته ووايه چې بله دنده درکړي چې زموږ له ستونزو بېغمه شي.»

نوموړي دغه خبره له ولسمشر سره هم کړې وه. ولسمشر دغه مهال ما ته دا دنده سپارلې وه چې د بلوچستان او چین او پاکستان د اړیکو په باب معلومات زما له خپل تحلیل سره ورته چمتو کړم، یوه ورځ یې له ما نه پوښتنه وکړه چې څه ډول دنده غواړې. ورته و مې ویل: «ما مطبوعاتي کار کړی خو له سیاست سره په تړاو کې. که د ولسمشرۍ د مطبوعاتي سلاکار په توگه کار وي ښایي اغېزمن ثابت شم.» نوموړي قلم را واخیست او وې ویل چې «همدا اوس دا کار کوم.» خو بیا یې له لږ چوپتیا وروسته وویل: «په هېواد کې دننه او یا د باندې به یو اجرایی کار غوره وي، زه غواړم چې اجرایی صلاحیت ولرې.» خو ما پر سلاکارۍ ټینگار وکړ، هماغه و چې د ۱۳۸۴ کال د کب پر ۱۶مه (د ۲۰۰۶ کال په لومړیو کې) د حکم له صادرولو سره رسماً د ولسمشر د مطبوعاتي سلاکار په توگه وټاکل شوم.

په نوې دنده کې بیا هم په ارگ کې پاتې شوم. چې کله ښاغلی سپنتا د بهرنیو چارو د وزیر په توگه هغه وزارت ته لاړ ښاغلی مرادیان هم هلته ورغی، ښاغلی عظیمي د سترې محکمې د رییس په توگه وټاکل شو.

ولسمشر به معمولاً د ډوډۍ له خوړلو او لمانځه وروسته لنډ استراحت کاوه. یوه ورځ یې پر همدې مهال زه دفتر ته ور وغوښتم وې ویل چې غواړي ما د اطلاعات او کلتور د وزیر په توګه معرفي کړي. دا هغه مهال و چې «سید مخدوم رهین» د نوي جوړ شوي پارلمان لخوا له ستونزو سره مخ شو او د استیضاح په پایله کې سلب صلاحیت شوی و. د پارلمان په اند نوموړی نه و توانېدلی چې د رسنیو غیر اخلاقي بې جلبة خپرونو مخه ونیسي او ده پخپله د روژې په میاشت کې یوې تاجیکۍ سندرغاړې ته بلنه ورکړه او په کنسرت کې یې ګډون کړی و.

ولسمشر پخوا هم زه څو ځلې د ده په دفتر کې داسې غونډو ته ور وبللم چې د اطلاعات او کلتور وزیر او د ملي راډیو تلویزیون مسوولینو به پکې ګډون درلود. نوموړی د راډیو-تلویزیون له خپرونو خوشاله نه و. په دې غونډو کې به ښاغلي سپنتا هم ګډون کاوه، ځکه چې د راډیو تلویزیون نوی رییس د ده په معرفي ټاکل شوی و. کله چې ولسمشر ما ته د وزارت د کرسی وړاندیز وکړ د سلاکار په توګه مې د دندې له شپږو میاشتو لږه موده تېره شوې وه. ورته و مې ویل چې دا به غوره وي چې کومه ښځه دې مقام ته ونوموې، خو هغه مې خبره بایزه وغورځوله پر دې یې ټینګار وکړ چې په دې باره کې چا ته څه مه وایه. زه خپل دفتر ته راستون شوم او کار ته مې دوام ورکړ.

پارلمان نوی جوړ شوی او د هغو د رییس انتخاب او د تائید د رایې لپاره د کابینې ور معرفي کول داسې کارونه وو چې هغه مهال یې ولسمشر حامد کرزی سخت بوخت کړی و. زما او ولسمشر ترمنځ له ځانګړې ناستې څخه به شل ورځې تېرې شوې وې، د خپل کار په دفتر کې وم د غرمې د لسو یا یوولسو بجو شاوخوا د ولسمشر سکرتر «ناظر حسین رحيمي» زنگ ووايه

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۹۵

او وي ويل چې په بېره ځان رييس صاحب ته را ورسوه، چې کله دفتر ته ور ننوتم، لومړي مرستيال احمد ضيا مسعود او دوهم مرستيال محمد کريم خليلي، د چارو د ادارې رييس ډاکتر غلام فاروق وردگ او جاويد لودين ودرېدل او له ولسمشر سره د مخه ښې په حال کې وو. ولسمشر زه خپلو مرستيالانو ته ور معرفي کړم وي ويل: «دا دی هغه څوک چې ما يې په اړه درسره خبره کړې وه.» له سترې مشي وروسته د ولسمشر په هدايت بېرته خپل دفتر ته ستون شوم. لږ ځنډ وروسته د چارو د ادارې رييس راته زنگ وواژه د هغو اسنادو لېست يې را نه وغوښت چې له پارلمان نه د رايو د اخيستلو لپاره ضروري وو. زه کور ته لاړم، تحصيلي او نور اسناد مې چمتو کړل. ډېره موده وروسته ښاغلي وردگ راته کيسه وکړه چې ښاغلي احمد ضياء مسعود په پيل کې اطلاعات او کلتور وزارت ته زما له نوماند کېدو سره توافق کړی و د خپل کار دفتر ته له رسېدو سره يې نوموړي ته زنگ وهلی چې د ده د معرفي کار وځنډوه، ځکه چې څه پوښتنې يې په باب ورسره پيدا شوې دي، خو د چارو ادارې د ولسمشر په حکم له ځنډ پرته وزارت ته زما له نوماندۍ سره د ترانسپورت، اقتصاد، سوداګرۍ او ښځو چارو وزارتونو نوماندان رسنيو ته ور معرفي کړي وو او نور په هغو کې بدلون نشو راوستل کېدای. وروسته را ته معلومه شوه چې يو شمېر کسانو چې يا يې د لومړي مرستيال په دفتر کې کار کاوه او يا يې هلته راشه درشه درلوده نوموړي ته ويلي وو چې ګواکې ما پخوا په پېښور کې په ليکنو کې د احمد شاه مسعود په باب څه شيان ليکلي وو.

د لوړو زده کړو په وزارت کې زما د لوړو زده کړو د اسنادو په ارزونه کې هم ځنډ راغی.

گومارل شوي پلاوي سره له دې چې د هغه تعليمي ادارو انټرنېټي سايټونو ته مراجعه کړې وه چې ما درس پکې ويلي او هېڅ شک په هغو کې پاتې نه و، زما يا هم د ديپلومونو له تائيد نه ډډه کوله. هغوی د فرانسې د سفارت تصديق هم وغوښت، دغه کار هم وشو، د فرانسوي ژبې د ديپارټمنټ استاد يې له پوهنتون نه را وغوښت، نوموړي هم زما ټول اسناد تائيد کړل. بالاخره د وزارت د معينې مېرمن «پيکان» په مرسته مې په وزارت کې اسناد تائيد شول.

څو ورځې وروسته موږ پينځه تنه نوي معرفي شوي نوماند وزيران ولسي جرگې ته تلو، آن پارلمان ته تر تگ مخکې طلوع تلويزيون زما پر خلاف د منفي پروپاگانډ څپه را پورته کړه. کله به يې زه توندلاری اسلامپال، کله د حزب اسلامي جگپوړی غړی، کله متعصب پښتون معرفي کولم او په دې تړاو به يې د داسې کسانو منفي نظرونه خپرول چې زه به يې نه پېژندلم او لومړی ځل به يې زما نوم اورېدلی و. دغو منظمو تبليغاتو زه حيران کړم، خو دا چې ټول دروغ وو هېڅ انډېښنه مې نه درلوده.

بالاخره زه له څلورو نورو نوماندانو سره پارلمان ته لاړم او ټولو د تائيد رايې واخيستې. په دې ډول مير محمد امين فرهنگ د سوداگرۍ وزير، ډاکتره جليل شمس د اقتصاد وزير، احسان الله جاويد د ترانسپورت وزير، ډاکتره حسن بانو غضنفر د ښځو د چارو وزيره او زه د کلتور او ځوانانو وزير شوم. هغه مهال اطلاعات او کلتور وزارت رسمي نوم د کلتور او ځوانانو وزارت و، په لوحه يې د «کلتور، ځوانانو او توريزم وزارت» ليکل شوي وو.

په گلخانې ماڼۍ کې د لوړې تر مراسمو وروسته له نويو وزيرانو سره د خدای پامانۍ پر مهال ولسمشر ما ته وويل: «وزير صاحب پام کوه چې ستا وزارت ډېر جنجالي دی.»

څلويښت کاله په توپان کې | ۱۹۷

په پام کې وه چې نوي وزيران به د ولسمشرۍ له مرستيالانو څخه کوم يو معرفي کوي، زه لومړي مرستيال احمد ضيا مسعود معرفي کولم، په ټاکل شوي ساعت يې په صدارت ماڼۍ کې دفتر ته ورغلم او له هغه ځايه يو ځای وزارت ته لاړو.

د معرفي مراسم د مطبوعاتو په نړيوال تالار کې ترسره شول، د وزارت د بېلابېلو څانگو زيات شمېر مامورين راغلي وو، تالار تياره او هوا يې بويڼاکه او نمجنه وه، د لومړي مرستيال له وينا وروسته ښاغلي رهين وينا وکړه. نوموړي په خپله وينا کې وويل: «ښاغلی ځرم خوشاله نشي، ډېرې ستونزې دي، ته يوه دوپه وزارت ته راغلی يې.» بيا يې د آزادۍ مطبعې د مالي ستونزو څو مثالونه راوړل. زه تر هغه مهاله د دوپه په دقيقه مانا نه پوهېدم. تر هغه وروسته چې زه يې پخپل دفتر کې د کار پر کرسۍ کښېنوم او مېلمانه رخصت شول له يو چا نه مې د دوپه د مانا پوښتنه وکړه، ځواب يې راکړ چې «دوپه هغه پوروړی چې خپل پور نشي ادا کولای» دا ښه خبر نه و او زه يې فکر کولو ته اړ کړم. وپوهېدم چې د دې وزارت پر مسلکي چارو سربېره چې په څلورو پراخو ساحو کې وې زه بايد مالي او اداري چارو ته هم ځانگړې پاملرنه وکړم. هماغه و چې د خپلو لومړنيو اقداماتو په لړ کې مې د مالي او اداري اداره د معينيت کچې ته لوړه کړه او د توريزم نوی معين مې د توريزم او مالي او اداري معين په توگه ولسمشر ته وړاندیز وکړ. که څه هم دغه عنوان يو څه عجيب ښکارېدو خو زه مجبور وم چې دا کار وکړم. يوه ورځ په مجلس کې امرالله صالح د ملي امنيت عمومي رييس چې زما تر څنگ ناست و را ته وويل: «د وزير په توگه به ستا بريا په لومړي گام کې دا وي چې وزارت دې په خبرونو کې راشي، تر اوسه چې اصلاً خلک د هغو نوم نه اوري، ځکه چې فعاليت نه لري.»

د یادونې ده چې د چارو ادارې او د وزیرانو شورا دارلانشأ زما په وړاندیز د وزارت نوم پر «اطلاعات او کلتور» وزارت بدل کړ چې د کابینې له تصویب وروسته رسمي شو.

په اطلاعات او کلتور وزارت کې کار

د وزارت او د ښار په بېلابېلو برخو کې د هغو د نورو څانگو په دفترونو کې پر ظاهري چټلي او بې نظمۍ سربېره چې کله زه د ستونزو تل ته ورننوتم وپوهېدم چې د ظرفیتونو او وړتیاو کچه ډېره ټیټه ده، پر کار د پوهو ځوانو او فعالو کدرونو نشتوالی، زما په لار کې تر ټولو ستر خنډ و.

د ساري په توګه د پلان ریاست داسې کس اداره کاوه چې پر انګلیسي او یا بله کومه بهرنۍ با اعتباره ژبه یې خبرې نشوای کولای په داسې حال کې چې دغه ریاست له بهرنیو هېوادونو، ملاتړ کونکیو ادارو او مالیې وزارت سره د اړیکو دنده درلوده. د مالیې وزارت له دې اړخه ډېر شکایت درلود او زموږ وزارت ته یې په سپک نظر کتل. تياتر، فلم جوړول، موسیقي، کتاب چاپول او نور بشپړ په ټپه ولاړ وو.

د ودانۍ پاکولو ډېرې ورځې واخیستې. د کار په لومړیو ورځو کې د اروپایي هېوادونو له شپږو سفیرانو سره «فرانسس ویندرل» زما دفتر ته راغی. ویندرل هغه مهال د اروپایي اتحادیې سفیر و. هغوی د ملي رادیو تلویزیون د برخلیک لپاره زما دفتر ته راغلي وو. د هالنډ سفیر غوښتل چې تشناب ته لاړ شي. ما تر دغه مهاله د وزارت د ودانۍ د بیارغاونې کار نه و پیل کړی. تر ټولو غوره تشناب د وزیر و چې د غولي کاشي یې مات شوي وو، په یوه کونج کې یې یوه خیرنه پلاستيکي پرده راځړېده چې شا ته یې پر یوه لرګینه کرسی د اوسپني آبدان ایښی و. د تشناب هواکش فعال نه و، په داسې حال

څلویښت کاله په توپان کې | ۱۹۹

کې چې کړکۍ یې هم نه درلوده. خدای پوهېږي چې په هغه ورځ د یوه افغان په توګه څومره وشرمېدم.

وزارت ته نږدې په ملي آرشیف کې د تاریخي اسنادو په واسطه چې زموږ ملي شتمني ده، مامورینو برقي منقلونه روښانول او پر هغو یې خواږه پخول، چې د هغو غوړیو شاوخوا غوړه او چتله کړې وه.

د وزارت او راډیو تلویزیون په ټولو څانګو کې په دفترونو کې د دیګ پخولو کلتور دود شوی و.

د وزارت په ودانۍ کې د وزیر خانه سامان «محمد طاهر» چې په «باشي صاحب» مشهور و، یو بوډا او شریف انسان و. د وزیر اړوند لوبښي یې په یوه وړوکې احاطه کې د یوه دهلبز په کونج کې په دوو پلاستيکي خیرنو تشتونو کې مینځل. له فرهنګي معین نه مې وپوښتل: «دا خو عمومي وضعه ده، تاسو او وزیر صاحب ډوډۍ چېرته خوړله؟» نوموړي په ځواب کې را ته وویل: «ما او وزیر صاحب خپله ډوډۍ له جمیل هوټل نه راغوښتله». جمیل هوټل وزارت ته مخامخ پروت مېلمستون و. زیاتره کسان به چې له ولایاتو نه راتلل په دې مېلمستون کې به اوسېدل. وروسته خبر شوم چې وزارت د دغه هوټل هم پوروړی دی.

د مطبوعاتو د نړیوال تالار هوا بنده وه چې په لومړي پوړ کې و او د تشنابونو له امله یې هوا ډېره بد بویه وه. د دې تالار تر څنګ وړکتون و. هغو مېرمنو چې په وزرات کې دنده درلوده او وړوکي ماشومان یې درلودل له دې وړکتون یې ګټه اخیستلای شوای. خو د هغو هم هوا بنده وه او د لوبو د وسایلو هم هېڅ درک نه و.

کله مې چې پرېکړه وکړه چې د مطبوعاتو نړیوال تالار ورغوم زیات وخت یې په پاکولو ولګېد، د پردو له شا نه یې بوتل او هډوکي را وایستل، په تالار

کې د هېواد د تاريخي شخصيتونو تصويرونه لگېدلي وو چې غير هنري رسامي شوي وو. د ساري په توگه يو لاس اوږد او بل يې لنډ. د يوه پزه کره او د بل سترگه. ما دغه تصويرونه د هغو شخصيتونو سپکاوی وباله او د لرې کولو هدايت مې ورکړ.

د ملي گالري ودانۍ چې نوې د «نگارستان ملي» په نامه نومول شوې وه او دغه نومول د وزارت لاسته راوړنه شمېرل کېده، په ډېره بده وضعه کې وه، د بامونو څڅوبی او له کرکيو نه د گردونو ننوتلو د هېواد د نومياليو انځورگرانو هنري تابلوگانې چې يوازينی بېلگې وې له گواښ سره مخ کړې وې.

په وزارت کې مې د گوتو په شمېر ورځې تېرې شوې وې، يو مازيگر مې له ولسمشر سره د ليدو وعده درلوده. د گلخانې په لوی صالون کې انتظار وم چې ښاغلی رهين راغی. نوموړی په هند کې د افغانستان د سفير په توگه ټاکل شوی و. غوښتل يې چې امريکا ته د خپلې کورنۍ ليدو ته لار شي، له حامد کرزي نه د اجازې او مخه ښې لپاره راغلی و. په داسې حال کې چې دواړه له ولسمشر سره د ملاقات لپاره انتظار وو ده راته وويل چې د کار لومړيتوبونه مې څه شی دي، ما د خپلو کارونو د لومړيتوبونو په اړه لنډ معلومات ورکړل. له هغو جملې نه مې د کتابونو د چاپ يادونه هم وکړه، هغه په ځواب کې راته وويل: «دا ښه مفکوره نه ده، د کتاب چاپ د خصوصي سکتور کار دی، نه د وزارت.»

وروسته خبر شوم چې وزارت تر اوسه پورې تر څلور ټوکونو لږ کتابونه چاپ کړي وو، خو زما نظر د اطلاعات او کلتور وزارت د دندو په باب بشپړ توپير درلود. په هغه موده کې چې د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت دنده زما پر اوږو وه ټولټال ۳۳ عنوانه کتابونه د وزارت په تېره د بيهقي کتاب خپرولو موسسې له لوري چاپ شول، افغانستان د کتاب د نړيوال ستندرد د کتاب

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۰۱

نومره یا (ISBN) ترلاسه کړه. په داسې حال کې چې تر دې مخکې افغان خپرونکي اړ وو چې خپل کتابونه د یوه گاونډي هېواد تر کود لاندې خپاره کړي. د وزارت نوي سلاکار «نجیب الله منلي» په دې کې ډېر زحمت وگاله. کله چې ما وزارت پرېښود ۱۴ عنوانه کتابونه او د مقالو ټولگې چاپ ته چمتو وو، په دې موده کې مې هڅه وکړه چې په بېلابېلو مناسبتونو د کتابونو نندارتونونه پرانیزم، د ساري په توگه د نورو په مناسبت، د کتاب د نړیوالې ورځې په مناسبت، د خپلواکۍ د ورځې او داسې نور. په دغسې یوه نندارتون کې چې په کابل پوهنتون کې جوړ شوی و خپرندویانو د ۵.۱ میلیون افغانیو په ارزښت کتابونه وپلورل.

پر ۱۳۸۷ لمریز کال مې د بیهقي ریاست په چوکاټ کې د قرآن ټولنه جوړه کړه چې د قرآن کریم د خطي نسخې د خطاطۍ، لیکنې، تذهیب او اعرابو کار یې په کې زما د کار تر پایه تر ۱۶۹ یم مخ پورې یانې د ۹ مې پارې تر پيله رسېدلی و.

د بېلارې کوونکیو او غلطو تبلیغاتو لړۍ چې دې وزارت ته زما له نوماندۍ پیل شوې وه، زما د کار له پیل وروسته هم روانه وه. طلوع ټلويزيون هره ورځ زما پر خلاف د وزارت د کارونو په تړاو راپورونه خپرول.

د آيينې مرکز چې له آزادو رسنيو سره مرستې کولې او د فرانسويانو لخوا جوړ شوی لومړنی ځای و چې د وزارت د دندې له پیلولو وروسته یې زه لیدو ته ورغلم. «رضا دقتي» ایراني نښه فرانسوی چې د نړۍ له مشهورو عکاسانو څخه یو دی د دې مرکز مسوولیت یې پر اوږه و. نوموړی چې د مبارکۍ لپاره دفتر ته راغی، زما یو چوکاټ شوی تصویر یې چې همده اخیستی و ډالۍ راوړ. د خپل مرکز د لیدو بلنه یې راکړه.

څو ورځې وروسته د آينې مرکز ته ورغلم، د دوی له مسوولينو سره مې د دوی د فعاليتونو مستند فلم وکوت او يو شمېر دفترې څانگې مې يې وليدې. د مرکز ټولو کارکوونکيو زما تود هرکلی وکړ.

يوه يا دوې ورځې وروسته يو خبريال زما سکرتریت ته راغی او غوښتل يې چې د آينې په دفتر کې زما لخوا د ښځو عکاسانو د سپکاوي په تړاو زما نظر واخلي. ما له نظر ورکولو ډډه وکړه، ځکه دغه تور ما ته تر دې ډېر له ملنډو ډک ښکارېدو چې زه دې نظر پرې ورکړم. خو په حيراني مې وليدل چې دغه خبر خپور شو او ډېر تود غبرگون يې درلود، آن له هېواده بهر ته يې غږ ورسېد او د خبريالانو د دفاع د يو شمېر بنسټونو غبرگونونه يې هم را وپارول. تور داسې و چې گواکې ما د آينې مرکز د ليدو پر مهال چې کله يو شمېر ښځينه عکاسانو غوښتل زما تصوير واخلي ما په غوسه دوی ته وويل چې ښځې حق نه لري چې زما تصوير واخلي. ما په پيل کې په دوو دلايلو د دې تور پروا و نه کړه:

يو دا چې زه به ولې د يوې ښځينه عکاسې د تصوير اخيستلو مانع گرځېدم او دغه خبره نه رښتيا وه او نه معقوله. دوهم په دې دليل چې ما په اروپا کې ليدلي وو پخوا تر دې چې رسنی پر چا داسې تور پورې کړي سل ځله فکر کوي، ځکه د دروغو تور او تهمت قانوني تعقيب لري. خو په ډېره حيراني دلته مسأله بل ډول وه او هغو کسانو او ادارو چې ما يې تصور هم نشو کولای پر دې باور وکړ او غبرگون به يې ښود.

په همدې خاصه برخه او نورو برخو کې د نړيوالو اړوندو سازمانونو چلن زه پر دې وپوهولم چې لوېديز هېوادونه په عام ډول د ديموکراسۍ اصول يوازې د ځانونو لپاره غواړي، خو زموږ په څېر خلکو او هېوادونو ته نور متفاوت معيارونه لري.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۰۳

ما باید په وزارت کې ډېر کارونه ترسره کړي وای. ستونزه به هغه مهال زیاته شوه چې په ځینو اړخونو کې به له پخوا څخه د کړو اېښودل شویو بنسټونو سره مخ کېدم. د هغو سمول ډېر له ستونزو ډک او آن کله کله ناشوني و. له هغو څخه یو د بې جلبة او خپلسریو رسنیو رامنځته کېدل وو چې د قانون له منلو او پلي کېدا سره عادت نه وې، چې دې کار ته به اړ کېدلې سانسور به یې باله. لکه چې مخکې مې یې د مسلکي مسوولیت نه منلو مثالونو ته اشاره وکړه.

له یوې بې قانونه او بې جلبة دورې وروسته د نړۍ د منل شویو مسلکي اصولو چوکاټ ته د رسنیو ورننه ایستل چې په هغو کې د ژورنالیزم هغه لومړني اصول رعایت شي، پر رسنیو د فشار په مانا و. پر همدې دلیل په افغانستان کې اکثریت بې وسلې شوی ولس چې غږ یې هم نه درلود د هغو لوریو تر پرلپسې یرغل لاندې و چې په یو ډول یې کومه ټلويزیوني یا رادیويي فریکونسي تر لاسه کوله او یا یې د چاپي رسنۍ جواز لاسته راوړ. دې ډلې چې له هر چا سره غوښتل نابرابره جگړه کوله او د یوه هېوادوال شخصیت یې داغدار کاوه. په دې ډول فضا کې که د کومې رسنۍ خاوند یو خاص سیاسي لوری او موخه درلوده، له په خپل لاس کې رسنۍ څخه یې تر وروستي حده د هغو په ترلاسه کولو کې کار اخیستلای شو.

زموږ ټولنه د دیني، ټولنيزو او اخلاقي ارزښتونو خلاف خپرونو نه تر پزې راغلې وه. دوی په خپل کورني حریم د رسنیو له تېري نه په عذاب وو. ما په دې برخه کې څو ځله د رسنیو خاوندانو ته دا وویل چې:

«فریکونسي د ولس حق او شتمني ده، تاسو دغه حق په خپل لاس کې اخیستی. باید د ولس د ارزښتونو او گټو درناوی وکړئ.» خو بیا بیا یې زما په تړاو وویل او ولیکل چې: «ملي گټې یانې څه؟ موږ د ملي گټو تعریف نه

لرو.» د تلویزیونو په اصطلاح طنزیه پروگرامونو په وار وار په ډېره بې هنری د خلکو د سپکاوي او شخصیت توهین کاوه. په داسې حال کې چې د قرباني شویو کسانو له حقونو څخه دفاع سانسور گڼل کېدو. دغه ډول بې مسوولیتي او له هغو څخه د لوېدیزو سازمانونو او افرادو دفاع د ټولني د معنوي او دفاعي ارزښتونو له ماتېدو پرته بله پایله نه درلوده چې دا کار شعوري ترسره کېدو. ځکه هر ملت چې خپلو ارزښتونو ته درناوی ولري، هېڅکله د چا غلام کېږي نه.

د ملي راډیو ټلويزیون د برخلیک مسأله

کله چې وزات ته راغلم یوه توده او جنجالي مسأله چې زما په مخ کې وه چې باید حل کړې مې وای هغه د افغانستان د ملي راډیو-ټلويزیون برخلیک و. دغه رسنۍ سره له دې چې په زړه پورې پروگرامونه یې نه لرل او په خپرونو کې یې نوښت ډېر لږ لیدل کېدو، خو د دولت د رسمي ژبې په توگه یې زیات ارزښت او اعتبار درلود. د ډله ییزو رسنیو قانون وزارت ته زما له راتلو مخکې له یو لړ تعدیلاتو سره د کابینې له تصویب وروسته پارلمان ته استول شوی و. په دې قانون کې مهم بحث ملي راډیو-ټلويزیون خپلواک کېدل وو.

د لوېدیزو والو او د ملي راډیو-ټلويزیون د برحال رییس هڅه دا وه چې دغه اداره د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت له بدنه بېله کړای شي، د ساري په توگه لکه د «بي. بي. سي» د یوه خپلواک بورډ لخوا اداره شي. دغه بورډ هم د «محمد موسی معروفی» په مشرۍ جوړ شوی و، چې د راډیو-ټلويزیون عمومي رییس د هغو پروانه درلوده. د هېواد وضعې ته په پام ما د ملي راډیو-ټلويزیون غیر دولتي کېدل په گټه نه بلل. په دې تړاو مې له ولسمشر سره خبرې وکړې هغه هم همدغسې فکر کاوه. مور دواړه په دې نظر وو چې د

څلوربښت کاله په توپان کې | ۲۰۰۵

افغانستان دولت کمزوری دی، بهرنيان دلته پوځي، سياسي او استخباراتي حضور لري. بل لور ته همدغه بهرنيان له لازمي څارنې او کنټرول پرته د بېلابېلو رسنيو په جوړولو او پياوړي کولو بوخت دي.

دې وضعیت ته په پام دا نشو کېدای چې د يو شمېر لوېديزو هېوادونو په تقليد د دولت له لاسه يوازينی غريزه او تصويري رسنی و ایستل شي. خو لوېديزو په تېره اروپايي هېوادونو او وروسته امریکا متحده ایالاتو په ډېره لېوالتیا دغه مسأله تعقیبوله او له بېلابېلو لارو يې هڅه کوله چې ما پر دې قانع کړي چې ملي راډيو-ټلويزيون خپلواک او يا په اصطلاح عامه خدماتو ته وسپارل شي.

په وزارت کې زما د کار په لومړيو ورځو کې د اروپايي اتحاديې استازی فرانسس ويندرل د دې اتحاديې له څو سفيرانو سره زما دفتر ته راغلل، د ملي راډيو-ټلويزيون د غيردولتي کېدو د گټو په باب يې اوږدې خبرې راسره وکړې. هغه ژمنه وکړه چې زه د دوی له دې غوښتنې سره توافق وکړم، نو له وزارت سره به مالي مرسته وکړي او د ملي راډيو-ټلويزيون د پياوړتیا لپاره به تر ۶۰ ميليون يورو زياتې پيسې ځانگړې کړي.

د رسنيو قانون د ولسي جرگې په اړوند کمېسيون کې تر مطالعې او ارزونې لاندې و. حاجي محمد محقق د دې کمېسيون رييس و. د یاد قانون په حقوقي اړخ کې ستونزې وې. په ځانگړې توگه د راډيو-ټلويزيون د غيردولتي کېدو په تړاو. د ولسي جرگې ديني-فرهنگي او تعليمي کمېسيون له وزارت نه وغوښتل چې د قانون په تړاو خپل نظر ولسي جرگې ته واستوي او د هر اړخيزې ارزونې لپاره خپل استازي کمېسيون ته ور معرفي کړي. ما د وزارت له حقوقي مشاورينو هر يوه «سید يوسف حليم» چې هغه مهال د عدليې وزارت د تقنين رييس و او د دې کړنو د ليکلو پر مهال د سترې

څلوربښت کاله په توپان کې | ۲۰۶۱

محکمې رییس او د هېواد قاضي القضاة دی. استاد نصرالله ستانکزي او استاد گل رحمان قاضي سره تر پرلپسې مشورو وروسته د وزارت نظر د ولسي جرگې اړوند کمېسیون ته واستاوه او استازي مې هم پر قانون د گډ کار لپاره ور معرفي کړل.

پر دې سربېره دوه ځله پخپله د استاد محقق کور ته کارته سه ته ورغلم او د قانون ټولې نیمگړتیاوې او د ملي راډیو-ټلويزیون د غیر دولتي کېدو زیانونه مې ورته په تفصیل وویل.

ما له دې لیدنو څخه داسې انگېرله چې نوموړی راسره موافق و. خو وروسته جریاناتو وښودله چې ښاغلي محقق د لوېدیزووالو د غوښتنو له مخې عمل کاوه. د لوېدیزو هېوادونو سفیرانو په منظم او سیستماتیک ډول پارلمان ته تگ راتگ درلود او د ملي راډیو-ټلويزیون د غیر دولتي کېدو په اړه یې له خپل نفوذ څخه کار اخیست. د ژورنالستانو یو شمېر اتحادیو او بنسټونو هم چې د لوېدیزووالو له لوري ورسره مرستې کېدې، په دې مسأله کې له هغوی سره مرسته کوله.

د ملي راډیو-ټلويزیون دننه ستونزې

لکه چې پخوا مې یادونه وکړه ولسمشر له پيله د ملي راډیو-ټلويزیون له خپرونو خوښ نه و. پخوا تر دې چې زه د مطبوعاتي چارو سلاکار شم هغه بیا بیا د اطلاعاتو او فرهنگ له وزیر څخه وغوښتل چې په دې برخه کې د اصلاحاتو او سمون اقدام وکړي. ظاهراً دې کار نتیجه نه وه ورکړې. وروسته بیا په دغه مسأله کې دوه ځانگړي مجلسونه جوړ شول چې زه هم پکې وم. په دې دواړو مجلسونو کې ولسمشر بېله دې چې کومه مثبتې پایله ترلاسه کړي، وزیر او د راډیو-ټلويزیون دوو درې تنو ته چې په مجلس کې حاضر

څلويښت کاله په تويان کې | ۲۰۷

وو په غوسه او توندو الفاظو غونډې ختمې کړې. وزير ته يې وويل: «ته د دې کار له ترسره کولو ناتوانه يې يوازې له مړيو سره دې سروکار دی.» ولسمشر د دې رسنۍ په خپرونو کې د اصلاحاتو او سمون لپاره پر ۲۰۰۵ کال کې «نجيب الله روشن» د هغو عمومي رييس ټاکلی و. ما ښاغلی روشن هېڅکله نه و ليدلی او نه مې پېژاند. نوموړی د ښاغلي سپنتا ملگری او ايډيولوژيک انډيوال و چې له ده سره يې ډله سياسي سابقه درلوده. کوم بدلونونه چې ښاغلي روشن د ملي راډيو-ټلويزيون په خپرونو کې راوستلي وو ظاهراً د ولسمشر د قناعت وړ نه وو. نوموړي يو شمېر ځوانان دې ادارې ته راوستلي وو او لوړ ډالري معاشونه يې هغو ته ورکول، دا چې د ده مالي سرچينې کومې وې معلومه نه وه.

دغه شمېر چې ښايي اويا تنو ته رسېدل په اداره کې يوه لوړه او بشپړه بېله طبقه رامنځته کړې وه. هغوی له پخوانيو کارکوونکيو سره نه يوازې دا چې هېڅ اړيکې نه درلودې بلکې له هغوی سره يې له سپکاوي ډک چلن کاوه. پخوانيو مامورينو ځانونه گوبنه شوي بلل او فکر يې کاوه چې حق يې تر پښو لاندې کېږي. هغوی په ډېرو سختو شرايطو کې هم دغه اداره نه وه پرېښې او د آرشيف په شمول يې د ادارې ټول هست او بودخوندي ساتلي وو. اوس يې هم په ډېره لږه حکومتي تنخوا کار کاوه.

پر دې ټولو سربېره په يوه مجلس کې چې د ولسمشر په دفتر کې مو درلود او په هغو کې ښاغلی رهين او د ملي راډيو ټلويزيون مرستيال «ښاغلی نادر احمدي» هم وو ځکه چې ښاغلی روشن له هېواده د باندې و، ما وليدل چې ولسمشر د ښاغلي احمدي په ځواب کې د روشن او د هغه له ځوانانو کلکه ننگه وکړه او وې ويل: «تاسو خو نشئ کولای، پرېږدئ چې ځوانان کار وکړي.» ولسمشر د راډيو-ټلويزيون له رييس نه د وزير شکايتونو ته هم

غور نه نیو. په دې ډول راډیو-ټلوویزیون له وزارت نه عملاً خپلواک فعالیت کاوه او ټول واک یې د عمومي رییس او هماغه غیر دولتي تشکیل په لاس کې و چې عمومي رییس ورته جوړ کړی و.

زه په دغسې وضعیت کې د وزارت په دنده وگومارل شوم. ښاغلي روشن په پیل کې هڅه کوله چې ما راضي وساتي او پخپله خپلسری ته دوام ورکړي. د ساري په توگه زما د کار د پیل په لومړیو اونیو کې چې د بهرنیو خبرونو خانگه د المان د «دویچ ویله» په مرسته په نوې بڼه پرانیستل شوه. د پرانیستې په مراسمو کې د افغانستان او المان د بهرنیو چارو وزیرانو د راډیو-ټلوویزیون عمومي رییس بدرگه کاوه. زه هم هلته حاضر وم خو د یوه نابللي مېلمه په څېر. د پټی له پرېکولو وروسته ښاغلي روشن را ته وویل: «وزیر صاحب تاسو ته مو په هغه سټوډیو کې یوه مرکه چمتو کړې او موږ د جرمني د بهرنیو چارو له وزیر سره یوې بلې سټوډیو ته څو چې هلته یو ټلوویزیوني بحث لرو.»

زه د خپلې مرکې لپاره لاپم او دوی درې واړو په الماني ژبه خپل پروگرام مخې ته بوت.

ښاغلی روشن پوهېدو چې د ولسمشر له ماشومانو سره مینه ده، د جمعې یوه ورځ یې هغه ته بلنه ورکړه او په سټوډیو کې یې د ماشومانو پروگرام ورته جوړ کړ. خو ولسمشر چې څه هیلې درلودې په تېره د یوې ملي رسنۍ په توگه یې چې د ملي ارزښتونو او سیاستونو په دفاع او د هېواد د فرهنګي شتمنۍ د غبرگون په اړه د ملي راډیو-ټلوویزیون فعالېدل غوښتل هغه هیلې یې پوره نه شوې.

په ملي ټلوویزیون کې په ډېر دقت د یوې ذایقې او یوه ځانگړې فکر لپاره کار کېدو او یوه ځانگړې گروپ پر هغو واکمني درلوده. دې گروپ یو

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۰۹

شمېر دولتي مامورین په تمه کړي او له ځان سره یې ملگري کړي وو. دغه گروپ د ریاستونو او مدیریتونو د ترلاسه کولو لپاره، د سکتوري دندو په څېر د اداري پراوونو له بشپړولو پرته خپل کار ته دوام ورکاوه. ښاغلي روشن د ملي راډیو- ټلوویزیون په غیر دولتي کېدو هم زړه تړلی و. ده فکر کاوه چې له دې کار سره به له اطلاعات او کلتور وزارت نه بېغمه شي.

په پایله کې یوه لویه جبهه جوړه شوې وه او د وزارت له تشکیلاتو نه یې د راډیو- ټلوویزیون د ایستلو لپاره ډېر توند کار کاوه. په دې جبهه کې بهرنيان او له دوی سره تړلي کورني کسان وو چې هر لوري په دې مبارزه کې خپلې خپلې گټې لټولې. بهرنيانو غوښتل چې له حکومت نه غږ واخلي چې د اړتیا پر مهال حکومت او ولسمشر خپل غږ ولس ته و نه رسولای شي. د بهرنيو لوریو لخوا جوړ شوي بنسټونه او اتحادیې د خپل «فنا» په غم کې وو. د یو شمېر رسنیو مسوولین او د پارلمان غړي چې زه یې ښه نه اېسېدم او فکر یې کاوه چې زه یو توندلاری مسلمان او متعصب پښتون یم، زما د کمزوري کولو په نیت او بالاخره زموږ د بهرنيو چارو وزارت په پراخ ملاتړ ښاغلي روشن پر دغه ملي اداره د خپلو فکري او سیاسي ملگرو د حاکمیت ټینګولو په خاطر له بهرنيانو سره په ګډه یو بل ته لاسونه سره ور کړل، له اطلاعات او کلتور وزارت نه د ملي راډیو- ټلوویزیون د خپلواک کولو او د عامه خدماتو رسنۍ پر بدلولو شعارونه یې تاوده کړل او زما پر خلاف ډگر ته را ووتل.

پر «۲۰۰۶» ز کال «سیف ساحل» د ملي راډیو رییس تقاعد شو، ما ته راډیو ډېر ارزښت درلود، ځکه چې د افغانستان په هر کلي او بانډه کې اورېدل کېده. که موږ ښې خپرونې درلودای د نا امنیو ځینې ستونزې هم چې نوې را پیدا شوې وې حل کېدای شوای.

ښاغلی روشن له معمول سره سم په المان کې و، د هغه له مرستیال نادر احمدي سره مې چې د عمومي ریاست سرپرست هم و د ور شخص په باب مشوره وکړه، د ده په مشوره مې «عبدالغني مدقق» چې له پخوانیو کارکوونکیو او د ټلويزيون له نطقانو څخه و دې کار ته غوره کړ. ښاغلی مدقق فعال ځوان و، تر دې وروسته چې د نوموړي د ټاکل کېدو چارې بشپړې شوې او د ولسمشر منظوري راغله د اصولو له مخې هغه ادارې ته چې تر دې وروسته یې مسوولیت ور په غاړه و باید رسماً ور معرفي شوی وای. د وزارت اداري معین د نوموړي د معرفي کولو لپاره ورغلی و، خو ښاغلي روشن چې اوس هېواد ته راستون شوی و، په ډېر سپک چلن د ملي راډیو د نوي رییس له معرفي کولو انکار وکړ، پر دې سربېره یې په گواښنه لهجه ویلي وو: «زه نه غواړم چې ښاغلی مدقق د ملي راډیو رییس شي زما کانديد بل څوک دی.»

په هر صورت ښاغلی مدقق رسماً معرفي شو او هغه سره له دې چې عمومي رییس یې د کار په مخکې ستونزې جوړولې عملي کار یې هم پیل کړ، که څه هم په کار کې یې ځنډ او ستونزې راغلې.

دا لومړی ځل و چې د ملي راډیو-ټلويزيون رییس عملاً زما په مخ کې ودرېد او د اداري اصولو په ترپښو لاندې کولو یې آن د ولسمشر له لاسلیک منلو څخه هم ډډه وکړه، خو لویه ستونزه دلته وه چې په ملي راډیو-ټلويزيون کې د داسې یوه گروپ ځای پر ځای کولو چې هېڅ رسمیت یې نه درلود او مسوولیت ته یې غاړه نه اېښودله، بیا هم په خپرونو کې د ښاغلي روشن لخوا ډېر لږ ظاهري بدلون راغی او بس. د هرې ورځې په تېرېدو د ملي راډیو-ټلويزيون پخوانیو مامورینو او کارکوونکیو لا زیات ځانونه

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۱۱

ګوښه شوي او بې واکه احساسول. په ځانګړې توګه دا چې د دوی دولتي معاشونه د عمومي رییس د ګروپ په پرتله ډېر لږ او په هېڅ شمار وو. زه په ستونزمن حالت کې وم. له یوه پلوه ولسمشر د خپرونو سمون غوښت او زه د مسوول په توګه ورته ځواب ویونکی وم. بل لور ته ښاغلي روشن چې په ملي راډیو-ټلوویزیون کې د مطلق حاکمیت کومه فضا جوړه کړې وه د بهرنیو چارو د وزیر په فعاله همکارۍ یې په بهرنیو کړیو او سفارتونو کې زما د منفي تصویر خپرولو هڅه کوله. هغوی زه د بیان د آزادۍ او د ښځو د حقونو او نورو د مخالف په نامه معرفي کولم. له همدې لارې یې د ملي راډیو-ټلوویزیون د غیردولتي کېدو او د عامه خدماتو په رسنۍ د بدلېدو لپاره ډېره استفاده کوله.

وخت تېرېدو خو د خپرونو او خبري سرویس د غوره والي څرک نه تر سترګو کېدو. په خبري برخه کې د ښه والي د راتلو لپاره باید د هغو مدیریت یانې په ملي راډیو-ټلوویزیون کې د «اطلاعاتو مدیریت» کې اصلاحات راغلي وای او ښه فعال شوی وای. د همدې لپاره مې تصمیم ونيو چې د مدیر پر ځای یې د ټلوویزیون یو پخوانی خبریال «جمال کوتوال» راولم. زما دغه تصمیم د ټلوویزیون د غیر رسمي تشکیل پر مزاج ښه و نه لګېد، ماسپینین مهال یې احوال راکړ چې دغه ګروپ له ښاغلي روشن نه چې بیا هم په بهر کې و دا هدایت اخیستی دی چې د شپې د اتو بجو خبرونو د خپرېدو اجازه دې نه ورکوي.

وې ویل چې د اطلاعاتو د ادارې کارکوونکیو اعتصاب کړی دی او د دې ادارې په مشرۍ کې چې کوم بدلون راغلی، دوی ورسره مخالف دي. د ملي راډیو-ټلوویزیون له عمومي مرستیال او سرپرست ښاغلي نادر احمدي سره مې تماس ونيو او د وضعیت پوښتنه مې ترې وکړه. نوموړي را ته وویل: «په

نوي ټاکنه څوک اعتراض نه لري، يوازې هماغه يو گروپ دی چې نور يې هم د اطلاعاتو په اطاق کې د عمومي رييس په هدايت راټول کړي او اعتصاب ته يې هڅوي. حقيقت دا دی چې نور کارکوونکي له دې گروپ نه ډېره کرکه لري، خو ورته ويل کېږي چې دا د عمومي رييس صاحب امر دی.»

ښاغلي نادري ته مې وويل چې د دې کار مخه ونيسي او پرېږدي چې ملي راډيو- ټلويزيون د گوتو په شمېر کسانو چې رسميت هم نه لري د عقدو او ځان غوښتنو ښکار شي، خو و مې ليدل چې زما له نېغې مداخلې پرته به دغه موضوع حل نشي او د دغه مطلقې ادارې پر وړاندې چې پرې تپل شوې وه د ډېرو کسانو جرئت ترې اخيستل شوی و.

ځکه خو مې تصميم ونيو چې پخپله راډيو ټلويزيون ته ورشم، د اطلاعاتو په مديريت کې ستونزه حل کړم. کله چې د اطلاعاتو لوی اطاق ته ورننوتم زيات شمېر کارکوونکي او نطقان ناست او له کاره يې لاس اخيستی و.

ښايي شمېر به يې د ۴۰ تنو په شاوخوا کې و. ورته و مې ويل:

«څوک اعتراض لري او اعتراض يې پر څه دی؟» د دوی له منځه يوازې يو ځوان د «سنجر سهيل» په نامه جگ شو او وې ويل: «تر څو زموږ پخوانی مدير بېرته رانښي، موږ کار نه کوو او نن شپه د ټلويزيون خبرونه هم نه خپرېږي.» ما ښاغلی سهيل د پېښور له وخته پېژانده. نوموړي زموږ کور ته په نږدې مارکيټ کې کار کاوه. د ليک لوست سره يې مينه وه. ما به د وطن مجلې نوې گڼه چې هر کله به راوته ده ته ورکوله. نوموړی يې له لوستونکيو او مينه والو څخه و، کله به يې کوم شعر هم د خپرولو لپاره را کاوه چې له لږ سمون وروسته به په مجله کې خپرېده.

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۱۳

د نوموړي دلايل د قناعت وړ نه وو، په ځانگړې توگه دا چې نوموړي له هغو کسانو څخه و چې د رسميت د نه درلودو په دليل يې اصولاً په دغه اداره کې بايد دنده نه درلودای، هغه هم په داسې يوه مهمه برخه کې. وروسته د ده د خبرو په تاييد د راډيو-تلويزيون يوه پخواني خبريال خبرې وکړې. پوښتنه مې وکړه چې بل څوک د ويلو لپاره څه لري؟ چا ځواب را نه کړ، ما په اداره کې د بدلون راوستلو دلايل ورته وويل او زياته مې کړه چې په اداره کې د بدلون راوستل د وزير له واکونو څخه دي چې څه ډول لازمه وينی، عملي کېږي. بيا مې ورته وويل چې څوک د وزارت پر تصميم اعتراض لري پر خپل ځای دې ودرېږي. درې تنه ودرېدل، نور پخپلو ځايونو ناست وو. و مې ويل: «تاسو چې اعتراض لرئ او شمېر مو هم درې تنه دی، رسميت هم نه لرئ، مهرباني وکړئ له اطاقه ووځئ، نور دې خپلو کارونو ته دوام ورکړي.»

دغه درې تنه چې يوه نجلی او دوه ځوانان وو له اطاقه ووتل، نور له خپلو ځايونو راپورته شول او کار يې پيل کړ. ما ورته وويل: «له نطاقانو نه نن څوک نوکري دي» ځواب يې راکړ: «ماري مطمئن» ورته و مې ويل چې ټول خپل کار ته د پخوا په څېر دوام ورکړي.

په هغه شپه د شپې د اتو بجو تر خبرونو خپرېدو پورې د اطلاعاتو په مديريت کې پاتې شوم. چې خبرونه پای ته ورسېدل کور ته ستون شوم. له دې پېښې وروسته د بناغلي روشن د غير رسمي او غير قانوني گروپ تر بشپړ ايستلو پورې پر ما ډېر فشارونه راغلل. بناغلي روشن به هر وخت د ولسمشر له دفتر سره اړيکه نيوله او گواښ به يې کاوه چې استعفا به ورکړي. بناغلي سپنتا پر ولسمشر فشار راوړ او ويل به يې: «رييس صاحب زما له

یوازیني ملګري نه دفاع نه کوي، یو متعصب او مستبد ګروپ یې د کار خنډ کېږي، که نوموړی استعفا ته اړ شي، زه هم استعفا ورکوم.»

په کورنیو او بهرنیو رسنیو کې توند تبلیغات کېدل او داسې ویل کېدل چې ګواکي ما د خپلو ساتونکیو په زور د راډیو-ټلوویزیون زیات شمېر بحال کارکوونکي له دې ادارې څخه شړلي دي. په همدې لانجو کې د ملګرو ملتونو د سرمشري ځانګړی استازی یا د یوناما مشر چې یو الماني و زما دفتر ته راغی. نوموړي د ملي راډیو-ټلوویزیون له عمومي رییس نه دفاع کوله او هڅه یې کوله چې ما ته دا را وښيي چې د نوموړي او یا د هغه د همکارانو په برطرفولو به د ولسواکۍ او بیان آزادۍ پر خلاف لوی جرم وکړم. ورته و مې ویل: «که په المان کې تصمیم ونیول شي چې د پلاني ټلوویزیون رییس دې له دندې لرې شي، آیا زموږ سفیر به چارواکیو ته ورشي او پر هغه به اعتراض وکړي؟» ورته و مې ویل: «دا زموږ هېواد دی او موږ دلته د قوانینو په رڼا کې له خپلو ګټو سره سم عمل کوو.» زموږ مجلس په ډېره بده فضا کې پایته ورسېد او ما هغه آن د دفتر تر دروازې بدرګه نه کړ.

ښاغلي روشن له څو رسنیو سره چې زما د کار له پیله زما پر خلاف په تبلیغاتو بوختې وې، تر مرکو وروسته چې د ده د بهرنیو ملاتړ کوونکیو فریادونه هم اوچت شول ده له دندې استعفا وکړه او له خپل مرستیال ښاغلي احمدي څخه یې هیله وکړه چې د مخه ښې پر مهال یو شمېر مامورین ورته حاضر کړي او له هغه شپږو څخه فلم هم واخلي.

د پالیسي او عمل ګروپ یا (PAG) Policy Action Group

له ۲۰۰۵ څخه د ناامنیو نښې د منظمو او سازمانی شویو پېښو په بڼه را څرګندې شوې. د هېواد جنوبي ولایتونه د داسې پېښو شاهد شول چې تر شا یې منظم پروګرامونه ښکارېدل. تر دې وړاندې هم په افغانستان کې

څلورنښت کاله په توپان کې | ۲۱۵

داسې پېښې کېدې خو هغه نامنظمې او تیت او پرک وې. زه پر ۲۰۰۳ کال له یوه جګپوړي پلاوي سره د ترجمان په توګه ارګ ته تللی وم. په هغه مجلس کې حامد کرزي فرانسوي وزیر ته وویل چې دوی راپور لري چې پاکستان د هغه طالبانو په تنظیم او وسله وال کولو لاس پورې کړې چې غواړي په افغانستان کې نا امنی راولي. نوموړي له فرانسويانو وغوښتل چې د اروپايي اتحاديې په کچه له دې کار څخه د پاکستان د ایسارولو په اړه مرسته وکړي. د وخت په تېرېدو سره دغه فعالیتونه لا منظم کېدل. د ارزګان او زابل ولایتونه له هغو جملې څخه وو چې دغه ډول فعالیتونه پکې پیل شول. وروسته بیا د هلمند او کندهار نوبت راغی.

نامنیو او د ترهګرۍ پېښو حکومت او ولسمشر په اندېښنه کې واچول. زه پخپله د اطلاعات او کلتور د وزیر په توګه په اونۍ کې یو ځل له خپلې کورنۍ سره په وردګو ولایت کې خپل کلي ته تلم او ماښام به له هغه ځایه کابل ته را خوځېدم. زیاتره وختونه به مو د ماښام لمونځ د سالارو په بازار کې ادا کاوه چې وروسته دغه ځای د ولایت تر ټولو په خطرناک ځای بدل شو. له یوې مودې وروسته مې خپلوانو په تیاره کې له سفره منع کړم او څو اونۍ وروسته یې را نه هیله وکړه چې د احتمالي خطرونو له امله باید کلي ته له تلو ډډه وکړم.

ولسمشر تر دې ډېر پخوا د هېواد په ځینو برخو کې د نامنیو پېښو ته پام و. هغه مهال چې ما په ارګ کې د تحلیلګر او وروسته د مطبوعاتي سلاکار په توګه دنده درلوده، ولسمشر د چارو ادارې ته دنده سپارلې وه چې د هېواد د بېلابېلو ولایتونو سپین بریږي او د خلکو استازي را دعوت کړي. نوموړي له ما وغوښتل چې په دې ټولو ناستو کې ورسره حاضر وم. ولسمشر په هر ځل د درې-څلورو ولایتونو له قومي مشرانو سره د چار چنارونو تر سیوري

لاندې لیدل، د هغوی خبرې به یې اورېدلې، د نا امنۍ د مخ په زیاتېدو دلایل یې ترې پوښتل او له هغو سره د مقابلې او حل لارې به یې ترې غوښتلې. له دې سره یې هممهاله پر همدغه مسأله نړیوالې ټولنې او د هغوی له قوماندانانو سره په سیاسي او پوځي کچه په منظم ډول بحثونه کول.

په دې لړ کې په یوه غونډه کې چې د امریکا، د دوی د متحدینو، ملګرو ملتونو او ایساف له سیاسي او پوځي استازيو سره په ارګ کې ماسخوتن مهال جوړه شوه ولسمشر په دې تړاو خپله اندېښنه وښوده او د دې چارې لپاره یې د یوه منظم میکانیزم غوښتنه وکړه. ما لومړی ځل په دغه مجلس کې ګډون کړی و چې ښایي په دې مسأله کې دا دوهمه غونډه وه. له افغان لوري زیاتو وزیرانو په دې کې ګډون کړی و. د غونډې پایله دا وه چې په ځینو ولایتونو کې د نا امنیو د ډېرېدو سببونه د بیارغاونې او په اقتصادي برخه کې د کار پخوالی، د بېلابېلو دولتي ادارو ترمنځ نه همغږي په تېره په امنیتي سکتور کې دغه ستونزه او خلکو ته د حکومت له لوري په مثبت پیغام رسولو کې ناتواني ده. د دې ستونزو د لرې کولو او د ولس او حکومت ترمنځ د واټن د راکمولو لپاره پرېکړه وشوه چې یو شریک میکانیزم د «پالیسي او عمل ګروپ» په نامه جوړ شي، په دې میکانیزم کې هم بهرنیانو او هم افغانانو په ګډه کار کاوه. د عمل او پالیسي ګروپ (پالیسي اکشن ګروپ) درې ستنې درلودې: یوه امنیتي ستنه، دوهمه د بیارغاونې او درېیمه یې د تبلیغاتو او اړیکو.

د پالیسي او عمل ګروپ عمومي رییس پخپله ولسمشر و چې په میاشت کې یو ځل او یا له اړتیا سره سم د ده تر مشرۍ لاندې غونډه جوړېده.

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۱۷

پرېکړه وشوه چې د ملي امنيت شورا په دفتر کې دغه گروپ خپلې اونيزې غونډې منظمې جوړې کړي چې مشري به يې د امنيتي ستنې د ملي امنيت د سلاکار پر غاړه وي.

د بيارغاونې د ستنې مشري د پوهنې وزير «محمد حنيف اتمر» او د اړيکو د ستنې مشري زما «د اطلاعاتو او کلتور وزير عبدالکریم خرم» پر غاړه وه. په دې ډول مور هره اونۍ د امنيت شورا په دفتر کې په ارگ کې د «ډاکتر زلمي رسول» په رياست د امريکا متحده ايالاتو، برېتانيا، استراليا، هالنډ له سفيرانو او د اروپايي اتحاديې له سفير چې هغه مهال فرانسس ويندرل و، د يوناما له رييس، د ايساف او امريکايي او بریتانوي ځواکونو له قوماندانانو سره د يوه مېز په شاوخوا راټولېدو. د ترسره شويو کارونو راپورونه مو وړاندې کول او د نويو چارو د ترسره کولو لپاره مو دندې اخيستې.

د دفاع او کورنيو چارو وزيران او د ملي امنيت رييس د دې غونډو له دايمي غړيو څخه وو. د کليو د پراختيا او رغاونې وزير په منظم ډول په دې غونډو کې برخه اخيسته او نور وزيران د اړتيا له مخې غونډې ته رابلل کېدل. د اونۍ په اوږدو کې د هرې ستنې رييسانو د خپلو وزارتونو د ورځنيو کارونو تر څنگ د خپل گروپ دندې هم مخ ته وړې.

ښاغلی اتمر په دې دليل چې گواکې د کليو پراختيا او رغاونې په وزارت کې ښه ځلېدلی و او بريالی وزير پېژندل کېدو د پاليسي او عمل د بيارغاونې د ستنې د مشرتابه په توگه راغی.

بهرنيانو د گروپ په غونډو کې زيات يادښتونه اخيستل، کتابچې به يې ډکې کړې، خبرې به يې هم ډېرې کولې، خو تر پايه مې د دوی لخوا داسې د حساب وړ کار چې ترسره کړی يې وي و نه ليد.

د ولسمشر تر مشرۍ لاندې عمومي غونډې ډېرې لږ کېدلې.

هرې ستنې پخپل نوبت اونيزې غونډې درلودې. د تبليغاتو او اړيکو د ستنې غونډې چې په اطلاعاتو او کلتور وزارت کې تر سره کېدې د امريکا او بریتانيا د سفارتونو استازيو، د يوناما، امريکايي پوځ، د ايساف د تبليغاتو د څانگې استازيو پکې گډون کاوه. د امريکا د نړيوال انکشاف ادارې (USAID) استازي، له افغاني اړخه د حج او اوقافو وزارت، ملي راډيو-ټلويزيون، د اړتيا پر مهال د وزارت د نورو څانگو استازيو او د ملي امنيت شورا د دفتر استازي گډون کاوه. زموږ دنده دا وه چې د دولت مثبت پيغامونه خلکو ته ورسوو. له هغوی سره اړيکې ټينگې کړو او د بيارغاونې چارې خلکو ته منعکسې کړو. موږ بايد خلکو ته حقايق رسولي وای چې د مخالفينو د تبليغاتو تر اغېز لاندې نه وای راغلي او پر دې باوري شوي وای چې حکومت د ولس د خیر او سوکالیټي لپاره مهم کارونه تر سره کړي او نور مهم کارونه به ترسره کړي.

په دغسې يوه غونډه کې ما وړانديز وکړ چې هر وزارت او مرکزي او محلي اداره بايد ويندوی ولري، ځکه چې اطلاعات او کلتور وزارت او د ولسمشر ويندوی نشي کولای د بېلابېلو وزارتونو د تخنيکي مسایلو په باب په ښه ډول توضيحات ورکړي. له دغه وړانديز نه بهرنيانو ډېر تود هرکلی وکړ. هماغه و چې زموږ په حکومت کې د ويندوی او د ويندوی د مرستيال بازار ډېر تود شو. د دې ويندويانو يو شمېر يې په هغه مرکز کې چې وروسته موږ جوړ کړ وروزل شول. بهرنيانو له دې سره ډېره مينه وښوده چې د دوی له نظره د ځينو مهمو وزارتونو د ويندويانو دفترونه په ښو وسايلو سنبال کړي او له ويندويانو سره يې نږدې اړيکې ولري. دغه لړۍ بالاخره تر دې پورې ورسېده چې د ځينو وزارتونو د ويندويانو په ټاکلو کې بهرنيانو نېغ نظرونه

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۱۹

ورکول او وزیر به یې په یوه بڼه دې ته اړ کاوه چې د دوی د نظر وړ سړی خپل ویندوی وټاکي.

د بهرنيانو نظر او چلن به کله کله په دې برخه کې د ملنډو بڼه غوره کړه او زه به یې اړ کړم چې مخالفت ورسره وکړم. په دې لړ کې د امریکا د نړیوال انکشاف ادارې (USAID) استازې «مېرمن رابین جانسن» نظر ډېر حیرانوونکی و. د نوموړې د هوایي او غیر عملي وړاندیزونو او آمرانه مداخلو په سبب زه مجبور شوم چې توند مخالفت ورسره وکړم.

د یادې مېرمنې له وړاندیزونو یو دا و چې له جگړې نه د مخالفو جنگیالیو د راگرځولو او په جنوبي ولایتونو کې د خلکو د ملاتړ د ترلاسه کولو لپاره لاره دا ده چې روان تختونه چې په ښه ډول ښکلي شوي وي او پر سر یې د موسیقي او سندرو ډلې وي، خلکو ته سندرې ووايي او دې ولایاتو ته واستول شي. تر څو د خلکو عام ملاتړ را خپل کړي او هغوی له جگړې او جگړه مارو نه لرې کړي. د دې مېرمنې دې ته ورته نورو وړاندیزونو او دریځونو چې ورځ تر بلې زیاتېدل، اړ کړم چې پر خلاف یې ودرېرم، دې هم له هرې وسیلې کار اخیست چې زما د پروگرامونو د عملي کېدو مخنیوی وکړي. د نوموړې مخالفت پر دې مهم و چې د پیسو زیاته برخه د دې په لاس کې وه او زموږ د پروگرامونو د عملي کېدلو لپاره پیسو ته اړتیا وه. یوه ورځ د امریکا د پوځ یوه منصبدار چې زما نا آرامي ولیده د غونډې په پای کې یې د اطاق په کونج کې په آرامه را ته وویل: «ښاغلی وزیر، اندېښنه مه کوه، ته حق په جانب یې هغه (مېرمن رابین جانسن) یو وړوکی سپی دی چې په پښو کې دې تریکې وهي او خوله اچوي. خو موږ چاره کوو او پیسې لاسته راوړو.»

د اړیکو د همغږۍ ملي مرکز (NCCC) جوړېدل

پر ۲۰۰۶ کال مو تصمیم ونيو چې د اړیکو او تبلیغاتو د ښې همغږۍ لپاره د (NCCC) (National Communication Coordination Center) په نامه یو مرکز جوړ کړو.

پرېکړه وشوه چې د جنوب په څلورو نا امنه ولایتونو کې هم دفترونه پرانیزو چې فرهنگي او تبلیغاتي کار وکړي او هغه کمزوری چې د هغو ولایتونو د اطلاعات او کلتور په ریاستونو کې دي دوی یې لرې کړي. ما د هر ولایت لپاره د دفتر مسوول وټاکه او د اطلاعات او کلتور ریاستونو ته مې هدایت وکړ چې په خپلو ودانیو کې یو یا دوه اطاقونه د دغه نویو دفترونو په واک کې ورکړي. د هر دفتر لپاره مې موټر، کمپیوټر، کامرې او نور لازم وسایل چمتو کړل او هر یوه ته مو د یوې خپرونې د چاپ بودجه ځانگړې کړه. په دې ډول په کندهار، ارزگان، زابل او هلمند ولایتونو کې موږ د نویو دفترونو خاوندان شوو چې لږ په خلاص لاس یې فعالیت کولای شواي. هڅه مې وکړه چې په رسنیو او فرهنگي چارو کې فعال او بوخت کسان په دې دفترونو کې وگومارم.

افسوس چې له دې ځوانانو څخه ځینو چې د ملي یووالي په حکومت کې مهمو مقامونو ته هم ورسېدل د پروژې له پایته رسېدو وروسته هغه وسایل چې ورسپارل شوي وو باید اطلاعات او کلتور ریاستونو ته یې سپارلي وای د هغو له سپارلو یې ډډه وکړه او په ورسپارل شویو چارو کې هم چې ما کومه تمه ترې درلوده هغسې فعال نه وو.

د (NCCC) زموږ د ستنې د کاري فعالیتونو د ولایتي دفترونو او نورو فعالیتونو لپاره پیسو ته اړتیا وه، ډېره هڅه مې وکړه چې بهرنيان قانع کړم چې زموږ د (PAG) چارو لپاره هم پیسې ځانگړې کړي.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۲۱

د پالیسي او عمل د جگړې او بیارغاونې ګروپ له دوو سرچینو پیسې ترلاسه کولې چې سلګونو میلیونو ډالرو ته رسېدل: یوه د افغان دولت بودجه او دوهم د بهرنيانو مرستې. ښاغلي اتمر د پیسو په ترلاسه کولو کې فوق العاده مهارت درلود او د بیارغاونې پروژو لپاره یې ډېرې پیسې لاسته راوړې. ما سره له دې چې ډېرې پیسې مې نه غوښتې خو چندان بریالی نه وم. په یاد مې دي په یوه غونډه کې چې د ولسمشر په مشرتابه د گلخانې په ماڼۍ کې جوړه وه ما هڅه کوله چې مرستندویانو او زموږ د ماليې وزارت ته قناعت ورکړم چې زموږ د ستنې د چارو لپاره پینځه لکه ډالره مرسته وکړي، د ملي امنیت عمومي رییس امرالله صالح مې تر څنګ ناست و د یوې ټوکې له ویلو وروسته یې را ته په غوږ کې وویل: «په دې غوښتنه دې د غونډې حواس مه خرابوه، موږ ډېرې پیسې غواړو، دغه پینځه لکه ډالره له خپلې بودجې درکوم.» بالاخره د ښاغلي اتمر په مرسته پر دې بریالی شوم چې د خپلې پروژې لپاره پینځه سوه زره ډالري مرسته لاسته راوړم. دغه مرکز وروسته د «حکومت د رسنیو او اطلاعاتو د مرکز» په نامه ونومول شو او د بهرنيانو او د ولسمشر د ویندوی همایون حمیدزاده په ګډ اقدام کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له چوکاټه و ایستل شو او د ولسمشر د ویندوی له دفتر سره وتړل شو. امریکایانو او بریتانویانو له دې مرکز سره ډېره علاقه درلوده، هغوی دې دفتر ته زیات امکانات او پیسې ورکړل او دایمي سلاکاران یې ورته وټاکل. له دې لارې یې د «حکومت» پیغامونه تنظیمول چې مخاطب یې «ولس» و. هغه خبرونه چې دوی له ولایاتو څخه ترلاسه کول په خپله خوښه یې خپرول. هغوی یو خبري بولټین چې د دوی تر څارنه لاندې به برابرېده هر سهار د ولسمشر پر مېز اېښود.

کله چې زه د ولسمشر د دفتر د رییس په توګه وټاکل شوم دغه مرکز بیا زما تر اداره لاندې راغی. البته په دې دوره کې ښاغلی رهین چې د اطلاعاتو او کلتور وزیر و د بهرنیانو په اشاره په وار وار ولسمشر ته ورغی او له هغه یې وغوښتل چې د حکومت د رسنیو مرکز بېرته له وزارت سره وتړل شي، خو د ولسمشر لخوا هر ځل رد شو.

زموږ ستنې نور مهم کارونه هم سر ته ورسول، د ساري په توګه پر ۲۰۰۶ کال مو د کندهار په ښار کې د ځوانانو یوه ستره غونډه جوړه کړه. په دې غونډه کې د ځینو وزارتونو او نړیوالو ادارو استازيو هم ګډون کړی و. د غونډې اصلي تنظیم د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ځوانانو معینیت په نوبت و. د کنفرانس په پای کې یو شمېر ځوانانو د ملي اردو په لیکو کې نومونه ولیکل او یو شمېر نورو ژمنه وکړه چې د هېواد له امنیتي ارګانونو سره به یو ځای شي. موږ دوې سترې مشاعرې هم جوړې کړې. په لومړۍ مشاعره کې د ډېورنډ له دواړو لوریو نه ۱۵۰ تنو شاعرانو برخه درلوده، چې د سولې په اړه یې له جګړې نه د کرکې په باب شعرونه وویل. په دې مشاعره کې د ویل شویو شعرونو ټولګه مو وروسته خپره کړه چې یوه لویه ادبي ډالۍ ترې جوړه شوه. د نوبل ګټونکې د سواتۍ پېغلې «ملالې یوسفزی» پلار ضیالالدین یوسفزی په دې مشاعره کې ګډون درلود ملاله یوسفزی هغه مهال ماشومه وه او شهرت ته نه وه رسېدلې.

د نا امنو ولایتونو د قومي مخورو او مشرانو لپاره مو امن ولایاتو ته د سفر پروګرام جوړ کړ چې متأسفانه دغه پروګرام عملي نه شو. د ویندویانو او د ډېرو وزارتونو د اطلاعاتو د څانګې مامورینو ته مو د مسلکي روزنې زمینه برابره کړه.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۲۳

هر څومره مو چې کارونه پر مخ تلل او ښې پایلې یې درلودې له بهرنیانو سره زما د نظر اختلاف هم زیاتېدو. هغوی هڅه کوله چې داسې نسخې پر مور تحمیل کړي چې د پلي کېدو وړ نه وي. دوی له مور څخه غوښتل د خپلې خوښې پیغامونه زموږ له لارې ولس ته وړاندې کړي. په همدې خاطر یې هڅه کوله چې برلاسي شي. یوه ورځ د امنیت شورا په دفتر کې د (NCCC) په غونډه کې د امریکا سفير «ویلیام ووډ» پر ما سخته نیوکه وکړه چې ولې مې په ملي راډیو ټلويزيون او دولتي ورځپاڼو کې د ولسمشر خبرې چې د امریکا د یوې بمبارۍ له امله د ملکي مرگ ژوبلې په غندنه کې یې په یوه خبري ناسته کې کړې وې داسې بشپړې او تفصیلي خپرې کړې.

مور په ټلويزيون او ملي راډیو کې پر خبري پوښښ سربېره پر دې مسأله گردې مېزونه او بحثونه جوړ کړي وو. ما یې په ځواب کې وویل: «ډېر ملکي کسان قرباني شوي دي، څنگه کېدای شي چې پر هغو څه و نه وایو، بیا دا چې زما آمر زما ولسمشر دی نه بل څوک». خو سفير په لوړ او له غوسې په ډک غږ وویل: «تاسې پر دې کار اصلاً خپل دښمن ته خدمت کوئ». زه چې د سفير له چلن څخه نا آرامه شوم له غونډې ووتم. د ولسمشر دفتر ته لاړم له سفير سره د خبرو کیسه مې ورته وکړه، کله چې په وزارت کې خپل دفتر ته ورسېدم د امریکا له سفارته تېلفون راغی، یو چا له هغه لوري را ته وویل: «ښاغلی سفير غواړي درسره خبرې وکړي» سفير وووډ و، بښنه یې وغوښته وې ویل: «هیله ده خپه شوی نه وې زه احساساتي شوم، بښنه غواړم.» ما په ادب ورته وویل چې د کار په بهیر کې داسې مسایل راځي او زه په دې تړاو هېڅ خپګان نه لرم.

د ۲۰۰۷ کال د مې په میاشت کې مو په کندهار کې د څلورو ولایتونو کندهار، ارزګان، هلمند او زابل د فرهنگي څېرو د یوې غونډې پروګرام جوړ

کړ. پرېکړه وشوه چې زه هغه ولايت ته لاړ شم. او په دې غونډه کې گډون وکړم. د تبليغاتو د ستنې له بهرنيو غړيو مو هيله وکړه چې د سفر (الوتکې) اسانتياوې را ته چمتو کړي. هغوی ژمنه وکړه چې په يوه الوتنه کې مو کندهار ته بوځي. د الوتنې ورځ وټاکل شوه، هماغه ورځ را ورسېده. په هغه ورځ يې احوال را کړ چې سفر يوه اونۍ وځنډېد. مور هم ومنله. بيا هم ټاکلې نېټه را ورسېده. مور ټول کسان چې له کابل نه کندهار ته تلو د هوايي ډگر پوځي برخې ته د ورتلو هدايت را ته وشو او بالاخره مو د کندهار په لور پرواز وکړ.

په الوتکه کې د ايساف د اړيکو او تبليغاتو د څانگې مسوول چې دوی ته روان و راسره ملگری شو. نوموړی چې د بریتانیا تبعه و ډېره مېلمه پالنه يې وکړه، ځکه الوتکه د انگلستان د پوځي ځواکونو اړونده وه او هغه په يو ډول ځان کوربه باله. له څو دقيقو وروسته هغه د پيلوټ کابين ته ورغی او چې بېرته راستون شو له ما نه يې وغوښتل چې کابين ته ورشم تر څو ډېر آرام وم. د ده په ډېر ټينگار کابين ته لاړم. پيلوټانو هم ډېره مېلمه پالنه وکړه. چای، قهوه او د مېوې اوبه يې راته وړاندې کړې. بالاخره د کندهار په هوايي ډگر کې راکوز شوو. ما پخوا د کندهار والي «اسدالله خالد» او د اطلاعاتو او کلتور رييس «مجيد بابی» خبر کړي وو او سفر مې له دوی سره په همغږۍ و.

کله چې له الوتکې را ښکته شوو بهرنيو پوځيانو په څو موټرو کې لږ وړاندې لويو خېمو ته يووړو. د خيمې دننه د چايو او قهوي ماشينونه اېښودل شوي وو، هغوی مور ته چای راوړ، انتظار مو اوږد شو. د مازيگر لمونځونه مو هم هلته ادا کړل. ما پر تيلفون له ښاغلي بابي سره اړيکه ونيوه، هغه هم را ته وويل چې څو ساعته کېږي چې په هوايي ډگر کې زموږ انتظار کوي. زموږ

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۲۵

انتظار نور هم اوږد شو. له بهرنیو پوځي منصبدارانو څخه چې امریکایان وو مور بیا بیا وپوښتل چې «مور د څه لپاره انتظار یو؟ ولې نشو کولای چې له خپلو همکارانو سره چې زموږ هرکلي ته راغلي یو ځای شو؟» هغوی همدا ځواب راکاوه: «دا د هوایي ډگر پوځي برخه ده، ستاسو ملگري د هوایي ډگر په بله برخه کې دي او مور یې پیدا کولای نشو، هڅه کوو چې تاسو هغوی ته ورسوو.»

نږدې ماښام و چې مور یې پخپلو موټرو کې یو ځای ته یووړو چې هلته زموږ د اطلاعاتو او کلتور او ولایت نه راغلي همکاران زموږ په انتظار وو. «مجید بابي» زه د تورو هېندارو دریو موټرو لور ته ور وستم او وې ویل «والي صاحب خپل موټرونه درته را استولي دي» د منځ په موټر کې زه سپور شوم. ښاغلی بابي مې تر څنګ کښېناست. «حاجي محمد همایون» زما یاور د چلوونکي تر څنګ زموږ په مخکې کښېناست او زموږ کاروان د ښار په لور وخوځېد.

موټرونه یې ډېر گړندي زغلول او د لارې په اوږدو کې یې خپل ځایونه هم بدلول. په دې موده کې موټر چلوونکي ته څو ځله زنگ راغی او چا پوښتنه ترې کوله چې کوم ځای ته را رسېدلې یاست. نوموړي به زموږ د موقعیت په باب هغه ته ځواب ورکاوه.

د ښار ساحې ته ننوتلو، ټول په خبرو بوخت وو، ناڅاپه زموږ ښي اړخ ته هغه لوري ته چې زه ناست وم یو غږ اوچت شو او شاوخوا د اور لمبو ونیوله. موټر چلوونکي چيغه کړه «وې وهلو» مور د اور په لمبو کې راگیر وو. په دې انتظار وم چې د څنګ هېنداره به څه وخت ماته شي او لمبې به دننه راشي، مور څو متره نور هم وړاندې تېر شوو، وړوکې نورې چاودنې هم وشوې، ښايي د موټرو د ټایرونو چاودنې به وې، له چلوونکي نه موټر بې

واکه شو او بیا په کوم اړخ چې زه وم را واوښت. زه نور و نه پوهېدم چې څه پېښ شول، ښايي څو دقيقې به بې سده وم، کله چې را په سد شوم و مې لیدل چې په موټر کې یوازې یم او نور هېڅوک هم نشته، د موټر دننه را ته تک تور ښکارېدو. د موټر جلب پاس و او مخامخ مې یو لوی سوری ولید، نه پوهېدم چې دا د څه شي سوری دی، په کین لاس مې جلب ونيو، ځان مې پورته را کش کړ چې له هغه سوري نه چې د موټر د مخې هېندارې له الوتلو سره را پیدا شوی و ځان را وباسم. په زحمت مې دا کار وکړ، کله مې چې نیمایي بدن له موټره د باندې را ویوست و مې لیدل چې هر لوري ته لمبې بلې دي او ډېر بد بوی چې تر اوسه مې نه و تجربه کړی هر لوري ته خپور و. هڅه مې وکړه چې زر تر زره د لمبو له منځه ځان وباسم. څو متره وړاندې یو تکسي موټر ټوټه ټوټه شوی د سوځېدو په حال و. همدغه موټر مور نښه کړي وو. چې د لمبو له منځه را ووتم ویندوی او سکرتر «حمید ناصري» مې ولید چې لرې ولاړ و او په لاس یې اشاره را ته کوله چې ورشم. د دوی موټر زموږ په منځ کې و.

هغه شېبه مې فکر وکړ چې بیا را ژوندی شوم. کین لوري ته مو دوکانونه وو، ټول تش شوي وو، په څنگ کې یې د یوه سرای دروازه وه. څو تنه ماشومانو چې ښايي د دې دوکانونو شاگردان به وو پټ پټوني یې کول او په وېره وېره یې صحنه څارله. هغوی په رډو رډو سترگو ما ته کتل چې له سوځېدلي او ویجاړ شوي موټره را وتلی وم. د ښاغلي ناصري لور ته وړاندې ورغلم، حاجي همایون را پیدا شو، ریره او مخ یې سوځېدلي وو. زما پام یې خپلو سوځېدليو لاسونو او مخ ته را واړاوه.

موږ په بیره د مخې په موټر کې کېناستلو، چلوونکی یې یو ماهر ځوان و، گړندي د ښار په لور وخوځېدو وې ویل: «دلته یو شخصي روغتون دی،

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۲۷

همالته ورځو.» د دغه موټر د شا هېندار هم د چاودنې له زوره غورځېدلې وه.

روغتون ته ورسېدو، په مخ او لاسو کې مې شېبه په شېبه د زیات سوي احساس کاوه، لکه پر سر مې چې اور بل وي. د لاس او گوتو پوستکي مې څرېدلې وو او وینې ترې څڅېدلې. دوهم پور ته لاړو. روغتون په یوه سرای ته ورته ځای کې و، ډېر بېروبار و. په ډېر زحمت مو د هغو ناروغانو په منځ کې چې انتظار و لاره وایستله او ډاکتر ته مو ځانونه ورسول.

ډاکتر په بې پروایۍ مور ته وکتل وې ویل: «زه مو علاج نشم کولای د چینایانو روغتون ته لاړ شئ.» دا د میرویس روغتون عام نوم و. له موټر چلونکي سره په منډه منډه موټر ته راغلو او د میرویس روغتون په لور روان شوو. هلته یې لومړی مور یوه عمومي اطاق ته بوتلو. څو دقیقې وروسته «ډاکتر محمد عثمان عثماني» راغی. نوموړي زه وپېژندلم او په بیره یې دوهم پور ته یوه ځانگړې اطاق ته ولېږدولم. «ډاکتر عثماني وروسته د غزني والي شو.» زموږ لومړنی درملنه پیل شوه. له څو دقیقو وروسته «احمد ولي کرزی» را ورسېد. د روغتون کارکوونکیو ته یې لارښوونې وکړې چې هغه ناروغان چې زموږ په باب یې ډېرې پوښتنې کولې زموږ له اطاق نه لرې کړي او څوک پرېږدي چې زموږ اطاق ته راشي. وروسته د کندهار والي ښاغلی خالد را ورسېد. زموږ شاوخوا ته یې امنیتي تدابیر زیات کړل. په دې موده کې ولسمشر پخپله څو ځله زنگ ووايه او غوښتل یې چې زه خبرې ورسره وکړم چې له روغتیا مې ډاډه شي. «نورالله خان» د جگپوړيو چارواکیو د ساتنې رییس پخپله راسره خبرې وکړې، د همکارانو، دوستانو او د کورنۍ د تیلیفونونو باران پیل شو، خو ما له هغوی سره د خبرو توان نه درلود. کله مې چې د سفر انډیوالان د خپل کټ تر څنگ ولیدل ډاډه شوم چې ټول

روغ رمټ دي. والي او احمد ولي کرزي تصميم ونيو چې مور د شپې ناوخته د منډېگک دولتي مېلمستون ته بوځي. په امبولانس کې هلته لاړو. ښاغلي خالد له امریکایانو سره اړیکه ونيوه چې په لومړني الوت کې مور کابل ته ورسوي. تر نیمې شپې اوبښتې وه چې اسدالله خالد پخپله موټر چلاوه، زه او حاجي همایون یې په یوه زاړه زغروال موټر کې د نورو امنیتي موټرو په بدرگه د کندهار هوایي ډگر ته ورسولو.

د کندهار والي په هوایي ډگر کې مور امریکایانو ته وسپارلو. امریکایانو په ډېره بې پروایۍ راسره چلن کاوه. د لاس او مخ سوی مې هره شېبه زیاتېدو. بالاخره د الوتکې د پورته کېدو وخت را ورسېد.

مور کندهار ته تللی ټول پلاوی له دوو تنو «جیلاني ځواک» او «نجیب الله منلي» پرته چې د نورو ولایتونو نه د راغلیو فرهنګي ځوانانو سره د لیدو لپاره پاتې شول، نور کسان ټول په یوه بس کې د امریکایي الوتکې په لور روان شوو. په الوتکه کې ټپي شوی موټر چلوونکی او د اطلاعاتو او کلتور رییس چې هغه هم ټپي شوی و راسره یو ځای شول او ټول کابل ته روان شوو.

چې کابل ته ورسېدو سهار شوی و. امبولانسونه را ته انتظار وو او مور یې څلور سوه بستریز روغتون «سردار محمد داود خان روغتون» ته یووړو. د لاسونو او مخ سوځېدل مې تر هغو ډېر ژور وو چې ما یې فکر کاوه، درې اونۍ په روغتون کې پاتې شوم. زه او مجید بابی او حاجي همایون تر پایه په روغتون کې پاتې شوو. خو د کندهار والي خپل موټر چلوونکی د درملنې لپاره هندوستان ته واستاوه. د روغتون له ټولو مسوولینو او کارکوونکیو نه ډېرې ښې خاطرې لرم. په ځانګړې توګه له خپل معالج ډاکتر څخه چې زما سوځېدلي ټپونه یې د یوه رښتیني طبیب په څېر ډېر په دقت تداوي کړل.

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۲۹

زما د کورنۍ غړيو، دوستانو او همکارانو مې په دې موده کې ډېره مينه راسره وکړه. له دوو وزيرانو پرته نور ټول زما پوښتنې ته روغتون راغلل.

نه مې هېرپرې چې يوه ورځ حضرت صاحب مجددي په داسې حال کې چې ساه يې سوځېدلې وه زما پوښتنې ته راغی. د تقدير کار و په هغه ساعت کې برېښنا نه وه چې په لفت کې راختلی وای، نوموړی تر شپږم پوره په زينو کې راختلی و.

خرنگه چې د روغتون قوماندانۍ د ډېرو کسانو د ننوتلو مخه نيوله، يوه کتابچه يې د روغتون په بهرنۍ دروازه کې اېښې وه چې چا به زما اطاق ته د راتلو فرصت و نه موند په هغو کې خپل يادښت وليکي. دغه ارزښتمنه کتابچه مې راسره ساتلې ده.

د کندهار له پېښې يو کال وروسته د اطلاعات او کلتور وزارت ودانې د يوه ځانمرگي بريدگر تر بريد لاندې راغله. دا لومړی ځل و چې يو وزارت تر بريد لاندې راتلو، ځانمرگي بريدگر سهار هغه مهال چې ټول مامورين خپلو کارونو ته حاضر شوي وو لومړی د کلاشينکوف پر ډزو د وزارت د دروازې ساتونکی پوليس شهيد کړ، وروسته بيا ودانۍ ته ننوت او احمدشاه يې چې په لومړي دهليز کې به يې وزارت ته د راتلونکيو کسانو نومونه ليکل په ډزو شهيد کړ، نوموړی بيا د مطبوعاتو نړيوال مرکز ته ورغی او هلته يې څلورو لوريو ته له ډزو وروسته خپل ځان والوزاوه.

د دې عملياتو جريان وروسته طالبانو په يوه ویديو کې خپور کړ چې وزارت ته مخامخ د مېلمستون له يوه اطاق څخه فلمبرداري شوی و. په ویديو کې په يوه غرنۍ سيمه کې د ځانمرگي بريدگر د چمتو کولو پړاوونه او د هغه خدای پاماني هم ښودل شوي وو.

په لومړي پور کې ورپکتون او د مطبوعاتو د مرکز دفترونه وو. له نېکه مرغه ورپکتون ته هېڅ زیان نه و رسېدلی خو د مطبوعاتو د مرکز څو تنه کارکوونکي د هغو د رییس ښاغلي تنویر په شمول ټپیان شول. چاودنه دومره زوروره وه چې تالار بشپړ ویجاړ شوی و او د پارکینګ لوري ته دېوال ونړېد.

په دې ورځ په پام کې وه چې زه په یوه کلتوري پروګرام کې د گډون لپاره د ملي راډیو-ټلوویزیون تالار ته لاړ شم. دا چې پر خپله وینا مې کار بشپړ نشو، موټر چلونکي او خپلو ساتونکيو ته مې احوال ورکړ چې لږ ناوخته راشي او ما له کوره د کلتوري پروګرام تر ځایه ورسوي.

داسې ښکارېدل چې بریدګر ته ویل شوي وو چې د هېندارې له تورې دروازې ټوڅي او بیا ځان والوزوي. زما دفتر د یوې تورې بښښه یي دروازې شا ته و چې په دهلېز کې ولاړه وه.

د مطبوعاتو د نړیوال تالار دروازه هم له تورې بښښې جوړه وه، بریدګر چې دننه ننوت له یوه تیاره تالار سره مخامخ شو، ځکه خو وارخطا شو لومړی یې ډزې کړې وې او بیا یې ځان والوزاوه. له نېکه مرغه په هغه ورځ په تالار کې چا کنفرانس نه درلود.

د پوهنتون او دانشگاه مسأله

د وزارت د دندې له پیل سره مې له لومړنیو مرکو څخه په یوه کې د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل: «هڅه به وکړم چې د هغو کړنو مخه ونیسم چې غواړي پښتو کلیمې له دري او دري له پښتو څخه وباسي.» زه پر دې پوهېږم او باور پرې لرم چې دغه دواړه ژبې له شریکې رېښې سره زموږ د هېواد فرهنګي شتمني او ښکلا جوړوي. په همدې دلیل مې له ولسمشر سره تر مشورې وروسته د هغو په هڅونه د ملي ټلوویزیون د اوو او اتو بجو خبرونه

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۳۱

په يوه خبري سرويس کې يو ځای کړل. په دې ډول په وخت کې هم صرفه وشوه او د هېواد د دغو دوو سترو ژبو د لارښات نږدېوالي لپاره هم يو گام اوچت شو.

پخوا تر دې چې د «دانشگاه» موضوع په يوه ستونزه بدله شي د يوه مکتوب له لارې مې د راډيو او ټلويزيون د اطلاعاتو مديريت ته هدايت وکړ چې نامأنوس او په خپل سر جوړ شوي اصطلاحات په خبرونو کې و نه کاروي. دغه کار په پښتو خبرونو کې له څه جنجال پرته تر سره کېدو، تر دې چې دا اجازه يې نه درلوده چې د «صدراعظم» پر ځای «لومړی وزير» وکاروي.

په هغو راپورونو کې چې له ولاياتو څخه راتلل کله کله مو په مزارشريف کې له خپل خبريال سره ستونزه درلوده. څو ځله په دې تړاو هغه ته توصيه وشوه. بالاخره مې له څووم ځل وروسته کسر معاش کړ. سبا ته مې په «بي بي سي» راډيو کې واورېدل چې «اطلاعات او کلتور وزارت يو خبريال د پوهنتون پر ځای د دانشگاه د لغت په کارولو برطرف کړی دی.» زه حيران شوم ځکه هېڅوک برطرف شوي نه وو.

په همدې ورځ د ايران ملي جشن د دغه هېواد په سفارت کې نمانځل کېدو، د بهرنيو چارو وزارت زه د دې لپاره غوره کړی وم چې د ځانگړي مېلمه په توگه هلته وينا وکړم.

له ارگه نوی خپل دفتر ته ور ستون شوم چې د ولسمشر د لومړي مرستيال احمد ضيا مسعود تېلفون راغی، نوموړي له غوسې په ډکه لهجه را ته وويل: «بناغلی خرم تا ته چا دا حق در کړی چې څوک په دې گناه برطرف کړې چې گواکي په راپور کې يې د دانشگاه کلمه کارولې ده؟»

ورته و مې ويل: «معاون صاحب، لومړی دا چې ما څوک برطرف کړي نه دي، دوهم دا چې ما هدايت ورکړی چې په پښتو او دري دواړو خبرونو کې

زموږ ملي مصطلحات رعايت شي او دا د اساسي قانون سره سم کار دی». خو لومړی مرستيال صاحب تر دې ډېر په غوسه و چې زما خبره دې واورې، گواښ يې وکړ چې نور يې زغم ختم شوی دی او دغه مسأله به پرېنږدي. زما او ښاغلي مسعود اړیکې هغه مهال تياره شوې چې د ده په غوښتنه مې د هېواد ورځپاڼې مسوول مدير «توريالی ځاځی» برطرف نه کړ.

په وزارت کې مې د کار لومړنۍ ورځې وې. يوه ورځ د ولسمشر د لومړي مرستيال له دفتره زنگ راغی چې زه بايد ورشم. دفتر ته يې ورغلم. ښاغلي مسعود زه د ده په دفتر کې يوه وړوکي اطاق ته بوتلم. داسې ښکارېدله لکه دغه اطاق يې چې د ډېرو خصوصي مجلسونو لپاره وي. نوموړي خبرې داسې پيل کړې:

«موږ او تاسې مجاهدين يو. کله کله دلته راځه. د وزارت کارونه به دې په مشوره مخکې وړو. زه ښه او تکړه فرهنگيان در ته معرفي کوم، دلته به په گډه ډوډۍ سره خورو. دوی درسره همکار کړه او کار ترې واخله.»

ښاغلي مسعود له دې مقدمې وروسته يو اخبار له مېز نه را واخيست وې پوښتل: «د توريالي ځاځي په نامه يو تن ستا په وزارت کې څه کاره دی؟» ورته و مې ويل: «د هېواد ورځپاڼې رييس دی.» وې ويل «دې سړي دلته د شهيد آمر صاحب پر خلاف څه شيان ليکلي دي، غواړم چې له دندې يې لرې کړې.» ما ليکنه ولوستله، ډېره تونده نه وه. زموږ په ټولنه کې چې جگړو او دښمنيو ډېر کسان يو د بل پر خلاف درولي دي، دغسې ليکنه د يوه حکومتي مامور د برطرفۍ دليل نشي کېدای. ورته و مې ويل: «دا خو په حکومتي رسنۍ کې نه ده خپرې شوې او سپکاوی هم پکې نه ښکاري، بيا به هم له هغه نه وغواړم چې پر دې ليکنه له تاسو نه بښنه وغواړي.»

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۳۳

سبا ته مې ښاغلی ځاځی چې له پخوانیو کلونو مې پېژانده او په یوه دفتر کې مو گډه کار کړی و خپل دفتر ته را وغوښت، له هغه مې وغوښتل چې ښاغلي مسعود ته ورشي او معذرت ترې وغواړي، هغه و نه منله او ما ځانته دا حق ورنه کړ چې په دې کار یې مجبور کړم، ځکه چې د بل هر چا په څېر یې یوازې خپل نظر په هغه لیکنه کې بیان کړی و.

په دې ډول توریالي ځاځي بڼه و نه غوښته او پخپله دنده پاتې شو. له همدې ورځې د ولسمشرۍ د لومړي مرستیال نظر زما په اړه برالا و اوښت او تر هغو وروسته به یې تل زما پر کار نیوکې کولې. کله به یې ویل: «ته تل یوازې یوه سندره په تلویزیون کې خپروې چې په هغو کې یوازې د یوه قوم اتلان یاد شوي دي.» کله به یې ویل «یو سړی دې پیدا کړی چې په هېڅ خبر نه دی خو په ملي تلویزیون کې د کارپوه په توگه پر هر شي نظر ورکوي.» په داسې حال کې چې وروسته هماغه سړی ده پخپله په لوی معاش د مشاور په توگه ورسره وگوماره.

راځم لومړۍ خبرې ته، په هغه ورځ دومره خپه او غوسه وم چې د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو ریاست ته مې زنگ وواهه او د ایران سفارت ته له تلو مې بڼه وغوښته.

د همدې ورځې په ماښام طلوع تلویزیون په ډېره بیره یو گردی مېز جوړ کړ او د دانشگاه مسأله یې چې گواکي هغه ظلم چې ما کاوه تر بحث لاندې وه. د بحث ټولو گډونوالو او چلوونکي چې څومره توان درلود ما ته یې بد رد وویل او د دانشگاه ریښه یې تر فردوسي پورې ورسوله.

ما په هېواد کې د ایراني اصطلاحاتو دوه ډوله کاروونکي وپېژندل:

یو هغوی چې په ایران کې ستر شوي وو او درسونه یې ویلي وو او یا همالته زېږېدلې وو. دغه ډله د نورو افغانانو په څېر چې د نړۍ هر گوټ ته مهاجر

شوي وو د وخت جبر دوی د کوربه هېواد د ژبې او فرهنگ تر اغېز لاندې را وستلي وو. هغوی صادق خلک وو هغه څه يې چې زده کړي وو په خوله يې راتلل. خو دوهمه ډله هغه کسان وو چې قصداً يې ايراني کليمې کارولې او دا کار يې زموږ د افغاني کلتور او ملي هويت او تشخص د کمزوري کولو لپاره کاوه.

زه نه ژبپوه يم او نه د ادبياتو مورخ، خو يوه ساده منطق زه د ملي مصطلحاتو په رعايت مکلف کولم او هغه دا چې موږ د دولت-ملت په زمانه کې ژوند کوو او دغه واقعيت موږ ځينو شيانو ته مجبوروي.

درېغه چې د ځمکې پر مخ ټولو خلکو له ټولو توپيرونو سره چې لري يې د خوښندو او ورونيو په څېر ژوند کولای او هېڅ سرحد دوی يو له بله نشوای بېلولای. بېلابېل دولتونه له ټاکل شويو سرحدونو سره لوبديزوالو بشريت ته راوړل او نن ورځ د نړۍ خلک په همدې وېشونو کې ژوند کوي. هر دولت خپلې ځانگړې گټې، سرحدات، کلتور او نظام لري. دا سمه ده چې موږ او ايرانيان په يوه ژبه خبرې کوو، خو زموږ ژبه د افغانستان د دولت ځانگړي مصطلحات او ځانگړتياوې لري چې زموږ هويت او تشخص جوړوي. په ځانگړې توگه زموږ دولتي مصطلحات چې د هېواد له هرې ژبې څخه يې پکې لرو او په يوه بڼه زموږ د دولتي حاکميت استازيتوب کوي. او آيا د عتيق رحيمي ناول چې په «دري» ليکل شوی و ايرانيانو په فارسي و نه ژباړه؟ دا سمه ده چې دانشگاه به په دري ادبياتو کې لرغونې ښه لري، په يوه شعر او ادبي متن کې يې کارول زما په اند هېڅ ستونزه نه لري. خو د افغانستان په نامه د يوه هېواد په رسمي او حکومتي خبرونو کې يوې رسمي موسسې ته هماغه اصطلاح بايد وکارول شي چې په ټولو رسمياتو کې دود وي. تر هغو چې حکومت پخپله د يوې پرېکړې له مخې په هغو کې بدلون راولي. له

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۳۵

همدې امله ما دا کار له دري سره د مخالفت په سبب نه، بلکې د يوه دولت د ژبني او کلتوري هويت د خونديتابه لپاره وکړ چې نوم يې افغانستان دی. هماغسې چې په تاجکستان کې خپله ژبه تاجيکي بولي او د ايراني اصطلاحاتو کارول يې منع کړي دي.

بل لور ته ما تر هر چا زيات د هغو کسانو د منطق کمزوري پېژندله چې ايراني اصطلاحات او لهجه يې د فارسي-دري په نامه يا په ناپوهۍ او يا تګۍ خلکو ته تبليغول. ځکه زه له فرانسوي ژبې سره آشنا وم او ايرانيان د ژباړې پر مهال فرانسوي تلفظ او اصطلاحات کاروي، آن تر دې چې ځينې فرانسوي لغات او اصطلاحات يې د خپلې ژبې برخه گرځېدلي د «مرسي» په څېر چې دوی يې د «تشکر» پر ځای کاروي.

ډېر ځله مې پام شوی چې د ايرانيانو لخوا کارول شوې فرانسوي کليمې او اصطلاحات يې د «فارسي اصيلو کليمو» په نامه کارولي دي او پرې وياړي، د «اورژانس» په څېر چې د «عاجل» پر ځای، «تيتر» د «عنوان»، «کاميون» د «لاری» پر ځای چې انگليسي ده خو زموږ په ژبه کې دود شوې او يا مثلاً «يک سړی» د «سلسله» پر ځای ځکه چې سړی په فرانسوي کې د سلسلې په مانا ده.

ځينې وختونه يوازې د ايراني فارسي په تقليد د داسې لغتونو پر ځای چې ريښه يې دري ده او مور يې په ورځني ژوند کې له پخوا څخه کاروو ايراني دود اصطلاحگانې کارول کېږي. د ساري په توګه د «شاگرد» پر ځای «دانش آموز» کاروي، يا په افغانستان کې دود عربي ترکيب پرېږدي او په ايران کې دود عربي ترکيب کاروي، د ساري په توګه د «منشی عمومي» پر ځای «دبير کل» کاروي. يا داسې هم شته چې زموږ په ژبه کې د فرانسوي

لغت سمه دود شوې بڼه پرېږدي یوازې د ایرانیانو په تقلید یې ناسمه شوې بڼه کاروي یانې د «بورس» پر ځای «بورسیه» کاروي.

د مصطلحاتو موضوع ته ډېره لمن ووهل شوه، په کابینه کې د ولسمشرۍ د لومړي مرستیال لخوا مطرح شوه او پر دې موضوع د وزارت د لوحې بدلون مسأله هم ور زیاته شوه. د کابینې په مجلس کې ښاغلي سپینا مېز په سوک ووايه او ولسمشر ته یې وویل: «څوک حق نه لري ما پر خپلې مورنۍ ژبې له خبرو منع کړي، زه به هېڅکله بازرگان ته تاجر و نه وایم.» په هر صورت ولسمشر په زغم او تدبیر له ما څخه دفاع وکړه او زه یې د مخالفت هغه څپې ته چې له کابینې څخه تر یو شمېر فرهنگي او رسنیزو کړيو پورې رامنځته شوې وه یوازې پرېښودم. سره له دې چې ما ته یې وویل چې د ملي گالري لوحه په نگارستان ملي بدله کړم.

دغو ستونزو بالاخره زما پښه تر پارلمان پورې ورکش کړه او د ښاغلي حاجي محمد محقق په مشرۍ د ولسي جرگې د فرهنگي کمېسیون استجوابیه غونډې ته مې باید ځواب ویلی وای. زه نور اوس د «پوهنتون» د پلوي او «دانشگاه» د مخالف په سمبول بدل شوی وم. د دیني، فرهنگي، معارف او لوړو زده کړو د چارو کمېسیون غونډه د ۲۰۰۷ کال په ژمي کې د پارلمان په ودانۍ کې جوړه شوه. د اړوند کمېسیون پر غړيو سربېره یو زیات شمېر وکیلان هم چې د نورو کمېسیونونو غړیتوب یې درلود غونډې ته راغلي وو. اطاق په کامرو ډک و او زیات شمېر ژورنالیستانو هم ځانونه را رسولي وو. کمېسیون نهه مواد په اجنډا کې شامل کړي وو چې د هر یوه په باب مې باید ځواب ویلی وای. له هغو جملې څخه: له دري ژبې څخه د وزارت د لوحې په پښتو او او انگلیسي ژبه بدلول. د نگارستان ملي لوحه په گالري

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۳۷

ملي بدلول، په تلویزیون کې پښتو او دري خبرونو یو کول، د بلخ د رادیو-
تلویزیون د آمر او دوو خبریالانو کسر معاش او ترتیل ...

د دې مواردو له لوستلو او لومړنیو خبرو وروسته ښاغلي محقق له رسنیو
وغوښتل چې له تالاره ووځي چې مور خپل مجلس ته دوام ورکړو. ما له
خپلو دوستانو او همکارانو سره په مشوره تصمیم درلود چې غونډه د رسنیو
په مخکې دوام وکړي، ځکه چې مور داسې څه نه درلودل چې له رسنیو یې
پټ کړو. نو باید غونډه له پیله تر پایه رسنیو ثبت کړې وای او خلکو حقایق
له لاس وهنې پرته بشپړ لیدلي او اورېدلي وای. وروسته د دې غونډې
جریان له ملي تلویزیون نه هم بشپړ خپور شو.

د وزارت د لوحې په باب مې وویل چې د لوحې نوم له وزارت سره یو شان
نه و او ما چټله او ماته پلاستيکي لوحه لرې او د وزارت نوم مې په کاشي
کاری په پښتو ژبه په ښکلې خطاطۍ پکې ولیکه.

په پښتو ژبه کې یوازې یو «د» او «او» اضافه شوی دی چې هر لوستونکی
یې په مفهوم پوهېږي. د وزارت ویاند ښاغلي ناصري د ډېرو وزارتونو د
لوحو تصویرونه راته چمتو کړي وو چې دا یې ښودله چې له ۱۶ وزارتونو
څخه د ۱۳ وزارتونو لوحې یوازې په دري ژبه لیکل شوې وې. و مې ویل
چې په داسې حال چې دومره شمېر لوحې په یوه ژبه پوښتنې نه راپورته کوي
ولې زموږ د وزارت لوحې چې په پښتو لیکل شوې دومره پوښتنې را پورته
کړې چې زه یې د استجواب لپاره را وغوښتم؟ چا د دې ځواب نه درلود. په
نورو برخو کې مې هم ځوابونه وویل، ښاغلی محقق، هغه وکیلان چې د
فرهنگي کمېسیون غړي وو او نور وکیلان چې د کمېسیون غړي نه وو خو
په مجلس کې حاضر وو او زما پر خلاف دغه غونډې ته راغلي وو ټول یې
ځوابه شول. باید دلته د هغوی وکیلانو په تېره خویندو وکیلانو څخه چې په

غونډه کې وې او په کلکه يې په منطقي ډول زما ملاتړ وکړ د زړه له کومې مننه وکړم.

د استجوابيه غونډې په بهير کې يو شمېر فرهنگيانو او ځوانانو د پارلمان له ودانې څخه د باندې مظاهره کړې وه. زما د مخالفينو پر خلاف يې شعارونه ورکول او هغوی يې د پرديو د کلتور په دودولو تورن کړل. ما د دغه مظاهرو په تنظيم کې هېڅ لاس او رول نه درلود.

په هر صورت غونډه بريالۍ پایته ورسېده. اراده مې وه چې يو دوه ساعته کور ته لاړ شم. کله چې کور ته ورسېدم له ارگه زنگ راغی، راته وې ويل چې رييس صاحب عاجل غوښتی يې.

چې گلخانې مانۍ ته ننوتلم د انتظار په لوی تالار کې مې «محمد اسمعيل يون» وليد چې انتظار و. ورته و مې ويل چې څه خبره ده؟ ځواب يې راوړ: «د ولسمشر په دفتر کې استاد کریم خلیلي او محقق دي او له ما نه يې شکایت کړی دی.» ترې و مې پوښتل ولې؟ خپله ليکنه يې چې په همدې ورځ په يوه ورځپاڼه کې خپره شوې وه را وښودله، ښاغلي يون په هغو کې استاد محقق او د ده همنظره وکیلان چې د «دانشگاه» د اصطلاح پلويان وو له ايران سره تړلي کسان بللي وو. زه له دې ليکنې مخکې خبر نه وم. څو دقيقې وروسته دننه وربلل شوو، ولسمشر ډېر غوسه و. زه او ښاغلی يون يې د ليکنې په تړاو دواړه ملامت کړو.

د ولسي جرگې له استجوابيه غونډې څخه به دوې يا درې ورځې تېرې وې چې د مشرانو جرگې د شکاياتو د اورېدو کمېسيون چې «ډاکتر زلمی زابلی» يې مشر و غونډې ته ور وغوښتم. موضوع د «جميلي مجاهد» اړوند د پیام زن راډيو په اړه وه، هغې له خپلو کارکوونکيو سره څه ستونزې درلودې. دغه موضوع د رسنيو د شکاياتو او سرغړونو په کمېسيون کې د جميلي مجاهد

څلوېښت کاله په توپان کې | ۲۳۹

په غوښتنه څېړل شوې وه. هغوی چې د کمپسيون پر پرېکړه اعتراض درلود سنا ته يې عرض کړی و. ما او همکارانو مې اړوند اسناد ټول وړاندې کړل او د ښاغلي زابلي پوښتنو ته پر ځوابونو بوخت وو چې ناڅاپه يو ځوان د فلمبردارۍ له کامرې سره اطاق ته راغی او په فلم اخیستلو بوخت شو. پوښتنه مې وکړه: «دا کامره د چا ده؟» کامره مين وويل: «د طلوع تلویزیون ده» و مې ويل: «پرېکړه داسې نه وه چې رسنۍ دې دلته وي، بيا که تصميم دا و چې رسنۍ وي بايد نورې هم وای، ځکه خو فلمبرداري مه کوه.» ښاغلي زابلي په غوسه او سپکه لهجه وويل: «دلته ستا وزارت نه دی، دلته ته تصميم نه نيسي.» کامره مين ته يې وويل چې کار ته دوام ورکړي. دغه غیرمسوولانه چلن او زموږ همکارانو ته بيا بيا سپکاوی د داسې تلویزیون د کامرې په مخ کې چې کار يې يوازې د وزارت د چارو تخريب او زما شخصیت ته زیان رسول و د دې سبب شول چې له ځايه جگ شوم او ښاغلي زابلي ته مې وويل چې د يوه نخود ارزښت را ته نه لري او بيا له خپلو همکارانو سره له اطاقه را ووتم. د ولسي جرگې د فرهنگي کمپسيون له بريالۍ غونډې نه وروسته دغه صحنه قصدي جوړه شوې وه چې هغه بريا مې په شرمېدلو واړوي.

له هغه ورځې وروسته د مشرانو جرگې د شکاياتو کمپسيون هېڅ غونډې ته ور نه غلم.

د دانشگاه او پوهنتون پر سر د لانجو په اوج کې، يوه ورځ استاد برهان الدين رباني را ته زنگ ووايه او وې ويل: «خبر شوم چې هلکانو ډېر جنجال درسره کړی دی، ښه کار نه دی شوی، اساساً دغه بايد د اختلاف موضوع نه وي، زه په بهر کې وم که نه مې پرېښودل چې تر دې حده ستونزې

جوړې شي، زه هغوی ته توصیه کوم» زه به د استاد رباني دغه خبرې او ملي دريځ تل په یاد لرم.

سره له دې چې د «پوهنتون» او «پوهنځي» موضوع پخوا د عدليې وزارت او سترې محکمې د بېلابېلو مکتوبونو چې لومړی پر ۱۳۸۴ او دوهم ۱۳۸۷ لمريز کلونو کې صادر شوي وو حل شوې وه او دا د ملي مصطلحاتو برخه بلل شوي وو خو بېلابېلو دلايلو يو بل ته لاس ورکړ تر څو له هغو څخه ما ته يوه د سرخوړي موضوع جوړه شي.

زما ډېره تلوسه دا وه چې د دريو دولتي ادارو اطلاعات او کلتور وزارت، علومو اکاډمۍ او کابل پوهنتون د علماو او پوهانو يو گډ گروپ پر دولتي او علمي ټولو اصطلاحاتو کار وکړي او د ژبپوهنې د تاريخي او علمي معيارونو له مخې پرېکړې وکړي. د دې کار اړتيا ډېره احساسېدله، ځکه ټولنيز ژوند او علمي پرمختگونه نوې مفکورې او پديدې رامنځته کوي چې بايد هغو ته مو په خپلو ژبو کې نومونه لټولي وای. خو په هغه تياره فضا کې زما دغه وړاندیز له پامه وغورځېد، په خاص ډول مخالفينو زما دغه وړاندیز هم يو ډول توطيه گڼله.

د سپېڅليو ځايونو، واپونو د نوم اېښودنې او د لوحو د تنظيم په باب مې د وزيرانو شورا ته وړاندیز وکړ چې د اړوندو ادارو له استازو لکه ښاروالي، د حج او اوقافو وزارت، د ښاري پراختيا وزارت، مخابراتو، علومو اکاډمۍ د کارتوگرافي او جيوديزي رياست او د کسبگرو اتحادیې گډ کمېسيون د اطلاعاتو او کلتور وزير په مشرۍ جوړ شي. دې کمېسيون د څو ناحيو د واپونو نوم اېښودل بشپړ کړل او د ودوونو تالارونو، هوټلونو او رستورانټونو د لوحو په سمون کې يې د حساب وړ کارونه تر سره کړل. ډېر انگليسي نومونه مو په خپلو ژبو واپړول.

د سریالونو جنجال

له طالبانو وروسته دولتي ادارې په غیرعادي شرایطو کې جوړې شوې. د اطلاعات او فرهنگ وزارت هم چې په شاهي او د سردار محمد داوود خان په جمهوري دور کې د اطلاعات او کلتور وزارت بلل کېدو او یو حیثیت یې درلود پر هېواد د حاکم ترینګلي وضعیت له زیان څخه خوندي پاتې نه شو. له یوه پلوه افغاني ټولنه نور هماغه یو لاس او همغږې پاتې نه وه. بل لوري ته خصوصي فرهنگي او رسنیز فعالیتونه هم د حکومت او نړیوالې ټولنې لخوا هڅول کېدل او خصوصي رسنۍ د پیلېدو په حالت کې وې، بالاخره د وزارت اداره د لنډ مهالې ادارې له پیل سره کمزوریو لاسو ته ولوېده. دې ټولو د دې وزارت چارې له بې نظمۍ او بې قانونۍ سره مخ کړې. له دې جملې څخه د خصوصي تلویزیونونو جوړېدل وو چې د ډېرو پروګرامونو لخوا ترلاسه کوي باید دغه امانت په صداقت او مسوولانه ډول وکاروي. خو متأسفانه داسې و نه شول. یو شمېر کسانو له هېڅ ډول ملي تعهد پرته یوازې د پیسو راټولولو لپاره وکارولې، ځینو هغه د یوه ګوند په خدمت کې وګومارلې او تر ټولو بده دا چې ځینو د پرديو په خدمت کې استعمال کړې.

په زیاترو هغو هېوادونو کې چې په رسنیو او رسنیو اړوندې ټکنالوژۍ کې مخکښ دي د تلویزیونونو مالکان د ژورنالېزم پر مسلکي اصولو سربېره د نورو مهمو اصولو پر رعایت مکلف دي، یانې لوړو ملي ګټو ته باید درناوی ولري. د هېواد سلامتیا، اخلاقي اصول او د خلکو عقاید مهم وېلي او داسې نور. پر دې سربېره رسنۍ په خپلو خبرونو کې یوه ټاکل شوې سلنه پخپله تولید کړي او یا له هېوادنیو تولیداتو ګټه واخلي.

دا کار په افغانستان کې تر سره نه شو. پایله دا شوه چې خلک د خپلو کورونو په گوټونو کې د بې رحمه يرغلگر څپو ته کېناستل چې هر څه يې زړه غوښتل خلکو ته يې وړاندې کړل خو هغوی د دغه بې رحمانه يرغل په وړاندې بې وسيلې او بشپړ بې دفاع وو او فرياد يې د هېچا غورونو ته نه رسېده.

يوه شپه مې په ياد ده يو چا را ته زنگ وواهه او وې ژړل، وې ويل چې له خيرخانې نه مې زنگ وهلی، له تلویزيوني سريالونو يې شکايت کاوه چې د کورنۍ او ماشومانو ژوند يې ورته گډوډ کړی دی.

پارلمان همدغه شکايت درلود، عالمان د سريالونو مخالف وو او ميندې او پلرونه ترې په عذاب وو. دغه شکايتونه ولسمشر ته هم ورسېدل او نوموړي په دې تړاو اندېښنې درلودې. ما د خصوصي تلویزيونونو مالکان او مسوولين خپل دفتر ته را وغوښتل او دغه شکايتونه مې ورسره شريک کړل. يو شمېر يې راسره موافق وو او دا يې منله چې په کارونو کې يې ستونزې شته. خو ځينو نورو يې چې زما له دفتره ووتل سمدستي هغه اتحاد يې او غيردولتي سازمانونه چې له بهرنيانو نه يې پيسې ترلاسه کولې زما پر خلاف را وپارول او دا غوغا يې اوچته کړه چې گواکي زه د بيان د آزادۍ مخالف يم. هغه مهال هندي سريالونو بازار نيولی و. له دغو سريالونو سره چې زموږ له اخلاقي اصولو، دود او دستور او عقايدو سره مخالف وو او ځوانان يې اخلاقي فساد ته هڅول يو شمېر کسانو زما مخالفت داسې تعبيراوه چې گواکي زه له پاکستان سره تړاو لرم او له هندوستان سره مخالف يم. دې مسألې ته ډېره لمن ووهله شوه تر دې چې ما د هند سفير خپل دفتر ته را وباله هغه ته مې وويل چې زما مخالفت له سريالونو سره پر دې نه دی چې دا هندي سريالونه دي، بلکې له محتوا سره يې دی. له هغه نه مې هيله وکړه

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۴۳

چې هر څومره تاريخي او روزنيز فلمونه او سريلونه لرې را يې وړه مور به يې د ملي او خصوصي تلويزيونو له لارې خپاره کړو. د هند سفير هونيار او پوه سړی و او د مسألې ژورتوب يې درک کاوه. خو په ځانگړو کړيو کې پخپله زموږ د هېوادوالو په منځ کې په منظم ډول دغه ناوړه تبليغ ته لمن وهل کېده. په همدې موده کې يوه ورځ د طلوع تلويزيون مالک «سعد محسني» او «عتيق رحيمي» چې يو وخت مور هم سره گاونډيان وو او هم مو په يوه ښوونځي کې درس وايه ما ته راغلل. ښاغلي محسني ښکاره او په ډانگ پيلې را ته وويل چې د هندي سريلونو په پرتله بل هېڅ پروگرام او خپرونه ورته زياتې پيسې نه گټي. هغه وويل چې دغه سريلونه يې په زياتو پيسو پېرلي دي که يې خپاره نه کړي نو ډېر «تاوان» کوي. ورته و مې ويل: «تر دې به لوی ظلم څه وي چې د پيسو گټلو او په بهر کې د خپلو بچيانو لپاره د آرام او سوکاله ژوندانه برابرولو لپاره دلته په هېواد کې دننه ماشومان او تنکي ځوانان په سطحي، بې محتوا او بېلارې کونکيو خپرونو مسموم کوې؟» له ښاغلي محسني مې وپوښتل چې آيا دا خوښوې چې ماشومان دې هره ورځ د «تولسي» په نامه مشهور سريال وگوري؟ په ځواب کې يې را ته وويل: «زما ماشومان هېڅکله هم هندي سريلونه نه گوري» د نوموړي په يوه ليکنه کې چې په نيويارک ټايمز کې خپره شوه د غربيانو د ملاتړ ترلاسه کولو لپاره وليکل: «د افغانانو لويې او اساسي ستونزې، وژنې، د ماشومانو تېبتول، د نشه يي توکو قاچاق او نور دي او د دوی تلويزيون په دې مصيبتونو کې د ښکېل افغانانو د آرامۍ او سکون لپاره د سندرو او سريلونو په خپرولو د هغوی غوږونه او سترگې نازوي.» ښاغلي محسني ما ته وړاندیز وکړ چې ستوديوگانې يې ووينم او دا ژمنه يې وکړه چې له دوو مشهورو پروگرامونو «گفتمان او گزارش شش و نيم» څخه يې يو زموږ د

وزارت په خدمت وگوماري، ما مننه ترې وکړه او وړاندیز مې يې و نه مانه. دې تلویزیون یو ځل د کولمبیايي سنډرغاړې «شکېرا» کنسرت خپور کړی و چې د کورنیو او علماو له ډېر توند غبرگون سره مخ شول او وزارت هم د یوې مطبوعاتي اعلامیې په ترڅ کې دغه کار وغانده. تلویزیون ته یې توصیه وکړه چې نور له داسې پروگرامونو خپرولو ډډه وکړي.

دغه ډول خپرونو د افغانستان په زیاته برخه کې یانې په ولایتونو او کلیو کې د دولت مخالفینو ته د تبلیغاتو زمینه برابره. آن تر دې چې طالبانو د کابل د تلویزیونو د دغه ډول خپرونو نندارې خلکو ته ښودلې او ویل به یې چې د کابل حکومت د کافرانو په لاس کې دی او د هغوی پر خلاف جهاد فرض دی! په دې ډول د دولت وسله والو مخالفینو ته د جنگیالیو جذب آسانېدو. دا له امکان لرې نه ده چې دا کار د همدې هدف لپاره هڅول کېدو تر څو د هېواد د اطرافو خلک د مرکز پر خلاف وپاروي. هغه مهال منظمې هڅې روانې وې چې د دولت د وسله والو مخالفانو لیکې پیاوړې شي. خصوصي امنیتي کمپنیو د اکمالاتي کاروانونو د امنیت په نامه د طالبانو د پیاوړي کولو لپاره هغوی ته باج ورکاوه، هغه تېل چې بهرنیو ځواکونو ته لېږدول کېدل لومړی به پلورل کېدل او وروسته به له طالبانو سره په گډه ټانکرونه سوځول کېدل، امریکایانو او د دوی سره تړلیو افغانانو بېگناه افغانان زندانونو ته اچول او سخت یې ځورول. له لوېدیزووالو سره په ځانگړې توگه له امریکا سره تړلیو رسنیو یوه لوري ته برېښتوب او بې پټۍ ته لمن وهله او بل لوري ته یې اطرافونه له خپل حکومت څخه زړه توري کول. له بگرام څخه راخوشي شویو بندیانو څخه یوه حامد کرزي ته کیسه کړې وه چې دی به په یوه داسې اطاق کې د امریکایانو لخوا رېږول کېدو چې پر دېوال یې د «ولسمشر» تصویر راڅپېږلی و. په دې ډول د وسله والو مخالفینو د پیاوړي

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۴۵

کولو لپاره په څو جبهو کې کار کېدو او د هغوی ځواک او توان زيات
ښودل کېدو.

د سرپالونو موضوع چې د باران په څېر زموږ پر کورنيو اورېدو ورځ تر بلې
ستونزمنه کېده. هغو کسانو قوي منطق نه درلود چې په بېلابېلو غرضونو يې
له هغو څخه دفاع کوله.

بالاخره د علماو شورا د «ارواښاد مولوي فضل الهادي شينواري» په مشرۍ
او د شيعه علماو شورا او مشرانو جرگه له ما سره ملگري شول. مولوي
صاحب شينواري يو باتقوا او د کلکې ارادې خاوند انسان و. هغه له دې
وضعې ځورېده. پرېکړه پر دې شوه چې د وضعې د سمون لپاره موږ خپل
فعاليتونه سره همغږي کړو. نوموړي ښاغلی «فضل احمد معنوي» او «محمد
قاسم حليمي» چې دواړو د علماو د سرتاسري شورا عضویت درلود د خپلو
استازيو په توگه را معرفي کړل. طلوع تلویزيون دننه او په بهر کې له هرې
وسيلې کار واخيست تر څو زموږ په کار کې خنډونه جوړ کړي. بېلاري
کوونکي دروغ او تبليغات، په تمه کول او د بهرنيانو لخوا سياسي فشارونه،
له هر څه نه کار واخيستل شو خو ځای يې و نه نيو. داسې آوازې خپرې
شوي چې د طلوع تلویزيون چارواکي له خپلو هڅو څخه نهيلي شوي او
پرېکړه يې کړې چې د ارشيف يوه برخه يې دوی ته ولېږدوي. په ځينو
تلویزيونو کې د سرپالونو بندېدو د طلوع دريځ کمزوری کړ. ټاکل شوې وه
چې د يادو سرپالونو پر خلاف د وروستي او پرېکنده گام په توگه او د علماو
سرتاسري شورا رييس د شيعه علماو له استازي سره يو ځای په يوه خبري
کنفرانس کې خپلې وروستۍ خبرې وکړي. سهار و زه په وزير محمد اکبر
خان مېنه کې د مولوي صاحب شينواري په کور کې وم او له ده او همکارانو
سره مې د خبري کنفرانس د ترتيب په جزئياتو خبرې کولې. ناڅاپه له ارگه

زنگ راغی، سکرتر را ته وویل: «رییس صاحب خبرې کوي» ولسمشر را نه وپوښتل چېرته یې؟ ورته و مې ویل: «له مولوي صاحب شینواري سره یم او د گډ خبري کنفرانس په اړه مشوره کوو.» ډېر په غوسه شو را ته وې ویل چې مجلس پرېږده او په بېره زما دفتر ته راشه. مجبور شوم چې له مولوي صاحب څخه رخصت شم، ژمنه مې وکړه چې د ارگ له مجلس وروسته به بیا راشم. کله چې د ولسمشر دفتر ته ننوتم، هغه غېږ را ته پرانیسته او په خدا یې راسره ستړي مشي وکړل وې ویل: «در په در به دې کړي له کنفرانس منفرانس نه تېر شه.» ټینگار مې وکړ، بیا بیا مې ورته وویل چې هر څه سم لور ته روان دي، زموږ کار ښه پایله لري او خلک له دې سریالونو او نورو بېلارې کوونکو خپرونو ژغورل کېږي. خو ولسمشر حاضر نه و چې خبرې مې واورې، له مولوي صاحب سره یې تلیفوني اړیکه ونیوه وې ویل چې د مبتدلو خپرونو د مخنیوي لپاره به له نورو لارو چارو کار واخلي. ډېر نهیلی شوم او د عامو خلکو په تېره د ماشومانو د میندو او پلرونو او هغو ښوونکیو په مخکې مې د خجالت احساس کاوه چې له بېلابېلو لارو به یې را سره اړیکه نیوله او له ما نه به یې د سریالونو او نورو مبتدلو خپرونو بندولو غوښتنه کوله. د ولسمشر له دفتره را ووتم او د تلیفون له لارې مې مولوي صاحب شینواري ته کیسه وکړه. هغه هم ډېر خپه و.

متأسفانه زما د وزارت له دورې وروسته وضعیت نور هم ډېر بد شو. زه تر اوسه نه پوهېږم چې ولسمشر ته چا خبر ورکړی و چې زه له مولوي صاحب شینواري سره وم او ولې یې دومره په جدي ډول موږ له خپل کار تر سره کولو منعه کړو. بېله دې چې زما او مولوي شینواري چې سخت احترام یې ورته درلود خبره واورې.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۴۷

په دې ډول د سریالونو دوسیه وتړل شوه، تلویزیونو د احتیاطي تدابیرو په توګه وپروکي اقدامات وکړل خو اطلاعات او کلتور وزارت راضي کړي. لکه پر «بګوان» او د ښځو پر لوڅو غړیو د پردې اچول، خو د سریالونو خپرېدل روان وو.

عمومي فرهنگي وضعیت او په دې برخه کې د وزارت هڅې

«ژان بتیست دوروسل» نوماند فرانسوی مورخ په «له ۱۹۱۹ څخه تر ننه دیپلوماتیک تاریخ» نومي خپل اثر کې لیکي: «کله چې جګړه پای ته رسېږي خلک اوږده آرامه ساه اخلي، خو له دې خیال سره چې ټول فکر کوي هر څه به خپل پخواني عادي حالت ته ور وګرځي. دوی له دې غافل دي چې تاریخ نه تکرارېږي او جګړې ژور او پام وړ بدلونونه راوستي دي. بدلون په اقتصاد کې، په سیاسي ژوند کې، په ټولیزه ارواپوهنه کې او بالاخره په نړیوالو اړیکو کې.» «دوروسل» دغه خبره د دوهمې نړیوالې جګړې په تړاو کړې وه، هغه جګړه چې تر شپږ کاله لږ یې دوام وکړ، په داسې حال کې چې د طالبانو د دورې تر پایه د افغانستان جګړه ۲۴ کلنه شوې وه.

د دې اوږدې او ویجاړوونکې جګړې په بهیر کې ډېرو کسانو له افغانستان نه نورو هېوادونو ته پناه یووړه، ډېرې عقدي او دښمنۍ رامنځته شوې او د پردیو غرضي لاسونه زموږ د ټولني تر رېښو ورسېدل. په دې موده کې افغاني ویاړمنو خصلتونو زیان ولید. موږ پر نورو د تکیې کولو عادت خپل کړ او نور پر دې روږدي شول چې پر موږ حاکمیت ولري، دې وضعیت د وینه په څېر زموږ کلتور وخور. په دغسې شرایطو کې زما په نظر یوازینی لاره خپلې ویاړمنې ماضي ته بېرته ور ګرځېدل وو، البته د هغو غلطیو له په ګوتو

کولو سره چې زموږ وياړونه يې را نه اخيستي وو. د بېخودۍ په دغسې فضا کې دې ته اړتيا وه چې په يوه بڼه فرهنگي نشنلزم پياوړی شي. په هغه موده کې زه د اطلاعات او کلتور وزارت د چارو مسوول وم چې زما ټولې هڅې د همدې لپاره وې. سيمينارونه، نندارتونونه، د کتابونو چاپ، تياتر، موسيقي او د ځوانانو تنظيم مو ټول په همدې موخه وو. په کابل او په پاریس کې د یونسکو په مرکز کې مو د مولانا جلال الدين محمد بلخي سيمينار دایر کړ چې افغاني هنرمندانو هم په هغو کې په افغاني جامو کې خپل هنر وښود او موسيقي يې وږغوله، په نظر کې وه چې د یونسکو په انگرې کې د دريو هېوادونو افغانستان، ايران او ترکيې هنرمندان د مولانا شعرونه د موسيقي په قالب کې وړاندې کړي ما د دې لپاره له خالد آرمان، وحید قاسمي او رحيم غفاري وغوښتل چې خپل هنر هلته نندارې ته وړاندې کړي، خالد ارمان ډېرې پیسې وغوښتې او وحید قاسمي د الوتکې له ټکټ د هوټل تر اطاق او نورو پورې ډېر سخت شرطونه کېښودل په داسې حال کې چې رحيم غفاري په خپل فقيرانه چلن ومنله او راغی، نوموړي ډېر ښکلې صوفیانه کنسرت ورکړ چې د حاضر و کسانو له تاوده هرکلي سره مخ شو. وزارت همدارنگه د علامه احمد علي کهزاد سيمينار، د پوهاند عبدالاحمد جاوید سيمينار، د روښاني غورځنگ سيمينار، د مولانا عبدالرحمان جامي سيمينار، د محمد موسی شفيق سيمينار، د پوهاند صديق الله رښتين سيمينار او ... يو شمېر سيمينارونه مو د سيمې او گاونډيو هېوادونو د علماو او پوهانو په گډون جوړ کړل.

د تياتر په څانگه کې د پنځوسو په شاوخوا کې نندارې وښودل شوې چې زياتره يې وروسته د ملي تلويزيون له لارې هم خپرې شوې هغه ټولې د يوه پيغام درلودونکې وې: د ملي غرور يادونه او د ملي يووالي پياوړتيا. د

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۴۹

ماشومانو تياتر هم فعال کړای شو. د موسيقي په برخه کې د موسيقي د ودې د ملي شورا جوړولو کار پيل شو. د موسيقي د زده کړو کورسونه له سره فعال شول. د هېواد د نومياليو هنرمندانو لکه استاد سرآهنگ، استاد محمد هاشم، استاد اولمير، استاد رحيم بخش، استاد محمد عمر او احمد ظاهر په ياد درانه محفلونه جوړ شول او زيات شمېر هنرمندان په نړيوالو فستيوالونو کې د گډون لپاره بهر ته واستول شول. په دې موده کې تر سلو زيات کنسرتونه ترسره شول، پر دې سربېره تر سلو زياتې نوې سندري ثبت او ملي راډيو-تلويزيون ته وسپارل شوې.

له هر فرصت څخه گټه پورته کړای شوه چې د خطاطۍ او رسامۍ نندارتونونو جوړولو لپاره پلمه شي. د ملي راډيو - تلويزيون خپرونې د ۲۰۰۸ کال په پيل کې نړيوالې شوې تر څو زموږ د بهر مېشتو هېوادونو بچيان له خپل هېواد او کلتور سره بېرته وصل شي. په هند کې د افغانانو د تاريخ او وياړونو يوه لړۍ مستند فلمونه چمتو شول چې هره اونۍ د ملي تلويزيون لخوا د «لرغونې مېنه» تر سرليک لاندې خپرېدل.

د ځوانانو معينيت د لرې پرتو ولايتونو د ځوانانو لپاره د معلوماتو او اړيکو د مرکزونو د جوړولو له لارې د ملي روحيې په پياوړي کولو کې عملاً کار پيل کړ. او د هغو ځوانانو لپاره چې په کانکور کې يې ښې پايلې نه وې ترلاسه کړې له خصوصي پوهنتونونو سره د زده کړو د بورسونو پروگرام پيل شو. متأسفانه د فلم په برخه کې و نه توانېدم چې کوم مهم کار وکړای شم. په دې برخه کې مهم کار يوازې دا و چې د افغان فلم د آرشيف د له منځه تلو مخنيوی وشو. يوه برخه يې ډيجيټلي کړای شوه او د هغو د تيارولو سيستم ترميم کړای شو. همدغه کار مو د ملي آرشيف په برخه کې هم وکړ.

د نړيوالو سازمانونو په همکارۍ په زرگونو ټوټې لرغوني آثار بېرته ملي موزيم ته راستانه کړای شول او يو شمېر آثار د ترميم لپاره بهر ته واستول شول.

د کابل او ولاياتو په يو شمېر ناحيو کې، آن په يو شمېر ولسواليو کې د عامه کتابتون څانگې يا نوې پرانيستل شوې او يا د کتابونو په پېرلو پياوړې کړای شوې.

د «کاپي رايټ» قانون د لومړي ځل لپاره د وزارت لخوا تسويد شو او د پړاوونو له طي کولو وروسته د اجرا وړ شو. زما هدف دا و چې له حقوقي اړخه هنرمندان او د قلم خاوندان خوندي شي او اقتصادي وضعيت يې ښه شي.

زما په مخه کې تر ټولو لوی خنډونه يو د هر څه خصوصي کولو په تړاو د امريکايي برلاسی ذهنيت و چې پر حکومت مسلط و، بل دا چې لوېديزو هېوادونو هسې په دروغو زموږ د فرهنگ له ځينو اړخونو سره لېوالتيا ښودله او نور يې په منظم ډول غوښتل چې کمزوري کړي. او بالاخره بل خنډ د هغو يو شمېر افغانانو کره وړه وو چې په شعوري يا لا شعوري ډول د خپل کلتور د رېښو غوڅولو لپاره د پرديو تېر ته لاستي شوي وو. ډېره ځورونکې وه چې کله به مې د «فرهنگي يرغل» او يا «ملي گټو» غږ اوچت کړ د يو شمېر هغه کسانو لخوا چې د روښانفکرۍ دعوه دار و ځواب راکول کېدو چې: «د نړيوال کېدو په زمانه کې ملي گټې مانا نه لري.» يا «زموږ ملي گټې تعريف شوې نه دي.» دا په داسې حال کې چې لوېديز هېوادونه او زموږ گاونډيان تر حد زيات په خپلو ملي گټو پسې وو.

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۵۱

د کافي بودجې نشتوالی او د مالي سرچینو کمبود زموږ ستونزې ډېرې زیاتې کړې وې او ورځ تر بلې د جگړې توندوالي، کلتور د دولت له بودجوي لومړیتوب نه غورځولی و.

اطلاعات او کلتور وزارت ته ۰,۲ سلنه بودجه ځانگړې شوې وه. سره د دې چې په پلان ریاست کې مې په کار پوه کسان وگومارل او مالي برخې ته په زیاتې پاملرنې وتوانېدم چې د نښې بودجې په تر لاسه کولو بريالی شم. خو د امریکا پرستۍ او خصوصي کولو روحیه هغه خنډونه وو چې مقابله ورسره آسانه نه وه.

یوه ورځ مې د کابینې په غونډه کې له «انوارالحق احدي» څخه چې زما تر څنگ به کېناست و غوښتل چې د کتابونو چاپ او د فلم لپاره د پیسو په ځانگړې کولو کې زیاته پاملرنه وکړي، نوموړي په ځواب کې را ته وویل: «په امریکا کې اصلاً د کلتور وزارت نشته.» په دې مانا چې له یو شمېر کسانو سره اصلاً د اطلاعاتو او کلتور په نامه وزارت اضافي او بې مانا شی وو. ورته و مې ویل: «امریکا نورې اړتیاوې او شرایط لري، خو تاسو په افغان فلم کې کارکوونکو ته معاشونه، موټر د تېلو او نور لگښتونه ورکوئ خو د فلم د جوړولو لپاره پیسې نه ورکوئ، دا خو د توجیه وړ نه ده.»

یو وخت مې د امریکایانو لمنې ته لاس واچاوه، په هغو ورځو کې مې اړیکې ورسره نښې وې، پرلپسې یې زه په خپل سفارت کې خپلو اپارتمانونو ته دعوت کولم. هغوی په سفارت کې خپل فرهنگي مرکز زما په لاس پرانیست. په دغسې فضا کې مې له هغوی و غوښتل چې له وزارت سره د فلم په جوړولو، تياتر او کتابونو چاپولو کې مرسته وکړي. هغوی ته مې تشریح کړه چې موږ د ایراني فلمونو او کتابونو او هندي سریالونو تر باران لاندې یو، د دولت بودجه په دې برخه کې د لویو پروگرامونو د پلي کولو توان نه

لري. خو هغوی نه یوازې دا چې هېڅ ونه کړل بلکې وروسته د یوه خصوصي تلویزیون د یوه پخواني کارکوونکي له خولې خبر شوم چې د هغه تلویزیوني شبکې مالک د همدغه خبریال په حضور کې د امریکا له سفیر سره په یوه مجلس کې توافق کړی و چې ایراني اصطلاحات او لهجې په خپلو خپرونو کې وکاروي. (نوموړی خبریال د دې کړنو د لیکلو پر مهال په یوې نړیوالې رسنۍ کې ویاند دی.)

امریکایانو زموږ د تاریخي آبداتو د ساتنې او بیارغاونې له ریاست سره هم مرسته ونه کړه او زموږ له بیا بیا غوښتنو سره یې مثبت ځواب رانکړ. برخلاف د آغاخان فرهنگي بنسټ ته یې د ډېرو پیسو په ورکولو دې ته زمینه برابره کړه چې زموږ کدرونه هغه غیردولتي بنسټ ته لار شي.

ما د یو شمېر تاریخي آبداتو د ساري په توګه د هرات د ارګ یا اختیارالدین کلا د بیارغاونې چارې له مجبوري د آغاخان فرهنگي بنسټ ته وسپارلې ځکه چې امریکایانو د هغو پیسې دغه بنسټ ته ورکړې وې. په زړه پورې دا ده چې زیاتره انجنیران چې د دغه ډول پروژو چارې ور سپارل کېدې پخوا یې د وزارت په اړوند ریاست کې کار کاوه. په همدې دلیل مجبور شوم چې د شېر دروازې د دېوال وضعیت او د کابل د بالاحصار د سروې کار د آغاخان بنسټ ته وسپارم تر څو وروسته وتوانېم چې د هغو د بیارغاونې پیسې له امریکایانو ترلاسه کړای شم.

لنډه دا چې امریکایان په منظم ډول د دولت د کمزوري کولو په هڅو کې وو. د رسنیو په برخه کې هغوی غوښتل په لومړي ګام کې د حکومت خوله وړ بنده کړي، تر څو وروسته دوی پخپله نورې خولې پرانيزي. او له هغو نه داسې خبرې راوباسي چې دوی یې غواړي.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۵۳

په نورو فرهنگي څانگو کې دوی هڅې کولې چې د دولت په زور د دولتي سیاستونو مخه ونیسي. برعکس دوی غوښتل چې هر څه پروژه یې او په بهرنیو پیسو او ماهرینو پورې غوټه شي. مور مجبور وو هغه لرغونې آبدې چې بهرنیانو یې د بیارغاونې لېوالتیا نه درلوده پخپله ورغوو. البته په لرو پیسو، لومړنیو وسایلو او ډېر زحمت.

تر هغه وروسته چې په طرابلس کې د ایسکود د کلتور وزیرانو په غونډه کې پر دې هوکړې وتوانېد چې پر ۲۰۱۳ کال کې غزنی د اسلامي کلتور د مرکز په توګه اعلان شي. تصمیم مو ونيو د هغې ورځې لپاره د تیارو په لړ کې د دغه ولایت تاریخي ودانۍ بیاورغوو.

د مالي او تخنیکي مرستو ترلاسه کولو لپاره مې د عربي او لوېدیزو هېوادونو له زیات شمېر استازو سره غونډې وکړې، بالاخره مو په سرینا هوټل کې یو کنفرانس جوړ کړ او دوی ته مو بلنه ورکړه چې گډون پکې وکړي. په دې غونډه کې مور خپلې پروژې تشریح کړې او له هغوی نه مو مرستې وغوښتې. متأسفانه هغوی مرستې ونه کړې او مور مجبور شو چې د غزني د تاریخي ودانیو د رغاونې چارې پخپله پیل کړو.

د یادونې وړ ده چې پر ۲۰۰۹ کال د «ایسکود» د وزیرانو بله غونډه د آذربایجان د باکو په ښار کې جوړه شوه. ما د خپلو بوختیاو او انتخاباتو د جنجالونو په سبب غوره وگڼله چې پخپله لار نه شم او یو پلاوی مې واستاوه. افغان پلاوي یو ځل بیا وکولای شول چې د آسیایي ښارونو له ډلې څخه کابل د ۲۰۲۴ ز کال لپاره د اسلامي کلتور د مرکز په توګه اعلان کړي. همدارنګه مو د ملي راډیو-تلویزیون له بودجې نه د دوو سریالونو کار پیل کړو. له هغو څخه یو کومېډي «عشق پيري» سریال و چې ډېر مینه وال یې

وموندل. زمور هنرمندانو په شپه او ورځ کار او په ډېرو لږو امکاناتو دغه سرپالونه بشپړ کړل.

ډېره لېوالتيا مې درلوده چې د کاشي کارۍ او کاشي جوړولو هنر په هرات او بلخ کې بيا را ژوندی کړم چې اوس د ختمېدو په حال کې و. د هرات د جامع جومات د ساتنې او څارنې تر څنگ مې چې د ولسمشر د پاملرنې له امله مې د حساب وړ بودجه ورته پيدا کړې وه د دې هنر د بيا غوړېدا کار پيل کړ. همدارنگه مې په مزارشريف کې په دې اړه د ځوانانو د معينيت د يوې پروژې په چوکاټ کې د ناروې هېواد ژمنې ترلاسه کړې. خو متأسفانه له ما نه وروسته دغه پروژې تعقيب نه شوې. په ځانگړې توگه د ځوانانو معينيت چې نوې ساه اخيستې وه او د يوې نمونه ادارې په څېر يې کار کاوه، په مشرتابه کې يې له بدلون وروسته په يوه فاسده او خنثی اداره بدله شوه.

هرات تر نورو ولايتونو زيات تر فرهنگي يرغل لاندې راغلی و. ډبرينې تختې چې قلمکاري شوې وې او زياتره يې د تيموريانو د دورې وې په مرموز او منظم ډول يا تخريب او يا غلا کېدلې. يو ځل يو شمېر تاريخي آثار د دغه ولايت له موزيم نه غلا شول، امنيتي ځواکونو وکولای شول چې غل ونيسي. خو نوموړی څو ورځې وروسته په مرموز ډول په زندان کې ووژل شو. د «سلطاني موزيم» په نامه چې تر ما مخکې په ملي گالري کې په غير معياري او غيرمسلكي ډول جوړ شوی و، زما د وزارت پر مهال يې وغوښتل چې يوه څانگه يې د هرات په موزيم کې پرانيزي. ما ورسره مخالفت وکړ ځکه چې له پيله د دې موزيم کار زما په اند شفاف او مسلكي نه و. «سيد حسين انوري» د هرات والي په دې خاصه برخه کې په مرکو کې آن زما پر خلاف له سپکاوي ډکو کلمو تر کارولو پورې ودرېد. نوموړی د هرات د تلويزيون د آمر تر برطرفۍ پورې ورسېد خو گټه يې ورته ونه کړه.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۵۵

ښاغلي سلطاني چې په انگلستان کې ژوند کاوه یو وخت یې وغوښتل چې ما تطمیع کړي او یوه وړوکې د سرو زرو سکه یې چې تاریخي ارزښت یې درلود ما ته ډالۍ کړه. ما هغه ډالۍ د ده په مخکې ملي موزیم ته وسپارله. افغان پلاوي د اطلاعاتو او کلتور وزارت د سلاکار ښاغلي منلي په مشرۍ د ایکو سازمان د امانا فرهنگي پلاوي په درېیمه غونډه کې وړاندیز وکړ چې افغانستان چمتو دی چې د امانا پلاوي څلورمې غونډې کوربه شي. ما پرېکړه وکړه چې د امانا پلاوي غونډه د نورو د جشن پر مهال چې وزارت غوښتل په نړیواله کچه یې ولمانځي دایره شي. په دې ډول د ایکو د فرهنگي موسسې څلورمه غونډه د ۱۳۸۸ د وري په لومړۍ چې د ۲۰۰۹ کال د مارچ له ۲۱مې سره برابره وه په مزار شریف کې د نورو د نمانځنې پر مهال ترسره شوه.

د بهرنیو چارو وزیر ښاغلي سپنتا پخپله تصمیم نیولی و چې د نورو جشن په هرات ښار کې د ایکو سازمان د بهرنیو چارو وزیرانو په گډون ولمانځي. ما په درې دلایلو له دې پرېکړو سره مخالفت وکړ: لومړی دا چې نوی کال او د نورو نمانځل د اطلاعاتو او کلتور وزارت له دندو څخه وو چې تل یې د هغو مسوولیت په غاړه و نه د بهرنیو چارو وزارت. دوهم دا چې د ۲۰۰۷ کال په وروستیو کې د ښاغلي سپنتا په وړاندیز د ایکو سازمان د بهرنیو چارو وزیرانو غونډه په هرات کې جوړه شوې وه چې په هغو کې د ایران او تاجکستان د بهرنیو چارو وزیرانو هم گډون کړی و. زما موخه دا وه چې بهرنيان وپوهېږي چې افغانستان له هرات پرته نور ښکلي ښارونه هم لري او کوم ولایت ته د کوم وزیر منسوبدل باید د نورو ولایتونو په حق کې د جفا سبب نشي. درېیم دا چې بلخ ولایت او مزار شریف ښار له پخوا وختونو څخه په دودیز ډول د نوي کال، نورو مهلي او گل سرخ مهلي کوربه توب

کوي. په همدې دليل مې دغه خبره له ولسمشر سره مطرح کړه او د هغه موافقه مې ترلاسه کړه چې د نوروز د نمانځنې نړيوال مراسم بايد د هرات پر ځای په مزارشريف کې ترسره شي. وروسته مې د بلخ له والي «عظامحمد نور» سره تېلفوني خبرې وکړې ترې و مې غوښتل چې د نوروز د شاندارو مراسمو لپاره تياری ونيسي. نوموړي د مننې په ترڅ کې ژمنه وکړه چې په دې تړاو به گړندی او جدي هڅې وکړي. همداسې وشول، د بلخ والي په لږ موده کې په سره هوا کې آن د مېلمنو د هستوگنې او ځينو غونډو لپاره نوې ودانۍ جوړه کړه او هغه يې د دې وړ کړه چې کار ترې واخيستل شي .

د نورو د جشن د تياريو لپاره مې دوه ځله پخپله هلته سفر وکړ. دوهم سفر مې بلخ ته داسې مهال و چې د زياتو واورو د اورېدو او توپان په سبب له سالنگ نه د موټرو تگ راتگ ناشونی شوی و .

بالاخره د ۱۳۸۸ لمريز نوروز جشن را ورسېد، د تشریفاتو د قطعې له معاینې او د جنديې د اوچتولو له مراسمو وروسته د آمانا پلاوي غونډه جوړه شوه. ما له کابل نه د هنرمندانو بېلابېل گروپونه مزارشريف ته استولي وو چې د جشن د درې ورځو په بهير کې يې په بېلابېلو برخو کې خپل هنر او کمال وښود. همدرانگه مو د انځورگرۍ، خطاطۍ او کتابونو نندارتون هم پرانيست. عظامحمد نور پر دې چې ما د نوروز نړيوال جشن د نمانځنې مراسم له هرات نه بلخ ته را بدل کړي وو ممنون و. د رسمي مراسمو د پيلېدو لپاره روضې ته د تگ پر مهال يې خپل موټر ما ته راکړ او وې ويل: «چلوونکي يې زما د کورنۍ غړی دی.» خو ځينو دغه کار بل ډول تعبير کړ. له دې ډلې څخه «بهاوالدين بها» د سترې محکمې غړی چې زما د پلار له نژدې دوستانو څخه و يوه ورځ يې په ارگ کې وويل: «وزير صاحب تا له هراتيانو سره څه دښمني درلوده چې د نوروز د جشن مراسم دې له هراته مزارشريف

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۵۷

ته يووړل؟» خو زما اساسي موخه همدغه وه چې بهرنيان زمور ټول ښکلي او تاريخي ښارونه وويني او له شتمنيو يې خبر شي.

د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت په بلخ کې د مهمو تاريخي ودانيو لکه د نه گنبد جومات او ابونصر پارسا مزار د بيارغاونې او ترميم چارې بشپړې کړې او د مولانا جلال الدين محمد بلخي د پلار خانقا د بيارغاونې پروژه يې چمتو کړه. په همدې موده کې د شولگرې ولسوالۍ په اړونده سيمه کې يوه تاريخي سيمه کشف شوه چې يو لوی دېوال او يو اورتون يې ښودلو او احتمالاً د يما پاچا لومړنی تخت هم په هغو کې و.

د ۲۰۰۸ کال په دوبي کې مې د هېواد د لرغونو اثارو او باختر خزاني د نندارتون د پرانيستې لپاره چې د واشنگټن په ملي گالري کې ښودل کېدله د امريکا متحده ايالاتو ته د سفر پرېکړه وکړه.

دغه آثار چې د کورنيو جگړو پر مهال د ملي موزيم د کارکونکيو په همت په ارگ کې ځای پر ځای شوي وو چې د کورنيو جگړو له وړاندوونکيو گوزارونو نه خوندي پاتې شي د لنډمهالې ادارې په لومړيو ورځو کې له پټ ځايه را وايستل شول. له هماغه لومړۍ ورځې لوبديزو هېوادونو له هغو سره لېوالتيا وښودله او هيله يې وکړه چې هغه په خپلو موزيمونو کې نندارې ته وړاندې کړي. حکومت په دې تړاو پخوا تر دې چې زه د اطلاعات او کلتور وزير شم له فرانسې سره توافق کړی و.

سره له دې چې ولسمشر ډېر ټينگار وکړ خو ما په هغو کې گډون ونکړای شو. تر دې وروسته څو اروپايي هېوادونو د دې خزاني کوربه توب وکړ، متحده ايالاتو پر ۲۰۰۸ کال د واشنگټن په ملي گالري کې هغه نندارې ته وړاندې کړل. ما بايد دغه نندارتون پرانيستی وای، د خپلو همکارانو په مشوره مې پرېکړه وکړه چې د دې نندارتون پر پرانيستې سربېره يو څو نور

کارونه هم ترسره کړم او له يو شمېر مهمو کسانو سره وگورم، له خپل دغه تصميم څخه مې د امريکا بهرنيو چارو وزارت او په واشنگتن کې خپل سفارت ته خبر ورکړ.

تر سفر مخکې خبر شوم چې زموږ د ديپلوماسۍ په اداره کې داسې کسان شته چې امريکا ته زما له سفر سره مخالف دي او هڅه کوي چې له هرې لارې وي د دې سفر مخه ونيسي. زما سفر تر سره شو. نندارتون په شاندارو مراسمو پرانيستل شو. له هغه فرصت نه په استفادې چې په واشنگتن کې وم و مې غوښتل چې د ملي راډيو تلويزيون د رياست او د «بي بي جي» د ادارې ترمنځ چې د امريکا غږ آشنا تلويزيون اداره يې په لاس کې وه د شوي قرارداد پر بيا نظر د دغه ادارې له مسولينو سره خبرې وکړم.

ښاغلي روشن له نوموړې ادارې سره يو قرارداد لاسليک کړی و. د هغو پر بنسټ په ملي تلويزيون کې د امريکا غږ آشنا تلويزيون د يو ساعته خپرونو په بدل کې په کال کې ۲۴ زره ډالر ورکول کېدل. زما په اند دغه قرارداد غير عادلانه و او د افغاني لوري گټې بشپړې پکې تر پښو لاندې شوې وې. په اوږدو خبرو کې چې په دې اداره کې مو له چارواکيو سره درلودې د نوموړې ادارې بودا او تجربه کار کارکوونکي پر موږ را چاپېر وو او د مېلمه پالنې او شيرنيو د وړاندې کولو په ترڅ کې يې کله کله له گواښونو هم کار اخيست. هغوی ويل چې که د ملي راډيو تلويزيون اداره د قرارداد بيه ډېره لوړه کړي او پر دوی فشار راوړو نو دوی به اړ شي چې د ملي راډيو تلويزيون پر ځای له کوم خصوصي تلويزيوني چينل سره قرارداد وکړي. ما دوی ته وويل چې هېڅ خصوصي تلويزيوني چينل د ملي تلويزيون په کچه د پوښښ او اعتبار خاوند نه دی. پر دې سربېره مې دوی وپوهول چې زما له موافقې پرته له خصوصي تلويزيونونو سره قرارداد ورته ناشونی دی.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۵۹

ما دوی ته د کال یو میلیون ډالرو وړاندیز وکړ. هغوی له مجبورۍ ومانه له چنو وهلو وروسته او په رښتیني مانا د دوی تر زاریو وروسته مې یوازې د یوه کال لپاره په پینځه لکه ډالرو ورسره موافقه وکړه چې ملي تلویزیون ته به یې ورکوي.

د امریکا په متحده ایالاتو کې مې د کانګرس له غړیو سره ولیدل چې په ډېر صمیمیت یې زما تود هرکلی وکړ. همدارنگه د جنوبي او مرکزي آسیا په چارو کې د بهرنیو چارو وزارت له معین «ریچارد باوچر» سره مې وکتل. د ښاغلي باوچر له خولې مې لومړۍ خبره دا واورېده چې «ښاغلی وزیر ته ولې په تلویزیونونو کې د بهرنیو سریالونو د بندولو هڅې کوې، دا زموږ د اندېښنې سبب ده.» ما د افغانستان په مسایلو کې له داسې چلن څخه جتکه وخوړه. ځکه چې تر دې مخکې مې داسې فکر کاوه چې سطحي دریځونه په کابل کې د امریکایي کارکوونکیو کار دی. خو هلته وپوهېدم چې امریکایان یا نه غواړي چې موږ وپېژني ځکه د هغو اړتیا نه ویني او موږ د حساب وړ څوک نه ورته ښکارو او یا دا چې موخه یې زموږ په ټولنه کې د ستونزو جوړول او زموږ د کلتوري شتمنیو کمزوري کول دي. ما په اوږدو خبرو کې د غازي امان الله خان له وخته د غوايي تر کودتا پورې او بالاخره زموږ تر حکومت پورې زموږ د ټولني حساسیتونه د امریکا د بهرنیو چارو وزارت معین ته تشریح کړل، چې څه ډول زموږ د ولس د کلتور او عقایدو پر خلاف غلطو پرېکړو غمیزې پېښې کړې خو داسې مې احساس کړه چې نوموړي زما خبرې لکه چې لازمه وه درک نه کړې او د سریالونو مسأله زموږ افغانانو تر تاریخ او برخلیک ورته مهمه وه .

تر دې وروسته مې چې ځينې نورې لېدنې درلودې هغه لغوه شوې. يوه شپه زموږ د ولسمشر زنگ راغی را ته وې ويل: نور دې سفر لنډه او هېواد ته راستون شه!

ما خپل يوه اونۍ نور وخت چې امریکایانو زما د تفریح او سيل لپاره برابر کړې و لغوه کړ او هېواد ته راستون شوم. وروسته په واشنگټن کې زموږ د سفارت يوه جگپوړي کارکوونکي را ته وويل چې د ستونزو په جوړولو او له مخکې څخه زما د يو شمېر ټاکل شويو ملاقاتونو په لغوه کولو کې زموږ سفير رول درلود. زما د يو لړ ليدنو د لغوه کېدو د موضوع په باب سفير ولسمشر ته کيسه کړې وه، زما د سفر د لنډولو پيغام هم د ولسمشر له قوله هغه ما ته ورساوه، خو بيايې زما د سفر د لنډولو پرېکړه وروسته امریکایانو ته د يوه غير دوستانه عمل په توگه ښودل شوې وه، ځکه هغوی له دې پرېکړې څخه خپه وو.

په هغه موده کې چې زه د اطلاعاتو او کلتور وزير وم څو ځله له امریکایانو او يو ځل له کانډايانو سره چنو وهلو ته مجبور شوم.

د امریکا دولت غوښتل چې په کابل کې د خپل سفارت د پراخولو لپاره د ملي راډيو تلویزیون ودانې وپېري او له خپل سفارت سره يې ونښلوي. ما له دې کار سره جدي مخالفت وکړ، پر دې سربېره مې د ملي تلویزیون د شا لوري سرک چې امریکایانو غصب کړی و او د خپلو موټرونو پارکينگ يې ترې جوړ کړی و له څو مياشتنيو ناندریو وروسته د دوی له منگولو را ويوست او د وزارت او تلویزیون د موټرو لپاره مې پرانيست. امریکایانو د افغان فلم او د هغو تر څنگ په خالي ځمکه هم سترگې گڼلې وې، زه د دوی له لوري د هغو د نيولو مانع شوم. د مزارشريف هوتل چې د اطلاعات او کلتور وزارت د هوټلونو د تصدې اړوند و د امریکا حکومت د خپلې

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۶۱

قونسلگری لپاره غوره کړ. زه په پیل کې د دې مخالف وم چې یاد هوټل دوی ته په اجاره ورکړو، دې ته په پام چې د هوټل وضعه ډېره خرابه وه، هوټل مېلمانه او مسافرین نه درلودل او اداره یې ډېره کمزورې وه. زه دې ته چمتو شوم چې په لوړه بیه دغه هوټل دوی ته د اورېدې مودې لپاره په اجاره ورکړای شي .

امریکایان له هغه نرخ څخه چې ما یې وړاندیز کړی و ناخوښه وو. جالبه داوه چې د سوداگری وزیر «وحیدالله شهنای» چې په کابینه کې یې کرسی ما ته مخامخ وه، یوه ورځ یې د کابینې د رسمي غونډې تر پیلېدو مخکې په غوسه را ته وویل: «د اطلاعات او کلتور وزیر صاحب! ولې د مزارشریف هوټل امریکایانو ته نه ورکوي، هغو سرگردانه او خپه کوي. زه په مزار کې تر هغو غوره ځای لرم. که ته موافقه ونه کړې هغه به مفت ورکړم». ما په ځواب کې ورته وویل چې هغه کار زما مربوط دی او زه به یې په اړه پرېکړه کوم. بالاخره د ولسمشر په منځگړیتوب زما تر وړاندیز شوي یې په ټیټه بیه هوټل پر امریکایانو وپلورل شو او سند یې له امریکایانو سره زموږ د بهرنیو چارو وزارت لاسلیک کړ .

په یوه بله مسأله کې کاناډایان د خپل سفارت لپاره د ځمکې په لټه کې وو. د ملي رادیو تلویزیون له نابشپړ شویو بلاکونو سره په څنگ کې ځمکې لپاره مور ته راغلل. هغه بلاکونه چې بشپړ شوي نه وو د کمونیستي نظام د وخت وو. د رادیو تلویزیون د پخوانیو کارکوونکیو د معلوماتو له مخې د شوروي اتحاد جمهوریتونو په پام کې وه چې د افغانستان د حکومت په همکاری دلته لوی تبلیغاتي او خپرنیز مرکز جوړ کړي چې په آنتونو او سپورمکیو به سنبال وي او د جنوبي آسیا او منځني ختیځ ټول هېوادونه تر

پوښښ لاندې راولي. د کاناډا سفارت هغه مهال په وزیر اکبر خان کې څو کورونه په کرایه نیولي وو او فعالیت یې کاوه.

ما د ملي راډیو تلویزیون د ځمکې له پلورلو انکار وکړ. کله چې د هغه هېواد سفیر له څو څو ځله راتلو وروسته نهیلی شو او زموږ د بهرنیو چارو وزارت هم څه ونکړای شول. دواړه ولسمشر ته ورغلل. ولسمشر زه تر فشار لاندې راوستم او وې ویل: «ته بېکاره پرته ځمکه څه کوي؟ راډیو تلویزیون شته. چندان فعالیت هم نه لري چې ته یې پر ځمکه نښتی یې، کاناډا زموږ دوست هېواد دی، د دې لپاره چې شتون یې په افغانستان کې اوږدمهاله شي او د خپل سفارت لپاره ځمکه پیدا کړي زه حاضر یم چې دغه ځمکه مفته ورکړم.» زه په ستونزمن دریځ کې وم، ځکه ځینو کسانو په تېره د بهرنیو چارو وزارت کسانو زموږ ولسمشر ته ویل چې د اطلاعات او کلتور وزیر زموږ اړیکې له لوېدیزو هېوادونو او د کاناډا له هېواد سره خرابوي. په پای کې مې د ډېرو فشارونو او گواښونو تر زغملو وروسته هم د هغه ځمکې چې دوی غوښته مساحت کم کړ او هم مې یې بیه زیاته کړه. کاناډایانو هغه ساحه غوښته چې نابشپړه بلاکونه پکې ولاړ وو. ما یوازې د ۱۱ جریبه ځمکې له پلورلو سره موافقه وکړه او د یو لک ډالرو پر ځای چې زموږ د بهرنیو چارو وزارت پرې قانع ؤ پر هغوی د یوولس میلیون ډالرو په ورکولو بریالی شوم.

هغه هم د دې پر ځای چې د دولت په حساب ورکړای شي باید په یوه ځانگړي حساب چې د راډیو-تلویزیون په نوم به پرانیستل کېدو ادا کېدل. چې له هغو څخه د تلویزیون د خپرونو په پراختیا او ښه والي کې کار اخیستل کېدو. دغه مهال یوه عجیبه پېښه وشوه. له موافقې وروسته پخوا تر دې چې ځمکه کاناډایانو ته وسپارل شي باید د هغو حدود ټاکل شوي وای. زموږ انجنیرانو د کاناډایي انجنیرانو او مهندسونو سره په گډه دغه کار مخته

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۶۳

وور، کاناډايانو خپل وسایل راوړي وو، کار پیل شو، د کار په بهیر کې زموږ همکارانو اعتراض وکړ چې هغوی زیاتې کړې او زموږ د ځمکې یوه برخه یې غصب کړې او په ازغن تار یې بېله کړې ده .

کاناډايانو په غرور او ملنډو زموږ همکاران په ډېر سپکتوب تورن کړي وو چې گواکي دوی مسلکي پوهه نه لري. ما موضوع جدي ونيوله او د هېواد له اړوندو ادارو په تېره د ښاري پراختیا له وزارت نه مې انجنیران او وسایل راوغوښتل. د دوی د کار په پایله کې معلومه شوه چې کاناډايانو په رښتیا زموږ ځمکه غصب کړې وه. هغوی وشرمېدل او کانکریټي دېوالونه او اغزن تارونه یې شا ته کړل. غصب شوې ساحه به ښايي یو جریب ځمکه وه.

د رسنیو قانون او په ولسي جرگه کې زما د استیضاح مسأله

ولسي جرگې د ۱۳۸۸ لمریز د وري پر ۲۱مه یانې د ۲۰۰۹ کال په پسرلي کې ور وغوښتم چې د ټولیزو رسنیو د قانون د نه عملي کولو په تړاو پوښتنو ته ځواب ووايم. ځینو وکیلانو لاسلیکونه راټول کړي وو او په دې تړاو یې زما د استیضاح غوښتنه کوله. هغوی د بهرنیانو او له بهرنیانو سره د تړلیو یو شمېر غیردولتي موسسو له ملاتړه برخمن وو او زه یې د ملي راډیو ټلويزیون د غیردولتي کېدو په مخه کې خنډ بللم .

په دې لړ کې هغه وکیلان هم له دوی سره ملگري شوي وو چې د بېلابېلو دلایلو او خاصو تړاوونو په دلیل یې غوښتل چې زه له وزارت نه لرې کړای شم. د ساري په توگه د هرات یو وکیل چې دیني عالم هم دی زما د سلب صلاحیت کېدو لپاره یې کارت اوچت کړ او هره شېبه به یې له ځایه لږ را پورته شو، څو اونۍ وروسته یې په یوه غونډه کې ولیدم وې ویل: «وزیر صاحب زموږ په ولسوالۍ کې د تېلفون آنتن سم کار نه کوي مهرباني وکړه

په دې برخه کې یو څه وکړه.» ما په درناوي ورته وویل: «وکيل صاحب زه د مخابراتو وزير نه يم. د تيلفون آنتونه د مخابراتو وزارت اړوند دي.» يانې يو شمېر وکيلان چې د رسينو د قانون د عملي کېدو په تړاو زما د سلب صلاحيت کېدو غوښتونکي وو، د اطلاعات او کلتور وزارت د دندو په باب يې هم کافي معلومات نه درلودل.

د مثال په ډول يو بل وکيل مې په يوه سفر کې له شراب څښلو منعه کړې و. نوموړی وکيل د افغانستان د لرغونو آثارو د نندارتون د پرانيستي لپاره له مور سره هالنډ ته تللی و. په راستنېدو کې د هالنډ هېواد دوبي ته زموږ د لېږد لپاره د دغه هېواد د ملکې ځانگړې الوتکه په واک کې راکړه. کله مې چې دې ته پام شو چې زموږ د پلاوي دوو تنو الکولي مشروبات غوښتل د يوه مسلمان هېواد د پلاوي د رييس په توگه مې خپله دنده وبلله چې هغوی منعه کړم. دا چې له هغو څخه يو د پارلمان غړی و نو لومړی مې د ولسي جرگې له مرستيال څخه چې هغه هم زموږ د پلاوي غړی و، وغوښتل چې د هغه مخه ونيسي. دا چې هغه زړه نازړه و فرهنگي معين «عمر سلطان» ته مې دنده وسپارله چې د الوتکې خدمې ته ووايي چې د هغو دوو تنو له مخې نه د شرابو گيلاسونه پورته کړي. چې بيا همداسې وشول.

په کومه ورځ چې زه بايد پارلمان ته ورغلی وای ولسمشر د گلخانې ماڼۍ ته د سهار د چايو لپاره ور وغوښتم. نوموړي هلته را ته وويل چې ښه پوهېږي چې د استيضاح د تحريک مسأله د بهرنيانو له خوا را پورته شوې ځکه چې هغوی غواړي چې ملي راډيو تلويزيون د دولت له لاسه را وباسي.

ما ته يې د پرېکنده او بشپړ ملاتړ ډاډ راکړ. له ارگه پارلمان ته لاړم. غونډه د ولسي جرگې د مرستيال «ميرويس ياسيني» لخوا پيل شوه. «محمد يونس

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۶۵

قانوني» چې د پارلمان رييس و قصداً نه و راغلي. نوموړی زما له مخالفينو سره ملگری او نږدې و، په همدې دليل يې نه غوښتل چې حضور يې له دوی سره د ملگرتوب په سبب تر شک لاندې راشي. «استاد عبدالرب رسول سياف» چې د سريالونو په اړه، تر دې وړاندې له ما سره مخامخ مجلس کړی او زما له دريځ څخه يې ملاتړ کړی و هغه هم په دې غونډه کې نه و. وکيلانو بېلابېلې او ډېرې پوښتنې مطرح کړې. يوه ښځينه وکيله ودرېده او يو کسټ يې نورو ته ور وښود چې گواکي د ملي تلویزيون يو کارکوونکی د نېشې په حالت کې ښکاري. يو بل وکیل چې زما له پلویانو څخه و جگ شو وې ويل چې داسې ويلي ورسره شته چې همدغه وکيله په سرينا هوټل کې له يوه برحال وکیل سره د ناروا اړيکو په حالت کې ښيي. د وزارت د ځينو قراردادونو او معاشونو په باب هم پوښتنې وشوې. زياتو مخالفينو زما پر يوه مرکه استناد کاوه او دا اعتراض يې درلود چې ولې مې ويلي وو چې پارلمان د بهرنيانو د فشارونو په سبب د رسنيو قانون تصويب کړی دی. دوی ويل چې زما دغه څرگندونې خلکو يانې د دوی مؤکلينو ته سپکاوی دی. د رسنيو تعديل شوی قانون چې وزارت ته زما تر راتلو وړاندې پارلمان ته استول شوی و له تصويب وروسته د توشيح لپاره ولسمشر ته واستول شو، وزارت د هغو په اړه خپل نظر څرگند کړ او ولسمشر ته يې هغه ټکي چې له اساسي قانون سره په ټکر کې وو، په مفصل ډول وليکل. ولسمشر د سترې محکمې له رايې اخیستلو وروسته هغه بيا رد کړ او له لاسليک څخه يې ډډه وکړه. دغه قانون ډېره موده په پارلمان کې پاتې شوی و. ښاغلي قانوني په يوه عمومي غونډه کې څو نور قوانين د يوې بستې «ټولگي» په بڼه رايو ته وړاندې کړل. د رسنيو قانون يې هم پر هغو وړ زيات کړ. په دې ډول د رسنيو قانون چې د ولسمشر له لوري له رد کېدو وروسته بايد ډېر بحث او ارزونې

پرې شوې وای، د نورو قوانینو په ډله کې په اصطلاح په قاچاقې ډول ظاهراً په دوه ثلثه رایو تصویب شو .

د هغو معلوماتو پر بنسټ چې ما د ولسي جرگې له منځه درلودل په نوموړې غونډه کې د وکیلانو دوه ثلثه هغو قوانینو ته مثبتې رایې نه وه ورکړې. په همدې دلیل ما اعتراض وکړ او غوښتنه مې وکړه چې د هغه صحفې ویدیو دې سترې محکمې ته وسپارل شي چې وکیلانو سره او شنه کارتونه پورته کړي دي، تر څو معلومه شي چې آیا په رښتیا دوه ثلثه د هغه قانون د تصویب پلویان وو که نه. خو پارلمان زما دې غوښتنې ته هېڅ پام ونه کړ . ما استیضاحیه غونډه یو ښه فرصت وگاڼه چې هغه ستونزې چې زه ورسره مخامخ وم او د هېواد برخلیک ور پورې تړلی تشریح کړم.

له وکیلانو مې وغوښتل چې زما خبرې په غور ښې او وري. خبرې مې له دې پیل کړې چې اوسمهال معلومات او رسنۍ ډېر زیات ارزښت لري، په همدې سبب استعمار هڅه کوي چې د محکومو ولسونو د محکوم ساتلو لپاره یې دغه وسایل پخپل واک کې وي او له هغو نه د خپلو ناروا موخو ترلاسه کولو لپاره کار واخلي. ما یې د سریالونو مثال راوړ چې دوسیه یې هغه مهال د دوهمې ناحیې په محکمه کې له میاشتو میاشتو راهیسې پرته وه او د لوی څارنوال د وینا پر بنسټ چې ما ته یې د بیا بیا تلیفوني اړیکو په ځواب کې وویل بهرنیانو په هغو کې لاس درلود، هم یې محکمې او هم څارنوالۍ ته ويلي وو چې د دې دوسې د حل هڅه مه کوئ. ما وکیلانو ته وویل چې «انټرنیوز موسسه» چې ظاهراً یې د خصوصي رسنیو په ځانگړې توگه د رادیوگانو لپاره مرسته کوله څه ډول یې د دوو ورته شکایتونو په باب چې یو یې د کابل د قره باغ ولسوالۍ د خلکو او بل یې د خوست د مرکز و دوه مختلف دريځونه ولرم. په دې برخه کې مې د انټرنیوز د بهرنیو مسوولینو

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۶۷

په مخکې د قره باغ خلکو ته ويلي وو: «تاسو له بهرنيانو د خير تمه مه لرئ، د بيان آزادي او ديموکراسي دوی ته يوه وسيله او يوه مفتخه خبره ده، دوی په دوو ورته مواردو کې له ما نه د دوو بېلابېلو دريځونو غوښتنه کوي». د يادونې وړ ده. چې د انټرنیوز له مسولينو او د قره باغ له خلکو سره زما د غوندې په جريان کې يوه تن فلمبرداري کوله، وروسته دغه ویدیو طلوع تلویزیون ته وسپارل شوه او هغوی زما د خبرو وړاندې او وروسته برخې ترې لرې کړې يوازې دا يې ترې را وايستله چې گواکي ما ويلي: «د بيان آزادي هسې مفتخه کيسه ده.» له هغو نه يې زما پر خلاف يوه پروپاگندي غوغا جوړه کړه. ما د ولس استازيو ته وويل چې په هماغو ورځو کې امريکايانو يوه تلویزیوني چينل ته دوه ميليون ډالر ورکړي وو، همدې شبکې ته يې ژمنه کړې وه چې که دغه جنجالي سريالونه په پښتو ژباړي او د ډېورنډ په اوږدو کې په پرتو ولايتونو کې يې خپاره کړي لس ميليون ډالره نور به هم ورکړي. ما له وکيلانو پوښتنه وکړه چې آیا دا پر اور د تېلو پاشل نه دي؟ همدارنگه مې د بهرنيانو او د دوی تر ملاتړ لاندې شبکو د مالي سرچينو په تړاو د هغوی د ځواب نه ويلو خبره هم وکيلانو ته وکړه. زما د هيلې پر خلاف وکيلان په پېغورونو او يو پر بل په چيغو وهلو بوخت وو، نه مخالفو او نه زما موافقو وکيلانو زما خبرو ته غور ونيو چې له محتوا يې خبر شي. مخالفين په دې هڅو کې وو چې څه ډول ما له وزارتو لرې کړي او موافقينو غوښتل چې ما پر خپل مقام وساتي. خو ما ته تر ټولو دا مهمه وه چې خلک او استازي يې د بيان د آزادۍ له شعار څخه د بهرنيانو په بد نيت خبر شي او وپوهېږي چې څه ډول استعمار رسنۍ د ولسونو د غلام کولو او غافل ساتلو لپاره د نوې وسيلې په توگه کاروي. هغه څه چې علي شريعتي يې «استعمار» بولي .

د هغې څو ساعته غونډې په پای کې د مجلس ریس له وکیلانو وغوښتل چې په دې اړه چې زما ځوابونه د دوی د قناعت وړ وو که نه او دا چې زما د سلب صلاحیت کېدو لپاره رایې واچول شي که نه خپل سره او شنه کارتونه اوچت کړي .

یو شمېر وکیلان د اعتراض په دود زما په پلوی له تالاره ووتل . کارتونه اوچت شول او پرېکړه پر دې شوه چې راتلونکې اونۍ به پر دې رایه ورکوي چې زه خپل کار ته دوام ورکړم که نه .

د امریکا سفارت چې ما ورته په اشارې د استعمار کلمه کارولې وه او دا یو بېساری کار و ډېر ناراضه و . د هغوی شکایت تر ارگه ورسېد خو ولسمشر پام ورته ونه کړ .

راتلونکې اونۍ چې رایې واچول شوې زه د موافقو رایو په اکثریت هماعسي د اطلاعات او کلتور وزیر په دنده پاتې شوم .

د ۲۰۰۹ کال د ولسمشرۍ انتخابات

د ۲۰۰۹ کال د ولسمشرۍ په انتخاباتو کې حامد کرزی د یو بل ځل لپاره هم نوماند و . دا ځل یې مهم سیال ډاکتر عبدالله و چې له یوې مودې راهیسې یې د اپوزیسیون د رهبرۍ اکتونه کول . د نوماندانو لېست اوږد و . داسې کسانو هم د ولسمشرۍ د مقام لپاره ځانونه نوماند کړي وو چې خلکو نه پېژندل . یو شمېر یې په وروستیو ورځو کې د حامد کرزي په گټه تېر شول ، خو له بېلابېلو لارو یې هڅه کوله چې له ده سره د څه واخله څه راکړه پر بنسټ معامله وکړي .

له هغو ډلې څخه یو «سید جلال کریم» و چې په نابغه سید جلال مشهور دی ، مرستیال یې له ما سره د لیدو هیله وکړه . زموږ لیدل د استاد قاضي په

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۶۹

منځگړيتوب په انټرکانتینټال هوټل کې وشول. د دې نوماند غوښتنې مې حامد کرزي ته ورسولې خو هغه چندان علاقه ورسره و نه ښوده. په رای پانو کې د نوماندانو تصویرونه د هغو شمېرو په ترتیب چې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون له لوري ورکړای شوي وې چاپ شوي وو. ظاهراً د دوو قره قلبي لرونکیو نوماندانو تصویرونه د حامد کرزي تر څنګ راغلي وو، ځکه چې د دوی په اند د شمېرو په حساب دلته راغلي وو. د انتخاباتو وروستي بهیر وښودله چې دا هر څه تصادفي نه وو، موخه یې د هغو رایه ورکوونکیو دوکه کول ښکارېدل چې غوښتل یې حامد کرزي ته رایه ورکړي، خو هغوی له سواده بې برخې وو یوازې د تصویر په لیدو یې مقابل لوری ښه کاوه.

څرنګه چې زه د اطلاعاتو او کلتور وزیر وم له انتخاباتي مسایلو سره مې کمپايني لېوالتیا نه درلوده. خو د خوښې نوماند مې حامد کرزي و او همغه ته مې رایه ورکړه. ملي تلویزیون چې زما تر اداره لاندې و، نوماندانو ته یې منظم پروگرامونه چمتو کړي وو چې ټولو ته د مساوي فرصت له مخې هم دوی خپل پروگرامونه ولس ته تشریح کړي او هم د یوه بل پروگرام له لارې پوښتنو ته ځوابونه ووايي.

همدارنګه ملي تلویزیون د آزادۍ راډیو په همکارۍ د نوماندانو ترمنځ یوه مناظره جوړه کړه چې په څرنګوالي بېسارې وه. په دې مناظره کې چې د ملي راډیو-تلویزیون په تالار کې جوړه شوه د ولسمشرۍ درې تنو نوماندانو، ډاکتر اشرف غني، ډاکتر رمضان بشردوست او حامد کرزي ګډون وکړ. ډاکتر عبدالله په هغو کې له ګډون ډډه وکړه. ما د دې لپاره چې د وزارت او ملي راډیو-تلویزیون بې طرفي تر شک لاندې رانشي آن د مناظرې په تالار کې له کېناستلو ډډه وکړه او په یوه څانګه کې مې د ژوندۍ خپرونې له لارې

د مناظرې جريان وليد. پر دې سربېره «کای آیده» د ملگرو ملتونو د سرمشري خانگړي استازي او د يوناما د هغه مهال مشر په خپل کتاب «په افغانستان کې د واک پر سر شخړه» کې وليکل چې گواکي ما ملي راډيو- ټلويزيون د حامد کرزي د کمپاين په گټه کاراوه. دا په داسې حال کې وه چې د حامد کرزي يو شمېر شاوخوا کسانو په خانگړې توگه ورور يې «محمود کرزي» هغه ته منظم شکايت کاوه چې زه د ملي راډيو-ټلويزيون څخه د ډاکتر عبدالله په گټه کار اخلم. يوه ورځ حامد کرزي د همدې ډلې د خبرو په نقل قول را نه وغوښتل چې بې طرفانه کار وکړم. ما دغه تورونه رد کړل او و مې ويل چې هېڅکله به هم له دولتي وسايلو څخه په استفادې د کوم نوماند په گټه کار ونه کړم.

د انتخاباتو پروسه چې اوږده شوه ما ورځ تر بلې زيات له حامد کرزي څخه ملاتړ وکړ. خو دغه ملاتړ د خصوصي او غيردولتي رسنيو تر بريده و، چې په هغو کې ما او دوستانو مې د امريکا له تنې د فريب او دوکې نه ډکې دروغجنې ولسواکۍ جامې وايستلې او رښتيني څېره مو يې رسوا کړه. مور په دې کې په بريا کار وکړ.

په دې اخ و ډب کې يوه ورځ «نېل پينټو» د انتخاباتو کمپسيون د رسنيو د برخې مسوول چې د ملگرو ملتونو لخوا گومارل شوی و په ملي راډيو-ټلويزيون کې زما د کار دفتر ته راغی او په آمرانه لهجه يې وغوښتل چې ما ته دا را وښيي چې څه ډول عمل وکړم. ما هغه وپوهاوه چې له ما سره په داسې لهجه د خبرو اجازه نه لري او دا چې مور تر بهرنيانو ښه پوهېږو چې خپل کارونه څه ډول پر مخ بوځو.

انتخابات د ۲۰۰۹ کال د اگست پر ۲۰مه د ۱۳۸۸ کال د اسد، پر نهمه ترسره شول. سبا ته يې ولسمشر له غرمې وروسته د خپل کار دفتر ته ور وغوښتلم.

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۷۱

هغه ډېر په غوسه و او کیسه یې وکړه چې په همدې سهار د افغانستان او پاکستان لپاره د امریکا د ولسمشر اوباما خاص استازی «ریچارد هالبروک» د هغه هېواد له سفیر «کارل ایکنیري» سره یو ځای د ده د کار دفتر ته ورغلي او ورته ویلي یې وو چې انتخابات به دوهم پړاو ته لاړ شي. د حامد کرزي د غوسې سبب دا و چې امریکایان څه ډول د رایو تر شمېرلو مخکې پر دې وپوهېدل چې انتخابات دوهم پړاو ته درومي؟ نوموړي په دې خبرو کې د واشنگټن له مخکې څخه طرحه شوې توطیه لیدله. «باب ووډ وارد» د «اوباما جگړې» کتاب لیکوال په دې خاصه برخه کې لیکلي دي چې ګواکي لومړی ولسمشر حامد کرزي ځانګړي استازي هالبروک او سفیر ایکنیري ته د خپلې بریا په باب ویلي وو، وروسته بیا هغوی ویلي وو: «ښاغلی ولسمشره تر اوسه د رایو شمېرلو پایله معلومه نه ده، ښایي انتخابات دوهم پړاو ته لاړ شي.»

زه په هغه غونډه کې نه وم خو وروستيو جریاناتو وښودله چې امریکایان په رښتیا د انتخاباتو په مهندسی کې ښکېل وو او د همدې لپاره د دوی ځانګړی استازی ریچارد هالبروک د انتخاباتو په بهیر کې د معمول خلاف څو اونۍ په کابل کې پاتې شو. کای ایده هم په خپل کتاب کې له هالبروک سره د خپلو ناندريو یادونه کړې چې د ده په هستوګنځي کې ورسره شوې وې. هلته د یوناما مشر د امریکا ځانګړي استازي ته ویلي چې دا څنګه کېدای شي چې د رایو له شمېرلو مخکې له کرزي نه وغوښتل شي چې دوهم پړاو ته لاړ شي.

«رابرت ګېټس» د امریکا د هغه مهال د دفاع وزیر هم د «ماموریت» (Duty) په نامه په خپل کتاب کې لیکلي: «هالبروک د حامد کرزي د ماتولو

لپاره کار کاوه. هغه په همدې کتاب کې زیاتوي چې ایکنیري او هالبروک د نورو نوماندانو سره مرسته کوله.

د انتخاباتو مسأله وروسته ډېره جنجالي شوه. ډېرې پېښې پکې رامنځته شوې او د امریکا د سنا د بهرنیو اړیکو د رییس «سناتور جان کیری» پښه ورته را وغځېده. کای ایده په خپل کتاب کې د خپل امریکایي مرستیال «پيتر گالبریت» له برالا لاسوهنو یادونه کوي او هغه له هالبروک سره تړلی بولي. نوموړی لیکي: «گالبریت» د جون په میاشت کې یانې له ټاکل کېدو دوې نیمې میاشتې وروسته کابل ته راغی. د دې لپاره چې ښه کاري چاپیریال مې ورته برابر کړی وي او تر هغو چې د هغه د هستوګنې لپاره مناسب ځای پیدا کړم، پرېکړه مې وکړه چې له ما سره په اووم لمبر ماڼۍ کې و اوسي. خو ډېر زر مې پام شو او د هالبروک اوږده لاسونه مې په خپله ماڼۍ کې ولیدل».

د هالبروک د امریکایي ټیم ترڅنګ د انتخاباتي شکایتونو د کمېسیون رییس کاناډایي «گرت کین» د اروپایي اتحاديې د څارونکیو رییس فرانسوي جنرال «فلپ موریان» هم خپلې هڅې د انتخاباتو د دوهم پړاو ته لېږدولو او بې نظميو په زیاتولو متمرکزې کړې وې.

ډاکتر عبدالله چې د جمعیت اسلامي ملاتړ یې تر شا و د ۲۰۱۴ کال په څپر یې د درغلیو غږ اوچت کړ او د بهرنیانو لپاره یې د لاسوهنې زمینه برابره کړه. د هالبروک گروپ له داسې کسانو جوړ و چې نږدې ټولو یې په بالکان کې د کار تجربه درلوده او د پخوانۍ یوګوسلاویا په ټوټه کولو کې یې په یو ډول رول لوبولی و. فرانسوي جنرال د هغه ځای مسلمانانو د خپلو عامو وژنو پر باله. داسې ښکارېدل چې هغوی د پخوانۍ یوګوسلاویا سناریو د افغانستان لپاره طرحه کړې وه.

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۷۳

د ۲۰۰۴ کال پر خلاف دا ځل انتخابات ډېر جنجالي شول. امریکایانو او ډاکټر عبدالله د درغلیو غږ اوچت کړ. د پيترگالبریت د لاسوهنو رسوايي تر دې بریده ورسېده چې کای ایده د ده د گوښه کولو غوښتونکي شو. تر هغه وروسته د امریکایي تبلیغاتو تیغ د یوناما د رییس په لور هم شو.

د انتخاباتو د لانجو په اوج کې او د دې لانجو له دوام سره چې د پایلې نه معلومېدل ورسره وو، یوه ورځ د ملي راډیو-ټلوویزیون نه خبر راکړل شو چې د مشرانو جرگې له لوري یو مکتوب چې گواکي د سنا د مجلس مصوبه وه. د ټلوویزیون د اطلاعاتو ادارې ته لېږل شوی و او پخپله د سنا رییس «حضرت صبغت الله مجددي» هدایت ورکړی چې د شپې د اتو بجو په خبرونو کې خپور شي. ما ته یې وویل چې په دې سند کې مهمې موضوعگانې لیکل شوي دي او دا ایجابوي چې زه یې وگورم او د خپرېدو په باب یې پرېکړه وکړم. سند یې را ته راوړ. د لیکنې منځپانگه داسې وه: څرنگه چې د انتخاباتو پایله معلومه نه شوه، هېواد په سردرگم حالت کې دی، په داسې حال کې چې د حامد کرزي د ولسمشرۍ دوره پایته رسېدلې، نو د اساسي قانون له مخې باید د چارو واگې د سنا رییس په لاس کې واخلي. دغه عمل په یو ډول کودتا او د هېواد د بې ثباته کولو هڅه وه، نو هدایت مې ورکړ چې دغه لیکنه خپره نه شي. څو ورځې وړاندې یو شمېر وزیرانو په همدې رابطه پټه غونډه کړې وه چې کوربه یې د عامې روغتیا وزیر بناغلی فاطمي و. دغه پېښې دا هم ښودله چې ولې بهرنيانو د ملي راډیو ټلوویزیون له برخليک سره تر هغه بریده لېوالتیا درلوده.

د ۲۰۰۹ کال په انتخاباتو کې ملي راډیو-ټلوویزیون د انتخاباتو او د هېواد د نورو حیاتي مسایلو په باب د یوازینۍ باوري مرجع حیثیت درلود. په داسې حال کې چې په ۲۰۱۴ کې ملي ټلوویزیون دومره کمزوری شوی و چې د

امريکايانو له لوري د ملاتړ شويو تلویزيوني چينلونو په منځ کې يې غږ نه اورېدل کېدو او اعتبار يې ډېر کم شوی و. پر ۲۰۱۴ کال ټولې مناظرې او انتخاباتي بحثونه د خصوصي شبکو له لوري چمتو کېدل او امريکايانو چې څرنگه غوښتل عمومي افکارو ته يې هماغسې بڼه ورکوله.

ولسمشر باوري و چې انتخابات يې گټلي دي. د انتخاباتو کمېسيون رييس «ډاکټر عزيزالله لودين» او د هغه د دارلانشا رييس هم په همدې باور وو. په دې دوره کې چې له ترينگلتيا ډکه وه، ولسمشر په منظم ډول خپل دفتر ته د يو په يو ليدنو لپاره ور بلل او چې څه تېرېدل له جزئياتو يې خبرولم. دغه ليدنو په حکومت کې زما له کاري ساحې سره تړاو نه درلود، بلکې له ده سره د همنظره کس په توگه يې لازمه بلله چې يو له بل سره نظرونه او سلاوې شريکې کړو. دې اړيکې له ما او زما له هغو دوستانو سره چې يو شمېر خصوصي رسنۍ يې اداره کولې مرسته کوله چې روښانه دريځ ولرو. په همدې رسنيو کې مور د امريکايانو لاسوهنې او توطيې ډېرې برخه افشا کړې. هغه مهال دغه ډول دريځ سابقه نه درلوده. ځکه چې تر دې مهاله ډېرې افغانانو په خپل هېواد کې د امريکا حضور او کړنو ته د شک په نظر نه کتل. له حکومت نه د باندې زما رسنيزو همکارانو بهرني توطيه جوړونکي له پښو وغورځول. د انتخاباتي هنگامو له پايله رسېدو وروسته يوه ورځ ولسمشر د هغوی دغه لاسته راوړنې ډېرې وستاييلې.

معترض نوماند ډاکټر عبدالله د اکتوبر مياشتې په وروستيو کې د يوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې د انتخاباتو پر پروسه او د انتخاباتو پر کمېسيون يې باوري وښوده او خپله پرېکړه يې اعلان کړه چې دوهم پړاو ته نه درومي.

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۷۵

له دوهم پړاو څخه د ډاکټر عبدالله له منصرف کېدو څخه مخکې او هم وروسته نړيوالې ټولنې د امريکا متحده ايالاتو په لمسونه څخه کوله چې حامد کرزی پر دې قانع کړي چې له معترض نوماند سره گډ حکومت جوړ کړي. حامد کرزی پر دې پوره باوري و چې په دوهم پړاو کې به د ده بريا تر لومړي پړاو هم روښانه وي، بل لوري ته هغه له خپل انتخاباتي سيال سره د شريک حکومت جوړول د يوه کمزوري او نامشروع حکومت څخه گڼله چې له طالبانو وروسته به د دولت جوړونې پروسې ته مرگونی گوزار ورکړي. امريکايانو له د باندې او دننه څخه په دې برخه کې پر ولسمشر کرزي ډېر فشارونه راوړل، نوموړي ويل چې ده ته د درناوي وړ کسانو لکه الاخضر ابراهيمي بيا بيا ورته زنگونه وهل او ترې يې وغوښتل چې له ډاکټر عبدالله سره د شريک حکومت طرحه ومني، هغوی د ده د دې استدلال په ځواب کې چې گواکې دغسې حکومت د افغانستان د اساسي قانون پر خلاف دی، ورته ويلي وو چې افغانستان يو بې وزله او غريب هېواد دی او دې ته اړتيا نشته چې دومره په خپل اساسي قانون پورې ونښلي. په دې منع کې يوازې د سعودي عربستان پاچا ملک عبدالله، حامد کرزی د «دوه سره حکومت» له منلو څخه منعه کړی و.

امريکايانو غوښتل چې د «اجرائيه رياست» په نامه نوی پست جوړ شي، د مشرۍ لپاره يې له دې درې تنو څخه وړانديز کاوه چې يو تن يې راشي: ډاکټر زلمی خلیلزاد، ډاکټر اشرف غني احمدزی او ډاکټر عبدالله. د وخت په تېرېدو د هغوی يوازينی نوماند دې مقام ته ډاکټر عبدالله پاتې شو. حامد کرزي په پوره جرئت له دې طرحې سره مخالفت وکړ او د هغو پر خلاف ودرېد. تر دې وړاندې هم نوموړي د يوناما د رييس په توگه له ډېرو واکونو سره د «پدې اشل او نگرېزي» له راتلو سره مخالفت کړی و.

د افغانستان د ادارې کمزوري کول د ځانگړو موخو لپاره وو. دغه پروگرام بيا په ۲۰۱۴ کې عملي شو چې بدې پايلې مو يې پخپلو سترگو وليدې. افغانستان ته د امریکایانو له راتگه څه موده وروسته هغوی د سياسي ثبات، د افغانستان د ولسواکۍ او ځواکمنې ادارې پر تخريبوونکيو بدل شول. د دوی سيمه ييزو موخو دا ايجابوله چې افغانستان يو پر خپل کورني وضعیت مسلط او ځواکمن هېواد نه وي. زما او د ولسمشر تحليل همدغه و. متأسفانه راتلونکيو پېښو پر هغو د اثبات مهر ولگاوه.

ډاکتر عبدالله د انتخاباتو له دوهم پړاو څخه په دې خاطر انکار وکړ چې په دوهم پړاو کې د حامد کرزي له روښانه برياسره يو ځواکمن او بشپړ مشروع حکومت جوړېدو، خو امریکایانو غوښتل چې په هره بيه وي د هغو مخه ونيسي.

د درغليو له دومره غوغاوو وروسته د دوهم پړاو انتخابات نه ترسره کېدل، د دې سبب شول چې حامد کرزی ولسمشر پاتې شي، خو شکونه او اعتراضونه به يې د مشروعیت په باب همداسې پاتې وي. خو د نوموړي د حکومتولۍ طريقې او د امریکا د سياستونو پر خلاف دريځونو نه يوازې دا چې د حکومت د مشروعیت په باب پوښتنې پرې نښودې بلکې نوموړی يې پر يوه ملي ثابت قدمه شخصیت بدل کړ.

د حامد کرزي د دوهمې دورې د ولسمشرۍ د اعلان بڼه هم د بهرنيانو لخوا داسې طراحي شوې وه چې د دې سبب کېدو چې نوموړی د بهرنيانو لاسپوڅی وپېژندل شي چې گواکې دغه مقام د دوی د منځگړيتوب له برکته ده لاسته راوړ. په دې کې چې حامد کرزی دوهم پړاو ټاکنو ته لار شي د سفيرانو په منځ کې ودرېږي او د خپلې ولسمشرۍ اعلان وکړي زه ورسره مخالف وم. داسې پېښې چې زه ښايي ترې خبر نه وم نوموړی دې ته اړ کړ

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۷۷

چې دا کار وکړي. پروگرام د ارگ د سنگي ماڼۍ په لوی تالار کې نیول شوی و. پر جان کيري سربېره د امریکا متحده ایالاتو، بریتانیا او فرانسې سفیران د کرزي تر څنگ د کامرو او د رسنیو د استازيو په وړاندې ودرېدل او ویناوې یې وکړې. دغه پروگرام لنډ و. ولسمشر د ارگ پر داخلي همکارانو سربېره د گوتو په شمېر کسان او زه هم په دې کې گډون ته ور بللي وو. نوموړي تر دې مراسمو مخکې چې آیا په داسې غونډه کې گډون وکړي که نه زما نظر وغوښت. ما منفي نظر ورکړ. دغه مهال بناغلی داودزی د دفتر رییس یې اطاق ته راننوت او ټینگار یې وکړ چې ولسمشر دې په دې پروگرام کې گډون وکړي چې بیا هماغسې وشول.

په دې ډول حامد کرزی د دوهم ځل لپاره ولسمشر شو. خو لکه چې هغه پخپله هم څو ځله وویل چې هم دی او هم انتخابات «څب څب او ټپي» شول. د لوړې مراسم د بهرنیو پلاویو او د بهرنیو هېوادونو د جگپوړیو مقامونو په گډون د سلام خانې په ماڼۍ کې تر سره شول.

دوهم مرستیال استاد خلیلي پر ځای پاتې و. خو دا ځل ولسمشر د احمد ضیا مسعود پر ځای خپل پخوانی مرستیال «مارشال محمد قسیم فهمیم» خپل لومړی مرستیال غوره کړی و. د لوړې له مراسمو وروسته پر کابینه کار پیل شو. په همدې بهیر کې مې یوه شپه ماسخوتن د ولسمشر سکرتریت ته زنگ وواژه او د سمدستي ملاقات غوښتنه مې وکړه. په څو دقیقو کې په ملي راډیو-ټلوویزیون کې له خپل دفتره ارگ ته ورسېدم. په یوازې ملاقات کې مې چې د گلخانې په ماڼۍ کې د ولسمشر د کار په دفتر کې و له هغه وغوښتل چې بیا مې د اطلاعات او کلتور وزارت ته و نه نوموي. دلیل یې وپوښت. ورته و مې ویل نه غواړم چې بیا د پارلمان سره په مخالفت کې ودرېرم او هغه څه چې په استیضاحیه غونډه کې مې ویل او چا غوږ ورته

و نه نیو، بیا یې تکرار کړم، ما په هغه غونډه کې ډېر مهم او حیاتي مسایل د کلتور او خپرونو په اړه وکیلانو ته وویل خو دوی نه غوښتل چې پام ورته وکړي. دوهم دلیل مې پخپله پر ده د فشار کمول ورته وویل. ولسمشر له ما سره د مخالفو بهرنيانو او کورنیو لوریو څخه تر فشار لاندې و، خو څرنگه چې موږ همفکره وو او نوموړي زما پر خلاف په کمپاین کې د بهرنيانو لاس لیدو په قاطعیت یې را نه دفاع کوله.

ولسمشر ما ته وویل: «ته به زما په راتلونکې کابینه کې هم زما د اطلاعات او کلتور وزیر وي او ما پر دې له خپلو مرستیالانو سره هم پرېکړه کړې ده.» خو ما پر خپل دریځ ټینګار وکړ، سبا ته مو د نوموړي په دفتر کې بیا پر دې بحث وکړ، ولسمشر ما ته نور وزارتونه لکه حج او اوقاف او پوهنې وزارتونو وړاندیز وکړ. زما ځواب دا و چې نه غواړم بل ځل د تائید د رایو لپاره د وکیلانو په مخ کې ودرېرم او له معمول سره سم دروغ او رښتیا پروګرامونه او ژمنې ورته بیان کړم، ځکه دا زما له طبیعت سره برابر نه دي. ولسمشر وویل: «پروا نه لري، بهرنيانو چې غوښتل یو اجرائیه ریاست جوړ کړي. زه به د چارو د ادارې کاري واکونه پراخه کړم او تا به یې مشری ته راوړم چې هغوی یې پخپله مزه وويني.»

ترې و مې وپوښتل: څه وخت به دغه کار ترسره شي، ځواب یې راکړ د نوې کابینې له جوړېدو او له پارلمان نه یې د تائید له رایې اخیستلو شاوخوا یوه اونۍ وروسته. ولسمشر د اطلاعات او کلتور وزارت د مقام لپاره د احتمالي نوماندانو په باب له ما نه پوښتنه وکړه، څو نومونه یې یاد کړل، د هغوی په منځ کې د ښاغلي رهین نوم هم و، ما په دې برخه کې پوښتنې درلودې. په راتلونکې ناسته کې مې ولیدل چې د ښاغلي رهین په تړاو د ولسمشر لېوالتیا زیاته شوې ده، په دې ډول ښاغلي رهین بیا د اطلاعات او کلتور

څلويښت کاله په توپان کې | ۲۷۹

وزارت مقام ته ونومول شو. جهادي مشر حضرت مجددې، د ولسمشر لومړي مرستيال او د ولسمشر د فرهنگي چارو سلاکار ښاغلي هېوادل په دې کې رول درلود.

ولسمشر کرزي دا ځل خپله کابینه داسې مهال ټاکله او معرفي کوله چې له امریکایانو سره مخالفت اوج ته رسېدلی و. لوېديزوالو په تېره امریکایانو غوښتل یو شمېر وزیران چې انگرېزي ژبې وو او له هغوی سره یې نږدې اړیکې درلودې په هره بیه چې وي په کابینه کې وويني. کوم معلومات چې ما له خپل دوست «عبدالستار سعادت» څخه د پارلمان له دننه څخه د امریکایانو د تحركاتو په اړه ترلاسه کړي وو، ښکارېدل چې وزیرانو ته د تائید د رایې په اخیستلو کې د ولسمشر ناکامي به پر هغه بل گوزار شي. د دې معلوماتو پر بنسټ پرېکړه داسې وه چې د ولسمشر له څلورو څخه درې برخې وزیران رد کړي. ما دغه حال د ولسمشر تر غوږو ورساوه، خو هغه ډاډه و او په اشاره یې زما خبره رد کړه. کله چې کابینه ولسي جرگې ته ور وپېژندل شوه او صندوقونه د رایو لپاره کېښودل شول، پر هغه څه چې زه خبر شوی وم رښتیا را ووتل. له ۲۵ کسيزې کابینې څخه یوازې ۶ تنو د تائید رایې واخیستلې او نور رد شول. هغه ماښام چې پایلې اعلان شوې ولسمشر را ته زنگ ووايه او په رامنځته شوي وضعیت یې تأسف وښود، هغه په ضمن کې را ته وویل چې د کابینې له بشپړېدو پرته زما ټاکل کېدل هېڅ مانا نه لري. دغه مهال د هغه وزیرانو معینان چې بیا نه وو معرفي شوي د اړوندو وزارتونو سرپرستان وو، ما هم چې د وزارت دنده مې پای ته رسېدلې وه پېښې له کوره څارلې. ولسمشر له هغه وزیرانو سره چې له پارلمان نه بريالي راستانه شوي وو توند چلن کړی و او دوی یې مکلف کړي وو چې د نورو په بريالي کولو کې هڅې وکړي.

لنډه دا چې له ډېر زيار او د حساب وړ وخت له تېرېدو وروسته کابینه بشپړه شوه. دغه څنډه او اړوند جنجالونه د دې سبب شول چې زما د دندې په باب چې ما او ولسمشر پر کوم څه توافق کړی و عملي نه شي.

په دې ډول په اصطلاح د ولسمشر کرزي اجرائیه ریاست جوړ نه شو او زه یې دندې پاتې شوم. دغه دوره نږدې یو نیم کال اوږده شوه. په دې موده کې ما په منظم ډول له ولسمشر سره لیده کاته کول، ښايي د کابینې تر څینو برحال وزیرانو هم ډېر. موږ د مهمو سیاسي مسایلو په باب بحثونه او مشورې کولې. ولسمشر ټولو څانگو ته امر کړی و چې تشریفات او نور امتیازات مې د وزارت د دورې په څېر آن تر هغو غوره په پام کې ونیسي. کومه ورځ چې ولسمشر د انتخاباتو کمېسیون دفتر لار او هلته یې تاریخي وینا وکړه او د انتخاباتو په پروسه کې یې د بهرنيانو له لاسوهنو او د هغوی له ارادو پرده پورته کړه، زه یې په ځانگړې توگه ارگ ته ور وبللم چې هلته ورسره لار شم. خو د کمېسیون د دفتر په لور د الوت پر مهال د یوې غلط فهمۍ په سبب زه د انتظار په خونه کې پاتې شوم او یو ځای ورسره لار نه شوم.

په هغه موده کې چې ما دولتي دنده نه درلوده، د یو شمېر همفکره دوستانو په مرسته مو د یوه فکري څېړنیز مشورتي مرکز په جوړولو لاس پورې کړ. دې مرکز پام وړ کارونه ترسره کړل او څلور گڼې ارزښتناکې مهالنۍ یې خپرې کړې. دې مرکز په بېلابېلو پړاوونو کې په لیکلې بڼه ولسمشر ته مشورې وړاندې کړې. د دې مرکز په مهالنیو کې مسألې په ژوره توگه څېړل شوي وې چې هغه مهال ډېرو ته آن خبرې کول پر هغو سختې تمامېدې. په یوه مهالنۍ کې په افغانستان کې د امریکا د پوځي اډو پر مسأله څېړنیز بحثونه شوي وو. تر هغه وروسته چې امریکایانو په افغانستان کې د پوځي اډو په اړه لومړی ځل لېوالتیا ښودلې وه، ولسمشر له ما سره دغه مسأله شریکه

کړه. مور دغه مسأله رسنیزه کړه. په پیل کې چا دا جدي و نه گڼله، تر دې چې خو له کاله تېرېدو وروسته د امنیتي قرارداد مسأله رسماً مطرح شوه. مور په ۲۰۱۰ کال په رسنیو کې ولیکل چې امریکا په افغانستان کې پوځي اډې غواړي. ولسمشر او ما چې په افغانستان کې د امریکا د حضور په باب کومه هم نظري او سره ورته تحلیلونه درلودل د وخت په تېرېدو هغه نور هم زیات او پیاوړي کېدل او مور په گډه کار کاوه چې په افغانستان کې د امریکا د شتون زیانونه راکم کړای شو. په کومه موده کې چې ما دولتي دنده نه درلوده. د مشورې ورکولو او د آزادو رسنیو له لارې مې دغه مسوولیت ترسره کاوه.

ولسمشر یو ځل د لویې څارنوالۍ او یو ځل د اداري فساد پر خلاف د مبارزې د ادارې د غړیتوب وړاندیز را ته وکړ چې په بېلابېلو دلایلو مې د هغه له منلو عذر وغوښت.

د ۲۰۱۰ کال د ژمي په وروستیو کې یوه ورځ ښاغلي داودزي را ته زنگ وواکه او وې ویل: «ولسمشر هدایت را کړی چې ته د یوه جگپوړي پلاوي په مشرۍ پاکستان ته لاړ شې او د (اجمل خټک) د فاتحې په مراسمو کې د ده په استازولۍ گډون وکړې.» ولسمشر دغه مهال په یوه رسمي سفر بهر ته تللی و. په هغه پلاوي کې چې زما په مشرۍ ټاکل شوی و یو شمېر برحالو وزیرانو، د ولسمشرۍ سلاکارانو او فرهنگي شخصیتونو گډون درلود. سره له دې چې یوه وړوکې الوتکه مور ته چارتر شوې وه، خو د هوا د خرابۍ له امله مو د فاتحې په اصلي مراسمو کې گډون ونکړای شو. زمور الوتکه له ډېر ځنډ وروسته والوته په هماغه مازیگر د پېښور پر ځای په اسلام‌آباد کې رابښکته شوه، د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت زمور د پلاوي ډېر تود هرکلی وکړ او مور یې له هوایي ډگره نوبار ته د اجمل خټک کلي ته چې کورنۍ

يې مور ته سترگې په لار وه ورسولو. ولسمشر تر دې وړاندې څو ځله ما ته يادونه کړې وه چې غواړي له پاکستان سره اړيکې ورغوي، په لومړيو کې کله چې په هېواد کې نا امنی بيا پيل شوې څو څو ځله يې د پاکستان له خرابوونکي رول څخه امريکايانو او د هغوی لوېديزو متحدينو ته شکايتونه وکړل او اسناد يې ور وښودل. خو د وخت په تېرېدو يې پام شو چې هغوی په دې برخه کې عارفانه تجاهل کوي، بل لور ته پر دې هم وپوهېدو چې امريکا د افغانستان او پاکستان د اړيکو ښه کېدو مخه نيسي او نه غواړي چې دغه دوه هېوادونه سره نږدې شي. له همدې امله يې پرېکړه کړې وه چې پخپله له پاکستان سره ستونزه حل کړي. په يوه ليدنه کې «جنرال اشفاق کياني» د پاکستان لوی درستيز ورته ويلي وو چې غواړي د افغانستان او پاکستان غلط فهمی حل شي او دواړه هېوادونه يو د بل ستراتيژيک دوستان شي، حامد کرزي له جنرال کياني نه داسې اشارې ليدلې وې چې گواکي امريکا د دې کار خنډ ده او د دواړو هېوادو ترمنځ د اړيکو د ښه کېدو پروسه بايد په خپلواک ډول د دواړو دولتونو لخوا پر مخ لاړه شي. ولسمشر کرزي دا نظر درلود چې د دې پروسې مسووليت ما ته وسپاري، په يوه رسمي سفر کې زما استول په داسې حال چې ما رسمي دنده هم نه درلوده اصلاً پاکستانيانو ته په يو ډول زما ور معرفي کول وو او د دې دليل دا کېدای شوای چې د اطلاعات او کلتور د پخواني وزير په توگه مې د يوه مبارز شاعر په فاتحه کې گډون کاوه.

ولسمشر يوه ورځ د غرمې د ډوډۍ لپاره د گلخانې ماڼۍ ته ور وغوښتم. په دغه يوازې ليدو کې يې د خپلې ارادې را ته وويل چې غواړي ما پاکستان ته د ځانگړي استازي په توگه واستوي. نوموړي د جنرال کياني کيسه وکړه چې د دواړو هېوادونو ترمنځ د اړيکو د ښه کېدو په باب يې ورته خبره کړې

وه. په عین وخت کې یې په تکرار او ټینګار را ته وویل چې د دې دندې پر مهال به د امریکایانو تر ذره بین لاندې وې او دا ډېره خطرناکه دنده ده. ځکه امریکا به له هرې وسیلې کار واخلي چې د اړیکو د ښه کېدو مخه ونیسي. ما د دندو د لایحې او د دې په اړه چې ځانګړی استازی به زموږ د بهرنیو چارو وزارت او سفارت سره څه ډول اړیکې لري پوښتنې وکړې. خو په اصولو کې مې له دې ماموریت سره خپل توافق وښود.

یوه موده تېره شوه، یوه بله ورځ ولسمشر یو ځل بیا د غرمې ډوډۍ ته ور وللم. دا ځل ولسمشر را نه وپوښتل چې د ولسمشرۍ د دفتر ریاست او د پاکستان لپاره د ځانګړي استازي په منځ کې کومه دنده خوښوم، ما له دواړو سره خپل توافق وښود او واک مې دوی ته وسپاره چې هر څه را ته مناسب بولي هماغسې دې وکړي، څرنگه چې پاکستان ته د استازیتوب لپاره مې له مخکې ذهني تیاری نیولی و لېوالتیا مې ډېره هماغه لور ته وه. بالاخره په همدغسې لیدو کې چې درېیم ځل ترسره شو نوموړي هدایت ورکړ چې داودزي ته غږ وکړئ، نوموړی راغی، له هغه نه یې پوښتنه وکړه چې د ځایناستي لپاره دې څوک مناسب دی، ښاغلي داودزي وویل: «خُرم صاحب تر ټولو مناسب کس دی» بیا یې خپل دلایل وشمېرل. داسې ښکارېدل چې د دوی دواړو ترمنځ په دې باره کې اوږدې خبرې شوې وې. ښاغلي داودزي وویل چې ډېر ستومانه شوی او غواړي چې څه موده استراحت وکړي. وروسته بیا ولسمشر د دفتر د رییس په توګه زما د دندې په باب له خپلو مرستیالانو سره هم خبره مطرح کړې وه. له شاوخوا کسانو څخه، د ملي امنیت له سلاکار، خپل سکرتر او نورو یې پوښتنې وکړې. یوه جهادي مشر ډېر ټینګار کړی و چې ما د خپل دفتر د رییس په توګه و نه ټاکي او ښاغلی داودزي دې پخپله پخوانۍ دنده پاتې شي. خو ولسمشر نور

خپله پرېکړه کړې وه. بالاخره د ۱۳۹۰ کال په پيل کې زه رسماً د يوه فرمان له صادرېدو سره د ولسمشرۍ د دفتر رييس په توگه وټاکل شوم. د فرمان متن چې د د چارو د ادارې د رييس «ډاکتر صادق مدبر» لخوا د متحدالامال په بڼه د نورو فرمانونو په څېر ولسمشر ته د لاسليک لپاره راوړل شو د حامد کرزي له لوري رد شو او وې ويل: «يو فوق العاده فرمان وليکه او وليکه چې عبدالکريم خرم د هېواد فرهنگي او وطن دوست شخصيت دی.» او ښاغلي مدبر همداسې وکړل.

زما له ټاکل کېدو وروسته د ښاغلي داودزي د ټاکل کېدو خبره تر بحث لاندې راغله. ولسمشر ټينگار کاوه چې نوموړی په امريکا متحده ايالاتو کې سفير شي. دليل يې دا و چې امريکا د افغانستان لپاره مهم هېواد دی. خو ښاغلي داودزي هڅه کوله چې ولسمشر قانع کړي چې په يوه نږدې گاونډي هېواد کې يې سفير وټاکي. ښاغلي داودزي استدلال کاوه چې غواړي افغانستان ته نږدې وي چې تل کابل ته راتلاي شي، ځکه چې د راتلونکې لپاره څه پروگرامونه لري. بالاخره ولسمشر ومنله او محمد عمر داودزی چې دوې دورې د ولسمشر د دفتر رييس او يوه دوره په ايران کې د افغانستان سفير و، په اسلام اباد کې د افغانستان د لوی سفير په توگه وټاکل شو.

خلوینت کاله په توپان کې | ۲۸۵

دویمه برخه

ارگ ته بیا راستنېدل

د ۱۳۹۰ لمريز کال له پيله مې د ولسمشر د دفتر د رييس په توگه په ارگ کې بيا کار پيل کړ. دا زما په سياسي ژوند او اداره کې يوه نوې تجربه وه. په دې پړاو کې د حکومتولۍ او سياست زړه ته لارم. لکه چې مخکې مې يادونه وکړه ولسمشر د يوې دقيقې محاسبې له مخې زه په دې مقام وگومارلم، هغه پوهېده چې برخليک ټاکنوکي ورځې او شېبې يې په مخکې دي او غوښتل يې چې پر دې ډاډه وي، چې د دفتر رييس يې همفکره او ورسره ملگرۍ يو څوک وي.

کله مې چې په کار پيل وکړ د ولسمشر د کار پر مېز څو مهمې دوسيې پرتې وې، د ۲۰۱۰ زېږديز کال د پارلماني انتخاباتو او ځانگړې محکمې دوسيه، د کابلبانک دوسيه، د سولې د پروسې دوسيه، له پاکستان سره د اړيکو دوسيه، چې د سولې له بهير سره يې تړاو درلود. د انتقال د بهير دوسيه، د بگرام زندان د انتقال دوسيه او له امريکا متحده ايالاتو سره د اړيکو او له دې هېواد سره د ستراتيژيکو همکاريو د سند په اړه د خبرو اترو دوسيه. د يادونې وړ ده، چې د سولې پروسه هم له امريکا سره د اړيکو په دائره کې پر مخ وړل کېده. په دې بهير کې نورې پېښې هم راغلې چې يادونه به يې وکړم.

په دې پړاو کې زموږ د کار زياته برخه له امريکا متحده ايالاتو سره د اړيکو په باب وه، نورې ټولې مسالې لکه: د سولې پروسه، د قطر د دفتر پرانيستل افغان حکومت ته د بگرام زندان لېږدول او نورو مستقيم له امريکا سره تړاو درلود.

د ولسمشرۍ د دفتر د رياست کار د فوق العاده امتيازاتو سرچينه کېدای شوای. په ځانگړې توگه زموږ په نظام کې چې رياستي نظام دی. خو زه چې

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۸۷

څومره موده د دې مسوولیت خاوند وم ډېرې ستونزې او دردونه مې وزغمل او په کومه ورځ مې چې خپل دفتر د نوي ولسمشر اشرف غني د دفتر رییس ته سپارلو د بې سارې آرامۍ احساس مې کاوه. په حقیقت کې زما د مسوولیت دایره ډېره پراخه وه. ما به تل ویل چې دارگ دننه د مرچ او مالګې له مسالې له سپینې ماڼۍ سره تر خبرو اترو په ټولو مسایلو کې ما مسوولیت درلود.

کوم وخت چې د اطلاعاتو او کلتور وزیر وم ولسمشر ملي راډیو تلویزیون د دولت د پیغام رسولو مسوول غوره کړی و او د ولسمشر د دفتر هره مطبوعاتي غلطی هم باید مور اصلاح کړې وای. دغه اړیکه په ارگ کې زما د کار په تړاو برعکس شوې وه. خو هغه څه چې ډېر سخت تمامېدل او زه یې ځورولم هغه په ارگ کې د امریکایانو د شعوري او لاس شعوري ګومارلیو له ناوړه تبلیغاتو او منظمو تخریبونو او ناخبرو سره مقابله وه.

ډېر ځله د ولسمشر د دفتر دننه فضا یو ډول وه، خو له هغه ځایه له وتلو سره ان په سکرتریت کې به یې بله بڼه غوره کړه. جګپوړیو دولتي مامورینو چې له ولسمشر سره نېغې اړیکې درلودې د نوموړي له تصمیم سره د مخالفت جرئت یې نشو کولای، خو کله به یې چې له دفتر څخه راووتل له ما سره به په ټکر کې شول. په زیاتره وختونو کې هغوی له امریکایانو سره کاري او غیر کاري ځانګړې اړیکې درلودې او د ولسمشر د هغو تصمیمونو عملي کول، چې د امریکایانو د سیاستونو پر خلاف و دوی ته ډېر سخت و.

هغه کسان چې د ریاست د دفتر په چوکاټ کې زما همکاران وو، له څو کسانو پرته نورو په ډېر اخلاص او د وطنپالنې په روحیه دنده ترسره کوله، له ټولو څخه د مننې او قدردانۍ په ترڅ کې ضروري بولم، چې د ولسمشر د ویندوی او د ولسمشرۍ د مطبوعاتو د رییس ایمل فیضي، د دفتر د ریاست

مرستيال محمد ظاهر غوث، حميد ناصري او جاويد کوټوال ځانگړې يادونه وکړم.

د څو ورځو په بهير کې چې ما له ښاغلي داودزي سره له هغه ادارې سره د آشنا کېدو په موخه گډ کار وکړ. نوموړي څو مشورې راکړې، چې وروسته د کار په بهير کې هغه را ته سمې ثابتې شوې. همدارنگه وپوهېدم، چې نوموړي کوم کسان هلته گومارلي وو زياتره يې ښه او وړ کسان وو. په کومه ورځ چې ښاغلي داودزي خدای پاماني وکړه او ما عملاً کارونو ته اوږه ورکړه د ده پخواني سکرتران جاويد فيضي او احمد فواد وزيرې ما ته راغلل او وې ويل چې که نوي کسان د دوی پر ځای گومارم نو ښه به وي، چې مخکې له مخکې دوی خبر کړم، چې ځانونو ته نوې دندې پيدا کړي. هغوی ته مې وويل چې په آرام ذهن خپلو دندو ته دوام ورکړي، ځکه چې د هېواد په اداره کې ټول مساوي حق لرو. يواځې واکونه او مسوليتونه مو له يو بل سره توپير لري. له دوی مې وغوښتل چې له هغو اصولو سره چې زه يې لرم ځانونه برابر او هغو ته درناوی وکړي. هغوی همداسې وکړل او تر وروستۍ ورځې پورې سره همکار پاتې شوو.

د ارگ د مامورينو اداره کول گران کار و. مامورينو او اجيرو کارکوونکيو چې په آسانه ولسمشر ته لاسرسی درلود له هر وخت نه يې گټه اخيستله چې امتيازات ترلاسه کړي او د اداري نظم او دسپلين فشارونه پر ځانونو کم کړي. هغوی په بېلابېلو پلمو مالي مرستې غوښتې او ولسمشر په بشپړه توگه د سخاوتمندۍ امر ورکاوه. په دې منځ کې ځينو کسانو د نوموړي له مهربانۍ او سخاوتمندۍ څخه ناوړه گټه پورته کوله. په ځينو رياستونو کې ولسمشر په خپله ځينې کسان گومارلي وو، چې سياسي دلايل يې درلودل. د سارې په ډول د تشریفاتو په رياست کې.

اداري نظم او دسپلین ته د دغسې کسانو راوستل اسانه کار نه و. د کار په بهیر کې یو ځل له داسې څه سره مخ شوم، چې زما د اداري اصولو سره بشپړ مخالف و.

ولسمشر د ځینو خاصو دلایلو له مخې د مطبوعاتو ریاست د یوه جگپوړي مامور د انضباطي جزا د عملي کېدو مخه ونیوله. په ترکمنستان کې افغان سفیر د نوموړي کارکوونکي او د ټیم دوو تنو نورو په باب چې هغه هېواد ته د ولسمشر د سفر د تیاریو لپاره استول شوي وو د رسمي مکتوب له لارې شکایت کړی و او غوښتنه یې کړې وه، چې باید له هغوی پوښتنه وشي. دغو درې تنو له یوه لوري سپارل شوی کار نه و ترسره کړی او له بل لوري یې داسې کارونو ته لاس اچولی و چې د هېواد حیثیت ته یې زیان رساوه. ما د دې مسالې د پلټنې لپاره یو پلاوی وټاکه. پلاوي هر یوه ته انضباطي جزا وټاکله، خو ولسمشر د مطبوعاتو د ریاست کارکوونکي له هغو څخه ویوست. دې کار زه د استعفا تر بریده ورسولم، خو وروسته بیا نورې سترې پېښې وشوې، چې پرې یې نښودم چې دنده خوشې کړم.

امریکایانو په ارگ کې زما د گومارنې حساسیت ښه درک کړی و. نیویارک ټایمز ورځپاڼې ارگ ته زما راتلل د امریکایانو پر مخ د ارگ د دروازو د تړلو په مانا وبلل. هغوی په پیل کې هڅې وکړې، چې زما سره ښې اړیکې وساتي. د کار په لومړیو ورځو کې جنرال دیوید پتريوس د امریکایي او ناټو ځواکونو عمومي قوماندان د خپل کار په ځای کې د شپې ډوډۍ ته وروبللم. له هغه سره یې لوړپوړي جنرالان ملگري وو. د دوی په منځ کې جنرال مک ماسټر هم و. نوموړی د امریکا متحده ایالاتو له لوري له فساد سره د مبارزې په دنده گومارل شوی و.

پتريوس زما د تودې مېلمه پالنې په ترڅ کې جنرال مک ماسټر راته معرفي کړ وې ويل: پوهېږو چې ته يو پاک او له فساده خوندي يو څوک يې مور له فساد سره مبارزې ته ډېر پام اړولی د دې برخې مسووليت د جنرال مک ماسټر په اوږو دی. دی به په دې برخه کې ستا نږدې همکار وي هيله ده، چې ستاسو گډ کار مثبته نتيجه ولري. جنرال مک ماسټر وروسته د امريکا د ولسمشر ډونالډ ټرمپ د ملي امنيت سلاکار شو.

د امريکا سفير جنرال کارل ايکن بيری په منظم ډول زما دفتر ته راتلو نوموړي دوه ځله زه خپل کورته ور وبللم، ما د کارونو د زياتوالي په دليل ونکړای شو، چې ورشم. بل لور ته له دې هم وېرېدم چې که له دوی سره مې راشه درشه زياته شي په يو ډول به مې د دوی په وړاندې د اصولي دريځ مخه ونيسي، سره له دې چې ولسمشر د دې پلوی و، چې زه له امريکايانو سره ډېرې اړيکې ولرم.

له امريکايانو سره مې اړيکې د کار په بهير کې د يو شمېر پېښو په سبب ډېر ژر خرابې شوې. البته دوی له نورو لارو له ما سره د اړيکو او د ځينو پيغامونو د رارسولو لارې چارې وکارولې، چې په خپل ځای به ورته اشاره وکړم. ارگ د څو پخوانيو او نويو ودانيو ټولگه ده، چې بنسټ يې د عبدالرحمان خان پر مهال اېښودل شوی دی. دغې کمپلکس ته د مجاهدينو خپلمنځي جگړو او طالبانو پر مهال زيات زيانونه واوښتل. تر دې پورې چې د لنډمهالې ادارې د رييس په توگه د حامد کرزي د کار په پيل کې يو شمېر دفترونه په کاتينرونو کې ځای پر ځای شوي وو. کله چې زه د دفتر رييس شوم د بيا رغونې چارې ډېرې گړندۍ روانې وې. برجونه، د دلکشا ماڼۍ او کوټي باغچه ترکار لاندې وو. د مهمو دولتي اسنادو د آرشف لپاره چې د

چارو ادارې په دفتر کې راټولېدل نوې ودانۍ د جوړېدو په حال کې وه او د چارچنار مانۍ او د دوهم لمبر مانۍ الحاقیه مانۍ بشپړې شوې وې. کوم وخت چې زه د ریاست د دفتر مسوول وم د یادو شویو مانیو د بیارغونې چارې بشپړې شوې، پر دې سربېره د اعلیٰ سر قوماندانۍ د قوماندې د مرکز نوې ودانۍ جوړه شوه او د ځانگړي پخلنځي کار پیل شو. د گلخانې، کوتي باغچې، سلام خانې، دلکشا او حرمسرای مانۍ هره یوه په زړه کې زموږ د هېواد د تاریخي پېښو ډېرې کیسې لري. نور محمد تره کي د کمونستي نظام لومړنی رییس په کوتي باغچه کې ووژل شو او سردار محمد داود خان د خپلې کورنۍ له غړيو او د حکومت له یو شمېر غړيو سره د گلخانې مانۍ په لوړ پوړ کې د کودتاچیانو په لاس شهیدان شول.

د ارگ یو شمېر کارکوونکي او خدمتگاران داسې کسان وو چې نیکونو او باباگانو یې دلته خدمتونه ترسره کړي وو آن د امیر عبدالرحمن خان له مهاله راهیسې تر ننه پورې، هغوی نسل په نسل دلته خدمت کړی و. توندو او بې رحمه انقلابونو هم هغوی له دغه ځایه ونه ایستلای شواي. هغوی د پخوانیو واکمنو او پېښو په باب ډېرې لږې خبرې کولې. دا د دوی د کاري ژمنې او د راز ساتنې د اخلاقو برخه ده.

ولسمشر کرزي او ما په ټینگار د دولتي کارکوونکیو د قوانینو د غوښتنې په اساس د ارگ د بوداگانو کارکوونکیو له تقاعد نه ډډه کوله. په زړه پورې ده چې حرمسرای او د ظاهر شاه د خوب خونه په بېلابېلو دورو کې له لاسوهنې خوندي په خپل حال پاتې وه. ډېره لږ به کوم واکمن کارولې وي. کوم مهال چې زه د ولسمشر د دفتر رییس وم، اعلیحضرت محمد ظاهرشاه او د هغه زوم سردار عبدالولي خان دواړه وفات شوي وو. خو د هغوی کورنۍ چې

زیاتره وختونه له هېواده د باندې اوسېدل چې کله به هېواد ته راستانه شول په دې ماڼۍ کې به اوسېدل.

له حامد کرزي سره کار کول

د افغانستان جهاد په افغانانو کې بې ساری د غرور او ځواک احساس پیدا کړ. د حقارت هغه احساس چې د هېواد وروسته پاتې والي او بې وزلي په سبب افغانانو درلود د دغه تاریخي مبارزې په سبب له منځه ولاړ. لوېدیزو رسنیو افغانان د آزادۍ اتلان بلل. او د دوی کارنامې یې ډېرې ستایلې هغه مهال چې زه فرانسې ته لاړم، سره له دې چې د مجاهدينو د گوندونو ترمنځ اختلافونو علني بڼه غوره کړې وه خو د خلکو هیلې بشپړې پر او بو نه وې لاهو شوې. د فاکولتې د لومړي کال په درسونو کې یې د نړۍ سیاسي تاریخ راته تدریس اووه. د حوالو او مأخذونو د کتابونو په لړ کې مو چې باید لوستي وای یو هم له ۱۹۱۹ څخه تر ننه د نړۍ دیپلوماتیک تاریخ و. نوموړی کتاب مې وپېره او خپل اطاق ته راغلم په ډېره مینه مې د کمونیزم د نسکورېدو د برخې په لوستلو پیل وکړ. په ډېرې حیرانۍ مې ولیدل چې په هغه پنځه ۹۵۰ مخونه کتاب کې یواځې دوه مخه یې د اتحاد شوروي لخوا د افغانستان د نیولو او د افغانانو د جهاد په باب ځانگړي شوي وو. د سرې امپراتورۍ په نسکورېدلو کې د دغې سترې مبارزې رول د شوروي اتحاد د اقتصادي ستونزو، د پولېنډ د پېښو او د دوهم ژان پاپ پل د فعالیتونو ترڅنګ په ضمني او بې ارزښته بڼه یاد شوي وو.

د جهاد د کلونو په اوږدو کې تقریباً هر افغان د کلي له بزگره د پوهنتون تر استاده سهار او ماښام د بي بي سي او امریکا غږ راډیو گانو د اورېدو په گناه زندانونو ته لوېدل او وځورول شول. مور فکر کاوه چې د لوېدیزو هېوادونو خلک یواځې د افغانانو په باب خبرې کوي. په داسې حال کې چې داسې

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۹۳

نه وه. افغانستان په هغو خپرونو کې چې د افغانستان لپاره خپرېدې اصلي موضوع وه. د درسونو په بهیر کې ما د بې وزله هېوادونو او درېیمې نړۍ هېوادونو مقام په نړیوال نظام کې وموند. دغه موضوعات مې د مبارزې په بهیر کې په ایډیولوژیکو آثارو کې هم لوستي وو. خو د لته یې په علمي بڼه مور ته رازده کول، چې نړۍ څه ډول اداره کېږي. د حقوقو په درسونو کې د ملګرو ملتونو د بېلابېلو موسسو د مرستو په رېښه وپوهېدم، چې د تجملی ژوند او لوکسو جامو خاوندان د بې وزله هېوادونو واکمن له کومو شیانو تغذیه کېږي او څومره د لوېدیزو هېوادونو د اوسېدونکیو پر وړاندې حقیر ښکارېږي. هغه څه مې چې د خپلې مبارزې په کلونو کې په کابل، وردګو او پېښور کې د سید جمال الدین افغان، سید قطب، مولانا مودودي، علي شریعتي، جلال ال احمد او نورو له افکارو زده کړي وو دلته مې د سر په سترګو لیدل او د حقوقو او اقتصاد د درسي کتابونو په پاڼو او د لوېدیزو په رسنیو کې مې لیدل. په دې ډول پر دې ډېر باوري کېدم، چې مور باید پخپله مور شو او د نورو د تقلید لارې او پر نورو تکیه پرېږدو. په ځانګړې توګه د درېیمې نړۍ د هېوادونو د واکمنو د فکر او لارو چارو پوځتوب چې د سوالګرو حکومتونو مشران وو. او د خپلو بې وزلو ملتونو د فقر او بې وزلۍ په بیه یې ډېرې شتمنۍ ټولولې ما ته نور هم ډېر روښانه شو.

په یاد مې دي هغه مهال چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت چارې زما په اوږو وې، یوه ورځ د آزادۍ راډیو په یو پروګرام کې یوه اورېدونکي رانه وپوښتل چې ولې درېښي نه اغوندم. ما په ځواب کې ورته وویل: دا غوره ګڼم چې د ګاندي په څېر لنگ واغوندم خو چې ملت مې ارام او په ګډه مور وي. کله مې چې په لومړیو کې په ارګ کې کار پیل کړ او له حامد کرزي سره مې کاري اړیکې وموندې یو لړ ځانګړتیاوې مې په هغه کې ولیدې چې زما

له فکري تگلارې سره يې اړخ لگاوه. ما هغه وخت د ولسمشر په اداره کې د تحليلگر په توگه کار کاوه. يوه ورځ مې ولسمشر ته وويل: هغه تصوير چې د باندې له تاسو څخه خلک لري له هغه سره توپير کوي، چې زه يې په واقعيت کې وينم. موخه مې د دغه خپلواک طبيعت، طبيعي ژوند او له تجملي ژوند نه لرې والی و، چې د باندې لږ خلک پرې پوهېدل، ځواب يې دا و چې: ته دا کار وکړه او خلک پرې خبر کړه.

يوه ورځ مې ورته وويل: ولې خپلو وزيرانو ته توصيه نه کوې، چې ستا په شان ژوند غوره کړي او ستا په څېر جامې واغوندي؟ ځواب يې دا و چې: پر نورو د ځانگړي ژوند دود تحمیلول ديکتاتوري ده. پر پرده چې هر څوک په خپله خوښه ژوند وکړي. دغه دوه ځوابونه د حامد کرزي شخصيت ډېر په ښه بڼه ښودلای شي. په دې مانا چې هغه طبيعي او له دروغو او تجمل پالنې پاک شخصيت لري. د هېواد خلکو ته نږدې دی هغه څه چې له اوږدو زمانو زموږ واکمن او نخبه گان له هغو بې برخې وو. خو له دې سره جوخت دا توان او اراده نه لري، چې خپل دغه چلن او فکري تگلاره په يوه مکتب بدل کړي او خپل تر لاس لاندې کسان او همکاران په هغو کې وروزي، ځکه چې دا نوموړی يو ډول ديکتاتوري گڼي.

ولسمشر او زه دواړه د هغه نسل اړوند وو، چې سوکاله او ارامه افغانستان يې ليدلی و. هم يې د هجرت او جهاد تجربه کړی وه او هم يې له هېواده بهر د لوړو زده کړو فرصت موندلی و. له دې ورته والي سره مې لومړی ورسره د سلاکار په توگه کار وکړ وروسته د وزير او بالاخره د دفتر رييس يې شوم. د اوږدو کلونو په بهير کې چې له حامد کرزي سره همکار وم د تفريح او رخصتۍ په نامه يو شی مې د ده په ژوند کې ونه ليدل. کله مې چې د نوموړي د دفتر د رييس په توگه په کار پيل وکړ زياتره ورځې به مو د سهار

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۹۵

چای په گلخانې مانی کې د ډوډۍ په خونه کې د کاري ملاقاتونو په ترڅ کې خوړل او د غرمې ډوډۍ هم له کاري مجلسونو سره یو ځای او یا له ډبرو خلکو سره چې له ولایتونو به راتلل په گلخانې مانی او یا سنگي مانی کې خوړل کېدله. د شپې ډوډۍ ولسمشر په خپل کور کې او په وړوکیو خاصو مجلسونو کې خوړه، چې هغو به یې هم له کار سره تړاو درلود.

د نوموړي له ځانگړتیاوو څخه یو هم دا وه چې تر پایه یې له عامو خلکو سره اړیکې غوڅې نه کړې. پر هغو منظمو لیدنو سربېره چې د بېلابېلو ولایتونو له خلکو سره یې درلودې. کله به چې کومه طبعي پېښه وشوه او یا د جگړې کومه پېښه وه مثلاً ملکي وگړو ته مرگ ژوبله اوښته، پر تیلیفوني اړیکو سربېره به یې د ولایتي مسوولینو په واسطه د هېواد په لرې گوټونو کې زیانمن کسان را پیدا کول او پخپله به یې له هغو سره خبرې کولې. دغه چلن د دې سبب شو، چې د حکومتي چارواکیو راپورونو چې زیاتره به د واقعیت خلاف وو نشو کولای چې حقایق ترې پټ کړي او دا د دولتي مسوولینو د کنترول په برخه کې د نوموړي له مثبتو ټکو څخه شمېرل کېده. حامد کرزي د جمعې په ورځو کې کار کاوه. نوموړی به معمولاً د ورځې په ۱۱ بجو له کوره دفتر ته راتلو له څو لیدنو وروسته به یې دارگ په جومات کې د جمعې لمونځ ادا کاوه او له مېلمنو سره په گډه یې د غرمې له ډوډۍ وروسته په درې یا څلورو بجو بېرته کور ته تلو. له ما سره یې توافق کړی و، چې د جمعې ورځ به رخصت وم او په کور به پاتې شوم. زما زیاتره همکارانو دا زما یو فوق العاده امتیاز باله چې ولسمشر راکړی و.

د کار پر مهال د سهار چای ورو ورو د ولسمشر له کاري مهالوېش لرې کړای شو. موږ به ورځ د ولسمشر د کار په دفتر کې چې د گلخانې مانی په دوهم پوړ کې هغه ځای چې پخوانیو ولسمشرانو هم له هغه نه د کار د دفتر

کار اخیستی و پیلوله. د دفتر رییس، د چارو د ادارې رییس، ویندوی او د ملي امنیت سلاکار له هغو کسانو څخه و، چې هر سهار به یې ځانونه د ولسمشر دفتر ته رسول. د چارو د ادارې او د وزیرانو د شورا د دارالانشا رییس کار زیاتره اداري بڼه درلوده او د بېلابېلو فرمانونو او اسنادو له لاسلیک سره به پیلېده په داسې حال کې چې د نورو کارونو زیاتره سیاسي اړخ درلود.

ولسمشر هره یکشنبې امنیتي غونډه رابلله. په لومړیو وختونو کې امنیتي غونډې دوی برخې درلودې: یو یې د افغانانو ترمنځ غونډه چې په هغو کې د امنیتي او دفاعي برخو ټولو مسوولینو برخه درلوده. پر دې سربېره به هغه وزیران چې ولسمشر به د اجنډا سره سم د هغوی شتون اړین باله ورته رابلل کېدل او دوهمه برخه به د امریکایانو او ناټو پوځي او امنیتي مسوولین پکې حاضر وو. په دې برخه کې د امریکایي ځواکونو قوماندانان او په افغانستان کې د CIA مسوول خامخا حاضر وو. له یوې مودې وروسته له امنیتي غونډو څخه دوهمه برخه لرې کړای شوه.

د کابینې غونډه به د دوشنبې په ورځ جوړېده، د کابینې د غونډې خونه د گلخانې ماڼۍ په دوهم پوړ کې د ولسمشر دفتر ته مخامخ وه. ولسمشر هره چهارشنبې له خپلو مرستیالانو سره خاصه غونډه درلوده. دغه غونډه به هم د نورو په څېر تر غرمې مخکې په لسو بجو پیلېده. په دې غونډه کې د ملي امنیت سلاکار، د چارو د ادارې رییس او د دفتر رییس هم گډون درلود، خو که ولسمشر او یا به یې مرستیالانو وغوښتل چې ځانگړې غونډه لري بیا به یواځې هغوی و.

دا چې ولسمشر به ماسپینین مهال د خپل دفتر په شاتنۍ خونه کې استراحت کاوه. له دې فرصت نه په استفادې به ما خپلې کاري لیدنې له سفیرانو،

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۹۷

وکیلانو نورو هغو کسانو سره چې د ملاقات غوښتنه به یې کوله ترسره کولې. مازیگر مهال به بیا د ولسمشر په دفتر کې د ویندوی او د ملي امنیت له سلاکار سره حاضر وو. دغه مهال به یې زیاتره وختونه د بهرنیو چارو وزیر او یا معین او یا امنیتي او دفاعي مسوولین د چارو د پرمخ بېولو لپاره دفتر ته راغونښتل. له سفیرانو، بهرنیو پلاویو او نورو دولتي مسوولینو سره متفرقه غونډې او لیدنې د دې ټولو مجلسونو په منځ کې ترسره کېدې.

ولسمشر د بهرنیو سفرونو په ترسره کولو کې هېڅکله لټي نه کوله. له یوه پلوه د یوه ساعت وخت له ضایع کېدو پرته سمدستي هېواد ته راستنېدو بل لور ته به یې په داسې حال کې چې کوم هېواد ته سفر مهم باله د یو ساعت ملاقات لپاره د نړۍ لرې گوټ ته هم سفر ته چمتو و. ساری یې له پاکستانیانو سره درې اړخیزې ناستې وې چې په برېتانيا او امریکا کې به ترسره کېدې. ولسمشر د سولې په لټه کې سفر کاوه او ځان به یې هلته رساوه.

ولسمشر کرزي له مکلفو خوراکونو سره مینه نه درلوده. غوښه یې لږ خوړله. تر دې چې ډاکټرانو ورته د ناروغۍ سبب د غوښې لږ خوراک وباله. هغه له پلي گرځېدو سره ډېره مینه درلوده. د دفتر دننه د کار له مهاله تر کوره به یې تل قدم واهه. د کار د دفتر دننه به یې حاضرینو ته ویل: تاسو کښینی زه درته قدم وهم. کله به یې کومې مهمې خبرې اترې او پروگرام په مخکې وو ذهن یې بیا نورې خبرې نه منلې.

حامد کرزي ورو ورو امریکا ته له خوشبین کس څخه لومړی په انتقاد کوونکي او وروسته ان د امریکا په مخالف بدل شو. په بېلابېلو خبرو اترو کې یې له امریکایانو سره په مقابل کې له ډېرې توندۍ کار واخیست تردې چې هغوی د دومره توندۍ هیله نه درلوده.

په حکومتولۍ کې په کرار کرار حامد کرزی په داسې چا بدل شو چې پر خپل حکومت يې بشپړ کنټرول درلود او که تر لسو يا پنځلسو نورو کلونو پورې په واک کې پاتې وای ښايي افغانستان د معياري ملکي خدمتونو نظام خاوند شوی وای. په داسې بڼه چې سياستوالو به په هغو کې د نفوذ فرصت نه درلود. په دې برخه کې به د سياسي مشرانو بې پايه سپارښتنې او غوښتنې ډېرې وړ ته ځورونکې تمامېدې.

د ۲۰۱۰ ز کال د پارلماني انتخاباتو لاندې

کوم وخت چې ما په ارگ کې د ولسمشرۍ په دفتر کې کار پيل کړ، د ولسمشر د ميز پر سر په پرتو دوسيو کې چې هغه کار پرې کاوه يوه د ۲۰۱۰ کال د پارلماني ټاکنو دوسيه وه. په دې انتخاباتو کې له تصور نه لرې د غزني ولايت د يوه لوی قوم چې د دې ولايت اکثريت اوسېدونکي دي يوه استازي هم ولسي جرگې ته لاره ونه موندله. په نورو ولايتونو کې هم درغلی او سر غرونې په پراخه کچه ترسره شوې وې چې د اعتراضونو او ناخوښۍ تونده څپه يې رامنځ ته کړې وه.

دا چې امريکايان ونه توانېدل چې په ۲۰۰۹ کال کې حامد کرزی له صحنې وباسي او يا نوموړی له ډاکټر عبدالله سره د واک وېش ته اړ کړي، په ډېر عقده يي ډول يې د انتخاباتو د کمېسيون نوي کولو ته مټې رابډوهلې. ولسمشر کرزي د انتخاباتو کمېسيون مشر له اداري فساد سره د مبارزې د کمېسيون مشر وټاکه او د دارالانشا رييس يې د ترانسپورت وزير وټاکه. له همدې امله د ۲۰۱۰ کال پارلماني ټاکنې د کمېسيون د نوي رييس فضل احمد معنوي تر مشرتابه لاندې ترسره شوې.

لکه چې وويل شول انتخابات له منظمو درغليو سره ترسره شوي وو، خو ښاغلي فضل احمد معنوي چې له جمعيت اسلامي سره يې تړاو درلود د

څلویښت کاله په توپان کې | ۲۹۹

خلکو اعتراضونو او د ولسمشر اندېښنو ته هېڅ پام ونه کړ او پر خپل دریځ یې ټینګار کاوه. پر ۲۰۱۰ کال کې یوه محکمه جوړه شوه چې دغه اعتراضونه او جنجالونه وڅیړي. دا محکمه چې د دفتر ریاست ته زما تر راتګ مخکې جوړه شوې وه «د ۱۳۸۹ کال د ولسي جرګې د انتخاباتو حقوقي ځانګړې محکمه» نوم پرې اېښودل شوی و.

ولسمشر دغه محکمه له سیاستوالو او مشرانو سره تر ډېرو ناستو او مشورو وروسته جوړه کړه او ریاست یې یوه پیاوړې قاضي مولوي صدیق الله حقیق ته وسپاره. نوې جوړې شوې ولسي جرګې او لوېدیزو هېوادونو د ځانګړې محکمې د جوړېدو په تړاو د ولسمشر له تصمیم سره ډېر حساسیت وښود. د هرې ورځې په تېرېدو دې مسالې نوي اړخونه پیدا کول او پر یوه بحران د بدلېدو په لور روانه وه. په یاد مې دي چې یوه ورځ د کانادا شارزداډیر زما دفتر ته راغی او د آزادو او عادلانه ټاکنو (فیفا) د رییس د بندي کېدو او د کمېسیون د رییس د احتمالي زنداني کېدو او په ډله ییزه توګه یې له ولسي جرګې نه د وکیلانو وتل د نړیوالې ټولنې له لوري اخطار ته ورته (سره کرښه) وبلله.

په یادو ټاکنو کې د بهرنيانو لاسونه له لرې ښکارېدل په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د جون پر ۲۱ مه په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه او په هغو کې سیاسي او جهادي مشران، قاضي القضاة عبدالسلام عظیمي، لوی څارنوال محمد اسحاق الکو او مولوي حقیق حضور درلود، عبدالسلام عظیمي د ټاکنو د خپلواک کمېسیون له نه همکارۍ نه د شکایت په ترڅ کې وویل چې دغه کمېسیون اسنادو ته د لاس رسې په برخه کې د ځانګړې محکمې پر وړاندې خنډونه رامنځ ته کوي هغه وویل: کمېسیون د خپل ډیټابیس په برخه کې همکاري نه کوي کله وایي چې پاس ورد (شفر) یې

له مور سره نشته له ملگرو ملتونو سره دی او کله وایي، چې په سنگاپور کې دی.

په هغه لیدنه کې چې د جولای په ۲۷ مه د بریتانیا ځانگړي استازي مارک سدویل او د هغه هېواد سفير له ولسمشر کرزي سره درلوده سفير اعتراف وکړ، چې پرلپسې له وکیلانو سره گوري خو هغوی ته وایي چې ټاکنې د کمېسیون کار دی. په هغه لیدنه کې د سفير له خبرو وروسته ځانگړي استازي د فدرالیزم خبره مطرح کړه وې ویل: «د افغانستان په شمال کې د فدرالي نظام مساله مطرح شوې ده ځکه د شمال ولایتونو اوسېدونکي له طالبانو سره د سولې له خبرو اترو وپه لري.» دا هماغه څه وو چې ولسمشر په رښتیا ترې ویره درلوده او لوېدیزو هېوادونو له هغو نه پر نوموړي د فشار د وسیلې کار اخیست. ولسمشر له سیاسي او جهادي مشرانو سره د ټاکنو د بحران په اړه ډېرې ناستې جوړې کړې. په دغسې زیاترو غونډو کې د سترې محکمې رییس، لوی څارنوال، د عدلیې وزیر، د اساسي قانون پر تطبیق د څار کمېسیون رییس او د ولسمشر حقوقي سلاکار گډون کاوه. په دغه ډول یوه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د اگست پر شپږمه په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه مارشال محمد قسیم فهیم چې د فضل احمد معنوي له ملاتړو څخه یو گڼل کېده وویل: ایکنیږي د امریکا سفير د شپې په نهو بجو د معنوي کور ته ورغلی او ورته یې ویلي دي، چې باید زور ته تسلیم نه شي. پر ځای دې ټینګ شه او پام کوه پرې یې نه ږدې. پر دې سربېره مارشال د محکمې له پرېکړې دفاع وکړه او پر اجرائیه قوې د ډاډ د څرگندولو په ترڅ کې یې زیاته کړه " که د محکمې د حکم په تطبیق کې اقدام ونه کړو او تسلیم شو نو د حسني مبارک په څېر به وو، چې بالاخره په بستره کې په قفس کې محکمې ته راوستل شو."

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۰۱

ځانگړې محکمې د يوې پرېکړې د صادرولو په ترڅ کې د خپل کار پایلې د ۱۳۹۰ لمريز د چنگاښ پر دوهمه يانې د ۲۰۱۱ کال په دويمې کې اعلان کړې. د محکمې د پرېکړې پر بنسټ د ولسي جرگې ۶۲ تنه غړي ناکام وپېژندل شول چې بايد له دې جرگې ایستل شوي وای او د هغو پر ځای ۶۲ تنه نور چې گټونکي اعلان شوي و بايد جرگې ته تللي وای.

د ولسي جرگې او د هغوی د اداري پلاوي له لوري مقاومت ډېر توند و. په يوه غونډه کې چې اداري پلاوي له ولسمشر سره درلوده احمد بهزاد په ښکاره وويل: چې د انتخاباتو په پایلو کې لاس وهنه به بحران جوړ کړي. سياسي مشران صبغت الله مجددي، پير سيد احمد گيلاني، استاز برهان الدين رباني... د محکمې د حکم د تطبيق غوښتونکي وو ولسمشر يې له جوړ جاري راگرځاوه.

ولسمشر د هېواد د وضعې په درک کولو سره په ځانگړې توگه په داسې مهال چې د بن د کنفرانس لپاره کار دوام درلود د يوې سياسي حل لارې د موندلو په لټه کې و. داسې ښکارېدل چې هغه د ځانگړې محکمې د جوړېدو په اړه په خپل تصميم خوشاله نه دی او بيا بيا به يې ښاغلي عظيمي ته ويل: "اوس يوه حل لاره را پيدا کړی چې له بحرانه راوځو".

ولسي جرگې په پام کې درلوده چې د سترې محکمې ټول غړي استيضاح او له واکه لرې کړي. ولسمشر د درې گونو قوو ټکر ته پام درلود. د يوې حل لارې د موندلو په تمه پرېکړه پر دې شوه چې يو استينافي پړاو په پام کې ونيول شي د اختصاصي محکمې د استيناف محکمه د ۲۰۱۱ کال د مني په موسم کې (۱۳۹۰ کال د لړم په مياشت کې) د قضاوتپوه شمس الرحمن شمس په رياست جوړه شوه. خو له ۶۲ تنو د ولسي جرگې له غړيو څخه چې د لومړنۍ محکمې په پرېکړه بايد له جرگې ایستل شوي وای يو

هم مرافعه طلب نه شول. دا کار د دې سبب شو چې د استیناف محکمې د لومړنۍ محکمې حکم تائید کړ. په دې پرېکړه کې د دواړو کمېسیونونو د عدلي تعقیب حکم هم شامل شو. هغه څه چې بهرنيانو یې په اړه ډېر حساسیت ښودلو د ښاغلي معنوي عدلي تعقیب یې خپله سر کرښه بلله.

ولسمشر ټولو ته وویل، چې هوشیار اوسي، ځکه چې د ده په نظر د دې امکان شته چې بهرنيان افغانان ټوټه ټوټه بن ته بوځي او له هغه ځایه د خپلې خوښې یوه طرحه افغانستان ته وکارې او له صفر نه بیا پیل وکړي. ولسمشر د سترې محکمې د رییس له دې دریځ نه چې ویل یې (مور خپله پرېکړه اعلان کړه نور د اجرائیه قوې کار دی چې هغه پلي کړي) ډېر نهیلی و. له یوه پلوه یې ځانته حق نه ورکاوه چې د محکمې په چارو کې لاس وهنه وکړي ان تر دې چې کله به یې له مولوي حقیق نه معلومات غوښتل هڅه یې کوله چې سنجول شوې جملې وکاروي چې له هغو نه د قضایي قوې په چارو کې د لاسوهنې بوی تر سپرمو نشي. بل لور ته ښاغلي عظیمي بیا بیا ویل چې قضا خپل کار ترسره کړی اوس نو د اجرائیه قوې نوبت دی چې د محکمې حکم پلي کړي یا دا چې ولسمشر هغه ۶۲ تنه چې گټونکي اعلان شوي دي راوغواړي او هغوی پر دې قانع کړي چې له خپلې دعوا لاس واخلي. په داسې حال کې چې د ولسمشر اندېښنه د محکمې د حکم د پلي کېدو لپاره د زمينې نشتوالی و.

مارشال محمد قسیم فهیم په دې نظر و چې د احمد ضیا مسعود، حاجي محقق، جنرال دوستم او امرالله صالح ائتلاف له اوسنۍ وضعې څخه د گټې اخیستلو په هڅه کې وو او حاجي ظاهر قدیر ته خبرې په خوله ورکوي او پارلمان د دغه ائتلاف په ویندوی بدل شوی دی. نوموړي د هغه غونډې د بهیر خبرې وکړې چې حاجي ظاهر قدیر په نیمه شپه کې د ده کور ته

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۰۳

ورغلی و او ترې غوښتي یې وو چې کمپسیون دې د محکمې د حکم پر بنسټ د انتخاباتو په پایلو کې بدلون نه اعلاتوي. بالاخره له ډېرو هڅو وروسته ولسمشر وتوانېد یوه منځنۍ حل لاره ومومي او د انتخاباتو له کمپسیون سره د یوه جوړجاړي په پایله کې د محکمې د حکم پر بنسټ نهه تنه نوي بريالي شوي نوماندان بريالي اعلان کړي. په دې ډول ولسي جرگې ته د نهه تنو نویو وکیلانو د ورتلو او د پخوانیو نهو تنو په وتلو سره دغه لاندې پای ته ورسېده.

د کابل بانک مساله

د کابل بانک مساله هم د جنجالي او پیچلیو ستونزو څخه یوه وه، چې هغه مهال د ولسمشر په مخکې پرته وه. حامد کرزي باید د امریکا په مقابل کې د درېدو او د اجراییه ریاست د جوړېدو او له ډاکتر عبدالله سره د واک د وېش په تړاو د امریکا د پروگرام د ناکامولو بیه ادا کړې وای. د کابل بانک موضوع تر دې بریده له تناقضاتو ډکه وه چې له هغو په اصطلاح سر ایستل آسانه نه وو. دغه پیچلتیا به کله کله د دې ستونزې د غیر واقعي توب فکر را پیدا کړ. ډېر راپورونه مو چې د تصفیې د پلاوي او د افغانستان بانک د رییس قدیر فطرت او اړوندې محکمې نه بیا اورېدل یوې یې هم د دې پیچلې قضیې غوټه خلاصه نکره. یو وخت سټیفن ډیمستورا د یوناما مشر او یو شمېر امریکایي دیپلوماتانو له ولسمشر سره په ځانگړیو ملاقاتونو کې (اقتصادي کودتا) ته اشارې کړې وې. ایا دا همغه اقتصادي کودتا وه چې د حامد کرزي په خلاف وشوه؟

یوه غونډه مې په یاد ده چې د ۲۰۱۲ کال د اکتوبر په ۳۰ مه د گلخانې په ماڼۍ کې د کابل بانک په اړه د ولسمشر د دوهم مرستیال محمد کریم

خليلي په غوښتنه جوړه شوه. لومړی د افغانستان بانک نوي رييس نورالله دلاوري خپل راپور وړاندې کړ وې ويل: تر اوسه پورې ۱۳۸ ميليونه ډالره نغد ترلاسه شوي دي پورورپيو په ۲۱۸ ميليونو باندې قناعت او ۵۴۱ ميليونو باندې اعتراف کړی دی. مصطفی مستور د مالي وزارت معين وويل: د پورونو حل او فصل لانجې لري، د تصفيې چارې ډېرې سوکه روانې دي او د حکومت جدي اقدام ته اړتيا ده. ولسمشر چې وليدل له څو مياشتو تېرېدو وروسته د محکمې په کار کې پرمختگ نه دی شوی او حقايق د تکراري جملو په منځ کې گونگ او نا معلوم (اعتراف شوي) او (قناعت شوی) هماغسې پېچلې او پټ پاتې دي په غوسه شو وې ويل: زما له دوه ډوله غونډو ډېر بد راځي يو د کابل بانک په تړاو غونډه او بل له امریکايانو سره غونډې. زما نظر بيل دی زما په نظر د کابل بانک لانجه يوه دسيسه ده چې بهرنيانو د افغانانو په مرسته ترسره کړې ده. امریکانه غواړي دغه ستونزه حل شي بلکې غواړي چې نوره يې هم اوږده کړي. ولسمشر قاضيانو ته په خطاب کې وويل: "... نو فشار درباندي راځي که وپوهېږئ او که ونه پوهېږئ. له ماليې وزارت نه پوښتنه کوم تاسو په دې برخه کې څه وکړل؟ فطرت په دې کې لاس درلود او د امریکايانو په همکارۍ يې مور ته غلط راپورونه راکړل. ځکه خو دا زمور ملي او هېوادنۍ دنده ده. که په کار کې وگواښل شوی او يا په تمه کړای شوی دغه کار به پایله ونه لري. زه د تصفيې له چارو راضي نه يم ...".

په دې غونډه کې اوږده بحثونه وشول چې د کابل بانک اړوند ملکیتونه په دوبي کې څه ډول وپلورل شي. له ورايه ښکارېدل چې په دې برخه کې هم د نظر اختلاف شته يانې دا چې ياد ملکیتونه د املاکي دفتر له لارې وپلورل شي او که په تدريجي ډول تر ټولو په لوړه وړاندیز شوې بيه. خو هغه پلاوي

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۰۵

چې پرله پسې دوی ته تلل چې یاد شوي ملکیتونه وپلوري هېڅ بېره یې نه درلوده او غوښتل یې چې دغه سفرونه یې دوام پیدا کړي. ښاغلي خلیلي د محکمې له قاضي شمس الرحمن شمس نه پوښتنه وکړه چې اصلي تورن «شیرخان فرنود» او «خلیل الله فروزي» تر اوسه پورې ولې بنديان شوي نه دي.

له بل لوري څخه د بهرنيانو او په تېره د امریکایانو فشارونه پر حکومت ورځ تر بلې زیاتېدل. هغوی د کابل بانک له لاندې څخه د حامد کرزي خور گوته جوړه کړې وه. راین کراکر د امریکا متحده ایالاتو سفیر د جون میاشتې په ۱۱ مه نېټه له ولسمشر سره په ملاقات کې وویل: “د وجهي صندوق یا IMF “ضرب الاجل سبا پوره کېږي او راپور یې باید توکيو ته واستول شي.

د ده موخه دا وه چې د دې ستونزې بدې اغېزې به د توکيو پر کنفرانس سیوری وکړي. په دې مجلس کې ولسمشر یو ځل بیا امریکا ته د افغانستان بانک د رییس تېښته یاده کړه او د هغه د بېرته راستنېدو غوښتنه یې وکړه. نوموړي سفیر کراکر ته وویل چې تاسو هغه ته ویلي و چې له ده نه اتل جوړوئ. په هغه ویديو کنفرانس کې چې د ۲۰۱۲ کال د اگست پر ۱۲ مه له بارک اوباما سره ترسره شو. اوباما حامد کرزي ته په خطاب کې وویل چې د کابل بانک او عزیزی بانک قضیې مهمې دي او انکشافی مرستې له هغو سره تړلې دي. امریکا پرلپسې د قدیر فطرت له بېرته راستنېدو څخه انکار کاوه. د دې هېواد دیپلوماتانو ویل چې قدیر فطرت په قانوني بڼه په امریکا کې اوسېږي او د هغه د مجرم پېژندلو سند نشته چې دوی مجبور کړي چې نوموړی افغانستان ته وسپاري. هغوی دا هم ویل چې امریکا او افغانستان یو بل ته د مجرمینو د سپارلو تړون هم نه دی لاسلیک کړی.

د کابل بانک ورشکست کېدل د ۲۰۱۰ په سپټمبر کې اعلان شو. د دې لپاره چې هغه کسان چې دې بانک ته يې پيسې سپارلې وې ډاډه شي مرکزي بانک د ولسمشر په امر سمدستي د کابل بانک متولي اعلان شو. د کابل بانک د ورشکست کېدو تر اعلان يوه مياشت وړاندې د هغه يو کلن فعاليت د افغانستان بانک لخوا تر اړخونې لاندې راغلی و. په پايله کې يې کابل بانک په څلورمه درجه کې راوستی و. يانې په داسې درجه کې چې گواکې بانک جدي ستونزې نه لري. په داسې حال کې چې د بانک ونډه والو په منظم ډول د خلکو ورسپارل شوې پيسې له هېواده ايستلې وې او په هغو يې په بهر کې په ځانگړي توگه په دوبي کې جايدادونه پېرلي وو او په خپلو شخصي شتمنيو کې يې هم له هغو گټه اخيستې وه.

بل تفتيش چې د کابل بانک وضعیت يې اړخولی و د " پريس وائر هاوس کوپر Price water house cooper نومي شرکت لخوا ترسره شوی وه. د دې پلټنې پايلې هم چې د افغانستان بانک د رييس لخوا ولسمشر ته سپارل شوې وه ښودله چې کابل بانک په ښه وضعه کې دی. وروسته معلومه شوه چې د ياد شرکت چارې په افغانستان کې د څو تنو پاکستانيانو لخوا په مخ وړل کېږي. دفتر يې په اسلام اباد کې و او له اصلي شرکت سره يې رسميت نه درلود. دغه ډلې هم د فعاليت اجازه له قدير فطرت نه ترلاسه کړې وه.

د نوي کابل بانک رييس مسعود موسی غازي په هغه راپور کې چې د ۲۰۱۱ ز د اپريل په مياشت کې يې ولسمشر ته وړاندې کړ وويل: " بهرنيانو له درې کلونو راهيسې د کابل بانک د سقوط طرحه تر لاس لاندې درلوده. هغه معلومات چې ترلاسه موکړل د کابل بانک د ادارې مسولين په منظم ډول د امريکا سفارت ته ورغوښتل کېدل، هغوی ان د هغه ادارې عادي مامورين هم پېژندل...". يو نيم کال مخکې يو سلاکار راغلی و کله چې له څو مياشتو

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۰۷

وروسته بېرته بهر ته لار د کابل بانک په تړاو د خبرونو لړۍ پيل شوه. امريکايان خوشاله نه دي چې د افغانستان زېرمه شوې پيسې زياتې شي دغه کنده يې د همدې لپاره رامنځته کړه."

په دقيق ډول همداسې وه دافغانستان دولت مجبور شو چې د کابل بانک ورشکسته کېدل په يوه ستر بحران د بدلیدو مخه ونيسي د ۲۰۱۰ د نومبر پر شلمه يې د افغانستان بانک له زېرمه شوې شتمنۍ نه کابل بانک ته پيسې ورکړې، د کابل بانک د ورشکست کېدو مساله هغه وخت جدي کېده چې ډېری ملکي مامورينو، پوځي منصبدارانو او سرتيرو خپل معاشونه د همدې بانک له لارې ترلاسه کول دا چې ولې د يادو معاشونو ورکول نوموړي بانک ته سپارل شوي وو پخپله ډېرې پوښتنې رامنځته کوي.

په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ د اپريل په لسمه د ارگ په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه پرېکړه وشوه چې کابل بانک په دوو برخو بڼه او بد ووېشل شي، بڼه بانک هغه بانک وي چې د خلکو ورسپارل شوې پيسې ولري. په پيل کې پرېکړه وشوه چې دغه برخه بايد د يوه دولتي بانک اړوند شي خو وروسته پرېکړه پردې وشوه چې خپلواک پاتې شي او د «نوی کابل بانک» په نوم فعاليت وکړي. بل بانک بايد پورونه او غلا شوې پيسې بېرته تر لاسه کړي وای .

د نوموتو سوداگرو نومونه د پورويو او ونډه والو په ډله کې و د هغو له جملې څخه د محمود کرزي د ولسمشر ورور او د لومړي مرستيال د ورور حسين فهيم نومونه هم و. د دې دوو تنو د نومونو شتون د دې سبب شوی و چې حکومت تر فشار لاندې او خجل شي . سره له دې چې د ولسمشر مرستيال پرله پسې د دې پېښې له تورنو کسانو سره نرم چلند کاوه خو پخپله ولسمشر تل له نه او نو پرته د قانون پر پلي کېدو ټينگار کاوه او له هر ډول

رعايت او نرم چلند څخه يې ډډه کوله. په کابل بانک کې فساد په پراخه کچه موجود و د ساري په توگه مسعود موسی غازي د نوي کابل بانک رييس د ۲۰۱۱ کال د دسمبر په اتلسمه په خپل راپور کې يوه ته داسې اشاره وکړه (د خراسان امنيتي شرکت چې د کابل بانک امنيتي مسووليت يې پر اوږو دی د خليل الله فروزي د ورور محمود فروزي دی هغوی ۱۰۵۰ اتنه گومارلي وو چې مياشتنی معاش يې دري سوه پنځوس زره ډالر کېده خو ومو لیده چې دغه شمېر ډېر زيات دی اوس يې مور شمېر شپږ سوونو ته را تپت کړی دی. مور هڅه کوو چې له کورنيو چارو وزارت سره قرارداد وکړو او له خراسان شرکت سره کار پای ته ورسوو خو مصطفی مستور د ماليې وزارت مرستيال پر مور فشار راوړي چې بېرته له خراسان شرکت سره قرارداد وکړو. دا يوه له هغو بېلگو څخه وه چې د کابل بانک مسوولينو او ونډه لرونکيو څه ډول له هر فرصت نه گټه اوچتوله چې د خلکو ورسپارل شوي پيسې جيب ته کړي او د پيسه دار کېدو لپاره له هغو څخه په غير مسلکي ډول ناوړه استفاده وکړي.

د ۲۰۱۱ کال د جون په مياشت کې گلبهار حبيبي چې نوم يې د کابل بانک د پورويو په نوملړ کې و زما دفتر ته راغی او په شکايت يې خوله پرانيستله، نوموړي کيسه وکړه چې قدیر فطرت له ده نه غوښتنه کړې وه چې په پل محمودخان کې په ودانيزه پروژه کې ده ته ونډه ورکړای شي. ښاغلي حبيبي دا شکايت کاوه چې د ده له انکار وروسته د ده د پور اندازه هره ورځ بدلون مومي.

قدیر فطرت يوه ورځ د ولسمشر د کار په دفتر کې له نوموړي اجازه وغوښته چې د کورنۍ د ليدو لپاره څو ورځې امريکا ته لاړ شي ولسمشر ومنله خو نېټه يې معلومه نشوه. په ۲۰۱۱ کال د جون په مياشت کې په يوه غونډه کې

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۰۹

چې په گلخانې مانی کې جوړه شوې وه ټول د قدیر فطرت د راتلو په انتظار کې وو ځکه چې پر بکړه داسې وه چې د افغانستان بانک رییس په هغو کې حاضر وي او د خپل کار د پرمختګ را پور ورکړي، خبر راغی چې ښاغلی فطرت بهر ته تللی او له ځانه سره یې یوه اندازه پیسې او خپل د څو میاشتو پیشکي معاش هم وړی و .

محکمې د کابل بانک په پېښه کې ښاغلی فطرت «مجرم» وباله خو د ولسمشر له ډېر ټینګار سره چې له امریکایي چارواکو سره یې په لیدنو کې د فطرت د بېرته راستنېدلو په تړاو کاوه هر ځل د هغوی له منفي ځواب سره مخ کېده. په مالي سکتور کې د افغانستان ستونزې یوازې د کابل بانک تر ستونزو محدودې نه وې. یوه مالي استخباراتي اداره د «فنتراکا» (FINTRACA) په نوم د افغانستان د بانکي سیستم دننه فعاله وه د دې ادارې مسوول د «مصطفی مسعودي» په نامه یو ځوان و نوموړي په منظم ډول د بانکي سکتور معلومات د امریکایانو په واک کې ورکول او د هغه هېواد له سفارت سره یې نېغې اړیکې درلودې . چې د ۲۰۱۲ کال د اکتوبر پر څلورويشتمه په سنگي مانی کې ولسمشر له یو شمېر سوداګرو سره درلوده په هېواد کې د پانګونې ترمخ پرته ستونزې د سوداګرو امنیت او د تښتوني مسالې مطرح شوې. سوداګرو او صنعتکارانو شکایت کاوه چې دولت په منظم ډول د دوی بانکي حسابونه پلټي هغوی دا هم زیاته کړه چې د کورنۍ غړي یې تښتول کېږي او تښتونکو ته د پیسو د نه ورکولو په صورت کې هغوی په دقیق ډول د دوی د بانکي حسابونو جزیات ورته یادوي. ولسمشر د ماليې له وزیر نه چې په غونډه کې حاضر و د دې سبب و پوښت او زیاته یې کړه چې د قانون له مخې هېڅوک حق نلري چې د محکمې له حکم پرته د چا بانکي حساب ته لاسرسی ولري، وزیر په ځواب

کې وويل چې دغه کار د (فنتراکا) دفتر او ملي امنيت ترسره کوي هغه وويل فنتراکا يوازې امريکايانو ته ځواب ويونکې ده او بس. ولسمشر څوځله د افغانستان بانک له رييس نه و غوښتل چې نوموړې اداره د افغانستان د دولت تر کنترول لاندې راولي او رييس يې له دندې لرې کړي خو ښاغلي دلاوري بيا بيا د دې کار له ترسره کولو ځان ناتوانه وښود. د ملي امنيت شورا پښه چې دې قضیې ته ودراخله شوه ولسمشر وتوانېده چې ښاغلی مسعودي په داسې حال کې چې د کابل بانک په قضیه کې د محکمې له خوا مجرم وپېژندل شو او د جریمې په ورکولو محکوم شوی و له دندې لرې کړي.

مصطفی مسعودي يو ځل بيا د ډاکتر اشرف غني په حکومت کې د (فنتراکا) د مشر په توگه وټاکل شو خو له څه مودې وروسته په دې جرم چې گواکې د خپل دفتر کرایه يې له دوو ځايونو يانې هم له مرکزي بانک او هم له امريکايانو اخیستله له دندې لرې کړای شو.

امريکايانو غوښتل چې عزيزي بانک هم فورنزک (forensic) وپلټل شي، دوی دې ته لېوال و چې دغه بانک هم د کابل بانک په برخليک اخته کړي او د خلکو باور د هېواد پر بانکي سيستم بشپړ له منځه لاړ شي. هم ولسمشر او هم ما په ډېر جدیت د دغې توطیې مخه ونیوله.

اختصاصي محکمې بالاخره د کابل بانک مالک او رييس شيرخان فرنود په پنځه کاله زندان او د دوه سوه اته اويا ميليونه ډالرو په بېرته ورکولو او خليل الله فروزي په پنځه کاله زندان او د پنځه سوه دېرش ميليونه ډالرو په بېرته ورکولو محکوم کړل.

ډاکتر اشرف غني له واک تر لاسه کولو څو ورځې وروسته د کابل بانک د قضیې د بيا څېړنې حکم لاسليک کړ خو پایلې يې څرگندې نشوې برخلاف خليل الله فروزي له زندانه خوشی شو او د ښې حکومتولۍ په برخه کې د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۱۱

ځانگړې استازي احمد ضيا مسعود ترڅنگ د هوشمند ښارگوټي د پراښتې په مراسمو کې را څرگند شو، نوموړي ادعا وکړه چې په یاد ښارگوټي کې د پانگونې له لارې به خپل پورونه ادا کړي. تر دې وروسته چې په دې تړاو ډېر اعتراضونه وشول فروزي بېرته زنداني شو او د یاد شوي ښارگوټي برخليک هم گونگ پاتې شو. شیرخان فرنود چې گواکې په بگرام زندان کې بندي و. د دې کړننو د لیکلو پر مهال د ورپېښې ناروغۍ له امله مړ او په بلخ کې خاورو ته وسپارل شو.

بگرام، هغه زندان چې امریکایان یې ترلو ته حاضر نه وو

د بگرام زندان برخلیک د امریکا د دولت او ولسمشر حامد کرزي ترمنځ له ډېرې جنجالي موضوع څخه وه. زما او امریکایانو ترمنځ هم پر همدې موضوع اړیکې تر وروستي حده خرابې شوې تر دې چې په غیر مستقیم ډول د دوی لخوا وگواښل شوم. د بگرام زندان پر سر د جنجالونو په بهیر کې څو ځله جنرال الن پیر سید احمد گیلاني ته ورغی ترې ویې غوښتل چې ما ته نصیحت وکړي او په دې مسالې کې له سرتبگۍ لاس واخلم او ولسمشر د دوی پر خلاف ونه پاروم. امریکا له پیر صاحب سره زما له اړیکو خبر و. یوه ورځ ښاغلي گیلاني خپل کورته وروبللم او په دې مقدمه یې خبرې پیل کړې چې گواکې زه د ده د زوی او د کورنۍ د غړي حیثیت لرم او نه غواړي چې ما ته څه زیان ورسېږي. نوموړي زیاته کړه: «امریکایان د بگرام زندان په اړه ډېر په غوسه دي او فکر کوي، چې ته ولسمشر لمسوي او مشوره ورکوي چې د بگرام پر سر له هغوی سره توند لار شي. ما هغوی ته وویل چې خرم داسې څوک نه دی بلکې ولسمشر پخپله دغه ډول دریځ ستاسې پر خلاف غوره کړی دی. ښاغلي گیلاني غوښتل چې په اوږدو خبرو ما په دې مساله کې نرم دریځ ته وهڅوي. څه موده وروسته یې بیا ور وغوښتم او د خپل مشر زوی په مخکې یې راته وویل چې جنرال الن په قهرجنه لهجه ورته ویلي چې «د خرم ځای د ریاست دفتر نه بلکې هغه ځای دی چې نارنجي جامې یې اغوستې وي.» دا ځل هم ښاغلي گیلاني او زوی یې سید حامد گیلاني ما ته نصیحت وکړ چې له امریکایانو سره له مقابلي لاس واخلم او «خپله راتلونکې خرابه نه کړم».

هغه وویل چې د امریکایي جنرال په مخکې یې له مانه دفاع کړې ده او زما پر خلاف یې د ټولو توروونو له ردولو سره ورته ویلي وو چې زه یو منځلاری،

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۱۳

د لوړو زده کړو خاوند او په تېرو وختونو کې د دوی له فعاله سلاکارانو څخه وم. پر دې گواښونو سربېره مې د ولسمشر د شا او خوا کسانو او جگپوړیو دولتي کارکوونکیو له لوري ډېر توهینونه په دې لار کې وزغمل. په داسې حال کې چې پخپله ولسمشر په دې تړاو په مرگ وگواښل شو.

امریکایانو د افغانستان په خاوره له پښې اېښودو سره له ترهگرو سره د مبارزې په نامه د افغانانو په وژلو او زنداني کولو لاس پورې کړی و. د ساري په توگه «ستيوکول» په خپل «اس ریاست» اثر کې د عبدالولي په نامه د یوه ځوان کیسه کوي، چې په څه ډول یې د CIA د مامورینو د شکنجې لاندې ساه ورکړه.

دغه کیسه په افغانستان کې د امریکایانو د شتون له لومړیو کلونو سره تړاو لري. عبدالولي خبر شوی و چې چا امریکایانو ته خبر ورکړی دی چې گواکې په اسعد اباد کې د هغوی پر پوځي مرکز د توغندیو په ویشلو کې لاس لري. دا چې هغه بې گناه و، والي ته ورغی، والي هغه له خپل زوی سره چې په امریکا کې لوی شوی و امریکایانو ته واستاوه، چې دغه غلط فهمي لرې شي، خو د CIA مامورینو عبدالولي ونیو او لاسونه یې ور ولچک کړل. بالاخره له څو ورځو تحقیقاتو او شکنجو وروسته عبدالولي ساه ورکړه او جنازه یې شرمېدلي والي چې د ده د ژوند ضمانت یې ورکړی و کورنۍ ته وسپارله. امریکایانو د نوموړي له جنازي سره دوه زره ډالر هم د هغه کورنۍ ته وراستولي وو.

امریکایانو ان د کابل په ښار کې ځانگړي زندانونه جوړ کړي وو. ځینو جگپوړیو دولتي مسوولینو چې له طالبانو سره د دښمنۍ مخینه درلوده له هغوی سره په دې کار کې همکاري درلوده. د ډېرو نیونو د پېښو تر شا شخصي انگیزې او فردي دښمنۍ وې.

يو ساری يې «جانتن اډيما» دی چې پر ۲۰۰۴ کال د شخصي زندان درلودو په تور ونيول شو، نوموړي په پروان مېنه کې يو زندان جوړ کړی و، ما چې هغه مهال د حقوقي مرستو مرکز دفتر درلود، د تورنو د غوښتنې له مخې د دوی مدافع وکالت خپل يوه همکار ته وسپاره. نوموړي ادعا درلوده چې له «ډونالډ رمزفيلډ» سره اړيکې لري او افغانان ملکي او پوځي چارواکي د ده له کارونو خبر دي. خو په څرگندونو کې يوازې د محمد يونس قانوني نوم اخيستل کېدو. اډيما مجرم ثابت شو او په زندان کې له ۲۲ مياشتو تېرولو نه وروسته د امريکا د سفارت لخوا دوی ته ولېږدول شو. د پلټنو پر مهال د ده په زندان کې اته تنه بنديان وو چې له هغوی څخه يو مولوي صديق الله مسلم و چې د دې کړنو د ليکلو پر مهال نوموړی د سترې محکمې د دارالانشا رييس دی.

له ډېرې مودې راهيسې ولسمشر حامد کرزي د بگرام زندان په هکله راپورونه ترلاسه کول. د يو شمېر هغو کسانو کيسې چې د بگرام له وېروونکي زندان نه يې د خلاصون طالع درلودې د ولسمشر غوږونو ته رسېدلې. د شپې چاپې، ملکي مرگ ژوبلې او د افغانانو زنداني کول او ځورول هغه څه وو چې حامدکرزي هغه د دولت د حاکميت تر پښو لاندې کول او د افغانستان د خلکو سپکاوی گانه. د افغانانو د حکومتې ادارو له بشپړېدو او فعالېدو سره د بهرنيانو دغه ډول کړه وړه نور د توجه وړ نه وو.

ولسمشر د دفتر رياست ته زما له راتلو مخکې حکم کړی و چې د بهرنيانو لخوا د افغانانو د نيولو او د بگرام زندان مساله وڅېړل شي. نوموړي غوښتل چې د بگرام زندان اداره بشپړه د افغان دولت په لاس کې وي. او هلته د افغانستان د قوانينو تر پښو لاندې کول پای ته ورسېږي. خو تر دې مهاله دغه مساله د ده د کارونو په لومړيتوب کې نه وه.

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۱۵

جگپوریو دولتي چارواکیو چې په یو ډول یې له دې مسالې سره کاري تړاو درلود له دې ویرې چې امریکایان خپه نشي، د دې پلویان نه و چې په دې برخه کې غږ اوچت شي. برخلاف گلرحمان قاضي چې دغه مهال د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون رییس و ما ته څو ځلې راغی او رانه یې وغوښتل چې له ولسمشر نه اجازه ورته واخلم چې د بگرام زندان ته لاړ شي او وضعیت یې وڅېړي. په لومړیو وختونو کې ولسمشر نه منله او ویل یې «دا د استاد قاضي کار نه دی». بالاخره راضي شو. خو هغه مهال یې د هغو خطرناکو اړخونو ته پام شو چې بگرام ته د استول شوي پلاوي کلنی راپور یې د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون د ۱۳۹۰ په «کالنی» کې ولوست. تر هغه وروسته د افغانستان د دولت حاکمیت ته د بگرام زندان لېږد مساله، د ملکي مرگ ژوبلې او شپنیو عملیاتو په څېر د حامد کرزي په کاري لومړیتوب کې راغله.

د همدې راپور په تړاو د ۲۰۱۲ کال د جنوري په لومړیو کې د ولسمشر په مشرۍ یوه غونډه جوړه شوه چې په هغو کې قاضي القضاة عبدالسلام عظیمي، د کورنیو چارو وزیر، د دفاع وزیر، د عدلیې وزیر، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون رییس، لوی څارنوال، د ولسمشر حقوقي سلاکار نصرالله ستانکزی، د ملي امنیت سلاکار، د چارو د ادارې رییس ډاکټر مدبر، د دفاع وزارت درې جنرالانو او ما (عبدالکریم خرم) د گلخانې په ماڼۍ کې پکې گډون درلود.

په پیل کې استاد قاضي د خپل راپور په جزیاتو معلومات ورکړل، تر هغه وروسته د سترې محکمې رییس پر دې څرگندونو چې ستره محکمه او څارنوالي په دې وضعیت کې بې گناه دي. په بگرام زندان کې د افغانستان د قوانینو تر پښو لاندې کولو ته اشارې وکړې. ولسمشر وویل: «نور چاره

هډوکي ته رسېدلې ده» هغه زياته کړه چې تر کومې ورځې پورې چې د افغانستان ملي حاکمیت او قانون همدغسې تر پښو لاندې وي له امریکا سره به د ستراتيژکو همکاريو تړون لاسلیک نه کړي. هغه په همدې مجلس کې وویل «بگرام د طالب جوړونې فابریکه ده» نوموړي د بگرام زندان شتون د افغانستان د قوانینو خلاف عمل وباله او ټولو ته یې دنده ورکړه چې له بهرنيانو نه د زندان د ادارې د اخیستلو په لارو چارو کې د خپلو مسوولیتونو په حدودو کې کار وکړي او څوک چې له دې نه انکار وکړي باید له دندې استعفا وکړي. ولسمشر د دې کار لپاره یوه میاشت وخت وټاکه.

د ۲۰۱۰، ۲۰۱۱، ۲۰۱۲ کلونو په بهیر کې د ناټو په تېره د امریکایي عسکرو لخوا شپني عملیات، د ملکي وگړو مرگ ژوبله او د افغانانو زنداني کول ډېر په زور کې روان وو. همدغه مهال امریکا په افغانستان کې د اډو غوښتنه برالا کړه او د هغو په باب یې له ولسمشر سره خبرې کړې وې. تر دې وخته دا غوښتنه نه وه علني شوې او عام خلک ترې خبر نه وو. ما د ولسمشر په مشوره په آزادو رسنیو کې د امریکایانو د اډو مسله مطرح کړه او وخت په وخت په رسنیو کې پر دې مساله په رسنیو کې بحثونه کېدل.

د دولت کمزوري کول، په شمال کې یو لړ تحریکات او د امریکا د پارلمان د غړي «دانا رورا باکر» لخوا سیاسي څېرو ته بلنه او د فدرالي نظام خبره مطرح کول هغه سیاسي فشارونه وو چې امریکایانو پرلپسې پر حامدکرزي راوړل. د بگرام زندان موضوع له اوباما او نورو امریکایي چارواکو سره په لیدنو کې تل یادېدل. په هغو ویډیو کنفرانسونو کې چې ولسمشر له اوباما سره درلودل د بگرام زندان موضوع د خبرو د موضوعاتو څخه یوه وه. د بگرام زندان افغاني کولو او د بې گناه بندیانو خوشي کولو جنجال ډېر اوږد شو او نږدې دوه کاله یې د افغانستان او امریکا پر اړیکو سیوری غورځولی

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۱۷

و. امریکایانو د بگرام زندان په تړاو ډېر حساسیت ښودلو. یوه ورځ ولسمشر له مانه په یواځې مجلس کې وپوښتل: «څرم صاحب! امریکایان د بگرام زندان په باب ولې دومره حساس دي؟ مور ته دا د حاکمیت مساله ده خو دوی ولې غواړي چې په هره بیه وي هغه وساتي؟» ما په ځواب کې ورته وویل: ښایي د دې لپاره چې د جگړې اور بل وساتي او هغو ته د سربازگیری د انگیزې د ایجاد لپاره، البته هم په بگرام کې او هم په گوانتانامو کې امریکایانو ځانته ایجینتان هم روزل.

امریکایانو په ځانگړې توگه د ناټو قوماندان جنرال جان الڼ پر گوانډ سربېره له ماسره د سوله ییزې اړیکې لاره هم موندلې وه او هغه په افغانستان کې د ناټو ځواکونو درېیم مقام فرانسوي جنرال «اولیویه دوبوینشوف» و چې د ده د دفتر د رییس په توگه یې کار کاوه. جنرال دوبوینشوف د نیک چلن خاوند یو څوک و. هغوی نوموړی د دې لپاره غوره کړی و، چې زه له فرانسوي ژبې سره بلد وم. مور دوستانه اړیکې پیدا کړې او ما په طنز او توکو کې خپل دریځ له هغه سره مطرح کاوه. تر هغه مخکې د ناټو د قوماندان مرستیال انگلیسي جنرال «بک نیل» پرلپسې له ما سره لیدو ته راتلو او هڅه یې کوله چې راسره انډیوال شي. زه پوهېدم چې دغه جنرالان په کوم دلیل د دوستۍ له لارې راسره چلند کوي.

امریکایانو یو ځل تصمیم ونيو چې جگپوړي حکومتي چارواکي په ترتیب سره بگرام زندان ته بوځي چې گواکې هغوی ته د زندان د ژوند او هستوگنې ښه شرایط ور وښيي. هغوی څو ځلي ما ته بلنه راکړه چې هلته لاړ شم خو ما معذرت وغوښت. زیاتره بگرام ته ور بلل شوي جگپوړي د بندیانو لخوا په توندو او بدو الفاظو لکه «مزدور»، «وطنپلور» او نورو استقبالدل.

ولسمشر په يوه غونډه کې جنرال الن ته وويل چې له دې پروگرام نه لاس واخلي، ځکه چې دوی ته د گټې په ځای زیان کوي.

د بگرام زندان د هېواد په داخلي سياست کې هم مهم ځای نيولی و. ټول هغه کسان چې په شعوري او يا لا شعوري ډول د امريکا په خوشخدمتۍ بوخت وو په دې برخه کې بوخت شول. له امريکا سره تړلیو رسنيو شپه او ورځ تبليغ کاوه چې گواکې حامد کرزی غواړي ترهگر خوشي کړي او دا چې افغانان د زندانيانو د ساتلو وړتيا نه لري. دغه لاندېه ډېره توده وه چې د کندهار زندان مات کړای شو. د هغه تونل له لارې چې ايستل شوی و په زيات شمېر زندانيان په تېښته بريالي شول. د امريکا خدمتگارانو له ټولو وسايلو څخه کار اخيست چې د افغانستان حاکميت ته د بگرام زندان د لېږدولو پروسه له ستونزو سره مخ کړي. له امريکا سره پر اړوندو کړيو د هغوی فشار پر دوی لاره ورکه کړې وه، تر دې چې له زاريو تر گواښ او توطيې يې پر هېڅ صرفه نه کوله، چې د هغو کسانو اراده زيانمنه کړي چې د امريکايانو د ظلم پر خلاف درېدلي وو.

د ولسمشر پرلپسې اعلاميو چې زياتره يې ايمل فيضي او ما ليکلې پر امريکايانو اور بلاوه. ډاکټر سپنتا څو ځله ايمل فيضي ته ويلي وو "ږيره او بریت ترې کم کړه" يانې توندي اعلاميې مه خپروه. ډاکټر سپنتا به ما ته ويل چې گواکې د دې اعلاميو قالب ما جوړ کړی دی او فيضي هر ځل په هماغه قالب کې نوې اعلاميې ورغورځوي او ترې راوباسي يې.

د دې ترينگلټيا په اوج کې تصميم و، چې د ۲۰۱۲ کال د مارچ پر اتمه د امريکا او افغانستان د ولسمشرانو ترمنځ وېديويي کنفرانس جوړ شي. د وېديويي کنفرانسونو لپاره د گلخانې ماڼۍ په يوه ځانگړي اطاق کې ځای ځانگړی شوی و، چې وسايل يې امريکايانو هلته نصب کړي وو. وېديويي

څلورېنټ کاله په توپان کې | ۳۱۹

خبرې به چې وخت پر وخت د حامدکرزي او بارک اوباما ترمنځ کېدلې معمولاً به د ماښام او يا ماسخوتن پر مهال چې د واشنګټن له سهار سره برابر وو ترسره کېدې. په پام کې وه چې مور د شپې ډوډۍ د امریکا متحده ايالاتو له سفير راین کراکر او د دوی قوماندان جان الن سره يو ځای وخورو. ډوډۍ مو د ډوډۍ په خونه کې د قنديلونو تر ژرېرې رڼا لاندې وخورله. د ډوډۍ خوړلو پر مهال تیت او پرک روغېر کېدو. د افغانانو له لوري پر ولسمشر سربېره حميرا لودين اعتمادي د دفتر د رييس مرستياله، د ولسمشر ويندوی ایمل فيضي، د بهرنیو چارو وزارت سياسي معين جاويد لودين او د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو رييس حميد صديق حاضر وو. د ډوډۍ له خوړلو وروسته ولسمشر د تور چای گيلاس ورسره واخيست او له ځايه جگ شو او وې ويل چې دی يې پاس خپل دفتر ته درومي او تر ۱۰ او ۱۵ دقيقو پورې چې له سپينې ماڼۍ سره د اړيکو لپاره وخت شته خپل پاتې نور کارونه کوي. کله چې د ډوډۍ له اطاقه ووت جنرال الن جاويد لودين ته مخ وړ واړاوه او وې ويل: "مور غواړو چې د بگرام زندان پر سر خپگان کم کړو خو ستاسو يو شمېر مسوولين د خپلو غير مسوولو څرگندونو په سبب بحران او ستونزه زياتوي". داسې ښکارېدل چې د دوی دواړو ترمنځ پر دې مساله خبرې شوې وې. ښاغلي لودين د امریکايي جنرال په ځواب کې وويل: "زه تاسو درک کوم هغه کس د حکومت د رسنيو د مرکز کارکوونکی دی. اوس پرېکړه شوې ده چې تر دې وروسته به په دې موضوع خبرې نه کوي".

يوه ورځ وړاندې صفت الله صافي د حکومت د رسنيو د مرکز مرستيال د بگرام زندان په اړه په دوو رسنيو (په يوه تلویزیون او يوه راډيو کې) په بحثونو کې د ولسمشر له دريځ څخه دفاع کړې وه. په هغو بحثونو کې له

ښاغلي صافي څخه داسې پوښتنې شوې وې: « ولې د بگرام زندان مسوولیت افغانانو ته وسپارل شي په داسې حال کې چې د کندهار له زندان نه په ډله ییزه توګه بنديان په تېښته بریالي شول او تر ټولو مهمه دا چې د افغانستان په زندانونو کې بنديان په پراخه کچه ځورول کېږي؟ نو آیا دا غوره نه ده چې د بگرام زندان همغسې له امریکایانو سره پاتې شي؟ ښاغلي صافي د دې استدلال په رد کې ځواب ورکړی و چې: « په داسې حال کې چې بگرام زندان د امریکایانو په لاس کې و پنځه تنه القاعده غړي ترې وتښتېدل او د بگرام او عراق د ابو غریب له زندانونو چې کوم انځورونه خپاره شوي دي دا ښيي چې د امریکا لخوا چې کومې شکنجې او ځورونې ترسره شوې تر نورو ځورونو ډېر وحشیانه او بوزنونکي دي.» د صافي ځوابونو او استدلال جنرال الن ډېر په غوسه کړی و او ښاغلي لودین هغه ته ډاډ ورکاوه چې دغه ډول کسان به تر دې وروسته له خبرو کولو منع وي. د دې ډيالوګ په اوږدو حیران شوم، ځکه چې یو خو چا داسې پرېکړه نه وه کړې او بل دا چې د خپلو هېوادوالو له حقوقو سترګې پټول راته ناوړه ښکاره شول.

د ډېر ډاډ لپاره مې ښاغلي لودین ته مخ ورواړوه او ومې پوښتل: د دې سړي منظور صفت الله صافی دی؟ وې ویل: هوکې! ومې ویل صافی یو ژورنالیست دی او د حکومت د رسنیو د مرکز مسوولیت یې پر اوږو دی او تر ټولو مهمه دا چې هغه د خپل ولسمشر له دریځ څخه ننگه کړې ده. ښاغلی لودین ډېر خوږین شو او لاس یې په زوره په مېز وواهه او په سپکو او له ادب نه لرې الفاظو یې ښاغلي صافي ته بد رد وویل، ما هم د خپل همکار د دفاع او هم د هېواد د حاکمیت او د خلکو له حقوقو د دفاع لپاره او هم د امریکایانو د وحشت او د دوی د نوکر پالنې پر خلاف د افغاني غوسې او کرکې د ښودلو لپاره مېز په سوک وواهه او ومې ویل: « صافي د

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۲۱

خپل دولت له حاکمیت او خپل ولس نه دفاع کړې ده.... زموږ دواړو غږونه اوچت شول هغه ما ته په ښکښلو سره وویل: ارگ ته مې د راتلو مخه نه شې نیولې... "ورته مې وویل: "ته خاین او وطنپلور د خپلو بادارانو په مخکې داسې خبرې کوې او دوی ته په خوشخدمتي د افغانانو حقونه تر پښو لاندې کوې"، هغه په ځواب کې ما ته د پاکستان نوکر وویل چې گواکې هغوی ته کار کوم. په داسې حال کې چې افغانستان د امریکا او پاکستان د دواړو د توطیو قرباني و. امریکایانو داسې وضعیت منځته راوړی و، چې د هغو پر اساس هر ملي غږ پر پاکستانی او ایرانی ټاپو خپ کېدلو. د امریکایانو اردلیانو ما غوندې کسان چې د «لوی افغانستان» د داعیې «پلوي» او د ډیورنډ کرښې «مخالف» دي هم له پاکستان سره په تړاو تورنول. په داسې حال کې چې امریکا او برېتانيا ته په خدمت کولو سره عملاً د پاکستان په خدمت بوخت وو.

د غږونو له لوړېدو سره سفير راین کراکر او جنرال الن دواړه په بیره جگ شول او له اطاقه ووتل. د ولسمشر یو شمېر ساتونکي چې په دهلېز کې وو اطاق ته راغلل تر څو وپوهېږي چې دا شور ماشور پر څه دی.

ما دغه جریان د ډاکټر اشرف غني د حکومت په دوران کې په یوه لیکنه کې په ویسا ورځپاڼه کې خپور کړ. سبب یې دا و چې د پولنډ ولسمشر په خپل هېواد کې د CIA د زندانونو له شتون نه پرده پورته کړې وه او ویلې یې وو چې یاد سازمان بندیان هلته شکنجه کول. همدارنگه د متحده ایالاتو د سنا مجلس د CIA د زندانونو او په هغو کې د شکنجو او ځورونو په اړه پلټنې پیل کړې وې.

تر دې جریان وروسته ډېرو کسانو جرئت وکړ او د امریکایي زندانونو او ځورونو په باب یې نیوکې وکړې. زما وجدان ته د بې گناه هېوادوالو پر

زنداني کولو او د هغوی د ځورولو په باب چوپتیا وطن ته خیانت او د هېوادوالو د بشري حقونو تر پښولاندې کولو کې د شریکېدو په مانا ده. که امریکایان پرې خپه کېدل او که پرې خوښېدل او که د امریکا سنا دا ویل که یې نه ویل.

له لس – پنځلس دقیقو وروسته له واشنګټن سره اړیکه ټینګه شوه. ولسمشر له خپل دفتر نه راکوز شو او د ویډیو کنفرانس دفتر ته ننوت. پر خپل ځانګړي ځای کیناست، نور کسان هم حاضر وو، هغه څه چې څو شپې مخکې تیر شول زه یې سخت وځورولم. د ولس په حال کې افسوس کاوه چې نڅه گان یې څومره ارزانه پلوري. د دهلیز په یوه گوښه کې کیناستم او اراده مې وکړه چې د کنفرانس اطاق ته لاړ نه شم. د ولسمشر چې کله زما غیابت ته پام شوی و، نو کنفرانس یې ځنډولی و او څوک یې را استولی و چې ما پیدا کړي. اطاق ته زما تر راتلو پورې ولسمشر اوباما او ملګري یې انتظار وو او ولسمشر کرزي خپلې خبرې نه وې پیل کړې.

په داسې حال کې چې د بگرام زندان پر سر لانجې ډېرې توندې روانې وې امریکایانو د شپې مهال بریدونه او د هېواد په کلیو کې د خلکو نیول ډېر زیات کړل.

د ۲۰۱۱ کال د اپریل میاشتې یوه ورځ د ځانګړې قطعې یو تن ما ته راغی او د زړه خواله یې وکړه. نوموړي وویل: چې ځانګړې قطعې په تېره یوه اونۍ کې د هېواد په بېلابېلو برخو کې ۵۴ ځله عملیات ترسره کړي دي. نوموړي ویل چې د ده دنده د مازیګر له څلورو بجو نه د سهار تر څلورو بجو پورې وي او تل له امریکایي ځانګړیو ځواکونو سره عملیات ترسره کوي. هغه وویل چې په دې دلیل چې د دې ځانګړیو عملیاتو په بهیر کې څه تېرېږي زغم یې هر افغان ته ډېر گران دی. تر دې مهاله ۱۸۰ تنو د

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۲۳

ځانگړيو ځواکونو له قطعې نه تېښته کړې او بڼايي د مخالفينو له لیکو سره يو ځای شوي وي. نوموړي د "بلو تيم" په نامه د يوه گروپ يادونه وکړه چې غړيو يې اوږدې ږيرې او بریتونه پرېښي دي او د سختو دندو مسووليت يې پر اوږو دی. نوموړي وويل: په کومه ورځ چې د دې گروپ کسانو څوک نه وي وژلي ډېر نا آرامه وي او آن له ډوډۍ خوړلو ډډه کوي.

په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د مې پر ۳۰ مه د کابينې په خونه کې په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه او په هغو کې د انتقال د پروسې مسوول اشرف غني احمدزي خپل راپور وړاندې کاوه د بهرنيو ځواکونو د عملياتو په تړاو يې وويل چې د دغو عملياتو په پايله کې د مياشتې په منځنۍ کچه دوه سوه تنه نيول کېږي او د بگرام زندان ته لېږدول کېږي. د همدې کال په اگست کې د هېواد د ملي امنيت رييس رحمت الله نبيل د ډېرو کسانو د نيولو او د بنديانو د بې برخليکه پاتې کېدو په سبب د "د کورني او بهرني امنيت د جرمونو پر خلاف د ځانگړې محکمې" غوښتنه وکړه. ولسمشر د دې نظر له ردولو سره وويل چې د انقلابي محکمو يادونه بيا مه راژوندي کوه. د هغه اشاره د کمونستانو د وخت انقلابي ځانگړيو څارنواليو او محکمو ته وه.

د ۲۰۱۲ کال د فبروري پر ۱۹ مه نېټه دوو پېژندل شويو سناتورانو جان مک کين او ليندزي گراهام د گلخانې په ماڼۍ کې له حامد کرزي سره ملاقات درلود. دغو دوو محافظه کارو سناتورانو پرلپسې افغانستان ته سفرونه کول. هغوی د جمهوري پالو له توند لارو کسانو څخه شمېرل کېدل. ما له رواني اړخه هغوی ناروغان وليدل په ځانگړي توگه ليندزي گراهام چې له بنځينه څېرې سره به تل په پوځي جامو کې له جگو موزو سره د ولسمشر ليدو ته راتلو. په دې غونډه کې ښاغلي گراهام حامد کرزي ته وويل: موږ د شپې لخوا د عملياتو له زياتولو سره هره مياشت تر سلو تنو زيات کسان نيسو او

زندانه ته يې سپارو. موږ سل ميليونه ډالره د هغوی د ساتنې لپاره لگوو، ځکه چې ستاسو قضايي سيستم د دې ظرفيت نه لري چې رښتيني مجرمين له جنايتکارانو نه بېل کړي". زموږ ولسمشر هغوی ته وويل: چې شپني عمليات او د خلکو زنداني کول زما او امريکا ترمنځ حساسې او جنجالي مسالې دي او يو ځل بيا يې له هغوی وغوښتل چې خپل پام د ترهگرو اصلي روزنځايونو ته ورواړوي. نوموړي زياته کړه چې دغه ډول کړنې په افغانانو کې داسې احساس رامنځته کوي چې گواکې خپلواکي يې سلب شوې، په داسې حال کې چې افغانان غواړي د امريکا دوستان وي، خو خپلواک او آزاد، غلام او ورپورې تړلي نه.

د ولسمشر له لوري پرلپسې فشارونو او د شپنيو عملياتو او په هغو کې د خلکو بنديانولو پر خلاف د خلکو غبرگونونه او بالاخره هغه رسنيزه مبارزه چې ما او همکارانو مې د ولسمشرۍ د رسنيو له رياست تر آزادو رسنيو پورې پيل کړې وه امريکايان يې شا تگ ته اړ کړل. په داسې بڼه چې په دوو تفاهم ليکونو بحثونه مطرح شول يو د شپنيو عملياتو په تړاو او بل د بهرنيانو د زندانونو په تېره د بگرام زندان په اړه پيل شول. په بگرام زندان کې د قرانکريم پاڼو ته د اور اچولو پېښې د امريکايانو پر خلاف د خلکو غوسه خو چنده زياته کړه.

په عدلي او قضايي غونډه کې چې د ۲۰۱۲ کال د مارچ پر ۳ مه په ارگ کې جوړه شوې وه د عدلي وزير حبيب الله غالب په صراحت وويل چې افغانستان د حکومت او عدلي موسسو او ادارو خاوند دی، ځکه خو بهرنيان دې تر دې وروسته په خپل سر د خلکو له زنداني کولو لاس واخلي. ډاکټر سپنتا وويل، چې ملگرو ملتونو د منشور د اووم فصل ۵۲ مادې بهرنيانو ته دا حق ورکړی، ځکه د جگړې يو لوری نړيواله ټولنه ده. د ولسمشر حقوقي

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۲۵

سلاکار نصرالله ستانکزي وويل چې د افغانستان جگړه بايد تعريف کړو. د دې څرگندونو په وړاندې چې ولسمشر په غوسه شوی و وويل: " ما د افغانستان جگړه تعريف کړې ده، که څه هم زما د ملي امنيت سلاکار اسلام اباد ته زما تر سفر وړاندې مرکه کړې او زما د نظر خلاف يې طالبان دښمن بللي دي، خو زه هغوی ته وروڼه وایم. تاسې د افغانستان گټو ته پام نه کوئ دغه جگړه زموږ په کليو او کورونو کې نه ده."

د ولسمشر غوسه د امریکایانو له غوښتنو راپارېدلې وه چې هغوی تر نورو شپږو میاشتو پورې د بگرام زندان د کنترول غوښتنه کړې وه او دا چې زموږ خپلو جگپوړيو چارواکيو له نوموړو سره همغږي نه درلوده. ډاکټر سپنتا د ولسمشر د توندو خبرو په وړاندې غبرگون وښود وې ويل: " طالب زموږ دښمن دی، موږ وژني، زموږ ماشومان وژني... زه د شپنيو عملياتو پلوی یم زه د دفاع وزیر نه یم چې د کرسی لپاره سپکې خبرې وزغم. ما برطرف کړه، هر څه چې کوې". د ولسمشر ځواب دا و چې شپني عمليات بايد پای ته ورسېږي او د دولت حاکمیت بايد تثبیت شي. هغه زیاته کړه چې د افغانانو بې پایه وژل او زنداني کول ورته د منلو نه دي.

په افغانستان کې د امریکایي زندانو په تړاو د تفاهم لیک لاسلیک

افغان حکومت ته د افغانستان دننه د امریکایي زندانونو د لېږدولو په باب تفاهم لیک په افغانستان کې د امریکایي ځواکونو د عمومي قوماندان جنرال جان الن او د افغانستان د ملي دفاع د وزیر جنرال عبدالرحیم وردگ لخوا د ۱۳۹۰ کال د کب په میاشت کې چې د ۲۰۱۲ د مارچ له میاشتې سره سمون خوري لاسلیک شو. حامد کرزي دا یو بری باله. مثلاً کله به چې ما د یوې مادې په اړه او یا د تفاهم لیک د مشخصو کلمو په باب نظر څرگند او په

ځواب کې به يې راته ويل: دا مهمه نه ده، دلته راغلي چې د افغانستان له قوانينو سره سم او دا چې نور امريکا په افغانستان کې د زندانونو درلودلو حق نه لري همدغه کافي ده". د ولسمشر په اند دا لومړی گام و او د هغو پر بنسټ د نورو اقداماتو لپاره زمينه برابره ده.

د دې تفاهم ليک د دوهم فصل په درېيمه ماده کې راغلي وو چې: "د امريکا متحده ايالات تصديق کوي، چې تر دې وروسته د افغانستان په خاوره کې هېڅ زندان نه لري او دا چې د همدې تفاهم ليک پر بنسټ به ټول زندانونه چې د افغانستان په خاوره کې يې لري افغانانو ته سپاري" خو د دې تفاهم ليک په پنځمه ماده کې د زندانونو د ساتنې او اداري توقيف په تړاو د ۱۹۴۹ کال د ژنيو د کنوانسيون او د هغو د دوهم نمبر الحاقې پروتو کول پر اساس خبره شوې وه. د تفاهم ليک په نورو برخو کې بيا بيا د نړيوالو بشر دوستانه قوانينو او د بنديانو د حقوقو رعايت يادونه شوې وه. دغه يادونې ځکه ډېرې د خدا وړ وې چې امريکايانو د بگرام زندان په يوه گوښه کې يو بل زندان د تور زندان په نوم هم درلود چې هلته تر ټولو بدې شکنجې او ځورونې ترسره کېدلې. د دې برخې بنديان چې يو يو ساتل کېدل په مياشتو مياشتو په شپه او ورځ نه خبرېدل. د استاد قاضي په وينا داسې هم وو چې تر ۱۶ تنو پورې يې په يوه کاسه کې ډوډۍ خوړه. وروسته د دوسيو له څېړنې معلومه شوه، چې هلته داسې کسان هم وو چې هېڅ دوسيه يې نه درلوده او په ليکلي بڼه يې پوښتنې نه وې ترې کړې يا کلونه بې برخليکه هلته پراته وو. د سارې په توگه د برخليک ټاکلو او د بگرام د زندانيانو د دوسيو د تسريع کمېټې په خپل يوه راپور کې چې د ۱۳۹۲ کال د وري پر ۲۴ مه يې زما دفتر ته رااستولی و ليکلي وو: "... گلالي نومي ۲۰۱۰۹ نومره توقيف شوی شپږ کاله او ملا زربت ۳۵۷۶ نمبر توقيفي پنځه

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۲۷

کاله موده د بگرام په زندان کې بې برخليکه تېر کړي دي ... "د تور د دلایلو نشتوالي په دلیل د جزا قانون د ۴ مې مادې او د اساسي قانون د ۲۵ مې مادې مطابق بري الذمه او د خوشي کولو حکم يې صادر شو ... "يادې کمېټې له امریکایانو نه د شکایت په ترڅ کې په دې راپور کې ليکلي وو چې هغوی یاد شوي کسان خوشي نه کړل او همداسې زنداني پاتې شول.

بناغلي عبدالشکور دادرس چې د دې کمېټې غړی و يو ځل د يوه ځوان په باب چې د ارزگان و او د بهرنيانو لخوا په هماغه ولايت کې نيول شوی و کيسه وکړه. نوموړي ځوان څلور کاله بې برخليکه په زندان کې تېر کړل. د دادرس د راپور پر بنسټ د دې ځوان په دوسيه کې له يو شمېر طالب قوماندانانو سره د هغه د اړیکو په تړاو پوښتنې وې، خو په ځواب کې يواځې يوه پوښتنه تکرار شوې وه: "مېرمن مې چېرته ده؟" کمېټې له څېړنو وروسته ځوان بې گناه وباله او د خوشي کولو حکم يې وکړ. ولسمشر وروسته له هغه سره په تېلفون خبرې وکړې، له مقدمې پرته يې د مېرمنې پوښتنه ترې وکړه او دا چې څه پرې تير شوي وو. ارزگاني ځوان چې اوس له خپلې کورنۍ سره و کيسه وکړه، چې له واده وروسته يې چې کله وپوهېد چې مېرمن يې اولاد لري اراده يې وکړه چې هغه زيارت ته بوځي، دواړه پر موټرسايکل زيارت ته لاړل، د بېرته راستنېدو پر مهال په يوه دښته کې د دوی دواړو لوريو ته دوې هليکوپټرې کيناستلې، بهرني عسکر ترې راکوز شول او دوی يې راايسار کړل. عسکرو د ځوان لاسونه تر شا وتړل او په هليکوپټر کې يې يو نامعلوم ځای ته او له هغه ځايه بگرام ته راوړی و. هغه له هماغې ورځې راهيسې له خپلې کورنۍ نه نا خبره و او نه پوهېده چې په ځوانه مېرمن يې څه تير شوي دي. ځکه يې د څارنوال د هرې پوښتنې په ځواب کې ويلی وو چې مېرمن مې چېرته ده؟.

ارزگاني ځوان له خوشي کېدو وروسته چې کور ته ستون شو مېرمن يې روغه په کور کې موندلې وه، ځکه بهرنيانو عسکرو هغه پر هماغه ځای پرېښې وه، چې له څو ساعته تېرېدو وروسته د مساپرو ډک موټر پرې ورغلی و او هغوی ځوانه او وېرول شوې مېرمن خپل کور ته استولې وه. پر دې سربېره د بنديانو په منځ کې ډېر ماشومان او بوډاگان هم وو.

د لعل گل لعل په مشرۍ د افغانستان د بشري حقونو سازمان او د نيولو شويو کسانو کاري گروپ د پنځمې مادې په باب اندېښنه ښودله، ځکه چې په اداري توقيف کې نيول شوي کسان له تور څخه د خبرېدو حق، د محاکمې حق او مدافع وکیل ته د لاسرسۍ حق نه لري. دوهم لمبر الحاقې پروتوکول او اداري توقيف وروسته په ډېرو لانجمنو مسایلو بدل شول. په داسې بڼه چې د افغانستان حکومت ته يې د بگرام زندان سپارل ډېره موده وځنډول او د ولسمشر کرزي او د امریکایانو اړیکې يې تر وروستي بريده تياره کړې. کله چې د تفاهم لیک مسوده چمتو شوه ولسمشر کرزي په دقت هغه ولوسته، څو ځله يې په هغو کې اصلاحات راوستل. په هغه غونډه کې چې په همدې تړاو يې له سفير راین کراکر او جنرال جان الن سره درلوده د شپږ میاشتني مهلت په باب چې امریکایانو غوښتې و چې باید د بگرام زندان د دوی په واک کې وي اوږده بحثونه وشول. نوموړي د امریکا سفير او قوماندان ته وویل چې امریکا پوهېږي چې ملاعمر په پاکستان کې دی خو دوی بیا هم اسلام اباد ته پیسې ورکوي. ولسمشر د جنرال الن په ځواب کې وویل: چې له امریکا سره د ستراتيژیکو همکاريو د سند له لاسلیک سره سم به امریکایانو ته د شپږو عملیاتو او د افغانانو د بنديانولو حق ور نه کړم. په هغو ورځو کې د امریکا او د افغانستان ترمنځ د اوږدمهاله ستراتيژیکو همکاريو د یوه تړون پر سر خبرې اترې روانې وې. ولسمشر کرزي یادو

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۲۹

دوو امریکایي چارواکیو ته وویل: " هغه مهال رارسېدلی چې عزت او خوندیتوب د افغانانو کورونو ته راستون شي. په کوم ډول چې ستاسو ولسمشر د امریکایانو د کورونو او ژوند ساتنه کوي په هماغه ډول دنده لرم چې د افغانانو کورونه خوندي کړم، که هر څومره بې وزلي دي خو کورونه دي."

د تفاهم لیک له لاسلیک وروسته ولسمشر د دفاع وزیر ته دنده وسپارله چې یو وټندوست او پاک نفس جنرال پیدا کړي چې د نظامي پولیسو د قوماندانۍ او د بگرام زندان دنده پر غاړه واخلي. جنرال عبدالرحیم وردگ خپل یو شاگرد چې د برید جنرالۍ رتبه یې درلوده، ولسمشر ته معرفي کړ او وې ویل چې زه پر دې سړي بشپړ اعتماد لرم. د دغه جنرال نوم غلام فاروق بارکزی و. د هرات اوسېدونکی و او اوږده بریده یې درلوده. نوموړي وروسته ثابته کړه چې په ریښتیا وټندوست انسان دی. نوموړي خپله دنده په ډېر صداقت سره تر سره کړه. نه تمو ورکولو ته تسلیم شو او نه گواښونو او زور ته. د تفاهم لیک په شپږمه ماده کې ویل شوي وو چې د ملي اردو یو ډگر جنرال باید د بگرام زندان عمومي قوماندان شي. جنرال بارکزی ته یې سمدستي ترفیع ورکړه او تورجنرال شو، خو چې کله بسم الله خان د ملي دفاع وزیر شو، د ښاغلي بارکزی په غوښتنو او زما د سپارښتنو او د ولسمشر په شفاهي هدایت سربره یې هغه ته د ډگرجنرالۍ رتبې له ورکولو ډډه وکړه او بېلابېلې پلمې به یې کولې.

په لومړنۍ غونډه کې چې جنرال فاروق بارکزی له ولسمشر کرزي سره د راپور وړاندې کولو په اړه درلوده نوموړي داسې وویل: " د دې بلاکونو یانې لومړی، درېیم او شو بلاک بهرنیان مور ته هېڅ نه رانښايي (...). په بگرام کې کانالیزاسیون نشته او فاضله مواد هره ورځ تشرېري، سره له دې چې ښاري

بريښنا شته خو له جنراتورونو نه کار اخيستل کېږي او تېل يې ډېر گران لويږي، په بگرام کې د اوبو ځانگړې ذخيرې نشته او هره ورځ اوبه په ټانکرونو کې راوړي ... “ولسمشر وروسته د چارو ادارې او سترې محکمې ته دنده وسپارله چې هر يو د خپلو کاري ځانگو په لړ کې د بگرام زندان اداري ستونزې حل کړي.

جنرال فاروق بارکزي د ۲۰۱۲ کال د اپريل پر ۲۰ مه عدلي او قضايي مجلس او د بگرام زندان د لېږد د طرز العمل او مديريت د تطبيق ځانگړي کمېسيون ته ور وپېژندل شو. ښاغلي بارکزي په دې غونډه کې وويل: تخصصي کمېټې خپل تيارى ښودلى دى چې په يوه اونۍ کې به ۱۵۰ دوسې ولولي، خو بهرنيان وايي چې دوى حاضر دي چې په اونۍ کې يواځې ۴۵ دوسې د نوموړي کمېټې په واک کې ورکړي. نوموړي يو ځل بيا د امريکايانو له چلند څخه د شکايت په ترڅ کې وويل: “په بگرام کې ډېرې ودانۍ لرو خو د هغو کيلي گانې له مور سره نشته” دغه مهال ډاکټر سپنتا د امريکايانو پيغام په دې ډول غونډې ته ولېږد اووه: “امريکايان وايي چې د افغانانو کار په بگرام کې په سستۍ روان دى” د هغو معلوماتو له مخې چې نصرالله ستانکزي غونډې ته وړاندې کړ، امريکايانو درې زره دوسې په لاس کې درلودې چې په انگليسي ليکل شوې او ټولو ژباړلو ته اړتيا درلوده.

د بگرام زندان عمومي قوماندان بارکزي د جون پر ۱۹ مه عدلي او قضايي غونډې ته چې د گلخانې په ماڼۍ کې جوړه وه د اداري توقيف موضوع مطرح کړه وې ويل چې امريکايان پر دې ټينگار کوي چې د موافقو پر اساس بايد اداري توقيف اجراتو ته وړاندې شي. استاد قاضي يې په ځواب کې وويل: “زموږ په قانون کې اداري توقيف جواز نه لري او ياده موضوع په تفاهم ليک کې په داسې بڼه راغلې چې بنديان کوم وخت د افغانستان

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۳۱

حکومت ته سپارل کېږي باید د دوهم لمبر الحاقې پروتوکول د موادو له مخې وساتل شي نه د اداري توقیف پر اساس". جنرال الن د اګست پر ۲۹ مه له جنرال فاروق بارکزي نه ولسمشر ته شکایت وکړ وې ویل چې نوموړی ویلي چې د افغانستان حکومت ته د زندان د بشپړ لېږدولو نه وروسته دوهم لمبر پروتوکول د تطبیق وړ نه دی. هغه له دې اړخه اندېښنه وښوده. دا هغه مهال و چې مور د زندان سپارلو نېټې ته چې باید د سپټمبر په لومړۍ لسيزه کې ترسره شوی وای نږدې کېدو.

څو ورځې وروسته جنرال بارکزی ولسمشر ته راغی او خبر یې ورکړ چې امریکایانو د تفاهم لیک له لاسلیک وروسته د نورو کسانو په نیولو لاس پورې کړی دی، نوموړي زیاته کړه چې د تفاهم لیک له لاسلیک وروسته یې تر اوسه ۶۳۰ تنه نوي نیولي او زندان ته یې راوړي. په داسې حال کې چې د انتقال پروسه یې هم ځنډولې ده. نوموړي وویل چې تېره شپه یواځې دوه تنه د امریکایانو لخوا افغاني لوري ته وسپارل شول. ډاکټر سپټا وویل چې امریکایانو سرغړونه کړې، چې نور کسان یې نیولي او مور دا سرغړونه کړې چې دوهم لمبر پروتوکول نه منو او بنديان خوشي کوو. ولسمشر په ټینګار وویل چې د سپټمبر پر ۹ مه نېټه باید زندان په بشپړ ډول افغانانو ته وسپارل شي او نور پر دې د بحث لپاره ځای نشته.

په داسې حال کې چې د گلخانې ماڼۍ د کابینې په اطاق کې د سپټمبر پر ۴ مه د بگرام زندان د انتقال په تړاو د تیاری غونډه جوړه شوې وه. ولسمشر هدایت ورکړ چې دغه انتقال باید د فوق العاده او عالي مراسمو په ترڅ کې ترسره شي. د دفاع وزارت مرستیال بناغلي نظري وویل: «بگرام پوځي ځای دی، قطعه باید وړاندې شي او د افغانستان بیرغ اوچت شي». ډاکټر مدبر د چارو اداري رییس د دغه بریا چې له ډېر زحمت وروسته لاسته راغلې وه

ټولو او ولسمشر ته مبارکي ورکړه. په دې ډول نورو هم خوښي وښودله او د دې بريا مبارکي يې وويله. ولسمشر چې د بگرام زندان د انتقال لپاره يې سخته مبارزه وکړه او په هغه کې يې ډېر لږ ملگري درلوده وې ويل: « په انگرېزي کې يو متل دی، چې ناکامي یتیمه ده او بريا څو پلرونه لري». د نوموړي اشاره هغو کسانو ته وه چې په دغه سخته مبارزه کې يې د امريکايانو لوری نیولی و او په سختو ورځو کې يې له خپلو هېوادوالو نه د دفاع همت ونکړای شو. د ټاکل شوې ورځې نه يوه ورځ مخکې يانې د سپټمبر پر ۸ مه جنرال الن او سفير کراکر د ولسمشر دفتر ته راغلل. د انتقال د پروسې په اړه له لنډو خبرو وروسته جنرال الن خپلو خبرو ته داسې دوام ورکړ: «... زه د بگرام زندان په اړه، د دوهم لمبر پروتوکول په اړه او بالاخره د هغو بنديانو په اړه چې نوي نيول شوي دي سخته اندېښنه لرم. ستاسو شپږو ادارو له موږ سره يو تفاهم ليک لاسليک کړی دی، خو جنرال فاروق له همغې لومړۍ ورځې ويل چې دوهم لمبر پروتوکول نه منم. هغه په خپله احکام صادروي. د بشري حقونو د دفاع سازمانونه اندېښنه لري».

ولسمشر يو ځل بيا دانتقال د ورځې د مراسمو د غوره ترسره کولو ټينگار وکړ او نه يې غوښتل چې د جنرال الن د اندېښنې ځواب ورکړي او په دې تړاو نوی بحث پرانيزي. جنرال الن چې د هرې شېبې په تېرېدو په غوسه کېدو وويل ښايي د انتقال په مراسمو کې گډون ونه کړای شي هغه زياته کړه چې هغه تفاهم ليک چې ده لاسليک کړی اجرا شوی نه دی ولسمشر يې په ځواب کې وويل چې د دوهم لمبر پروتوکول موضوع به افغان لوري ته د زندان له بشپړ انتقال وروسته په عدلي او قضايي کمېسيون کې تر غور لاندې ونيول شي. خود جنرال الن غږ اوچت شو او په غوسه يې وويل پر هغو مخکې توافق شوی دی.

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۳۳

ولسمشر کرزي وويل: «بل دا چې ډېر بې گناه خلک هلته بنديان دي»
جنرال الن: «ټول مو لېږدولي دي څه شی پاتې نه دي.»
ولسمشر کرزي: «د زندان لېږدول يوه پایته رسېدلې مساله ده.»
جنرال الن: «خپل غږ نور هم اوچت کړ او په خپل لاس کې دوسيه يې
تونده او په غوسه وتړله» «تاسو ناکام پاتې یاست.»
ولسمشر کرزي: «بهرنيان نور د بنديانو نيولو حق نه لري.»
جنرال الن، راین کراکر ته مخ واړوه «بناغلی سفیر دغه خبرې بې پایلې دي.»
ولسمشر کرزي: «افغانستان باید له اشغال نه وژغورل شي.»
جنرال الن: (په داسې حال کې چې اوچتېده) «له وخت نه مو مننه!»
سفیر راین کراکر: «زندان به انتقال نه شي.»
ولسمشر کرزي: «که انتقال نه شي نو ډېرې ستونزې به جوړې شي.»
جنرال الن: «بالاخره تاسو توافق لیک منی که نه؟»
ولسمشر کرزي: «انتقال به د دوشنبې په ورځ خامخا ترسره کېږي.»
په دې ډول هغه غونډه چې په لانجمنه فضا کې د جنرال الن له سپکاوي په
ډکو حرکتونو او لوړ غږ دوام درلود، د ولسمشر په لنډو ځوابونو او غوسه
ناکه لهجه پای وموند. مور نه پوهېدو چې امریکایان به څه تصمیم ونیسي.
خو هغه څه چې روښانه وو دا وو چې ولسمشر دا تصمیم نیولی چې دغې
مبارزې ته به تر وروستي بریده دوام ورکوي.
په همدې ورځ ماسپېښین مهال زه په خپل دفتر کې وم چې د ولسمشر له
سکرتریت نه زنگ راغی او زه یې په بیره گلخانې ته ور وبللم. ولسمشر په
خپل دفتر کې یواځې و. چې څنگه ورننوتم یوه پاڼه یې په لاس کې وه ما
ته یې راکړه او وې ويل: «ولوله چې څه وايي». په کاغذ کې د یوه پیغام متن
وه چې د ایمیل په واسطه د داسې چا لخوا چې گواکې د ایساف له افغان

ژباړنو څخه یو څوک و په نیویارک کې د افغانستان نماینده گۍ ته استول شوی و. په متن کې لیکل شوي و چې گواکې جنرال الن غواړي ولسمشر د خپل یوه ساتونکي په لاس ووژني. ولسمشر زما نظر وغوښت، ورته مې وویل: دا د مرگ گواښ دی چې د سهارنۍ غونډې په پایله کې شوی دی. ومې ویل چې ښايي موخه یې وپرول وي. ولسمشر وروسته ډاکټر سپنتا او بیا (د ولسمشر ساتونکیو "پي پي اس ریس جمل بهرامي او اسدالله خالد د ملي امنیت ریس هم د مشورې او لازمو تدابیرو د نیولو لپاره خپل دفتر ته راوغوښتل. په هغه ورځ ولسمشر کرزی تر ماښام مخکې یانې تر معمول وخت وړاندې له خپل دفتر نه کور ته ستون شو. ارگ په هغه ورځ ډېر آرام و، نه د کومې مېلمستیا شور و او نه غونډه په کومې ودانۍ کې جوړه وه. مور ټول د یوې پېښې په انتظار وو، نه پوهېدو چې څه د چا لخوا پېښېږي، ایمل فیضي او ما دغه جریانات رسنیز کړل.

په سبا یې فرانسوي جنرال دوبانیشفوف زما دفتر ته راغی او د پروډ ورځې پر جریان یې خپګان وښود. په تېره پر دې چې جزیات یې رسنیو ته راوتلي وو. د ده په وینا چې امریکایان ډېر په غوسه شوي وو، ځکه چې جنرال الن ویلي وو چې پرېکړه داسې نه وه چې دغه جریان رسنیو ته ویل شوی وای. فرانسوي جنرال گیله وکړه او وې ویل چې ولسمشر پروډ امریکایان څو ځله اشغالګر بللي وو. هغه وویل: جان مکین به د یوې اونۍ په اوږدو کې افغانستان ته راشي. هغه یو د نفوذ خاوند یو شخص دی او همدا اوس یې د امریکا د دفاع وزارت په نوم یو لیک استولی دی چې که افغانان دوهم لمبر پروتوکول نه مني نو باید د ستراتیژیکو همکاریو په تړون له سره غور وکړي. جنرال زیاته کړه: "... مور بنديان ولېږدول، یواځې پنځوس تنه بهرني بنديان او یو شمېر هغه بنديان چې ډېر خطرناک وو پاتې دي. لکه د حقاني ډله

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۳۵

هغه به هم ولېږدوو خو امریکا باید وکولای شي چې بشپړه څارنه وکړي. جنرال په پای کې ما ته په خطاب کې وویل: ... که ولسمشر غواړي مور څوک بنديان نه کړو، دا ناشونې ده، ځکه چې مور عملیات کوو، چې خلک وژغورو... ته داسې څوک یې چې وضعه بڼه کولای شي. لطفاً دغه کار وکړه او ډاډه اوسه چې سبا په انتقال کې ستونزه نشته او ترسره به شي".

د بگرام زندان د انتقال مراسم که څه هم لږ وځنډېدل خو د ولسمشر په وینا بالاخره "په ناخوښۍ او بده بڼه" ترسره شول. په هغه غونډه کې چې د دې مراسمو په سبا په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه او په هغو کې ښاغلی بها د سترې محکمې سرپرست، د عدليې وزیر حبيب الله غالب، لوی څارنوال محمد اسحاق الکو، د ولسمشر حقوقي سلاکار نصرالله ستانکزی، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون رییس استاد قاضي، د عدليې وزارت معین سید یوسف حلیم، د کورنیو چارو معین جنرال عبدالرحمان رحمان، د بگرام زندان قوماندان جنرال بارکزی، د ملي امنیت سلاکار ډاکټر سپینتا، د چارو د ادارې رییس ډاکټرصادق مدبر، د ولسمشر ویندوی ایمل فیضي او زه (عبدالکریم ځرم) حاضر وو. ولسمشر ټولو ته په خطاب کې وویل چې ډېر مو خپلو چارو ته پام وکړئ، ځکه چې امریکایان به د دې بريا د ناکامولو لپاره له هرې وسیلې نه کار اخلي، نوموړي له زندانیانو سره د بشري حقونو پر رعایت ډېر ټینګار وکړ. د همدغې ورځې په ماښام چې د سپټمبر ۱۱ مه وه د ولسمشر د کار په دفتر کې راپول شوي وو چې په دې تړاو پر هغه اعلامیه بحث وکړو، چې په دې برخه کې خپرېدلې. ډاکټر سپینتا ټینګار کاوه چې د اعلاميې لهجه باید نرمه وي او په هغو کې د امریکایانو د قربانیو ستاینه وشي. نوموړي دوام ورکړ: " بده او تونده لهجه باید په اعلامیه کې ونه کارول شي، تاسې انتخابي ولسمشر یاست، بده لهجه بڼه نه ده". ولسمشر

چې د دولت له جگپوړيو چارواكيو په تېره د ملي امنيت سلاكار نه د بگرام زندان د واک ترلاسه کولو او د امريکايانو د خپلسريو عملياتو د مخنيوي په مبارزه کې د نه همکارۍ په دليل خپه او غوسه و، په ځواب کې وويل: "زه ولسمشر نه، بلکې د دې مزدور حکومت رييس يم. زه ولسمشر نه بلکې د مزدورانو باشي يم". نوموړي دغه جملې څو ځله تکرار کړې.

د هغې ورځې په سبا مو د ولسمشر د کار په دفتر کې له جنرال جان الن او "جيمز کنگهم" سره چې نوی له مرستيال سفير څخه سفير شوی و ليدنه درلوده. ولسمشر جنرال الن ته وويل، راپور ورته رسېدلی دی چې تراوسه ټول شيان افغان لوري ته نه دي سپارل شوي. هغه زياته کړه چې امريکا نور د افغان د زنداني کولو حق نه لري.

جنرال يې په ځواب کې وويل چې موخه يې د افغان بنديانو ساتل نه دي خو هوکړه ليک دوی ته دا اجازه ورکوي چې تر څه وخته هغوی له ځانه سره وساتي. ولسمشر ترې وپوښتل چې آیا امريکايان د دې جگړې د پای ته رسېدو نېټه لري او کنه؟ جنرال الن په ځواب کې وويل: هوکې! د ۲۰۱۴ ز کال پای. ډاکټر سپنتا مداخله وکړه وې ويل چې دا د هغه ماموريت موده ده چې ملگرو ملتونو امريکا يانو ته ورکړې ده. تر هغو وروسته په ډېره ترينگلي فضا کې د ولسمشر او جنرال الن ترمنځ دغه سوال او ځواب دوام وموند.

ولسمشر کرزی: «بالاخره ستاسو دښمن څوک دی؟»

جنرال الن: «طالبان او القاعده!»

ولسمشر کرزی: «آيا دغه په زرگونو افغانان مو چې د دغو اوږدو کلونو په موده کې بنديان کړي دي هغوی ټول دښمنان وو؟ پټنځايونه خو په پاکستان کې دي. لنډه دا چې د تفاهم ليک له لاسليک وروسته مور ته دا مهمه ده

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۳۷

چې تاسو به تر دې وروسته افغان بندي نه لرئ. چې ډېر وي تر ۷۲ ساعتونو پورې بايد نيول شوی کس د افغانستان دولت ته وسپارئ له مياشتو مياشتو ساتلو وروسته نه. »

جنرال الن: «تفاهم ليک مور ته اجازه را کوي، ۷۲ ساعته ياد شوي وو خو منل شوي نه وو»

ولسمشر کرزی: «خو افغانستان اجازه نه شي ورکولای چې خلک يې د امريکايانو له لوري ونيول شي او زندان ته يې واچوي. دغه مساله بايد حل کړای شي. که تاسو غواړئ چې مور يو ځل بيا دغه باب پرانيزو چې د بنديانو په نيولو بحث وکړو، دا به وکړو خو ستاسو په گټه به نه وي، ستاسو دغه کارونه د اشغال په مانا دي.»

جنرال الن: «مور د دغه «اشغال» لفظ په کارولو کې ډېر پام کوو»
ولسمشر کرزی: «د زندان درلودل په همدې مانا دی. همدغه اشغال دی او دا امنيتي حالت خرابوي د ستراتيژيکو همکاريو تړون له لاسليک وروسته عملاً امنيت خراب شوی دی.»

جنرال الن: «تفاهم ليک نه وايي چې مور نور کسان نيولی نشو.»
ولسمشر کرزی: «نو که دغه موضوع څرگنده نه ده بيا بايد سره کښينو او پر بل تفاهم ليک خبرې وکړو. لوېديزې رسنۍ همدا اوس په منظم ډول د افغانستان حکومت او ملي اردو يې او د دوی يووالی تخريبيوي.»

جنرال الن: «آيا تاسو دا زموږ حکومتې کمپاين گڼئ؟»
ولسمشر کرزی: «نه پوهېرم خو عملاً زموږ د حاکميت او يووالي تخريب روان دی. دغه وضعيت به نه امنيتي تړون ته گټه وکړي او نه ستراتيژيک تړون ته او تاسو ته بايد ووايم چې مهرباني وکړئ نور گواښ مه کوئ.»

جنرال الن: «مور په جگړو کې بنديان نيسو او د دوهم لمبر پروتوکول پر بنسټ هغه راسره ساتو، مور گواښ نه کوو»

ولسمشر کرزی: «مور دوستي غواړو، د پيسو په غم کې نه يو، د پيسو خبرې يا له پاکستاني جنرالانو سره کوئ او يا له عربي شيخانو سره. لنډه دا چې هېڅ افغان د هېڅ کوم امريکايي په لاس بايد زنداني نه شي»

جنرال الن: «له حاکميت سره مسووليت هم وي»

ولسمشر کرزی: «نور د هېڅ زنداني د ساتنې حق نه لري او کوم کسان چې نيول کېږي په هېڅ صورت يې هم تر ۷۲ ساعته زيات ساتلی نه شي. د خپل خير لپاره هم نور بايد د افغانانو له نيولو لاس واخلئ. زه به نن شپه په دې باره کې له اوباما سره خبرې وکړم. زه د امريکايانو په لاس د يو افغان زنداني کېدل هم نه شم منلی. زه دا اجازه نه شم درکولی چې کوم افغان دې دلته د بهرنيانو له لاسه زنداني وي نه ستاسو گواښونه او د مشرانو وژل په کوم ډول چې (پيتيریوس) کول هېڅ يو يې گټه نه لري.»

سفير کنگگهم: «تاسو گواښ څه ته وايست؟»

ولسمشر کرزی: «کوم څه چې ستاسو پوځيان يې په منظم ډول ترسره کوي.»
سفير کنگگهم: «مور گواښ نه کوو، مور ستاسو دوستان يو.»

ولسمشر کرزی: «تاسو زموږ دوستان نه ياست»

سفير کنگگهم: «دغه گواښ نه دی، دا ناسته ده او د ستونزو حل کول دي، ترڅو زموږ او ستاسو خلک خوندي وي.»

ولسمشر کرزی: «خو افغانان خوندي نه دي، په ځانگړې توگه د ستراتيجیک تړون له لاسليک وروسته. همدا نن بنديان بشپړ مور ته وسپارئ. دا زموږ د حاکميت مساله ده، که نه اعلانوم يې، له ځنډ پرته همدا نن. مننه!»

ولسمشر له ځايه جگ شو او غونډه پای ته ورسېده.

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۳۹

په هغه موده کې چې د بگرام زندان پر سر جنجال ډېر توند روان و. له شمالي ولايتونو نه موبز ته راپورونه راتلل چې يو شمېر امريکايي مامورين هلته سفرونه کوي او د مجاهدينو له پخوانيو قوماندانانو او د هغو ولايتونو له يو شمېر ځواکمنو کسانو سره گوري. هغوی په دې ليدنو کې له فدرالي نظام نه خبرې کوي. همدارنگه د امريکا يو شمېر تقاعد شوي او برحال چارواکي په دوو يا څو برخو د افغانستان د وېشلو بېلابېلې نظريې وړاندې کوي. (ډانا رورباکر) د امريکا د کانگرس غړي په خپل نوبت يو لړ تحركات پيل کړي وو او د افغانستان د سياستوالو د هغوی له جملې له احمد ضيا مسعود، حاجي محمد محقق او جنرال عبدالرشيد دوستم سره يې يو لړ ناستې جوړې کړې. هلته هم د افغانستان لپاره د فدرالي نظام خبره مطرح شوې وه. د کانگرس د دغه غړي لاس وهنې تر دې بريده ورسېدې، چې ولسمشر کرزي نوموړی په داسې حال کې چې دوبي ته راغلی و او غوښتل يې افغانستان ته راشي ممنوع الدخول وگرځاوه.

بل لوري ته د همدې لانجو په بهير کې طالبانو د بگرام هوايي ډگر په توغنديو وويشت او په هلمند کې يې د انگليسانو په ستره اډه چې امريکايان هم پکې وو يانې د شوراب د (باستين) پر اډه دروند بريد وکړ. بهرنيو ځواکونو په دې بريد کې لس الوتکې، څلور هنگرونه او دوې د تېلو زېرمې له لاسه ورکړې. د ناټو د چارواکيو پر قول د له منځه وړل شويو الوتکو له جملې څخه دوه وزره جيت الوتکې هم وې، چې د څرخيو په څېر ځای پر ځای هوا ته پورته کېدې. همدغه مهال کله چې په امريکا کې د اسلام سپېڅلي پيغمبر ته له سپکاوي ډک فيلم وښودل شو، په هلمند او زابل کې پر بريتانوي پوځيانو بريدونو هغوی ته مرگ ژوبله واپوله او اته تنه يې ووژل شول.

په دغه بحراني وضعیت کې سفير، (مارک گروسمن) د افغانستان لپاره د امریکا ځانگړی استازی او «جنرال لوت» د امریکا د ملي امنیت د سلاکار مرستیال کابل ته راغلل او د سپټمبر په شپاړسمه يې له ولسمشر سره د ده د کار په دفتر کې وکتل. د بحث موضوعگانې له طالبانو سره سوله، له هند سره درې اړخيزې خبرې، امنيتي تړون او د بگرام زندان وې. ولسمشر د امریکا د رسنيو تبليغاتو او د امریکایي سياستوالو لخوا د مرکزي حکومت د کمزوري کولو او په افغانستان کې د فدرالي نظام د راوستلو له هڅو نه شکایت وکړ. هغه يو ځل بيا وويل چې بهرنيان حق نه لري، چې افغانان بنديان کړي او له ځانه سره يې وساتي او که بيا کوم افغان د دوی له خوا نيول شي، نو بايد په ۷۲ ساعتونو کې هغه افغان چارواکو ته وسپاري.

ولسمشر، گروسمن او جنرال لوت ته په خطاب کې وويل چې يواځې يوه وړوکی لږه کي په افغانستان کې د امریکا له شتون نه گټه اخيستی ده او اکثریت خلک له هغوی نه په عذاب دي. سفير جيمز کنگهم وويل چې د ۶۰۰ بنديانو په شا او خوا کې چې تر اوسه له امریکا سره دي، ډېر ژر به د افغانستان حکومت ته وسپارل شي، جنرال الن زياته کړه هغه وخت يې افغان لوري ته د بنديانو سپارل ودرول چې وايې ورېدل چې افغانان دوهم نمبر پروتوکول نه مني. ولسمشر وويل چې د ياد پروتوکول موضوع به د افغانستان حقوق پوهان ولولي، خو دا يې وويل چې امریکایانو په دغه ډول چلند افغانان عملاً برمه کړي دي. نوموړي وويل: امریکایان په زور کوم څه پر افغانانو نه شي تپلی او زياته يې کړه " دا زمور ترمنځ يو فرهنگي توپير دی (...). ستراتيژیک تړون د دوو خپلواکو هېوادونو ترمنځ لاسليک شوی و. سمه ده چې مور ټانگ، الوتکې او مرمی نه لرو، مور بې وزلي او تاسو شتمن ياست، خو مور دواړه خپلواک هېوادونه يو."

څلوېښت کاله په توپان کې | ۳۴۱

سبا ته په عدلي او قضايي غونډه کې چې په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه او په هغو کې د عدلي او قضايي ادارو چارواکي او د دولتي ادارو حقوق پوهان حاضر وو. استاد گل رحمان قاضي په ۱۹۴۹ کال د ژنيو د کونانسیون د دوهم نمبر الحاقې پروتوکول په باب معلومات ورکړل او د هغو متن يې ولوست. نوموړي وويل چې په ناحقه هره ورځ دغه پروتوکول زموږ مخې ته راپورته کوي. دوهم نمبر پروتوکول وايي چې څوک په اداري توقيف کې و، څه ډول چلند بايد ورسره وشي. ښاغلي حليم هم همدغه خبره تاييد کړه. ډاکټر سپنتا چې په همدې مساله کې په يوه غونډه کې زما په حقوقي پوهه شک ښودلی و او له سپکاوي ډکې کلمې يې کارولې وې، د دې نظرياتو له وړاندې کېدو او د پروتوکول د محتوا له برښېدو سره وارخطا شو او غوښتل يې چې خپلې پخوانۍ خبرې او دريځونه يې توجیه کړي.

په هغه وياړيوې کنفرانس کې چې د سپتمبر په ۱۹ مه د امريکا او افغانستان د ولسمشرانو ترمنځ ترسره شو، په نورو مسالو سرېره د بگرام زندان موضوع هم مطرح شوه. ولسمشر کرزي په امريکايي عسکرو د افغان سرتيرو بريدونو ته په اشارې وويل چې دا ټول د ملکي مرگ ژوبلې او د امريکايي پوځيانو د ناسمو کړنو پايله ده. نوموړي د هېواد وضعیت د شوروي اتحاد له يرغل سره يو شان وباله او وې ويل: «زه به دا ومنم چې د يو فاسد حکومت مشر وبلل شم، خو دا به ونه منم چې د يوه ظالم حکومت مشر وم، نو بايد د زندان او د خلکو د ځورولو او ازارولو مساله پای ومومي...» د افغانستان قوانين د اداري توقيف اجازه نه ورکوي دوهم لمبر پروتوکول هم له زندانيانو سره د چلند په باب خبرې کوي نه د اداري توقيف، ځکه خو زموږ خلک خوشي کړي. که تاسو دلته زندانونه ولرئ موږ ته به څوک خپلواک ونه

ويلی شي. ستاسو ساتنه مور ته مهمه ده، خو زموږ دغه ۶۰۰ تنه د دې لپاره مه زنداني کوي.”

اوباما د بگرام زندان په باب دوې مياشتې نور مهلت وغوښت، ترڅو امريکايان پر هغو نور کار وکړي او په پوځي او ديپلوماتيکو برخو کې هغو ته حل لارې ومومي. اوباما زياته کړه: “دا راته سخته ده چې د امريکا خلکو ته ووايم: داسې کسان خوشي کوو چې تاسو وژني.”

ولسمشر کرزي په غير مستقيم ډول د اوباما د دوه مياشتني مهلت غوښتنه رد کړه او وې ويل: «راځئ د زندانيانو په باب سمدستي لاس په کار شو او دوې مياشتې وروسته به د مهمو ستراتيژيکو مسایلو په باب خبرې وکړو.

ولسمشر وروسته له عدلي او قضايي مسوولينو سره د دوه مياشتني مهلت په باب مشوره وکړه. پرېکړه پر دې شوه چې دغه مهلت امريکا ته ورکړای شي، ځکه چې حامد کرزي ويل زموږ ستونزه له واشنگټن سره سياسي ماهيت لري او زموږ له ملي حاکميت سره تړاو لري، بل لوري ته چې کله امريکايي جنرالان د خپلو ناغږيو په سبب د افغاني چارواکو له خوا تر پوښتنې لاندې راتلل، نو ويل به يې چې دغه مساله بايد دواړه ولسمشران په خپلو کې حل کړي. په دې موده کې ان هغه بنديان چې برائت يې اخيست هم نه خوشي کېدل. د هغو معلوماتو له مخې چې لوی څارنوال بناغلي الکو د نومبر په ۱۸ نېټه په گلخانه ماڼۍ کې غونډې ته وړاندې کړ، د دوی ادارې د څلور سوو تنو بنديانو د خوشي کېدو حکم امريکايي چارواکو ته سپارلی و، خو هغوی يو تن هم نه و خوشی کړی.

هغوی چې په بېلابېلو دلايلو د امريکا ملاتړ کاوه او نه يې غوښتل چې امريکايي جنرالان خپه شي په بېلابېلو طريقو د ولسمشر کرزي پر اعصابو کار کاوه، ځينو به ويل د کنوانسيونونو پر بنسټ مور د دوهم لمبر پرتوکول

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۴۳

پر منلو اړ یو. د توتیانو په څېر به یې د امریکایانو خبرې داسې تکرارولې چې گواکې د دغه پروتوکول منل په اتومات ډول د اداري توقیف د منلو په مانا دی. یو شمېر نورو د دفاع وزیر بسم الله خان محمدي په څېر ولسمشر ته ویل: "زویس صاحب حوصله وکړه، خدای دې څوک نه محتاجوي، څه وکړو محتاج یو او دغه حالت لرو ....". وروسته چې د اشرف غني پښه دې مسالې ته ورداخله شوه، نوموړي د یوې ورځې په مابنام د ولسمشر د کار په دفتر کې غوښتل چې نوموړی ووېروي. ډاکټر اشرف غني احمدزي وویل: "زه ویرېرم او معلومات مې دا وایي چې که له امریکایانو سره د بگرام مساله سخته ونیسې، کېدای شي پر خلاف دې کودتا وشي او دغه کودتا به جنرالان نه بلکې هغه منصبداران وکړي، چې د ډگروالی او ډگرمنۍ او تر هغو ټیټې رتبې لري".

په هغه ویډیو کنفرانس کې چې ولسمشر کرزي له اوباما سره د نومبر په ۲۸ مه نېټه درلود، د امریکا ولسمشر وویل چې جنرال الن او سفیر به د بگرام زندان په قضیه کې د پرمختګ په لور له نویو خبرو سره درشي. سبا ته جنرال الن او سفیر جیمز کنگهم د ولسمشر دفتر ته راغلل. هغوی یوه ورځ مخکې یو کاغذ ارګ ته را استولی و. جنرال الن وویل چې د بنديانو شمېر ۸۰۰ تنو ته رسېدلی دی چمتو یو چې ۳۹۰ تنه یې افغان لوري ته وسپارو او یو شمېر نور یې د اداري توقیف لپاره افغانانو ته وسپارو. نوموړي وویل چې تر اوسه له هغوی نه ۶۰ تنه افغان لوري ته سپارل شوي دي او دا یو ښه پرمختګ دی، خو ولسمشر کرزي یې په ځواب کې وویل چې دا هغه څه نه دي چې دی یې غواړي. نوموړي زیاته کړه چې زه د امریکایانو له خوا د افغانانو د بندي کولو بشپړ درېدل غواړم او د دې وضعې دوام به د امنیتي تړون پر سر د خبرو د پرمختګ مخه ونیسي. ډاکټر سپینا له امریکایانو سره موافقه کړې

وه چې د ۳۵ تنو په شمېر د خطرناکو کسانو په نوم له هغوی سره پاتې شي. سره له دې هم سفير کنگېم په ټينگار وويل چې زندان اوس د افغانانو په لاس کې دی. ولسمشر هغوی دواړو ته وويل چې د افغانستان ولس به په دغسې شرايطو کې اجازه ور نه کړي چې امنيتي تړون لاسليک کړي. د امريکايي لوري ادعا دا وه چې دوی د هغو کسانو پر خلاف عمليات کوي، چې افغانانو او امريکايانو ته خطرناک دي او د افغانستان حقوقي نظام د خطرناکو کسانو د ساتنې ضمانت نه شي ورکولای.

هغوی په همدې دليل د اداري توقيف اجرائي کېدو غوښتونکي وو. يانې له اسنادو او محاکمې پرته د کسانو توقيف چې د دوی په اند خطرناک گڼل کېدل او د دې غوښتونکي وو چې هغه له دوی سره وي. ولسمشر چې د امريکايانو له ناغېرې او ځان غړونو نه ستومانه او نارامه و د همغې ورځې په مازيگر يې له مولوي وکيل احمد متوکل او انجينر حليم سره په ناسته کې وويل: « دا ټول ستاسو طالبانو له لاسه دي، دلته مور له امريکايانو سره په جنجال کې او هلته تاسو د پاکستان په زندان کې ملا برادر يې درته بندي کړ، ملا عبيدالله يې وواژه، ملا ترابي مو بندي دی (...). »

له يوه پلوه هغه اعلاميې چې دارگ د رسنيو له رياست نه خپرېدې او خلکو ته يې په منظم ډول حقايق رسول بل لور ته او د امنيتي تړون په تړاو کوم گواښونه چې ولسمشر کول امريکايان يې دې ته اړ کړل چې د بگرام زندان د ستونزې په حل کې يو لړ گامونه واخلي. په يوه امنيتي غونډه کې چې د دسمبر په لومړيو کې وه، لوی څارنوال په کار کې د پرمختگ خبر ورکړ او وې ويل چې د ولسمشرۍ اعلاميو کار ورکړ او د بگرام زندان د بنديانو د خوشي کولو لړۍ پيل شوې ده. په دې ډول که هر څومره په نه زړه وه د ولسمشر غوښتنو ته يې غاړه ايښې وه. ولسمشر د انگليسانو د زندانونو درک

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۴۵

هم ولگاوه. اسدالله خالد د ملي امنيت رييس د انگريزانو اړوند زندانونه تصديق کړل. مارشال فهيم زياته کړه چې انگريزان ان په کابل کې په قصبه سيمه کې زندان لري او هر څوک چې وغواړي بندي کوي يې، بې له دې چې د دوی دغه کړه وړه له ناپو سره اړيکه ولري. د افغانستان حکومت د هغه تفاهم ليک پر بنسټ چې له امريکايانو سره يې لاسليک کړی و، د بگرام د بنديانو د دوسيو د څېړلو لپاره يوه کمېټه د (بگرام زندان د بنديانو د برخليک ټاکلو او د دوسيو د چټکې څېړنې کمېټه) په نامه جوړه کړه. دغه کمېټه بايد د يو متقاعد قاضي او دوو څارنوالانو په غړيتوب جوړه شوې وای. قاضي عبدالکريم قانت، څارنوال عبدالشکور دادرس او څارنوال محمود دقيق د دې کار لپاره وگومارل شول. څارنوال دقيق د دې دندې له منلو ډډه وکړه او کمېټې په همدې دوو تنو خپل کار پيل کړ. دغو دوو کسانو د وطن دوستۍ په روحيه او جدت خپل کار ته دوام ورکړ. که هر څومره امريکايانو د دوی په لاره کې خنډونه ايجاد کړل، خو دوی هېڅ کله هم فشارونو ته تسليم نه شول.

د دې کمېټې د کار په پايله کې د بې گناه بنديانو او هغوی چې د محکمې له لوري به يې براءت ترلاسه کاوه، خو بيا هم د امريکايانو په زندان کې پاتې وو او هغوی چې د بند موده يې پوره شوې وه او بالاخره هغه کسان چې د تور په باب يې وړوکی سند هم نه و د ټولو د خوشي کېدو لړۍ پيل شوه. ولسمشر پر دې ټينگار کاوه چې د کم عمره هلکانو او بوداگانو د دوسيو په څېړلو کې بېرته وشي.

د افغانستان حکومت ته د بگرام زندان د راگرځولو مبارزه سره له دې چې په ښه نيت وه او موخه يې د هېوادوالو د بشري حقونو د تر پښو لاندې کولو او ظلم مخنيوی او د افغانانو د ملي حاکميت ساتنه وه، خو له کورنيو خنډونو

سره هم مخ کېدله. هغوی چې لوېديز پال و او د بهرنيانو له هر عمل نه که به هر څومره ناولی او بد بويه و، د دوی سپرمو ته ترې د اومانيزم او ديموکراسۍ بوی رسېده او د سطحي نظر له مخې هر هغه څوک چې له طالب سره يې ورته والی درلود دوی ته د وژلو حقدار ښکارېده.

ولسمشر په يوه امنيتي غونډه کې له دې پریشانی نه چې خبره تر دې رسېدلې، چې ځوانه نجلی خانمرگی برید کوي وويل: "بايد د دې لاملونه پيدا کړو، چې ولې د دې هېواد يوه ځوانه نجلی پر داسې کار لاس پورې کوي او د دې پېښو تر شا څوک دي؟" د نوموړي اشاره پېچلې استخباراتي لوبې ته وه، چې زموږ هېواد يې په کې رانغښتی و او خلک يې يو د بل په خلاف درولي وو. ډاکټر سپنتا يې په ځواب کې وويل: "ښه شوه چې ووژل شوه، ترهگره وه، د پاکستان نوکره (....)".

په يوه بله امنيتي غونډه کې چې د ۲۰۱۳ کال په پيل کې د گلخانې په ماڼۍ کې جوړه وه، مارشال محمد قسيم فهميم د ولسمشر لومړي مرستيال د بگرام زندان د بنديانو د خوشي کېدو په غبرگون کې داسې وويل: "زه د بگرام زندان په باره کې يو عرض لرم، زندان چې موږ ته وسپارل شو، اوس له هغو دغه ډول د خلکو خوشي کول پر ما هم بد لگېږي او پر امريکا هم. زما خبره دا ده چې دغه دولت دې خپل عزت او ابرو وساتي. توند تبليغات ورپسې کېږي، دغه خلک چې خوشي کېږي له وېښتانو، ږيرو او سپينو خوليو سره او هر کلي ته يې تر هغو قوارو لوی خلک راځي. غير پښتانه په تشويش کې کېږي، چې دومره کسان نور هم پاتې دي او خلک وايي چې کرزی پښتون دی او پښتانه خوشي کوي. بايد په دې پروسه کې فکر وشي".

د لومړي مرستيال اشاره د بنديانو د خوشي کېدو تصويرونو ته وه، چې د دولت د لاسته راوړنو په نامه له ملي تلویزيون نه خپرېدل. له همدې امله

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۴۷

ولسمشر، ایمل فیضی او ما چې په دې برخه کې په ارگ کې بوخت وو او هغه کسانو چې تر ارگ د باندې په دې لاره کې صادقانه زحمتونه گالل. لکه: قاضي عبدالکریم قانت، عبدالشکور دادرس، استاد گل رحمان قاضي او جنرال غلام فاروق بارکزي، کار اسانه نه و. امریکایانو هم د قومي احساساتو په پیاوړي کېدو او د هغو په لوري ورکولو کې ډېر فعالیت کاوه. د همدې لاندې په بهیر کې یوناما یو راپور خپور کړ چې د افغان زندانونو دننه یې د څوړونو، شکنجو او غیر قانوني کړنو کیسې کولې. ولسمشر له یوه پلوه د خپل مزاج له مخې چې د خلکو له څوړولو او ازارولو سره یې سخت حساسیت درلود او له بله پلوه د دغه راپور د خپرېدو تر شا د موضوع په درک سره په ډېره بېړه یو پلاوی د اساسي قانون په تطبیق د څار کمېسیون د مرستیال عبدالقادر عدالت خواه په مشرۍ وگوماره، چې د زندانونو وضعیت وڅاري. دغه پلاوي د ۲۰۱۳ په فبروري کې خپل راپور ولسمشر ته وړاندې کړ. په پایله کې ولیدل شول چې په زیاتره وختونو کې قانون د تورنو کسانو د نیولو پر مهال مات شوی و او زموږ د هغو امنیتي ادارو لخوا مات شوی و چې د بهرنیو له لوريو تر څارنې لاندې فعالې وې.

د ځایي خلکو پاڅون او د وردگو له نرخ نه د امریکایي

ځانگړیو ځواکونو وتل

د ۲۰۱۲ کال د نومبر میاشت وه، تراوسه لا د بگرام زندان ستونزه بشپړه نه وه حل شوې، چې د وردگو د سیدآباد، چک او نرخ ولسوالیو خلکو د اعتراض غږ اوچت کړ. هغوی په دې ولایت کې د امریکا د ځانگړیو ځواکونو له ظلم او سړي وژنې نه تر پزې راغلي وو. خلک تر هغه وروسته چې امریکایي ځواکونو د میدان ښار یو دوکاندار د لالي په نامه په ډزو ووژه په

ډله ایزه توگه د ولایتي شورا او والي دفترونو ته ورغلل او شکایت یې وکړ. بهرنیو پوځیانو د جومات امام او یو بل تن ورسره بېولي وو. اعتراض کونکو ویل چې بهرني پوځیان له مخالفینو سره د جگړې توان نه لري، کله چې دوی نښه وگرځي بدل یې له عامو وگړو اخلي.

کله چې د ولس د خلکو اعتراض ډېر اوچت شو، ولسمشر یو پلاوی وټاکه چې موضوع وڅېړي، خو ورځې وروسته د امریکا هوایي ځواکونو د وردگو په تنگي دره کې بمباري وکړه او ۱۴ تنه ملکي وگړي یې شهیدان کړل. د فبروري میاشتې په نیمایي کې د امریکا ځانگړو ځواکونو په نیمه شپه کې یو محصل د نصرت الله په نامه لومړی له کوره راوویست او تر وژلو وروسته یې مړی د نرخ ولسوالۍ اړوند په ډبرینه غونډۍ وغورځاوه. دغه ځوان د ننگرهار پوهنتون د وترنری د څانگې محصل و تر دې پېښې وروسته خلک سرکونو ته راووتل او د کندهار کابل لویه لاره یې وتړله.

په هغه غونډه کې چې د گلخانې په ماڼۍ کې د فبروري په ۲۴ مه جوړه شوه. په هغو کې پر گومارل شوي پلاوي سربېره د وردگو والي عبدالمجید خوگیانی او د ولایتي شورا یو شمېر غړو هم حضور درلود. والي د نوموړي محصل د شهادت په اړه مفصل معلومات وړاندې کړل او زیاته یې کړه: “د نیول کېدو پر مهال د دغه ځوان کورنۍ ته ویل شوي و چې زوی دې سبا ته د ولسوالۍ له دفتره ورسره بوځي، خو د هغه مړی درې ورځې وروسته په داسې حالت وموندل شو، چې گوتې او مړی یې غوڅ کړي وه.” د ښاغلي خوگیانی د معلوماتو پر بنسټ تر دغه وخته له هغې سیمې ۹ کسان ورک وو.

استول شوي پلاوي د هغه ځای د مؤظفو امریکایانو له قوله وویل چې دغه کړنې د ذکریا کندهاري په نامه یوه تن ترسره کړي دي. دا په داسې حال کې

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۴۹

ده چې تر دغه وخته بهرنيانو له ټولو پېښو انکار کاوه. د دوی په وینا ذکر یا کندهاری نیول شوی و، خو کله چې حکومت له دوی نه د نوموړي د ورسپارلو غوښتنه وکړه، نو وې ویل چې له زندانه تښتیدلی دی.

ولسمشر هدایت ورکړ، چې امریکایانو ته وویل شي، چې خپل ځانگړي ځواکونه له وردگو ولایت په ځانگړې توگه له نرخ ولسوالۍ نه راوباسي او والي او امنیتي مسوولینو ته یې وویل، چې تر دې وروسته که بهرني عسکر د خلکو پر کورونو تیری وکړي، نو خلک دې له ځانه دفاع وکړي او افغان پوځیان دې د هغوی پر خلاف ودرېږي او اقدام دې وکړي. د میدان ښار اوسېدنکي او د شا او خوا ولسوالۍ یې په ځینو پېښو کې د هغو ظلمونو په سبب چې امریکایي ځواکونو او د هغو وسله‌والو کسانو له لاسه چې هغوی د افغانستان د ملي اردو جامې درلودې دې ته اړ شول چې د ځینو کلیو نه وکوچېږي. خپل کلی او کور پرېږدي. هغوی ویل چې د طالبانو له ظلم هم تر پزې راغلي وو.

د ولسمشر دغه حکم چې امریکایي ځواکونه دې په دوو اونیو کې دننه له سیمې راووځي د امریکایي جنرال ډنفورډ له مخالفت سره مخ شو او د هغو پر خلاف په کورنۍ او بهرنۍ کچه پراخ تبلیغات پیل شول. په یوه غونډه کې چې په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه، د امریکا عمومي قوماندان په واضح ټکو ولسمشر ته وویل چې پوځیان به یې له نرخ ولسوالۍ راونه وځي. داخلي رسنیو زه هم نښه گرځولی وم او دا تبلیغ یې کاوه چې گواکې هغه تړاو چې له حزب اسلامي سره یې لرم، له میدان وردگو نه مې د بهرنيانو د ایستلو نقشه جوړه کړې ده، ترڅو د دوی له وتلو وروسته حزب اسلامي دغه سیمې ونیسي. د ناټو ویاند پرلپسې د خلکو په وژلو او خورولو کې د امریکایي پوځیانو لاس درلودل ردول.

د امریکا د ځانگړيو ځواکونو د وتلو په باب د ملي امنيت شورا د پرېکړې له اعلان وروسته د وردگو ولايت د مرکز او ولسواليو اوسېدونکيو د يوې لويې غونډې په ترڅ کې د دې پرېکړې هرکلی وکړ. د پارلمان مخې ته د خلکو دغه غونډې او لاريون او د ولسمشر لخوا د وتلو حکم امریکايان له سخت حالت سره مخ کړل. بالاخره د امریکا د ځانگړيو ځواکونو عمومي قوماندان جنرال توماس میدان ښار ته لاړ او خلکو ته يې د وژنو او ځورونو په اړه د پلټنو ژمنه ورکړه.

د دې لانجو په بهير کې د وردگو ولايت د امنيتي قوماندان او د ملي اردو يو شمېر قوماندانانو چې په دې ولايت کې ميشت وو د يو ليک په ترڅ کې د ملکي وگړو د وژلو او ځورولو په باب پر امریکايي ځواکونو لگيدلي تورونه بې بنسټه وبلل او له ولسمشر نه يې وغوښتل چې له نرخ او نورو ولسواليو نه د امریکايي ځواکونو د وتلو حکم بېرته واخلي. هغوی د هغو سيمو په امنيت کې د امریکايي ځواکونو شتون اساسي شرط بللی و. پخوا تر دې چې دغه ليک د ولسمشرۍ دفتر ته ورسېږي طلوع تلویزیون هغه خپور کړ او له دې سره جوخت تودې تبصرې پرې وشوې، چې گواکې له يوه پلوه ولسمشر کرزی له بگرامه بنديان طالبان خوشي کوي او بل لور ته امریکايي پوځيان د خپلو جبهو خوشي کولو ته اړ کوي. د دوو اونیو ضرب الاجل پای ته ورسېد، خو امریکايان له ميدانه راونه وتل، بالاخره د میدان وردگو خلکو د مارچ په شپاړسمه د پارلمان په مخه کې په پراخو لاريونونو لاس پورې کړ او له خپلو سيمو يې د امریکايي ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړه.

د امنيت شورا په غونډه کې چې د مارچ په ۱۷ مه په ارگ کې جوړه شوې وه، د غونډې زياتره گډونوالو پر ولسمشر توندې نیوکې وکړې او هر يوه په خپله طريقه له هغه وغوښتل چې په خپله پرېکړه له سره غور وکړي. مارشال

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۵۱

فهم خبرې پيل کړې او وې ويل " احساسات ډېر توند دي، لاريونونه او د ملایانو ويناوې وضعيت خرابوي اوس د وزير اکبر خان وخت نه دی، چې په يوه چاقو څوک ووژني اوس د تکنالوژۍ وخت دی."

بسم الله محمدي هغه پېښه چې يوه ورځ وړاندې په تگاب کې شوې وه ياده کړه. وې ويل چې په دې ترينگلي حالت کې درې تنه سرتيري چې د امريکايي عسکرو په لور ورتلل د هغوی د درېش د امر پروا يې ونکړه، بالاخره د بهرنيو ځواکونو لخوا نښه شول او ووژل شول. نوموړي ولسمشر ته وويل: "په وردگو کې غلام محمد سم سړی نه دی، د هغه په باب له استاد سياف نه پوښتنه وکړئ او هلته د حزب اسلامي کسان هم دي، چې خپل کار کوي."

ډاکټر سينتا وويل: "د امنيت له سرپرست نه پوښتنه وکړئ، چې هلته څه روان دي؟"

ډاکټر اشرف غني احمدزي وويل چې داسې اطلاع لري، چې طالبانو خلکو ته ويلي دي چې رشوت يې په کار نه دی، خو ولاړ شى امريکايان له ميدانه وباسئ.

د ماليې وزير حضرت عمر زاخېلوال ولسمشر ته په خطاب کې وويل: " ستاسو خبرو ډېرې بدې اغېزې کړې دي، ما تېره شپه ملي تلویزيون لیده د خبرونو لومړی لس دقيقې د جهاد خبرونه وو. بيا مې راډيو اورېده ټولو ځانمرگي بريدونه توجیه کول."

ولسمشر په ځواب کې وويل: "زه ستاسو په امنيتي راپورونو باور نه لرم، که امريکايان د انتقال په پروسه کې له وردگو نه ووځي بيا به څه کوي؟ نو پرېږدئ چې نن راووځي. راځئ ټول د وردگو خلکو ته ورشو يا خلک له

ځان سره ملگري کړي او يا به جگړه بايلی. تاسو لومړی زموږ څو اونۍ مخکې پرېکړه عملي کړئ...".

بالاخره د مارچ په ۲۰ مه جنرال ډنفورډ او سفير کنگهم د ولسمشر د کار دفتر ته راغلل. جنرال ډنفورډ وويل: "حاضر دي چې خپل پوځيان له ميدان وردگو نه راوباسي. نوموړي وويل چې د بگرام زندان په تړاو هم پرمختگ شوی دی او دوی د افغانستان دريځ ته ډېر نږدې شوي دي".

د وردگو د خلکو د حق غوښتلو په مبارزه کې د پارلمان يو شمېر غړيو او ژورناليستانو روښانه رول درلود. د هغوی له جملې څخه د پرژاک اژانس خبريال عبدالحکيم بشارت. ښاغلي بشارت، ايمل فيضي او ما زموږ د دوستانو د يو شمېر خصوصي رسنيو په همکارۍ وکولای شول د بهرنيو او کورنيو رسنيو پوځ، چې له ډېرو امکاناتو څخه برخمن هم و له پښو وغورځوو.

د امريکا د ځانگړيو ځواکونو عسکر بالاخره د مارچ په ۳۰ مه د وردگو له نرخ ولسوالۍ نه ووتل. هغوی ژمنه وکړه چې د مهالوېش له مخې به د دې ولايت له نورو برخو څخه هم راوځي. له هغو نهو تنو څخه چې ورک شوي وو. د يوه تن مړی د امريکايي ځواکونو د پرېښي مرکز ترڅنگ وموندل شو. دغه مړی داسې ځای وموندل شو، چې هلته به امريکايي عسکرو له طالبانو نه ترلاسه کړي چاودېدونکي مواد چول او له منځه به يې وړل.

د بهرنيانو د پټو زندانو کشفېدل

پر ۲۰۱۳ کال د ملي امنيت يو تن ډگروال چې د پوليسو په ځانگړيو قطعو کې يې دنده درلوده او يو وخت په پروان مېنه کې زموږ گاونډی و له ډېرو هڅو وروسته وکولای شول چې زما دفتر ته راشي. نوموړي د هغه څه په

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۵۳

باب چې په شپږيو او نورو عملياتو کې پېښېدل او د هغه ظلم په باب چې د ولاياتو په اطرافو کې پر خلکو دوام درلود کيسې راته وکړې. نوموړي وويل چې په ظاهره دغه عمليات د افغانانو لخوا ترسره کېږي، خو په واقعيت کې ټول واکونه د بهرنيانو په لاس کې وي. نوموړي ډگروال د هغو پټيو زندانونو په باب هم چې امريکايانو او انگليسانو درلودل خبرې درلودې. د موضوع د ښې روښانتيا لپاره يې په بل ځل يو د ملي امنيت اړوند څارنوال ورسره راوست، نوموړي څارنوال کيسه وکړه چې په کندهار کې يې د امريکايانو په يوه زندان کې دنده درلوده. بهرنيانو په دې هر زندان کې يو يا دوه تنه د افغانستان د عدلي ادارو څخه ورسره گومارل، زياتره يې هغوی ته د لوړو ډالري معاشونو وړانديزونه هم کول او د هغوی په لاسليک يې د خلکو غير قانوني نيولو او زنداني کولو ته قانوني بڼه ورکوله. مور د دغسې زندانونو له شتون نه بشپړ بې خبره وو او په هغو خبرو او جنجالونو کې چې مور د بگرام زندان پر سر له هغوی سره درلودل هغوی هېڅکله هم د دغو زندانونو د شتون په باب کومه خبره نه وه کړې. تر هغې وروسته چې ما د بهرنيانو د شپږيو عملياتو د وحشتونو او د پټيو زندانونو د شتون په باب ځان ډاډه کړ. موضوع مې له ولسمشر سره شريکه کړه. ولسمشر يوه ورځ نوموړی ډگروال او څارنوال د ليدو لپاره خپل دفتر ته راوغوښتل او دغه جريان يې د هغوی له خولې واورېد.

بله ورځ يې هغوی دواړه د لوی څارنوال الکو او د ملي امنيت د لوی رييس رحمت الله نبيل سره يو ځای دفتر ته راوبلل او دغه موضوع يې له دې دوو مقاماتو سره مطرح کړه. په زړه پورې دا ده چې هم لوی څارنوال او هم د ملي امنيت رييس چې د ولسمشر په مخکې بې ځوابه وو کله چې له دفتره راووتل دواړو خپل تر لاس لاندې کسان رټل او وروسته يې په دې جرم چې

گواکې لومړۍ يې موضوع له خپلو امرينو سره نه ده شريکه کړې له هغوی پوښتنې او تحقيقات وکړل.

ولسمشر د موضوع د لاروښانتيا لپاره د ملي اردو د پوليسو عمومي قوماندان جنرال غلام فاروق بارکزی، چې د بگرام زندان قوماندان هم و، په مشرۍ يو پلاوی وټاکه او کندهار او هلمند ته يې واستاوه. کله چې پلاوی کندهار ته ورسېد او غوښتل يې چې هغه ځای چې د معلوماتو له مخې پټ زندان پکې و وويني د امریکايانو له مخالفت سره مخ شول. ښاغلي دادرس چې د دې پلاوي غړيتوب درلود له کندهاره ما ته زنگ ووايه او وې ويل: سره له دې چې پلاوی د ولسمشر حکم په لاس کې لري، خو امریکايي منصبداران دوی ته اجازه نه ورکوي، چې زندان ته ننوځي او وايي، چې بايد د دوی خپل قوماندان ورته امر وکړي. ما سمدستي مساله له لوی درستيز "شيرمحمد کریمي" سره شريکه کړه او له هغه نه مې وغوښتل، چې د کندهار په هوايي ډگر کې امریکايي مسوولين وپوهوي، چې نوموړی پلاوی د ولسمشر په حکم هلته تللی، نو هغوی پرېږدي چې خپل کار سر ته ورسوي. ښاغلی کریمي چې ډېر نارامه شوی و په نه زړه يې ځواب راکړ "ياد پوځيان د امریکا د ځانگړو ځواکونو د قوماندان تر حکم لاندې دي او څوک دا زور نه لري، چې د ځانگړو ځواکونو په قوماندان څه ومني".

ښاغلي دادرس چې څووم ځل اړيکه ونيوه او وې ويل چې که تاسو موافق ياست زه به سبا ته د ولسمشر حکم په يو خبري کنفرانس کې رسنيو ته وروښاييم او دا به ووايم چې امریکايي قوماندان د دوی د کار خنډ کېږي. زه يې له وړاندیز سره موافق وم او پرېکړه پر دې شوه چې د قول اردو د قوماندان په لاس امریکايان له دې تصميم نه خبر کړو، چې څنگه امریکايي مسوولين د افغاني پلاوي له تصميم نه خبر شول په څو دقيقو کې دننه يې د

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۵۵

نظر وړ زندان د دروازې پرانیستلو او د تحقیق په پروسه کې همکارۍ ته چمتووالی وښود.

پلاوي په خپل راپور کې چې ولسمشر ته یې وړاندې کړ، داسې ولیکل: (...)
پلاوي د ۱۳۹۳ کال د غوايي په لومړۍ نېټه د کندهار په نړيوال هوايي ډگر کې درې زندانونه چې د بهرنیو پوځیانو لخوا جوړ شوي اداره او کنټرولېدل، تر پلټنې لاندې ونيول... لومړي زندان ۱۶ یو کسيزې کوټۍ درلودې او د پلټنې پر مهال شپږ تنه بنديان پکې وو. دغه زندان د انگرېزي عسکرو لخوا ساتل کېده.

په دوهم زندان کې چې راپور هغه په (تکس فورډ) نوم يادوي د امریکايي پوځیانو لخوا اداره کېده. درېيم زندان چې په راپور کې د KFDS په نوم ياد شوی و په ۳۱ اطاقونو کې یې د ۷۸ بنديانو ظرفیت درلود او د پلټنې پر مهال تش وه. دا په داسې حال کې وه چې امریکایانو په پیل کې د هر ډول پټ زندان له درلودو انکار کړی و.

یاد پلاوی تر هغه وروسته هلمند ولایت ته لاړ او د شوراب په پوځي کمپ کې یې خپلې پلټنې پیل کړې. د پلاوي د راپور له مخې هلته هم درې زندانونه وو. یو زندان چې په راپور کې د (بستش ۱ زندان کمپ) چې دوولس اطاقه او د ۸۸ کسانو د اوسېدو ظرفیت درلود او د بریتانیاوي پوځیانو لخوا اداره کېده. بل یې (بستش ۳ زندان) و چې ۴۸ اطاقه یې درلودل چې په هر اطاق کې یواځې یو کس ساتل کېدای شو. په لومړي زندان کې پلاوي یواځې ۱۷ تنه بنديان لیدلي وو او په دویم زندان کې چې د راپور له مخې فعال ښکاریده خو د پلټنې پر مهال یې بنديان نه درلودل. دغه زندان هم د بریتانیاوي پوځیانو لخوا اداره کېده. په راپور کې درېيم زندان (لیدرینګ) یاد شوی و، چې د ۶۰ بنديانو د ساتنې ظرفیت یې درلود

او د امریکایانو لخوا اداره کېده. په راپور کې دا نه وه یاده شوې چې آیا په دې زندان کې څوک وو او کنه؟
پلاوي له امریکایي او بریتانیاوي اړوندو مسوولینو نه لیکلي اسناد واخیستل، چې په هغو کې دغو منصبدارانو لیکلي وو چې نور زندانونه نه لري او دغه اسناد یې د خپل راپور ضمیمه کړل.

د زندانونو مساله کرار کرار حل شوه!

د ۲۰۱۳ په جنوري کې مو واشنگټن ته مهم سفر درلود، هم تر هغو مخکې او هم وروسته حامد کرزي پر امریکایانو فشارونه ډېر زیات کړل، چې د افغانستان د دولت حاکمیت ته درناوی ولري. امریکایان او نور بهرنیان دې نور په افغانستان کې بندي نه نیسي او نور دې زموږ په خاوره کې زندان نه لري. شپني عملیات او نور عملیات چې د ملکي مرگ ژوبلې سبب کېږي بشپړ باید ودرول شي. افغان دولت ته د بگرام زندان ادارې د سپارلو پر سر د موافقه لیک له لاسلیک وروسته دوهم تفاهم لیک د شپنيو عملیاتو په تړاو هم د افغانستان د دفاع وزیر او د امریکایي ځواکونو د عمومي قوماندان ترمنځ لاسلیک شو.

حامد کرزي له امریکا سره د امنیتي تړون د منلو او لاسلیک مساله ډېره سخته نیولې وه او نږدې په هره غونډه کې یې په تکرار ویل چې که امریکا متحده ایالات خپل چلن بدل نه کړي خلک به ده ته د تړون د لاسلیک اجازه ورنکړي.

د ۲۰۱۳ کال د مارچ په لسمه د امریکا د دفاع وزیر (چک هیگل) افغانستان ته راغی او له ولسمشر سره یې په ارگ کې وکتل. په دې کتنه کې ولسمشر (دوه پوره ودانۍ) اصطلاح وکاروله، چې وروسته یې بیا په یو شمېر نورو لیدنو کې امریکایانو ته تکرار کړه. نوموړي د امریکا دفاع وزیر ته وویل:

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۵۷

“... د امنیتي او دفاعي تړون بي اس اې د لاسلیک لپاره تر ټولو مهم ضمانت دا دی چې د افغانستان خلک د خونديتوب احساس وکړي، سوله او ثبات راشي او له پاکستان سره ستاسو په اړیکو کې وضاحت راشي. تاسو د جهاد پر مهال زموږ په برخلیک له پاکستان سره معامله کړې ده...”. افغانان په غوسه دي، راځئ د زندان مساله حل کړو له کلیو نه راووځئ بیا به افغانان تاسو ته اډې درکړي. ما پخوا هم ویلي و چې افغانستان ته د یو دوه پوږه کور فکر وکړئ، موږ دوهم پوږ تاسو ته په کرایه درکوو. په لومړي پوږ کې موږ یو تاسو زموږ په ژوند کې مداخله مه کوئ. دوهم پوږ ته به ستاسو لاره بیله وي، موږ ستاسو په لویو اهدافو کار نه لرو...”.

همدغه مهال په رسنیو کې داسې خبرونه خپاره شول، چې امریکایان د بگرام زندان د ستونزې د حل لپاره د دوو تنو لمنې ته لاس اچولی دی، چې گواکې ولسمشر د هغوی خبره اوري. یو استاد سیاف او بل ډاکټر اشرف غني.

د دوهم لمبر پروتوکول موضوع هم همغسې نازل شوې پاتې وه. ډاکټر اشرف غني به کله د احتمالي کودتا خبرونه راوړل او هڅه به یې کوله چې ولسمشر ووپروي او کله به یې د نوموړي د دريځ په تایید هڅه کوله د اصطلاحاتو او الفاظو په بدلون حل لاره پیدا کړي. هڅه دا وه چې د امریکایانو موخې ترسره شي، خو له دې سره هم مهاله ولسمشر کرزی ترې خپه نشي. په هېواد کې عامه افکار هره ورځ د امریکایانو پر ضد اوښتل او اعتراضونه کېدل، لکه د میدان وردگو د خلکو اعتراضونه.

د ۲۰۱۲ کال په وروستیو کې موږ د یوې بلې مسالې له جزیاتو هم خبر شوو. که څه هم د هغو کلیات کله کله د امریکایانو له خولو راوتلي وو. هغه مساله په بگرام زندان کې د نورو میلیتونو د بندیانو شتون و. په دې مانا چې

امريکايانو زموږ خاوره د داسې کسانو د بندي کولو او عذابولو ځای گرځولې وه، چې د نړۍ په گوټ گوټ کې يې نيولي وو. د همدې کال د سپټمبر په مياشت کې “د عدالت نړيواله شبکه international justice network” په نوم موسسې يو دوه کسيز پلاوی د افغانستان د بشري حقونو سازمان د مشر لعل گل لعل په لارښوونه زما دفتر ته راغی او زه يې د دې زندانيانو پر شتون خبر کړم. هغوی وويل چې د امريکا پوځي او امنيتي کسانو په منځني ختيځ، لرې ختيځ لکه ټايليند او د نړۍ په نورو برخو کې د عملياتو په ترڅ کې يو شمېر کسان نيولي دي او د هغو يو شمېر يې په افغانستان کې د بگرام زندان په يوه گونبه کې يې د ډبرو وړوکیو بشري حقونو له معيارونو پرته ساتلي دي.

دغې موسسې هڅه کړې وه چې د دغو نيول شويو کسانو وړيا وکالت وکړي او قضيه يې حل کړي. په هر ځل چې امريکايانو ته ورغلي وو د رد ځواب يې ورکړی و. دوی ته ويل شوي وو چې گواکې بگرام زندان د افغانستان اړوند دی او د افغانستان حکومت اجازه نه ورکوي، چې څوک په دې کار کې لاسوهنه وکړي. د دې خبرو په اورېدو حيران شوم او تعجب مې وکړ، ځکه لومړی دا چې هغه بنديان مور نه پېژندل، مور هغه نه وو بنديان کړي، مور له هغوی سره ښه او يا بده سابقه نه درلوده او دوهم دا چې مور عملاً د بگرام زندان د لاس ته راوړو په مبارزه بوخت وو. ځکه چې بگرام زموږ د خاورې برخه وه په داسې حال کې چې امريکايان چمتو نه وو هغه مور ته وسپاري.

ما د ولسمشر له خبرولو او له نوموړي سره تر مشورې وروسته يادې مؤسسې ته يو مکتوب واستاوه. په هغه کې مې وويل چې مور د نړيوالو رسنيو له قوله خبر وو، چې د ۲۰۰۱ کال د سپټمبر د ۱۱ له پېښې وروسته امريکا د ترهگرۍ

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۵۹

خلاف په اعلان شوي جگړه کې یو شمېر کسان خپل ملي امنیت ته د خطر په نوم نښه کړي او نیولي دي، خو د افغانستان حکومت له دې نه خبر نه دی، چې هغوی افغانستان ته را لېږدول شوي دي. ما په یاد مکتوب کې ولیکل: “مور په خپله خاوره کې د هغو د ساتلو هېڅ لېوالتیا نه لرو، پر دې سربېره د افغانستان حکومت غواړي چې دغه کسان عادلانه محکمې ته لاس رسی ولري او په ذیصلاح محکمو کې یې قضیې وڅېړل شي (....).”

یادې موسسې په ځوابي مکتوب کې د حکومت له دغه دريځ څخه د مننې په ترڅ کې دا دريځ د دولت د حاکمیت د تثبیت او د دې روښانوونکي وبله چې پر پیاوړي شکل د قانون د حاکمیت ترڅنګ ولاړ دي.

تر دې وروسته یوه ورځ ولسمشر په بگرام زندان کې د بهرنیو بندیانو د شتون په باب له جنرال ډنفورډ نه معلومات وغوښتل او دا یې یوه ستونزه وبلله. امریکایي جنرال او د دوی سفير د بهرنیو بندیانو شتون ومانه.

د بگرام زندانیانو د برخلیک د ټاکلو او د دوسیو د چټک حل لپاره د کمېټې د جوړېدو سره کار په چټکۍ پیل شو. امریکایانو کله د خطرناکو بندیانو په نوم کله د داسې بندیانو چې پرې جنجال دی، د کمېټې په کار کې خنډونه اچول، چې وروستی ځل ۸۸ تنه بندیان د دې کمېټې او د امریکا د پوځي مسوولینو ترمنځ د لانجو سبب شول. ایمل فیضي دې ته زمينه برابره کړه، چې بي بي سي نړیوال تلویزیون، بگرام ته لاړ شي او د وضعې له واقعیتونو راپورونه برابر کړي. امریکایانو له پرلپسې خنډونو جوړولو وروسته بالاخره په نه زړه هلته د بي بي سي کامره او ژورنالیستان ومنل.

بالاخره ولسمشر د ۱۳۹۲ لمریز کال د کب په میاشت کې د یوه فرمان له مخې د بگرام زندان د افغانستان د دولت له عادي زندانونو څخه یو وبله او

د هغو مسوولیت او اداره یې د نورو زندانو په څېر د کورنیو چارو وزارت ته وسپارله.

له امریکا سره د اوږد مهاله ستراتیژیکې ملګرتیا د تړون پر سر

خبرې

د ۲۰۰۹م کال په رانیژدې کېدو د امریکا متحده ایالاتو په یو لړ داسې اقداماتو لاس پورې کړ چې دایې ښودله چې په افغانستان کې د دوی شتون بل پړاو ته درومي. واشنگټن په لومړي گام کې هڅه وکړه چې په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د ځانګړي ماموریت یا یوناما د مشر په توګه «پډي اشدایون» راوړي. جورج بوش پخپله ولسمشر کرزي ته ویلي وو چې که څه هم «اشدایون» نه پېژني خو د دې ماموریت لپاره یې مناسب او غوره بولي. وروسته د نوموړي لپاره د دندو وړاندیز شوې لایحې ښودله چې لوېدیښوالو د افغانستان لپاره د ایسرا د ټاکلو خیالونه په خپلو ماغزو کې پالل. په همدې دلیل د ولسمشر بوش هغې خبرې او د دندو دغې لایحې د حامد کرزي په شکاک ذهن کې د خطر زنگونه وکړنګول. پډي اشدایون په بالکان کې د کار سابقه درلوده، هلته چې کورنۍ جګړې پېښې او یوګوسلاویا پکې ټوټه شوه، ولسمشر ډېر په کلکه د پډي اشدایون له ټاکلو سره مخالفت وکړ. دې مخالفت یې له امریکا او د هغو له متحدینو سره د ده اړیکو ته زیان ورساوه، بالاخره نړیواله ټولنه له خپل دریځ نه په شا شوه او «کای ایډه» یې د ملګرو ملتونو د ځانګړي ماموریت د مشر په توګه کابل ته راواستاوه.

د پډي اشدایون د ټاکل کېدو له جنجال وروسته د ۲۰۰۹م کال د انتخاباتو نوبت راوړسېد. لکه چې پخوا مې یادونه کړې د ۲۰۰۹م کال په انتخاباتو کې یو ځل بیا د «پخوانۍ یوګوسلاویا» ټیم په کار وګومارل شو. ریچارد

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۶۱

هالبروک، پیټر گالبریت، جنرال فلپ موریان او نورو د یوه ځانگړي پلان له مخې هڅه وکړه چې ولسمشر کرزی ناکام او له ارگه وباسي. چې دا کار تر سره نه شو هڅه یې وکړه چې د یوې معاملې په ترڅ کې د اجرائیه ریاست پست رامنځته او هغه له هرې لارې کمزوری کړي چې دا پلان هم د ولسمشر له مقاومت سره مخ شو. نو وروسته امریکایانو د خپل شتون نوی پړاو له انتخاباتو نه له بریالي راوتلي حامد کرزي سره پیل کړ، سره له دې چې د نوموړي په وینا له انتخاباتو «څب څب او ټپي» راوتلی ؤ. په افغانستان کې د امریکا د شتون نوی پړاو خپلو اډو ته رسمیت ورکول وو. امریکایانو د تېرو کلونو په اوږدو کې پینځه اډې جوړې کړې وې. له طالبانو سره جگړه چې د ورځې په تېرېدو توندېدلې د دوی د پوځیانو د زیاتولو، د درنو او پرمختللو وسلو د زیاتولو او د افغانستان هر گوټ ته د رسولو لپاره ډېره ښه پلمه وه. دا چې دې ته وار رارسېدلی ؤ چې پخوا جوړې شوې اډې رسمیت ومومي او د امریکا پوځي شتون د یوه تړون له مخې مشروعیت پیدا کړي. په خصوصي مجلسونو کې د امریکایانو له لوري د اډو او مرکزونو د درلودلو اشارې ډېرې پخوا شوې وې، خو په دې تړاو رسمي خبرې اترې په ۲۰۱۰م کال وشوې.

کله چې زه د ولسمشرۍ د دفتر ریاست ته راغلم له امریکا سره د اوږد مهاله ستراتیژیکو اړیکو د یوه تړون پر سر خبرې پیل شوې وې. که څه هم په لومړیو پړاوونو کې وې او ډېرې سوکه پر مخ تلې. د دغې دورې سیاسي فضا هم له جنجالونو ډکه وه چې ولسمشر یې تر ډېر فشار لاندې راوستلی ؤ. د کابل بانک ستونزه، د ۲۰۱۰م کال د پارلماني انتخاباتو جنجالونه، د بن کنفرانس ته د چمتووالي موضوع چې کله کله به یې خطرناکه بڼه خپله کړه، د رورا باکر هڅې چې وخت پر وخت به یې ځینې د اپوزیسیون مشران

راتولول او په گډه به يې د فدراليزم غږ اوچت کړ، او بالاخره په همدې تړاو د هېواد په شمالي ولايتونو کې د امریکايانو او انگليسانو تحرکات چې مور يې راپورونه تر لاسه کول.

د ۲۰۱۱م کال د اپريل په مياشت کې په واشنگټن کې زموږ سفير «اکليل حکيمي» ولسمشر ته د خپل راپور د وړاندې کولو په ترڅ کې وويل چې امریکايان غواړي د ستراتيژيکې دوستۍ تړون د ۲۰۱۱م کال تر پايه لاسليک شي، ځکه چې د اوباما په پام کې ده چې دا د خپلو لاسته راوړنو په لړ کې وښيي. د نوموړي په وينا هغوی له لويې جرگې وېره درلوده چې غږي به يې له تړون سره مخالفت وکړي. نوموړي زياته کړه چې په واشنگټن کې دغه اندېښنه هم شته چې افغانان به د تړون په بدل کې له امریکا څه وغواړي، يوه معلومه اندازه پيسې لکه مصر او پاکستان ته او که بل څه؟ په سند کې د ځانگړو قيوداتو ځايول چې د افغانستان له خاورې به د درېيم هېواد پر خلاف گټه نه اخيستل کېږي بله هغه ستونزه وه چې واشنگټن يې په اندېښنه کې اچولی و. ښاغلي حکيمي د «رابرټ گېټس» له قوله وويل چې نوموړي په ټينگار ويل «مور له تاسو اډې نه بلکې مرکزونه غواړو.» امریکايانو غوښتل چې پر دې هم وپوهېږي چې د افغانستان گاونډيان به په دې تړاو څه غبرگون وښيي.

ولسمشر اوباما داسې پرېکړه کړې وه چې په ۲۰۱۱م کال کې به د خپلو پوځيانو شمېر کموي. امریکايانو ويل چې تر ۲۰۱۴م پورې به له افغانستان نه د خپلو پوځونو ايستل بشپړوي او تر هغو وروسته به يوازې د افغان پوځيانو د روزنې او د ترهگرۍ ضد عملياتو لپاره په دې هېواد کې پاتې وي. د همدې لپاره د ډاکټر اشرف غني په مشرۍ د انتقال پروسه پيل شوې وه. متحده ايالاتو د اوږد مهاله ستراتيژيکو اړيکو سند افغان لوري ته وسپاره. د

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۶۳

۲۰۱۱م کال د اپریل پر ۱۰مه د ارگ په گلخانې ماڼۍ کې امنیتي غونډه جوړه شوه چې په هغو کې پر ولسمشر سربېره دواړو د ولسمشرۍ مرستیالانو، د دفاع او کورنیو چارو وزیرانو، لوی درستیز، د ملي امنیت سلاکار، د بهرنیو چارو وزیر او د هغه سیاسي معین، په امریکا کې افغان سفیر، اشرف غني احمدزي او ما (عبدالکریم خرم) گډون درلود، د ستراتیژیک تړون موضوع تر بحث لاندې راغله، ډاکټر سپنتا چې په دې برخه کې د خبرو اترو د پر مخ وړلو دنده پر غاړه درلوده وویل چې د امریکایانو سند د مارچ په وروستیو کې افغان حکومت ته رسېدلی دی او تر دې مهاله دوی غونډې پرې جوړې شوې وې. ډېر مهم مسایل تر اوسه پورې نامعلوم وو او د امریکایانو سند د هغو په باب وضاحت نه درلود، د ساري په توگه دا چې آیا امریکایان اډې غواړي که نه؟ د پیسو سرچینې څه ډول برابرېږي؟ ترهگري به څه ډول تعريف کړي؟ آیا هغه سند چې لاسلیکېږي د اعلاميې په بڼه به وي او که د تړون؟ ځکه امریکایانو هغې ته د اعلاميې عنوان ورکړی ؤ او داسې نور...

په سند کې له افغانستان نه د اډې او یا مرکز غوښتنه شوې وه خو دغه غوښتنه په داسې کلیمو کې شوې وه چې گواکې غوښتنه د افغانانو لخوا کېږي. په بله وینا افغانانو له امریکایانو غوښتل چې دلته پاتې شي او مرکزونه ولري. په دې غونډه کې ډاکټر اشرف غني احمدزي ډېرې پوښتنې مطرح کړې او یادونه یې وکړه چې تر دې مهاله د امریکایانو مرستې او پوځي شتون اغېزناک نه دی او باید بدلونونه پکې راشي. نوموړي زیاته کړه چې په دې سند کې تروریزم او د هغو پر خلاف د قوي کارول څرنگه چې لازم دي تعريف شوي نه دي، او د اقتصادي مرستو موضوع هم گونگه ده او زیات وضاحت ته اړتیا لري.

سره له دې چې امریکایانو هڅه کوله چې خبرې اترې د جولای تر میاشتې پورې بشپړې شي خو ولسمشر حامد کرزي د لویې جرگې د شرط په اېښودو

د واشنګټن پښو ته لويه ډبره غورځولې وه. ولسمشر کرزی له پيله په خبرو اترو کې د وضاحت غوښتونکی ؤ. د ده په اند امریکایانو له کلیمو سره لوبې کولې. نوموړي غوښتل چې امریکایان دې ښکاره وويي چې څو اډې غواړي او د هغو په بدل کې څومره پیسې ورکوي. هغه لهوالتیا درلوده چې د اډو په بدل کې د هغو د کرابې پیسې امریکایان ورکړي، د ساري په توګه په دغه غونډه کې نوموړي دفاع وزیر ته وویل چې له امریکایانو پوښتنه وکړي چې مثلاً د بګرام لپاره څومره پیسې ورکوي. د ولسمشر حامد کرزي په نظر نه یوازې دا چې زموږ هغه خاورې چې امریکایانو ترې د اډې ګټه پورته کوله بیه درلوده بلکې د هوا ککړتیا، دود او کیمیاوي موادو یې چې زموږ د استوګنې چاپیریال ته زیانونه رسول، «ټولو بیه درلوده چې باید امریکایانو هغه ادا کړې وای.»

په ايټ آباد کې د اسامه وژل کېدل

د مې په دوهم سهار چې کله افغانان له خوبه راويښ شول د اسامه بن لادن د وژل کېدو خبر يې له راډيوگانو او تلويزيونو واورېد. د امريکا ځانگړو ځواکونو هغه ځای چې اسامه بن لادن له خپلې کورنۍ سره پکې پټ ژوند کاوه معلوم کړ او په نيمه شپه کې له دوو هليکوپټرو سره ورپسې ورغلي وو. هغوی د ايټ آباد په ښار کې اسامه په خپل کور کې موندلی ؤ. ايټ آباد سمسوره او د ښې اوبو او هوا لرونکې سيمه ده. له اسلام آباد نه ډېر واټن نه لري او اسلام آباد ته نږدې پروت ښار دی. د کاکل په نامه د دې هېواد يوه پوځي اکاډمي هم په دې ښار کې ده. امريکايي پوځيانو اسامه په خپل کور کې وواژه او مړی يې له ټولو هغو اسنادو سره چې دوی لازم بلل ورسره يووړ. د هغو معلوماتو له مخې چې امريکايانو ورکړي، هغو څرخيو چې په عملياتو کې وکارول شوي د جلال آباد له هوايي ډگره چې دوی د پوځي اډې گټه ترې اخيسته الوتې وې. امريکايانو اعلان وکړ چې د بن لادن مړی يې د سمندر په يوه نامعلوم ځای کې اوبو ته وغورځاوه. دا چې امريکايي هليکوپټرې د پاکستان د خاورې حريم ته ننوتلې وې او په يوه مهم پوځي ښار کې يې عمليات تر سره کړي وو له دې پرته چې د هغه هېواد رادار يې وويني او د هغو پر خلاف غبرگون وښيي، يوه لويه پوښتنه ده چې تر اوسه پورې بې ځوابه پاتې ده. آیا پاکستاني پوځيان پر دې عملياتو خبر وو؟ آیا په دې عملياتو کې ورسره همکار وو؟ که ورسره ملگري نه وو د هغه هېواد پوځ دومره ناتوانه دی چې د دوی په خاوره کې د يوه پردي هېواد د عملياتو او د هليکوپټرو له ننوتلو څخه نه خبر پري او مخه يې نه نيسي؟

د امريکايانو او پاکستانيانو رسمي ځواب دې پوښتنو ته دا ؤ چې پاکستاني پوځيان له دې پېښې ناخبره وو، خو سيمور هرش (Seymour Hersh) يوه

څېړنيز ژورناليسټ وروسته وليکل چې دغه عمليات د پاکستاني پوځيانو په همغږۍ تر سره شوي وو. نوموړی ليکي چې امريکايانو د اسامه د اوسېدو او ژوند د ځای په اړه پاکستانيانو ته معلومات ورکړل او هغوی يې خبر کړل چې د اسامه د وژلو اراده لري. سيمور هرش چې د بېلابېلو جايزو له هغو جملې څخه د «پوليتزر» د معتبرې جايزې گټونکی دی د هغو څېړنو له مخې چې تر سره کړې يې دي او په هغو کې يې د امريکا او پاکستان له مهمو سرچينو څخه گټه اخيستې وايي چې د اسامه د ښکار کولو په عملياتو کې د بریا لپاره امريکا د پاکستاني پوځيانو همکارۍ ته اړتيا درلوده. هغوی دغه مسأله له لوی درستيز «پرويز کياني» او د ISI له رييس «احمد شجاع پاشا» سره شريکه کړه او همکاري يې ترې وغوښته.

د پاکستانيانو ځواب د اسامه بن لادن د ساتنې په باب دا ؤ چې گواکې نوموړی يې د القاعده او طالبانو د غړيو د کنټرول لپاره د برمه په څېر ساتلی ؤ.

د عملياتو لپاره د بن لادن کور ته نږدې يو گډه استخباراتي گروپ ځای پر ځای کړای شو. پاکستانيانو امريکايانو ته د خپلې همکارۍ په بدل کې هم امتيازونه وغوښتل. احمد شجاع پاشا د ISI مشر د ۲۰۱۱م د اپريل په مياشت کې د همدې لپاره واشنګټن ته سفر وکړ او د CIA له مشر «ليون پينټا» سره يې وليدل. هلته پر دې توافق وشو چې د اسامه د ښکار کولو عملياتو په لړ کې د مرستې په بدل کې به د پوځي مرستو ډېرې پيسې چې امريکا ځنډولې وې بېرته اسلام اباد ته پيلېږي، امريکا به تر دې وروسته د ترهگرۍ خلاف مبارزې په تړاو د پاکستان په نه همکارۍ نيوکه نه کوي، ايسټ آباد ته دې ډېر وړوکی عملياتي ټيم واستول شي، پاکستان ته په افغانستان کې خلاص لاس ورکړای شي او بالاخره چې اسامه کله ووژل شو نو امريکا دې اعلان

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۶۷

وکړي چې نوموړی یې د بې پیلوټه الوتکې په برید کې د افغانستان په غرونو کې وواژه. د دې توافق وروستی برخه ځکه عملي نه شوه چې په عملیاتو کې له شریکو دوو هلیکوپټرو څخه یوه را نسکوره شوه او همالته پر ځای پاتې شوه، چې امریکایي خاصو ځواکونو د عملیاتو له بشپړولو وروسته په باروتو والوزوله.

د اسامه بن لادن د دوژل کېدو د خبر له خپرېدو سره ولسمشر کرزي په بېرته خپل مرستیالان ارگ ته راوغوښتل له هغوی سره تر مشورې وروسته یې د دوهم نمبر مانۍ په انگرې کې د کامرې مخې ته خبرې وکړې، ولسمشر په خپلو خبرو کې د خپل همېشني دريځ پر ریښتینوالي د ټینګار په ترڅ کې وویل: «د افغانستان ادعا له لومړیو ورځو همدغه وه چې د ترهګرو مرکزونه او مشران په پاکستان کې دي.» نوموړي هیله درلوده چې له دې پېښې وروسته به امریکایان په خپل چلن کې بدلون راولي هغه جګړه به چې تر اوسه یې د افغانستان په کلیو کې کوله د ترهګرو مرکزونو ته ورولېږدوي، خو پاکستانیان نه یوازې دا چې د امریکا د قهر او غضب نښه نه شول بلکې نوي امتیازات یې هم په نصیب شول.

د بن لادن له وژل کېدو وروسته سناتور جان کیري د می پر پینځمه یانې له دې پېښې یوازې درې ورځې وروسته د سنا په استماعيې غونډې کې د دې تر څنګ چې د القاعده د مشر شتون یې په ایټ آباد کې چې له اسلام آباد سره د الوتکې له لارې یواځې ۳۵ میله واټن درلود د پوښتنې وړ وباله، او دا چې آیا پاکستانی پوځیان د ده له شتون نه ناخبره وو، دا یې وویل چې «(...) مور په دې سیمه کې د ملي امنیت لپاره حیاتي گټې لرو او له پاکستان سره مو چې همکاري رامنځته کړې ده مور ته دا اجازه راکوي چې گواښونه او

مشترکې گټې مو وپالو. هغه زیاته کړه چې «لوی تصویر» او «له پاکستان سره د اړیکو بشپړ طبیعت» باید په پام کې ولرو. نوموړي د «القاعده ترهگرو» او «د ترهگرو پر خلاف د بې پیلوټه الوتکو د بریدونو اجازه» د اسلام‌آباد د همکارۍ د دغه لوی تصویر مهمه برخه وبلله. د می پر ۱۰مه جان کیري په استماعیه درېیمه غونډه کې په افغانستان کې د خپل هېواد د پوځیانو د کمولو خبره وکړه وې ویل: «د میاشتې لس ملیارده ډالره په داسې جگړه کې لگول چې پای یې معلوم نه دی د دوام وړ نه دی.» په همدې استدلال نوموړي په افغانستان کې د سولې د هڅو په گړندي کولو ټینگار وکړ. خو په هماغه ډول چې سناتور جان کیري د می په درېیمه یانې د بن لادن له وژل کېدو یوه ورځ وروسته په درېیمه استماعیه غونډه کې ویلي وو په سوله کې هم باید «د پاکستان اندېښنې» په پام کې نیول شوې وای.

په دې ډول افغانستان چې د القاعده د مشر د وژل کېدو له پېښې کومې هیلې درلودې تر سره نه شوې بلکې د اسلام‌آباد رول د افغانستان په پېښو کې زیات شو.

د افغانستان او امریکا ولسمشران د اسامه بن لادن له وژل کېدو وروسته د لومړي ځل لپاره د جون پر اتمه د ویډیو کنفرانس له لارې یو له بل سره وغوږېدل. اوباما د سولې پر پروسې د دې پېښې د اغېزو په باب وپوښتل، خو هم مهاله یې د پاکستان پر رول او شتون زور راوړ. ولسمشر کرزي خپل همېشني دريځ تکرار کړ او وې ویل چې په پاکستان کې د القاعده د مشر وژل کېدل د دې ادعا تر ټولو غوره ثبوت دی چې د ترهگرو پټنځایونه په هغه هېواد کې دي. نوموړي یو ځل بیا د امریکا له ولسمشر نه وغوښتل چې د افغانستان په کلیو کې جگړه ختمه کړي ځکه دا هغه ځای نه دی چې

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۶۹

ترهگر پکې ولټول شي. نوموړي د ملکي وگړو په تېره د ښځو او ماشومانو مرگ ژوبلې ته په اشارې وويل چې نور د افغانانو زغم پای ته رسېدلی دی. خو ولسمشر اوباما له نوموړي وغوښتل چې په ملکي مرگ ژوبله چوپ شي، ځکه چې د افغانستان د ولسمشر توندې انتقادي خبرې په امریکا کې له جگړې پر ستومانه خلکو بدې اغېزې کوي.

د ځينو شنونکيو له نظره اسامه بن لادن داسې مهال ووژل شو چې بارک اوباما د ولسمشرۍ د دوهمې دورې لپاره چمتووالی نیوه، که څه هم امریکایي چارواکيو بيا بيا دا ويل چې د القاعدې د مشر وژل کېدل د ترهگرۍ خلاف جگړې د پای ته رسېدو په مانا نه دی، خو د امریکا د لومړي نمبر دښمن وژل کېدل د هغه هېواد د ځواکونو لخوا لويه لاسته راوړنه او بری گڼل کېدو، له دې سره هم مهاله دوو نورو شعارونو چې د امریکایانو ډېر خوشېدل یو په افغانستان کې د خپلو پوځونو کمول او بل د افغانستان د ستونزې د سیاسي حل چټکول د امریکایي چارواکيو په سیاسي ادبیاتو کې ځانگړی ځای خپل کړ.

بېشکه چې دې ټولو د ولسمشرۍ په انتخاباتو کې د اوباما په بيا انتخابېدو کې مرسته کوله. بارک اوباما د جون په میاشت کې اعلان کړه چې په ۲۰۱۱م کې به لس زره او په ۲۰۱۲م کې به ۲۳ زره پوځیان له افغانستان نه وباسي.

د ستراتيژیک تړون پر سر د خبرو دوام

د اوږدمهاله ستراتيژیک تړون پر سر خبرې اترې هماغسې روانې وې، امریکایانو چې هر ځل د افغان لوري د مطالعې لپاره سند سپارلو د هغو په عنوان کې يې «اعلامیه» يا Declaration لیکلو. افغان لوری له دې عنوان سره آرام نه ؤ ځکه چې د امریکایانو د ژمنو کچه يې ډېره راټیټوله.

افغانستان د دې انتظار درلود چې د دې تړون له لاسليک سره به د (تخنيکي پوځي تړون) MTA په څېر ټول تړونونه چې پخوا لاسليک شوي وو فسخه شي.

ياد تړون د امريکايي ځواکونو د حضور په پيل کې د کورنيو چارو وزير محمد يونس قانوني او د استاد رباني د حکومت د بهرنيو چارو وزير ډاکټر عبدالله لخوا له هغوی سره لاسليک شوی ؤ. وروسته د لنډمهاله حکومت له جوړېدو سره د همدې دوو مقامونو له لوري تمديد شوی ؤ. د MTA تړون په ټولو اړخونو کې د امريکايانو لاس پرانيستی پرېښی ؤ او هېڅ ډول مسووليت يې پر هغوی نه ؤ ايښی.

ما د دغه تړون متن ډېر په گرانه وموند او دوستانو مې په آزادو رسنيو کې هغه خپور کړ، د هغو استعماري بڼې چې تر هغه مهاله له خلکو نه پټ ساتل شوی ؤ په ټولنه کې توند غبرگونونه راوپارول او په پارلمان کې پر هغو توند بحثونه وشول چې بالاخره وکيلان د هغو د لغوه کولو غوښتونکي شول. د MTA په باب هم د امريکايانو ټينگار دا ؤ چې پر خپل ځای پاتې شي.

افغان لوري هڅه کوله چې د ستراتيژيک تړون له لاسليک سره د امريکايي ځواکونو شتون په يوه قانوني چوکاټ کې راشي.

د افغانستان خاوره د درېيم هېواد پر خلاف نه کارول، افغانستان له ناتو پرته د غوره متحد په توگه گڼل، افغان حکومت ته د ټولو زندانونو لېږدول، د ځانگړو عملياتو او د شپنيو بريدونو پای ته رسول، د بهرني تېري په مقابل کې د افغانستان دفاع او ملاتړ. ځانگړې مشخصې مالي ژمنې... هغه ټکي وو چې افغانستان يې د لاسته راوړلو اراده درلوده.

په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱م کال د اکتوبر پر ۲۶مه د ارگ په گلخانې ماڼۍ کې جوړه وه او ولسمشر هغو ته سياسي او جهادي مشران رابللي وو

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۷۱

تر څو د خبرو اترو له پرمختګ څخه خبر شي او په دې تړاو خپل وړاندیزونه وويي. ډاکټر سپنتا خپل راپور وړاندې کړ او داسې يې وويل: «(...) د زندانونو د انتقال په برخه کې تر يوه بريده توافقي شوی دی، د تلاشي او ځانګړو عملياتو په اړه امریکايانو منلې ده چې نور به دوی پخپله د خلکو کورونه نه پلټي خو پر دې ټينګار کوي چې ځانګړي عمليات د جګړې په بريا کې ډېر ضروري دي او دا يې منلې چې د اړتيا په صورت کې به يې له افغان ځواکونو سره په ګډه تر سره کوي، د اډو د شمېر او څرنگوالي په باب نه غواړي چې اوس څه وويي، او د مشروع دفاع موضوع يې هم تر اوسه روښانه نه ده او همداسې اختلافي ده.»

ولسمشر يو ځل بيا له ځانګړو عملياتو سره خپل مخالفت وښود. استاد عبدالرب رسول سياف وويل: «دا يوه مهمه موضوع ده بايد احساساتي بحث پرې ونه کړو، غريب او بې وزلي يو، دښمن مو د سپي خصلت لري. مور له عراق سره توپير لرو، عراق د ګاونډيو له لوري نه ګواښل کېږي. زمور پوليس او پوځيان د کلال د بار په څېر دي په يوه ډکه ټول شپږېري، څه شی مجهول مه پرېږدئ هر څه روښانه کړئ.»

حضرت صبغت الله مجددي د استاد سياف د خبرو د تائيد په ترڅ کې وويل: «مور بايد خپلې سرچينې په کار واچوو او د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسيون دې دغه متن په دقت وګوري او هڅه وکړو چې هم لعل په لاس راشي او هم يار خپه نه شي.»

حاجي محمد محقق د خپلو خبرو په يوه برخه کې په دې کې پوښتنه را پورته کړه چې د مشروع دفاع په صورت کې به څوک د تفسير حق لري او دا به په ګوته کوي چې آیا امریکايان په کوم ډول پېښو کې دغه جواز ترلاسه کوي.

د مشرانو جرگې رييس فضل الهادي مسلميار وويل: «بدبختانه چې د چا اقتصاد کمزوری وي آزادي يې تر پوښتنې لاندې راځي، ځانگړي عمليات په ځينو وختونو کې ضروري نه دي، د مشروع دفاع په برخه کې پوښتنه دا ده چې په داسې صورت کې چې پر افغانستان يرغل وشي څه به پېښ شي؟» ولسمشر کرزي په خپلو خبرو کې وويل: «موږ د جهاد له وخته دا تجربه تر لاسه کړې، موږ شوروي ته ماته ورکړه، نړۍ له هغو گټه واخيسته خو موږ تر پښو لاندې شوو. اوس هم امريکا لس کاله په موږ بمبارۍ وکړې په داسې حال کې چې پوهېدل ترهگر په پاکستان کې مرکزونه لري خو هېڅ يې ونه کړل، نو پر افغانستان بريد به هغوی څه وبولي؟»

مولوي قيام الدين کشاف وويل: «حمله دوه ډوله ده، يوه له دننه څخه او بله له بهر څخه. په داسې صورت کې چې پر هغوی له بهر څخه بريد وشي نو بايد د «امريکايانو» لاسونه ونه تړو.»

ولسمشر کرزي يو ځل بيا خپلو خبرو ته دوام ورکړ وې ويل: «يانې دغه معامله بايد مفته ترسره نه کړو، امريکايان دلته په طالبانو او ترهگرو پسې نه دي راغلي، مه پرېږدئ چې د جهاد د مهال په څېر شي چې خپل کار يې وکړ او موږ يې پرېښودو لاړل.»

د غونډې په دوهمه برخه کې چې په هغو کې بهرنيانو هم گډون درلود ولسمشر له سفير راین کراکر او جان الن نه وپوښتل د شپنيو ځانگړو عملياتو په کوم ځای کې ستونزه پاتې ده؟

امريکايي جنرال وويل: «افغانستان تر اوسه پورې په خپلواک ډول د دغسې عملياتو توان نه لري، په پوځي ځواکونو کې د دغه ډول ځواکمنۍ جوړول له يوه تر دوو کلونو پورې وخت نيسي.» خو هغه دا ډاډ ورکړ چې داسې عمليات به تر سره نه کړي چې افغانانو ته ستونزې جوړې کړي.

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۷۳

جنرال عبدالرحيم وردگ د ملي دفاع وزير د شپنيو عملياتو پر گټورتوب ټينگار وکړ وې ويل: «په نورو عملياتو کې به د ملکي مرگ ژوبلې کچه ډېره لوړه شي.» جنرال الن وويل چې له شپنيو عملياتو پرته په جگړه کې بريا ناشونې ده. د ملي امنيت رييس رحمت الله نبيل هم د شپنيو عملياتو پر گټورتوب ټينگار وکړ خو دا غوښتنه يې وکړه چې افغان چارواکي بايد پر هغو خبر وي. د کورنيو چارو وزارت معين جنرال عبدالرحمن هم شپني عمليات ډېر ضروري او مهم وبلل او وړانديز يې وکړ چې د افغان پوځيانو ونډه په دې کې زياته شي.

ولسمشر بهرنيانو ته په خطاب کې پر خپل دريځ د ټينگار په ترڅ کې اوسنی وضعه د شوروي اتحاد د پوځي يرغل له وخت سره پرتله کړه وې ويل: «د اطرافو او کليو خلک مور د امريکايانو لاسپوڅي بولي او سبب يې همدغه عمليات او په هغو کې مرگ ژوبله او د خصوصي شرکتونو شتون دی. هغه مهال هم کلي بمباري کېدل او مور مجاهدين يې اشرار بللو او وژلو يې، اوس هم که تاسو پاکستانيانو ته اجازه ورکړئ د طالبانو دفترونه به د مجاهدينو د دفترونو په څېر رسمي او علني کړي. (...) غواړم له خپلو وزيرانو وپوښتم چې که تاسو (امريکايان) دلته نه ياست دوی به دلته دفاع او ژوند وکړي؟ په باور سره چې نه! که تاسو چې له لسو کلونو راهيسې د خلکو پر کورونو بريدونه کوئ دا د ياغيانو پر خلاف کوئ، که داسې وي تاسو داسې خلک وژنئ چې د حکومت مخالف دي ځکه خو دا زموږ کورنۍ مسأله ده، که تاسو پر ترهگرو بريدونه کوئ بيا نو ولې د هغوی پټنځايونو ته نه ورځئ؟ زه د افغانانو استازی يم، زه به همدلته خپل ژوند پای ته رسوم. آیا زه دوی ته د شپنيو عملياتو زيری ورکړم؟ دې ته بريا نشو ويلاي دا زموږ د اساسي قانون تر پښو لاندې کول دي. افغانان ستراتيژيک

تړون لاسليکوي خو خپل حاکمیت غواړي، ستاسو زندانونه نه غواړي، د پټنځایونو په له منځه وړو کې دې ته چمتو دي چې هر ډول قرباني ورکړي، له ترهگرۍ سره په جگړه کې له تاسو سره مرسته کوي. مور دلته په دې دفترونو کې له افغانانو استازیتوب نشو کولای، که تاسو غواړئ چې دغه هېواد په داسې حالت کې پرېږدئ چې خلک یې له تاسو نه منندوی وي نو دغه کارونه بند کړئ (...). د ولسمشر اشاره هغو شپنيو عملیاتو ته وه چې پر نورو سربېره دوی پېغلې نجونې پکې وژل شوې وې.

راين کراکر چې هڅه یې کوله د ولسمشر غوسه را کمه کړي وې ویل چې د عملیاتو د همغږۍ مرکز یا (OCG) به زر فعال شي او عملیات به بالاخره افغاني شي.

جنرال الن په خبرو کې ورولوېد وې ویل چې د شپنيو عملیاتو له تر سره کولو پرته په جگړه کې بریا ناشونې ده. نوموړي د ولسمشر کرزي په ځواب کې چې شپني عملیات یې په جگړه کې د ماتې سبب بلل وویل: «د ماتې اساسي لامل پاکستان دی» ولسمشر له هغه نه وپوښتل: «نویا ولې د پاکستان غم نه خورئ؟» جنرال ځواب ورکړ: «دا زما له توانه لوړه ده. دا زموږ ولسمشر ته ووايه.»

ولسمشر د نوامبر پر ۸مه نېټه یو شمېر مشران ارگ ته راوبلل تر څو یو ځل بیا د اوږدمهاله ستراتیژیک تړون د متن او په دې تړاو د لویې جرگې پر جوړولو ورسره مشوره وکړي. یو شمېر څېرو لکه استاد سیاف، سید منصور نادري، پوهاند عبدالسلام عظیمي، نعمت الله شېراني، استاد گل رحمان قاضي، حاجي دین محمد، مولوي ارسلا رحمانی، عبدالهادي ارغندیوال، صلاح الدین رباني، عبدالروف ابراهیمي په دې غونډه کې گډون درلود، د ولسمشر له نژدې همکارانو څخه ډاکټر سپینتا، ډاکټر صادق مدبر، ایمل

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۷۵

فيضي... هم حاضر وو ډاکټر مدبر چې د لويې جرگې د دايرولو او تنظيم مسووليت ورسپارل شوی ؤ د جرگې کاري کړنلاره يې ولوسته، ولسمشر حضرت مجددي د لويې جرگې د رياست لپاره وړاندې کړ.

ډاکټر سپنتا وويل چې د اختلافي ټکيو پر سر له امريکايانو سره ښکاره پرمختگ نه دی شوی، نوموړي زياته کړه چې له غرمې وروسته پر دوو نيمو بجو له هغوی سره بيا خبرې کوي، د ده په وينا امريکايانو غوښتل چې د اډو شمېر يو کال وروسته روښانه کړي. ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «نو راځئ دغه تړون دوه برخې کړو، دا يو د دوی د عملياتو د منع کولو او د دوی د زندانونو په باب، دوهم به د اډو په باب وي چې راتلونکې ته يې پرېږدو.» سره له دې چې د استاد سياف وړانديز دا ؤ چې «اډې دې همدا اوس په اصولو کې ومنل شي.» خو دغه وړانديز په ترتيب سره د ارغنديوال، استاد قاضي او بالاخره د ولسمشر لخوا رد شو. ولسمشر تکرار کړه چې بايد د امريکايانو په وړاندې سخت دريځ غوره کړو.

امريکايانو هم څو ورځې وړاندې د جاويد لودين په واسطه دې ته لېوالتيا ښودلې وه چې تړون په دوو برخو ووېشل شي. هغوی په ځينو سببونو بېره درلوده او غوښتل يې چې لږ تر لږه يو عمومي تړون هر څومره ژر لاسليک کړي. په داسې حال کې چې د اډو په باب د حامد کرزي سخت دريځ دغه کار ځنډاوه.

د نومبر پر ۱۴مه د ولسمشر د کار په دفتر کې يوه غونډه جوړه شوه چې حضرت مجددي، محمد کريم خلیلی، استاد شهزادي، ډاکټر فاروق وردگ، اېمل فيضي او ما (حُرْم) پکې گډون درلود. د بحث موضوع د لويې جرگې جوړېدل او په هغو کې د ولسمشر وينا وه، له ما او فيضي پرته نورو ټولو ټينگار کاوه چې د ولسمشر وينا بايد ډېره «نرمه» وي، او د امريکايانو لخوا

د شپنيو عملياتو او د کورونو د تلاشي پر خلاف نوموړی بايد احساساتي او توندې خبرې ونه کړي. سپنتا چې پارلمان ته تللی ؤ چې په همدې تړاو وکيلانو ته معلومات ورکړي د خبرو په جريان کې غونډې ته راغی، هغه هم د نورو په څېر د «نرمې» وينا پلوی ؤ. د هغې ورځې په ماښام د ملي امنيت ريس رحمت الله نبيل د هغه ځوان تصويرونه راوړل چې غوښتل يې د لويې جرگې ځای ته ننوزي او ځانمرگی برید وکړي، د ملي امنيت د ريس په قول نوموړی ځوان هدف ته تر رسېدو مخکې وپېژندل شو او د امنيتي ځواکونو لخوا له پښو وغورځول شو. ولسمشر چې د سولې په تړاو د مشورتي لويې جرگې تجربه هم ليدلې وه، ډېر په غوسه شو د دفاع وزير يې ډېر زر خپل دفتر ته را وغوښت، نوموړي او د ملي امنيت سلاکار ته يې دنده وسپارله چې جنرال الن ته د لويې جرگې د تخريب په اړه اخطار ورکړي. همدارنگه يې رحمت الله نبيل وگوماره چې همدغه پيغام په افغانستان کې د CIA مسوول ته ورسوي.

امريکايان تل له لويو جرگو نه په وېره کې وو، هغوی له دې وېره درلوده چې افغانان په دغه لويه غونډه کې د دوی د شتون په باب نه اټکل کېدونکې پرېکړې ونه کړي. که داسې شوي وای او افغانانو په لويه جرگه کې د امريکايانو د شتون پر خلاف رايه ورکړې وای، په افغانستان کې د دوی پاتې کېدو د اشغال بڼه غوره کوله او دې مسألې بيا د امريکايانو کار ډېر ستونزمن کاوه چې د سيمې لپاره يې لوی پلانونه درلودل. يوه ورځ وروسته ولسمشر يو ځل بيا پر خپلو مرستيالانو او اړوندو وزيرانو سر بېره حضرت مجددې، پير سيد احمد گيلاني، پوهاند عظيمي، عبدالروف ابراهيمي، د مشرانو جرگې مرستيال محمد علم ايزديار، استاد قاضي، مولوي قيام الدين کشاف،

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۷۷

هدايت امين ارسلو او صلاح الدين رباني د گلخانې مانې ته راوغوښتل تر څو پر هغه سند چې لويې جرگې ته وړاندې شي بحث او مشوره وکړي. امريکايان په خپل ځای د ولسمشر له وينا نه په اندېښنه کې وو. راین کراکر د هغه هېواد سفير په هغه ليدنه کې چې د ولسمشر په دفتر کې وه په ښکاره د هغو په باب خپله ناخوښي ولسمشر ته وښودله. ولسمشر د خپلې وينا پر محتوا امريکايان خبر کړي وو.

د حامد کرزي لپاره د اوږدمهاله ستراتيژيکو همکاريو د تړون لاسليک د عطف ټکي ؤ چې تر هغو وروسته بايد د عملياتو بڼه بدله شوې وای، دواړو هېوادونو به د خپلواکو او د حاکميت لرونکيو شريکانو په توگه دوستانه ستراتيژيکې د متقابل درناوي پر بنسټ ولاړې اړيکې لرلې. په هغه غونډه کې راین کراکر په ټينگار وويل چې د ملکي مرگ ژوبلې، د امريکا لخوا د کورونو پلټل او شپني عملياتو ته بايد په وينا کې ځای ورنکړای شي. برخلاف په وينا کې بايد په «عمومي موضوعاتو» رڼا واچوي، خو ولسمشر پر خپل دريځ ټينگ پاتې شو زياته يې کره چې جرگې ته به ووايي چې تر دې مهاله دواړه هېوادونه وروستۍ پايلې ته نه دي رسېدلي او ټول موضوعات نه دي حل شوي.

د امريکا سفير هغه خانمرگي برید ته چې ښايي د لويې جرگې د جوړېدو په ځای کې د يوه ځوان لخوا تر سره شوی وای د اشارې په ترڅ کې وويل چې: «د همدې شپنيو عملياتو له برکته امنيتي وضعيت ښه شوی دی که نه دغه ډول بریدونه به ډېر کېدل او د لويې جرگې د جوړېدو مخه به يې نيوله.» نوموړي زياته کره چې امريکايي ځواکونو له څو شپو راهيسې د حقاني شبکې مرکزونه تر بریدونو لاندې راوستي دي. هغه ژمنه وکړه چې د عملياتو لمن د پاکستان د بلوچستان ايالت ته هم وغځوي. راین کراکر د ايشيا

فونډېشن وروستی نظر پوښتنې ته اشاره وکړه وې ویل چې د دې نظر پوښتنې له مخې د افغانستان خلک د هېواد له وضعې څخه خوښ دي. خو ولسمشر د نوموړي دلايل رد کړل، لومړی یې دوو پېغلو نجونو ته چې د وردگو په ولایت کې په خپل کور کې وژل شوي وې اشاره وکړه او بیا یې وویل: «زه باید خلکو ته آرامي راولم او دا اجازه ورنه کړم چې د طالبانو په نامه ووژل شي په داسې حال کې چې تاسو طالبانو ته په قطر کې دفتر پرانيزئ او خبرې ورسره کوئ.»

امریکایان د لویې جرگې له رابللو سره له سره مخالف وو، آن تر دې چې د هغو ورځو په بهیر کې چې د خلکو استازي د افغانستان له گوټ گوټ نه کابل ته راغلل او د پولي تخنیک په لیلیه کې ځای پر ځای شوي وو، جگپوړیو او ټیټ پوړیو مامورینو چې ولسمشر ته لاسرسی درلود هر یوه په خپله ځانگړې طریقه نوموړی دې ته هڅاوه چې د لویې جرگې له جوړولو تېر شي، دا چې د تړون سند بشپړ شوی نه و د امریکایانو اندېښنه یې څو چنده لوړوله. دغو هڅو ډېرې ورځې دوام درلود خو کار یې ورنکړ.

لویه جرگه بالاخره د المان د بهرنیو چارو وزارت د مرستیال په شتون کې چې د بن کنفرانس په تړاو کابل ته راغلی و دایره شوه.

جرگه د حضرت صبغت الله مجددي په مشرۍ جوړه شوه، د کار په وروستی ورځ یې یو ۲۶ ماده یي پرېکړه لیک صادر کړ چې زیاتره یې له امریکا سره د تړون په تړاو وې.

جرگې په خپل پرېکړه لیک کې د افغانستان حکومت او د امریکا متحده ایالاتو مخې ته ډېر شرطونه کېښودل. د اسلامي او افغاني ارزښتونو پر اهمیت ټینگار، د افغانستان د خلکو حاکمیت او خپلواکۍ ته درناوی... او

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۷۹

بالاخره د بهرنيانو لخوا د شپنيو عملياتو او کورونو پلټل بندول د دې شرطونو له جملې څخه وو.

ولسمشر د جرگې په وروستۍ غونډه کې د جرگې د غړيو وړانديزونه او شرطونه تائيد کړل او له هغو يې ملاتړ وکړ.

د نومبر پر ۲۰مه د لويې جرگې يو شمېر غړي په ارگ کې مېلمانې شول او د خپلو محلي ستونزو او جنجالونو په باب يې له ولسمشر سره خبرې وکړې. له لويې جرگې وروسته د سند د لاسليک لپاره د امريکايانو فشارونه زيات شول. امريکايانو غوښتل چې ستراتيژيک تړون د شيکاگو له کنفرانس نه مخکې لاسليک شي، په داسې حال کې چې د سند متن تر دې مهاله وروستۍ شوی نه ؤ او لکه چې يادونه وشوه لويې جرگې د هغو په تړاو ډېر شرطونه او وړانديزونه ولسمشر ته سپارلي وو. د يادونې وړ ده چې د بگرام زندان او ملکي مرگ ژوبلې پر سر جنجالونه د امريکايانو او د هغوی د متحدينو له لوري پرلپسې د افغانانو بنديانول، د «تيري جونز» امريکايي پادري لخوا د قرانکریم سوځول، په بگرام کې د امريکايي عسکرو لخوا د قرانکریم د ټوکونو سوځول، د افغان دولت د حاکميت د کمزوري کولو او د ملي يووالي زيانمنولو لپاره د امريکايي سياستوالو پرلپسې هڅې، هغه لاملونه وو چې په هېواد کې يې فضا متشنجه کړې وه او عامه اذهان يې د امريکا متحده ايالاتو پر خلاف پارولي وو. دغه لاملونو پر خپل ځای د ولسمشر په توند دريځ کې اغېز درلود، په دغسې شرايطو کې د امريکا د بهرنيو چارو وزيره هيلري کلنټن کابل ته راغله، نوموړې په خپلو خبرو کې د افغانستان د قومونو او آن د سمتونو يادونه وکړه چې په کابل کې د غوسې او يو لړ پوښتنو د راپيدا کېدو سبب شوه.

مور د اوردمهاله ستراتيژيکو همکاريو له تړون نه د اچو تړون چې د امنيتي او دفاعي تړون په نامه يادېده له بېلېدو سره آرامه ساه واخيستله، ځکه چې دې کار مور ته ډېر فرصت په لاس راکاوه، که له يوه پلوه امريکايان د هغه برخې لپاره چې د دوی اصلي هدف ؤ اوس لاس په کار شول. بل لوري ته مور دوی دې ته اړ کړل چې د عملياتو د افغاني کېدو تفاهم ليک لاسليک کړي، هڅه مو وکړه چې د شپنيو عملياتو، د افغانانو د نيولو او د زندانو د کنټرول مخه يې ونيسو.

د ۲۰۱۲م کال د اپريل په اتمه يو تفاهم ليک د افغانستان په خاوره کې د ځانگړو عملياتو د افغاني کېدو په برخه کې د «د افغانستان د اسلامي جمهوريت او د امريکا متحده ايالاتو تر منځ د تفاهم يادښت» تر عنوان لاندې په درې فصلونو او ۱۵ مادو کې د افغانستان د دفاع وزير جنرال عبدالرحيم وردگ او د امريکا د پوځي ځواکونو د قوماندان جنرال الن لخوا لاسليک شو. دغه سند تلاشی بشپړې افغاني کولې، او ځانگړي او د شپې لخوا عمليات يې هم د افغانانو تر قوماندې لاندې راوستل، مگر دا چې افغانانو له بهرنيو ځواکونو څخه د ملاتړ غوښتنه کړې وای. دغه مهال امريکايانو ومنله چې د سند عنوان له اعلاميې نه په تړون بدل شي.

امريکايانو زياته هڅه کوله چې د ستراتيژيکو اوردمهاله همکاريو په سند کې داسې مسايل ځای کړي چې افغان لوري هغه په خپلو کورنيو چارو کې لاسوهنه گڼله، د ساري په توگه د بشري حقونو اړوند مسالې، انتخابات، د بنځو د حقونو، قومونو، مدني ټولني، د عقايدو د ازادۍ او نور.

کله به چې دوی ته وويل شول چې دغه ټول حقونه زموږ په اساسي قانون کې تسجيل شوي دي، ځواب به يې راکاوه چې: «د امريکا خلکو ستاسو اساسي قانون نه دی لوستی، هغوی بايد وپوهېږي چې له يوه ديموکراتيک

هېواد سره يې تړون لاسليک کړی دی.» خو د قرارداد په متن کې د دغه ډول الفاظو راورل په ښکاره د افغانستان په کورنيو چارو کې لاسوهنه وه او زموږ ملي حاکمیت ته يې زیان رساوه، امریکایانو د معلومې اندازې پيسو له يادونې څخه هم ځانونه غږول چې افغانستان ته يې ورکولې. هغوی نه غوښتل چې د هغو دوو تفاهم لیکونو چې د بگرام زندان او ځانگړيو عملياتو په باب يې له افغانستان سره لاسليک کړي وو په تړون کې يادونه وشي. په دې وروستۍ برخه کې يې دليل دا ؤ چې دغه تفاهم لیکونه الزامي نه دي، د ولسمشر ځواب داسې ؤ: «په داسې صورت کې چې الزامي نه دي نو بيا مو ولې لاسليک کړل او گټه به يې څه وي؟» هغوی مالي مرستې له حکومتولۍ او نورو مسایلو سره د افغانستان په کړنو پورې مشروطې کړې وې. د انتخاباتو په اړه ولسمشر کرزي ټينگار کاوه چې د تړون په متن کې دې زيات شي چې: «بهرنيان بايد په هغو کې لاسوهنه ونه کړي» د امریکایانو استدلال دا و چې که داسې وليکل شي نو د انتخاباتو په برخه کې د تخنيکي او مالي مرستو مخه به يې ونیول شي. بالاخره پر دې توافق وشو چې په متن کې داسې راشي چې «په انتخاباتو کې نه کورنۍ لاسوهنه وشي او نه د بهرنيانو.» د اپريل په دوهمه نيمايي کې د تړون پر متن کاري غونډو تقريباً ورځنۍ بڼه غوره کړه. د دې غونډو يوه برخه د دولت د حقوقي، پوځي او اقتصادي مسوولينو سره، ځينې يې له سياسي مشرانو او ځينې بيا د امریکا له ملکي او پوځي استازيو سره تر سره کېدلې.

په هغه غونډه کې چې د اپريل پر ۱۹مه په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه ولسمشر يو ځل بيا د تړون اصلاح شوی متن د غونډې برخوالو ته وړاندې کړ او له دوی نه يې پرې نظر وغوښت. په دې غونډه کې قاضي القضا، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسيون رييس، د عدليې وزير، د چارو

د ادارې رييس، د ملي امنيت سلاكار، د بهرنيو چارو وزير، د ولسمشر وياند او ما (څرم) گډون درلود. د ولسمشر اساسي پوښتنه دا وه چې آيا دغه نهايي شوى متن په بشپړ ډول د افغانستان له قوانينو سره مطابق دى كه نه؟ قاضي القضاات ښاغلي عظيمي وويل چې د افغانستان له قوانينو سره په ټكر كې كوم شى پكې نه وينى. د اساسي قانون پر پلي كېدو د څار كمېسيون رييس پر متن پرلپسې كار ته په اشارې د ښاغلي عظيمي نظر تائيد كړ خو دا يې زياته كړه چې د ځينو كليمو شتون يې لكه «مكلفيت لري» چې د افغانستان دولت ته راجع شوي له اساسي قانون سره په ټكر كې دي. او د دې غوښتنه يې وكړه چې نوموړى متن يو ځل بيا له سره په دقت ولوستل شي. قاضي القضاات او د عدليې وزير د استاد قاضي خبرې تائيد كړې.

ولسمشر په هر ځل په متن كې نوي اصلاحات راوستل او كله كله به يې وړوكې كليمې بدلولې يا به يې حذفولې او يا به يې اضافه كولې. دې كار د امريكا د سفير او سپنټا حوصله تر مورگو كوله چې د خبرو د پر مخ وړلو مسووليت يې پر غاړه و. يوه ورځ ډاكټر سپنټا د ولسمشر لخوا د بدلونو د راوستلو په غبرگون كې وويل: «مهرباني وكړئ دغه متن زر وروستى كړئ چې يو جدي هېواد ښكاره شو. دومره د كار ځنډول ښه كار نه دى، زه مجبور يم دغه بدلونونه امريكايانو ته وركړم او هغوى مجبور دي چې واشنگټن ته يې واستوي (...). ولسمشر يې په ځواب كې وويل: «جدي دولت هغه دى چې تر پايه بحث وكړي او بدلونونه راولي.» د هغې ورځې په سبا يانې د اپريل په ۲۱مه مازيگر مهال ټاكل شوى ؤ چې د امريكا سفير كراكر له خپل مرستيال كنگهم سره د ولسمشر دفتر ته راشي او د سند او د كار د پرمختگ په باب خبرې ورسره وكړي. ولسمشر په يو ځاى كې «هغوى» (They) په «افغانستان» بدل كړى ؤ. د امريكا سفير ډېر خوړين شو

ويي ويل چې وروستی ځل کوم بدلونونه راوستل شوي وو هغه مې واښنگین ته واستول او مرکز ته مې وويل چې همدغه وروستی شوی متن دی، هغه بيا زياته کړه: «يا ټول متن ومنئ او يا ټول رد کړئ.» خو ولسمشر يې په ځواب کې وويل چې ياده کلمه کېدای شي بل ډول تعبير شي او وروسته بنايي بدې پايلې ولري. سفير بالاخره په دې شرط ومنله چې همدا وروستی متن شي.

د اپريل پر ۲۲مه د ملي امنيت شورا په غونډه کې وروستی شوی سند تر بحث لاندې ونيول شو. د غونډې ټولو برخوالو ته د متن کاپياني ورکړل شوي چې هغه ولولي. په غونډه کې د ولسمشر مرستيالان، ډاکټر اشرف غني احمدزی، د ملي وزارت مرستيال او سرپرست عنايت الله نظري، د کورنيو چارو وزير، د سولې عالي شورا د دارالانشا رييس او د ولسمشر سلاکار معصوم ستانکزی، لوی درستيز جنرال کریمي، د محلي ارگانونو رييس عبدالخالق فراهي، له مخدره موادو سره د مبارزې وزير ضرار احمد مقبل، د ولسمشر ويندوی اېمل فيضي، د دفتر د رياست مرستياله حميرا اعتمادی، د ملي امنيت شورا سلاکار ډاکټر سپنتا، د ملي امنيت شورا مرستيال انجينير ابراهيم سپين زاده، د ملي امنيت شورا مرستيال شيدا محمد ابدالي، د ملي امنيت عمومي رييس رحمت الله نبيل، د چارو د ادارې رييس ډاکټر صادق مدبر او ما (خُرم) گپون درلود. د غونډې ټولو گپون کوونکیو د سند له مطالعې وروسته هغه تائيد کړ، ډاکټر مدبر يو شمېر املايي او ټاټيبي غلطيو ته اشاره وکړه. ما په ځينو ټکيو چې اعتراض درلود مجلس ته مې وړاندې کړل او د هغه نسخې پر سر مې چې په لاس کې مې وه وليکل: «سند د ژباړې ستونزه لري، زموږ حقوقي اصطلاحات په ځينو برخو کې نه دي کارول شوي، او د دوهمې برخې د درېيمې او څلورمې مادې له محتوا سره

مخالف يم.» ولسمشر له ما نه توضيحات وغوښتل په ځواب کې مې ورته وويل چې په يادو شويو موادو کې زموږ په کورنيو چارو کې لاسوهنه ده او د افغانستان د دولت د حاکميت نقض دی. په هغو مادو کې په داسې چارو کې چې د يوه خپلواک هېواد له عام او تام واکونو څخه دي، افغانستان ته يې د امر او نهې او د مسووليت ټاکل درلودل.

سند يو ځل بيا د اپريل پر ۲۴مه د قاضي القضاات ښاغلي عظيمي، استاد قاضي، د عدليې وزير ښاغلي غالب، په پارلماني چارو کې د دولت وزير ښاغلي همایون عزيزي، د ملي امنيت شورا د دفتر او زموږ د دفتر لخوا د ولسمشر په حضور کې ولوستل شو. د تړون متن په ټوله کې تائيد شو خو د هغو پښتو ژباړه چې د بهرنيو چارو وزارت د جگپوړو مامورينو جانان موسی زي او لطيف بهاند لخوا تر سره شوې وه نيمگړې وبلل شوه. د اپريل پر ۲۵مه د ارگ په گلخانه کې لويه غونډه راوبلل شوه، تر څو وروستی شوی متن گډونوالو ته واورول شي توافق او يا نه توافق يې ترلاسه شي. په دې غونډه کې د ولسمشرۍ مرستيالان محمد قسيم فهمي او استاد خليلي، پير سيد احمد گيلاني، حضرت صبغت الله مجددي، استاد عبدالرب رسول سياف، سيد منصور نادري، حاجي محمد محقق، سليمان ياري، مولوي ارسلا رحمانی، عبدالروف ابراهيمي، فضل الهادي مسلميار، حاجي دين محمد، نعمت الله شهراني، مولوي قيام الدين كشاف، ذبيح الله مجددي، ډاکټر سپنتا، ډاکټر مډبر، اېمل فيضي، شيدا محمد ابدالي، زلمی رسول او ما (حُرم) گډون درلود، په پيل کې د ملي امنيت سلاکار متن ولوست ورپسې د غونډې هر غړي خپل نظريات وړاندې کړل، حاجي محمد محقق د مشروع دفاع او دا چې افغانستان به د درېيم هېواد پر خلاف د تيري د پيل ټکی نه وي پر موضوع تمرکز وکړ او خپل نظريات يې بيان کړل. نورو

مشرانو متن تائيد کړي. ښاغلي ابراهيمي د وکيلانو پوښتنې د هغوی په استازيتوب ولوستې، ښاغلي مسلميار وړانديز وکړ چې سند په کابل کې لاسليک شي، حاجي دين محمد د امريکايانو د بې ويزې راتللو ستونزه مطرح کړه، مولوي کشف وويل چې «د لويې جرگې د پرېکړه ليک له مخې زموږ اسلامي ارزښتونه مهم دي، بايد پيل يې په اسلام او بسم الله شي.» ډاکټر سپنتا په ځواب کې ورته وويل: «مولوي صاحب زه کافرانو ته نشم ويلای چې په بسم الله يې پيل کړي او په پای کې لاسليک وکړي.»

استاد شهبانې د حديبې سوله ياده کړه وې ويل: «دغه مسايل ستونزې نه جوړوي، ځکه هلته مشرکانو وويل چې د رسول الله پر ځای دې يوازې محمد بن عبدالله وليکل شي او پيغمبر ومنله.» خو ولسمشر د کشف خبره تائيد کړه وې ويل «هر هېواد خپل ځانگړی تشخص لري» ذبيح الله مجددي هم همدغه خبره تائيد کړه. د هغې ورځې په مازيگر يو ځل بيا سفير راين کراکر او جنرال الن د ولسمشر دفتر ته راغلل چې د تړون د متن په باب د ده توافق واخلي. سفير کراکر وويل چې يوه ورځ وړاندې يې پير صاحب او حضرت صاحب ته زنگ ووايه او هغوی يې هڅولي وو چې د نن ورځې غونډې ته راشي، د ده په وينا هغوی ډېر خوشاله وو چې بالاخره د سند کار بشپړ شو. ولسمشر وويل: «دریغه درنه غوښتي مې وای چې ښاغلي عبدالله او قانوني ته هم زنگ ووهه، ځکه چې هغوی مو رابللي وو خو را نه غلل» وروسته ولسمشر تر غرمې مخکې غونډې او په هغو کې ځينو وړانديرونو ته اشاره وکړه چې بايد د لويې جرگې د پرېکړه ليک له مخې د افغانستان د خلکو ارزښتونو او عقايدو ته د سند په پيل کې درناوی ياد شي. سفير ډېر نا آرامه شو وې ويل: «موږ خو وروستی شوی سند په نښه کړی هم و، نور کار ختم شوی دی، په دې کې بدلون راوستل به گران وي.» خو

ولسمشر ټينگار وکړ. سفير وويل «مور يو سيکولر هېواد يو. زموږ په هېواد کې د عقايدو او مذهب آزادي شته.» ډاکټر سپنتا وويل «کېدای شي د لاسليک پر مهال اوباما ووايي چې زه د افغانانو عقايدو ته درناوی لرم» ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «څه کېږي چې په سند کې وليکل شي، که سبا ته مولوي کشف اعتراض وکړي او ووايي...؟» ډاکټر سپنتا په ځواب کې وويل: «بيا به يې معاش وربند کړو. دوولس زره ډالره معاش اخلي، د مرمی ضد موټر لري» ولسمشر په غوسه له ملنډو په ډکه لهجه وويل: «دا به نور هم بدتر شي، هر څه خو په پيسو نه دي، د افغانستان خلک دي...» بيا يې سفير ته مخ راواړاوه ويې ويل: «د ځای موضوع څنگه شوه، بايد په کابل کې لاسليک شي، نن د غونډې برخوالو په نورو مادو کې لکه دا چې افغانستان د جگړې د پيل ټکی نه وي نظريات درلودل» سفير کراکر په وارخطايی وويل: «مهرباني وکړه نور په دې کې بدلون مه راولئ!» بالاخره د سند په پيل کې د نومبر د مياشتې لويې جرگې اشاره ځای پر ځای شوه. د اپريل پر ۲۸مه سناتور جان کيري کابل ته راغی او په ارگ کې يې له ولسمشر سره وليدل. نوموړي د اوږدمهاله ستراتيژيکو همکاريو د سند د بشپړېدو مبارکي ولسمشر ته ورکړه وې ويل چې د دې لاسليک به د طالبانو او مخالفينو د روحيې کمزوري کېدو سبب شي. جان کيري زياته کړه: «د تړون تر لاسليک وروسته د انتخاباتو او ستاسو د ځايناستي مساله ډېر ارزښت پيدا کوي. بايد انتخابات ښه او رانه تر سره شي چې ستاسو ولسواکي تر پوښتنې لاندې رانشي.» ولسمشر کرزي يې په ځواب کې وويل: «سمه ده، خو چې امريکا د تېرو انتخاباتو په څېر هڅه ونه کړي چې يو نومانډ بريالی او بل ناکام شي او په دې کې له لاسوهنې ډډه وکړي.» جان کيري وويل: «هغه لاسوهنې د اشخاصو کار و، مور او تاسو د هغو په باب

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۸۷

مخکې خبرې کړې دي، اوس ژمنه درکوم چې په تخنیکي برخه کې مرسته کوو خو لاسوهنه نه کوو.» په دې ناسته کې د امریکا د ترهگری خلاف غلطه مبارزه چې اصلي ځالو ته یې پام نه کېږي یو ځل بیا مطرح شوه، سناتور کیري د ملي اردو قومي ترکیب هم یاد کړ چې د دفاع وزیر د هغو په باب توضیحات ورکړل.

د سند له بشپړېدو سره بله جنجالي مساله چې پاتې وه هغه یې د لاسلیک ځای ؤ. امریکایانو ډېر ټینګار کاوه چې هغه په واشنگټن کې لاسلیک شي، د دوی د بهرنیو چارو وزیرې هیلري کلنټن ولسمشر کرزي ته زنگ وهلی ؤ چې امریکا ته یې تلو ته وهڅوي، نوموړې ویلي وو چې د سپینې ماڼۍ په «روز ګارډن» کې به د لاسلیک لپاره شاندار مراسم جوړ کړي او په هغو کې به ډېر شمېر جګپوړي شخصیتونه راوبولي. په ارګ کې ولسمشر کرزي، اېمل فیضي او زه په امریکا کې د تړون له لاسلیک سره کلک مخالف وو. په وروستی غونډه کې مو چې ماښام د ولسمشر په دفتر کې درلوده او په هغو کې د بهرنیو چارو وزیر ډاکټر زلمی رسول، د ملي امنیت شورا سلاکار ډاکټر سپینا، او اېمل فیضي هم وو پر دې موضوع اوږد بحث وشو. غونډې تر ناوخته دوام درلود، په پای کې ولسمشر د ملي امنیت سلاکار ته دنده ورکړه چې سفیر کراکړ یې دفتر ته وغواړي او د بهرنیو چارو له وزیر سره د افغانستان د دولت وروستی پرېکړه ورته ابلاغ کړي چې سند باید په هر صورت په کابل کې لاسلیک شي.

چې څنګه ډاکټر زلمی رسول او ډاکټر سپینا د ولسمشر له دفتره ووتل نوموړي ما ته وویل چې له هغوی سره ملګری شم چې هېڅ ډول سستي ونه کړي او د ده د پیغام په رسولو کې کوم ابهام پاتې نه شي.

ښايي د شپې نهه يا لس بجې به وې، له څو دقيقو وروسته سفير کراکر په داسې وارخطا حالت چې کاوبای پتلون يې اغوستی ؤ او وېښتان يې گډوډ وو د سپنتا دفتر ته راغی، دا چې نا منظم لباس يې ؤ معذرت يې وغوښت. هغه پر دې په اندېښنه کې ؤ چې د شپې په ناوخته کې ارگ ته ور بلل شوی ؤ. ډاکټر رسول ډېر په نرمه حاشيوي خبرې پيل کړې، زه يې بيا بيا خبرو ته ورلوېدم او ويل مې: «وزير صاحب! رييس صاحب ويلي چې سپين ورته ووايي چې مور نه درځو دوی دې کابل ته راشي!» زما غير ديپلوماتيکو او پرلپسې مداخلو د بهرنيو چارو وزير خپه کاوه او دا يې د نزاکت نه رعايت گانې خو بيا يې هم زغم له لاسه ورنکړ. لنډه دا چې د امريکا سفير زموږ پيغام واخيست او د سفارت په لور روان شو چې هغه سپينې ماڼۍ ته ورسوي.

افغانستان ته د اوباما راتگ

د می په لومړۍ ورځ سهار له معمول سره سم خپل دفتر ته لاړم. په پیل کې مې د دفتر یو لړ کارونه وکړل او د ولسمشر د راتلو په انتظار وم چې هره ورځ به پلې له خپل کور نه د گلخانې ماڼۍ ته راتلو. انتظار مې اوږد شو. سره له دې چې ارگ راته بدل غوندي ښکارېدو خو تر هغه مهاله مې خاص څه نه وو لیدلي. ولسمشر تېره ورځ دفتر ته نه ؤ راغلی.

د ولسمشر پروگرام یې هره ورځ زما د مېز پر سر راته اېښود، په هغه ورځ یوازې د مازیگر په پنځو بجو له امریکایي سناتورانو سره د ولسمشر د لیدو پروگرام پکې لیکل شوی ؤ. لس نیمې بجې زما سکرتر جاوید فیضي احوال راوړ چې د ولسمشر د ساتونکیو ریاست (PPS) غواړي یو لړ تمرینونه تر سره کړي ځکه خو له ډاکټر سپینا، انجنیر ابراهیم، شیدا محمد ابدالي، ایمل فیضي او ما (خُرْم) پرته نور ټول له دفترونو او ارگه باید ووږي، ځکه چې له دوولس نیمو بجو وروسته د ارگ ټولې لارې تړل کېږي. په حیرانۍ مې وپوښتل چې دا څه ډول تمرینونه دي؟ جاوید فیضي وویل «پخوا هم کله کله د پي پي ایس لخوا داسې تمرینونه تر سره کېدل او داودزي صاحب به د ولسمشر رول ادا کاوه او قره قلي به یې پر سر کوله»

ارگ ورو ورو تش شو. هر لوري ته چوپه چوپتیا شوه. باغبانان، پخوونکي، د جگپوړیو شخصیتونو د ساتنې مسوول د لسم ریاست زیاتره غړي، د جمهوري گارد عسکر، د امنیت شورا د دفتر او د ولسمشر د دفتر مامورین، زیاتره خدمتگاران، برقیان، نلدوانان او .... ټول له ارگه ووتل.

خو تنه د ولسمشرۍ د تشریفاتو د ریاست غړي او زما مرستیالان په ارگ کې پاتې شول، د دوهم نمبر ماڼۍ له الحاقیه ودانۍ نه چې د ولسمشر د کور تر څنګ واقع ده زنگ راغی چې ۱۲ نیمې بجې هلته ولسمشر ته ورشم. چې

کله الحاقیه ودانۍ ته ورسېدم ولسمشر، مارشال فهیم، استاد خلیلي، ډاکټر سپنتا یې له مرستیالانو سره او ایمل فیضي هلته د دوهم پور په سالون کې ناست وو، ولسمشر ډېر په غوسه ؤ، چې خبرې مې یې واورېدلې وپوهېدم چې د امریکا ولسمشر بارک اوباما په لاره دی او افغانستان ته راځي. داسې ښکارېدل چې امریکایانو د شپې په بهیر کې زموږ د امنیت شورا له دفتر سره خپل ټول پروگرام همغږی کړی ؤ، ولسمشر وویل: «دغه په غلا راتگ ډېر سپکاوی دی» ما یې خبرې تایید کړې ومې ویل: «خلکو ته بد پیغام ورکوي».

ولسمشر ته یې احوال ورکړی ؤ چې د امنیتي دلایلو له مخې به هغه ټول مشران چې د ستراتیژیکو اوږد مهاله همکاريو د تړون د لاسلیک په مراسمو کې د گډون لپاره ارگ ته راځي تلاشي کېږي، آن د مارشال فهیم پکول، د استاد خلیلي او حضرت صبغت الله مجددي لونگی به هم تلاشي کېږي. ولسمشر، ما او مېرمن اعتمادی د شاندارو مراسمو د ترتیب لپاره د ډېرو سیاسي او جهادي مشرانو پر رابللو خبرې کړې وې او په پام کې وه چې د امریکا ولسمشر ته ښه مېلمستیا ورکړو. اوس نو زموږ ټول پروگرامونه گډوډ شوي وو، ولسمشر د امنیت شورا د دفتر مامورینو ته دنده وسپارله چې پوښتنه وکړي اوباما چېرته دی؟ احوال یې راوړ چې په لاره دی بیا یې پوښتنه وکړه چې کېدای شي په الوتکه کې ورسره اړیکه ونیول شي، او پیغام ورکړای شي؟ احوال یې راوړ چې «هو کې!» ولسمشر خپلو مرستیالانو ته مخ وپاروه وې ویل:

« هغوی غواړي چې تاسو هم تلاشي کړي، زه دغه سپکاوی نه منم، زه دغه پروگرام فسخه کوم او پخپله اوباما ته وایم چې په هر ځای کې یې بېرته ستون شه او زموږ هېواد ته مه راځه!» مرستیالانو ټینگار وکړ وې ویل: «زموږ

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۹۱

گډون د لاسليک په مراسمو کې مهم او ضروري نه دی که څه هم هغوی ښه کار نه کوي خو بايد پر دې موضوع د دواړو هېوادونو اړيکې خرابې نه شي. مارشال فهيم له غونډې د وتلو پر مهال څو سپورې کنځلې امريکا او اوپاما ته ورحواله کړې.

د لاسليک او ملاقات لپاره د حرمسرای مانۍ ټاکل شوې وه، ولسمشر اوپاما د سند له لاسليک وروسته سمدستي بگرام ته ستنېدو چې له خپلو پوځيانو سره وگوري او هغوی ته وينا وکړي. د امريکايي ملکي او پوځي کسانو شمېر د هرې شېبې له تېرېدو سره زياتېدو، ما د پي پي ايس له لږو کسانو سره وسلې ليدلې او شمېر يې هم په ارگ ډېر لږ شوی ؤ. ولسمشر ما ته وويل چې د خدماتو رييس ته ووايم چې هغه ميز او چوکۍ چې د تړون د لاسليک لپاره کارول کېدل په ښه ډول تنظيم کړي. په ځواب کې مې ورته وويل «په ارگ کې څوک نه دي پاتې شوي، نږدې ټول کارکوونکي له ارگه وتلي او خپلو کورونو ته استول شوي دي»، ولسمشر په غوسه او حيرانۍ وپوښتل: «دا کار چا کړی؟» ځواب مې ورکړ «د امنيت شورا دفتر او پي پي ايس» ولسمشر انجينر ابراهيم سپين زاده ته مخ واپراوه او په غوسه يې له هغه نه د سبب پوښتنه وکړه، ښاغلي سپين زاده چې د معمول پر خلاف په غوسه شوی ؤ له دې پرته چې ځواب ورکړي وې ويل: «د امريکا پيسې خورو خو بيا يې هم مخالفت کوو» په پوره باور د ښاغلي سپين زاده مخاطب زه وم او د پيسو نه يې هدف زما معاش و. ولسمشر ډاکتر سپنتا ته مخ وړ واپراوه په طنز يې وويل: «ته په ناحقه دومره په بړه بړه د امريکايانو دفاع کوې، اصلي سړی خو يې ابراهيم جان دی!» امريکايانو د ژورناليستانو د راوستلو مسووليت پخپله غاړه اخيستی ؤ، د بهرنيو چارو وزارت د تشریفاتو رييس چې په بشپړ صداقت د دوی په خدمت کې ؤ وويل: «رييس صاحب دارگ

میز او چوکۍ نه مني، ما دنده اخیستې چې له بهرنیو چارو وزارت نه میز او چوکۍ او سرمیزی راوړم، دوسیې هم زه چمتو کوم تاسو ډاډه اوسئ!»

د غرمې ډوډۍ پر مهال زه ولسمشر ته نږدې ناست وم، هغه ما ته مخ را وپراوه او وې ویل: «خُرم صاحب! دا زما او ستا بری او د امریکا ناکامي ده» ډاکټر سپنتا په ملنډو وویل: راختی چې صداقت معلوم کړو زه د پاکستان او ایران مخالف یم، چمتو یم چې د پاکستان دال او ام او د ایران چلو کباب و نه خورم، څوک چې د امریکا مخالف دي باید نه یې له پیسو گټه واخلي نه له موټرو «ولسمشر په داسې حال کې چې ډېر په غوسه ښکارېدو د هغه په ځواب کې وویل: «مور باید د خپل فکر او استدلال طریقه بدله کړو، څه شیان مور هغوی ته ورکوو او څه شیان هغوی مور ته راکوي، هغوی زمور له خاورې او هر څه څخه گټه اخلي، دلته د خپلو موخو لپاره راغلي دي، هغوی افغانانو ته زیات محتاج دي، هغوی باید زمور منندوی وي نه دا چې مور د هغوی منندوی وو.»

د مازیگر په پنځو بجو امریکایي سناتوران په داسې حال کې ارگ ته راغلل چې په وپروونکي حالت له خلکو تش او په چوپتیا کې ډوب ؤ. پخوا تر دې چې غونډه پیل شي ډاکټر سپنتا مور ټولو ته وویل چې له سناتورانو پرته نور کسان د بارک اوباما له راتگ خبر نه دي او باید په غونډه کې په دې باب څه و نه وایو. د نوموړي پلاوي مشري د سناتور «کارل لوین» پر غاړه وه، په مجلس کې د ملي اردو د بیاوړتیا پر مسایلو، د پوځیانو د شمېر، فشار او هغو قراردادونو چې بهرنیانو د دولتي چارواکیو خپلوانو ته ورکول بحثونه وشول. ولسمشر په ډېرو برخو کې د امریکا په دوه گوني چلن نیوکې وکړې وې ویل: «دلته د ځواک بېلابېل مرکزونه شته، په اداره کې بېلابېل ډولونه معاشونه دود کړای شوي دي، جنرال دوستم چې له ما سره وي هغه ته جنگ

څلویښت کاله په توپان کې | ۳۹۳

سالار وایي خو چې کله د تاسې د کانگرس د غړيو ورته اړتيا شي هغه تر جرمني پورې بيایي او په برلين کې يې مېلمه کوي». سناتور لیوین هم پر ولسمشر نیوکه وکړه وې ویل: «په ډېرو برخو کې ستا توند انتقادونه چې په عامو غونډو کې کېږي موږ ته په امریکا کې ستونزې زېږوي. د ساري په توگه په کابل کې چې وروستی برید وشو ومو ویل چې دا د غریبانو استخباراتي ناکامي بڼي».

ارگ ته د اوباما راتلل او په نیمه شپه کې د تړون لاسلیک

د امریکا رسنیو یو وخت د امریکا او افغانستان مشارکت د مورک او فیل تر منځ بللی ؤ. له دغه ډول روحیې سره د یوه هېواد ولسمشر چې د نړۍ په بې سیاله حاکم بدل شوی ؤ داسې کار ته اړ ایستل چې نا آرامه کاوه یې او د سپکاوي احساس یې پکې را پیدا کاوه آسانه کار نه ؤ. سره له دې اوباما کابل ته راغی، خو په نه زړه او ناخوښۍ.

بارک اوباما د شپې ناوخته، د اسامه بن لادن د وژلو په لومړۍ کلزیه له هلیکوپتر څخه په ارگ کې پلي شو. تر دې مخکې ژورنالیستان، د تشریفاتو د برخې کارکوونکي او د نوموړي امنیتي مسوولین په ارگ کې ځای پر ځای شوي وو. د تړون د سند د لاسلیک لپاره د حرمسرای ودانۍ په لومړي پوړ کې د حوض پر غاړه تیاری نیول شوی ؤ او د لیدنې لپاره د دوهم پوړ لوی تالار په پام کې نیول شوی ؤ.

انجنیر ابراهیم سپین زاده، ایمل فیضي او زه د اوباما له را تگه مخکې د حرمسرای په لور لاړو. ماڼۍ ته د ورننوتلو په دروازه کې په شخصي درېښو کې امریکایي غوسه ناک امنیتي کسان ولاړ وو. انجنیر ابراهیم په طنزیه لهجه ما ته چې د امریکایانو منتقد وم او له دې مراسمو سره مې هم مخالفت

کړې ؤ وويل: «خوښه دې ده چې ورته ووايم همدلته دې لاس وتړي او ور سره يو دې سي؟»

ودانې ته ننوتو، د هغه اطاق د ارزونې لپاره چې په پام کې وه ملاقات پکې تر سره شي ورغلو. مېرمن اعتمادي هم را سره ملگرې شوه، کله چې د اطاق کړکې ته ور نږدې شوه، د يوې مېرمنې چې طلايي وېښتان يې درلودل او تومانچه يې تر ملا وه او د امريکايانو له خوا د دې اطاق مسووله ټاکل شوې وه په غوسه منع شوه. مېرمن اعتمادي ته يې وويل چې د اطاق له منځه يوې او بلې خواته لاړه نشي.

ولسمشر کرزي د اوباما هر کلی وکړ او د حرمسرای تر مانې يې بدرگه کړ. د شپې يوولس نيمې بجې وې خبرې پيل شوې. بارک اوباما د چای او آن د هغو اوبو له څښلو چې د ارگ خدمتگارانو راوړې وې ډډه وکړه، هغه يو ځل د خپل يوه ساتونکي په لاس کې له بوتله اوبه وڅښلې، خبرې پيل شوې، ولسمشر کرزي له ښه راغلاست وروسته څو ټکيو ته اشاره وکړه، هغه له تړون وروسته جگړې او نا امنۍ ډېرې خطرناکې وبللې، د ايران او پاکستان په څېر هېوادونو ته يې اشاره وکړه او د هغو موازي ادارو يادونه يې وکړه چې امريکا منځته راوړې وې او د افغانستان حکومتولي يې کمزورې کوله. بارک اوباما د ايران په باب وويل چې هېواد يې له ايران سره جگړې او تاوتریخوالی نه غواړي او د پاکستان په اړه يې د هغو فشارونو چې په دې وروستيو کې پرې راوړل شوي وو يادونه وکړه. هغه وويل چې هم مهاله طالبانو ته د جگړې او سولې پيغام ورکوي.

له ملاقات وروسته لومړي پور ته را ښکته شوو، کامرې هغه ميز ته برابرې شوې وې چې په پام کې وه د ستراتيژيک تړون سند پرې لاسليک شي. ژورنالستانو شېبې شمارلې، د افغاني مېلمنو په منځ کې د ارگ پر ټيم سر

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۹۵

بېره د بهرنیو چارو وزیر، لوی درستیز، د دفاع وزیر او د ملي امنیت رییس هم حاضر وو. د امریکایانو له لوري د سفارت پر غړیو سر بېره د امریکا عمومي پوځي قوماندان، د هغوی د خبرو کولو د ټیم یو شمېر غړیو او کابل ته راغلیو سناتورانو ګډون درلود، دواړو ولسمشرانو د اوږد مهاله ستراتیژیکو همکاریو تړون لاسلیک کړ او محفل پای ته ورسېد.

د اوباما د څرخې له الوتو سره د چارو د ادارې په مخه کې را ټول شوي ټانکونه هم وغورځول او یو پر بل پسې لاړل. د امریکا ستایونکي خوښ وو. ایمل فیضي هغه (نښان) چې امریکایانو ګډون کوونکیو ته ورکړی وو چې پر خپل ټټر یې ټینګ کړي له خپلې کورنۍ نه را وشکاوه او تر پښو لاندې یې کړ.

په دې ډول له تاوتریخوالي او جنجالونو ډک له امریکا سره د اړیکو یو پړاو د هغه سند له لاسلیک سره پای ته ورسېد چې څو ځله اصلاح شو او بالاخره په دوو برخو ووېشل شو.

ملکي مرګ ژوبله او له تړون وروسته ستونزې

د تړون له لاسلیک نه لایوه اونۍ نه وه تېره شوې چې بمبارۍ او شپني بریدونه د ملکي مرګ ژوبلې سبب شول. دا هغه څه وو چې ولسمشر کرزي ترې وېره درلوده او له هغو یې د امریکا ولسمشر او نورو چارواکیو ته گواښ کړی ؤ.

دغه مرګ ژوبله په هلمند، بادغیس، کاپیسا او لوگر کې اوبنتې وه. ولسمشر له جنرال الن نه په ځانگړې توگه د یوې مېرمنې او پنځو ماشومانو په اړه پوښتنه وکړه چې په یوه برید کې وژل شوي وو. نوموړي روښانه ځواب ور نه کړ وې ویل چې په دې برخه کې به څېړنې وکړي. دغه غونډه د ولسمشر

په دفتر کې وه چې په هغو کې سفیر کراکر، جنرال الن، زموږ د بهرنیو چارو وزیر زلمی رسول، د ملي دفاع وزیر جنرال وردگ، د کورنیو چارو وزیر بسم الله محمدي، د ملي امنیت شورا سلاکار ډاکټر سپنتا، ایمل فیضی او ما گډون درلود له خپګانه په ډکه فضا کې غونډه پیل شوه.

ولسمشر وویل په داسې صورت کې چې پر کلیو بمباری دوام وکړي د ستراتیژیک تړون لاسلیک به خپل مفهوم له لاسه ورکړي. د څو شپږو لپاره پر غونډه چوپتیا خپره شوه، سفیر کراکر په وار خطایي هر لوري ته سترګې اړولې، جنرال الن نېغ ولسمشر ته کتل چې سر یې ښکته اچولی ؤ او چوپ ؤ. له څو شپږو چوپتیا وروسته ولسمشر خبرې پیل کړې او وې ویل: «ما تړون د دې لپاره لاسلیک کړ چې زموږ په منځ کې او زموږ په هېواد کې د جګړې یو نوی پړاو پیل شي، خو دغه نوی فصل ډېر بد پیل شو، یوه کورنۍ بشپړه په بمباری کې له منځه یووړل شوه، یوازې د کورنۍ پلار ژوندی پاتې دی هغه هم ځکه پاتې دی چې په خپله ځمکه کې په کار بوخت ؤ. آخر څوک د دغو بمباریو په باب پرېکړه کوي؟» سفیر کراکر هڅه کوله چې ځواب ورکړي، جنرال الن د لاس په اشاره هغه منع کړ او وې ویل: «ښاغلی ولسمشره زه د دې پېښو مسوولیت پر غاړه اخلم، پوښتنه یې کوم او ځواب یې تاسو ته راوړم.»

سبا ته ولسمشر د تېلفون له لارې د بادغیس ولایت د بالا مرغاب له خلکو سره خبرې وکړې، هغوی وویل چې بمباري د بازار په ورځ وشوه او هغه مهال په سیمه کې هېڅ طالب نه ؤ.

که څه هم ولسمشر له تړون او د هغو له پایلو خوښ نه ؤ بیا یې هم د می په ۲۴ مه د ولسي جرګې له رییس او یو شمېر غړیو سره غونډه جوړه کړه. غونډې ته هغه وکیلان را غوښتل شوي وو چې په پارلمان کې د تړون له

تصویب سره مخالف وو، مولوي شهزاده شاهد، عبدالستار خواصي، حاجي الماس زاهد، مولوي حنفي، عبدالطيف پDRAM، عالمي بلخي او شيخ غفاري په دې غونډه کې حاضر وو. په ولسي جرگه کې له امريکا سره د اوږد مهاله ستراتيژيکو اړيکو تړون تصویب د يو شمېر وکيلانو د مخالفت له امله ځنډېدلی ؤ. ولسمشر يادو وکيلانو ته وويل چې دغه تړون يې پر ځان د ډېر فشار راوستلو په پايله کې لاسليک کړی دی، نوموړي د سيمې د هېوادونو له يو شمېر مشرانو سره د ليدنو يادونه وکړه وې ويل چې د امريکايانو د کړو وړو په باب مې له هغوی سره خپلې اندېښنې يادې کړې خو لکه چې لازمه وه د سيمې د هېوادونو ملاتړ مې تر لاسه نکړای شو، ځکه يې په نه زړه له امريکا سره ستراتيژيک تړون لاسليک کړ. هغه زياته کړه چې نه غواړي داسې وانگېرل شي چې له يوه پلوه تړون لاسليکوي او بل لوري ته په پارلمان کې د هغو د تصویب مخه نيسي، په يوه بڼه يې له وکيلانو وغوښتل چې د تړون له تصویب سره مخالفت ونکړي.

په هغه سفر کې چې د جون په مياشت کې مو د شانگهای د همکاريو سازمان (SCO) په غونډه کې د گډون لپاره چين ته درلود، ولسمشر د ايران له ولسمشر «احمدي نژاد» سره په ليدو کې هڅه وکړه چې نوموړی ډاډه کړي او و يې پوهوي چې له امريکا سره د تړون په لاسليک کېدو به ايران ته د افغانستان له لوري هېڅ ډول خطر نه وي، سره له دې د ايران ولسمشر وويل: «افغانستان بايد ملکي خلک امريکايي ادو ته له نږدې کېدو لرې وساتي». په بله وينا گواښ يې وکړ چې کېدای شي نوموړې اډې د ايران له لوري تر توغندويي بريدونو لاندې راشي. په هغه ليدنه کې چې د روسيې له ولسمشر ولاديمير پوتين سره تر سره شوه ولسمشر کرزي له هغې تگلارې چې امريکا له ترهگرۍ سره د مقابلې لپاره غوره کړې وه شکايت وکړ او

يادونه يې وکړه چې د دې پايله د مذهبي توند لارې او نژادي تفرقي سبب شوې ده. نوموړي وويل: «دغه کار به سيمې ته بدې پايلې ولري او په هېڅ صورت به د ترهگرۍ د له منځه وړلو سبب نشي». ولسمشر په پاکستان کې د ترهگرۍ مرکزونو او د امريکا له لوري هغو ته د امريکا نه پاملرنې ته هم اشاره وکړه. ولاديمير پوتين د ولسمشر کرزي د خبرو په اړه د شک څرگندولو په ترڅ کې وويل: «د امريکا متحد ايالتونه به د ترهگرۍ خلاف جگړې کې د برياه په هڅه کې وي، دا به لېونتوب وي چې د هغو د پټنځايونو پر خلاف اقدام ونه کړي». ولسمشر کرزي يې په ځواب کې وويل: «...» که امريکا د برياه په تر لاسه کولو کې ده بيا راځئ چې په گډه ورسره همکاري وکړو چې بريالی شي او پاکستان ته هم ډاډ ورکړو چې د افغانستان له لوري دې د خطر احساس نه کوي او د توند لارې د پياوړي کولو هڅې دې نه کوي. روسيه او هند په دې برخه کې مهم رول تر سره کولای شي.» د پوتين ځواب دا ؤ چې روسيه له پاکستان سره د متقابل اعتماد پياوړي کولو په هڅو کې ده او د افغانستان په تړاو له هغه هېواد سره په وضاحت پر مخ درومي او د امريکا په باب يې وويل چې: «د افغانستان په تړاو له امريکا متحده ايالاتو سره له هره اړخه بشپړ توافق لرو.»

مور لا د چين په سفر کې وو چې د لوگر په برکي برک کې بمباري وشوه او ملکي وگړو ته يې د سر زيان وپراوه. ولسمشر د چين له ولسمشر «هوجن تياو» نه معذرت وغوښت او سفر يې لنډ کړ، په دې ډول مور د کنفرانس له پای ته رسېدو مخکې له بيجېنگ نه د کابل په لور را روان شو، کابل ته له رارسېدو سره د برکي برک خلک ارگ ته راوغوښتل شول چې د پېښې جريان ووايي. د هغې ورځې په مازيگر يو ځل بيا سفير رين کراکر او جنرال الن د ولسمشر دفتر ته راوغوښتل شول. او بيا د ولسمشر د نيوکو او گوانبونو

څلويښت کاله په توپان کې | ۳۹۹

لړۍ او د امريکايي جنرال د څېړنو او د داسې پېښو د نه تکرار ژمنه تکرار شول.

د جون په نيمايي کې د ايران د بهرنيو چارو وزير کابل ته راغی او په ارگ کې يې له ولسمشر سره وليدل. په دې ليدنه کې ښاغلي صالحی ته يو ځل بيا ډاډ ورکړای شو چې له امريکا سره د ستراتيژيکو اوږدمهاله همکاريو تړون په دې مانا نه دی چې د افغانستان له خاورې نه د ايران پر خلاف کار اخيستل کېږي. ولسمشر په دې برخه کې ډېر حساس ؤ، لامل يې له پاکستان سره زموږ ډېرې ستونزمنې اړيکې وې. ولسمشر نه غوښتل چې په يوه مهال له خپلو دوو گاونډيانو سره په دښمنۍ کې وي. د ايران د بهرنيو چارو وزير ظاهراً د ولسمشر کرزي ډاډگيرنې ومنلې، خو زياته يې کره چې: «(...) کله چې موږ خبرېږو چې امريکا په افغانستان کې پنځه يا شپږ لويې اډې جوړوي دا نو د طالبانو لپاره نه دي.»

د امريکايانو پرلپسې بمباريو او د هغو په پايله کې پر ملکي تلفاتو سربېره ۲۰۱۲م کال زموږ ختيځ ولايتونه په تېره کونړ د پاکستان له لوري د توغندويي او توپخانې د بريدونو شاهد ؤ. د کونړ ولايت سپين بيري چې د دغه ولايت له وکيلانو سره د اگست پر ۲۸مه ارگ ته ولسمشر ته راغلي وو، د پاکستان له بريدونو نه د شکايت په ترڅ کې يې يادونه وکړه چې له امريکا سره د ستراتيژيک تړون لاسليک کېدو ولس ته هېڅ گټه نه ده کړې او د دوی د امنيت او خونديتوب سبب نه دی شوی. د دې غونډې يوه گډونوال د سناتور روح الله حيدري په نوم ولسمشر ته وويل: «دا چې ناټو په خپلو ژمنو عمل نه کوي نو زموږ هېواد نيول شوی او اشغال شمېرل کېږي. او دا ستا (ولسمشر) مسووليت دی چې ولس له دې حالته خبر کړي.»

په هغه ویديو کنفرانس کې چې د سپټمبر پر ۲۹مه د امریکا او افغانستان د ولسمشرانو تر منځ تر سره شو ولسمشر کرزي یو ځل بیا له ستراتیژیک تړون لاسلیکولو وروسته د امنیتي وضعې له بدتر کېدو نه شکایت وکړ او دا یې د نوموړي تړون څخه د افغانانو د تمې خلاف وباله. نوموړي زیاته کړه چې افغانان نه غواړي په یوه اوږده جگړه کې رابنکېل شي بلکې د هغو د پای ته رسېدو شېبې شمېري.

نوموړي له امریکا سره د یوه ژور او ستراتیژیک بحث غوښتنه وکړه. خو اوباما په داسې حال کې چې پر کرسی یې ډډه وهلې وه او ژاولې یې ژوولې، واشنگټن ته یې د بهرنیو چارو د وزیر زلمي رسول په سفر او پر امنیتي تړون ټینګار کاوه، هغه وویل چې د امریکا تر انتخاباتو پورې یوازې ۴۰ ورځې پاتې دي، ځکه خو پر مسایلو ژور او ستراتیژیک بحث ته تیارۍ نه لري. نوموړي ژمنه وکړه چې دوې میاشتې وروسته به د مهمو مسایلو پر سر لکه د سولې پروسه، د افغانستان د پوځ پیاوړتیا او نورو مسایلو له افغان لوري سره ژورې خبرې وکړي. نوموړي زیاته کړه چې: «په افغانستان کې د کورنۍ جگړې عناصر لا پر ځای دي، وگورو چې په دې تړاو څه کولای شو.»

ولسمشر د سپټمبر په میاشت کې امریکا ته لنډ سفر درلود، تر څو هلته له پاکستان او برېتانيا هېوادونو سره په درې اړخیزه غونډه کې گډون وکړي. د ملي امنیت شورا په غونډه کې چې د سپټمبر پر ۳۰مه په گلخانه کې جوړه شوې وه ولسمشر د سفر د راپور د وړاندې کولو په ترڅ کې له اوباما سره د ویديو کنفرانس یادونه وکړه چې په هغو کې یې په هېواد کې د نا امنیو د زیاتېدو، د پاکستان د تېریو او د امریکا د ژمنو نه عملي کېدو نه خپله نا خوښي ښودلې وه. ولسمشر د خبرو په دوام وویل: «په امریکا کې زلمی خلیزاد ما ته راغی او وې ویل چې سپینې ماڼۍ ته یې وربللی وم چې په

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۰۱

ځینو مسایلو کې مشوره ورکړم، ما له هغه نه وپوښتل چې په افغانستان کې جگړې او نا امنۍ ولې زیاتې شوې دي؟

په ځواب کې یې په زړه پورې خبرې راته وکړې، د ساري په توګه دا چې جگړې او نا امنۍ ښایي د دې لپاره زیات شوي وي چې تاسو (افغانستان) مجبور شئ چې د نا امنیو له وېرې امنیتي تړون زر لاسلیک کړئ. ما په ځواب کې ورته وویل چې دا اصلاً سرچپه ده، وې ویل که داسې وي نو باید لار شم او (سپینې ماڼۍ) ته ووايم.

ولسمشر د اوباما خبرو ته هم اشاره وکړه وې ویل چې نوموړي ویل نه پر پاکستان د حملې زور لري او نه غواړي چې حاکمیت ته یې زیان ورسوي. په همدې خبرې وشوې، اسدالله خالد په خپل راپور کې وویل چې د شپږسوه کورنیو په شاوخوا کې د لالپورې پرېښودو ته اړې شوې دي. «پولیتیکل ایجنټ» یا په مومند ایجنسی کې د پاکستان سیاسي استازي خلک ورغوښتي وو او هغوی ته یې ویلي وو چې دغه ځای د پاکستان مربوط دی او ځایي اوسېدونکي یې باید پرېږدي. د ښاغلي خالد د څرګندونو له مخې پاکستانیانو غوښتل چې چچن غونډۍ لاسته راوړي.

د ملي امنیت شورا په غونډه کې چې د ملي شورا د دواړو مجلسونو د مشرانو او یو شمېر وکیلانو په ګډون د اکتوبر پر ۱۴مه په ارګ کې جوړه شوه، عبدالروف ابراهیمي له ولسمشر نه وغوښتل چې «له هغو دوستانو سره چې ستراتیژیک تړون ورسره لرو د پاکستان د ډزو او تېریو موضوع باید شریکه کړای شي، لږ تر لږه دې هغه وغندي» ولسمشر وویل: «دا کار مو کړی دی، آن چې غندلو ته حاضر نه دي،» د کورنیو چارو وزیر وویل چې په بروکسل کې یې دغه موضوع له لیون پنیټا سره یاده کړې وه، خو نوموړي په ځواب کې افغانان له جگړې منع کړي وو او په پای کې یې ویلي وو چې: «دغه

مساله اساساً په تاسو پورې اړه نه لري.» مارشال محمد قسیم فهیم په همدې غونډه کې وویل: «نن پاکستان پرونی پاکستان نه دی، پخوا له کچه گړۍ نه وړاندې نه شوای را تېرېدای اوس یې د گوندونو له برکته سرکونه تېر کړي دي او تر صفري نقطې پورې رارسېدلي دي (...).»

داسې ښکارېدل چې د پاکستان د تېریو او ټولو نا امنیو تر شا د امریکا ملاتړ او مرسته وه، یا لږ تر لږه امریکا دغه توان نه درلود چې له بهرنیو او کورنیو خطررونو څخه د افغانستان دفاع وکړي. په دواړو صورتونو کې د امنیتي تړون د لاسلیک موضوع هر واقعیت گرا او وطن دوست افغان ته په ډېره گرانه موضوع بدلېده، چې تر اقدام وړاندې یې باید پرې سل ځله فکر کړی وای.

د هغې سولې لپاره هڅې چې تر پایه په لاس رانغله

د سولې لپاره هڅې په هېواد کې په ۲۰۱۰ کې د سولې د لویې جرگې او د سولې د عالي شورا له جوړېدو سره په منظم ډول پیل شوې او د حکومت په کاري اجنډا کې یې ځای ونيو. ۲۰۱۱، ۲۰۱۲ او د ۲۰۱۳ کال یوه برخه د سولې لپاره د توندو هڅو او هاند شاهدان وو. خو له امریکا سره د امنیتي او دفاعي تړون جنجالونو سوله د حکومت له کاري لومړیتوب نه وغورځوله تر دې چې د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ د انتخاباتو په غوغا کې بشپړه هېره شوه.

د ولسمشرۍ د دوهمې دورې له پیل سره زما مشوره ولسمشر ته دا وه چې د سولې را وستل د دې دورې مهم کار ويولي. نوموړي د لوړې په مراسمو کې چې په سلامخانې ماڼۍ کې ترسره شول سوله د خپلې نوې دورې تر ټولو مهم کار وباله. زموږ مشورتي او څېړنيز مرکز هم د یوې شورا طرحه چې د سولې لپاره کار وکړي وړاندیز کړه او په لیکلې بڼه یې ولسمشر ته وړاندې کړه.

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۰۳

ولسمشر تصميم ونيو چې سولې ته درسېدو پر لارو د بحث لپاره لويه جرگه جوړه کړي. نوموړي د هغو د جوړولو چارې ډاکټر غلام فاروق وردگ ته وسپارلې. نوموړي د ولسمشر د هدايت له مخې د لويې جرگې اړوند اسناد د لوستلو او پر هغو د نظر ورکولو لپاره زما کور ته راوړل ځکه چې په دغه کال ما حکومتي دنده نه درلوده. جرگه په ۲۰۱۰ کال، په دقيق ډول د ۱۳۸۹ لمريز کال د غبرگولي پر ۱۲ مه د لويې جرگې په مشهوره خېمه کې جوړه شوه او رياست يې استاد برهان الدين رباني پر غاړه واخيست. امريکايانو د هرې جرگې په څېر له دې جرگې سره هم مخالف وو. ولسمشر چې د امريکايانو له دغه دايمي عادت څخه خبر ؤ په ډېر دقت يې د جرگې چارې څارلې.

په کومه ورځ چې لويې جرگې خپل کار پيل کړ، ښاغلي وردگ له يو څه انتظار وروسته چې مور د جرگې غړي يې په لامل نه پوهېدو اعلان وکړ چې امنيتي ادارو ده ته خبر ورکړی چې د جرگې جوړېدو ځای تر خطر لاندې دی. ځکه يې له ټولو وغوښتل چې له خيمې ووځي. ټول غړي په آرامۍ او درنښت بېله دې چې وارخطا شي له خيمې را ووتل، له نېکه مرغه کومه پېښه ونه شوه، د هغې ورځې په ماښام د کورنيو چارو وزير محمد حنيف اتمر او د ملي امنيت عمومي رييس امر الله صالح د رسنيو له لارې خپلې استعفاوې اعلان کړې.

پېښه داسې وه چې د کورنيو چارو وزير له انټرکانټيننټل هوټل څخه ښاغلي وردگ ته تېلفون کړی و چې گواکي يو ځانمرگی بريدگر د جرگې د غړيو په منځ کې خېمې ته ننوتلی دی او هره شېبه د دې امکان شته چې ځان د هغوی په منځ کې والوزوي، ښاغلي وردگ ولسمشر له دې پېښې خبر کړ او پرېکړه وشوه چې د جرگې غړي له خېمې را ووزي.

وروسته وليدل شول چې دغه خبر رښتيا نه ؤ او موخه يوازې د جرگې گډوډول وو. ولسمشر د کورنيو چارو وزير او د ملي امنيت رييس هم په دې توطيه کې چې د نوموړي په اند د بهرنيانو له لوري جوړه شوې وه شريک و بلل او له هغوی يې وغوښتل چې استعفاوې ورکړي. جرگې د کار په پای کې ولسمشر ته «د سولې عالي شورا» جوړولو وړانديز وکړ. هم د لويې جرگې او هم د سولې عالي شورا رياست د جهادي مشرانو لکه حضرت صبغت الله مجددي، پير سيد احمد گيلاني او استاد برهان الدين رباني تر منځ په جنجالي موضوع بدل شوی ؤ. ښاغلي گيلاني هغه مهال ځان د سولې عالي شورا د بلا تنازع مشر په توگه گانه چې ولسمشر هم سعودي عربستان ته د يو سفر پر مهال د هغه هېواد پاچا ته د داسې يوې شورا د جوړولو په باب چې مشري به يې ښاغلي گيلاني کوي يادونه کړې وه، ښاغلي مجددي چې پخوا يې هم د هغه کمپسيون د مشرۍ مسووليت پر اوږه ؤ چې د وسله والو جنگياليو د بيا ادغام لپاره يې فعاليت کاوه ځان يې د دې شورا د مشرتابه حقدار باله، خو ولسمشر فکر کاوه چې د استاد رباني مشر کېدل به د سولې د پروسې په گټه وي. ځکه چې نوموړي په تېرو وختونو کې د هغه مقاومت مشري کوله چې د طالبانو او د دوی د حکومت پر خلاف ؤ.

حضرت صاحب به تل پر دې ناخوښي ښودله چې ولسمشر نه ؤ پرېښی نوموړی د سولې د عالي شورا رييس شي، په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د می پر ۲۶مه په گلخانې ماڼۍ کې د ولسمشر په دفتر کې وه او استاد رباني او حضرت مجددي هم په کې گډون کړی ؤ، ولسمشر وويل: «حضرت صاحب دې په هېواد کې د قومي لانجو د حل کار پر مخ بوزي» ښاغلي مجددي په ډېره ناخوښۍ ورته وويل چې د سولې د عالي شورا

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۰۵

رياست يې په خوبه نه بلکې په خپگان پرېښی دی. ولسمشر د ده د رضا کولو په دود وويل چې د هغې لويې جرگې رياست به تا ته وسپارم چې له امريکا سره د ستراتيژيک تړون په تړاو جوړېږي. پير صاحب هم په دې برخه کې له ولسمشر نه خپه ؤ، هر ځل به چې زه د هغه ليدو ته ور تلم ناشونې وه چې په دې تړاو د ولسمشر د وعده خلافی يادونه ونه کړي چې په دې برخه کې يې ورسره کړې وه.

د افغانستان سوله له امريکا او پاکستان سره برمه

د افغانستان د سولې بهير د پاکستان او امريکا د هېوادونو له اړيکو سره تړاو درلود. ولسمشر يو وخت ويلي وو چې د افغانستان د سولې کيلي له دې دوو هېوادونو سره ده چې همداسې وه هم. په دوهم گام کې د برېتانيا شاهي هېواد په دې برخه کې مهم رول لوباوه. د سولې عالي شورا له دارالانشا سره د همکارۍ مسوليت او د هغو د بودجې تنظيم د دغه هېواد په واک کې و. په دې پلمه چې د طالبانو جنگيالي ادرس نه لري امريکايانو او انگليسانو د سولې هڅو ته تر ډېره استخباراتي رنګ ورکړی ؤ. محمد معصوم ستانکزی چې د سولې د دارالانشا رييس ؤ په همدې بڼه کار کاوه او د دوی د اعتماد وړ کس ؤ.

ولسمشر چې په خپل کاري پلان کې د سولې مساله مهمه اعلان کړه امريکايانو هم پر دې تمرکز زيات کړ. هغوی دوې بېلې برخې د سولې په چارو کې را منځته کړې. چې يوه يې «ملي پخلاينه» او بله يې «بيا ادغام» و بلله. دارالانشا ډېرې زياتې پيسې په دې دوو برخو په ځانگړې توگه په بيا ادغام کې ولگولې چې ټول حساب کتاب يې د انگليسانو په لاس کې ؤ. له بيله معلومه وه چې دغه پروگرام معقوليت نه لري، ځکه چې له دې لارې

گواکي هغه طالبان چې په جبهو کې جنگېري د پيسو په ورکولو سره عادي ژوندانه ته را ستونل کېږي. او بېلابېل مهارتونه لکه د کلچو پخول، د تسبو جوړول او نور دوی ته ور زده کول کېدل. تر څو بالاخره پر خپلو پښو ودرېږي او عادي کاروبار ځان ته پيدا کړي.

ولسمشر کرزي تر ۲۰۱۰ کال مخکې هم سولې ته د رسېدو په تمه لويه جرگه د «منطقوي امن جرگه» په نوم را بللې وه. په هغه جرگه کې زياتره د پښتونخواه او بلوچستان پښتانه د ډېورنډ د دې لوري له افغانانو سره را ټول شوي وو. د دې جرگې مشري د بهرنيو چارو د پخواني وزير ډاکتر عبدالله پر اوږو وه. د جرگې د پای په مراسمو کې د پاکستان پوځي مشر پرويز مشرف ډېر په نه زړه گډون وکړ. هغه وېره چې اسلام اباد د دې جرگې له ترکيبه درلوده د دې سبب شوه چې جرگه بې پایلې شي. څو کاله وروسته کله چې حامد کرزی له ولسمشرۍ نه تقاعد شوی ؤ د پاکستان يوه پښتانه سفير د يوې غونډې د جريان کيسه ورته وکړه چې په هغو کې جنرال پروېز مشرف خپلو سفيرانو ته په خطاب کې د امريکا له ولسمشر بوش سره د يوې ټيلفوني اړيکې څخه پرده پورته کړې وه. په هغه ټيلفوني اړيکه کې مشرف بوش ته ويلې وو چې: «زموږ په سيمه کې پښتانه د شر سرچينه دي، تاسو يې هغه لوري ته له منځه یوسئ، موږ به يې دې لوري ته». له دغه ډول فکري تگلارې سره دا ډېره ساده گي وه چې له جنرال مشرف نه دا هيله وشي چې د منطقوي امن جرگې ته د بریا فرصت ورکړي.

زيات شمېر درې اړخيزې ناستې چې يو لوری به يې پاکستان ؤ، له مختلفو هېوادونو سره يوه بله هغه لاره وه چې افغانستان سولې ته د لاسرسي په تمه هغو ته لاس اچولی ؤ. د افغانستان، امريکا او پاکستان درې اړخيزې خبرې، د افغانستان، ترکيې او پاکستان درې اړخيزې ناستې، د افغانستان، برېتانيا او

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۰۷

پاکستان تر منځ درې اړخیزې خبرې، د ایران، افغانستان او پاکستان درې اړخیزې ناستې، د افغانستان، تاجکستان او پاکستان درې اړخیزې خبرې. د چین، پاکستان او افغانستان درې اړخیزې ناستې... په دې منځ کې هغه خبرې چې د امریکا او بریتانیا په ګډون جوړې شوې خاص ارزښت یې درلود.

ولسمشر د سعودي عربستان رول ته د سولې په برخه کې ډېر ارزښت ورکاوه. نوموړي د لیکونو په استولو د پیغامونو په استولو او نېغ په نېغه اړیکو کې بیا بیا د سعودي عربستان له پاچا ملک عبدالله څخه وغوښتل چې په دې برخه کې له خپل نفوذ څخه کار واخلي. نوموړي د استخباراتي څانګې د یوه مامور په لېرلو سره په افغانستان کې د سولې د راوستلو په باب خپل نیک نیت وښود. وروسته یې «شهزاده مقرن» په دې کار و ګوماره، خو تر پایه کومه پایله را و نه وتله، ولسمشر په دې باور ؤ چې د سعودي عربستان د سولې هڅې د امریکا متحده ایالاتو له لوري سبوتاژ کېږي.

کابل ته د سید یوسف رضا گیلاني مهم سفر

د ۲۰۱۱ کال د اپرېل پر ۱۶ مه د پاکستان د صدراعظم سید یوسف رضا گیلاني په مشرۍ یو لوی پلاوی په درې الوتکو کې کابل ته راغی. د پاکستان د پوځ لوی درستیز او د ISI مشر هم په دې سفر کې د خپل صدراعظم ملګرتیا کوله.

له غرمې مخکې د گلخانې ماڼۍ د کابینې په اطاق کې خبرې پیل شوې. په پیل کې ولسمشر پاکستاني پلاوي ته ښه راغلاست ووايه. وروسته بیا د پاکستان صدراعظم د کاغذ له مخې خپلې خبرې پیل کړې وې ویل: «مننه چې ما ته مو بلنه را کړه، دا افغانستان ته زما دوهم سفر دی (...). کابل یو ځل

بيا د نړۍ د پاملرنې په مرکز بدل شوی دی (...). مور د سولې په برخه کې د سولې د عالي شورا او د پارلمان د ميکانيزم وړاندیز منو، د دوه اړخيز کمپيون کچه به لوړه کړو او زموږ له لوري به يې مشري زه شخصاً پر خپله غاړه واخلم. مور له امريکا متحده ايالاتو سره ښې اړيکې غواړو خو هغوی له يوه پلوه د سولې غږ اوچتوي او له بله پلوه هغو ته شرطونه ټاکي. د هغوی دريځ روښانه نه دی، خو په سيمه کې د امريکا اوږد مهاله شتون مور ته ستونزې جوړوي. ما د برېتانيا له صدراعظم سره ناسته درلوده هغوی د افغانستان د سولې لپاره يو سند چمتو کړی دی، د افغانستان د سولې په پروسه کې بايد له نورو گاونډيو سره هم مشوره وشي. مارک گروسمن د می په مياشت کې اسلام اباد ته راځي مور بايد د هغه په تړاو گډ دريځ ولرو. انگليسانو پر دې خبرې کړې چې په ترکيه کې طالبانو ته د نمايندگۍ دفتر ورکړي (...). مور بايد خپلمنځي لانجې په خپله حل کړو، مور يو خپلواک او متحد افغانستان غواړو. لوېديځ اقتصادي ستونزې لري ځکه خو نشي کولای چې په ريښتيني ډول له مور سره مرسته وکړي، د ساري په توگه تر اوسه يې په سرحدي سيمو کې هېڅ ډول د بيا رغاونې کار نه دی کړی، نو راځئ خپلې اړيکې په ټولو اړخونو په ځانگړې توگه په اقتصادي برخه کې له چين سره پياوړې کړو...»

دا لومړی ځل ؤ چې پاکستانيانو په دومره صراحت تفصيلي خبرې کولې او خپل دريځ يې د کاغذ پر مخ د تدوين شوې تگلارې په توگه افغان لوري ته ورکوله، په ځانگړې توگه چې په هغو کې نوي مهم ټکي لکه چين ته نژدې کېدل او د امريکا په ارادو د شک څرگندول ځای شوي وو.

دغه خبرې حامد کرزي ته ډېرې په زړه پورې وې او د پاکستان له صدراعظم نه يې وغوښتل چې د څو د قيقو لپاره وقفه را ولو او هر لوری

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۰۹

پخپلو کې مشورې سره شريکې کړي. مور افغاني پلاوی د ولسمشر کاري دفتر ته ولاړو او مشوره مو سره شريکه کړه. ولسمشر ډېره لېوالتيا درلوده او د ښاغلي گيلاني څرگندونې يې د پاکستان د پوځي چارواکيو په مخکې د دې هېواد په نظر کې د اساسي بدلون نښه گڼله.

له پينځلس دقيقو وروسته بېرته د کابينې اطاق ته راغلو او خبرو ته مو دوام ورکړ. ولسمشر د ښاغلي گيلاني د خبرو په ځواب کې وويل چې هغه څه چې دوی يې هيله درلوده د ښاغلي گيلاني په خبرو کې يې واورېدل او دا يې د هغه هېواد د نښه نيت نښه و بلله.

ولسمشر د پاکستان د صدراعظم د خبرو په تاييد وويل د دواړو هېوادونو د پېښو او د هغو په شا وخوا کې ډېر د پوښتلو وړ ټکي شته دي چې د هغو د بدو اغېزو د مخنيوي لپاره بايد لازم تدابير و سنجول شي. ولسمشر د دواړو هېوادونو تر منځ د مشترک کمېسيون د کچې لوړول تاييد کړل او دا يې اعلان کړل چې له افغان لوري به د پلاوي مشري شخصاً دې پخپله غاړه واخلي. نوموړي له امريکا سره د ملکي تلفاتو او سيمه ايزو اهدافو په باب اختلافونو ته په اشارې وويل چې د افغانستان د سولې په باب، ترکيه، سعودي عربستان او برېتانيا مهم رول لوبولای شي او زياته يې کړه چې د سيمې په کچه هندوستان هم بايد په پام کې ونيول شي.

د ISI مشر احمد شجاع پاشا په افغانستان کې سوله د پاکستان په گټه و بلله او هغه يې د خپل هېواد د ثبات لپاره ضروري وبلله، د ماليې وزير احدي د افغاني سوداگرو د شپږ زره کانتينرونو په باب شکايت وکړ چې د پاکستان په بندرونو کې بند دي، ښاغلي گيلاني د هغو د حل ژمنه وکړه او د ديمرج د معافولو خبره يې وکړه. د ډاکتر اشرف غني احمدزي د دې پوښتنې په ځواب کې چې سولې ته د رسېدو لاره به څرنگه وي د پاکستان د بهرنيو

چارو وزارت معین وویل چې امریکا پخپله له طالبانو سره پټې خبرې کوي. نوموړي هیله ښکاره کړه چې په ستراتیژیکو مسایلو کې د افغانستان، پاکستان او امریکا درې واړو هېوادونو تر منځ وضاحت را منځته شي. غونډه د دواړو لوریو د خوښۍ په فضا کې پای ته ورسېده. په پای کې سید یوسف رضا گیلاني هغه کاغذ چې په پیل کې یې ولوست ولسمشر کرزي ته د خپل هېواد د رسمي سیاست د سند په توګه وسپاره. د هغه کاغذ ارزښت ته په پام او دا چې امریکایان به پرې حساسیت وښيي ولسمشر هغه ما ته وسپاره او ټینګار یې وکړ چې د درېیم کس لاس ته ور نشي. دې کار زموږ په ټیم کې ځینې کسان خپه کړل او پر همدې نسبت له پاکستان سره زما د دوستۍ په تړاو تبلیغات هم پیل شول.

په همدغه ورځ لومړی د فرانسې سفیر او وروسته بیا د امریکا د سفیر مرستیال زما دفتر ته راغلل. د امریکا د سفیر مرستیال را ته وویل چې د دوی هېواد دې ته چمتو دی چې زما له دفتر سره مرسته وکړي. نوموړي زیاته کړه چې پاکستان باید په خپله خاوره کې د ترهګرو پټنځایونه له منځه یوسي. هغه د پاکستان د صدراعظم خبرو ته په اشارې چې څو ساعته وړاندې یې په خبري کنفرانس کې کړې وې وویل چې پاکستانیان د ترهګرۍ خلاف زموږ له مبارزې، د بې پیلوټه الوتکو له بریدونو او د CIA له عملیاتو خوشاله نه دي. نوموړي زیاته کړه چې د افغانستان او پاکستان لپاره د امریکا د ځانګړي استازي ښاغلي ګروسمن د ماموریت اصلي برخه د سولې راوستل او د سیمه ییزو همکاريو پیاوړي کول دي. خو داسې سوله چې رهبري یې د افغانانو په لاس کې وي. نوموړي وویل چې په المان او قطر کې د دوی او طالبانو تر منځ لیدنې شوې دي.

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۱۱

سبا ته د ملي امنيت شورا غونډه جوړه شوه، ولسمشر له پاکستانيانو سره د خبرو د جريان راپور غونډې ته واوراوه، د غونډې په دوهمه برخه کې چې د ناټو له بهرنيانو سره يې دوام و موند د امريکا سفير د هغه هېواد د کانگرس د رييس او نورو غړيو د سفر خبر ورکړ.

کابل ته د پاکستان د صدراعظم او ورسره پلاوي له هيلې پاروونکي سفره دوې ورځې وروسته، د ملي دفاع وزارت د ودانۍ دننه په هغه دهليز کې چې د وزير او لوی درستيز دفترونه پکې وو د يوه ځانمرگي بريدگر لخوا لويه چاودنه وشوه. دغه چاودنه د افغان حکومت پر حيثيت لوی گوزار ؤ. ټولو د شرم احساس کاوه ځکه چې د افغانستان د دفاعي ځواکونو زړه په نښه شوی ؤ. له پېښې څو ساعته وروسته لوی درستيز شېر محمد کريمي د ولسمشر دفتر ته راغی او له عسکري رسم تعظيم وروسته يې وويل: «خدای تعالی رحم وکړ چې زه وژغورل شوم ځکه چې چاودنه زما دفتر ته نژدې وه» دې پېښې ولسمشر ډېر نا آرامه کړی ؤ، بيا بيا يې د سمدستي پلټنو او پايلو غوښتنه کوله.

د ملي دفاع وزير او د ملي امنيت لوی رييس د اپرېل پر ۲۴ مه د ملي امنيت شورا غونډې ته د خپلو پلټنو راپور وړاندې کړ. دوی وويل چې ځانمرگي بريدگر ځوان د پکتیکا ولايت اصلي اوسېدونکی او له لندن نه کابل ته راغلی ؤ. د راپور پر اساس، دغه ځوان د بريد پر مهال کاوبای پطلون اغوستی ؤ او ږيره يې خريپلې وه. هغه اکوړه خټک ته هم تللی ؤ او له کورنۍ سره يې لږ اړيکې درلودې. دوی وويل چې نوموړی د سهار په شپږ نيمو بجو د وزارت ودانۍ ته ننوتلی ؤ، ولسمشر وويل چې دغه راپور د ده د قناعت وړ نه دی.

کابل ته د امریکایي چارواکیو د پرلپسې سفرونو په لړ کې د پارلماني پلاوي پر سفر سربېره لوی درستیز مایک مولن او د امریکا ځانگړي استازي مارک گروسمن هم ځانونه کابل ته را ورسول.

جنرال مولن په هغه ناسته کې چې له ولسمشر کرزي سره یې د اپریل په ۲۱ مه درلوده د انتقال د پروسې او د شپنيو عملیاتو پر سر تر بحث وروسته له جنرال کیاني سره د لیدو کیسه وکړه، نوموړي د خپلو خبرو په یوه برخه کې وویل: «تاسو باید و پوهیږئ چې چین ډېره مرسته نشي درسره کولای».

د امریکا ځانگړی استازی مارک گروسمن پخوا تر دې چې اسلام اباد ته لاړ شي او د جاوېد لودین او سلمان بشیر سره د بهرنیو چارو وزارت د معینانو په درې اړخیزه ناسته کې گډون وکړي. د اپریل په (۳۰) مه یې په کابل کې له ولسمشر سره ولیدل. د خبرو اچنل یې د سولې پروسه او د ستراتیژیکې ملگرتیا تړون ؤ. نوموړي په پیل کې ولسمشر ته د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت د معین د سفر یادونه وکړه، چې گواکي هغه له دې نه انکار کاوه چې د دوی صدراعظم افغانستان ته د سفر پر مهال چین ته د دواړو هېوادونو د مخې اړولو خبره کړې ده. نوموړي وویل چې څو ورځې وروسته به د طالبانو له استازي طیب آغا سره وگوري. د هغه کنفرانس په اړه چې په پام کې وه په بن کې جوړ شي بناغلي گروسمن وویل: «دا غوره ده چې تاسو د سیمې له هېوادونو سره د افغانستان د ثبات په باب په داسې حال کې توافق ته ورسېږئ چې له طالبانو سره مو هم خبرې کړې وي او بیا ټول د بن په کنفرانس کې را ټول شو». نوموړي ژمنه وکړه چې پاکستانیانو ته به ووايي چې که لازمه وي چې طالبانو ته نمایندگي په نظر کې ونیول شي نو غوره به دا وي چې د افغانستان د ولسمشر د غوښتنې سره سم یې دفتر په افغانستان کې وي.

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۱۳

دا هغه مهال ؤ چې له طالبانو سره د امریکایانو اړیکې علني شوې وې او د هغوی لپاره په یوه بهرني هېواد کې د دفتر د پرانیستلو خبرې مطرح شوې وې. ولسمشر چې د دوی ورځې مخکې په افغانستان کې د روسیې له ځانگړي استازي ضمیر کابلوف څخه د امریکا او افغانستان تر منځ د ستراتیژیکو اړیکو د تړون د لاسلیک په باب د خپل هېواد د اندېښنې خبرې اورېدلې وې مارک گروسمن ته یې وویل: «مور له پاکستان سره ډېر مخالفتونه لرو، خو د دوی له همکارۍ پرته سوله ناشونې ده (...). همدارنگه له تاسو سره هم سوله او ستراتیژیکه ملگرتیا سره تړاو لري. په داسې صورت کې چې مور له تاسو سره ستراتیژیکه ملگرتیا ولرو د نورو دښمني او مخالفت به اخلو، ځکه خو له سولې پرته، ستراتیژیک تړون له تاسو سره مور ته ممکن نه دی». ولسمشر د پاکستان د دریځ بدلون او په افغانستان کې د سولې په راوستلو کې د هغه هېواد د همکارۍ په باب هیله مندي له ټولو اړخونو سره د هندوستان په شمول چې د هغه هېواد صدراعظم د می په میاشت کې کابل ته سفر درلود شریکه کړه.

د پاکستان د بهرنیو چارو د وزارت معین سلمان بشیر د می په ۲۳ مه له ولسمشر کرزي سره د لیدنې پر مهال د خپل صدراعظم پیغام هغه ته ورساوه چې له افغانستان سره د همکارۍ ځواکمنه اراده لري. ښاغلي گیلاني ولسمشر ته بلنه ورکړې وه چې اسلام اباد ته سفر وکړي. همدغه مهال سلمان بشیر د خپلو خبرو په لړ کې وویل: «د پاکستان صدراعظم هغه څه چې وروسته له چین سره د خاصو اړیکو تعبیر ترې وشو نه وو ویلي، بلکې د امریکا د سیاست د وضاحت غوښتونکی ؤ».

د سلمان بشیر اشاره د ولسمشر کرزي خبرو ته وه چې بیا بیا به یې د یوسف رضا گیلاني د وړاندیز یادونه کوله چې افغانستان او پاکستان د چین لوري

ته مخه واړوي. پخوا تر دې چې پاکستان ته سفر وكړو هم ولسمشر اوباما او هم مارک گروسمن له ولسمشر كرزى سره د وډيو كنفرانس له لارې خبرې وكړې. د اوباما خبرې د سولې په تړاو د ده په غوښتنه يوازې له ولسمشر كرزى سره د نورو له حضور پرته وې. مارک گروسمن پر پاکستان د فشار په راوړلو ټينگار كاوه ويل يې چې اسلام اباد بايد د حقاني شبكې پر خلاف عملي اقدامات وكړي. نوموړي په رسنيو كې د امريكا او طالبانو تر منځ د اړيكو د افشا د يادونې په لړ كې هيله وكړه چې تر دې وروسته محرم وساتل شي.

په هغه سفر كې چې د جون په لسمه مو اسلام اباد ته درلود د حكومت پر غړيو سربېره د سولې عالي شورا رييس استاد برهان الدين رباني هم ؤ. استاد رباني په هغه ليدنه كې چې له دواړو اړخونو د گوتو په شمار كسان پكې شامل وو له پاكستانيانو و غوښتل چې د سولې په را وستلو كې او له طالبانو سره د مخامخ خبرو لپاره د زمينې په برابرولو كې بېره وكړي. ولسمشر كرزى له معمول سره سم د طالبانو د يوه مشر ملا عبدالغني برادر پر خوشي كولو ټينگار كړى و چې له پاكستانيانو سره بندي ؤ. پاكستانيانو ژمنه كړې وه چې له افغان دولت او سولې له عالي شورا سره نېغ په نېغه د سولې د خبرو موضوع به د سولې له پلوي طالبانو او ملا برادر سره شريكه كړي. احمد شجاع پاشا د ISI مشر دا يادونه هم كړې وه چې ملا برادر د CIA د راپور پر اساس د گډو عملياتو په ترڅ كې نيول شوى دى. ملا عبدالغني برادر تر هغه وروسته په كراچۍ كې نيول شوى چې د سولې د را وستلو لپاره يې له حامد كرزى سره اړيكې ټينگې كړې وې.

د دواړو هېوادونو د پلاويو تر منځ په خبرو كې د پاكستان د كورنيو چارو وزير رحمان ملك په كونړ كې د ملا فضل الله د شتون او د افغانستان په

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۱۵

خاوره کې د پاکستانی ټپي طالبانو له درملنې شکایت وکړ، ولسمشر کرزي د نوموړي ادعا رد نه کړه خو پر دې یې ټینګار وکړ چې د را منځته شوي توت وضعیت د له منځه وړو لپاره باید په ګډه کار وشي او په پای کې یې وویل: «په پښتو کې متل دی چې وايي: مه کوه په چا چې و به شي په تا» په دې ډول یې د دې وضعیت پر په پاکستانی لوري وړ واچوله.

د دفاع وزارت د پېښې په څېر ځانمرګي بریدونه، د کونړ او ننگرهار پر یو شمېر سیمو د درنې توپخانې او توغندیو ډزې هغه مسالې وې چې د کابل په سیاسي او رسنیزو کړیو کې یې د پاکستان پر خلاف تبلیغاتو ته زمینه برابروله. امریکایي چارواکیو هم په خپل نوبت د حقاني شبکې پر خلاف د پاکستان د عملي اقداماتو پر اړتیا ټینګار کاوه او ویل یې چې پاکستان یې مشران ووژني او یا یې لږ تر لږه بنديان کړي. پر همدې اساس ولسمشر سلمان بشیر ته چې کابل ته راغلی ؤ په جدي لهجه وویل چې پر کونړ ډزې بندي کړئ او له طالبانو سره د مخامخ خبرو زمینه برابره کړئ. ولسمشر اندېښنه درلوده چې دغه را منځته شوي ټول جریانات به د افغانستان او پاکستان اړیکو ته زیان ورسوي. بل لوري ته پاکستانیانو هم په کونړ کې د ملا فضل الله او د هغه د وسله والو کسانو له شتون نه شکایت کاوه. سلمان بشیر په همدې لیدنه کې وویل چې له دوو کلونو راهیسې زموږ حکومت په کونړ کې امریکایانو ته د پاکستان ضد جنګیالیو یادونه کوي خو هغوی په دې برخه کې هېڅ عملي اقدام نه کوي. نوموړي یادې سیمې ته د شکمنو هلیکوپترو د تګ را تګ خبره هم وکړه.

د اګست پر ۲۱ مه سناتور «کارل لوین» له ولسمشر سره په لیدنه کې له نوموړي وپوښتل چې افغان ولس پر کونړ د پاکستانی توپخانې او توغندیو بریدونو په غبرګون کې ولې ورته ځواب نه ورکوي؟ ولسمشر یې په ځواب

کې وويل افغانستان پر هغو وسلو چې په لاس کې يې لري د پاکستان د پوځ مرکزونه نشي وپشتلای، په داسې حال کې چې په نژدې سيمو کې يانې ډېورنډ کرښې ته نژدې «زمور خلک ژوند کوي، که تاسو له مور سره مرسته وکړئ چې د دوی پر زړه د گوزار لاسرسی پيدا کړو له ورته عمل نه به ډډه ونه کړو».

د ولسمشر يوه همېشني غوښتنه چې له پاکستان يې کوله دا وه چې د دوی صدراعظم اعلاميه ورکړي او له طالبانو وغواړي چې د افغانستان د سولې په پروسه کې ور شامل شي. هغو پېښو چې يو پر بل پسې راغلې د سولې پروسه ډېره پېچلې کړه، له دې جملې څخه پر استاد برهان الدين رباني او احمد ولي کرزي وژونکي بريدونه د ځانگړي اهميت لرونکي وو. د سولې د هڅو په بهير کې، يوه ورځ له غرمې وروسته چې زه معمولاً د خپل کار په دفتر کې وم د ولسي جرگې وکيلې مېرمن هما سلطاني په تيلفوني اړيکه را ته وويل چې غواړي په عاجله توگه له ولسمشر سره وگوري، ځکه چې مهم پيغام ورته لري. په ځواب کې مې ورته وويل چې هر پيغام وي ما ته يې ووايه، خو نوموړې له ولسمشر سره په ليدو ټينگار کاوه وې ويل چې غواړي پخپله پيغام ولسمشر ته ورسوي. له ډېر ټينگار وروسته ولسمشر وخت ورسره و ټاکه. مېرمن سلطاني له يوه بل تن سره چې «حاجي عبدالصير» د کندز اوسېدونکې يې معرفي کړ يو ځای له ولسمشر سره ځانگړی مجلس وکړ. له يو ساعت تېريدو وروسته ولسمشر زه او انجنير ابراهيم سپين زاده خپل دفتر ته ور وغوښتو او د هغو دوو تنو په مخ کې يې موضوع را ته وويله. هغو دوو تنو ويلي وو چې ملا عمر د طالبانو مشر کابل ته نژدې راغلی دی او غواړي د سولې له بهير سره يو ځای شي. د دوی په وينا په داسې صورت کې چې ولسمشر د يوه مطبوعاتي کنفرانس له لارې له نوموړي سره د خبرو

څلويښت کاله په توپان کې | ٤١٧

اترو چمتو والی اعلان کړي او په ارگ کې د هغه هر کلی وکړي، نو د طالبانو مشر به را و وزي او د سولې له بهير سره به ملگری شي.

ولسمشر په دې مساله کې زما او سپين زاده نظر وغوښت، مور دواړو د دغو څرگندونو په رښتيا والي شک وښود. د مېرمن سلطاني او حاجي بصير اړيکې ورځ تر بلې زياتېدې، هغوی څو ځله له ولسمشر سره نورې ليدنې هم وکړې او گواښ يې کاوه چې ولسمشر د (طالبانو د مشر) وړانديز ته د ځواب نه ورکولو په سبب د جگړې او وينې تويونې د دوام سبب دی او تاريخي مسووليت به يې پر اوږه وي. بالاخره مور پرېکړه وکړه چې له هغوی وغواړو چې پر هغه کاغذ چې مور يې ور سپارو د ملا عمر اخوند لاسليک را وړي. هغوی ومنله، ما د رياست دفتر ځانگړې پاڼه ور وسپارله. څو ورځې وروسته يې څو کرښې چې گواکي د طالبانو د مشر له لوري ليکل شوې دي راوړې. مور مولوي وکيل احمد متوکل چې په پيل کې د ملا عمر د دفتر مسوول او وروسته د بهرنيو چارو وزير ؤ ارگ ته را وغوښت. د ليکنې متن مو پټ کړ او لاسليک مو ور وښود ترې و مو پوښتل چې آيا دغه لاسليک د طالبانو د مشر دی؟ د نوموړي ځواب منفي ؤ. تر هغه وروسته پر دې باوري شوو چې هغه څه چې هما سلطاني او حاجي عبدالبصير يې کيسه کوي رښتيا نه دي او له هغوی مو معذرت و غوښت. مېرمن سلطاني په دې جريان کې له بېلا بېلو لارو ما ته گواښونکي پيغامونه را واستول، داسې پيغامونه چې گواکي د طالبانو له لوري دي چې زه يې په مخ کې خنډ يم او ولسمشر ته غلطې مشورې ورکوم.

نوموړې زمور له لوري د رد ځواب تر اورېدو وروسته مساله په رسنيو او پارلمان کې مطرح کړه، تر دې چې ادعا يې وکړه چې ملا محمد عمر مجاهد د دې په کور کې اوسېږي او د ولسمشر د ځواب انتظار کوي.

همدغه مهال مور ته داسې راپورنه را ورسېدل چې امريکايان د هېواد په شمال کې سخت فعال دي له بانفوذ کسانو او پخوانيو جهادي قوماندانانو سره د فدرالېزم او پارلماني نظام مسالې مطرح کوي. همدارنگه غريانو مور ته وړانديز کړی ؤ چې د بن په کنفرانس کې چې بايد د دسمبر په مياشت کې جوړ شوی وای د طالبانو او ډاکتر عبدالله مستقل حضور ومنو. هغوی له ځينو کسانو سره په خصوصي ناستو کې طالبانو ته د ځينو عدلي او قضايي ادارو د سپارلو خبره کړې وه چې بايد د بن په کنفرانس کې پر هغو پرېکړه شوې وای.

امريکا او انگليسانو له بېلا بېلو لارو هڅې کولې چې ولسمشر د سولې د پروسې په تېره د بيا ادغام د پروسې د بريا په باب د رسنيو په مخکې خبرې وکړي په داسې حال کې چې مور د سر په سترگو ليدل چې په دې برخه کې عملاً هېڅ گام نه ؤ اخيستل شوی. د جنرال الن مرستيال څو ځلې زما دفتر ته راغی له ما نه يې هيله وکړه چې ولسمشر وهڅوم تر څو کندهار ته لاړ شي او د بيا ادغام د پروسې بريا اعلان کړي. د امريکايي ځواکونو قوماندان پخپله له ولسمشر نه همدغه غوښتنه وکړه، په داسې حال کې چې ولسمشر کندهار ته لاړ، خو د بيا ادغام د پروسې د بريا د اعلان لپاره نه، بلکې خاورو ته د خپل ورور د جنازې سپارلو ته چې پرې يې طالبانو پر غاړه اخيستې وه. د سپتمبر په مياشت کې هر کال د ملگرو ملتونو عمومي غونډه د دغه سازمان په مقر کې جوړېږي. ولسمشر تياری نيوه چې پخپله په دې غونډه کې گډون وکړي. امريکايانو وړانديز کړی ؤ چې دغه مهال له ولسمشر اوباما سره ځانگړې ناسته هم وشي.

امريکا ته له سفر نه يوه ورځ وړاندې د ملي امنيت د شورا د غونډې په دوهمه برخه کې يو شمېر بهرنيو مسولينو هم گډون درلود. جنرال الن له

څلويښت کاله په توپان کې | ٤١٩

ولسمشر وغوښتل په هغه وينا کې چې د ملگرو ملتونو په عمومي غونډه کې يې اوروې د سولې او بيا ادغام د پروسې پر اغېزمنتوب او بريا دې ټينگار وکړي.

د سپتمبر پر ١٩ مه سهار چې يوه لمړينه ورځ وه د کابل د هوايي ډگر له پوځي برخې نه مو د امريکا د دولت په (٢ Air force) (د امريکا د مرستيال ولسمشر ځانگړې الوتکه) کې د نيويارک په لور سفر پيل شو. د امريکا متحده ايالاتو سفير هم په دې سفر کې له موږ سره ملگري ؤ. له څو ساعته سفر وروسته الوتکه د بخارست په هوايي ډگر کې د تېلو د اخيستلو لپاره کيناستله. اجازه را کړل شوه چې له الوتکې ښکته شو او په آزاده فضا کې قدم ووهو. د لارې په اوږدو کې مو په ځانگړي اطاق کې د ولسمشر پر وينا کار کړی ؤ. بله ناسته مو د ايرلنډ په باراني فضا کې وه.

نيويارک ته له رسېدو سره سم په انترکانتيننتال هوټل کې ځای پر ځای شوو. هغه کسان چې زموږ د پلاوي غړي وو او په عمومي اسامبله کې يې لومړی ځل گډون کاوه بايد د ملل متحد ودانۍ ته ور غلې وای او له نومليکني وروسته يې خپل ځانگړي کارتونه ترلاسه کړي وای. ځکه زه په نيويارک کې زموږ د نمايندگي د مامورينو او د ولسمشرۍ د تشريفاتو د څانگې د همکارانو په ملتيا هلته لارم او خپل کارت مې ترلاسه کړ. بايد په بېرته مې ځان هوټل ته رسولی وای ځکه چې ځانگړی استازی مارک گروسمن او د امريکا سفير د ولسمشر ليدو ته را تلل. هوټل ته نژدې زموږ يوه همکار ته د تيلفون زنگ راغی د استاد رباني د شهادت او د محمد معصوم ستانکزي د ټپي کېدو خبر يې ورکړ. ډېر جټکه ورکونکی خبر ؤ او افغانستان يې يوې نا معلومې راتلونکې ته بڼه. استاد رباني يې ماښام مهال په خپل کور کې د ځانمرگي بريد هدف گرځولی ؤ.

هغه غبریز پیغام څو ورځې وړاندې ولسمشر ته اورول شوی ؤ چې د طالبانو یوه مشر ته منسوب ؤ او د ښاغلي ستانکزي په واسطه یې له استاد رباني سره اړیکه نیولې وه. ځانمرګي بریدګر د همدغو اړیکو په دوام د دارالانشا د رییس په واسطه د استاد رباني کور ته را وستل شوی ؤ چې له هغه سره وګوري، خو هغه د خبرو پر ځای خپل چاودېدونکي مواد چې په خولۍ کې یې ځای پر ځای کړي وو منفجر کوي او د سولې عالي شورا رییس په شهادت رسوي.

د دې خبر له رسېدو سره ولسمشر تصمیم چې خپل سفر لنډ کړي او د ملګرو ملتونو په عمومي غونډه کې ګډون ونه کړي. د بهرنیو چارو له وزیر زلمي رسول نه یې وغوښتل چې د افغانستان په استازیتوب وینا وکړي. ځانګړی استازی او د امریکا سفیر له وعدې سره سم د ولسمشر د اوسېدو ځای ته راغلل. په غمجنه فضا کې لیده کاته وشول. امریکایان زموږ له دې پرېکړې خبر شول چې سفر لنډوو. له ولسمشر او باما سره ملاقات چې په پام کې وه د سېتمبر پر ۲۱ مه ترسره شي یوه ورځ یې را وړاندې کړ. د سېتمبر پر ۲۰ مه سهار پلي هغه هوټل ته چې او باما موږ ته انتظار و، ورغلو چې له هغه سره وګورو.

ولسمشر او باما افغاني لوري ته د رامنځته شوې پېښې په اړه تسلیت ووايه او زیاته یې کړه چې د استاد رباني په له لاسه ورکولو سره چې کومه تشه را منځته شوه ډکول یې ګران دي. ولسمشر کرزي له خپګانه په ډک غبر خپلې خبرې پیل کړې او یو ځل بیا یې له بارک او باما نه وغوښتل چې دوی دې د پاکستان په اړه وضاحت ورکړي او په هغه هېواد کې دې د ترهګرو د پټنځایونو مساله جدي ونیسي. او باما له معمول سره سم په دې برخه کې تودې ژمنې وکړې. نوموړي د افغانستان د جګپوړیو شخصیتونو د فزیکي

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۲۱

ساتنې په برخه کې د حامد کرزي د غوښتنې په ځواب کې چمتووالی وښود. سره له دې چې اوباما د انتقال د پروسې په باب پوښتنې وکړې خو د نوموړي د خوښې موضوع هماغه د ستراتیژیکې همکارۍ د تړون او د دواړو هېوادونو له لوري د هغو د لاسلیک مساله وه.

د افغانستان ولسمشر یو ځل بیا د شپږو عملیاتو او د دوی د کورونو د تلاشی په بهیر کې د خلکو د حقونو له نقض نه یادونه وکړه وې ویل: «زه سیاسي لوبغاړی نه یم، زه معنوي اصول لرم (...))» ښاغلي اوباما د پاکستان له چلن د شکایت په ترڅ کې د سولې په بهیر کې د هڅو د دوام خبره وکړه وې ویل چې مېرمن کلېنتن به هغه هېواد ته واستوي. هېلري کلېنتن دې ته په اشارې چې پاکستان یو خپلواک هېواد دی له ولسمشر کرزي یې وغوښتل چې په گوته کړي چې له پاکستان سره څه ډول چلن وشي او له هغو څه وغوښتل شي.

په بېرته را ستنېدو کې امریکایانو وویل چې د دوی ځانگړې الوتکه کولای شي یوازې تر المان پورې موږ ورسوي ځکه چې د پیلوټانو ستوماني یې نه ده رفع شوې، په دې ډول موږ له المان نه تر کابل د امریکا په پوځي الوتکه کې داسې سفر وکړ چې د ټولو په څېرو د ستومانی او پرېشانی سیوري پراته وو.

مانښام کابل ته را ورسېدو او له هوایي ډگره نېغ د سردار محمد داوود خان څلور سوه بستریز روغتون ته د استاد رباني د جنازې د لیدو لپاره لاړو. سبا ته مو له بوختیاوو او اندېښنو ډکه ورځ په مخکې وه.

نیویارک ته زموږ له سفره څو ورځې وړاندې ولسمشر د سولې عالي شورا مشر خپل دفتر ته را وغوښت او د پاکستانیانو پیغام یې ور سره شریک کړ. په دې لیدنه کې ولسمشر، استاد رباني او ما حضور درلود. ولسمشر استاد ته

وويل: «د پاكستان سفير د سولې په پروسه كې د پرمختگ او ملا عبدالغني برادر سره د ليدو لپاره له مور څخه هيله كړې چې يو څوك ور معرفي كړو ستاسو په نظر بايد څوك ولاړ شي؟ استاد رباني دوه تنه معرفي كړل چې له هغو څخه يو «واحديار» ؤ، هغه ټينگار وكړ چې واحديار د سولې په عالي شورا كې د ده د اعتماد وړ كس دى. خو دا دى د استاد رباني د وژلو په پېښه كې هم واحديار تر بدگوماني لاندې راغلى ؤ او هم يو بل تن د «حميد الله» په نوم.

په داسې فضا كې چې د سولې دښمنانو دغه پروسه د پښتنو د اتحاد او يووالي پروسه بلله او امريكايانو او انگليسانو په منظم ډول زموږ د ملي يووالي د كمزوري كولو هڅې كولې د استاد رباني له لاسه وركول هغه هم د طالبانو له لوري هېواد ته لوى خطرونه متوجه كړي وو. پېژندل شوې څېرې چې ځانونه يې اپوزېسيون بلل له دې پېښې د گټې پورته كولو لپاره را ووتل او د استاد رباني په جنازه كې يې گرهانونه شلول او نارې يې وهلې. هغو كسانو چې د استاد رباني زړه ترې خوښ نه ؤ اوس يې ځانونه تر ټولو هغه ته نژدې بلل او د هغه د وينو د كسات شعارونه يې وركول.

ولسمشر ډېر په چټكۍ په كابينې كې تصويب كړه چې د استاد رباني جنازه په وزير اكبر خان غونډۍ كې خاورو ته وسپارل شي. خو كومه فضا چې د جنازې د ښخولو په مراسمو كې جوړه شوه هغه يې په مراسمو كې گډون و نكړاى شو.

هم د استاد رباني كورنۍ او هم د ولسمشر مرستيال مارشال محمد قسيم فهيم له هغه غبرگونونو سره موافق نه وو چې يو شمېر كسانو د غمرازۍ او ماتم په دود څرگندول. د نوموړي كورنۍ د وضعې په آرامولو كې مهم رول ولوباوه.

له استاد رباني وروسته د سولې برخليک او د سولې عالي شورا وضعه

که څه هم د احمد ولي کرزي او استاد رباني د ترور پېښو د سولې پر لاره په تلو کې د حامد کرزي اراده کمزورې نه کړه او نوموړي آن د خپل ورور د قبر پر سر طالبانو ته د وروڼو خطاب وکړ او سولې ته يې را وبلل خو د هېواد دننه يې د نوموړي په مخه کې ستونزې جوړې کړې.

لوی درستيز جنرال مک مولن او جيمز متيس د سپتمبر پر ۲۵ مه کابل ته راغلل او له ولسمشر سره يې په گلخانې ماڼۍ کې وکتل. ولسمشر يو ځل بيا د پاکستان او د هغو کړو وړو په تړاو چې هغه هېواد تر سره کول د امريکا د سياست د وضاحت او روښانتيا غوښتنه وکړه. د ولسمشر همېشني شکايت دا ؤ چې امريکا د ترهگرۍ له ملاتړي چې پاکستان دی او د ترهگرۍ له قرباني سره چې افغانستان دی يو ډول دوستانه اړيکې غوره کړي دي. نوموړي تل د شوروي اتحاد مثال يا دا وه چې تر پايه له نه او نو پرته د کابل د حکومت ملاتړی پاتې شو او هېڅکله يې له مجاهدينو سره پټې اړيکې نه درلودې او پاکستان يې خپل مخالف هېواد باله. ولسمشر له امريکا نه د افغان شخصيتونو د امنيت د ساتنې غوښتنه وکړه او د استاد رباني له لاسه ورکول يې داسې ضايعه وبلله چې سترگې نشي پرې پټېدای، او هغو دوو بريدونو ته يې چې پر ما ترسره شوي وو اشاره وکړه.

د استاد رباني له ترور وروسته دوې پوښتنې چې بايد عاجل ځواب ورته موندل شوی وای مطرح شوې؛ يوه د سولې د عالي شورا رييس په توگه د استاد رباني ځايناستی او دوهم دا چې د سولې هڅې په کوم ډول او کومه لاره دوام وکړي؟ ولسمشر پوهېده چې د سولې مخالفين چې بهرنی ملاتړ يې هم درلود دغه فرصت غنيمت بولي او د جگړې د لا توندېدو او د دښمنۍ او کرکې د لمبو د لا پراخېدو هڅه به وکړي.

د سپتمبر پر ۲۸ مه په ارگ کې غونډه جوړه شوه چې په هغو کې د ولسمشرۍ مرستیالانو، حضرت صبغت الله مجددي، پير گيلاني، استاد سیاف، محمد اسماعیل خان، حاجي دین محمد، عبدالروف ابراهیمي، فضل الهادي مسلمیار، عبدالهادي ارغندیوال، مولوي قیام الدین کشف، نعمت الله شهراني، ذبیح الله مجددي. حاجي محمد محقق، هدایت امین ارسلا او نورو هغو کسانو چې تل په دغسې غونډو کې شریک وو لکه د ملي امنیت سلاکار، د دفتر رییس، د چارو د ادارې رییس، د ولسمشرۍ د مقام ویاند گاونډولود. ولسمشر په لنډ ډول خپلې خبرې داسې پیل کړې: «غواړم له تاسو مشرانو سره سلا وکړم چې د سولې په برخه کې د استاد له شهادت وروسته څه وکړم؟ له امریکا، اروپایي اتحادیې، بریتانیا او هند سره د ستراتیژیکو تړونونو په باب هم مشوره درسره کوم (...)

حضرت صاحب خبرې پیل کړې او د ولسمشر په ملامتولو یې وویل: «تاسو دلته پر یوه څه توافق کوئ خو (پر هغو) عمل نه کوئ». استاد سیاف د سولې په طریقه کې د بدلون راوستلو غوښتونکی ؤ او له ولسمشر یې غوښتل چې تر دې وروسته طالبانو ته وروڼه مه وایه. استاد شهراني وویل چې نیمايي د سولې عالي شورا د بهرنیانو لپاره کار کوي. دغه شورا باید ږنگه شي او بله نوې شورا دې جوړه شي.

ولسمشر د استاد سیاف د دې پوښتنې په ځواب کې چې ویلي یې وو «له چا سره باید سوله وکړو؟» وویل چې: «دا مهمه پوښتنه ده، آیا تر دې وروسته و نه وایو چې موږ له پاکستان سره ستونزه لرو، زه له امریکا نه نهیلی شوم او په همدې دلیل مې د جگړې د پای ته رسولو لپاره مخه پاکستان ته واړوله» نوموړي کیسه وکړه چې امریکایان اوس پر دې اعتراف کوي معتصم آغا جان چې یو وخت په دوبي کې دوی ورسره خبرې وکړې وروسته پاکستان

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۲۵

ته ستون شو په کراچۍ کې يې پرې ډزې وکړې، اوس يې غوښتي چې له پاکستانه يې و باسو. محمد اسماعيل خان وويل چې له لومړۍ ورځې د سولې عالي شورا له ترکيب سره مخالف ؤ ځکه چې د طالبانو شمېر په هغو کې زيات ؤ. بناغلي ارسال، ابراهيمي، مسلميار، ... ټول د سولې پروسې د چلن د بدلون غوښتونکي شول.

ولسمشر د دې ترڅنگ چې له ټولو يې وغوښتل چې سره يو او متحد شي وې ويل چې له امريکا سره په مقابله کې يوازې ؤ آن چې مرستيال يې ورسره ملگرتيا ونه کړه (اشاره احمد ضيا مسعود ته)، ډاکتر عبدالله عبدالله د ملکي مرگ ژوبلې په مساله کې له خلکو څخه د دفاع پر ځای د هغوی پر خلاف دريځ نيولی دی، او دا چې خصوصي تلویزيونونه د يو لړ مسايلو په مطرح کولو سره ملي يووالی تخریبوي. د خبرو پايله يې دا وه چې د سولې پروسې ته د پخوا په څېر دوام ورکړو خو سولې ته د رسېدو په طريقه کې بايد بدلون راشي.

په همدې ورځ مو چې له جنرال الن او د امريکا له سفير راین کراکر سره د ولسمشر د کار په دفتر کې کومه غونډه درلوده، ولسمشر د سياسي مشرانو نظريات چې تر غرمې مخکې غونډه کې يې اورېدلي وو دوی ته واورول، جنرال الن په ځواب کې وويل چې يوه ورځ مخکې يې د پاکستان له لوی درستيز سره تيلفوني خبرې کړې چې د ترهگرۍ مخه ونيسي، سفير کراکر وويل چې له جنرال دوستم، محمد يونس قانوني، عطا محمد نور او ډاکتر عبدالله سره يې ليدلي دي او هغوی ته يې ويلي چې آرام اوسي.

په دې ډول د استاد رباني وژل کېدو هغه ټولې نيکې هيلې له منځه يوړې چې د اپرېل په مياشت کې د پاکستان د صدراعظم له سفر سره د اسلام اباد او کابل تر منځ د نويو اړيکو د دروازي پرانيستل کېدو په تړاو را پيدا شوې

وې. سره له دې چې په نيويارک کې د ولسمشر په لومړني غبرگون کې په دې پېښه کې د امريکا د لاس درلودو شک ښکارېدو او زه هم پر همدې باور وم، خو څنگه کېدای شول چې پاکستان بې گناه وگڼل شي؟

د استاد رباني د وژل کېدو له پېښې وروسته پاکستان ډېره هڅه وکړه چې دا ثابته کړي چې په دې پېښه کې لاس نه لري. د پاکستان صدراعظم وغوښتل چې د خواخوږۍ او تسليت لپاره کابل ته راشي. د بهرنيو چارو وزارت وياند بېله دې چې ولسمشرۍ مانۍ په جريان کې وي د يوې مرکې په ترڅ کې يې د افغان دولت لخوا د نوموړي د نه منل کېدو خبره وکړه. حامد کرزي چې امريکا او پاکستان دواړه په دې پېښه کې ککړ بلل په دې هڅه کې و چې له اسلام اباد سره اړيکې داسې حد ته و نه رسېږي چې له هغو نه بېرته را گرځېدل ناشوني وي. په همدې دليل پر هغه مرکه ډېر خپه شو د ملي امنيت په غونډه کې يې چې د اکتوبر پر دوهمه وه ملي امنيت شورا او بهرنيو چارو وزارت دواړو ته په خطاب کې وويل چې څوک صلاحيت نه لري چې د دولت د پاليسۍ خلاف خبرې وکړي، نوموړي زياته کړه چې څوک د دولت له سياست سره موافق نه وي استعفا دې ورکړي. د ولسمشر د خبرو په غبرگون کې لومړی شيدا محمد ابدالي د امنيت شورا د دفتر مرستيال د ولسمشر پر سياستونو نيوکې وکړې او تر هغه وروسته ډاکتر سپنتا له ځايه جگ شو، کرسۍ يې په لغته ووهله او وې ويل: «زه له دې سياست سره مخالف يم» او په غوسه له غونډې ووت، خو ښاغلی سپنتا د پخوا په څېر له څو گوتو په شمار ورځو وروسته ولسمشر ته د زلمي هېوادمېل د پرلپسې سپارښتنو او غوښتنو نه وروسته بېرته خپل دفتر ته راغی.

په هغه کاغذ کې چې د پاکستان صدراعظم په گلخانې مانۍ کې د ليدنې پر مهال ولوست ډېر مهم ټکی دا و چې اسلام اباد او کابل بيجېنگ ته مخ

څلويښت کاله په توپان کې | ٤٢٧

واړوي. دغه خبره د ولسمشر د حيرانتيا سبب شوې وه، نوموړي به له امريکايانو سره په هر ځل ليدو کې له هغو يادونه کوله او په دې ډول يې هغوی تر فشار لاندې را وستل. ولسمشر ما ته دنده وسپارله چې د چين له سفير نه وپوښتم چې آیا د پاکستان دغه وړانديز له چين سره په همغږۍ شوی دی که نه؟ د چين سفير له څو ورځو وروسته د خپل حکومت رسمي ځواب را وړ او ما ته يې ولوست. په هغو کې ويل شوي وو چې د يوسف رضا گيلاني څرگندونې د چين له حکومت سره په مشوره او همغږۍ نه وې. د سولې او د افغانستان او پاکستان تر منځ د اړيکو په برخه کې د امريکا چلن ډېر حيرانوونکی او له تناقضاتو ډک ؤ: کله به چې مور سولې ته ډېره لېوالتيا وښوده او په هغو کې به مو پرمختگ کاوه، بدې ترهگريزې پېښې به زياتې شوې او له دې سره جوخت به د رسنيو او طالب ضد څېرو د اعتراض غږونه نور هم اوچت شول، خو کله به چې مور توند چلن غوره کړ امريکايانو به په هره ناسته کې مور سولې ته بللو. د پاکستان په باب هم همدغه چلن روان ؤ.

د سولې عالي شورا د رييس په توگه د استاد رباني د ځايناستي مساله هم يوه له جنجالي مسالو څخه وه چې بايد په تدبير حل شوې وای. يوه لور ته جهادي مشران لکه پير صاحب او حضرت صاحب د دې مقام د نيولو لېوال وو، بل لوري ته د دې امکان نه ؤ چې جمعيت اسلامي له پامه و غورځول شي ځکه چې رهبر يې له لاسه ور کړی ؤ او را پارېدلي وو. د ولسمشر په پام کې وه چې صلاح الدين رباني د استاد رباني مشر زوی د دې شورا مشر شي، خو د شورا د زياترو غړيو له نظره هغه ډېر ځوان ؤ او د دې شورا د رياست لپاره يې مناسب نه باله. نوموړي پخپله هم د وزارت مقام د سولې عالي شورا تر رياست غوره گانډه. يو ځل امريکايانو ولسمشر ته وړانديز وکړ

چې پخپله د سولې د عالي شورا مشر شي. له بېلابېلو غونډو وروسته چې خو ځله له جهادي مشرانو، د سولې عالي شورا له غړيو او پخپله له صلاح الدين رباني سره وشوې بالاخره ولسمشر وکولای شول د ټولو توافق په دې برخه کې ترلاسه کړي. په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۲ کال د اپرېل پر ۱۴ مه د ارگ په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه او په هغو کې د سولې عالي شورا غړيو گډون درلود د دې شورا د رييس په توگه د صلاح الدين رباني د ټاکل کېدو پرېکړه پکې وشوه. د غونډې له پيل نه مخکې د جمعيت اسلامي يو شمېر جگپوړيو غړيو له ولسمشر سره په يوه لوی تالار کې وليدل. ولسمشر له هغوی وغوښتل چې بېرته لاړ شي، د هغوی له منځه يوازې استاد سياف او عطا محمد نور پاتې شول او د شورا د رييس د معرفي کېدو په مراسمو کې يې گډون وکړ. تر هغه وروسته چې د صلاح الدين رباني د رياست پر توافق لاسونه اوچت شول مارشال محمد قسيم فهميد د «صلاح الدين جان» د برياهيله وکړه او عطا محمد نور په هېواد کې د سولې پر اړتيا نسبتاً اوږدې خبرې وکړې وې ويل: «له درې لسيزو راهيسې په افغانستان کې جگړه ده، په سوله کې خیر دی (...).» نوموړي د شورا له غړيو نه مننه وکړه چې د داسې چارياست يې ومانه چې «د عمر او پوهې له اړخه» تر هغوی وړوکی دی. تر دې وروسته يې صلاح الدين رباني له بل اطاق نه د غونډې اطاق ته راوست، هغه هم د سولې پر اړتيا ټينگار وکړ.

د قطر د دفتر د پرانيستلو پېښه

ښايي د امريکايانو اړيکې له طالبانو سره هېڅکله هم غوڅې شوې نه وي، خو د طالبانو د سياسي دفتر د پرانيستلو او د هغو لپاره د قطر د پلازمېنې دوحې غوره کېدل احتمالاً په ۲۰۱۰ کال کې مطرح شول. د امريکايانو او طالبانو تر منځ لومړنۍ اړيکې ظاهراً د جرمني په واسطه ټينگې شوې، نورو

څلويښت کاله په توپان کې | ٤٢٩

هېوادونو لکه ناروې او سويډن هم په هغو کې ونډه درلوده، په پيل کې د طالبانو د کوربنو په توگه د ډېرو هېوادونو نومونه اخيستل کېدل خو بالاخره قطر انتخاب شو.

په هغه مجلس کې چې په دې تړاو کې له مولوي وکيل احمد متوکل سره درلود نوموړي د قطر د غوره کېدو دلايل داسې وشمېرل: «سعودي عربستان پر طالبانو شرطونه کېښودل چې له القاعده سره خپلې اړيکې وشلوي او دا اعلان وکړي. ترکيه د ناټو غړی دی او متحده عربي امارات په افغانستان کې پوځيان هم لري، له همدې لامله تر ټولو غوره ځای چې د طالبانو د سياسي دفتر لپاره يې موندلای شو قطر دی». زمور سفير په دوحه کې چې وروسته له قطر او امریکا سره د جنجالونو په بهير کې کابل ته راوغوښتل شو په هغه راپور کې چې زما دفتر ته يې را استولی ؤ د دې انتخاب دوه دليلونه د نورو دلايلو ترڅنگ يو په دغه هېواد کې د العديل په نامه د امریکايانو تر ټولو لويې پوځي اډې شتون او بل د الجزيرې تلویزيوني شبکې شتون بللی ؤ. د پوځي اډې شتون امریکايانو ته د هر ډول سياسي مانور لپاره پراخ لاس ورکاوه او د الجزيرې تلویزيون د دوی د راتلونکيو پروگرامونو لپاره تبليغاتي مهمه وسيله کېدای شوه.

د ٢٠١١ کال په وروستيو کې د قطر دفتر پرانيستل ډېر جدي شول. امریکايانو په ډېره لهوالتيا هغو ته پام اړولی ؤ. ولسمشر په دې برخه کې ډېر شکونه درلودل. د نورو جنجالي مسالو په څېر چې پخوا مو له امریکايانو سره درلودلې لکه د ستراتيژيکې ملگرتيا تړون، شپني عمليات، د بهرنيانو لخوا د کورونو تلاشي، د بگرام زندان د امریکا او برېتانيا لخوا د فدراليزم مطرح کول او د قومي عصيتونو لمسول، دغه مساله هم پرې ورزياته شوه. په هغه غونډه کې چې د سپتمبر پر ٢٨ مه مو په ارگ کې درلوده او د دولت

جگپوړي ارکان او جهادي او سياسي مشران پکې شريک وو چې د استاد رباني د ترور له پېښې وروسته د سولې په کړنلاره بحث وکړي، د قطر د دفتر په باب منفي نظرونه ورکړای شول. د امريکا ځانگړي استازي مارک گروسمن چې د اکتوبر پر ۸ مه په ارگ کې ملاقات در لود ولسمشر ته يې له طيب آغا سره د خبرو د دوام او د طالبانو لپاره د دفتر د اړتيا په باب يادونه وکړه. نوموړي وويل له طالبانو سره د دوی د بحث له مهمو مسایلو څخه يوه د امريکايي بندي پوځي خوشي کېدل دي. ولسمشر په دې خبرو اترو کې د افغان دولت د استازي پر شتون، پر پاکستان فشار او د ملا برادر خوشي کېدل يا لږ تر لږه د افغان دولت له کوم چارواکي سره د هغه د لېدو په باب ټينگار کاوه، گروسمن د جنرال اشفاق کياني له قوله وويل چې په اسلام اباد کې د افغانستان سفير کولای شي د ISI د يوه استازي په شتون کې له هغه سره وگوري. نوموړي د خپلو خبرو په پای کې ولسمشر ته وويل: «تاسو چې څومره له مور سره د ستراتيژيک تړون د لاسليک په باب بيره وکړئ په هماغه کچه به پاکستان تر فشار لاندې راشي». دا په داسې حال کې وه چې پاکستان د افغانستان پر ختيځو سيمو ډزې پيل کړې وې او د استاد رباني د ترور په تړاو د افغانستان له لوري د پلټنو د بيا بيا غوښتنو په ځواب کې يې په دې پلمه منفي ځواب را کړ چې گواکي د دوی اساسي قانون د داسې پلټنو اجازه نه ورکوي. د امريکا متحده ايالاتو په دې ټوله پېښه کې نه يوازې دا چې د افغانستان پلوي نه کوله بلکې د ملي امنيت په غونډه کې چې د اکتوبر پر ۱۶ مه جوړه شوې وه جنرال الن د ملي امنيت د عمومي رييس رحمت الله نبيل د دې ادعا په غبرگون کې چې د ډېورنډ کرښې په اوږدو کې د پاکستاني پوځيانو تحركات زيات شوي ډېر غوسه شو او په داسې حال کې چې مخ يې تک سور واوښت له سپکاوي په ډکه لهجه يې پر هغه

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۳۱

تور پورې کړ چې ولسمشر ته غلط معلومات ورکوي. له دې سره هممهاله د بن د کنفرانس لپاره چمتووالی نیول کېدو. کله به یې هغه ته دوهم بن وایه. دغه عنوان د ۲۰۰۱ کال د بن کنفرانس په اذهانو کې را تازه کاوه، یانې د یوې لنډ مهالې ادارې جوړېدل او .....

طالبانو ته د سیاسي دفتر د جوړېدو هڅې، د امریکا او جرمني د ځانگړو استازيو وړاندیزونه چې یوه بې په دې کنفرانس کې د اپوزیسیون د مشر په توگه د ډاکتر عبدالله او بل د طالبانو د پلاوي د حضور غوښتنې کولې، د امریکایي چارواکيو له هغو جملې څخه «جوبایډن» د ولسمشر اوباما د مرستیال څرگندونې چې ویلي یې وو طالبان د امریکا دښمنان نه دي. د اوباما څرگندونې چې له ډیوبډ کامرون سره یې په یوه گډ خبري کنفرانس کې ویلي وو چې په افغانستان کې د سولې لپاره باید د دغه هېواد قومونه خپل اختلافونه پخپلو کې حل کړي، د امریکایانو تحرکات هم له یو شمېر سیاسيونو سره د ډانا رورا باکر د غونډو په بڼه او هم د هېواد په شمال کې د کورنۍ خپلواکۍ او فدرالیزم د مطرح کولو په بڼه ... ټول د یوه منظم پلان ښکارندوی وو چې د هغو پر بنسټ افغانستان له یوه کمزوري مرکز سره په ټوټه ټوټه شوي خاوره بدلېدو. د دې وېره وه چې د بن کنفرانس له افغانستانه داسې وطن جوړ کړي. ما له یک تلویزیون سره په مرکه کې وویل چې امریکا او پاکستان له افغانستانه یو په ټوټو وېشلی هېواد جوړوي، نوموړي تلویزیون د هغو دوو هېوادونو لخوا د افغانستان د تجزیې تعبیر ترې واخیست په داسې حال کې چې زما موخه ملوک الطوائفي ته ورته وضعیت ؤ.

د بن کنفرانس چې د ۲۰۱۱ کال د دسمبر په میاشت کې جوړ شو او ما په هغو کې گډون نه درلود د امریکا د بهرنیو چاور وزیرې مېرمن کلېنتین د

طالبانو د پنځو تنو بنديانو په باره كې چې تر دې مهاله په گوانتنامو كې وو او په نظر كې وه چې قطر ته انتقال شي او هلته نظر بند وساتل شي، د طالبانو د مشرانو د سفر خوندي لاره يې، دا بللې وه چې په دې پروسه كې پاکستان ور شامل شي. ولسمشر په دې پروسه كې د افغانستان پر مالكيټ ټينگار وكړ او له وړوكي مسووليت منلو پرته يې پاکستان ته په دې پروسه كې له رول وركولو سره مخالفت كړى ؤ. دغه موضوع تر دې حده جدي شوه چې د المان د صدراعظم استازى د شپې د ولسمشر ليدو ته ورځي او له هغه نه يې پوښتنه كړې وه چې كه په دې مساله كې پر الماني مامورينو شك لري له هغوى سره يې دې شريك كړي.

طالبانو ته د امن سيمو يا Safe Zone په نوم د يو شمېر ولايتونو د سپارلو موضوع به هم وخت په وخت مطرح كېدله چې د كابل له توند غبرگون سره به مخ شوه. ولسمشر په دې برخه كې څو ځله د طالبانو مشرانو ته پيغام واستاوه چې پر دې دسيسه دوكه نه شي او داسې كار ونه كړي چې د هېواد د ټوټه كېدو سبب شي. ما تر پايه پر دې پلان د طالبانو د توافق نښه و نه لیده.

د بن د کنفرانس اصلي موخه څه وه؟ آیا زموږ اندېښنې پر ځای وې او هغه وځایوي اقدامات مو چې مخکې ترسره کړل هغه غونډه یې پرېښودله چې د یوه کمزوري او له ملوک الطوائفی سره لاس او گربوان افغانستان بنسټ کېږدي. او که د بن کنفرانس د نورو کنفرانسونو په څېر ؤ چې بهرنيانو موږ ته جوړول او په بېلابېلو برخو کې یې د بیا رغونې او مرستې ژمنې پکې کېدلې؟ د المان ولسمشر د بن له کنفرانس څخه مخکې کابل ته د سفر پر مهال وویل: «د بن کنفرانس به د افغانستان د سولې لپاره بنسټ شي». زه فکر کوم چې که د ولسمشر شکاک نظر او د نوموړي پرلپسې گواښونه نه وای

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۳۳

او ځینو کسانو د اپوزیسیون او ځینو د طالب په نوم په هغو کې د گډون اجازه ترلاسه کړې وای، بنیایي د بن کنفرانس د افغانستان لپار په یوه ناوړه غونډه بدل شوی وای.

د قطر دفتر د طالبانو لپاره یو ادرس کېدای شو چې دوی د پاکستان له منگولو وژغوري خو په هغه له ابهامه ډکه وضعه کې چې د امریکایي چارواکیو څرگندونو او کړو وړو را منځته کړې وه نه پوهېدو چې د هغو پایله به څه ډول شي. د ولسمشر دريځ دا ؤ چې افغانستان په اصولو کې د قطر دفتر د پرانیستلو مخالف نه دی خو شرطونه لري، له هغو څخه یو دا چې یا د دفتر به د سولې د خبرو د پر مخ وړو لپاره یوازې د ادرس په توگه وي او د طالبانو د سفارت بڼه به نه غوره کوي.

په هغو لیدنو کې چې ما په ځانگړې توگه او کله کله د ولسمشر په حضور کې له مولوي عبدالسلام ضعیف او مولوي وکیل احمد متوکل سر درلودې دوی دواړو د ولسمشر له دې دريځ څخه سخته ناخوښي ښکاروله. دوی ویل چې ولسمشر د دې سیاست له غوره کولو سره د طالبانو د خپلواک کېدو خنډ شو او پر دې ټینگار چې د گوانتانامو بندیان دې افغانستان ته را ستانه شي، د سولې لپاره را منځته شوی فرصت له منځه وړي. خو ولسمشر د هېواد د یووالي او د دولت د حاکمیت اندېښنه درلوده او نه یې غوښتل چې د واک زیات مرکزونه را منځته شي او اتباع یې بهرنیان د بندیانو په څېر له یوه هېواده بل ته یوسي. د یادونې ده چې په دې جریان کې د امریکا ځانگړي استازي څو ځله د طالبانو پیغامونه او آن لیکل شوې اعلاميې ارگ ته مور ته راوړې چې په هغو کې د افغانستان له حکومت سره له نېغ په نېغه خبرو انکار شوی ؤ. په دې منځ کې د قطر د حکومت رول هم روښانه نه ؤ. امریکایانو ویل چې د قطر حکومت له طالبانو سره د دفتر د پرانیستلو د

خرنگوالي په ترڅو تفاهم لیک لاسلیکوي. او بل تفاهم لیک به له امریکا سره لاسلیکوي.

په هغه غونډه کې چې د دسمبر پر ۱۳ مه د جګپوړیو دولتي چارواکیو او سیاسي او جهادي مشرانو په ګډون په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه، ولسمشر د قطر په دفتر په اړه له هغوی نظر وغوښت. سره له دې چې مولوي ارسلا رحمانی غوښتل چې له دې مسالې نه د «بني اسراییلو خوسی» جوړ نه شي او په نرمۍ ورسره چلن وشي، خو زیاترو نورو ګډونوالو غوښتل چې مشخص شرطونه باید پرې کېږدول شي. په دې ډول د غونډې څو تنو دنده واخیسته چې د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون په دفتر کې سره کښېني، د قطر د دفتر د پرانیستلو او کار په باب دې د افغانستان د دولت شرطونه ولیکي. نوموړي ټیم یو سند په لسو مادو کې ترتیب کړ او د دسمبر پر ۱۵ مه یې هغه غونډې ته چې دغه دنده یې ورسپارلې وه وړاندې کړ. شرطونه په لاندې ډول وو:

- ۱- د افغانستان دولت د سولې له پروسې سره توافق لري خو د طالبانو دفتر باید یوازې د سولې د پروسې او د خبرو اترو ترسره کولو لپاره وي.
- ۲- دغه دفتر دې په یوه اسلامي هېواد کې پرانیستل شي.
- ۳- د خبرو اترو سنالول دې د کوربه هېواد پر غاړه وي.
- ۴- د خبرو اترو له پیلېدو مخکې دې جګړه ختمه او اوربند دې ټینګ شي.
- ۵- تر خبرو وړاندې دې مخالفین له القاعده شبکې سره اړیکې وشلوي.
- ۶- د لسو کلونو لاسته راوړنې دې خوندي وي او تر پوښتنې لاندې به نه راځي.
- ۷- اساسي قانون دې و منل شي.
- ۸- ملي حاکمیت، ځمکنۍ بشپړتیا او ملي یووالی دې خوندي شي.

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۳۵

۹- د پاکستان دريځ دې په دې برخه کې روښانه شي.

۱۰- د طالبانو له لوري دې پېژندل شوي او د اعتبار وړ استازي د خبرو لپاره معرفي شي.

ولسمشر ټينگار کاوه چې يوازې لومړی پړاو خبرې دې په کوم بهرني هېواد کې ترسره شي، وروسته دې دا کار په افغانستان کې دننه ترسره شي او افغانان دې پخپلو کې سره خبرې اترې وکړي. مارشال فهيم ويل چې تېره شپه له ډاکټر عبدالله، صلاح الدين رباني او نورو سره يو ځای ؤ، هغوی ټولو دا شرط ايښی ؤ چې طالبان دې اعلان وکړي چې د هېواد دننه د «افغانستان اسلامي جمهوريت» سره خبرې کوي. نور نظرونه هم وړاندې شول لکه د سولې په نامه پيل شوې د نورو پروسو د دروازو تړل کېدل. له دې څخه موخه هغه هڅې وې چې د فرانسې، ناروې، جاپان ... هېوادونو پيل کړې وې او د هېواد د يو شمېر شخصيتونو او طالبانو په گډون يې يو شمېر غونډې جوړې کړې وې. د ساري په توگه په فرانسه کې يو شمېر سياستوال له کابل نه لکه محمد يونس قانوني، محمد محقق او د طالبانو له ډلې قاري دين محمد حنيف د آدينه محمد په نوم پر پاسپورت، عبدالسلام ضعيف ... په گډون غونډه جوړه شوې وه.

نژدې په دې ټولو غونډو کې محمد معصوم ستانکزي او انجنير ابراهيم سپين زاده گډون کاوه چې يو د سولې د عالي شورا د دارالانشا رييس ؤ او بل د ملي امنيت شورا د دفتر مرستيال ؤ.

مولوي ضعيف او مولوي متوکل چې د دسمبر په ۲۹ مه زما دفتر ته راغلل چې دا يې واورېدل، دولت د خپلو شرطونو لېست جوړ کړی، ډېر خپه شول. ښاغلي ضعيف وويل: «طالبان د هېواد د ټوټه کېدو پلويان نه دي، هغوی ته پخوا هم دې ته ورته وړانديزونه شوي دي خو هغه يې رد کړي دي. (...)

امريکا غواړي خپلې ستونزې له طالبانو سره حل کړي که ولسمشر وغواړي او که يې و نه غواړي. د اېسټ آباد د پېښې ريښتيني مانا دا ده چې نور لوبه دلته پایته رسېږي او بله بڼه غوره کوي، امريکا له طالبانو سره خپله ستونزه حل کوي، دغه کار د ولسمشر له واک او ازادې نه اوچت دی (... هغوی د خوندي سيمو يا Safe Zone په اړه يانې طالبانو ته د څو ولايتونو سپارل چې ولسمشر هغه ډېر خطرناک او د ملوک الطوايفی پيل يې باله، مناسب نظر درلود غوښتل يې چې په ټول هېواد کې دې په دې نامه خوندي سيمې را منځته شي چې طالبان په هغو کې ځانونه خوندي وگڼي. ښاغلي ضعيف د دې تر څنگ چې له امريکا سره مقابله يې خطرناکه بلله له مور نه يې د حکمت له مخې د چلن غوښتنه کوله، نوموړي له امريکايانو سره آن د بگرام زندان پر سر د ولسمشر توند چلن د پوښتنې وړ باله.

د سيمې په کچه هند او ايران دې دفتر ته د شک په سترگه کتل، روسيه بې طرفه وه، د پاکستان دريځ په پيل کې د قطر د دفتر سره مخالف ؤ او چين په يو ډول د افغان دولت د دريځ ملاتړ کاوه.

د ۲۰۱۲ کال د جنوري پر ۲۱ مه مازيگر مهال مارک گروسمن او فرانکو رو ژيرو د نوموړي مرستيال د ولسمشر ليدو ته راغلل. گروسمن وويل د هغه مساعد نظر پر بنسټ چې د افغانستان دولت درلود ده د اکتوبر له مياشتې وروسته له طالبانو سره نه دي ليدلي. نوموړي زياته کړه چې له طالبانو سره د دوی د خبرو موضوع د پينځو طالبانو چې په گوانتانامو کې بنديان وو او د امريکايي نيول شوي پوځي پر سر وه. نوموړي له ولسمشر وغوښتل چې ځواب ورکړي آیا امريکايان له طالبانو سره خبرو ته دوام ورکړي که نه؟ ولسمشر په سخت حالت کې ؤ. که يې د قطر دفتر د جوړېدو او د امريکايانو او طالبانو تر منځ د خبرو اترو ممانعت کړی وای له سولې سره د

څلوېښت کاله په توپان کې | ۴۳۷

مخالفت تور پرې لگېده او که يې له هغو سره توافق کولای د دې وېره وه چې هېواد له گډوډۍ او تجزيې سره مخ شي. په همدې دليل يې له طالبانو سره د امريکايانو د اړيکو او د دفتر د جوړېدو ممانعت نه کاوه، خو دا يې افغاني پروسه نه بلکې د امريکا، قطر او پاکستان معامله گڼله. نوموړي د ډاډمن کېدو لپاره وضعه کړي شرطونه درلودل او له واشنگټن نه يې وغوښتل چې هغه ترسره کړي.

ولسمشر له گروسمن وپوښتل: «آيا ويلای شې چې عباس ستانکزی، مولوي دلاور، سهيل شاهين... چې په پاکستان کې وو قطر ته څه ډول ورسېدل؟» گروسمن ځان ناخبره وښود. ولسمشر دوچې ته د ISI د مشر د وروستي سفر يادونه وکړه. ولسمشر وويل چې د گوانتانامو د بنديانو په باب د افغانستان د ولسمشر په توگه د مسوليت احساس کوم. گروسمن خپله لهجه بدله کړه وې ويل: «زموږ هدف سوله ده، د بنديانو خوشي کېدل هم يو ستونزمن او پېچلی کار دی. زموږ قانون موږ ته د هغو د خوشي کولو اجازه نه را کوي، په داسې حال کې چې طيب آغا وايي چې طالبانو ته د هغوی خوشي کول تر هر څه مهم دي آن د دفتر تر پرانيستلو هم مهم دي. زموږ هدف د افغانانو تر منځ خبرې اترې دي، خو موږ کله کله هېروو چې يو بل لوری هم شته چې طالبان دي او هغوی نه غواړي له تاسو سره خبرې وکړي». ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «له کومو کسانو سره چې موږ خبرې کولې يا په نښه او وويشتل شول لکه معتصم آغا جان، يا بنديان شول، استاد رباني شهيد کړای شو. آيا دا ټول د سولې د پروسې د تخريب په مانا نه دي؟»

گروسمن وويل: «ما چېرته ولوستل چې ويل شوي امريکا غواړي افغانستان ټوټه کړي، موږ شيطان صفته خلک نه يو».

ولسمشر په ځواب کې وويل: «که د گوانتانامو له بنديانو ليک را وړئ چې دوی غواړي قطر ته لاړ شي، زه يې منم، خو زه د قطر پروسه افغاني نه بولم». سفير کراکر: موږ د همدې لپاره دلته راغلي يو چې څه ډول دغه پروسه افغاني کولای شو؟

ولسمشر کرزی: «زموږ پروسه د استاد رباني پروسه وه، د معتصم آغا جان او ملا برادر پروسه وه. اوس بله پروسه نه لرو، تاسو زموږ او طالبانو تر منځ منځگړي نشئ کېدای، تاسو يوازې څو ورځې وړاندې له طالبانو سره د جگړې په نوم په گردېز کې حامله مېرمن او په کونړ کې نور کسان ووژل. له لسو کلونو راهيسې دلته له طالبانو سره د مقابلې په نامه جگړه کوي، اوس څه ډول د منځگړي او اسانچاري په رول کې را څرگندېږئ؟ خو موږ له طالبانو سره جگړه نه غواړو، موږ طالبانو ته وروڼه وايو.»

گروسمن: «فکر کوم چې زموږ په منځ کې بې باوري او د پاليسۍ اختلافات شته دی.»

ولسمشر کرزی: «هو کې! دا سمه ده، تاسو زموږ په نامه له طالبانو سره خبرې نشئ کولای، تاسو په خپل نامه چې هر څه کوي کولای شئ». محمد معصوم ستانکزی: «بايد هدف معلوم کړو او پړاوونه په پام کې و نيسو، يانې، (له قطر سره) د تفاهم ليک لاسليک او د طالبانو لخوا دا اعلان چې سوله غواړي».

گروسمن: «تاسو پخپله له قطريانو سره خبرې وکړئ او د هغوی په واسطه پر طالبانو و منئ چې دا اعلان وکړي».

ولسمشر کرزی: «موږ له قطريانو سره اړيکې نه لرو». روگزيرو: «هغوی نه غواړي له تاسو سره خبرې وکړي».

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۳۹

ولسمشر کرزی: «هغوی يانې څوک؟ ملا رزاق له ماسره په سعودي کې وکتل، ملا برادر له ماسره خبرې کولې، معتصم آغا جان هم ... خو هر څوک چې له مور سره خبرې کوي يا وژل کېږي يا بندي کېږي»
گروسمن: «بالاخره مور له طالبانو سره خبرې وکړو که نه؟»

ولسمشر کرزی: «د دفتر مو پرانيزئ، خبرې وکړئ خو زه بيا هم وایم چې دا به يوه افغاني پروسه نه وي. مور نن اعلاميه ورکړو چې مور د قطر د دفتر سره مخالفت نه لرو خو دا يوه افغاني پروسه نه بولو.»

گروسمن: «څه وخت اعلاميه خپروئ؟»

ولسمشر کرزی: «همدا نن شپه»

گروسمن: «خو ټاکل شوې وه چې زه او ستاسو سياسي معين د رسنيو په مخکې خبرې وکړو»

ولسمشر کرزی: «مگر تصميم دلته (ارگ ته اشاره ده) نيول کېږي»

گروسمن: «(په نهيلې لهجه او د چنې وهلو په روحيه) مور دغه چينل پرېږدو»

ولسمشر کرزی: «نه، کله چې قطر ته لاړې او هغوی (قطريانو) ته ووايي چې له افغان دولت سره خبرې وکړي، او طالبانو ته ووايي چې په راتلونکيو خبرو کې د افغانستان د دولت استازی هم حضور ولري.»

کراکر: «که تاسو کومه بله پروسه لرئ او بل چينل هم وي لکه معتصم آغا جان او يا ملا رزاق ووايي، مور به مرسته وکړو.»

ولسمشر کرزی: «که تاسو دې پايلې ته رسېدلې واست چې اوسنی د سولې پروسه اغېزمنه نه ده، نو بله پروسه چمتو ده.»

سبا ته مارک گروسمن بيا ارگ ته راغی او له خپل پلاوي سره يې له ولسمشر سره وليدل وې ويل چې د ولسمشر په اجازه قطر ته درومي او طالبانو ته به

ووايي چې دا مو درسره وروستی ملاقات دی. همدارنگه دا ژمنه يې وکړه چې گوانتانامو ته به د انجنيز ابراهيم سپين زاده د سفر زمينه برابره کړي چې هلته له بندي طالبانو سره وگوري. نوموړي همدارنگه وويل چې طيب آغا ته به ووايي چې سعودي عربستان ته لاړ شي او د سولې په تړاو دې د هغه هېواد ملاتړ وغواړي. په مقابل کې ولسمشر له گوانتانامو نه د طالبانو د پينځو جگپوړيو غړيو له خوشي کېدو او قطر ته د هغوی له تلو سره خپله خوښي څرگنده کړه، په دې شرط چې هغوی هلته له خپلو کورنيو سره يو ځای شي او گروسمن ته يې وويل چې په هغه صورت کې چې قطريان له افغانستان سره په اړيکه کې شي نوموړی به يې هرکلی وکړي او خپل سفیر به بېرته دوحې ته واستوي.

د مارچ په مياشت کې طالبانو اعلان کړه چې له امريکايانو سره يې خبرې درولې دي. طالبانو په هغه اعلاميه کې چې د ٢٠١٢ کال د مارچ په ١٥ مه يې خپره کړه له امريکايانو سره يې د خبرو درول (د هغوی له لوري د خبرو لپاره د نويو مسایلو وړاندیز او د امريکايانو د ثابت دريځ نه درلودل) په دليل وبلل. په اعلاميه کې راغلي وو چې د افغانستان د مسایلو پر سر د هر اړخيزو خبرو په تړاو د امريکايانو د بې بنسټه تبليغاتو سره هممهاله «حامد کرزي هم چې د امريکايانو له اجازې پرته د يوې سياسي خبرې کولو واک هم نه لري، له سند پرته ادعا وکړه چې د کابل ادارې او امريکا له طالبانو سره خبرې پيل کړي دي» طالبانو په اعلاميه کې ويلي وو چې يوازې د دفتر د پرائيستلو او د خپلو بنديانو د خوشي کولو په اړه يې خبرې کړې دي او بس.

مارک گروسمن د طالبانو له اعلاميې يوولس ورځې وروسته د خبرو د درولو سبب ولسمشر ته يو له القاعدې سره د هغوی د اړيکو د غوڅولو نه اعلان

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۴۱

او بل د بنديانو له تدريجي خوشي کولو او له دې شرط منلو سره نه توافق چې له قطر نه به هغوی د وتلو اجازه نه لري، ياد کړل.

د ولسمشر لېوالتيا تل دې ته وه چې که نظر دا وي چې طالبانو ته له افغانستانه د باندې دفتر جوړ شي، په لومړيتوب کې د ترکيې او سعودي عربستان هېوادونه بايد د دوی د کوربه توب لپاره غوره شي، نوموړي قطر بې واکه او د امريکايانو د سپارښتنو پلي کوونکی باله.

ولسمشر کرزي څو ځله په ليکلې بڼه له ملک عبدالله نه وغوښتل چې د افغانستان د سولې په برخه کې اقدام وکړي، خو سره له دې چې د هغه هېواد لخوا د افغانستان د سولې لپاره د شهزاده مقرن پر گومارلو سربېره يا و نه توانېد او يا يې نه غوښتل چې په دې برخه کې کوم کار وکړي. د ولسمشر انگېرنه داسې وه چې امريکايان د دې کار خنډ کېدل. يو وخت د سعودي عربستان سفير ما ته ويلي وو چې امريکايان نه خوښوي چې د افغانستان او سعودي عربستان اړيکې ټينگې او تودې شي.

سره له دې چې ترکيې په دې برخه کې لېوالتيا درلوده، د ساري په توگه د دوی د بهرنيو چارو وزير داود اوغلو د جون په مياشت کې کابل ته د سفر پر مهال د سولې په پروسه او د کابل او اسلام اباد تر منځ د اړيکو په بڼه کولو کې د خپل هېواد د هر ډول همکارۍ اعلان وکړ، دا په داسې حال کې وه چې معتصم آغا جان هم په هغو ورځو کې په ترکيه کې تر درملنې لاندې ؤ. خو دغه هېواد هم و نه کولای شول چې د افغانستان د سولې په پروسه کې کوم مهم کار ترسره کړي. سره له دې چې د امريکا او طالبانو تر منځ ظاهراً خبرې درېدلې وې، خو سيمې او افغانستان ته د امريکا د ځانگړي استازي سفرونو دوام درلود. نور مسايل چې نوموړي پرې کار کاوه يو د بن

کنفرانس، د بگرام زندان او د امنیتي او دفاعي تړون پر سر خبرو اترو ته چمتووالی و.

دغه مهال چې مارک گروسمن کابل ته کوم سفرونه کول زیاتره به یې د اسلام‌آباد د واقعینې په باب مثبت پیغامونه ورسره راوړل او داسې به یې ښودله چې پاکستانی جنرالان حاضر دي چې آن د حقاني شبکې مسوولین د خبرو مېز ته راوړي. ښاغلي گروسمن دا هم ویل چې پاکستانیان د افغانستان د سولې لپاره د یوې لارې نقشې غوښتونکي دي.

د هېواد وضعې او د امریکایانو اقداماتو مور د قطر دفتر د پرانیستلو په باب ورځ تر بلې زیات شکمن کولو. زموږ زیاته اندېښنه د دوی د اختلاف اچوونکیو هڅو په باب وه چې د فدرالیزم په واسطه او یا د یو ډول ملوک الطوائفي په حاکمولو یې غوښتل افغانستان ټوټه ټوټه شي. باید له یاده و نه باسو چې د فرانسې په شانیتي کنفرانس کې پر دغو موضوعاتو بحثونه شوي وو او له دې سره هممهاله ډانا رورا باکر هم د هېواد له یوې ډلې سیاستوالو سره په ناستو ولاړو بوخت و. ولسمشر المانیانو ته وویل چې افغانان له تاسو نه کوم ښه تصویر په ذهن کې لري باید د دغسې ناستو په کوربه توب یې زیانمن نه کړئ. نوموړي په ځانگړې توگه دغه پیغام د هغه هېواد د ځانگړي استازي (پروفیسور کوخ) تر غوږه ورساوه. هغه مهمه ستونزه چې زموږ بدگوماني یې زیاتوله دا وه چې نه امریکا او نه هم د قطر دولت دې ته حاضر وو چې افغانستان د دفتر د جوړېدو په موافقتنامه او د دندو د لايحې په جوړولو کې ونډه واخلي. امریکایان په دې نظر وو چې په دې تړاو دوې موافقتنامې لاسلیک شي، یوه د قطر او طالبانو تر منځ، او بله د قطر او د امریکا متحده ایالاتو تر منځ. هغوی زموږ د خبرتیا لپاره د امریکا او قطر تر منځ د تفاهم لیک مسوده چې په څلورو مخونو کې وه را واستوله. بله

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۴۳

موضوع د طالبانو لخوا د اعلاميې ورکول وو. په پام کې وه چې په هغه اعلامیه کې طالبان ووايي چې له ترهگرو او القاعده سره یې اړیکې غوڅې کړې او د سولې له عالي شورا سره خبرې کوي. د دې اعلاميې ورکولو ته انتظار ډېر اوږد شو بالاخره یې هغه صادره کړه. په اعلامیه کې راغلي وو چې «د افغانستان اسلامي امارت پر پوځي فعالیتونو سربېره سیاسي تگلاره هم لري چې تر افغانستان پورې محدوده ده».

هغه موخې چې د قطر د دفتر لپاره په اعلامیه کې یادې شوې وې داسې وې:

- ۱- د نړۍ له هېوادونو سره د اړیکو ښه کول او له هغوی سره افهام او تفهیم.
- ۲- د سیاسي حل لارې ملاتړ په داسې بڼه چې اشغال په افغانستان کې پای ته ورسوي خپلواک اسلامي نظام او امنیت را منځته شي.
- ۳- له افغانانو سره لیده کاته.
- ۴- له ملگرو ملتونو سازمان او سیمه ییزو سازمانونو او غیر دولتي موسساتو سره اړیکې.

- ۵- سیاسي اعلاميې د رسینو په واک کې ورکول.
- د اعلاميې په پای کې د قطر له دولت او د هغوی له امیر شېخ محمد بن خلیفه آل ثاني نه مننه شوې وه چې د اسلامي امارت د سیاسي دفتر د پرانیستلو لپاره یې لازمي اسانتیاوې او زمینه برابره کړې وه. مور د دندو د لایحې او د قطر دفتر د جوړېدو د هوکړه لیک په باب له ډېرو مشورو وروسته دې پایلې ته ورسېدو چې له امریکایي لوري ضمانت لیک واخلو چې په دې تړاو کومې اندېښنې لرو په هغو یې رفع کړو. امریکایي لوري له ډېرو بحثونو او جنجالونو وروسته زموږ دغه غوښتنه ومنله.

په دې اړخ و ډب کې د اسلام اباد له لوري له لېوالتيا ډک مثبت پيغامونه زيات شول. د سولې عالي شورا پلاوي د صلاح الدين رباني په مشرۍ د ٢٠١٢ کال د نومبر په نيمايي کې اسلام اباد ته سفر وکړ او د هغه هېواد له ملکي او پوځي چارواکيو سره يې وليدل. پاکستانيانو د پلاوي تود هرکلی وکړ. هغوی د طالبانو د تحریک د څلورو تنو مشرانو هر يوه مولوي نورالدين ترابي، ملا عبدالغني برادر، جهانگيروال او انوار الحق مجاهد د خوشي کولو وړانديز چې د سولې عالي شورا لخوا شوی ؤ و مانه، له ملا برادر پرته نور کسان يې له زندانه خوشي کړل. پاکستاني لوري د علماؤ د کنفرانس له جوړېدو سره هم توافق وښود. د هغه هېواد لوی درستيز جنرال کياني د نومبر پر ٢٠ مه کابل ته راغی. نوموړي په ارگ کې له ولسمشر سره د ليدو په ترڅ کې ژمنه وکړه چې په افغانستان کې به د سولې د ټينگېدو په لار کې له هېڅ ډول همکارۍ درېغه ونه کړي. نوموړي د سولې د خبرو اترو پر بين الافغاني توب د ټينگار په ترڅ کې وويل چې د سولې لپاره يوه تدوين شوي پلان يا د لارې نقشې ته اړتيا ده. نوموړي وويل چې د قطر له پروسې سره موافق دی او دا يې تاييد کړه چې هلته مېشت طالبان د خپل مشرتابه ښه استازيتوب کوي. ولسمشر تل په دوحه کې د شته کسانو لخوا د طالبانو په ريښتيني استازولي شک درلود. جنرال کياني د ولسمشر له دې نظر سره هم موافق ؤ چې د سولې هڅې بايد گړندی شي چې د ٢٠١٤ ز د ولسمشرۍ د انتخاباتو ترسره کېدو پورې يوې پايلې ته ورسېږي او ټولو افغانانو ته په انتخاباتو کې د گډون زمينه برابره شي.

ولسمشر کرزي په دې ليدنه کې جنرال کياني ته په خطاب کې وويل: «د سولې واقعي پروسه زموږ او ستاسو تر منځ پروسه ده، قطر يوازې سمبولیک ارزښت لري». جنرال کياني د ولسمشر د خبرو په تاييد وويل: «موږ او تاسو

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۴۵

شریک کلتور لرو، غریبان زموږ له سم پېژندلو ناتوانه دي. تاسو بین الافغاني خبرې اترې پیل کړئ موږ له دې پرته چې د ځان لپاره کومه اجنډا ولرو له تاسو سره به مرسته وکړو خو باید پر یو بل د متقابل اعتماد په درلودو پر مخ ولاړ شو. اسلام اباد ته تر سفر وروسته د سولې عالي شورا رییس صلاح الدین رباني د دسمبر په میاشت کې واشنگټن ته سفر وکړ. د نوموړي د سفر موخه د طالبانو پر ځینو مشرانو د لگېدلیو بندیزونو لرې کول وو. د هغو لیدنو کتنو په لړ کې چې نوموړي هلته درلودې د ملي امنیت شورا دفتر یو کاغذ چې د قطر دفتر د دندو او د هغو په اړه د امریکایانو د نظر په باب ؤ، نوموړي ته وسپاره. په دې پاڼه کې لیکل شوي وو چې: «د طالبانو دفتر په دوحه کې د سولې د خبرو اترو لپاره دی، سیاسي خاصیت به لري (...). د طالبانو سیاسي دفتر گوندي نمایندګي کېدای شي لکه د جنبش اسلامي، حزب وحدت او جمعیت اسلامي دفتر (...)» د دې لیک په لیدو د ولسمشر شک نور هم زیات شو. نوموړي د طالبانو دفتر له هغو گوندونو سره له پرتله کولو چې په یوه بڼه د ځانګړیو قومونو استازي ځانونه بولي او د هغوی د استازولۍ دعوه کوي دا پایله واخیسته چې امریکایانو افغانستان د قومونو تر منځ وېشلی دی او د پښتنو «استازولي» طالبانو ته سپاري. دغه اندېښنې له هغو راپورونو سره چې طالبانو ته د یو شمېر ولایاتو د سپارلو د وړاندیزونو په باب وو برابرې راتلې.

بل لوري ته د غیر پښتنو په منځ کې د فدرالیزم مفکورې ته کار کولو د امریکا پر نیت زموږ شکونه نور هم زیاتول. ولسمشر د ملي امنیت شورا په غونډه کې د دسمبر پر ۱۶ مه چې یو شمېر جهادي او سیاسي مشران هم پکې حاضر وو دغه مساله مطرح کړه. ډاکتر اشرف غني احمدزی د داسې شرایطو غوښتونکی ؤ چې د دې دفتر د فعالیتونو ساحه محدوده کړي، وې

ويل: «بايد معلومه كړو چې الجزيره تلويزيون د هغوى دفتر د امارت اسلامي د نمايندگۍ په نوم ياد نه كړي» مارشال فهيم انډېښنه ښودله چې د دوى دغه دفتر بالاخره د فلسطين د خپلواكې ادارې په څېر د ادارې په نمايندگۍ بدل نشي. په غونډه كې ټول پر دې متفق وو چې په دوحه كې د حاضرو كسانو استازولي د واقعي استازولي تضمين شي، ځكه چې ټولو له دې وېره درلوده چې د دفتر له پرانستلو وروسته بيا هم جگړه د نورو لخوا چې ځانونه به د طالبانو رښتيني استازي بولي دوام وكړي. استاد خليلي، ډاكتر اشرف غني، مارشال فهيم... ټولو په بېلا بېلو غونډو لكه څه موده مخكې چې په فرانسه كې جوړه شوې وه او هغو كسانو چې ځانونه يې د حكومت اپوزيسيون بلل پكې گډون كړى ؤ، انډېښنه وښوده. ولسمشر وويل چې بايد ښاغلى قانوني، ډاكتر عبدالله او نور به «دلته را وغواړو او پر دې به يې و پوهوو چې كه دوى د حكومت اپوزيسيون دي هم د دې نظام برخه گڼل كېږي ځكه دې د نظام د كمزوري كولو په لار كې گام نه اخلي.» مارشال فهيم د ازبكيستان له فعالېدو او له طالبانو سره يې د اړيكو نيولو خبره وكړه. نوموړي زياته كړه چې څه موده وړاندې گواكي د مولوي جلال الدين حقاني لمسى د ازبكيستان په منځگړتوب شبرغان ته راغلى او له جنرال دوستم سره يې خبرې كړې دي. نوموړي وويل كه داسې وي نو د احمد خان سمنگاني وژل كېدل هم له دې مسالې سره اړيكه لري.

څلويښت کاله په توپان کې | ٤٤٧

امريکا ته وروستی سفر

واشنگټن ته د ولسمشر کرزي په مشرۍ د پلاوي رسمي سفر د ٢٠١٣ کال د جنوري پر ٩ مه پيل شو. مور يوه ورځ مخکې هلته رسېدلي وو. په دې سفر کې نسبتاً يو لوی پلاوی له ولسمشر سره ملگری ؤ.

تر سفر وړاندې ولسمشر له اوباما او د هغه هېواد له نورو چارواکيو سره د بحث وړ موضوعگانو پر سر يو لړ مشورې پيل کړې. دغه مهمې موضوعگانې د سولې پروسه، د قطر د دفتر جوړېدل او افتتاح او امنيتي او دفاعي تړون چې امريکا يې د ترلاسه کولو غوښتنه کوله، وې. له پاکستان سره اړيکې هم له مهمو موضوعگانو څخه وه چې د سولې په بحث کې مطرح کېدله.

د ٢٠١٢ کال د دسمبر پر ٢٦ مه چې له ياد سفر نه وړاندې د گلخانې ماڼۍ د کابينې په خونه کې د دولت د جگپوړيو چارواکيو او سياسي او جهادي مشرانو په گډون کومه غونډه جوړه شوه په هغو کې ډاکټر سپنتا شپږ ټکي چې په امريکا کې به بحث پرې کېدو ولوستل. ولسمشر د امنيتي او دفاعي تړون په باب منفي نظر درلود، د ده په نظر په هغه متن کې چې مور ته سپارل شوی ؤ له دې پرته چې ډېر وړوکی امتياز دې په بدل کې ورکړي له افغانستان نه ډېر شيان غوښتل شوي وو.

٤،١ ميليارده ډالر چې امريکا يې په کال کې امنيتي ځواکونو ته د ورکولو ژمنه کړې وه د افغانستان ستونزه يې نشوای حل کولای. ولسمشر تر دې غونډې يوه ورځ وړاندې جنرال الن ته ويلي وو چې د افغانستان پوځ ته د غير فعالو الوتکو سپارل داسې ښکاري چې امريکا نه غواړي افغانستان د هوايي ځواک خاوند شي.

ولسمشر لومړی د امنیتي تړون په باب خبرې وکړې، په دې برخه کې ټولو مشرانو خپل نظرونه وویل چې پر خپل ځای به اشاره ورته وکړم. د سولې د پروسې او د قطر دفتر په باب ولسمشر وویل: «که امریکایانو ته اډې ورکړو نو د دې لپاره به وي چې موږ یې له شره خوندي شو او د سولې او آرامۍ خاوندان شو». نوموړي زیاته کړه چې د کوم متن کاغذ چې په دې وروستیو کې امریکایانو صلاح الدین رباني ته سپارلی د افغانستان ولس پر قومونو وېشي.

د غونډې زیاتره گډونوالو په خبرو کې د سولې د عالي شورا پر رول ټینګار وکړ او د طالبانو د دفتر منل یې له دې سره مشروط وگڼل.

د امریکا متحده ایالاتو ته زموږ سفر د امریکا د مرستیال ولسمشر په ځانگړې الوتکه کې ترسره شو. د امریکا حکومت زموږ د پلاوي ځانگړی هرکلی وکړ او «بلبر هاوز» مشهور مېلمستون یې چې سپینې مانۍ ته نژدې دی زموږ د هستوګنې لپاره ځانگړی کړی ؤ.

د بهرنیو چارو وزیر، د دفاع وزیر، د ملي امنیت سلاکار، د انتقال د پروسې مسوول ډاکتر اشرف غني احمدزی، د سولې عالي شورا رییس صلاح الدین رباني، د ماليې وزیر، د بهرنیو چارو وزارت سیاسي معین، د ولسمشرۍ ویندوی، د دفتر ریاست مرستیاله او ما (د دفتر رییس) په دې سفر کې له ولسمشر سره ملتیا کوله.

په لومړۍ ورځ ولسمشر د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو له وزیرې هیلري کلنټن سره وکتل. د شپې لخوا د افغانستان ولسمشر په خپل هستوګنځي کې مېلمستیا وکړه چې په هغو کې د پارلمان یو شمېر بانفوذه غړیو، تیورسنانو، یو شمېر پخوانیو دیپلوماتانو او چارواکیو لکه سناتور لېرمن، زیګینو برژنسکي، جنرال دېوېد بارنو، سفير کراکر، ډاکتر زلمی خلیلزاد او یو شمېر

څلويښت کاله په توپان کې | ٤٤٩

نور بلل شوي وو. له افغان لوري څخه ډاکټر زلمي رسول، ډاکټر اشرف غني احمدزي، ډاکټر سپنتا، بسم الله خان محمدي، سفير اکليل حکيمي، صلاح الدين رباني، حميرا لودين اعتماداي، او ما (عبدالکریم خرم) د ولسمشر ملگرتيا کوله.

په پيل کې ولسمشر له بريژنسکي نه د هغه د «شنه کمربند» د تيوري په باب پوښتنه وکړه چې گواکي د اسلامي ځواکونو لخوا د شوروي اتحاد د سرې امپراتورۍ د کلابندۍ لپاره طرحه شوی ؤ. بريژنسکي هغه شين کمربند نه بلکې «د بحران کړۍ» وبلله. په دې باب له مذهبي افراطيت نه د امريکا د ايزاري گټې اخيستلو په باب مفصلې خبرې وشوې. ښاغلي بريژنسکي په پای کې د خپلې نظريې په دفاع کې وويل: «د ترهگرۍ او اسلامي افراطيت د ودې خطر څو چنده تر هغه خطر لږ دی چې هغه مهال اتحاد شوروي را منځته کړی ؤ.»

امريکايي مشهور ليکوال ستيو کول په خپل کتاب «د پيريانو جگړې» کې ليکي: «د سي آی اي د هڅو په پايله کې ISI د پاکستان استخبارات هم چمتو شول چې د شوروي اتحاد د اکمالاتي لارو د تړلو لپاره بايد تخريبي او ځانمرگي عمليات ترسره شي، خو دغه ماموريت له ستونزو سره مخ شو ځکه چې ډېر توندلاري اسلامپال هم ځانمرگيو بریدونو ته چمتو نه وو، د کابل په شمال کې د سالنگ تونل د الوزولو لپاره ډگروال يوسف د موټر بم وړاندیز وکړ چې کار ترې واخيستل شي، په داسې ډول چې ISI به په ټانکرو کې چاودېدونکي مواد ځای پر ځای کوي او مجاهدين به يې د ځانمرگي برید په واسطه په تونل کې دننه الوزوي. څرنگه چې شوروي پوځيانو د دغه ستراتيژيک تونل نه له چلوونکي پرته لارۍ سمدستي لرې کولې نو ضروري وه چې يو څوک پکې ناست وای او ځان يې الوزولی وای، خو مجاهدينو

له ځانمرگي برید ډډه کوله ځکه چې دا یې له دین سره مخالف عمل باله»
په دې اساس امریکایان د سپتمبر د ۱۱ مې له پېښې نه کلونه مخکې د
ترهگریزو ځانمرگیو بریدونو په هڅو کې وو او دا کار یې تشویقاوه.
د ولسمشر د دې ادعا په ځواب کې چې گواکي د امریکا ولسمشر نور له
طالبانو سره جگړه نه غواړي، سناتور لبرمن وویل د دې برخلاف امریکایان
هغوی خپل دښمنان گڼي. ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «امریکا نه
یوازې هغوی خپل دښمنان نه گڼي، بلکې دوستان یې بولي او آن د امریکا
لپاره یې پانگه گڼي.» امریکایي سناتور د پاکستان په باب د حامد کرزي د
دې نیوکې په ځواب کې چې واشنگتن له اسلام‌آباد سره مرستې کوي وویل:
«امریکا پاکستان ته تر هغې زیاته اړتیا لري چې پاکستان یې امریکا ته لري».
نوموړي زیاته کړه چې د امریکا هوایي او ځمکنۍ اکمالاتي لارې له
پاکستان نه تېرې شوې.

بریټنسکي د افغانستان او ایران او مرکزي آسیا د اړیکو په باب وپوښتل،
نوموړي غوښتل پر دې و پوهېږي چې د مرکزي آسیا د جمهوریتونو
خپلواک کېدو د افغانستان پر ملي یووالي کومه اغېزه کړې ده که نه؟
ولسمشر کرزي د خپلو خبرو په یوه برخه کې وویل چې که دی د امریکا د
ولسمشر پر ځای وای نو د خپل دولت لس سلنه بودجه به یې پر افغانستان
لگوله، ځکه چې دغه هېواد د روسیې، چین، ایران او هند په گاونډ کې
پروت دی، هغه هېوادونه چې د امریکا متحده ایالاتو هژموني گواښي په
داسې حال کې چې امریکا توندې هڅې کولې چې د زبرځواکۍ مقام یې
وساتي.

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۵۱

بريژننسي د چين په باب ډاډه ښکارېدو خو د روسيې له اړخه يې اندېښنه درلوده، فکر يې کاوه چې د وارو - آسيا د يووالي له لارې ولادي مير پوتين د اتحاد شوروي د بيا را ژوندي کولو په فکر کې دی.

دوهمه ورځ ولسمشر پنتاگون ته په ورتلو او په هغه مېلمستيا کې له گډون سره پيل کړه چې هلته يې په وياړ جوړه شوې وه، د شپې لخوا د مېرمن کلېنتن مېلمه ؤ. په ليدنه کې د امريکا د بهرنيو چارو وزيرې ټينگار کاوه چې افغانستان دې تر دې زيات د قطر له حکومت سره د تفاهم پر لاسليک ټينگار نه کوي او هغه دې د قطر د دفتر د منلو لپاره د شرط په توگه نه يادوي. بل مهم ملاقات د امريکا د ملي امنيت د سلاکار دانيلون او د هغه هېواد د استخباراتو له رييس سره په بلېر هاوس کې تر سره شو چې له افغاني لوري د ملي امنيت سلاکار او د بهرنيو چارو وزير له ولسمشر سره ملتيا کوله. دغو يادو شويو امريکايي چارواکيو ولسمشر کرزي ته ويلي وو چې امريکا غواړي د سولې پروسه پايلې ته ورسوي او له طالبانو سره جگړه پای ته ورسوي. ولسمشر داسې انگېرلې وه چې امريکايانو داسې خبرې ورسره کولې لکه چې د طالبانو استازولي کوي. په کابل کې به هم د امريکا ځانگړي استازي هر ځل د طالبانو د اعلاميې په نوم يو کاغذ له جيبه را و يوست چې په هغو کې به زياتره له حکومت سره له خبرو نه د انکار خبرې وې.

د بلېر هاوس په دغه ملاقات کې پاکستان ته د امتياز ورکولو مساله او پر افغانستان د هغه هېواد تېري ته تېری نه ويل او آن هغو چاودنو ته ترهگري نه ويل چې امريکايان يې نښه نه وي، مطرح شوي وو.

د ولسمشر اوباما او ولسمشر کرزي تر منځ پر درېيمه ورځ ملاقات وشو. هغوی په يوازېتوب کې هم خبرې درلودې، دواړو ولسمشرانو د غرمې له

مېلمستيا وروسته په گډ خبري کنفرانس کې گډون وکړ او گډه مطبوعاتي اعلاميه يې صادره کړه. په دې اعلاميه کې چې په سپينه مانۍ کې د څلور ساعته ليدنې نه وروسته صادره شوه د افغانستان د شرط لپاره چې د طالبانو د دفتر پرانيسته يې د کابل او دوحې تر منځ د تفاهم ليک له لاسليک سره تړلی ؤ حل لاره موندل شوې وه، مشترکه اعلاميه د ۲۰۱۳ د جنوري پر ۱۱ مه صادره شوه او د قطر له دولت نه يې غوښتنه کوله چې د طالبانو د تحريک د رسمي استازيو او د سولې د عالي شورا تر منځ د خبرو اترو لپاره په دوحه کې يو دفتر پرانيزي. په دې ډول مور خپل هدف ترلاسه کړ او د قطر دفتر پرانيستل په يو ډول د افغانستان د دولت په غوښتنه ممکن شول، يانې د افغانستان د دولت حاکميت تر پوښتنې لاندې رانغی.

درې ورځې وروسته د قطر د بهرنيو چارو وزارت د ولسمشر کرزي او اوباما د گډې اعلاميې په تکیه، او د سولې عالي شورا پر رول پر تينگار سره د يوې اعلاميې په ترڅ کې د ياد دفتر پرانيستلو ته د قطر د چمتووالي اعلان وکړ. همغه ؤ چې ولسمشر کرزي په کابل کې د يوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې په يو ډول د قطر دفتر له پرانيستلو سره خپل توافق اعلان کړ. اوس نو يوازې دا کار پاتې ؤ چې طالبان اعلاميه خپره کړي او له القاعده ترهگرو سره د خپلو اړيکو د پرېکون او د سولې له عالي شورا سره د خبرو اعلان وکړي.

د افغانستان او پاکستان لپاره د امريکا د ځانگړي استازي مرستيال «ډيويد پيرز» د هغه هېواد له سفير سره يو ځای د ۲۰۱۳ کال د جنوري پر ۲۱ مه ارگ ته راغلل او له ولسمشر سره يې د ده د کار په دفتر کې وليدل. ښاغلي پيرز ولسمشر ته وويل: «اوس طالبان پوهېږي چې که د سولې عالي شورا سره د ليدنې په تړاو اعلاميه ور نکړي نو دفتر به يې وتړل شي». د هماغې

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۵۳

ورځې په سهار په دهمزنگ کې د ترافيکو پر رياست او د سرحدې پوليسو پر قطعه بريد ترسره شو چې مالي او ځاني زيانونه يې درلودل. ولسمشر دغه بريد ته په اشارې وويل: «که دا طالبان وي نو دغه دي بريدونه يې د پخوا په څېر دوام لري». د امريکا استازي په سړو اعصابو ځواب ورکړ وې ويل چې په هر ځای کې د خبرو اترو له دوام سره دغه ډول بريدونه ترسره کېږي. دېوېد پيرز د ولسمشر د بلې پوښتنې په ځواب کې له سولې عالي شورا سره د خبرو اترو د اړتيا په باب وويل: «د طالبانو اعلاميه به د سولې پروسه تايد کړي». ولسمشر په نا آرامۍ ځواب ورکړ: «دا خو هغوی پخوا هم ويلي دي، دغه ډول څرگندونې گټه نه لري او دا هغه څه نه دي چې موږ يې غواړو». ولسمشر بله اندېښنه هم درلوده او هغه دا چې بايد د طالبانو ريښتيني استازولي وي او دوه گونې عمل پایته ورسېږي. نوموړي محمد معصوم ستانکزي ته په پاریس کې د مولوي شهاب الدين دلاور خبرې ته اشاره وکړه وې ويل: «آيا د هغو طالبانو په باب به چې بايد په قطر کې وي داسې ليکلی سند وي چې وښيي هغوی د طالبانو ريښتيني استازي دي؟ ځکه مولوي شهاب الدين دلاور په پاریس کې ښاغلي ستانکزي ته ويلي وو چې نه دوی د زياترو چاودنو پره اخلي او نه استاد رباني دوی وژلی دی، نه پر اسد الله خالد بريد د دوی کار ؤ. نو دغه بريدونه د چا کار دی؟ د امريکا استازي ډاډ ورکړ چې په قطر کې به د طالبانو رښتيني استازي وي. ولسمشر بېله دې چې د دېوېد پيرز ډاډ ورکول يې قانع کړي وويل: «ملا محمد حسن د کوېټې له شورا نه موږ ته ويلي چې طيب آغا زموږ استازولي نه کوي. او دا چې دوی له لسو کلونو راهيسې ملا محمد عمر نه دی ليدلی.» همدارنگه ولسمشر د استاد رباني ترور ته په اشارې د دغه ډول پېښو د تکرار په باب اندېښنه وښودله. دېوېد پيرز بيا هڅه وکړه چې ولسمشر ته ډاډ ورکړي

وې ويل چې امريکا په دې تړاو له قطريانو سره يو لاسليک شوی سند لري. ولسمشر له هغه نه وغوښتل چې امريکايان دې دغه سند ده ته ور وښيي. ښاغلي پيرز يو ځل بيا وويل: «تاسو نېغ په نېغه خبرې او د دفتر د غړيو د واقعي توب تصديق غواړئ، دا به ټول درته چمتو شي» بيا د ځانگړي استازي مرستيال اسناد ولوستل چې د بېلا بېلو ازموينو ښکارندوی وو چې امريکا د طالبانو د قطر د دفتر د غړيو د رښتينولۍ لپاره ترسره کړي وو. ولسمشر هغو اړيکو ته اشاره وکړه چې د لنډ مهالې ادارې د پيل پر مهال طيب آغا د ملا محمد عمر په استازيتوب ورسره نيولې وې، خو زياته يې کړه چې د طالبانو د مشر په لاسليک سند ته اړتيا ده.

د ملي امنيت سلاکار او د امريکا د ملي استخباراتو رييس په بلېر هاوس کې ولسمشر کرزي ته ويلي وو چې امريکا نور له طالبانو سره په جگړه کې نه ده او د قطر دفتر په اړه يې ژمنه کړې وه چې که طالبانو د دفتر له پرانيسټې وروسته په يوه مياشت کې دننه د سولې له عالي شورا سره خبرې ونه کړې نو په دوحه کې به يې دفتر وتړل شي.

د جنوري پر ۲۳ مه ولسمشر له همېشني معمول سره سم د جهادي او سياسي مشرانو غونډه را وبلله تر څو د قطر دفتر او د هغو د منلو پر شرايطو ورسره مشوره وکړي. د هغوی يو شمېر د دفتر د پرانيسټلو پلويان وو او هڅه يې کوله چې ولسمشر نرم کړي. خو ځينو يې آن له سولې سره مخالفت وښود. عبدالحکيم مجاهد مولوي دلاور داسې څوک معرفي کړ چې پخوا هم د سولې پلوی ؤ او د يوې غونډې يادونه يې وکړه چې په کراچۍ کې د معتصم آغا جان، طيب آغا او نورو په گډون جوړه وه او مشري يې د مولوي دلاور پر غاړه وه، په هغه غونډه کې ټولو د سولې ملاتړ کړی ؤ، له مولوي اختر محمد عثمانی او لږ شمېر نورو پرته.

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۵۵

خو د ولسمشر اندېښنې په دغو خبرو نه رفع کېدې، ځکه د زیاترو هغو بریدونو چې په پاریس کې مولوي دلاور ترې انکار کاوه د طالبانو ویندوی یې پرته منلې وه او دغه لړۍ ښايي په راتلونکې کې هم هماغسې دوام وکړي. د جگړې او تاوتریخوالي پایته رسېدل د بحث وړ بل ټکی ؤ.

د امریکا د سفر په بهیر کې، سپینې ماڼۍ ته تر تلو وړاندې د سهار د چایو پر مهال په بلبر هاوس کې راټول شوو. زه او ولسمشر په دې نظر وو چې په ګډه اعلامیه کې باید د سولې د خبرو له پیل سره هممهاله د جگړې او تاوتریخوالي د پایته رسېدو یادونه وشي، خو د پلاوي ډېری غړيو د ډاکټر اشرف غني، صلاح الدین رباني او نورو په شمول په دې کې ستونزه نه لیدله چې وویل شي جگړې او تاوتریخوالی باید د سولې د خبرو په پایله کې پای و مومي.

د دولتي سیاسي مشرانو په غونډه کې مارشال فهیم د سولې په اړه د احتیاط، پیاوړي کار او د حکومت او اپوزیسیون تر منځ د همغږۍ د ایجاد پلوی ؤ. نعمت الله شېراني د سولې مخالف ؤ او طالبان یې د ISI او پاکستان استازي بلل. خو بل لوري ته مثلاً حاجي دین محمد هغوی چې د سولې مخالفین وو پر دې تورنول چې د خپلو شخصي امتیازاتو په فکر کې دي او نه غواړي هغه له لاسه ورکړي. په پای کې ټولو پر دې اتفاق وکړ چې د افغانستان او قطر د حکومتونو تر منځ د تفاهم لیک پر لاسلیکولو ټینګار دې د قطر د دفتر د پرانیستي لپاره د شرط په توګه نه یادېږي.

بله اندېښنه چې مور یې ډېر پرېشانه کولو د طالبانو په لاس د زیاتو سیمو د نیولو امکان ؤ، چې ښايي د قطر دفتر له پرانیستلو وروسته به دا کار تر سره کېدو. که دغه کار شوی وای افغانستان یې عملاً په یو څو یو له بله بېلو سیمو وېشه او یا لږ تر لږه د ملوک الطوايفی د حاکمیت سبب کېدو. ولسمشر

په دې بهير کې څو ځله امريکايانو ته د اخطار په ډول يادونه وکړه چې دا کار به د پاکستان نېغ يرغل وگڼي او له هغه هېواد سره به د جگړې اقدام وکړي.

جان کيري د هغه سفر په ترڅ کې چې د بهرنيو چارو د وزير په توگه افغانستان ته راغلی و د مارچ په ۲۵ مه ارگ ته د شپې د ډوډۍ لپاره را مېلمه شوی و. نوموړي په پيل کې ولسمشر ته يو بوتل مربا سوغات ورکړ او وې ويل: «دا مې مېرمنې په خپل لاس ستا لپاره تياره کړې ده» په دغه کاري مېلمستيا کې د بېلا بېلو مسالو په تېره د امنيتي تړون او د سولې پر پروسې خبرې وشوې. نوموړي له ولسمشر نه گيله وکړه او وې ويل په عامو غونډو کې د امريکا او طالبانو د اړيکو په باب يې خبرو امريکا په خاص ډول ولسمشر اوباما له سخت وضعيت سره مخ کړی دی. ولسمشر کرزي ويلي وو چې د امريکايانو کړنې په افغانستان کې هغه ضرب المثل ته ورته دي چې وايي: «غله ته وايه غلا کوه او د کور خاوند ته وايه چې وين او سه». ولسمشر ښاغلي کيري ته وويل چې د امريکايانو کړه وړه او څرگندونې داسې انگېرنې را منځته کوي چې گواکې واشنگټن پر قومي بنسټونو د افغانستان ټوټه کول غواړي او په دې ترڅ کې طالبان د پښتنو استازي گڼي. نوموړي د امريکا د بهرنيو چارو وزير ته وويل چې د څو مياشتو په اوږدو کې د طالبانو ۱۶ تنه مهم مشران چې د سولې پلويان وو په پاکستان کې ووژل شول. ولسمشر د څووم ځل لپاره له افغانستان چې د ترهگرۍ قرباني دی او پاکستان سره چې د ترهگرۍ پلوی دی د امريکا له يو شان چلن څخه شکايت وکړ.

هغه څو ورځې وړاندې سفير کنگهم ته هم همدغه خبره وکړه او ويلي يې وو: «له وضعيت نه داسې ښکاري چې پاکستان د امريکا په اجنډا کار کوي

څلويښت کاله په توپان کې | ٤٥٧

او امريکا د پاکستان». سفير په ځواب کې ورته ويلي وو چې هېواد يې د هر يوه ډالر په بدل کې چې په پاکستان کې يې لگوي په افغانستان کې شل ډالره لگوي. په هغو خبرو اترو کې ولسمشر سفير ته وويل چې له طالبانو يې اورېدلي دي چې امريکا د څو ولايتونو د ورسپارلو وړانديز ورته کړی دی. سفير دغه ادعا رد کړه او دا يې د ايران تبليغات و گڼل، کټ مټ همدغه بحثونه له بهرنيو چارو وزير ښاغلي کيږي سره وشول.

جان کيږي بيا بيا ولسمشر ته ډاډ ورکاوه او ويل يې چې د سولې په نامه د دوی لخوا د پيل شوې پروسې له پايلو څخه د اندېښنې هېڅ دليل نشته، نوموړي وويل: «تاسو له داسې څه وېره لرئ چې بايد ترې و يې نه لرئ. د سولې را وستل سخت کار دی، تاسو ولسمشر ياست، انتخابات او سوله به ستاسو تر ټولو ستر ميراث وي، تاسو له طالبانو سره مبارزه له کندهاره پيل کړه، اوس دلته دولت او نظام را منځته شوی دی، ښځو ته يې واکونه ورکړل شوي دي، تاسو به له لويو تړونونو څخه چې له «هېوادونو» سره به يې وکړئ خپل هېواد نوي پړاو ته لېږدوئ. د سرتاسري او رهو انتخاباتو تر سره کول به لوی کار وي او د دغه ډول انتخاباتو د ترسره کولو لاره دا ده چې طالبان دفاعي حالت غوره کړي. تاسو په دې کې چې ټول ووايي چې سوله او انتخابات غواړي هېڅ له لاسه نه ورکوئ.» ولسمشر په ځواب کې وويل: «که طالبان د سولې عالي شورا سره خبرې ونه کړي او په پايله کې د قطر دفتر و تړل شي تر هغو وروسته پاکستان کسان را واستوي او يو شمېر ولسوالۍ و نيسي او هغه مهال زه ولسمشر نه وم او وروسته تاسو ووايي چې ځمکني واقعيتونه بايد و منو، بيا به څه کېږي؟»

جان کيږي ځواب ورکړ: «د دغه سناريو پلي کېدل اصلاً امکان نه لري، جنرال کياني ما ته وويل چې کورنۍ ستونزې د دوی تر ټولو ستر دښمن

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۵۹

وخت چې انگليسانو له پاکستان سره د دوستۍ د ستراتيژيک تړون په باب ورته خبرې کولې، له دې مفکورې سره د موافقې په ترڅ کې يې د دې عملي کار د سولې له پروسې سره د اسلام اباد د عملي همکارۍ، تاوتريخوالي د پايله رسولو او د ترهگرۍ د پايله رسولو سره اړوند و باله. په همدې ليدنه کې د برېتانيا سفير د افغانستان په قلمرو کې د پاکستاني طالبانو د شتون په باب د پاکستان د اندېښنې يادونه وکړه، ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «زه دا منم، خو موږ دغه تړون نه لرو چې (پاکستاني طالبان) دلته منظم کړو او دوهم دا چې پاکستانيو پخپله داسې فضا را منځته کړې چې ياد عناصر د هغو له برکته وکولای شي دلته منظم شي، کله چې پاکستان دغه فضا له منځه يوسي بيا به زه وکولای شم له امريکايانو سره د دغه ډول فعاليتونو بندولو په باب جدي خبرې وکړم».

برېتانيانو لېوالتيا درلوده چې د ستراتيژيکې ملگرتيا عملي چارې له پاکستان سره له اسانه مسايلو لکه سوداگري او ترانزيت څخه پيل شي چې بيا يې لمنه ورځ تر بلې پراخه شي. د سولې په باب هغوی غوښتل چې موږ د طالبانو د اعلاميې متن جدي ونه نيسو بلکې د دوی عمل ته بايد پام وکړو. يانې که د اعلاميې په متن کې د سولې له عالي شورا سره د طالبانو د خبرو اترو يادونه نه وي شوې مهمه نه ده.

برېتانيا ته سفر د ۲۰۱۳ کال د فبرورۍ په مياشت کې تر سره شو. درې اړخيزه غونډه د لندن په اطرافو کې په «چکرز» کې د پاکستان د پلاوي په شتون کې ترسره شوه. زه دې سفر ته نه وم تللی خو ولسمشر له هغو نه ډېر نهيلی را ستون شو. ولسمشر د لندن او واشنگټن له سفرونو نه داسې انگرېلې وه چې امريکايان، برېتانيويان او پاکستانيان پخپلو کې بشپړ تفاهم لري او په يوه لوري حرکت کوي. په دواړو سفرونو کې له ولسمشر نه غوښتل شوي

وو چې خپلې اړیکې له هند سره کمې کړي، له اسلام اباد سره د تړون د لاسلیک او آن په پوځي برخه کې هم د اړیکو په پراخولو د پاکستان اندېښنې لرې کړي.

د چکرز په خبرو اترو کې هم د پاکستانیانو دریځ د تېرو میاشتو پر خلاف توند شوی ؤ. د ساري په توگه جنرال کیاني چې څو میاشتې وړاندې د سولې د هڅو پر گړندي کېدو ټینگار کاوه او په دې برخه کې یې د هر ډول همکارۍ ژمنه کوله، د چکرز په لیدنه کې یې هم د علماو کنفرانس چې مخکې یې منلی ؤ بې گټې بللی ؤ او هم یې د اوربند غوښتنه کوله او سوله یې له انتخاباتو نه وروسته پړاو ته پرېښې وه. پاکستانیانو په دې لیدنه کې یو ځل بیا له افغانستان نه غوښتي وو چې خپل پوځي افسران د لوړو زده کړو له پاره د هند پر ځای د دوی هېواد ته واستوي.

د درې یادو شویو هېوادونو گډه همغږي، طالبانو ته د څو ولایتونو سپارل، هغه طرحه چې د قطر دفتر په باب د امریکا متحده ایالاتو صلاح الدین رباني ته سپارلې وه، له هېواده د باندې له یو شمېر سیاسيونو سره د ډانارورا باکر غونډې، د پاریس په څنډه شانتیې کې د سولې غونډې، د هېواد شمال ته د امریکا او برېټانیا د واقعي او غیر واقعي دیپلوماتانو پرلپسې سفرونه او د هغه ځای له بانفوزه څېرو او د پخوانیو جهادي قوماندانانو سره د دوی پرلپسې ناستې ولاړې او د فدرالي نظام مطرح کول، له حکومت سره له خبرو د طالبانو د انکار او آن د سولې له عالي شورا سره له خبرو ډډه چې وخت په وخت به د امریکایانو او پاکستانیانو لخوا مور ته اورول کېدل مور ډېر اندېښمن کړو، په تېره ولسمشر یې د هېواد د عمومي وضعې په ځانگړې توگه د سولې د پروسې او قطر دفتر په باب زیات حساس کاوه.

دوحې ته سفر او د قطر له امیر سره لیدل

له طالبانو سره د امریکا پټو لیدنو چې گواکي له جرمني نه پیل شوې وې او د قطر دفتر د جوړېدو پر مفکورې یې پای و موند. افغانستان سره له دې چې د سولې له بهیر سره لېوالتیا وه خو په کومه بڼه چې پیل شوه د شک په سترگه یې ورته کتل. د افغانستان حکومت ته د قطر د دولت نه پاملرنه د دې سبب شوه چې ولسمشر په دوحه کې زموږ سفیر «خالد احمد زکریا» هېواد ته راوغوښت. د یادونې وړ ده چې د افغانستان د دولت له پرلپسې غوښتنو سره قطر تر پایه په افغانستان کې خپل دفتر نه پرانیست.

امیر مېشتي قطر د خلیجې هېوادونو په ډله کې وړوکی هېواد دی چې له ۱۸۵۲ کال راهیسې د دې هېواد له پینځو مهمو قبیلو څخه د «آل ثاني» د قبیلې لخوا اداره کېږي. دغه هېواد د تېلو او گازو پر پرمانه سرچینې لري.

پر ۱۹۹۵ کال شېخ حمد بن خلیفه خپل پلار له واکه وغورځاوه او پخپله پر تخت کېناست. ځوان امیر د خپل پلار پر خلاف لېبرال نظریات درلودل خو د کاکا زوی او نژدې دوست یې شېخ عبدالله بن خلیفه آل ثاني چې د کورنیو چارو وزیر او د هېواد دوهم ځواکمن کس ؤ د مذهبي محافظه کارو فکرونو پیرو ؤ. دغه سړي د افغانستان د طالبانو له تحریک سره اړیکه لرله او له غړیو سره یې دوستانه اړیکې درلودې. نوموړي د نړۍ د یو شمېر اسلامي غورځنگونو یو شمېر جگپوړي فکري او سیاسي مشران په قطر کې مېشت کړل. د ساري په توگه د مصر د اخوان المسلمین یو شمېر مشران، د عراق د ولسمشر پخوانی مرستیال او د هغه هېواد د حزب اسلامي مشر طارق هاشمي، شېخ عباس مدني د الجزایر د اسلامي جبهې مشر، د فلسطین د حماس ډلې مشر خالد مشعل، د تونس د اسلامي حزب مشر راشد الغنوشي، د سعودي عربستان د حکومت یو شمېر وهابي مشران، د چیچین یو شمېر

مسلمان مشران، د لیبیا او سوريې د اسلامي غورځنگونو يو شمېر مشران او بالاخره د نړۍ د سنيانو ستر عالم او فقيه علامه يوسف قرضاوي يادولای شو.

په دې لړ کې قطر د هغو طالبانو دايمي کوربه شو چې په پيل کې د لنډې مودې لپاره د امريکا په توافق هلته تللي وو. د دې کړنو د ليکلو پر مهال د قطر امير له واکه گوښه شو او وې غوښتل چې درېيم زوی (شېخ تميم بن حمد آل ثاني) خپل ځايناستي ته واک وسپاري. د قطر د کورنيو چارو محافظه کار وزير د امريکا د متحده ايالاتو په غوښتنه د شېخ حمد آل ثاني په واسطه له دندې گوښه شو او په کور کېښول شو. لنډه دا چې طالبان د واکمنې کورنۍ په يوه اړخ کې ډېر پياوړي ملاتړ کوونکي لري.

مور د قطر د امير په بلنه د ۲۰۱۳ کال د مارچ پر ۳۰ مه په چارتر الوتکه کې دوحې ته لاړو. د بهرنيو چارو وزير ډاکتر زلمی رسول، د ملي امنيت سلاکار ډاکتر سپنتا، د سولې عالي شورا مشر صلاح الدين رباني، د ملي امنيت شورا د دفتر مرستيال انجنير ابراهيم سپين زاده، د رياست دفتر مرستياله حميرا لودين اعتمادي، د رياست دفتر د مطبوعاتو رييس او ويندوی اېمل فيضي، د سولې عالي شورا د دار الانشاء رييس معصوم ستانکزی، د ولسمشر سلاکار يحيی معروفی او ما (خرم) په دې سفر کې له ولسمشر سره ملگرتيا کوله. د سفر لومړۍ ورځ مو په قطر کې له مېشتو افغانانو او قطري سوداگرو او پانگوالو سره چې مشر يې د امير د کاکا زوی شيخ علي بن عبدالله ؤ په ليدو تېره شوه. سبا ته له غرمې مخکې په يوولس نيمو بجو اميري دېوان يانې د قطر د امير ماني ته ورسېدو. ليدنه او د غرمې ډوډۍ مو په پروگرام کې شامل وو.

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۶۳

امیري دېوان یوه شانداره لویه ماڼۍ وه چې د دودیزې معمارۍ په بڼه نوې جوړه شوې وه. مېلمه پالان مو له امیر تر ټیټو کسانو پورې که څه هم په خپلو دودیزو جامو کې وو خو له خوراکي توکیو د دوی د چلن تر جزئیاتو پورې هر څه په محتوا کې د لوېدیځ په څېر وو. د ډوډۍ له خوړلو وروسته د طلايي وېښتانو خاوند خدمتگار چې تور پتلون او کورتۍ یې اغوستې وو او یوازې د امیر خدمت یې کاوه په یوه ځانگړي لوبښي کې یو لوی سیگار را وړ او د امیر مخکې یې کېښود.

د قطر امیر د هرکلي په ترڅ کې د تاریخ په اوږدو کې د افغانانو له مېړانې او شهامتونو یادونه وکړه وې ویل چې ټول یرغلگر په دې هېواد کې له ماتې سره مخ شوي دي. ولسمشر هڅه کوله چې قطریان دې ته راضي کړي چې طالبانو ته له افغان دولت سره د نېغ په نېغه خبرو زمینه برابره کړي. خو د قطر د امیر ځواب دا و چې په دې برخه کې باید له امریکا سره خبرې وشي، ځکه چې د دوی هېواد یوازې د نیک نیت له مخې یوازې د طالبانو د مېلمه پالنې رول لري او بس.

قطریانو په ښکاره وویل چې د امریکایانو او طالبانو تر منځ ډېرې ژورې اړیکې دي. د قطر د بهرنیو چارو وزیر آن د ډوډۍ پر سر وویل: «امریکایانو پر مور څو ځله فشارونه را وړل چې طالبان په رسمیت و پېژنو».

قطریانو د ولسمشر کرزي د بیا بیا غوښتنو په ځواب کې مور ته وویل چې پر طالبانو هېڅ فشار نه شورا وړی چې دوی دې نېغ د افغانستان له دولت سره خبرې وکړي. هغوی یوازې هیله ښودله چې د قطر دفتر پرانیستل به په یوه پړاو کې د طالبانو او د سولې عالي شورا تر منځ د خبرو لاره هواره کړي. په ځانگړې ناسته کې هم د قطر امیر ولسمشر کرزي ته د ناتوانۍ له ښودلو

پرته او دا چې قطر یوازې د طالبانو لپاره د «مېلمستون» رول ترسره کوي بل څه نه وو ویلي.

مور د مارچ پر ۳۱ مه ورځ په داسې حال کې له دوچې نه د کابل پر لور روان شوو چې له دې سفر نه مو هېڅ لاسته راوړنه نه درلوده. په داسې حال کې چې امریکایانو تل له قطریانو سره د اړیکو ټینګولو او هغه هېواد ته د سفیر په بېرته وراستولو ټینګار کاوه.

خو یو څه چې د قطري چارواکیو په خبرو کې ښکارېدل هغه پر پاکستان د باور نشتوالی ؤ. دا بې له دې هغه وخت ؤ چې زموږ اړیکې له اسلام‌آباد سره بیا ترینګلې شوې وې او هغه هېواد د ډېورنډ دې لوري ته پر پرتو سیمو د خپلې توپخانې ډزې زیاتې کړې وې. په گوښته کې نښتې آن د مرګ ژوبلې سبب شوې او د افغان سرتېرو یو تن په هغو کې شهید شو.

په هغه تېلفوني خبرو کې چې د قطر له سفر لس ورځې وروسته د ولسمشر کرزي او ولسمشر اوباما تر منځ وشوې، ولسمشر ښاغلي اوباما ته د قطر د امیر له قوله وویل چې باید د سولې عالي شورا سره د طالبانو د خبرو په باب له امریکایانو سره خبرې وشي.

د بهرنیو ځواکونو په عملیاتو کې د ملکي مرګ ژوبلې زیاتېدل بله ستونزه وه چې افغانستان ورسره لاس او گربوان ؤ. ولسمشر په دې تړاو څو ځله خپل اعتراض پخپله اوباما ته ورساوه. په یادو تېلفوني خبرو کې ولسمشر اوباما هم د ولسمشر کرزي د څرگندونو چې گواکي د امریکایانو او طالبانو تر منځ یو ډول همکاري شته او امریکا هممهاله له پاکستان او افغانستان سره یو ډول همکار دی یادونه وکړه، هیله یې وکړه چې ښاغلی کرزی دې له دې ډول خبرو ډډه وکړي.

څلویښت کاله په توپان کې | ٤٦٥

ولسمشر په خندا ځواب ورکړ: «ما د هغه دري ضرب المثل په ویلو غوښتل ووايم چې تاسو له طالبانو سره د مبارزې په نوم زموږ په هېواد کې بمباري کوئ. او طالبان په دې پلمه چې گواکي تاسو دلته پوځونه لرئ په چاودنو او وژنو لاس پورې کوي (...).»

ولسمشر بارک اوباما ته وویل: «کولای شو له فسادو ډکو قراردادونو نه چې بهرنيان يې يو شمېر افغانانو ته ورکوي سترگې پټې کړو، خو پر ملکي مرگ ژوبلې سترگې نشو پټولای.»

په دې ډول د قطر سفر هم د پېچلي او له ابهامه ډک وضعیت او د سولې د پروسې او قطر دفتر غوټه خلاصه نه کړه. په داسې حال کې چې امریکایانو په ځانگړې لېوالتیا دې پروسې ته دوام ور کاوه.

په بروکسل کې درې اړخیزه غونډه

په داسې حال کې چې له پاکستان سره اړیکې ډېرې ترینگلې شوې وې او د کونړ او ننگرهار پر سیمو د دغه هېواد د توپونو ډزو دغه اړیکې نورې هم ترینگلې کړې وې، د چکرز ناستې نه یوازې دا چې د ستونزې په کمولو کې مرسته ونه کړه بلکې لایې زیاتې کړې. په دغسې وضعه کې امریکایانو هیله وکړه چې په بروکسل کې د پاکستانیانو په شمول درې اړخیزه غونډه وشي. واقعیت دا دی چې افغان لوري په دغسې غونډه کې د گډون هېڅ لېوالتیا نه درلوده. ولسمشر نه غوښتل چې هغه څه په چکرز کې پېښ شول په بروکسل کې يې بیا تجربه کړي، خو د امریکا په تېره پخپله د جان کیري ټینگار د دې سبب شو له دې ناستې سره توافق وکړي.

موږ له امریکایانو او پاکستانیانو سره په داسې حال کې د غونډې تیاری نیولو چې څه موده وړاندې د پاکستان د باندنیو چارو وزارت څخه مهم محرم

اسناد زموږ لاس ته راغلي وو. دغه اسناد هغه یادښتونه وو چې د «کور گروپ» یانې د پاکستان او امریکا د گډ کاري گروپ له څو غونډو څخه اخیستل شوي وو. په دې اسنادو کې د افغانستان په باب د دواړو هېوادونو د خبرو اترو جریان لیکل شوی ؤ. اسنادو ښودله چې څه ډول واشنگټن او اسلام‌آباد د دوو دوستانو په څېر په گډه د افغانستان د حیاتي مسالو په باب لکه د سولې پروسه او د ولسمشرۍ انتخابات تصمیم نیوه.

د افغانستان او پاکستان له پاره د امریکا د ځانگړي استازي مرستیال دېوېډ پیرس او د بارک اوباما سلاکار جنرال لوت د اپرېل پر ۲۲ مه ارگ ته راغلل او له ولسمشر سره یې ولیدل، ښاغلي پیرس په پیل کې له ولسمشر کرزي مننه وکړه چې بروکسل ته د تگ بلنه یې منلې وه تر څو د ده په وینا پر هغو مسالو چې توافق پرې شته دی بحثونه وشي لکه د سولې لپاره د لارې نقشه او له پاکستان سره اړیکې.

د بروکسل په غونډه کې ټاکل شوې وه چې د پاکستان له لوري جنرال کیانی او د امریکا له لوري جان کیري گډون وکړي!

جنرال لوت وویل: «دا چې د افغانستان د ولسمشرۍ د انتخاباتو لپاره زیاته موده پاتې نه ده، د واشنگټن نظر دا دی چې د سولې پروسه باید ساده کړو ډېر وخت و نه نیسي». ولسمشر وویل چې د جان کیري د ډېر ټینگار په سبب بروکسل ته درومي، سره له دې چې پاکستانیانو پر هېڅ یوه ژمنه عمل نه دی کړی او پر کونړ یې توغندویي او د توپخانې بریدونو ته دوام ورکړی دی. نوموړي د هغو اسنادو چې د اوپراتیفي کار په پایله کې د افغانستان لاسته ورغلي وو یادونه وکړه وې ویل: «امریکا د افغانستان د راتلونکيو انتخاباتو په باب پاکستان ته یو کاغذ سپارلی دی» سفیر کنگهم چې په دې

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۶۷

غونډه کې حاضر ؤ وویل چې نوموړی کاغذ د امریکا کلي او عام نظر بیانوي او کوم خاص څه پکې نشته.

ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «څنگه کېدای شي له هغه هېواد سره چې دلته ترهگر را استوي زموږ د انتخاباتو په اړه مشوره کوی او دغه مساله له هغو سره شریکوي؟» نوموړي د دواړو هېوادونو تر منځ د سولې د پروسې ځینو ټکیو ته هم چې بحثونه پرې شوي اشاره وکړه. ډاکتر سپنتا وویل: «کوم شی چې تاسو په دې اسنادو کې ویلي دي زموږ او ستاسو تر منځ د دوستۍ له فضا سره مطابقت نه لري، موږ له دې کاغذ نه مخکې خبر وو او دا زموږ او ستاسو د ستراتیژیکې دوستۍ سره په تناقض کې دی».

ولسمشر وویل: «مساله تر دې وړاندې ده، د دې اسنادو له مخې تاسو هغوی (پاکستان) په افغانستان کې د خپل نفوذ اعمال ته ور بللی دی. داسې ښکاري چې تاسو او پاکستان مشترک اهداف لرئ». جنرال لوت وویل: «ښاغلی ولسمشر تاسو د غونډې پر مینوت استدلال او خبرې کوي چې په هغو کې نورې خبرې هم شوې دي». ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «په داسې حال کې چې چین او روسیه پاکستان ته وایي چې دريځ مو سم نه دی، عجیبه دا ده چې امریکا د سولې له عالي شورا سره د طالبانو د خبرو اترو د نه منلو په باب د پاکستان دريځ سم بللی دی». که هر څومره دغو دوو امریکایانو هڅه کوله چې د خپل هېواد «صداقت» ثابت کړي خو ولسمشر یې هر ځل د هغو اسنادو یوه برخه د دوی مخ ته اېښودله.

ولسمشر د بروکسل د غونډې بڼه د تشریفاتو له نظره سمه نه بلله، بیا یې هم وغوښتل چې د امریکایانو په مخکې له پاکستان نه د سولې په باب څرگند او په ټاکلې موده کې اقدامات وغواړي، نوموړي بیا بیا امریکایانو ته یادونه کوله چې پاکستانیان له ډیورنډ کرښې سره اړوندو مسایلو مطرح کولو منع

کړي، نوموړي د ډيوېډ پيرز د دې پوښتنې په ځواب کې چې وې پوښتل ستاسو په نظر به ياده غونډه له کومو پايلو سره يوه بريالۍ غونډه وبولو، وويل: «(...) د ساري په توگه د مې پر ۱۵ مه نېټه په کوم ځای کې د طالبانو او سولې عالي شورا ترمنځ خبرې ترسره شي، ملا برادر له زندانه راخوشي شي او ملا محمد حسن، ملا منصور او ملا قيوم ډاکر خبرو ته حاضر شي (...)».

جنرال لوت وپوښتل: «چې داسې ده نو دوچې ته ولې نه درومي؟». ولسمشر ځواب ورکړ: «تېره ورځ ملا ډاکر مور ته احوال راکړ چې کوم کسان په دوچه کې دي د هغوی خبره د دوی خپله خبره نه ده او ملا محمد غوث وويل چې سولې ته زمينه بشپړه چمتو ده، په دې شرط چې پاکستان او امريکا سم عمل وکړي».

جنرال لوت وويل: «که تاسو له دې کسانو سره غونډه جوړه کړای شئ لوی کار دی او په هغو کې به د امريکا جگپوړی مامور درسره ملگرتيا وکړي». ولسمشر کرزي يې په ځواب کې وويل: «په دې شرط چې دغه خلک هم د هغو نورو شپاړس تنو په څېر چې پخوا وژل شوي دي ونه وژل شي».

وروسته يې انجنير ابراهيم سپين زاده چې په مجلس کې نه ؤ دفتر ته راوغوښت او ترې وې پوښتل چې د «ملا مستانه» د وژلو کيسه وکړي چې په کابل کې يې خبرې وکړې، له خبرو يې امريکايان او انگليسان خبر کړای شول، خو چې کوتې ته ستون شو هلته په ډېره بې رحمۍ ووژل شو، ولسمشر د خپلو خبرو په دوام زياته کړه: «روسيه او چين په افغانستان کې د سولې او ثبات غوښتونکي دي، که غواړئ چې د سولې پروسه بريالۍ شي نو له هغوی سره يې شريکه کړئ». جنرال لوت په ځواب کې وويل: «روسيې او چين زموږ په څېر قرباني نه ده ورکړې، هغوی يوازې خبرې کوي».

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۶۹

ولسمشر کرزي وویل: «که پاکستان ستاسو دوست دی نو باید هغه څه درکړي چې تاسو یې په لټه کې یاست یانې سوله دې درته راولي، مور افغانان پېچلي خلک نه یو په دوستۍ او دښمنۍ کې مور ساده خلک یو».

سفیر کنگهم وویل: «مور هم ساده خلک یو، تل مو په سادګۍ تورنوي، داسې کسان شته چې نه غواړي زموږ او تاسو دوستي بریالی شي». ولسمشر وویل: «مور ستاسو او پاکستانیانو ترمنځ دکور گروپ د اسنادو پانې درکوو، وروسته تاسو پخپله پر خپل ځان قضاوت وکړی».

سره له دې چې ولسمشر کرزي د لنډمهالې ادارې د رییس په توګه د کار له پیله هڅه کړې وه چې د افغانستان اړیکې له ټولو هېوادونو سره دوستانه کړي، خو د امریکا بې سیاله شتون او د دې هېواد په تړاو د ده او ډېری افغانانو بڼه نظر هغوی ته ډګر تش کړی ؤ. له کوم وخته چې د سولې مساله مطرح او جدي شوې وه ما دا تشخیص کړه چې واشنگتن په یوه لاس کې سوله او په بل کې جګړه نیولې او د خپلو لویو پروگرامونو له مخې مور ته کله یو او کله بل را وړاندې کوي، پر همدې دلیل مې یوه ورځ له ولسمشر سره په یوازیني مجلس کې نوموړي ته وړاندیز وکړ چې د سولې په مساله کې نور هېوادونه لکه روسیه، چین او په استثنایي توګه د اروپایي اتحاديې ځینې هېوادونه لکه فرانسه هم باید پکې را شامل کړو، ولسمشر د دې هېوادونو د همکارۍ غوښتونکی ؤ خو د جدیت په باب یې ډېر ډاډمن نه ښکارېدو، بیا یې هم ما ته وویل د سولې د پروسې په اړه هر ډول پرمختیاوې او نورې د شریکېدو وړ مسالې له هغوی سره شریکې کړم. له هغو وروسته ما هغه مسالې چې په یو ډول یې بهرنی اړخ درلود له هغوی سره مې شریکې کړې کله به مې مشوره او کله همکاري ترې غوښتله، د ساري په توګه د مالي اقدام ډلې (FATF) چې په پاریس کې یې غونډه جوړه شوه او په هغو

کې «خان افضل هاید وال» د افغانستان بانک مرستیال د افغانستان استازیتوب کاوه د چین، روسیې او هندوستان د هېوادونو په مرسته مو د امریکا او بریتانیا گډه نقشه ور شنېده کړه چې غوښتل یې افغانستان د پیسو د راکړې ورکړې په تړاو په تور لېست کې شامل کړي. کله چې ښاغلي هاید وال د تېلفون له لارې د هغو دوو هېوادونو له پروگرام نه خبر کړم، له ولسمشر سره تر مشورې وروسته مې د دغو درې هېوادونو سفیران خپل دفتر ته را وغوښتل او له هغوی نه مې د همکارۍ غوښتنه وکړه، درې واړو هېوادونو جدي همکاري وکړه او د انگلستان او امریکا د طرحې پر خلاف یې رایه ورکړه.

د بروکسل سفر

مور د اپریل پر ۲۲ مه په هغه ځانگړي الوتکه کې بروکسل ته ورسېدو چې د امریکا متحده ایالاتو دولت کابل ته را استولې وه، په سبا سهار یې د شمالي انتلاتیک سازمان (ناټو) دفتر ته لاړو او د هغه سازمان له عمومي منشي سره مو ولیدل، د خبرو موضوع امنیتي تړون او له ۲۰۱۴ کال وروسته د ناټو غړیو هېوادونو (SOFA) د ځواکونو د وضعیت په تړاو وه، د همدې ورځې مازدیگر مهال مو د امریکا د بهرنیو چارو له وزیر جان کیري او ورسره پلاوي سره ولیدل. ولسمشر ما ته ویلي وو چې د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت د اسنادو کاپي باید راسره وي، ځکه چې غوښتل یې هغه په خپل لاس په مجلس کې ښاغلي کېږي ته وسپاری.

یاد اسناد د امریکا او پاکستان د پوځي او استخباراتي مقاماتو او دیپلوماتانو د څو گډو غونډو یادښتونه (مینوتونه)، د امریکا د سفیر د مرستیال یو شمېر اېمیلونه او د افغانستان د نژدې راتلونکیو ولسمشریزو انتخاباتو په باب یو کاغذ وو. دغه وروستی یاد کاغذ د امریکا حکومت چمتو کړی ؤ وروسته یې هغه پاکستانیانو ته د نظر ورکولو او نورو اجرااتو لپاره سپارلی ؤ.

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۷۱

د ۲۰۱۳ کال د جنوري ۳۰ مې په غونډه یانې د کور ګروپ په څلورمه غونډه کې د غونډې په یادښتونو کې واشنگټن ته د ولسمشر کرزي د نژدې راتلونکي سفر په باب، له طالبانو سره د امریکا د اړیکو، په ځینو ولایتونو کې د طالبانو والیان، ابراهیم حقاني، د طالبانو بنديانو، د افغانستان او پاکستان ترمنځ د تماس ګروپ او علماؤ د کنفرانس بحثونه لیکل شوي وو. همدارنګه پر دې ټینګار شوی ؤ چې همدغسې غونډه باید لندن (چکرز) ته د حامد کرزي تر سفر مخکې جوړه شي.

په پیل کې په اسلام اباد کې د امریکا د سفیر مرستیال ریچارد هوګلنډ چې د امریکایي پلاوي مشري یې کوله واشنگټن ته د حامد کرزي د جنوري میاشتې د سفر په تړاو مفصل معلومات وړاندې کړي وو چې د دغو معلوماتو لیکلی کاغذ یې هم پاکستان لوري ته سپارلی ؤ. دغه معلومات د هغو بحثونو په اړه وو چې په واشنگټن کې د امریکایي او افغاني پلاويو ترمنځ پر ځینو مسایلو لکه د پوځي انتقال پروسې، د بنديانو موضوع، د ۲۰۱۴ کال انتخابات، د سولې پروسه، د اقتصادي انتقال پر پروسه، د امنیتي او دفاعي تړون او د سیمې د رول په باب ترسره شوي وو. سفیر هوګلنډ په دې غونډه کې پاکستانیانو ته ویلي وو: «(...) د سولې پروسې موضوع او د قطر دفتر مساله په واشنگټن کې د بحث کلیدي مسالې وې. هغه (حامد کرزي) ډېر زیات شیان (زیات امتیازات) د قطر دفتر په تړاو غوښتل خو د امریکا حکومت ورسره ونه منل (...)».

د غونډې د دې یادښتونو په یوه بل ځای کې راغلي وو: «د DGA (د ISI د مرستیال) په ځواب کې سفیر هوګلنډ وویل د کوټې شورا غوښتل چې له افغاني ډلو سره په داسې بڼه خبرې وکړي چې د کرزي حکومت یې یوه

برخه وي (...). په خبرو کې به د کرزي د حکومت د استازيو شتون د کرزي د حکومت په رسمیت پېژندلو په مانا نه وي».

د غونډې د یادښتونو په یوه بله برخه (مینوت) کې داسې لیکل شوي وو: «صادق سفیر (په دې غونډه کې د پاکستانی پلاوي مشر او په کابل کې د هغه هېواد سفیر محمد صادق) وپوښتل چې که په دوحه کې دفتر پرانیستل شي طالبان د افغانستان له حکومت سره له خبرو ډډه وکړي څه به پېښ شي؟» سفیر هوگنډ ځواب ورکړی ؤ چې «متحده ایالاتو له طالبانو نه هېڅ ډول غوښتنه نه ده کړې بلکې شرایط یې وضع کړي لکه د دې دفتر له لوري د پیسو نه راټولول، او یا د پروپاگاندا لپاره د پیسو نه کارول، خو که دا کار وکړي نو دفتر به یې وتړل شي».

په دې غونډه کې سفیر محمد صادق له امریکایانو غواړي چې د افغانستان د دولت د «پاکستان ضد ویناؤ» مخه ونیسي، هوگنډ د نوموړي د ډاډ لپاره ځواب ورکوي چې دغه ټکی یې بشپړ په یادښت کې نیولی دی.

د بندیانو په تړاو په بحث کې سفیر هوگنډ وايي چې د دوی حکومت د هغو طالب بندیانو د خوشي کېدو پلوی دی چې د سولې په پروسه کې مرسته کولای شي خو د ملا عبدالغني برادر په باب وايي: «د ملا برادر په برخه کې مور دې ته اړتیا لرو چې مشوره پرې وکړو. (...).»

په هغه ایمیل کې چې سفیر ریچارډ-ای هوگنډ د ۲۰۱۳ کال د فبروري پر ۱۶ مه د پاکستانی پلاوي مشر سفیر محمد صادق ته لېږلی دی چې د غونډې اجنډا مشخصه کړي له پاکستانی لوري غواړي چې په راتلونکې غونډه کې «د افغانستان په هر ډول راتلونکې سیاسي سناریو کې چې پاکستان کومې اساسي گټې په پام کې لري» هغه دې تشریح کړي.

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۷۳

د کور گروپ په پينځمه غونډه کې چې د فبروري پر ۲۵ مه جوړه شوې ده، په پيل کې سفير محمد صادق له امريکايي لوري يو لړ پوښتنې کوي چې له جملې څخه د مولوي فقير محمد په باب د معلوماتو ورکول وو، مولوي فقير محمد د مولوي فضل الله مرستيال ؤ چې د دغو خبرو اترو پر مهال نوموړی د ملي امنيت په نظارتخانه کې تر توقيف لاندې ؤ. نوموړي په ننگرهار کې د عملياتو پر مهال له خپلو دوو تنو ملگرو سره نيول شوی ؤ. سفير هوگلند په دې برخه کې پاکستانی لوري ته ويلي وو چې کولای شي مولوي فقير محمد ته د پاکستانيانو غير مستقيم لاسرسی پيدا کړي، مثلاً که دوی کومې پوښتنې لري امريکا به هغه افغانانو ته وسپاري ځواب به يې پاکستانيانو ته وسپاري.

په ياده غونډه کې په دې تړاو چې گواکي د افغانستان د حکومت د ننه داسې بحثونه کېږي چې ولې پاکستان هغه طالبان چې خوشي يې کړل د افغانستان حکومت ته ونه سپارل. سفير هوگلند ويلي وو: «څرنگه چې مولوي فقير محمد يو جنايتکار دی بايد د پاکستان حکومت ته وسپارل شي».

د غونډو په يادښتونو کې بل ځای داسې راغلي دي: «سفير هوگلند وويل چې د امريکا متحده ايالاتو حکومت پر واحد افغانستان د پاکستان تمرکز او له ټولو افغاني ډلو سره د اړيکو ټينگولو ستاينه کوي، د امريکا متحده ايالات د افغاني اپوزيسيون له مشرانو سره د پاکستان د صدراعظم او د بهرنيو چارو وزير ملاقاتونه ستايي، که څه هم دغه کار کړزی تر دې حده خپه کوي چې په نامعقوله بڼه دا کار د خپل حکومت پر خلاف دسيسه گڼي. نوموړی (ولسمشر کړزی) په همدې دليل هڅه کوي چې له امريکا متحده ايالاتو او پاکستان نه وغواړي چې له پښتنو سره د خبرو اترو کانالونه پرانېزي».

په دې تړاو سفير محمد صادق وايي: «په پيل کې پخپله ولسمشر کرزي له پاکستان نه غوښتل چې له شمال سره اړیکې ټينگې کړي (...). پاکستان د شمال له مشرانو سره په اړیکو کې په بشپړ ډول شفاف عمل کوي». سفير هوگلند وايي: «يوازینی کار چې اوس يې بايد امريکا او پاکستان وکړي دې لارې ته دوام ورکول دي. پاکستان بايد له نورو ډلو سره خپلو اړیکو ته همدغسې دوام ورکړي». له طالبانو سره د اړیکو په باب د ISI مرستيال له سفير هوگلند څخه د هغو خبرو معلومات غواړي چې ښاغلي ستانکرزي پر کومو مسایلو له طالبانو سره کړې دي، په بل ځای کې د ISI مرستيال د سولې د پروسې په تړاو وايي: «کرزی او د سولې عالي شورا څه نشي کولای (...). د کرزي حکومت ياد پروسې برخه گرځي او يا به انزوا ته درومي (...).»

د ملا برادر د خوشي کولو په باب د ISI مرستيال سم نظر نه ورکوي، سفير هوگلند يو ځل بيا وايي چې امريکا د ملا برادر تر خوشي کولو مخکې له پاکستان سره د مشورې غوښتونکې ده.

سفير هوگلند د يوه استراليايي پروفیسور «تام گريگ» د ملاقاتونو يادونه وکوي چې گواکي کلونه يې په گردیز کې د يوناما لپاره کار کړی دی او د ځايي خلکو په تېره د ځدراڼو له مشرانو سره يې نژدې اړیکې جوړې کړې دي او پر ٢٠١٠ کال يې په مري کې له ابراهيم حقاني سره د ليدنې يادونه وکړه، نوموړي استراليايي گواکي ويلي وو چې اوس د طالبانو په منځ کې ابراهيم حقاني په مهم سړي بدل شوی دی.

په دې اسنادو کې هغه ايمیل هم شته چې د اپريل پر ٤ مه هوگلند، د پاکستان سفير صادق ته استولی او د افغانستان د ولسمشرۍ د ٢٠١٤ کال د انتخاباتو په تړاو يې د پاکستان نظر او همکاري غوښتې وه، هوگلند دغه کاغذي ليک د افغانستان د انتخاباتو په اړه پاکستانی لوري ته استولی ؤ.

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۷۵

ما دلته د هغو اسنادو یوه وړوکې او لنډه برخه یاده کړه تر څو روښانه شي چې د امریکا پر رښتینولي زموږ د بې باوري رینډې ډېرې ژورې او پر شواهدو او معلوماتو ولاړې وې، سره له دې هم زموږ په حکومت کې ځینو یوازې پاکستان د افغانستان په بدمرغیو کې پر باله، هغوی په دې کار د دې لامل کېدل چې زموږ د رنځونو بله سرچینه چې امریکا ده له نظرونو پټه پاتې شي او څوک ونه پوهېږي چې دغه دوه هېوادونه یو له بل سره په ګډه کار کوي.

په دې ډول پاکستان د پلورل شویو، فاسدو او تړلیو پوځیانو په واسطه د امریکا د ستراتیژیکو پلانونو د عملي کولو رول لوباوه، د دې په ترڅ کې اسلام‌آباد خپلې ګټې چې د افغانستان کمزوري کول، د هېواد د ننه د ګډوډۍ خپرول او د ډیورنډ هغه لور ته د پرتو پښتنو کمزوري کول وو هم لټولې، په هره غونډه کې به چې د امریکا خدمتګارانو بدمرغۍ د اسلام‌آباد پر غاړه ور اچولې ما به یې په ځواب کې ویل چې پاکستان او امریکا د یوې سکې دوه مخه دي او دواړو لاسونه سره ورکړي او موږ یې له دغه حالت سره مخ کړي یو، ولسمشر، زه او اېم‌ل فیضی تل په دې برخه کې هم‌منظره وو.

د بروکسل په څنډه کې له جان کېري سره د وال دوشس Vall Dushesse په وړوکې تاریخي ماڼۍ کې ملاقات تر سره شو. هغه مازدیګر د تالار نسبتاً تیاره فضا ډېره آرامه وه، ښاغلي جان کېري خپلې خبرې د ولسمشر کرزي د کړنو په ستاینه پیل کړې وې ویل: «تاسو افغانستان ته دیموکراسي راوړه، تاسو ډېر کارونه وکړل، موږ د پاکستان په باب ستا له اندېښنو ښه خبر یو، په پاکستان کې ستونزې دي، د ترهګرۍ پټنځایونه په هغه هېواد کې شته دي، دا یو ښه فرصت دی، دلته به د سولې په باب د پاکستان وضاحتونه وغواړو، باید وپوهېږو چې موږ ټول په یوه هدف پسې یو. باید مودبانه او صادقانه

خبرې اترې ولرو، او د شواهدو او ارقامو په استناد خبرې وکړو، بايد وگورو چې ستاسو اندېښنې کومې کومې دي او د پاکستان گټې کومې دي! کياني ما ته سپين ويلي دي چې د هېواد گټې يې د افغانستان په سوله او ثبات کې دي. ما له هغه نه پوښتنه وکړه چې د دوحي پروسه نوره مړه ده، هغه ځواب راکړ چې نه!

ولسمشر کرزي خپلې خبرې داسې پيل کړې: «له دې مننه چې د دې غونډې (له پاکستان سره د درې اړخيزې غونډې) زمينه مو برابره کړه، مور او پاکستانيانو ډېر فرصتونه درلودل، دا ځل به په بڼه لهجه ورته ووايو چې خبرې به مو خوږې نه وي. زه به سبا ته سپينې او واضح خبرې وکړم، د سولې په پروسه کې به د طالبانو او د سولې عالي شورا ترمنځ د خبرو غوښتنه وکړم په هر ځای کې چې وي. هغوی که ضمانتونه غواړي مور ورته چمتو يو، خو د ډيورنډ مساله زموږ د بحث موضوع نشي کېدای».

جان کېري: زه فکر کوم چې د دې اړتيا نشته چې د ډيورنډ مسالې ته ورشو لومړی غوره دا ده چې د سولې مساله را واخلو، ډيورنډ زموږ د بحث موضوع نه ده.

ولسمشر کرزي: «زه وضاحت غواړم، مور نه غواړو چې د افغانستان بهرنی سياست د پاکستان په واک کې وي خو له دې سره هممهاله هېڅ بل هېواد ته اجازه نه ورکوو چې افغانستان د پاکستان پر خلاف وکاروي او له پاکستان نه هم ورته کړه وړه غواړو (...).»

جان کېري: که پاکستان ووايي چې مور ډېره هڅه وکړه خو پر طالبانو تر دې زيات فشار نشو راوړی، لنډه دا چې ووايي چې مور ونشو کولای، نو بيا؟ ولسمشر کرزي: «که په رښتيا دا توان نه لري بله خبره ده، بيا مور تمه نه ترې لرو او هغوی بې گناه دي خو که وپوهېږو چې نه غواړي، دا خو بيا بله خبره

څلويښت کاله په توپان کې | ٤٧٧

ده، زما په نظر که هغوی وغواړي کولای شي، نو بیا باید امریکا عمل ته راوړاندې شي».

جان کېري: «څه ډول؟»

ولسمشر کرزی: «له طالبانو سره زموږ نېغې اړیکې تشویق کړی.»

جان کېري: «تاسو نېغې اړیکې ورسره لرئ؟»

ولسمشر کرزی: «هو کې!»

جان کېري: «نو ستاسو د کوم مهال پروگرام په پام کې دی؟»

ولسمشر کرزی: «اوس هم ناوخته شوې ده، مثلاً همدا سبا ته، که انتخابات په پام کې وي نو تاوتریخوالی او جگړه باید تر هغو مخکې پای ته ورسېږي، جنرال کیاني په تېر سپټمبر کې ما ته وویل چې د لارې نقشي د وخت چوکاټ باید راوړو خو په لندن کې یې بیا نورې خبرې کولې.»

ولسمشر دغه مهال له ما نه وغوښتل چې هغه دوسیه چې یاد اسناد پکې وو ورته ورکړم، نوموړي دوسیه ور واخیسته او ځینې پاراګرافونه او جملې یې چې مخکې نښه شوي وو ولوستل، له څو شېبو وروسته جان کېري مداخله وکړه وې ویل: «آیا پوښتنه کولای شم؟ په دې متن کې چې و دې لوست DG (A) څوک دی؟ جنرال دا گلښ لوت د ولسمشر اوباما سلاکار او د ملي امنیت شورا د دفتر مرستیال مداخله وکړه او ځواب یې ورکړ: «DG (A) جنرال پتو دي د ISI مرستیال دی. او دا د پاکستان د دولت راپور دی» کله چې ولسمشر دوسیه ښاغلي کېري ته ورکړه نوموړي سرسري نظر پرې واچاوه او په نه زړه یې پانې واړولې. له لږ ځنډ وروسته یې په موسکا وویل: «پام مو وي هغه چا چې دا دوسیه تاسو ته سپارلې د پاکستان دولت یې ونه پېژني ځکه چې ژوند به یې په خطر کې ولوېږي.»

ولسمشر وضاحت وغوښت.

د نوموړي د يوې پوښتنې په ځواب کې جان کېري وويل: «فکر کوم پاکستانيانو له شمال ټلوالې سره خبرې تنظيم کړې دي، خو دا نشي کېدای، زه به سبا ته په دې برخه کې ډېرې سپينې خبرې وکړم، زموږ په اند اصلي مرجع د سولې عالي شورا ده» تر دې وروسته د ملا برادر پر خوشي کولو خبرې وشوې او ولسمشر يو ځل بيا د هغه د خوشي کېدو غوښتنه وکړه او د پاکستانيانو په تړاو يې خپل شک وښود. جان کېري وويل: «پر دې سند له تکيې کولو ښکاري چې تاسو اندېښنه لری، تاسو فکر کوی چې مور له پاکستانيانو سره داسې خبرې کوو چې ستاسو په زيان تمامېري، خو دغه خبرې د تماس گروپ په چوکاټ کې دي چې زموږ ترمنځ هلته (په اسلام اباد کې) جوړ شوی دی، زموږ اړيکې له تاسو سره تر دې څو چنده ژورې دي. دغه کاغذونه د پاکستاني داخلي ادارو راپورونه دي، په هېڅ صورت سند نشي گڼل کېدای، مور له تاسو سره ډېرې مرستې کوو ستاسو د راتلونکې په تړاو تعهدونه لرو (....) جنرال کياني شپږ مياشتې وروسته تقاعد کوي هغه دلته (بروکسل) ته راځي ځکه غواړي دغه ستونزه حل کړي او دا ځان ته يو ښه ميراث وگرځوي».

په ناټو کې د امريکا د سفير په کور کې درې اړخيزې خبرې

درې اړخيزې خبرې د ۲۰۱۳ کال د اپريل پر ۲۴ مه د امريکا د حکومت د بيا بيا غوښتنې پر بنسټ د بلژيک د پلازميني په څنډه کې په يوه ښکلې ماڼۍ کې ترسره شوې، نوموړې ماڼۍ په ناټو کې د امريکا د سفير هستوگنځی ؤ، پر شاوخوا يې سمسور ځنگل راخپور ؤ چې لوی شين چمن يې پکې رانغښتی ؤ.

د خبرو اترو مهز په سپينو سرمېزيو په مربع شکل چې يوه ضلعه يې لرې شوې وي له چمن او ځنگل سره نښتي يوه تالار کې ترتيب شوی ؤ.

څلويښت کاله په توپان کې | ٤٧٩

له اطاق نه د باندې پر يوه ښکلې صفة مېزونه کرسې او چترې لگېدلې وې. د کور او دهغه ځانگړي چمن عظمت په ناټو سازمان کې د امريکا د واکونو او دېدې ښکارندوی وو.

غونډه سهار پيل شوه، له خبرو پيلېدو مخکې د پلاويو د گوتو په شمېر کسان د څنگ اطاق ته لاړل او د رسنيو پر وړاندې را څرگندل شول عکسونه يې واخيستل.

د امريکا له لوري د خبرو گډونوال د بهرنيو چارو وزير جان کېري، د امريکا د ځانگړي استازي مرستيال ديويد پيرس، په افغانستان کې د امريکا او ناټو قوماندان جنرال ډنفورډ او د امريکا د ولسمشر بارک اوباما سلاکار او د امريکا د امنيت شورا د دفتر مرستيال جنرال داگلس لوت، د پاکستاني پلاوي غړي لوی درستيز جنرال اشفاق کياني، جنرال جيلاني او دوه تنه نور وو، افغان پلاوي د ولسمشر کرزي په مشرۍ د بهرنيو چارو وزير ډاکټر زلمی رسول، د ملي امنيت سلاکار ډاکټر سپنتا، د ملي دفاع وزير جنرال بسم الله محمدي او زه د ولسمشرۍ د دفتر رييس عبدالکريم خرم پکې شامل وو.

غونډه د جان کېري په خبرو چې زموږ کوربه ؤ پيل شوه. نوموړي يو ځل بيا د ولسمشر کرزي پر ستاينو خوله پرانيستله او دهغو ورځو يادونه يې وکړه چې نوموړي په ارزگان کې تېرې کړې وې. نوموړي وويل چې نا امنۍ د افغانستان او پاکستان د دواړو لمنه نيولې ده او د سولې راوستل به ولسمشر کرزي او جنرال کياني ته يو نیک ميراث وي. هغه د کياني خبره چې ده ته يې ويلي وو تکرار کړه چې په افغانستان کې سوله او ثبات يې له هيلو څخه ده.

کيري په افغانستان کې د واک لېږد او د اشفاق کياني د تقاعد يادونه وکړه او هيله يې وښودله چې دغه غونډه د سولې په لار کې مثبت گام ثابت شي.

ولسمشر کرزي له پاکستان سره د دوستانه اړیکو د ټینګولو لپاره د ډېرو سفرونو او هڅو یادونه وکړه وې ویل چې باید د ټولو موخه د ترهګرۍ او توندلارۍ له منځه وړل وي. نوموړي وویل چې تر ۲۰۰۶ کال پورې د پاکستان توند منتقد ؤ خو چې کله یې په پاکستان کې ترهګریز بریدونه او چاودنې ولیدې د پاکستان په باب یې خپل سیاست بدل کړ. نوموړي په هغه هېواد کې له تاوتریخوالي د ډکو ترهګریزو پېښو له زیاتوالي سره له پاکستان سره ګډ کار اړین وباله زیاته یې کړه چې افغانستان غواړي چې طالبان د سولې له عالي شورا سره نېغ په نېغه خبرې وکړي، په داسې حال کې چې پاکستان ظاهراً له بېلابېلو ګروپونو سره د طالبانو د خبرو غوښتونکي دی. وې ویل «وګورو چې پاکستاني وروڼه څه وايي؟»

جان کیري وویل چې دی وړاندیزونه لري خو تر هغو وړاندې یې جنرال کياني ته د خبرو بلنه ورکړه. جنرال کياني له جان کیري نه مننه وکړه چې د دې غونډې فرصت یې برابر کړی ؤ. د افغانستان سوله او ثبات یې د خپل هېواد په ګټه وباله او آن خپل امنیت یې له دې سره تړلی وباله. نوموړي د پخواني شوروي د یرغل پر مهال له افغانستان سره د خپل هېواد مرستې یادې کړې او زیاته یې کړه چې د افغانستان جهاد د پاکستان لپاره ستونزې لري. پاکستاني جنرال د سؤ تفاهم د له منځه وړو او دواړو ګاونډیو هېوادونو لخوا د لویو اهدافو غوره کولو هیله وکړه. د اشفاق کياني د خبرو په پای کې جان کیري ولسمشر کرزي ته مخ ور وړاوه وې ویل: «ښاغلی ولسمشره، فکر کوم جنرال صادق دی (... باید اعتماد را منځته کړو (...))، جنرال کياني! تاسو وویل چې دې ته چمتو یاست چې د سولې په راوستو کې مرسته وکړئ. دقیق به په دې برخه کې څه وکړئ؟»

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۸۱

جنرال کیاني: «هر چېرته چې نفوذ لرو هغه به په کار واچوو خلک به (موخه یې طالبان دي) د خبرو مېز ته را ولو.»

ولسمشر کرزی: «وروره جنرال کیاني، همدغه زمور غوښتنه ده، خو څه ډول؟» جنرال کیاني....

جان کيري: «باید لومړیتوبونه په گوته کړو او وضاحتونه منځته را وړو، جنرال کیاني ویل چې طالبان به د خبرو مېز ته راوولي، جنرال به دې برخه کې مو توان څومره دی؟

جنرال کیاني: «مور ډېر لږ فرصت لرو، انتخابات را رسېږي (د افغانستان انتخابات) باید په لږه موده کې ډېر کار وکړو»
جان کيري: «مثلاً څومره وخت کې؟»

جنرال کیاني: «مثلاً د جون میاشت، خوناتو او امریکا د ۲۰۱۴ کال له دورې وروسته په باب خبرې کوي.»

جان کيري ....

جنرال کیاني: «د روان کال اکتوبر یا نومبر، خو په دې میاشتو کې به د انتخاباتو چارې پیل شوي وي. یا مثلاً د راتلونکي کال فبروري، هغه مهال به هر څه روښانه شوي وي، نوماندان به معلوم وي، او یا آن تر انتخاباتو وروسته، دا څو ضرب الاجله وو چې درته ومې ویل، دا ټول جریانات د سولې پر پروسې اغېز لري، بل لوري ته د جگړې موسم هم په پیلېدو دی.»
جان کيري: «بل انتخاب؟ مور چټکي غواړو»

جنرال کیاني: سوله او ثبات مور ته ارزښت لري، انتخابات د هغو لپاره مهم دی، داسې انتخابات چې اعتبار ولري او رڼه وي دا به د افغانستان لپاره گټور تمام شي، دا ټول له یو بل سره تړاو لري، باید (سر تاسري) وي او سر تاسري توب یې له بین الافغاني خبرو اترو ممکن کېدای شي.

ولسمشر کرزی: سر تاسري په دې مانا چې سوله بايد ټينگه شوې وي او د طالبانو پلويان په انتخاباتو کې برخه واخلي، دا ډېر ښه دي!»
جنرال کياني: «دا به گرانه وي چې د انتخاباتو تر رارسېدو پورې دې د سولې پروسه پایله ولري».

جان کيري: «د انتخاباتو لپاره د اړينو عناصرو په باب جنرال تاسو ښه ټکي ته اشاره وکړه، انتخابات بايد د همدغسې ځانگړتيا لرونکي وي، مور دغه پرمختگ او پړاوونه درلودلي دي، مثلاً د طالبانو له لوري د اعلاميې خپرېدل، د دفتر پرانيسته، آيا تاسو دې هر څه ته سرعت ورکولای شئ، کوم وړانديز په دې برخه کې لري؟»

جنرال کياني: «ولسمشر کرزی دې ووايي»

ولسمشر کرزی: «جنرال ډېره ښه خبره وکړه چې طالبان بايد د سولې عالي شورا سره خبرو ته حاضر کړای شي، دا به زما له لوري لومړنی گام وي او دا به زموږ د غونډې لپاره پایله ولري، څه وخت؟»

جان کيري: «مگر دی به د دې ځواب و نه ويلای شي»

ولسمشر کرزی: «يو وخت خو بايد پيل شي، هر څومره زر چې پيل شي غوره به وي»

جنرال کياني: «دلته له ما سره مرسته وکړئ، مثلاً که سبا ته په قطر کې خبرې کوو څوک به خبرې کوي او پر څه به خبرې کوي؟»

ولسمشر کرزی: «ستاسو پوښتنې مهمې دي. ستاسو له خبرو معلومېږي چې په قطر کې به خبرې کېږي. نو خبرې به د سولې له عالي شورا سره وي چې ټول يې په ترکيب کې شته دي او لويې جرگې هغه را منځته کړې ده. د خبرو موضوع به دا وي چې طالبان زموږ د ټولني د يوې برخې په توگه وکولای شي په ټولو انتخاباتو کې برخه واخلي، قانوني حقوق به ولري. د بهرنيو

څلويښت کاله په توپان کې | ۴۸۳

ځواکونو د وتلو په باب چې طالبان وايي امریکایان دې ووزي هغوی ظاهراً نه وزي، که امریکایان دا مني زه يې هغوی ته (طالبانو ته) ضمانت ورکولای شم. د افغانانو اړونده برخه يې زه پر غاړه اخلم. د بهرنيانو وتل يوه نړيواله پېچلې مساله ده چې مور او تاسو ټول بايد هغو ته حل لاره ولټيو».

جان کيري: «د طالبانو خبرې له چا سره؟»

جنرال کياني: «هغوی وايي چې له ډلو سره خبرې کوي د سولې له عالي شورا سره نه»

ولسمشر کرزی: «هغوی خو مور ته داسې نه وايي»

جان کيري: ...

جنرال کياني: «اجنله مهمه ده، که ووايي چې بهرنيان دې ووزي بيا نو خبرو ته څه نه پاتې کېږي».

جنرال لوت: د پيل ټکی بايد دا وي چې طالبان دې له امریکایانو سره خبرو ته کښېني او د بنديانو په باب دې خبرې وکړي، اعتماد جوړونه دې وشي وروسته دې د سولې له عالي شورا سره خبرې وکړي».

جان کيري: «دا وخت ضايع کوي، ډېره موده نيسي»

جنرال لوت: «دواړه هممهال هم کېدای شي»

ولسمشر کرزی: «زه د ښاغلي کياني خبرو ته را گرځم چې وايي د سولې عالي شورا دې د ټولو استازيتوب وکړي او سر تاسري دې شي، همد اوس عملاً د ټولو استازي پکې شته دي نور څه وشي؟»

جنرال کياني: «دا زما خبره نه ده، دا د طالبانو خبره ده. مثلاً ډاکتر عبدالله د سولې په عالي شورا کې نشته».

ولسمشر کرزی: «دا سمه ده، ډاکټر عبدالله هره ورځ له صلاح الدين رباني سره په اړیکه کې دی، هغوی دواړه د یوه گوند اړوند دي. طالبان له مور سره اړیکې لري او خبرو ته حاضر دي».

جنرال کیاني: «که داسې وي نو موضوع حل ده».

ولسمشر کرزی: «هغوی له مور سره خبرې کوي خو واک نه لري».

جنرال کیاني: «نو واک څوک لري؟»

ولسمشر کرزی: «اصلي پوښتنه همدلته ده»

جان کيري: «د طالبانو مرکز په افغانستان کې نه دی، بلکې په کوېټه، کراچۍ

او ... کې دی»

جنرال کیاني: «تاسو وایئ چې طالبان غواړي له تاسو (حامد کرزي) سره

خبرې وکړي او دا چې اعلاميې يې هغوی نه بلکې نور کسان ليکي، له دې

معلوماتو چې تاسو له داسې طالبانو سره اړیکې لرئ چې مهم نه دي».

ولسمشر کرزی: «له مهمو کسانو سره مو يې خبرې درلودې، د قطر له کسانو

سره، هغوی وايي نور کسان د دوی په ناخبرۍ کې اعلاميې خپروي».

جیلاني: «د قطر طالبان د کوېټې شورا په استازیتوب هلته دي، ځکه خو

دغه اعلاميې هغوی باید دروغ وبولي».

ولسمشر کرزی: «راځئ پر همدې ټکي تمرکز وکړو چې د سولې عالي شورا

څه ډول سر تاسري کړو، آیا ډاکټر عبدالله پکې شامل کړو؟»

جیلاني: «هو کې، عبدالله، محقق. آن هغوی په رسنيو کې دغه خبره کوي»

ولسمشر کرزی: «محقق خو د سولې عالي شورا غړی دی»

جیلاني: «خو محقق بیا هم وايي چې د سولې عالي شورا سر تا سري نه ده»

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۸۵

جان کیري: «جنرال ښه وړاندیز وکړ تاسو (حامد کرزي) هم هغه ومانه، د شورا سر تاسري کېدل ښه کار دی. مور باید ډېره هڅه وکړو چې خلک (طالبان) خبرو ته حاضر کړو».

ولسمشر کرزی: «مور پوهیږو چې د سولې عالي شورا سر تاسري ده، محقق د لویې جرگې غړی نه ؤ خو د سولې عالي شورا غږیتوب یې و مانه. افغانستان د دولت د وړانولو له دېرش کلنې تجربې نه تېرېږي، د سولې پروسه باید زموږ دولت جوړونې ته زیان و نه رسوي او د سولې عالي شورا د سر تا سري کولو تر نامه لاندې افغانستان باید ټوټه ټوټه نه کړو».

جان کیري: «ستاسو خبره سمه ده، باید نوې پروسه له سره پیل نه کړو»
ولسمشر کرزی: «که طالبان پر دې ټینګار کوي چې له ډلو سره خبرې کوو د افغانستان د ټوټه کېدو سبب کېږي، نو باید ورسره و جنګېږو»

جنرال کیاني: «نه، افغانستان واحد دولت دی خو طالبان وايي چې د سولې عالي شورا غړي حامد کرزي ټاکلي دي»

ولسمشر کرزی: «بالاخره یو څوک وي چې یو څوک په یوه مقام وگوماري خو د سولې عالي شورا غړي د یوه اوږده لیست څخه د لویې جرگې د غړيو له منځه غوره شوي دي»

جنرال کیاني: «د څو تنو له منځه؟»

ولسمشر کرزی: «د یو زر او شپږ سوه تنو له منځه»

جان کیري: «له همدې د سولې شورا سره پر مخ درومو، ولسمشر کرزي بدلون غوښت جنرال کیاني تاسو هغه بدلون ور وښود. جنرال! ایا هر څه چې دې په وس کې وي د سولې له پاره ترسره کوي؟»

جنرال کیاني: «هو کې!»

جان کیري: «په لومړي گام کې طالبان خپله اعلامیه صادروي، بیا له امریکا او د سولې عالي شورا سره خبرې کوي، له هغې سره هممهاله ...»
ولسمشر کرزی: «څوک تصمیم نیسي چې طالبان باید لومړی له امریکا سره خبرې وکړي امریکا که پاکستان؟»
جنرال کیاني: «مور نه!»

جان کیري: «هغوی (طالبان) له مور سره د بندیانو مساله لري»
ولسمشر کرزی: «طالبان خپل دفتر په قطر کې پرانيزي، د بهرنيانو شتون نه مني او مور دلته دغه ډول اجنډا ورته جوړوو؟!»
جان کیري: «خبرې به تاسو کوئ، مور له هغوی سره بندي لرو، زموږ بندي باید را خوشي شي، یوازې همدومره.»
ولسمشر کرزی: «(...) د سولې عالي شورا سره د خبرو وخت ټاکو که نه؟»
جان کیري: «د دې ځواب به جنرال کیاني ووايي»
جنرال کیاني ...

ولسمشر کرزی: «ملا برادر له تاسو سره بندي دی، ولې هغه نه خوشی کوئ چې خبرې وکړي.»
جان کیري: «دا مهمه خبره ده، تاسو (پاکستانيان) نوموړی په قطر کې خبرو ته چمتو کړئ.»
جنرال کیاني: «دې کار ته څه اړتیا ده، د کوټې شورا طیب آغا ټاکلی دی، د ملا برادر ورتگ هلته ستونزه جوړوي.»
ولسمشر کرزی: «غوره دا ده چې ملا برادر خوشی شي او د سولې د پروسې په گټه خبرې وکړي.»
جنرال کیاني: «هغه خپل اعتبار بایللی دی.»

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۸۷

جان کیري: «هغه (ملا برادر) د دې پروسې لپاره د پانگې حیثیت لري، نوموړی د طالبانو دوهم لمبر کس دی. زه یې د خوشي کېدو غوښتونکی یم.»

ولسمشر کرزی: «اصلاً په کوم جرم بندي شوی دی؟»
جنرال کیاني: «په دې جرم نه چې د سولې د پروسې پلوی و بلکې د دې لپاره چې د جگړې له ډگره لرې وساتل شي.»

جان کیري: «زه ډاډه یم چې نوموړی مهم سړی دی، راځئ د هغه د خوشي کېدو پر موخو او وخت توافق وکړو. جنرال کیاني به خپلې ټولې هڅې کوي چې طالبان په دوچه کې خبرو ته حاضر کړي، هغوی به خپله اعلامیه خپره کړي، جنرال لوت به د بنديانو اړوند چارې پر مخ وړي، وروسته به د سولې عالي شورا له طالبانو سره خبرې پیلوي، موز به د بنديانو تبادله سرته ورسوو، جنرال کیاني به فضا د انتخاباتو لپاره (ښایي د پاکستان د انتخاباتو) تیاره کړي.»

ولسمشر کرزی: «وخت یانې څومره؟»

جان کیري: «جنرال کیاني پوهېږي، ځکه دی به اړیکې ټینګوي.»
جنرال کیاني: «زموږ وخت لږ دی او په واقعیت کې لومړی اعلامیه صادرېږي، بیا به دفتر پرانیستل کېږي، تر هغو وروسته به د بنديانو تبادله وي او په پای کې به خبرې اترې، خو هغه به هم تر طیب آغا له با اعتباره شخص سره!»

ولسمشر کرزی: «جنرال کیاني! آیا په دې تړاو کوم نوم لري؟ ملا عباس، ملا محمد حسن؟»

جنرال کیاني: «په دې تړاو به طالبان تصمیم نیسي، خو باید داسې څوک چې اعتبار ولري. یوه میاشت به ډېره خوشینانه وي، د اعلامیې خپرول به

وخت ونيسي، بايد اړيکې ونيول شي. د اعلاميې صادرېدل به مثلاً دېرش ورځې وخت ونيسي»

جان کيري: «د اعلاميې خپرېدل په يوه تر دوو هفتو پورې کېدای شي، جنرال لوت آیا ته له دې سره موافق يې؟»

جنرال لوت: «مور چې له طيب آغا سره په اړيکه کې وو، هغه به وخت پر وخت له کوټې سره اړيکې نيوي او وخت به پرې لگېدو»

جان کيري: «ښاغلی ولسمشر! جنرال کياني صادقانه همکاري کوي»

جنرال کياني: «ښه به دا وي چې وخت قيد نه کړو، تېره شپه مې هم وويل چې بيا به طالبان داسې وانگېري چې زموږ زغم ختم شوی دی. آیا د سولې عالي شورا په خپلواک ډول تصميم نيولای شي؟ مثلاً طالبان ووايي چې اساسي قانون بايد تر انتخاباتو مخکې تعديل شي دا ممکنه ده؟»

ولسمشر کرزی: «دلته يو دولت شته دی، ټول ارکان يې فعال دي، تر انتخاباتو وړاندې د اساسي قانون تعديل کېدای شي، خو د هغو لپاره بايد يوه لويه جرگه را وبلل شي»

جنرال کياني: «خو طالبان اساسي قانون نه مني»

جنرال لوت: «کېدای شي دا پروسه د پای لپاره شرط وبولو نه د هغو لپاره مخکنی شرط»

غونډې له وقفې وروسته هم دوام وموند، ټول ټال څلور ساعته اوږده شوه. جان کيري د افغانستان او پاکستان د ستراتيژيکو اړيکو پر ارزښت ډېر ټينگار کاوه. نوموړي ويل چې کومې مسالې ډېر وخت غواړي لکه د پښتنو مساله بايد راتلونکې ته پرېښودل شي. د غونډې په پای کې ولسمشر کرزي وپوښتل چې د دې غونډې په تړاو رسنيو ته څه وويل شي که نه؟ جان کيري د دې يادونې په ترڅ کې چې بايد داسې لهجه غوره نه کړو چې د ديکتې

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۸۹

انگېرنه ترې وکړي د دې پلوی ؤ چې غونډه په بېلا بېلو اړخونو کې مثبتې وگڼل شي. ولسمشر کرزی له دې نظر سره موافق نه ؤ ویل یې چې «ډېر مثبت» په افغانستان کې هیلې را ټوکوي په داسې صورت کې په عملي اړخ کې کوم کار ترسره نشي له پاکستان سره اړیکې به ترې زیانمنې شي. ښاغلي کیري وویل نو (جوړوونکې خبرې) دې وبلل شي. ولسمشر وویل: «زه یوازې دومره ویلای شم چې په محتاطانه ډول خوشبین یو» جان کیري وویل: «تاسو خو تر بروکسل پورې راغلئ اوس تر «ډاډ» لږ څه ویل دا مانا لري چې غونډه بریالی پای ته نه ده رسېدلې» ولسمشر ژمنه وکړه چې د عملي پایلې تر انتظاره به یو څه وخت چوپ پاتې شي. نوموړي هغو ژمنو ته چې په لندن کې شوې وې او پاکستانی لوري پرې عمل ونه کړ اشاره وکړه. جان کیري وویل: «تاسو په لندن کې له جان کیري سره طرف نه وئ!». جنرال کیاني هم له ډاډ ورکولو ځان غړاوه ویل یې چې دی د طالبانو پر ځای چا ته ډاډ نشي ورکولای. ولسمشر کرزی له جان کیري وغوښتل چې یوازې دی پخپله له رسنیو سره خبرې وکړي او ودې وایي چې پاکستان څومره توان لري د سولې لپاره به یې ترسره کړي. جنرال کیاني دا و نه منله وې ویل چې غونډه درې اړخیزه وه او د یوه اړخ له لوري د ژمنې سپارل سم کار نه دی. ولسمشر کیاني ته په خطاب کې وویل چې که مثلاً بیا پر کونړ توغندي را وویشتل شي نو دی به چوپ پاتې نشي. جنرال کیاني په ځواب کې وویل چې د افغانستان له لوري هم ډزې کېږي، ولسمشر وویل چې د بې پیلوټه الوتکو عملیات په افغانستان پورې مه حسابوئ. جان کیري له هغو عملیاتو نه دفاع وکړه وې ویل چې بې پیلوټه الوتکې ترهگر په نښه کوي. غونډه په دغسې فضا کې پایته ورسېده او مور وروسته په عمل کې

هېڅ هم و نه لیدل. د وقفې په جریان کې جنرال کیاني، ولسمشر کرزي او جان کیري په لوی چمن کې قدم واهه او په خپلو کې یې خبرې کولې. کله چې کابل ته راستانه شوو ولسمشر له ژمنې سره سم رسنیو ته وویل چې غونډه بې پایلې پایته ورسېده، خو په ځانگړو ناستو کې یې د پاکستان په تړاو او دا چې هغه هېواد واقعاً په افغانستان کې د سولې لپاره څه گامونه واخلي شک او بې اعتمادی ښودله.

د خبرو اترو په بهیر کې د امریکایانو او پاکستانیانو تر منځ همغږي له ورايه ښکارېدلې، گواکي دوی هر یو د هغه رول په باب چې باید و یې لوبوي له پخوا څخه توافق ته رسېدلي وو. جنرال کیاني سوله په دوو برخو ووېشله چې لومړۍ برخه یې زموږ د ولسمشرۍ له انتخاباتو مخکې او دوهمه یې تر هغو وروسته عملي کېدله. کوم څه چې ډېر ځورونکي وو هغه د جنرال کیاني اکتیونه او خبرې وې چې په بشپړ ډول یې د طالبانو په استازیتوب، زموږ د خپلو خلکو په استازیتوب زموږ پر خلاف خبرې کولې او موږ له خپلو ورونیو سره د پخلاینې لپاره د امریکایانو او پاکستانیانو لمنې ته لاسونه اچولي وو او زاری مو کولې. نور مو څه کولای شوی، افغانستان له کلونو را هیسې په پېچلې لوبه کې را ښکېل ؤ، د دې معلومولو چې څوک څوک دي او څوک څه کوي ډېر گران شوي وو. هغه څه چې ښکاره او روښانه وو دا وو چې افغانانو په خپله د خپلو ورونیو او خویندو په وژلو لاس پورې کړی ؤ او خپل هېواد یې پخپله ویجاړاوه.

شا وخوا یو کال مخکې د ۲۰۱۲ کال د فبروري پر ۱۶ مه موږ په اسلام‌آباد کې له پاکستانیانو سره دوه اړخیزه ورته غونډه درلوده، په هغه ورځ زموږ عمومي غونډه ډېره اوږده نه شوه او د مهمو مسایلو له مطرح کېدو سره د پاکستان صدراعظم یوسف رضا گیلاني د غونډې د پروکې کېدو وړاندیز

څلويښت کاله په توپان کې | ٤٩١

وکړ، ځکه خو له دواړو لوريو څو تنه يوه بل اطاق ته چې د کتابتون بڼه او تياره فضا يې درلوده لاړو. جنرال کياني، جنرال پاشا، حنا رباني کهر او په کابل کې د پاکستان سفير د ښاغلي گيلاني ملتيا کوله. دلته يو ځل بيا ولسمشر کرزي له پاکستانيانو وغوښتل چې له طالبانو په تېره له ملا محمد عمر سره زموږ د نېغ په نېغه خبرو زمينه برابره کړي. نوموړي شخصاً له جنرال پاشا وغوښتل چې دغه فرصت برابر کړي، نوموړي وويل چې که يې دا کار کولای شواى ترسره کړى به يې ؤ. هغه وويل چې ملا محمد عمر د افغانستان او پاکستان تر منځ په تگ را تگ کې دى، برعکس زياته يې کړه «تاسو هم د سولې په مساله کې په شفافه توگه عمل نه کوئ، مثلاً له گلبدين حکمتيار او مولوي عبدالسلام ضعيف سره په کومو کارونو بوخت ياست؟» جنرال کياني او جنرال پاشا په دې غونډه کې په يوه غږ هممهاله وويل پر دې چې افغانان له کومو هېوادونو سره څه ډول اړيکي ټينگوي دوى پرې کار نه لري (موخه يې هندوستان ؤ) بلکې د دوى موخه، د پښتنو مساله ده چې «د ډيورنډ دواړو لوريو ته پراته پښتانه دې يو لورى اسلام اباد او بل کابل ته مخه واړوي» جنرال کياني د ولسمشر د بيا بيا غوښتنې په ځواب کې ومنل چې د څو اونیو په ترڅ کې به له ملا محمد عمر او يا د هغه له مرستيال سره زموږ د ليدو زمينه برابروي. ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «که تر دوو مياشتو پورې هم زموږ د ملاقات زمينه برابره کړئ موږ به پرې راضي وو» ولسمشر پر دې باوري شوى ؤ چې طالبان د افرادو په توگه د سولې او په هېواد کې د روانې غميزې د پایته رسولو غوښتونکي وو خو د يوه تحريک په توگه يې لاسونه او پښې د بهرنيانو لخوا تړل شوي وو.

د بروکسل له غونډې وروسته امریکايانو د قطر دفتر د پرانيستلو هڅو ته دوام ورکړ، د هغه هېواد د بهرنیو چارو وزارت معين «ويليم برنس» د کانگرس د

يو شمېر غړيو، د امريکا نوي ټاکل شوي استازي جېمز ډوبنز او جنرال لوت کابل ته سفرونه وکړل. ولسمشر اوباما او د بهرنيو چارو وزير پخپله د تيلفوني اړيکو په واسطه دغه مساله تعقيبوله. د افغانستان لپاره د لارې نقشې مفکوره چې انگليسانو، امريکايانو او پاکستانيانو پر هغو ټينگار کاوه او په ډېرو غونډو له هغو څخه په درې اړخيزه غونډه کې چې د ۲۰۱۲ کال په دوبي کې په کابل کې په چار چنار ماني کې د برېټانيا د صدراعظم ډېوېډ کامرون، د پاکستان د سرپرست صدراعظم راجه پروېز اشرف او ولسمشر کرزي په گډون جوړه شوې وه پر هغو ټينگار وشو چې بالاخره د افغانستان له لوري ومنل شوه. په حکومت کې دوو تنو د هغو د ترتيب دنده واخيسته يو د بهرنيو چارو وزارت سياسي مرستيال جاويد لودين او بل د سولې عالي شورا د دارالانشاء رييس محمد معصوم ستانکزی دوی دواړه لوېديز په تېره انگلستان ته ډېر نژدې کسان وو، د لارې نقشه د انگليسانو په مشوره او همکارۍ او آن د هغوی په ديکته جوړه شوه. د هغو وروستۍ شوې او اخيرنۍ نسخه د يوې ورځې په ماښام ښاغلو لودين او ستانکزي د ولسمشر دفتر ته راوړه. سولې ته د رسېدو لپاره په هغو کې بېلابېل پړاوونه په پام کې نيول شوي وو. هغه مو ولوسته، ولسمشر پر هغو زما نظر وغوښت ما وويل: «د لارې نقشه بالاخره د ډېورنډ کرښې په رسمي منلو پای ته رسېدلې ده. که څه هم په تلويحي توگه خو په عمل کې يې مانا دا ده چې مور پاکستانيانو ته د حال په ژبه وايو چې تاسو مور ته سوله راکړئ مور تاسو ته ډېورنډ کرښه درکوو» ولسمشر زما خبرې تاييد کړې. ولسمشر کرزی پر دې وړانديز له پيله شکمن ؤ او هغه يې په ظاهري بڼه منلی ؤ. بالاخره د سولې د لارې نقشه هم په هېڅ ځای کې و نه کارول شوه.

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۹۳

په انتخاباتو کې د نواز شریف بریا په کابل کې یو لړ هیلې را پیدا کړې. مور په هغه سفر کې چې د پاکستان د پارلماني انتخاباتو نه وړاندې مو اسلام‌آباد ته درلود، یوه شپه په «پنجاب هوس» کې د اپوزیسیون د مشر یانې نواز شریف مېلمانه وو. نوموړي د محمود خان اڅکزي په حضور کې له لېوالتیا ډکې خبرې وکړې، نوموړي زموږ تود هرکلی وکړ. ولسمشر کرزي تل ویل چې نواز شریف پنجاب دی او د پاکستان د گټو په باب فکر کوي ځکه خو په طبیعي توګه له افغانستان سره د اړیکو د ښه کېدو غوښتونکی دی.

امریکایانو او انگلیسانو پرلپسې مور ته ډاډ را کاوه چې که طالبان په اعلامیه کې د سولې له عالي شورا سره د نېغ په نېغه خبرو یادونه ونه کړي بیا به هم په عمل کې له هغو سره خبرو ته حاضر شي.

د امریکایانو چلن او د امریکا او پاکستان ټینګار چې د طالبانو په استازیتوب یې ویل چې هغوی له افغاني ډلو سره خبرې کوي نه له حکومت سره، د هېواد پر ختیځو سیمو د پاکستاني توپخانې پرلپسې ډزو، طالبانو ته د یو شمېر ولایتونو د سپارلو افشا شویو وړاندیزونو د ولسمشر کرزي اندېښنې تر حده زیاتې کړې وې. نوموړي بیا بیا امریکایانو ته ویل چې د طالبانو لخوا که آن یوه ولسوالۍ هم ونیول شي، نو له پاکستان سره به د جگړې اعلان وکړو. نوموړي امریکایانو ته وویل چې که هر څومره افغانستان د دې جگړې لپاره کافي وسایل نه لري او پر عواقبو یې هم مخکې له مخکې پوهېږي، خو د وطن د ساتنې او سلامتی لپاره به دا کار وکړي. ولسمشر د امنیت شورا او کابینې په غونډو کې او د سیاسي او جهادي گوندونو او د ملي شورا د غړیو په غونډو کې په تکرار دغه خبره کوله: «تر ټولو ستر امتیاز چې لرو یې دا دی چې تر اوسه مو امنیتي تړون نه دی لاسلیک کړی او امریکایانو ته مو رسماً اړې نه دي ورکړې، که نه دوی مور ته انتظار نه کاوه

او زموږ هېواد به يې ټوټه ټوټه کړې ؤ، نو د امنيتي تړون په باب هونيار اوسئ».

په هغه غونډه کې چې د جون پر ۱۲ مه نېټه وه او جهادي او سياسي مشران هم پکې راغلي وو تر څو ولسمشر ته د سولې او قطر دفتر په مسايلو مشوره ورکړي، له هغوی څخه ځينو پر نوموړي انتقاد وکړ چې ولې له طالبانو سره دومره نرمي کوي او د استاد سياف په قول «ولې جاسوسان» له منځه نه وړي. حاجي محمد محقق گيله وکړه چې گواکي يو وخت يې ويلې وو «طالبان وولئ او له منځه يې يوسئ» خو ولسمشر ورته په ځواب کې ويلې وو چې ملکي خلکو ته به مرگ ژوبله واوړي. نوموړي ولسمشر ته وويل: «شا وخوا ته دې سلاکاران د پاکستان کسان دي» نوموړي زياته کړه «امريکا به هم لاره شي او خپله کډه به بار کړي» ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «نه هغوی کډه باروي نه درومي، نن جنرال ډنفورډ وويل چې تر ۲۰۱۸ پورې جگړه کوي» بناغلي محقق وويل: «که داسې وي ډېره بڼه ده»

بالاخره د قطر دفتر پرانيستل شو

د قطر دفتر د کار د لايحې پر سر جنجالونه او دا چې د هغو اړوند تفاهم ليکونه او تضمين ليکونه څه ډول وي او د چا لخوا لاسليک شي، خبره يې ډېره اوږده شوه. د امريکا متحده ايالتونو د هغو نسخې مور ته را وښودې، هغه هوکړه ليک چې په پام کې وه د امريکا او قطر تر منځ لاسليک شي ډېر جزئيات او مطالب يې درلودل خو هغه څه چې په پام کې وه امريکا يې له مور سره لاسليک کړي گونگ او نيمگري ښکارېدل. زما نظر دا ؤ چې ريښتيني تفاهم ليک هغه کاغذ ؤ چې بايد د امريکا او قطر تر منځ لاسليک شي. بالاخره زموږ پرېکړه دا شوه چې د هغو دوو هېوادونو تر منځ معامله مور ته مهمه نه ده، هغه ضمانتونه چې مور ورپسې وو له امريکا

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۹۵

متحده ایالاتو نه یې ترلاسه کړو، په خاص ډول کله چې د قطر امیر زموږ ولسمشر ته وویل چې د دوی هېواد یوازې د یوه پلمستون رول لوبوي او بس. له همدې ځایه پرېکړه دا شوه چې د امریکا دولت او پخپله ولسمشر اوباما د یوه لیک په ترڅ کې داسې ضمانتونه راکړي چې زموږ د اندېښنو د لرې کېدو سبب شي.

لکه چې مخکې مې یادونه وکړه د افغانستان د یووالي ساتنه، د مرکزي ځواکمن حکومت خونديتوب، د هېواد د ټوټه کېدو او د یو ډول ملوک الطوائفي مخنیوی زموږ له اصلي اندېښنو څخه وې.

افغانستان له امریکا نه وغوښتل چې په یوه ضمانت لیک کې دغه ټول مواد ځای پر ځای کړي. ولسمشر اوباما له مجبورۍ زموږ دې غوښتنې ته غاړه کېښوده. نوموړي په یوه لیک کې چې د ۲۰۱۳ کال د جون پر ۱۴ مه نېټه یې لاسلیک کړ د ولسمشر کرزي په عنوان یې داسې ولیکل: «(...) د امریکا متحده ایالات د افغانستان د حکومت له نظر سره هممنظره دي چې د دفتر موخه باید د سولې عالي شورا او افغاني طالبانو تر منځ د خبرو ترسره کېدل وي، او دا چې دغه دفتر او کارکوونکي یې باید د هغو اصولو پابند وي چې په هغه دیپلوماتیک یادښت کې به یې یادونه وشي چې قطر یې د جون پر ۱۴ د امریکا متحده ایالاتو ته استوي. په هغو اصولو کې دا شامل دي چې نوموړی دفتر به د سفارت، او یا بل داسې دفتر په توګه نه پېژندل کېږي چې د افغان طالبانو د امارت یا حکومت او یا د حاکمیت استازیتوب وکړي او یا ځان داسې معرفي کړي (...)» یاد مکتوب وايي چې که طالبان یاد شوي اصول رعایت نه کړي یا د افغانانو په مشرۍ خبرې په ګټور ډول له نیک نیت سره ترسره نه کړي، د امریکا متحده ایالات به د افغانستان او د قطر د حکومتونو سره په نژدې همکارۍ هغو ته عاجل ځواب ورکوي. د دفتر تړل

هم په ممکنو ځوابونو کې یو ؤ. په وروستي پراگراف کې ولسمشر اوباما د افغانستان حاکمیت، خپلواکي، ځمکنۍ بشپړتیا او ملي یووالي ته د خپل دولت د ژمنتیا ډاډ ورکړی ؤ. دا په ریښتیا هغه لغتونه او مفاهیم وو چې ولسمشر کرزي له بارک اوباما نه غوښتي وو.

کله چې دغه مکتوب د یو شمېر بهرنیو هېوادونو سفیرانو لیدو په حیرانۍ به یې پوښتل: «آیا په رښتیا دا د بارک اوباما خپل لاسلیک دی؟»
څو ورځې وروسته یانې د جون پر ۱۸ مه د طالبانو دفتر د سولې د خبرو لپاره د افغانستان د دولت په اجازه په قطر کې رسماً پرانیستل شو، مور ټول د همدې شپې انتظار وو.

په هغه ورځ زه وختي له دفتره کور ته راغلم، د مازیگر او ماښام تر منځ مهال ؤ. نوی د کور انگر ته ننوتم چې د تېلفون زنگ راغی په دوحه کې زموږ شارژدافیر (محمد قاسم همت) خبرې کولې. ورته و مې ویل «خبر شوم چې دفتر پرانیستل شو» وې ویل: «هوکی! خو جریان دې پر تلویزیون ولید که نه؟» و مې ویل «نه!» وې ویل: «دفتر د افغانستان د اسلامي امارت د سیاسي دفتر په نوم پرانیستل شو او د طالبانو بیرغ پرې ورپول شو». دغه جریان له هغو توافقاتو سره بشپړ په تضاد کې ؤ چې موږ له امریکایانو سره درلودل. سمدستي مې ولسمشر ته زنگ وواځه او د پېښې کیسه مې ورته وکړه. د نوموړي لومړني غبرگون دا ؤ چې «مهمه نه ده» ورته و مې ویل: «د اسلامي امارت په نوم...» وې ویل: «هېڅ فرق نه کوي». د شپې یې را ته بیا زنگ وواځه او خپله اندېښنه یې وښودله، سبا ته له معمول سره سم د ولسمشر په دفتر کې را ټول شوو. اېمل فیضي او زه له ولسمشر سره چې ډېر خپه ؤ په دې بحث بوخت وو چې زموږ غبرگون د امریکا د ژمنې ماتولو په تړاو څه ډول وي چې په ښکاره د افغانستان لپاره د بد نیت او شومې نقشې

څلوېښت کاله په توپان کې | ٤٩٧

ښکارندوی ؤ؟ ښاغلی سپنتا اطاق ته راغی. ولسمشر له معمول سره سم لکه چې نوموړی د امریکا استازی وي هغه ته په تونده لهجه د امریکایانو او قطریانو دغه عمل وغنده او پر امریکا او د هغوی پر نوکرانو یې د بدو ردو باران پیل کړ.

هغه څه چې پېښ شوي وو مور ټولو ته یې جتکه را کړې وه. ولسمشر پرلپسې همدغه پوښتنه تکراروله چې څه باید وکړو؟ ناڅاپه ډاکتر سپنتا وویل: «غوره لاره یې دا ده چې له امریکا سره د امنیتي او دفاعي تړون پر سر خبرې ودروو او هغه وځنډوو». دا تر ټولو غوره وړاندیز و چې انتظار مویې کولای شوی. ولسمشر له ځنډ پرته هغه ومانه او مور ټولو تائید کړ. ولسمشر د خبرو اترو د ځنډولو اعلامیه پخپله په ښاغلي سپنتا ولیکله، د (امارت د دفتر) تر ټولو پورې د خبرو اترو درولو اعلان د سپینې مانې پر سر لکه بم را پرېوت. امریکایانو نه د داسې غبرگون انتظار درلود او نه یې د هغو په مقابل کې د ټینگار توان.

ولسمشر په هغه ورځ د مشرانو غونډه را وبلله. غونډې ته تر ټولو وړاندې د امریکا د بهرنیو چارو وزیر زنگ راغی ولسمشر ته یې وویل هغه څه چې پرون په دوحه کې پېښ شول ناسم کار او غلط وه. نوموړي ژمنه وکړه چې ډېر زر په هغه اصلاح کړي، ولسمشر په چټکۍ د امارت د لوحې او د بیرغ د راکوزولو غوښتونکی شو. نوموړي جان کیري ته وویل که دا کار ترسره نشي او د نړۍ په تلویزیونونو کې و نه ښودل شي پر دې سر بېره چې د امنیتي تړون پر سر څلورم پړاو خبرې به ځنډېږي «تاسو به د افغانستان په دوه ټوټې کولو هم تورن شئ» جان کیري غوښتل چې د لوحې د لرې کولو کار وځنډوي خو ولسمشر گواښ وکړ چې د ولسمشر اوباما مکتوب به افشا کړي.

په غونډه کې حضرت مجددي وويل: «دا خو د قطر کار ؤ نه د امريکا د دولت» ولسمشر وويل: «زموږ طرف امريکا ده او موږ ته ضمانت امريکا را کړی» حضرت صاحب وويل: «امريکا دغه کار د ISI له وېرې کوي» ولسمشر وويل: «اساساً ISI د امريکا په خدمت کې ده» د دغه لانجې په اوج کې ولسمشر بيا هم دا تکراروله چې له طالبانو سره د سولې لپاره د قطر دفتر منم، خو د هېواد ټوټه کېدل نه منم.

ډاکټر احدي هغه څه چې په قطر کې پېښ شول د «پروسيجر» ستونزه وبلله نه د «محتوا». ډاکټر اشرف غني هغه «د افغانستان خپلواک دولت ته سپکاوی» وباله. حاجي محمد محقق ولسمشر ملامت کړ وې ويل چې د ده چلن امريکايان دې ته اړ کړل چې طالبانو ته مخ واړوي. نوموړي د هېواد په «ديپلوماسۍ» کې د بنسټيزو بدلونونو غوښتنه وکړه. محمد حنيف اتمر چې د حق او عدالت گوند استازيتوب يې کاوه د قطر دفتر پرانيستل يې يوازې د سولې له شورا سره د خبرو لپاره مجاز وباله خو له ولسمشر يې وغوښتل چې دغه مساله له امنيتي تړون سره اړونده نه کړي. ولسمشر وويل: «زما پوښتنه له امريکا نه دا ده چې تاسو د طالبانو په نوم بشپړې کورنۍ له منځه يووړې، اوس هغوی ته سفارت ورکوی؟ (...). امريکا د قطر دفتر د افغانستان د فدرالي کولو لپاه وسيله گرځوي خو دا کار تر هغو پورې نشي عملي کولای چې موږ امنيتي تړون لاسليک کړی نه وي (...).»

لنډه دا چې د قطر دفتر چې په کومه بڼه پرانيستل شوی ؤ د غونډې د غړيو لخوا رد شو خو د سولې د خبرو اصل په داسې شرايطو چې د هېواد يووالی او حاکميت په هغو کې خوندي وي ومنل شو.

زه پرلپسې په دوچه کې د افغانستان له سفارت سره په اړيکه کې وم. سفارت هر ساعت ما ته راپور را کاوه چې آیا دفتر واقعاً ټپل شوی که نه؟ آیا هلته

څلویښت کاله په توپان کې | ۴۹۹

تگ را تگ شته که نه؟ ... ځینو نړیوالو تلویزیونونو لري کړای شوې لوحه او رابنکته شوی بیرغ خپاره کړل.

زمونږ سفارت د قطر له دفتر او پخپله د بهرنیو چارو وزارت له معین سره چې د دفتر د پرانیستې په مراسمو کې یې گډون درلود په اړیکه کې شول، د قطر د بهرنیو چارو وزارت معین زموږ سفارت ته ویلي وو چې دفتر باید له غرمې مخکې پرانیستل شوی وای خو دغه کار د لوحې پر ټینګولو او د بیرغ پر اوچتولو د طالبانو د ډېر ټینګار په سبب وځنډېد. ځکه د قطر د بهرنیو چارو وزارت دا کار د ژمنو خلاف لیدو. خو مازیګر مهال د امریکا د بهرنیو چارو وزیر بناغلي کیري پخپله د قطر امیر ته زنگ وهلی ؤ او ورته ویلي یې و چې د طالبانو دفتر د دوی د خوښې سره سم پرانیږي. گواکي جان کیري ویلي وو: «هر کار په پیل کې سخت وي خو وروسته آسانه کېږي، موږ باید بالاخره له یو ځایه پیل وکړو» ځکه خو د قطر د بهرنیو چارو وزارت معین د خپل امیر په امر راغلی ؤ او دفتر یې پرانیستی ؤ.

ښایي امریکایانو واقعاً دا فکر کاوه چې افغانستان به تر دې حده حساسیت و نه ښيي. دوی به ښایي فکر کاوه چې دغه ستونزمن کار به د وخت په تېرېدو آسانه شي او افغانان به هغه هضم کړي، خو کوم غبرگون چې کابل وښود هغوی یې ډېر ښه را وینس کړل. په دې ډول د قطر دفتر وتړل شو او د سولې پروسه کرار کرار د امنیتي تړون او د ولسمشرۍ انتخاباتو په غوغا کې ورکه او هېره شوه.

د دې کرښو د لیکلو پر مهال د سولې پروسه یو ځل بیا پیل شوې او ډاکتر زلمی خلیلزاد د همدې پروسې لپاره د امریکا د بهرنیو چارو وزارت د ځانگړي استازي په توگه گومارل شوی دی. د قطر دفتر، د ملا برادر رول، بین الافغاني خبرې اترې، له حکومت سره خبرو ته د طالبانو حاضرېدل ...

هماغه کلیمې او دريځونه دي چې هماغه وخت مطرح وو. خو يو څه توپيرونه هم شته دي. په دې مانا چې د ډاکټر اشرف غني د حکومت په دوره کې امريکايان د امنيتي تړون او پوځي اډو خاوندان شوي دي، د اجرائيه رياست رامنځته شوی او حکومتي واک عملاً د دوو کسانو په لاس کې دی. طالبان د امريکايانو د راپورونو له مخې د هېواد تر نيمايي پر زياتې برخې واکمن دي، حکومت د سياسيونو د اجماع په جوړولو کې ناکام پاتې دی، د داعش را څرگندېدو طالبان روسيې او ايران ته نژدې کړي دي، د سولې په مسايلو کې د سيمې د هېوادونو لکه د روسيې، چين او ايران شتون فعاله بڼه غوره کړې ده، حکومت د ولسمشر ټرمپ د جنګي ستراتيژۍ په تائيدولو د خلکو په عام ذهنيت کې ډېر منفور شوی دی او بالاخره په پخوانۍ شمال ټلوالې کې را ټولې شوې ډلې چې په ۲۰۱۲ او ۲۰۱۳ کلونو کې له طالبانو سره سولې ته چمتو نه وې نه يوازې له طالبانو سره خبرو ته چمتو دي بلکې په وياړ له هغوی سره د خپلو اړيکو يادونه کوي.

له امريکا سره د امنيتي تړون د خبرو اترو له ځنډولو وروسته جېمز ډوبنز او بارنت روپين په ډېره بيره کابل ته ځانونه را ورسول. هغوی له خپل سفير سره د جون پر ۲۴ مه له ولسمشر سره د ملاقات لپاره ارګ ته راغلل. بارنت روپين وويل: «ما څو ځله هلته (په دوچې کې د طالبانو دفتر ته) سر وړ ښکاره کړ او ځان مې ډاډه کړ چې لوحه لرې کړای شوې او بيرغ را ښکته شوی و. ښاغلي ډوبنز د ملامتۍ ټوله پړه پر قطريانو واچوله.

دوې ورځې وروسته امريکايانو له بارک اوباما سره د وياډيويي کنفرانس ترتيبات ونيول، نوموړي يو نيم ساعت له ولسمشر کرزي سره خبرې وکړې د لوحې ټينګول او د بيرغ پورته کول يې غلطې وبلله د امنيتي تړون پر سر يې د خبرو د بيا پيل او د تړون پر زر تر زره لاسليک کېدو يې ټينګار وکړ.

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۰۱

نوموړي زياته کړه چې د هغه ليک محتوا ته چې د قطر دفتر په تړاو يې مور ته را استولی ؤ اوس هم ژمن دی.

د جون پر ۲۹ مه د انگلستان صدراعظم دېوېد کامرون کابل ته راغی او له ولسمشر سره يې وليدل. نوموړي هم ټينگار کاوه چې اوس بيرغ را ښکته شوی او لوحه هم لرې شوې ده؛ نو د سولې خبرې هم بايد له سره پيل شي، نوموړي دې ته ډېر هڅولو چې له پاکستان او نواز شريف سره چې نوی د هغه هېواد د صدراعظم په توگه انتخاب شوی دی اړيکې تودې شي. خو په دې يادو سفرونو او ټولو خبرو اترو کې چې امريکايانو پر کوم شي ټينگار کاوه هغه د امنيتي تړون پر سر خبرې او د هغو لاسليک ؤ.

له يوه پلوه د قطر د پروژې ناکامېدل بل لور ته په انتخاباتو کې د محمد نواز شريف بريا او د پاکستان د صدراعظمۍ مقام ته يې رسېدل د دې سبب شول چې اسلام اباد ته د کابل د نژدې کېدو لپاره د امريکايانو او برېټانيانو غوښتنې زياتې شي، خو لکه چې مخکې ياد شول ولسمشر کرزي پخپله هم د نواز شريف د حکومت په تړاو ډېره خوشيښي درلوده. د پاکستان نوي صدراعظم د افغانستان ولسمشر ته بلنه ورکړه چې اسلام اباد ته سفر وکړي. مور د ولسمشر نژدې همکارانو ټولو له دې سفر سره مخالفت وکړ، ځکه کومې پېښې چې شوې وې او د افغانستان په ختيځو سيمو کې چې د پاکستانيانو د توغندويي بريدونو په سبب کومه ترينگلي فضا را منځته شوې وه پاکستان ته يې د سفر هېڅ دليل نه پرېښود. بالاخره پرېکړه پر دې شوه چې له اسلام اباد نه وغوښتل شي چې «سرتاج عزيز» چې د هغه هېواد د بهرنيو چارو وزير حيثيت يې درلود کابل ته را واستوي. نوموړی کابل ته راغی او د جولای پر ۲۱ مه نېټه يې د ارگ په الحاقيه ودانۍ کې له ولسمشر سره خبرې وکړې. سرتاج عزيز د خپل هېواد په سياستونو کې د بدلون

راوستلو په باب د نواز شريف د ادارې خبره وکړه وې ويل چې نوی حکومت به له پاکستانی طالبانو سره سوله وکړي. نوموړي د نواز شريف هغې وينا ته چې د بهرنیو چارو وزارت د لیدو پر مهال یې کړې وه د اشارې په ترڅ کې وویل «مور په افغانستان کې د لاسوهنې سیاست نور پرېږدو».

ولسمشر پاکستان ته د خپلو زیاتو بې پایلې سفرونو یادونه وکړه او د نواز شريف د بلنې په منلو یې وویل: «لکه چې تاسو وایئ پر طالبانو نفوذ لرئ، نو له نفوذ نه مو کار واخلي له قطر نه د باندې د سولې عالي شورا له غړیو سره د هغوی د خبرو اترو زمینه برابره کړئ، ملا برادر چې د سولې پروسې لپاره ډېر گټور دی له زندان نه خوشی کړئ (...) مور بې وزله هېواد یو خو خپلواک یو او خپلواک سیاست لرو، امریکا زموږ پر سیاستونو اغېزه نه لري، له مور سره خپلواک سیاستونه غوره کړئ».

سرتاج عزیز په عربستان او یا ترکیه کې په راتلونکیو څو اونیو کې د طالبانو او سولې عالي شورا تر منځ د خبرو د پیلیدو ډاډ را کړ او هیله یې وکړه چې ولسمشر کرزی او نواز شريف د سولې لپاره د لارې نقشې پر سر توافق ته سره ورسېږي. ولسمشر کرزي د داسې «لاسونو» یادونه وکړه چې په دواړو هېوادونو کې فعال دي او د دوی د نژدې توب په مخه کې خنډ گرځي.

اسلام اباد ته سفر د اگست پر ۲۶ مه ترسره شو. په پیل کې یې د افغانستان ولسمشر او د پاکستان صدراعظم اوږده یوازې ناسته درلوده، وروسته خبرو د دواړو لوریو په حضور کې دوام وموند. ولسمشر کرزي وویل: «(...) ما مخکې په افغانستان کې په چاودنو او نا امنیو کې ISI ښکېله بلله خو چې دغه لړۍ په پاکستان کې هم پیل شوه نو د پاکستان پر بلل مې پرېښودل (...) مور پراخه نړیوالې اړیکې لرو، پاکستان حق لري چې له مور وغواړي دغه اړیکې د دوی پر خلاف ونه کارول شي، مور له هند سره ډېرې ښې اړیکې

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۰۳

لرو که څوک مور ته ووايي چې له هند سره اړیکې و نه لرو داسې نشي کېدای (...). راځئ هم دلته او هم هلته د سولې لپاره کار وکړو، راځئ افراطیت ته د پای ټکی کېږدو»

نواز شریف د خبرو لړۍ ونيوه وې ویل: «(...) مور له افراطیت سره د مبارزې قرباني یو، په کوټه او نورو ځایونو کې زموږ خلک وژل کېږي. مور د انرژۍ له بحران سره مخ یو، دغه حالت مو اقتصاد ته ډېر زیان رسوي نو مور له تاسو سره همکار یو، کله چې افغانستان بې ثباته وي زموږ هېواد هم بې ثباته کېږي، زه نه وایم چې د کوټې په چاودنو او پېښو کې د افغانستان لاس دی خو هلته په ریښتیا بهرني لاسونه کار کوي (...).

وروسته د اقتصادي پروژو پر سر لکه کاسا زر، د کونړ پر سیند د بند جوړول، د چمن او سپین بولدک تر منځ د رېل کرښې جوړول او نورو خبرې وشوې. پر اقتصادي، سوداگریزو او ترانزیت مسایلو تر بحث وروسته جنرال کياني د خبرو نوبت واخیست او وې ویل: «(...) له نورو هېوادونو سره اړیکې ستاسو خپل کار دی، ما په بروکسل کې هم تاسو ته وویل چې پاکستان پر طالبانو «نفوذ» لري خو «کنترول» نه، مور به د خبرو اترو په برخه کې له تاسو سره مرسته وکړو سره له دې چې ډېر وخت نه لرو، باید بیرته وکړو او مخته لاړ شو (...).

ولسمشر له طالبانو سره د نېغ په نېغه خبرو د زمينې برابرولو په اړه خپله پخوانۍ هیله تکرار کړه چې «که نن وي، که سبا، که بله ورځ» او د ملا برادر پر خوشي کولو یې ټینګار وکړ.

د دې غونډې په پای کې مو د غرمې په مېلمستیا کې برخه واخیسته. په پام کې وه چې په همغه ورځ هېواد ته را ستانه شو خو د ډوډۍ پر مهال نواز شریف ولسمشر کرزي ته وړاندیز وکړ چې دی به له خپلو همکارانو سره په

هغو خبرو او وړانديزونو چې د خبرو اترو پر مهال مطرح شول مشورې وکړي او هيله يې وکړه چې ولسمشر دې هم له خپل افغاني لوري سره همدغه کار وکړي، په همدې خاطر يې له مور و غوښتل چې شپه په اسلام اباد کې تېره کړو او سبا ته هم خبرو ته دوام ورکړو. نواز شريف د پښتنو او بلوڅو مشهور مشران او د هغو هېوادونو سفيران هم مېلمستيا ته را بللي وو چې له افغانستان سره يې ښې اړيکې درلودې.

په خبرو اترو کې پاکستانی جنرالانو ويل چې د طالبانو د دوهم ځلي حکومت غوښتونکي نه دي بلکې د دې پلويان دي چې طالبان په حکومت کې شامل شي. کياني بيا بيا د وخت د کمولو غوښتنه کوله او پوښتل يې چې که طالبان د اساسي قانون تعديل وغواړي او که د سولې د خبرو اترو په بهير کې د انتخاباتو وخت را ورسېري بيا به څه کېږي؟ هغوی غوښتل چې افغانستان دې د پاکستاني طالبانو د نفوذ او د بلوچانو د تحركاتو په مخنيوي کې له پاکستان سره مرسته وکړي. همدارنگه هغوی دا غوښتنه کوله چې افغانستان مولوي فقير محمد اسلام اباد ته وسپاري، ولسمشر نواز شريف ته بلنه ورکړه چې کابل ته راشي.

سبا ته ولسمشر او د پلاوي يو شمېر نور غړي په هليکوپټر کې مري ته لاړل تر څو د پروني ورځې خبرو ته هلته دوام ورکړي. زه په دې ملاقات کې حاضر نه وم. د انتقال د پروسې رييس ډاکټر محمد اشرف غني چې زموږ د پلاوي غړی ؤ په دې سفر کې له پاکستانيانو سره ډېر بوخت ؤ، نوموړی له مور سره يو ځای کابل ته رانه غی، په اسلام اباد کې پاتې شو او وې ويل چې سبا ته له دې ځايه دوبي ته درومي.

په همدې سفر کې نواز شريف له ولسمشر نه هيله کړې وه چې د حکومت او پاکستاني طالبانو تر منځ په سوله کې له ده سره همکاري وکړي. په همدې

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۰۵

موخه ولسمشر د ملي امنيت په مشوره لطيف الله مسيد د پاكستاني طالبانو د مشر حكيم الله مسيد مرستيال كابل ته راوغوښت. لطيف الله مسيد په داسې حال كې چې د ملي امنيت د كسانو له خوا بدرگه كېدو د لارې په اوږدو كې په لوگر كې د بهرنيو ځواكونو لخوا ودرول شو او امريكايانو نوموړي ورسره بوتلو. كله چې د ملي امنيت رييس رحمت الله نبيل دغه خبر ورته راوړ ولسمشر ډېر پرې خپه شو، په هغو ورځو كې مور امنيتي غونډه درلوده. د غونډې په پاى كې ولسمشر جنرال ډنفورډ او رحمت الله نبيل د گلخانې ماڼۍ د لوى تالار يوې گوښې ته بوتلل او خبرې يې ورسره وكړې، ولسمشر له جنرال ډنفورډ نه وغوښتل چې لطيف الله مسيد چې د سولې او د جگړې د پايله رسېدو په موخه كابل ته راتلو له زندانه راخوشى كړي او د افغانستان حكومت ته يې وسپاري. دغه غوښتنه څو ځله تکرار شوه، جنرال ډنفورډ هر ځل په ادب هيله بښونكې ځواب وركاوه خو امريكايانو د حامد كرزي د حكومت تر پايه لطيف الله مسيد له زندانه خوشى نه كړ، بالاخره د اشرف غني احمدزي له واک ته رسېدو سره نوموړى كس امريكايانو د پاكستان حكومت ته وسپاره او بيا څوك د هغه له برخليک نه خبر نه شول.

د لطيف الله مسيد له نيول كېدو او د هغه د خوشي كېدو لپاره د بيا بيا غوښتنو د بې ځوابه پاتې كېدو نه وروسته ولسمشر پرېكړه وكړه چې اوباما ته ليك وليكي او په هغو كې د هغو طالبانو له وژل كېدو او بندي كېدو شكايت وكړي چې سولې ته لېوالتيا لري. ولسمشر په هغه ليك كې چې د ۱۳۹۲ لمريز د تلې پر ۱۱مه ؤ اوباما ته داسې وليكل: «(...) لكه چې څو ځله مې له تاسو جلالتماب سره په ليدو كې يادونه كړې د امريكا متحده ايالاتو جنگي تگلاره د افراطيت د زياتوالي او د جگړې د اور د لايذاټېدو سبب شوې ده. (...) مور هڅه كړې چې د طالبانو هغه قوماندانان او مسولين چې

څلورمېنېت کاله په توپان کې | ۵۰۶

د تاوتریخوالي د پایته رسېدو غوښتونکي دي را سره همکار کړو. خو په ډېر تاسف سره چې ډېر ځله داسې شوي، هغه طالبان چې د افغانستان له دولت سره په اړیکه کې شوي دي، د امریکا متحده ایالاتو د امنیتي او استخباراتي ځواکونو لخوا نیول شوي، دغه عمل له یوه پلوه د افغانستان د حاکمیت د نقض او بل لوري ته د سولې د پروسې د پرمختګ خنډ شوی دی. (...)

ځکه مې لازمه وبلله چې موضوع په لیکلې بڼه ستاسو جلالتماب تر پاملرنې ورسوم او د مسوولیت د بار د دروند والي نه مو خبر کړم. (...)

ولسمشر په پای کې له بارک اوباما غوښتي وو چې خپلو امنیتي او استخباراتي مسوولینو ته هدایت ورکړي چې په دې برخه کې خپل چلن بدل کړي.

له حزب اسلامي سره د سولې هڅې

پر ۲۰۱۰ کال ولسمشر د لومړي ځل لپاره د حزب اسلامي د مشر گلبدین حکمتیار لیک چې د ده په نوم یې را استولی ؤ ما ته را وښود. په هغه ورځ مور دواړه د پوهنې د پخواني وزیر عبدالقیوم وردگ فاتحې ته عیدگاه جومات ته ورتلو. ولسمشر په موټر کې لیک له جبهه راویوست له مانه یې وغوښتل چې و یې لولم. نوموړی لیک د حزب اسلامي پخواني غړي مولوي جانباز سرفراز ورسره را وړی ؤ. ولسمشر هیله درلوده چې ښاغلی حکمتیار د مجاهدینو د نورو مشرانو په څېر یوه ورځ کابل ته راشي او عزت من ژوند ولري.

وروسته هغه مهال چې زه د ولسمشر د دفتر رییس شوم د حزب اسلامي د امیر له لوري د زیاتو پلاویو او لیکونو شاهد وم چې ارگ ته یې را استول. له دغو پلاویو څخه یو د ۲۰۱۱ کال د دسمبر پر ۲۹ مه د انجنیر قطب الدین هلال په مشرۍ ؤ چې د ولسمشر د کار په دفتر کې یې ورسره ولیدل. دا ځل

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۰۷

هم پلاوي د حزب اسلامي د مشر ليک ورسره راوړی ؤ. په پام کې وه چې دغه پلاوي د امريکا له سفير او د امريکايي ځواکونو له قوماندان سره هم وگوري. مور هڅه کوله چې په هر ځل له امريکايانو سره د حزب اسلامي د پلاوي د ملاقات زمينه برابره کړو. هغه اجنډا چې له امريکايانو سره د خبرو لپاره د حزب اسلامي پلاوي ترتيب کړې وه د ولسمشر له توند مخالفت سره مخ شوه. هغوی د جمعيت اسلامي او نظار شورا پر وړاندې د امريکايانو د همکارۍ غوښتونکي وو چې گواکي هغوی له روسانو او ايرانيانو سره نژدې دي او گډ کار کوي. ولسمشر د پلاوي له غړيو وغوښتل چې ملي دريځ غوره کړي او د جگړې د پایته رسېدو غوښتونکي شي. نوموړي د حزب اسلامي نفوذ ته د اشارې په ترڅ کې پلاوي ته وويل چې حزب په يوه خپلواک او ديموکراتيک نظام کې ډېره ښه راتلونکې درلودای شي. دوي ورځې وروسته ښاغلي هلال له امريکايانو سره د پلاوي د خبرو راپور ما ته را کړ. د حزب اسلامي پلاوي له امريکايانو سره له خبرو اترو نه ډېر راضي ښکارېدو.

د ۲۰۱۲ کال د اپرېل پر ۱۶ مه يو ځل بيا د حزب اسلامي يوه پلاوي د ډاکتر غيرت بهير په مشرۍ چې استاد قريب الرحمان سعيد، حاجي مالک، حسن نياز، مولوي عطاالله لودين او عادل پکې شامل وو په ارگ کې له ولسمشر سره وليدل. پلاوي يوه طرحه ورسره راوړې وه چې د هغو له مخې به د رهبران شورا او عبوري حکومت جوړېده او د بهرنيو ځواکونو وتل به عملي کېدل. ولسمشر په ځواب کې وويل چې دی هم د بهرنيو ځواکونو وتل غواړي او په دې برخه کې يې د حزب اسلامي جدي همکاري وغوښته، خو نورې برخې يې د اساسي قانون له تعديل سره اړوندې وبللې چې هغه هم بايد له قانوني لارې عملي کړای شي. دا هماغه مهال ؤ چې مور له

امريکا سره د ستراتيژيکو همکاريو تړون متن تقريباً نهايي کړی ؤ. ولسمشر د پلاوي غړيو ته وويل چې امريکايان په افغانستان کې اډې غواړي او موخه يې زموږ د هېواد له خاورې څخه گټه اخيستل دي خو موږ بايد په دې کې خپلې گټې ولټوو. نوموړي هغو شرطونو ته چې په یاد تړون کې يې امريکايانو ته اينيې وو اشاره وکړه او وړانديز يې وکړ چې دوی دې پخپله د تړون متن او هغه څه چې افغان لوري پکې ځای کړي دي ولولي، د همدې لپاره يې ډاکټر سپنتا دفتر ته راوغوښت چې د پلاوي غړي له ځان سره د امنيت شورا دفتر ته ورسره بوځي او د تړون متن ورته ولولي او تشریح ورکړي. ولسمشر له ما وغوښتل چې له دوی سره ملگرتيا وکړم. ډاکټر سپنتا چې له دې ماموريت نه ډېر نا ارامه شوی ؤ وارخطا غوندې ښکارېدو. نوموړي د تړون متن سر تر پايه ولوست او د افغانستان د حکومت نظرونه او شرايط يې تشریح کړل.

د هغو ټولو پابنديو او شرطونو له اورېدو وروسته چې افغانستان په تړون او خبرو اترو کې مطرح کړي او ځای کړي وو ډاکټر غيرت بهير وويل: «ستاسو توضيحات بشپړ او هر اړخيز وو. هر افغان حق لري چې له دې جرياناتو خبر شي، عامه افکار مهم دي. دلته زموږ ناسته له دې تړون سره د توافق او يا نه توافق په مانا نه ده خو دا به انتقال کړو. يوازې يوه عامه پوښتنه مې درلوده په داسې حال کې چې تاسو پر هغوی (امريکايانو) دومره قيدونه او شرايط اينيې دي هغوی به له خپلو پوځي اډو نه څه ترلاسه کړای شي؟» د ستراتيژيکو همکاريو تړون له هماغه «قيدونو سره» لاسليک شو خو بيا هم د حزب اسلامي د مشر غبرگون د هغو په باب ډېر منفي ؤ. په هغه ملاقات کې چې ښاغلي هلال د ۲۰۱۲ کال د جولای په ۲مه له ما سره درلود نوموړي وويل: «انجنير صاحب حکمتيار ته يې غلط راپور ورکړی ؤ او ويلي يې وو

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۰۹

چې حکومت به له امریکا سره یاد تړون هېڅکله لاسلیک نه کړي خو چې کله تړون لاسلیک شو هغه پرې حیران شو. (...)

انجنیر گلبدین حکمتیار پر ۲۰۱۲ کال یو ځل بیا یو اوږد لیک ولسمشر ته را واستاوه. هغه لیک د ۱۳۹۱ لمريز کال د لړم پر ۲۰ مه لیکل شوی ؤ. په مقدمه کې یې د هغې ورځې حالت د اتحاد شوروي د پوځونو د حضور له وروستيو ورځو او د ډاکتر نجیب الله د حکومت له وروستيو ورځو سره ورته بنودل شوی ؤ. ښاغلي حکمتیار هغو ستونزو ته په اشارې چې د امریکا متحده ایالتونه ورسره مخ شوي ؤ د هغه هېواد د قواو وتل او د «کابل حکومت» را نسکورېدل حتمي بللي وو، له همدې لامله یې د بحران د مخنیوي د کورنۍ حل لارې په توګه د بین الافغاني تفاهم سپارښتنه کړې وه. نوموړي د امنیتي او دفاعي ځواکونو په سر کې د رهبري شورا ګانو جوړولو وړاندیز کړی ؤ او په حکومت کې یې د بدلونونو غوښتنه کړې وه. د نوموړي په نظر د ۲۰۱۴ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې باید د ولسمشرۍ، ولسي جرګې او ولایتي شورا ګانو هممهاله او د متناسبې نمایندګۍ پر بنسټ انتخابات کېدل، د نوموړي په طرحه کې د دوو یا درېیو «ځواکمنو او هېواد شموله» ګوندونو جوړېدو توصیه شوې وه چې د ګوندونو د زیاتېدو مخنیوی وشي.

انتخابي حکومت به لومړی ائتلافي بڼه درلوده او ټولو هغو ګوندونو به په هغو کې ګډون درلود چې تر لس سلنه زیاتې رایې یې ګټلې وي؛ د پوځي خدمت نظام به بیا فعالېدو او غږیزې او تصویري رسنۍ، مخابراتي شبکې، خصوصي ښارګوټي، پوځي خصوصي ځواکونه، تعلیمي ادارې آن غیر دولتي ادارې به د دولت اړوند کېږي.

ولسمشر دغه طرحه د ملي امنیت شورا په غونډه کې مطرح کړه، مارشال فهیم وویل: «ښه ده را دې شي دا به په نیک فال ونیسو ما تېره شپه حکمتیار په خوب هم ولید». ولسمشر هم د حکمتیار د لیک او وړاندیزونو په ځواب کې نسبتاً اوږد لیک ولیکه. نوموړي چې د حزب اسلامي د مشر په لیک کې کوم مهم ټکی تشخیص کړی ؤ هغه «بین الافغاني تفاهم» ؤ. ولسمشر کودتاوې، د افغانانو په غیاب کې د ژنیو توافقات او له افغانستان څخه د باندې یې د افغانستان لپاره د حکومتونو را منځته کول د افغانانو د بدمرغیو مهم لاملونه بلل. نوموړي ویلي وو چې د دغه ترخه واقعیت د بشپړ درک په سبب یې چې څنگه د لنډ مهالې ادارې د مشر په توگه وټاکل شو طالبانو ته یې عامه بښنه اعلان کړه او پخپله په داسې حال کې کابل ته راغی چې یو وسله وال ساتونکی ورسره نه ؤ. نوموړي خپل هدف د سولې ټینګول ټاکلی ؤ خو دې هدف ته د نه رسېدو سبب یې د بهرنيانو ستراتیژي بلله او دې پایلې ته رسېدلې ؤ چې هر هغه څوک چې د جگړې لاره غوره کوي په حقیقت کې پردیو ته گټه رسوي. ولسمشر ورپسې لیکلي وو چې پر دې سربېره چې ویجاړ افغانستان په میراث ور رسېدلی ؤ او سیاسيون به اختلاف کې ښکېل وو، د ځواکمنو بهرنيانو پر وړاندې یې داسې سیاست غوره کړی چې د افغانستان ملي حاکمیت یې غوښتنه کوي، سره له دې چې د داسې سیاست غوره کول نه آسانه دي او نه له قربانیو پرته کېدای شي. ولسمشر نویو تجربو ته لاس اچول مردود گڼلي وو او د هېواد سیاسي مشران یې هوبنیارۍ او همغږۍ ته را بللي وو تر څو په گډه د ۲۰۱۴ کال له ازموینې بریالي ووزي. نوموړي په پای کې حکمتیار ته بلنه ورکړې وه چې له سیاسي بهیر سره یو ځای شي او هغه څه چې ستونزې لري اصلاح کړي. ولسمشر خپل لیک په دې جملو پایته رسولی ؤ: «نو یو ځل بیا له تاسو نه هیله کوم

څلورېنښت کاله په توپان کې | ۵۱۱

چې د بين الافغاني تفاهم د تحقق لپاره چې تاسو د خپلو وړانديز شويو ټکيو په سر کې ترې يادونه کړې ده خپل هېواته ته راستانه شئ او د خپل هېواد په سياسي ژوندانه کې ونډه واخلي تر څو ټول په گډه دغه هېواد له توپانونو وژغورو او د نېکمرغۍ په لاره يې برابر کړو، که تاسو زما له نظر سره موافق ياست نو هيله ده چې پلاوي را واستوئ چې له هغوی سره په گډه هېواد ته ستاسو د بېرته راستنېدو لپاره زمينه برابره کړو (...)

دغه ليک هم د زياترو هغو ليکونو په څېر چې د ولسمشر-اوباما او نورو لپاره ليکل کېدل ما ليکلی و. گلبدین حکمتيار د ۲۰۱۳ کال (د ۱۳۹۲ په ليندۍ کې) هم د ولسمشر په نامه يو ليک را لېرلی ؤ چې په هغو کې يې په توندو او سختو ټکيو له ولسمشر نه غوښتي وو: «د واک په وروستيو ورځو کې يو کار وکړه (يانې امنيتي تړون مه لاسليکوه) چې خپله ماضي جبران کړې» ښاغلي حکمتيار ياد تړون د «وطن پلورنې وثيقه» بللی ؤ، نوموړي د دې تړون پلويان «کمونيستان يا بې دينه، بې مذهب، بې شرفه، بې غيرته او بې شعوره» بللي وو. نوموړي د بهرنيو ځواکونو د وتلو په صورت کې د سولې په ټينگولو کې د مرستې او د هر ډول بهرني تېري پر خلاف د مرستې ډاډ ورکړی ؤ چې ډېر شتمن هېوادونه به د افغانانو پر شرايطو برابر و مرستو اعلان وکړي. د خبرو اترو په يوه دوره کې چې له حزب اسلامي سره مو درلودې او بهير يې په قانع کوونکي ډول پر مخ روان ؤ د کابل هوايي ډگر ته نژدې د ځانمرگي بريد پېښه وشوه چې ځاني مرگ ژوبله يې درلوده. په هماغه ماښام مو بيا له پلاوي سره خبرې درلودې. کله چې له لمانځه وروسته د ارگ له جوماته را ووتلو ما ولسمشر-ته وويل چې د سهارنۍ پېښې پرته يو تن د «انجنير زرغون» په نامه منلې ده چې د حزب اسلامي غړی دی. ولسمشر له اعتراضه په ډکه لهجه مساله له غيرت بهير

سره شریکه کړه. نوموړي ژمنه وکړه چې په دې برخه کې به څېړنه وکړي او پایله به یې را سره شریکه کړي. یوه ورځ وروسته یې ما ته وویل چې دغه چاودنه د حزب اسلامي کار نه ؤ. له هغو مې وغوښتل نو باید رد یې کړي، خو په ځواب کې یې را ته وویل چې دا کار نشي - کولای. له دې پېښې څخه زموږ پایله دا وه چې له بهر څخه لاسونو نه غوښتل چې حزب اسلامي له دولت سره د خبرو اترو په پایله کې سوله ییز ژوندانه ته را وگرځي او د هېواد د سیاسي صحنې برخه شي.

د دې کرښو د لیکلو پر مهال ښاغلی حکمتیار له خپلې کورنۍ سره په کابل کې ژوند کوي او د هغې هوکړه لیک پر بنسټ چې له حکومت سره یې لاسلیک کړی دی له یو شمېر مالي او سیاسي امتیازاتو څخه برخمن دی. د مالي امتیازاتو یوه برخه چې حزب اسلامي یې ترلاسه کوي بهرنیان ورکوي. دا په داسې حال کې ده چې د ملي یووالي حکومت د لوړې د مراسمو په سبا یانې په خپله لومړنۍ کاري ورځ له امریکا متحده ایالاتو سره امنیتي او دفاعي تړون لاسلیک کړ، هغه تړون چې په افغانستان کې د هغه هېواد او ته رسمیت ور بښي.

د ښاغلي حکمتیار یو شمېر شاوخوا کسان دا سې فکر کوي چې گواکي ولسمشر - کرزي له حزب اسلامي سره د سولې اراده نه درلوده. هغوی همدارنگه د حزب اسلامي یوې برخې ته رسمیت ورکول په دې حزب کې اختلاف جوړول گڼي، په داسې حال کې چې له حزب اسلامي سره د سولې په مخکې خنډ بهرنی لاسونه وو او ولسمشر کرزي ډېر ځله زما په مخکې د حزب اسلامي بېلابېل لوري دې ته هڅول چې پخپلو کې یووالي او د ښاغلي حکمتیار مشرۍ ته غاړه کېږدي. د یادونې وړ ده چې د حزب اسلامي د یوې برخې رسمیت د دې لامل شو چې د کورنیو او بهرنیو امنیتي

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۱۳

ادارو لخوا د حزب د غړيو د آزار، ځورولو او تعقيب مخه ونيسي، او هغه مهال چې ښاغلي حکمتيار په کابل کې نه ؤ غړيو يې هېڅکله هم د نوموړي د مشرتابه مخالفت نه دی کړی. ياد اختلافونه کابل ته د ښاغلي حکمتيار له راتلو سره اوج ته ورسېدل.

د امریکا او افغانستان تر منځ امنیتي او دفاعي تړون

په پیل کې امنیتي او دفاعي تړون د ستراتیژیکو اړیکو د تړون برخه و، خو د هغو د ارزښت له مخې افغانستان غوښتل چې په نهایتي کې یې ډېر دقت وکړي. دا کار د دې سبب کېدو چې پروسه ډېر وخت واخلي، امریکایانو د خپل کورني سیاست او د خپلو بهرنیو لویو موخو په سبب بېره درلوده دا یې ښه وبلله چې په لومړي گام کې د ستراتیژیکې همکارۍ تړون نهایتي کړي او د راتلونکي یوه کال په موده کې د امنیتي تړون د لاسلیک چارې هم بشپړې کړي. د ستراتیژیکو همکاريو تړون د ۲۰۱۲ کال د می په پیل کې په اوو فصلونو او یوه مقدمه کې د امریکا او افغانستان د ولسمشرانو تر منځ لاسلیک شو. نوموړي قرارداد کلي او اخلاقي مسایل لکه «د مشترکو دیموکراتیکو ارزښتونو ساتنه»، «د سیمه ییز امنیت د همکاريو پیاوړتیا»، «اقتصادي او ټولنیزه پراختیا»، «د افغانستان د دولتي او حکومتدارۍ ادارو پیاوړتیا» او داسې نور پکې را نغښتل شوي وو. په دوهم فصل کې د افغانستان د دوامدار امنیت د پیاوړتیا مساله په کلي ډول مطرح شوې وه.

د دې فصل د نهمې مادې پر بنسټ، په داسې صورت کې چې پر افغانستان تېری کېدو امریکا ژمنه کړې وه چې له مشورې تر عملي، سیاسي، اقتصادي او آن نظامي اقداماتو پورې هغو ته ځواب ورکړي، هغه ژمنه چې امریکا هېڅکله هم پرې عمل ونه کړ.

خو امنیتي او دفاعي تړون له ۲۰۱۴ کال وروسته د لږ تر لږه لسو کلونو لپاره د امریکا د پوځي اډو، د حضور او عملیاتو څرنگوالی ښود. ځکه یې واشنگټن ته ارزښت ډېر زیات و. امریکا هم پر نوموړي تړون د خبرو پر مهال او هم یې د لاسلیک په برخه کې د خپل ځواک او نفوذ له ټولو وسایلو څخه کار واخیست او هڅه یې وکړه چې په دې برخه کې د خنډونو له منځه

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۱۵

وړو هېڅ فرصت هم له لاسه وړ نكړي. هغه شمېر كسان چې د حكومت، پارلمان او د هېواد په سياسي پارکي کې دننه په شعوري او يا لاشعوري ډول د امريکا په خدمت کې وو شپه او ورځ يې يوه کړې وه چې واشنگتن يې هدف ته ورسېږي. امريکا داسې فضا ايجاد کړه چې د افغان لوري لخوا د تړون د لاسليک په باب د هر ډول چنو وهل او امتياز غوښتل چې د تړونونو په تړاو معمول وي، له ديموکراسۍ سره دښمني او د هېواد له آرامۍ او سوکالۍ سره دښمني او آن د ايران او پاکستان نوکري گڼل کېده. په داسې حال کې چې د دوی جگپوړي او تيت پوړي مامورين دې ته تيار نه وو چې د خپل هېواد له وړوکی امتياز څخه سترگې پټې کړي.

ولسمشر کرزی هم چې د امنيتي تړون د لاسليک پر تاريخي مسووليت او ستراتيژيک ارزښت بشپړ پوهېدو د هغو پر سر پر خبرو او لاسليک کې يې تر وروستي حده له سختگيرۍ کار واخيست. زه او اېمل فيضي چې په دې لاره کې له ولسمشر سره همنظره او همکار وو د دې مبارزې د درانه پېټي لويه برخه مو پر اوږو وه.

لنډه دا چې په کومه کچه چې د واشنگتن د زياتو امتيازاتو د غوښتلو پر وړاندې چنې وهل او درېدل گران کار ؤ په هماغه اندازه د امريکا له داخلي لاسپوڅيو سره مقابله ډېرې ستونزې درلودې.

د ۲۰۱۲ کال د اکتوبر پر ۳ مه په واشنگتن کې د افغانستان سفير اکليل حکيمي او «جيمز وارلک» هر يو د افغانستان او امريکا متحده ايالاتو د خبرو اترو د پلاويو د مشرانو په توگه و ټاکل شول. ولسمشر څو ورځې وروسته د يوه حکم پر اساس د بهرنيو چارو، ملي دفاع، د ملي امنيت شورا د دفتر، د ماليې او عدليې وزارتونو څخه د افغاني پلاوي غړي وټاکل. د امنيتي تړون پر سر د رسمي خبرو لومړۍ پړاو د ملي امنيت شورا په دفتر کې

د ۲۰۱۲ کال د نومبر په ۱۰ مه پيل شو په هغو کې د امريکايي پوځيانو د شمېر، ځای او د هغوی په تړاو د قضايي واکونو حدود تر بحث لاندې راغلل. دوهم پړاو خبرې يوه مياشت وروسته ترسره شوې. د دې دواړه ځله خبرو تر منځ په واشنگټن کې مشورتي خبرې هم ترسره شوې. په دوهم پړاو خبرو اترو کې هم امريکايانو دا واضح نه کړه چې د تړون له لاسليک وروسته به دوی په افغانستان کې څومره شمېر پوځيان پرېږدي.

واشنگټن ته زموږ د وروستي سفر په ترڅ کې امنيتي تړون د بحث له مهمو موضوعاتو څخه ؤ. د دواړو هېوادونو ولسمشرانو چې د خبرو په پای کې کومه گډه اعلاميه خپره کړه په هغو کې هم ور ته اشاره شوې وه.

د امنيتي تړون پر سر خبرې داسې مهال ترسره کېدې چې د سولې له پروسې سره د امريکا د چلن څرنگوالی، افغان لوري ته د بگرام زندان د سپارلو پر سر، ملکي مرگ ژوبلې، شپنيو عملياتو او بالاخره د پاکستاني توپخانې د ډزو په باب له افغانستان څخه د امريکا نه دفاع د کابل او واشنگټن تر منځ اړيکې ډېرې خړې پړې کړې وې.

ولسمشر چې د ۲۰۱۳ کال په پيل کې په کابل کې له امريکايي سناتورانو «کارل ليون» او «جک ريد» سره ملاقات درلود د هغه جريان يادونه يې وکړه چې سناتور جان کيري درې کاله مخکې ورته کيسه کړې وه. سناتور جان کيري د ولسمشر کرزي په کور کې د شپې ډوډۍ د خوړلو پر مهال د جنرال کياني له قوله ويلې وو چې گواکي د طالبانو د تحريک مشر ملا عمر په کراچۍ کې په يوه کور کې اوسېږي. ښاغلي کيري د ولسمشر د دې پوښتنې په ځواب کې چې ولې امريکايان له پاکستان نه داسې څوک نه غواړي چې دوی يې دښمن بولي او پر سر يې جايزه ټاکلې ده. ويلې وو چې پاکستانيانو نوموړی د سولې خبرو اترو له پاره آزاد پرېښی دی. نو ولسمشر هم د امريکا

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۱۷

د دوه گونې لوبې څخه اندېښمن ؤ او هم یې د امنیتي تړون په لاسلیک کې د افغانستان د دولت د ملي حاکمیت موضوع سره کرښه وه.

د خبرو اترو په بهیر کې د امریکایانو له لوري د امنیتي تړون په تړاو څو مسودې مور ته وسپارل شوې، هر ځل ولسمشر کرزي په هغو کې بدلونونه راوستل، اصلاح شوی متن به بیا امریکایي لوري ته سپارل کېدو او له نویو بدلونونو سره به مور ته وسپارل شوه. د تېري تعریف، له ۲۰۱۴ کال وروسته د عملیاتو څرنگوالی، د امریکایانو په واسطه د کورونو تلاشي، د افغان امنیتي ځواکونو پیاوړي کول، د افغانستان دولت ته مالي ضمانت، د ملکي مرگ ژوبلې مخه نیول، د افغانستان د دولت حاکمیت ته درناوی، د امریکایي پوځیانو په تړاو د افغانستان عدلي او قضایي واکونه هغه څه چې په قضایي مصنویت یې شهرت وموند، هغه څه وو چې د خبرو اترو او چنو وهلو محور یې جوړاوه او پر کاغذ یې ډېر رنگونه تویې کړل. امنیتي تړون داسې د ولسمشر تر ذره بین لاندې تسوید شو چې ښایي زموږ په بهرنیو اړیکو کې یې ساری نه وي. د ساري په توگه د اډو تر څنگ د پرتو سیمو (vicinity) حدودو د وسعت پر تثبیت بحث چې امریکایانو د خپلو اډو لپاره غوښت څو ورځې وخت واخیست. همدارنگه په دې محدوده کې د امریکایي پوځیانو واکونه بله د بحث او چنې وهلو موضوع وه. افغانستان لس کاري تیمونه جوړ کړل تر څو په بېلابېلو برخو کې، د ساري په توگه د هوايي حریم د کنترول ترلاسه کول. د فریکونسو تنظیم، د گمرکونو اړوند مسایل او نورو برخو کې د افغانستان د دولت نظرونه، غوښتنې او شرایط تنظیم کړي.

څلورم پړاو خبرې باید د جون په میاشت کې ترسره شوې وای، د قطر دفتر د پرائیستلو په اړه د افغانستان د دولت د اعتراض په سبب چې د امریکا د

ژمنو پر خلاف پرانیستل شوی ؤ دغه پړاو خبرې ترسره نه شوې. ولسمشر ښاغلي حکیمي ته هدایت ورکړ چې په واشنگټن کې دې خپلو مشورو ته دوام ورکړي خو رسمي خبرې د قطر دفتر د مسالې تر حل کېدو پورې وځنډول شوې. د طالبانو د بیرغ له را کوزولو او د نوموړي دفتر له تړلو وروسته ولسمشر د ۲۰۱۳ کال د اگست په لومړۍ نېټه تصمیم ونيو چې د خبرو کوونکي پلاوي کچه لوړه کړي، ځکه یې د ملي امنیت شورا سلاکار ډاکتر سپنتا او د انتقال د پروسې رییس ډاکتر اشرف غني احمدزی یې وگومارل چې د بهرنیو چارو وزارت په همکارۍ رسمي خبرې پر مخ بوزي. د حکومت دننه پر ولسمشر فشارونه مخ پر زیاتېدو وو، ځینو ولسمشر ته گواښ کاوه چې که د امنیتي تړون پر سر له امریکا سره توافق ته و نه رسېږي واشنگټن به په پاکستان کې د اډو په جوړولو لاس پورې کړي او دا کار به د افغانستان د ستراتیژیکې کمزورۍ او انزوا سبب شي. نورو به د امریکا د سیاسي وضعیت یادونه کوله ویل به یې چې په افغانستان کې د امریکا د شتون د پلویانو شمېر ډېر کم شوی دی او هره شېبه د دې امکان شته چې امریکایي پوځیان له افغانستانه ووزي. ځینو به د امریکایانو د شتون مساله د ولسمشر د همکارۍ له روحیې سره اړونده بلله. د دفاعي برخې مسوولینو دفاع وزارت ته د امریکایانو د پاملرنې له کمېدو نه شکایت کاوه چې گواکي د ولسمشر د چلن په سبب کمه شوې وه. ډاکتر اشرف غني له امریکا سره د نه همکارۍ په صورت کې د کودتا د پېښېدو گواښ کاوه، سیاسي او جهادي مشرانو هر ځل د حدییې د سولې او له مشرکانو سره چې د دوی په اند ډېر بد کافران وو د پیغمبر (ص) د تړون کیسې تکرارولې. امریکایانو له ولسمشر اوباما نیولې د سنا تر غړیو، ځانگړي استازي او په کابل کې دیپلوماتانو پورې بیا بیا زموږ مخې ته د عراق مثال تکرار او په ښکاره یې ویل چې

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۱۹

که له امریکا سره امنیتي تړون لاسلیک نه شي نو د عراق له برخلیک او کورنۍ خونړۍ جگړې سره به مخ شئ. آن تر دې چې هغوی د عراق د بهرنیو چارو وزیر «هوشیار زیباري» کابل ته راوست چې مور ته ووايي چې د دوی هېواد امریکایانو ته د اډو په نه ورکولو څومره لویه اشتباه وکړه. ولسمشر هغوی هر یوه ته قانع کوونکی ځواب ورکاوه او د گواښونو تر بوج لاندې راغی د دوی اړخونې او تحلیلونه یې ردول. هغوی چې د ولسمشر د استدلال او مقام سره یې د مقابلې توان له لاسه ورکاوه د پروپاگنډ تېره تیغ یې زما او اېمپل فیضی په لور را گرځاوه چې له ولسمشر سره همنظره وو. د ویکي لیکس افشا شوي اسناد، «د کرزي کورنۍ او افغان غمیزه» کتاب د «جاشو پارتلو» اثر او نور پر دې گواه دي چې د حکومت ځینې کسان امریکایانو ته ورتلل او له ما نه به یې د خپلو شکایتونو د جوالونو خولې ورته پرانیستلې او په ما پسې به یې بدې خبرې کولې. ولسمشر به بیا بیا ویل چې په خپل حکومت کې د یاغي حیثیت لري. د نوموړي هدف دا ؤ چې په خپل حکومت کې په اقلیت کې ؤ. نوموړی له هغه څه چې ده ورته د افغان سیاستوالو «ذهني اسارت» وایه سخت ځورېده.

«باب ووچ وارډ» په خپل «د اوباما جگړې» نومي اثر کې د هغه لفظي شخړې پېښه یاده کړې چې په ارگ کې د شپې ډوډۍ پر مهال د اوباما د مرستیال «جوبایدن» او ولسمشر کرزي تر منځ شوې وه، لیکوال وایي چې کله جوبایدن او د سفارت غړي له ارگه ووتل د امریکا پر سفارت د افغان چارواکیو له لوري د تېلفونونو باران شو، هر یوه په خپل نوبت امریکایانو ته ډاډ ورکاوه چې له ولسمشر کرزي سره همنظره نه دی او په هغه مېلمستیا کې چې امریکایانو ته کوم خپګان رسېدلی ؤ دوی پرې خواشینی دي.

امريكا چې اوس د نړۍ په يوازېني ستر ځواك بدله شوې وه او د افغانستان ځمكه او فضا يې په واک كې وه كمزوري شخصيتونه به يې د خپل غرور تابع وگرځول. امريكايانو له گوانب او تطمېح څخه هم كار اخيست. هغوى پروژې، قراردادونه، تنخواوې، ويزې او گرڼ كارټونه د دولتي مقامونو د فاسدولو لپاره د وسيلې په توگه كارول. امريكايانو په هغو مسايلو كې چې دوى ته مهم وو هغه چا ته چې دوى يې همكارۍ ته اړتيا درلوده دا ژمنه وركوله چې له دوى نه به قهرمانان جوړ كړي، لږ تر لږه يې له دوو مواردو زه خبر يم. هغوى له قدیر فطرت سره وعده كړې وه چې كه په كابلبانك كې هغه څه وكړي چې دوى يې غواړي له ده نه به قهرمان جوړ كړي. په بل ځاى كې يې د حكومت د رسنيو او اطلاعاتو د مركز رييس صفت الله صافي ته ويلي چې له دوى سره د همكارۍ په صورت كې به له ده نه قهرمان جوړ كړي. خو ښاغلي صافي هغه څه وكړل چې د هېواد د گټو غوښتنه يې وه، ځكه خو د امريكا د قهرمانانو په لېست كې شامل نه شو.

امريكايانو هغه چا ته پناه وركړه چې په فساد تورن شوي وو او تر عدلي تعقيب لاندې وو، او افغانستان ته يې د هغو له سپارلو ډډه وكړه. همدارنگه امريكا د خپلو رسنيو په واسطه له بېسوادانو څخه پوهان جوړ كړل او له سست ايمان څخه اتلان! برعكس هغه چا چې د خپل مظلوم ولس غږ يې اوچت كړ او د خپل وطن له ناموس او عزت نه يې دفاع وكړه د دوى د تمې په لومو كې و نه لوېدل له هغو يې بدې او كركجنې څېرې و تراشلي او په يوه او بل نوم يې تورن كړل.

زه څو ځله پر دې شاهد وم كله چې به امريكايانو د يوه فاسد سړي نه دفاع كوله استدلال يې دا ؤ چې «له ده سره كار كول اسانه دي» امريكايي سيستم په واقعيت كې فاسد پالونكى سيستم دى، په ځانگړې توگه بيا په ورپورې

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۲۱

تړليو او د دوی تر لاس لاندې هېوادونو کې، چې ولسواکي او مدني ټولنه هم په کې د استعماري پروژو بڼه خپلوي. امریکایانو د جهاد پر مهال هم په همدغه ډول په گوندونو کې فساد خپور کړ او زموږ هغه سپېڅلې مبارزه یې په بربادوونکې غمیزه بدله کړه.

د دولتي جگپوړيو چارواکيو او سياستوالو خوشخدمتی امریکایان او نور لوېديځوال دومره بد اموخته کړل چې آن جوړوونکې او دوستانه نیوکې یې هم له ځانونو سره دښمني او بد چلن گڼلو.

په کومه ورځ چې فرانسوي جنرال «اولیویه دوبانیتشوف» د خپل ماموریت له ختمېدو وروسته د مخه بڼې لپاره زما دفتر ته راغی ترې و مې پوښتل چې له افغانستان نه څه ډول خاطرې وړې، نوموړي وویل: «دغه خاطرې چې متاسفانه کله مور غریبانو کومه طرحه او پروژه افغانانو ته وړاندیز کوله، که به هر څومره د عملي کېدو وړ نه وه ما هېڅکله هم و نه لیدل چې یو څوک استدلال وکړي او په هغو کې د بدلونونو راوستلو وړاندیز وکړي» ولسمشر له دغه ډول نظام سره له امریکا سره د مقابلي ډگر ته وتلی ؤ. څو ځله داسې پېښ شول چې یوه، یا څو تنو دولتي مقامونو د هېواد د خپلواکۍ او ملي حاکمیت اړوند ډېرو مهمو مسایلو کې لکه د بگرام زندان، ملکي مرگ ژوبله، د خلکو پر خصوصي حریم تیری او نورو کې د امریکا په پلوی د ولسمشر او د ده د سیاستونو پر خلاف استدلال کاوه، ولسمشر څو ځله ما ته ویلي چې د هغو غونډو جریان او د کسانو نومونه ولیکم چې یوه ورځ یې د لیکنې له لارې د هېواد د تاریخ د یوې پاڼې په توگه د افغانستان ولس ته وړاندې کړم. ما په دې کتاب کې په بېلابېلو ځایونو کې له هغو یادښتونو څخه گټه اخیستې ده خو تر وده وده مې هڅه کړې چې نومونه یاد نه کړم

ځکه چې زموږ سياسي ژوند لا دوام لري او هر انسان د اصلاح او بدلون وړتيا لري.

د شمالي اتلانتيک سازمان (ناټو) د امريکا متحده ايالاتو تر څنگ له ۲۰۱۴ وروسته د خپلو ځواکونو د څرنگوالي په تړاو د سند غوښتونکي و. د ناټو سرمشري هم کابل ته د خپلو سفرونو پر مهال او هم په بروکسل، شيکاگو او نورو ځايونو کې چې له ولسمشر کرزي سره کومې ليدنې کړې وې د ناټو غړيو هېوادونو د پوځونو په شتون، په عملياتو کې يې د آزادۍ او آن په قضايي برخو کې يې پر مصؤنيت ټينگار کاوه. ناټو د ۲۸ هېوادونو د پوځيانو شتون غوښت. ناټو هيله درلوده چې د يوه واحد سند د لاسليک په واسطه د دغه سازمان د ټولو غړيو هېوادونو پوځيانو حضور و منل شي. خو ولسمشر حامد کرزي غوښتل له هر هېواد سره ځانگړي تړونونه ولري، نوموړي استدلال کاوه چې د گرجستان او عربي متحده اماراتو غوندې هېوادونو هم د ناټو په چوکاټ کې پوځيان افغانستان ته را استولي دي او له دې پرته چې د افغانستان دولت په جريان کې وي د خپلو پوځيانو په زياتولو او کمولو لاس پورې کوي.

د ولسمشر چلن د ناټو له ټولو سرمشرانو سره توند ؤ. نوموړي هغوی د امريکا متحده ايالاتو لاسپوڅي بلل چې زموږ په هېواد کې يې په اصطلاح د نړۍ د ځواکمنو مشرانو اکتونه کول. ولسمشر په دې باور ؤ چې ځينې هېوادونه د ناټو په چوکاټ کې زموږ هېواد ته راغلي وو زموږ له خاورې څخه يې د نظامي تمرينونو گټه اوچتوله. نوموړي د ۲۰۱۳ کال د مارچ په ۴ مه د ناټو سازمان سرمشري «اندرس فوگ راسموسن» ته په يوه ملاقات کې په افغانستان کې د بهرنيو پوځي عملياتو پر خلاف د توند اعتراض په ترڅ کې وويل چې افغانستان بې خونده خاوره نه ده چې هر څوک راشي او دلته

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۲۳

پوځي تمرینات ترسره کړي. نوموړي هلمند ته له خبر پرته د گرجستان د ولسمشر له راتلو یادونه وکړه او د دغه ډول کړنو دوام یې د نه منلو وړ وباله. هم امریکایانو او هم ناټو غوښتل چې د دوی د اوږد مهاله اډو غوښتنه د افغانستان د دولت له خوا وشي. چې دې موخې ته و نه رسېدل د خپلو پوځیانو د شمېر او دا چې افغانستان د هغو د شتون لپاره کومه کچه ورته په نظر کې نیولې په باب یې پوښتنې کولې. زموږ دې تاکتیک ته پام و، تر پایه دوی پر دې بریالي نه شول چې په افغانستان کې د دوی د پاتې کېدونکیو پوځیانو د شمېر په باب له مور نه څه واورې.

د اډو شمېر چې امریکایانو غوښتل په افغانستان کې یې ولري د افغاني لوري له ډېر ټینګار وروسته د اپریل په میاشت کې رسماً وښودل شو. واشنگټن غوښتل په افغانستان کې نهه اډې ولري.

ترهګریزو پېښو لکه د مې پر ۲۴ مه د IOM پر دفتر برید، په ټول هېواد کې ملکي مرګ ژوبله، پر ختیځو سیمو د پاکستان توغندویي بریدونه او نور د دې سبب کېدل چې ولسمشر لاریات د امنیتي تړون تر لاسلیک مخکې د سولې پر شرط ټینګار وکړي. د یوه اساسي شرط په توګه د انتخاباتو مساله وروسته پرې وړ زیاته شوه چې پر خپل ځای به رڼا پرې واچوم.

د هرې ترهګریزې پېښې او یا د بهرنيانو د عملیاتو نه وروسته چې ملکي مرګ ژوبله به یې درلوده ولسمشر امریکایانو ته دا تکراروله چې افغانان به د داسې پېښو له دوام سره امنیتي تړون ته زړه ښه نه کړي. د نوموړي تصور دا و چې امریکایان د عملیاتو د توندولو، ترهګریزو بریدونو زیاتولو او د پاکستان د درنو ډزو په واسطه افغانستان دې ته اړ کوي چې امنیتي تړون ته غاړه کېږي او خپل خونديتوب په همدې کې وويني. دغه انګېرنه د امریکا د سفر پر مهال د خلیلزاد له خبرو چې ولسمشر ته یې کړې وې لا ځواکمنه

کېدله. نوموړي ويلي وو سپينه مانۍ فکر کوي چې د ترهگريزو پېښو له زياتېدو سره به افغانان امنيتي تړون ته لا زياته لېوالتيا پيدا کړي. ولسمشر غوښتل چې د امنيت او امنيتي تړون تړاو سرچپه کړي. نوموړي غوښتل امريکايانو ته دا واضح کړي چې افغانان به هغه مهال امنيتي تړون ومني چې د هغو په سيوري کې ځانونه په امن کې احساس کړي. ولسمشر او ما په دې برخه کې وضعه دقيقه څارله. دغه موضوع دومره حساسه وه چې کله به يې په دفتر کې يوازې وو بله دې چې خبره وکړي د کاغذ پر مخ به يې را ته وليکل چې امريکايانو ته يې له وروستي گواښ وروسته په ترهگريزو پېښو کې څومره کموالي راغلي دي.

په دې کار له ترهگريزو بريدونو سره د امريکايانو اړيکې هم برالا کېدې، ولسمشر د امنيتي تړون په تړاو د مشورتي لويې جرگې په افتتاحيه وينا کې، د لويې جرگې غړيو ته د څو اونيو امنيتي راپور ولوست وې ويل چې د راپور د ليکلو په وروستۍ ورځ د افغانستان د امنيتي ځواکونو مرگ ژوبله يوازې تر يوه تن پوليس پورې را ټيټه شوې ده.

ولسمشر د امريکا له ځانگړي استازي جېمز ډوبنز سره په يوه ملاقات کې چې د خپل کار په دفتر کې يې و يو ځل بيا د امنيتي تړون د لاسليک لپاره د سولې او امنيت پر شرط ټينگار وکړ، ښاغلي ډوبنز چې د ولسمشر له دې تکراري غوښتنې نه ډېر په تنگ شوی ؤ وويل: «ښاغلی ولسمشره په داسې حال کې چې په افغانستان کې سوله او امنيت او خير خيريت وي بهرنيو ځواکونو ته به څه اړتيا پاتې وي؟»

د څلورم پړاو خبرو نه وړاندې د امريکا د مادي ژمنو مساله هم هماغسې ناحله پاتې وه. افغانستان د ښکاره مالي تعهد او يا د هرې اچې د کرايې غوښتنه کوله، خو امريکايانو له هغو ځانونه غږول. ولسمشر اوباما په هغه

څلورېنښت کاله په توپان کې | ۵۲۵

ويډيو کنفرانس کې چې د ۲۰۱۳ کال د جون پر ۲۵ مه يې له ولسمشر کرزي سره درلود په روښانه ټکيو وويل چې د امنيتي تړون په تړاو د مشخص مبلغ تعهد له افغانستان سره نشي کولای. نوموړي وويل چې دغسې تعهد ته د سنا د مجلس د دوه پر درې غړيو توافق ته اړتيا ده. امریکايانو ډېری استناد د شیکاگو دغونډې پر مالي تعهد کاوه او هغه يې افغانستان ته کافي باله. د شیکاگو په کنفرانس کې د افغانستان د امنيتي او دفاعي برخې لپاره ۵.۱ ميليارد کلنۍ مرستې ژمنه منل شوې وه. امریکايانو ويل چې اساسي قانون يې دا اجازه نه ورکوي چې د اډو په بدل کې مشخص رقم پيسې ادا کړي، په نوموړي ويډيو کنفرانس کې ولسمشر يو ځل بيا پر سوله او امنيت ټينگار وکړ. نوموړي ستراتيژيک تړون ته په اشارې وويل چې ياد تړون د دې سبب نه شو چې پاکستان د ډېورنډ دې لوري ته پر سيمو له ډزو او تېري را وگرځوي. له څو دقيقو تېريدو وروسته بارک اوباما وغوښتل چې مجلس خصوصي شي. مور د ويډيو کنفرانس له ځانگړي اطاق نه را ووتو د گلخانې په دهلېز کې په انتظار شوو. کله چې د دوو ولسمشرانو خبرې اترې پایته ورسېدې ولسمشر کرزي مور ته وويل چې ښاغلي اوباما نوموړی په يو ډول گواښلی ؤ. نوموړي ويلي وو چې که افغانستان له امریکا سره امنيتي تړون لاسليک نه کړي د سولې پروسه به نه وي او د هېواد وضعه به نوره هم خرابه شي. نوموړي د طالبانو د پوځي ځواک او د هغوی د ولسي ملاتړ يادونه وکړه او ولسمشر کرزي ته يې دا واضح کړي وو چې «که هغه څه چې مور يې غواړو ونه کړي طالبان به درباندي برلاسي شي». ولسمشر کرزي په ځواب کې د امریکا د دوه گوني چلن يادونه کړې وه او بيا يې هغه مشهور انگليسي ضرب المثل ورته تکرار کړی ؤ چې گواکي امریکا هم له گيدرې سره منډې وهي او هم له تازي سره ښکار کوي.

اوباما یو ځل بیا د عراق مثال را وړی ؤ او ولسمشر کرزي ته یې ویلي وو چې که افغانان امریکایانو ته اډې ور نکړي او په پایله کې امریکایان له افغانستانه ووزي دا ځل به افغانان د انگلیسانو د اېستلو په څېر اتلولي تر لاسه نکړای شي، دا ځل به وضعه توپیر ولري.

د یادونې وړ ده چې د همدې ورځې په سهار د ارگ په دروازه کې یو ترهگریز برید ترسره شو. برید کوونکیو له امنیتي ځواکونو سره یو نیم ساعت جگړه وکړه، هغوی د ناټو پوځیانو په جامو او اسنادو کې ځانونه تر دې ځایه را رسولې وو. همدارنگه په همدې ورځ په کندهار کې د یوې کورنۍ له غړیو ډک موټر چې واده ته روان وو په ماین والوت او اته تنه ښځې او ماشومان پکې شهیدان شول. په داسې حال کې چې د ولسمشر مرستیالان او نور چارواکي د امریکا په وړاندې د نرم چلن غوښتونکي وو، سفیر کنگهم او جنرال ډنفورډ د جون پر ۲۶ مه د امریکا د ولسمشر شپږ گونې غوښتنې حامد کرزي ته راوړې: امریکا د ۲۰۱۳ د اکتوبر تر میاشتې پورې د امنیتي تړون د لاسلیک غوښتنه کړې وه. لویه جرگه باید د اگست تر ۱۵ مې پورې جوړه شوې وای. امنیتي او مالي تضمین افغانستان ته نه ورکول کېدو، د انتخاباتو اړوند قوانین باید د روژې تر میاشتې پورې نهایی شوي وای او داسې نور...

ولسمشر د امریکا سفیر ته وویل: په داسې صورت کې چې د افغانستان د امنیت تضمین په منځ کې نه وي او د تړون له لاسلیک وروسته هم پاکستانیان هماغسې ترهگر او بمونه افغانستان ته را واستوي او امریکا هماغسې چې اوباما په ویډیو کنفرانس کې ویلي وو پاکستان له افغانستان سره مساوي د امریکا دوست وگڼي، د افغانستان خلک څنگه دې ته تړون ته زړه ښه کړي؟

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۲۷

نوموړي زیاته کړه: «زه په لویه جرگه کې خلکو ته څه ووايم چې امریکا ته امنیتي تړون د څه شي په بدل کې ورکوم؟»

نوموړي له امریکا سره د تړون د لاسلیک په بدل کې چې کومه بیه ورکوله د هغو د یادونې په ترڅ کې یې وویل چې د سیمې ډېر هېوادونه به د تړون له لاسلیک سره د افغانستان پر خلاف حساس شي.

ولسمشر د جون پر ۳۰ مه جهادي او سیاسي مشران د مشورې لپاره ارگ ته ور وغوښتل. نوموړي د امنیتي تړون په باب د خبرو اترو د پرمختګ ټول جریان له هغو اندېښنو سره چې په دې اړه یې درلودې له هغوی سره شریک کړ. دا ځل یې په مشخص ډول د هغې اندېښنې په باب چې د افغانستان د فدرالي کولو په باب ورسره پیدا شوې وه خبرې وکړې. پر دې سربېره په دې برخه کې چې کوم تحرکات شته وو او ما یې مخکې یادونه کړې ده، هغه څرګندونې چې سرتاج عزیز څو ورځې وړاندې په اسلام اباد کې زموږ سفیر ته کړې وې دغه اندېښنې یې زیاتولې. د نواز شریف سلاکار ښاغلي داودزي ته وړاندیز کړی ؤ چې د ۲۰۱۴ تر انتخاباتو وړاندې دې په افغانستان کې یو ډول فدرالیزم حاکم شي او واک دې ووېشل شي.

ولسمشر کرزي یوه ورځ مخکې دغه موضوع د بلخ له والي عطا محمد نور سره چې ارگ ته راغلی ؤ مطرح کړه. ښاغلي نور وویل چې دی د فدرالي نظام مخالف دی خو دا یې زیاته کړه چې نوموړی څو ځله د جنرال دوستم، حاجي محمد محقق، دانا رورا باکر او چارلي ساتنوس لخوا هڅول شوی چې د فدرالي نظام په ټینګېدو کې ورسره همکاري وکړي. ښاغلي نور هغوی ته ویلي وو چې «په اوسنیو شرایطو کې فدرالي نظام د هېواد د تجزیې په مانا دی، مګر دا چې یوه ورځ افغانستان د ځواکمن نظام خاوند شي (...)

نوموړي په دې ملاقات کې ولسمشر ته وویل: «ما ته مه غوسه کېږه، له

ډېورنډ کرښې تېر شه ځکه چې هېڅ هېواد په دې برخه کې زموږ ملاتړ نه کوي.»

د سياسي مشرانو په غونډه کې هدايت امين ارسلا د ولسمشر د سولې شرط له واقعيت نه لرې وباله وې ويل: «که موږ امريکا ته اډې ور نه کړو پایله به مو څنگه شي؟» محمد حنيف اتمر چې نوی د مشرانو غونډې ته را بلل شوی ؤ وويل چې امريکا په ستراتيژيک تړون کې ډېرې ژمنې کړې خو په ژمنو ماتولو کې يوازې نه ده افغاني لوري هم خپلې ژمنې تر پښو لاندې کړې دي. نوموړي له ولسمشر نه وغوښتل چې موضوع سياسي نه کړي او خپل شرطونه دې په رسنيو کې نه بيانوي. محمد اسماعيل خان د امريکا د نيت په باب شک وښود وې ويل: «هغوی په ميليونونو ډالره د خپلو وسلو په تخريب کې لگوي او د دې پر ځای چې هغه موږ ته پرېږدي هند او پاکستان ته يې ورکوي» هغه دا غوښتنه وکړه چې په خبرو اترو کې صراحت زيات شي.

په دې غونډه کې ښاغلي عزيز الله واصفي هم چې له بهر نه کابل ته راغلی ؤ گپون درلود. نوموړي د مير غلام محمد غبار يوې ليکنې ته په اشارې د ولسمشر کرزي حکومت «د دولت وينه» وباله د امريکا او پاکستان د همکاريو مخينه يې بيان کړه. نوموړي وويل چې امريکا د طالبانو حکومت په يوه مياشت کې را نسکور کړ، اوس چې د جگړې په پایته رسولو او د امنيت په ټينگولو کې ناتواني ښيي دروغ وايي.

لنډه دا چې ولسمشر د غونډې بېلا بېل وړاندې شوي نظرونه او رايې په داسې ډول را ټول کړل چې د تړون پر لاسليک او د سولې او امنيت په څېر شرطونو اېښودلو توافق وشو.

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۲۹

د هرې ورځې په تېرېدو سره د امنیتي قرارداد د نهایي کولو لپاره کورني او بهرني فشارونه زیاتېدل. سناتورانو او د امریکا د کانګرس غړيو یو پر بل پسې کابل ته سفرونه کول. په ځانګړې توګه سناتور مک کېن او لیندزي ګراهام. هغوی د افغانستان لپاره د امنیتي تړون لاسلیک د پاکستان په مقابل کې د سولې او امنیت او ځواکمن دريځ ترلاسه کولو ډېر غوره ضامن باله. د امریکا پوځیانو لکه جنرال ډیمپسي د تړون لاسلیک د افغانستان د وسله‌والو ځواکونو د پیاوړي کېدو او بالاخره په جګړه کې د بريالي کېدو ضامن باله. د حکومت غړيو هم د امریکا لاره تعقیبوله: د ماليې وزیر د مالي او اقتصادي وضعیت له خرابوالي شکایت کاوه، د دفاع وزیر د مرستو له کمېدو ژړل، د ملي امنیت سلاکار بیا له ولسمشر نه غوښتل چې له امریکا سره «مطبوعاتي جګړه» ختمه او امنیتي تړون زر لاسلیک کړي. نوموړي وویل چې د امنیتي تړون د وروستي کېدو او لاسلیک په سبا به د افغانستان اقتصادي وضعیت ښه شي او د افغانیو بیه به لوړه شي. خویوه ورځ ولسمشر له هغه نه وپوښتل: «بیا به بل سبا څه کېږي؟» ځواب یې ورکړ: «نه پوهېږم» ولسمشر او زه په ارګ کې زما د کار په لومړیو ورځو کې پر دې باوري شوي وو چې د امریکا په تړاو به روښانه دريځ، خبرې کول او له پټولو یې ډډه زموږ د بریا راز وي. ځکه چې د افغانستان اړیکه له امریکا سره نابرابره اړیکه ده. ولسمشر تل دا مثال راوړ او ویل یې: «زموږ او امریکا تر منځ معامله د یوه اته کلن ماشوم او یوه پیاوړي دېرش کلن ځوان تر منځ د اړیکې په څېر ده، د حق د تر پښو لاندې کېدو په صورت کې ماشوم ته د ژغورنې یوازېنۍ لاره فریاد او شور ماشور او د شا وخوا خلکو خبرول دي، له دې پرته تر پښو لاندې کېږي». په همدې دلیل موږ په دې نظر وو چې رسنۍ، مطبوعات، خبرې کول او فریاد کول موږ د امریکا له ظلم نه ژغورلای شي.

امريکايان هم چې زموږ د دې وسلې اغېزمن توب ته يې پام شوی ؤ بيا بيا به يې مور ته ويل «هر څه چې مور ته وايي په خصوصي غونډو کې يې ووايي، خو مهرباني وکړئ په رسنيو کې زموږ پر خلاف خبرې مه کوي» زموږ يو شمېر روڼ اند مابانو او ديپلومات مابانو هم په اصطلاح په رسنيو کې زموږ ډېرې خبرې غير ديپلوماتيک، د حکومتدارۍ د عرف خلاف، غير مسلکي او غير جدي کار باله. هغوی پر ما د «پوپوليسټ» تور لگاوه او ولسمشر ته يې ويل چې د يوه «دولتمدار» په څېر عمل نه کوي. د هغوی همېشني استدلال دا ؤ چې مور يو مسوول دولت يو، بايد په هره موضوع کې اعلاميه ور نکړو او په هر اختلافي مورد کې په رسنيو کې خبرې ونه کړو. خو همدې ډلې بيا چې د امريکا گټو ايجابوله ويل: «مور ولې له امريکا سره چنې ووهو، مور يو غريب او ناتوانه هېواد يو، ښه ده چې د دوی د دوستۍ په سيوري کې گوزاره وکړو.»

ولسمشر په عين وخت کې د هېواد له بېلا بېلو خلکو سره د سلا مشورې لپړې ته دوام ورکړ. يوه ورځ مې يادېږي چې د سپتمبر مياشتې په لومړيو کې د سنگي مانۍ د ډوډۍ خوړلو په خونه کې د هېواد د شمالي ولايتونو مشرانو او سپين گيرو له ولسمشر سره ډوډۍ خوړله او د امنيتي تړون په باب يې نظرونه څرگندول. يوه سپين گيري داسې وويل: «هوکې په رسنيو کې ستا خبرې اورو، همدغه سمه خبره ده چې د امنيت را وستل زموږ شرط وي، تاسو چې له امريکايانو سره چنې وهئ دا زموږ او زموږ د هېواد آبرو ده»

د ۲۰۱۳ کال په سپتمبر مياشت کې ولسمشر دا غوره وگڼله چې د ملگرو ملتونو په سپتمبر مياشت کې ولسمشر دا غوره وگڼله چې د ملگرو ملتونو په عمومي غونډه کې د گډون پر ځای د شانگهای د همکاريو سازمان په غونډه کې د گډون لپاره چين ته لار شي. څرنگه چې د امنيتي تړون پر سر

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۳۱

خبرې ډېر حساس پړاو ته رسېدلې وې اړینه ښکارېده چې یو ځل بیا د هغو په باب د سیمې د مهمو هېوادونو او ګاونډیانو نظر واخلو. سره له دې چې پخپله ولسمشر او ما په منظم ډول هغوی د خبرو له جریانې خبرول.

واقعیت دا دی چې ولسمشر د زړه له کومې غوښتل چې د کوم مهم هېواد له لوري مخالفت او یا لږ تر لږه ملاحظه وويني، خو له ایران پرته نورو ټولو په یوه بڼه له امنیتي تړون سره توافق ښودلو. ایران هم په دې برخه کې مسوولانه چلن نه درلود. ځکه خو ولسمشر کوزي ګاونډیو او د سیمې هېوادونو ته د ډاډ ورکولو هڅې پیل کړې، چې امریکایانو ته د ډاډو ورکولو په صورت کې به د افغانستان خاوره په هېڅ صورت د هېچا پر خلاف و نه کارول شي.

د سپتمبر په ۲۷ مه مو د چین له صدراعظم سره ولیدل. له ښه راغلاست او تشریفاتې خبرو وروسته ولسمشر له امریکایانو سره د خبرو مساله مطرح کړه، نوموړي د خپلو خبرو په ترڅ کې افغانستان ته د امریکا د راتلو د پټو اهدافو یاونه هم وکړه. نوموړي زیاته کړه چې سوله، د هېواد خپلواکي او دا چې د امریکایي پوځیانو شتون او اډې به نورو ته ګواښ نه وي د امنیتي تړون په خبرو کې د افغاني لوري مهم شرطونه دي. صدراعظم «لي کي کيانگ» وویل چې په تېرو وختونو کې چین د بهرنيانو له اشغال او تېري ډېر بې پایه رنځونه زغملي دي او د خپلواکۍ په باب یې زموږ اندېښنه پر ځای وبلله. ولسمشر یو ځل بیا د پاکستان په اړه د چین د مرستې غوښتنه وکړه او له هغوی یې وغوښتل چې اسلام اباد ته د افغانستان د دوستۍ له نېټه ډاډ ورکړي او د هغه هېواد له لوري په افغانستان کې د افراطیت او ترهگرۍ د کارولو مخه ونیسي. په هماغه ورځ له شاندارو تشریفاتې مراسمو او د توپونو له ډزو وروسته د ولسمشر «شي جينگ پينگ» ملاقات ته لاړو. هماغه د

پاکستان او له امریکا سره امنیتي تړون مو د غونډې مهم موضوعات وو. د چین ولسمشر ووېل چې له ۲۰۱۴ کال وروسته په افغانستان کې د امریکا او ناپو پوځونو د حضور دوام د افغانستان او سیمې په سوله او ثبات اغېزه کوي. نوموړي د امنیتي تړون د لاسلیک په تړاو ووېل: «چین پوهېږي افغانستان د هغو ستونزو له مخې چې لري یې د بهرنيانو مرستو ته محتاج دی، خو د افغانستان خپلواکي او سلامتیا باید خوندي وي، هیله ده چې د امریکا حضور دې ته زیان و نه رسوي. کوم شرطونه چې له امریکا سره د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره تاسو اېښي دي موږ ته د منلو وړ دي (...). د چین شا وخوا ته د امریکایي پوځیانو شتون زموږ د نا آرامۍ سبب کېږي، د ساري په توګه په جنوبي کوریا کې او موږ دا امریکایانو ته ویلي دي، یا مثلاً په قرغیزستان کې د مناس اډه، ما ولسمشر اتنبا یوف ته دا ووېل، هغه ووېل چې امریکایان د مناس اډې ته د هغو پوځیانو لپاره اړتیا لري چې له ۲۰۱۴ وروسته په افغانستان کې پاتې کېږي».

په دې ډول چین ګواکي د افغانستان اړتیاوې درک کړې وې او زموږ په هېواد کې یې د امریکا د اډو او پوځیانو له حضور سره د ولسمشر کرزي د شرایطو د پوره کېدو په صورت کې توافق درلود.

کابل ته تر الوت وړاندې په الوتکه کې ښاغلي سپنتا او د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو رییس حمید صدیق ولسمشر او ما ته ووېل چې «زموږ الوتکه په ډیلي کې یوه ناسته لري» زه حیران شوم ومې پوښتل ولې؟ وې ویل: «د تېلو اچولو لپاره» ورته ومې ویل «امکان نه لري ځکه د صافي شرکت ما ته ډاډه را کړې ؤ چې الوتکه یې له تېلو اچولو پرته د نهه ساعته الوت وړتیا لري او ما په همدې ډول ورسره قرارداد کړی دی، اوس په ډیلي کې د تېلو اچولو خبره له کومه را پیدا شوه؟» هغوی کله په ټوکو او خندا او کله جدي زما

څلورمېنټ کاله په توپان کې | ۵۳۳

خبرې ردولې. ولسمشر هم چې مخکې د سفر پروگرام ليدلی ؤ پر دې حيران ؤ چې په ډيلي کې ناسته څه ډول په هغو کې ځای کړای شوه؟ بالاخره هماغسې وشول او مور نيمه شپه د ډيلي په هوايي ډگر کې بنکته شوو. هلته زموږ سفير بناغلی ابدالي او د هندوستان ځانگړی استازی بناغلی «لمبا» زموږ هرکلي ته راغلل. مور څو تنه جگپوړی پلاوی يې يوې ودانۍ ته بوتلو چای، قهوه او کلچې يې راوړې، نور کسان په الوتکه کې پاتې شول. تر څو شپو عامو خبرو وروسته د هند ځانگړي استازي له ولسمشر کرزي سره د څو خاصو خبرو هيله وکړه، مور د باندې ووتو او په بل اطاق کې کېناستو. بناغلی سپنتا او زموږ سفير له ولسمشر سره پاتې شول. کله چې بېرته الوتکې ته راغلو ولسمشر را ته وويل: «ځرم صاحب پوهېږې چې ولې يې مور ډيلي ته راوستو؟ ورته ومې ويل «نه» وې ويل «امريکايانو د هندوانو په خوله هم ما ته پيغام راکړ چې امنيتي تړون لاسليک کړم».

په دې ډول يې مور له خپل تگلوري نه کاره کړو او ډيلي ته يې راوستلي وو تر څو دغه پيغام ولسمشر ته ورسوي او له هغه نېک نظر نه چې ولسمشر يې د هند په باب لري گټه پورته کړي.

کابل ته له راستنېدو سره په عمده مسايلو په ځانگړې توگه امنيتي تړون کار دوام وکړ. مهم مسایل چې نازل شوي پاتې وو هغه د گواښ (تېري) تعريف، له ۲۰۱۴ کال وروسته د بهرنيانو د عملياتو څرنگوالی، د امريکايي پوځيانو په اړه د قضايي ادارې واکونه، يانې هغه څه چې د قضايي مصونيت په نامه يې شهرت موندلی ؤ، او د افغانستان د امنيتي او دفاعي ځواکونو بياوړتيا.

جنرال ډنفورډ او سفير کنگهم چې د خپلو همکارانو لخوا بدرگه کېدل د سپتمبر پر ۲۹ مه د ولسمشر دفتر ته راغلل. هغوی غوښتنه کړې وه چې په

مخکې يادو شويو مسايلو له ولسمشر سره بحث وکړي او خپل نوي وړاندیزونه مطرح کړي. د تهديد يا تېري د تعريف موضوع افغان لوري ته ځکه مهمه وه چې مور فکر کاوه چې پاکستان به هېڅکله هم خپل پوځ په پوځي يونيفورم کې په ټانکونو سپاره افغانستان ته را وا نه ستوي، د پاکستان تېري زمور په خپلو جامو کې د بم، ترهگر او تخريکاري په بڼه ترسره کېدو. بايد دغه موضوع امريکايانو ته څرگنده شوې وای.

سفير ولسمشر ته وويل چې دغه موضوع په ځانگړې توگه له ده سره مطرح کړي او ده ته به يې وضاحت ورکړي چې افغاني لوري د څه ډول تعريف غوښتونکي وي په سند کې به يې ځای کړي. د ۲۰۱۴ کال نه وروسته د امريکايي ځواکونو د عملياتو د بڼې په باب جنرال ډنفورډ وويل چې دوی به د ملکي مرگ ژوبلې د پېښېدو مخنيوی وکړي، او د ده په قول د دوی هدف به يوازې د القاعده کسان وي چې په وينا يې هغه مهال ټول ټال ۷۵ تنه په افغانستان کې فعال وو. سفير او امريکايي قوماندان دواړو ټينگار کاوه چې افغان ځواکونه له القاعدې سره د مبارزې د وړتياو ترلاسه کولو لپاره بايد ډېره زده کړه وکړي او وروزل شي.

جنرال ډنفورډ د ملکي مرگ ژوبلې په اړه چې د عملياتو په بهير کې پېښې شوې وې د ولسمشر د اعتراضونو او مثالونو د وړاندې کولو په ځواب کې په تکرار ويل: «دغه پېښه زمور تر څېړنې لاندې ده». ولسمشر په دې باب يو ځل بيا اندېښنه وښوده چې داسې نشي چې د پخوا په څېر د ترهگرو مرکزونه تر افغانستان د باندې خوندي وي خو د ترهگرۍ خلاف جگړه د افغانستان په کليو کې دوام ولري. دغه غونډه پايلې ته و نه رسېده او د ولسمشر پوښتنې يې ځوابه پاتې شوې.

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۳۵

یوه اونۍ وروسته سفیر او امریکایي قوماندان له نویو وړاندیزونو سره راغلل. د کابل او واشنگتن تر منځ اړیکې د خرابۍ په اوج کې وې، ولسمشر کرزی د امریکا د فشارونو په وړاندې کلک ولاړ ؤ او د دوی ضرب الاجلونه یې د نویو پوښتنو په مطرح کولو او په متن کې د نویو بدلونو په غوښتلو بابزه گڼل. په نوي وړاندیز کې امریکایي لوري شپږ مادې د گواښ او تېري د تعریف او د کورنیو او بهرنیو خطرونو او د افغان او امریکایي ځواکونو د همکارۍ او پوځي عملیاتو په تړاو وړاندې کړل. جنرال ډنفورډ وویل چې له ۲۰۱۴ وروسته به افغان ځواکونه دومره پیاوړي کړي چې له القاعدې، د هغو د ملگريو او ورسره تړلیو ځواکونو سره مقابله وکړای شي. ولسمشر وپوښتل: «د القاعده ملگري او په هغوی پورې تړلي یانې څوک؟» جنرال ډنفورډ ځواب ورکړ: «ښایي طالبان یا پاکستانی طالبان» ولسمشر یو ځل بیا د ملکي مرگ ژوبلې مساله چې په اصطلاح د تروریزم خلاف عملیاتو کې پېښېدله مطرح کړه. نوموړي بیا د کونړۍ څلور کلنې عایشې نومې ماشومې یادونه کوله. عایشه د کونړ د وټه پورې څلور کلنه نجلی وه. هغې له خپل مور او پلار او د کورنۍ له نورو غړیو سره له یوه کلي نه بل ته سفر کاوه چې د سپرلی پر موټر یې امریکایي هوایي ځواکونو برید وکړ. د هغې کورنۍ ټول غړي په دې برید کې ووژل شول یوازې دا ترې ژوندۍ پاتې شوه، خو په داسې ډول چې کین لاس یې غوڅ شوی ؤ او مخ یې له سترگو او پزې سره له منځه تللی ؤ. امریکایانو ماشومه د کابل هوایي ډگر په پوځي برخه کې د فرانسویانو روغتون ته راوړې وه. ما له دې پېښې ولسمشر خبر کړ. څو ورځې وروسته یې پوښتنې ته ورغلو. د ماشومې مخ یې پر سپین ټوکر پوښلی ؤ، غوڅ شوی لاس یې په بنداز کې پېچل شوی ؤ، د مصنوعي تنفس غبر یې ډېر جگ ؤ او وړوکې پښې یې له روجایي نه د باندې را وتلې وې.

ولسمشر يې هک پک د کټ تر څنگ ودرېد. ما چې د دې نندارې د ليدو توان نه درلود لرې لارم، ولسمشر وروسته وويل په ژوند کې مې هېڅکله هم د کوم ماشوم د مرگ هيله نه ده کړې خو په هغه ورځ يې له ځان سره ويلي وو درېغه دغه ماشومې هم له خپلې کورنۍ سره يو ځای ساه ورکړې وای. يو دوه تنه امريکايي سرتېري د سيوري په څېر په هغو فرانسوي ډاکترانو پسې وو چې مور ته يې تشریحات را کول. څرنگه چې ولسمشر غوښتل چې سمدستي هغه د درملنې لپاره بهر ته واستول شي، ما خپل مرستيال محمد ظاهر غوث ته چې له فرانسويانو سره يې آشنایي درلوده دنده وسپارله چې فرانسې ته د عايشې د لېرلو زمينه برابره کړي، نوموړي د فرانسويانو له چمتوالي خبر را کړ. کله چې امريکايان له دې جريان نه خبر شول په ډېر ټينگار يې غوښتل چې عايشه د فرانسې پر ځای امريکا ته ولېږدول شي. بالاخره مو له هغوی سره موافقه وکړه. ياده ماشومه له يوه خپلوان سره امريکا ته ولېږدول شوه او په والتر ريد روغتون کې بستري شوه. تر روغتون وروسته په امريکا کې يوه افغاني مهاجره کورنۍ داوطلبه شوه چې د درملنې تر بشپړېدو پورې نوموړې په خپل کور کې وساتي. ما څو کاله وروسته د ډاکتر اشرف غني د حکومت پر مهال عايشه له افغان ژورناليست سيد عبدالله نظامي او سويديني ليکوالي «ترز سوفيا کرسټيانسون» سره يو ځای د ولسمشر کرزي په کور کې وليده. نوموړې ليکوالي غوښتل د عايشې په باب کتاب وليکي. عايشه گۍ غټه شوې وه خو له دوو سترگو، يوې برخې پزې او يوه لاس نه بې برخې وه.

ولسمشر د امريکا سفير او قوماندان ته وويل چې نوی متن مو په محتوا کې هماغه څه دی چې پخوا ؤ، خلک به يې په جرگه کې ونه مني. جنرال ډنفورډ په نا آرامۍ وويل: «تر لويې جرگې پورې خو وخت لرو، دغه ډول

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۳۷

پېښې به لږ شي» ولسمشر د جنرال د خبرو په رد کې د ننگرهار د بهسودو د پېښې یادونه وکړه چې هلته هم د امریکایانو په هوایي بریدونو کې څو تنه ماشومانو ژوند له لاسه ورکړی ؤ. د بهسودو پېښه داسې مهال را منځته شوه چې د جلال اباد په هوایي ډگر کې د امریکایانو پر مرکز توغندويي برید وشو. امریکایانو د هغه برید په ځواب کې له خپلو الوتکو څخه هغه ماشومان چې په لوبو بوخت وو په نښه کړل، په پایله کې پینځو ماشومانو ژوند له لاسه ورکړ، سفير مداخله وکړه وې ویل: «مور له جاپانیانو سره هم دغسې تړون لرو» ولسمشر ځواب ورکړ: «مگر هلته تاسو بمبارۍ او وژنې نه کوئ» سفير یې په ځواب کې وویل: «ځکه چې هلته پر مور بریدونه نه ترسره کېږي» ولسمشر وویل: «ستا د خبرې مانا دا ده چې افغانان تاسو وژني؟» ولسمشر پوښتنه وکړه، په داسې صورت کې چې پر مرکز برید القاعده ترسره کړی وي په ځوابي عملیاتو کې یې ولې د افغانانو ماشومان ووژل شي؟ نوموړي له امریکایانو وغوښتل چې له افغانانو سره مو اړیکې له جاپانیانو، المانیانو او ترکانو سره د اړیکو په څېر جوړې کړئ.

سفير پوښتنه وکړه: «یاني تاسو وایئ چې مور دلته د ترهگرو خلاف عملیات ترسره نه کړو؟»

ولسمشر کرزی: «د افغانانو د کورونو او کلیو پر خلاف عملیات مه کوئ»
سفير: «دغه توپیر څه ډول وکړای شو؟»

ولسمشر کرزی: «اساسي خبره همدغه ده، دغه توپیر باید وشي»
ډاکتر سپنتا هڅه وکړه چې موضوع داسې حل کړي چې گواکي امریکایان په استثنايي حالت کې د افغانستان په کلیو کې د عملیاتو حق درلودای شي. ولسمشر د دې نظر په رد کولو د امریکا سفير ته وویل: «خپل ولسمشر ته مو ووايئ چې تر دې وروسته و نه وایي چې که امنیتي تړون و نه شو مور له

بلې لارې له ترهگرۍ سره مقابله پر مخ وړو. دا اخطار دی، مور ته اخطار مه را کوئ مور اخطار نه منو».

کابل ته د جان کیري سفر او د امنیتي تړون پر سر خبرې

جان کیري داسې مهال کابل ته راغی چې په ارگ کې مولانا فضل الرحمان، اسفندیار ولي خان او افراسیاب خټک زموږ مېلمانه وو. ولسمشر دغه د گوندونو مشران کابل ته رابللي وو چې د افغان سولې په پروسه کې مرسته وکړي او له پاکستان سره مو اړیکې ښې کړي.

د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د ۲۰۱۳ کال د اکتوبر ۱۱ مه د جمعې په ماښام ارگ ته راغی. نوموړی د امریکا د سفیر او د ناټو پر قوماندان سربېره د بېلا بېلو چارو د متخصصینو یوه لوی ټیم بدرگه کاوه. له افغاني لوري هم لوی پلاوی حاضر شوی ؤ. غونډه د کابینې په اطاق کې پیل شوه، پلاوي د میز دواړو خواو ته ځای پر ځای شول. په پیل کې له دغه او هغه لوري عامې خبرې وشوې، د ډېورنډ د هغه لوري د مېلمنو په باب تر نواز شریف او بالاخره د چین تر اقتصادي وضعې پورې. له عامو خبرو وروسته جان کیري د ولسمشر د هغو اندېښنو چې د امریکا په باب یې درلودې یادونه وکړه او هغه یې بې ځایه وبللې. نوموړي وویل د هغو ملکي مرگ ژوبلې پره چې د امریکایانو پر غاړه ده د ټولې مرگ ژوبلې یوازې یو سلنه ده، هغه هم واشنگټن د ټولو عاملین د خپلو اعمالو په سزا سولې دي. نوموړي له امریکا سره د اوږد مهاله دوستۍ تړون د افغانستان د سلامتی ضامن او د پاکستان پر خلاف د پیاوړتیا وسیله وباله، ولسمشر وویل: «د امنیتي تړون له لاسلیک سره مور باید درې پیغامه درې لوریو ته واستوو. تر ټولو مهم پیغام د افغانستان خلکو ته دی په دې مانا چې د دغه تړون لاسلیک باید نوی باب پرانیزي، زموږ حاکمیت ته باید بشپړ درناوی وي، افغان ماشومان په امن کې

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۳۹

ژوند وکړي او دا چې افغانستان باید د هر ډول تېري څخه خوندي او په امن کې وي. دوهم پیغام مو باید طالبانو ته وي په داسې ډول چې هغوی وویني دغه تړون د دوو خپلواکو او مساوي هېوادونو تر منځ لاسلیک شوی دی. او بالاخره درېیم پیغام مو باید د پاکستان دولت ته وي «ولسمشر د خپلو خبرو په دوام یو ځل بیا د هغو پېښو یادونه وکړه چې ملکي مرگ ژوبله یې اړولې وه. جان کیري د ملکي وگړو د ژوند په باب اندېښنه پر ځای وبلله وې ویل چې «جنرال ډنفورډ د افغان ځواکونو پر پیاوړي کولو بوخت دی، خو تاسو دلته داسې ترهگر لرئ چې هم امریکایان وژني او هم افغانان. زموږ جگړه له هغو سره خامخا جانبي مرگ ژوبله را منځته کوي» ولسمشر وپوښتل چې امریکا ولې د ترهگرو مخه د پیدایښت په ځای یانې په پاکستان کې نه نیسي؟ جان کیري ځواب ورکړ چې په تړون کې به داسې الفاظ ځای شي چې د افغاني لوري دغه اندېښنه به رفع کړي خو زیاته یې کړه چې افغانستان د ترهگرۍ ضد عملیاتو ته اړتیا لري. ولسمشر کرزي خپل استدلال ته داسې دوام ورکړ: «موږ افغانان غواړو چې ستاسو یو شمېر پوځیان دلته وي، تاسو خپل کارونه وکړئ، په سیمه کې مو خپلې گټې خوندي کړئ، ځینې فعالیتونه د القاعده پر خلاف هم ولرئ، خو که د ساري په توگه راپور ترلاسه کړئ او د هغو له مخې په یوه کور حمله ور وړی بې گناه خلک په هغو کې ووژل شي دا د منلو وړ نه ده، دې ته حل لاره پیدا کړئ، د ساري په توگه څو ورځې وړاندې مو زموږ پر بې گناه خلکو بمباري وکړه. یا مثلاً د بگرام پر مرکز توغندي را لوېږي تاسو یې په ځواب کې عام خلک وژنی؟ که کوم درېیم هېواد یو لړې ویشتونکی توغندی چاته ورکړي مثلاً د دېرش کیلو متري واټن نه ستاسو اډې نښه کړي، تاسو یې په ځواب کې بمباري کوئ؟ افغان ځواکونو ته احوال ورکوئ؟ څه کوئ؟

جان کیري: «تر ۲۰۱۴ کال وروسته چې هر ډول عملیات ترسره کېږي ستاسو په مشوره به وي»

ولسمشر کرزی: «فرضاً ستاسو یو پوځي کتار له بگرام نه کابل ته راځي، د لارې په اوږدو کې تر برید لاندې راځي، د خپلو پوځیانو د ساتنې په نامه به تاسو څه ډول اقدام کوئ؟ د مجاوریت تعریف ستاسو په اند څه شی دی؟»

جنرال ډنفورډ: «افغان ځواکونه به له اډې د باندې ځای پر ځای وي او هغه به ځواب ورکوي»

ولسمشر کرزی: «مثلاً سبا ته ISI چا ته هاوان ورکړي او هغه ستاسو پر اډه برید وکړي، تاسو به د کورونو پر بمباري کولو لاس پورې کوئ؟ جنرال ډنفورډ: «نه هېڅکله به دا کار ونه کړو»

ولسمشر کرزی: «مگر هغه بله ورځ مو په ننگرهار کې همدغه کار وکړ» جنرال ډنفورډ: «هغه ماشومان هلته نژدې په خلاصه فضا کې وو، هلیکوپترو په غلطې فکر کې و چې طالبان دي»

جان کیري: «امریکا غواړي دغه شیان پایته ورسوي، تاسو ته ډاډ درکوم!» القاعده او ترهگر تر اوسه پورې شته دي، مور چې هر څه کوو ستاسو په همکارۍ به وي، بمباري به نه کوو او د خلکو کورونو ته به نه ورځو»

ولسمشر کرزی: «تېری به څه ډول تعریفوئ؟ راځئ لږ تاسو تېر شی او لږ به زه را ټیټ شم. تاسو دلته په تړون کې یو ځای لیکلي دي چې افغانستان د تاریخ په اوږدو کې تر یرغلونو او تېري لاندې راغلی، دا سهې نه دي. دا حذف کړئ، دا یو ډول دوام ښيي. په بل ځای کې راغلي دي چې تېري ته به د امریکا له خوا ځواب ورکول کېږي. داسې ولیکئ چې امریکا به پر افغانستان تېري ته اجازه ورنه کړي»

څلوېښت کاله په توپان کې | ۵۴۱

جان کيږي: «دلته دوهم پراگراف وضاحت لري، چې هر ډول تېري د اندېښنې سبب گڼل کېږي»

ولسمشر کرزی: «مگر دا یوازې اندېښنه ده»

جان کيږي: «خو تاسو ته څلور میلیارده ډالر درکوو، اندېښنه مهم لفظ دی»
ولسمشر کرزی: «داسې دې راشي چې افغان ځواکونه پیاوړي کېږي او هلته د تېري په ځواب کې پر ځای بل شی ولیکل شي»

جان کيږي: «که مخالفته oppose راشي څرنگه به وي؟»

جیف (د پلاوي غړی): «مشکل دی!»

جان کيږي: «نه مخالفت سم دی، نو پر دې پراگراف توافق وشو»

ولسمشر کرزی: «په بشپړ ډول، هوکې»

جان کيږي: «د لومړۍ مادې څلورم پراگراف ته راځو»

ولسمشر کرزی: «دا سمه ده، تاسو ویلي دي چې یو طرفه عملیات به نه ترسره کوئ او د خلکو کورونو ته به نه ننوزئ»

جان کيږي: «امنیتي تړون دوې موخې لري؛ یو موږ د هغو په واسطه امریکا له ترهگریزو بریدونو څخه خوندي کوو او دوهم له تاسو څخه دفاع کوو»
ولسمشر کرزی: «دا چې ویلي مو دي له القاعده سره تړلي (له القاعده سره پر تړلیو عملیات) دا څرنگه تعریفوی؟»

سفیر کنگهم: «هر څوک چې له القاعده سره مرسته کوي»

ولسمشر کرزی: «فرضاً څو میاشتې وروسته هغه مهال چې دلته بل ولسمشر په واک کې وي، پاکستان کسان وروزي او دلته یې را واستوي، تاسو د هغو پر خلاف عملیات ترسره کوئ او په هغو کې افغانان وژل کېږي ...»

جنرال ډنفورډ: «نن په افغانستان کې د القاعده ۳۰ تنه غړي شته دي، موږ یې

معلومات ستاسو د ملي امنیت له ریاست سره شریک کړي دي ...»

جان کیري: «مثلاً داسې ولیکو چې دواړه لوري به خپلو همکاريو ته دوام ورکوي تر څو له القاعده سره په مبارزه کې د افغانستان ځواکمني زیاته شي. جنرال ډنفورډ: «مور د ساري په توګه په کونړ کې په یوه لرې پرته سیمه کې همدغسې همکاري ترسره کړه».

ولسمشر کرزی: «او هلته ماشومان پکې ووژل شول»

جنرال ډنفورډ: «نه هلته ماشومان و نه وژل شول»

جان کیري: «پر دې موضوع به تر ډوډۍ خوړلو وروسته او سبا کار وکړو» د شپې ډوډۍ د خوړلو پر مهال پر بېلا بېلو موضوعاتو لکه د ۲۰۱۴ کال پر انتخاباتو او د سولې پر پروسه خبرې وشوې. جان کیري وویل چې امریکا به د ۲۰۰۹ کال اشتباوې بیا تکرار نه کړي او بیا به د افغانستان په انتخاباتو کې مداخله نه کوي. نوموړي وویل چې د اکتوبر په میاشت کې یې نواز شریف د مهمو موضوعاتو لپاره واشنگټن ته دعوت کړی دی ځکه چې له جنرال کیاني سره له څو کلونو کار امریکا هم و نه پوهېده چې د نوموړي ستراتیژي څه ده؟»

ولسمشر کرزي وویل چې افغانستان امنیتي تړون یوازې له ګاونډیو د ژغورنې لپاره مني. د امریکا د بهرنیو چارو وزیر وویل ژمنه کوي چې افغانان به د ګاونډیو له شره ژغوري. ځکه چې هغوی په ډېره ناوړه بڼه له لشکر طیبه او حقاني ډلې سره اړیکې لري. ولسمشر وویل د امنیتي تړون د منلو لپاره د امنیت ټینګېدل ډېر مهم دي، نوموړي یادونه وکړه چې له تېرو درې میاشتو راهیسې لویې ترهګریزې پېښې نه دي شوې، زیاته یې کړه که دغه حالت وساتل شي د امنیتي تړون لپاره به ګټور تمام شي. جان کیري ټینګار کاوه چې سهار ته به پر ځینو کلمو او جملو کار وکړو او وروسته به په رسنیو کې اعلان شي چې دواړه لوري په اصولو کې توافق ته رسېدلي دي. نوموړي

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۴۳

ولسمشر ته چې وخت پر وخت په رسنيو کې توندې څرگندونې کوي يادونه وکړه چې دغه کار يې په کانگرس کې زموږ چارې له ستونزو سره مخ کوي ځکه چې د بودجې تصويب او د مرستو پيسې په کانگرس پورې اړه لري. نوموړي وويل ولسمشر او باما غواړي «دغه خبرې اترې بريالۍ شي او وروسته دى د شيکاگو او توکيو د ژمنو پر عملي کولو کار پيل کړي».

ولسمشر د ملکي مرگ ژوبلې د پايله رسېدو او د افغانستان د خلکو لپاره د بڼې راتلونکې د ضمانت غوښتونکى شو وې پوښتل: «آيا امنيتي تړون به دا موږ ته راکړي؟»

جان کيري يې په ځواب کې وويل: «تاسو بې شکه چې ښه سياستوال ياست او له وضعې څخه بشپړ معلومات لرې، زه بايد حقايق ووايم، تاسو ته ضمانت نشم درکولای، بلکې موږ به له تاسو سره مرسته کوو» ولسمشر د لطيف الله مسيد د نيول کېدو پېښې ته اشاره وکړه چې نوموړى امريکايانو د ملي امنيت له کارکوونکيو نه وتښتاه او له ځانه سره يې وړى ؤ. نوموړي دغه کار د افغانستان د حاکميت نقض وباله، ځکه چې د ولسمشر له بيا بيا غوښتنو سره امريکايانو هغه نه ؤ خوشى کړى. جان کيري په ځواب کې وويل «کله چې امنيتي تړون لاسليک شي دغه ډول يو طرفه اعمال به بيا نه ترسره کېږي»

د ډوډۍ تر خوړلو وروسته د متن پر سر کار له سره پيل شو او دوهمه ماده تر بحث لاندې ونيول شوه. دلته جنجالي موضوع د امريکايانو له هغو قرارداديانو سره د چلن څرنگوالى ؤ چې په نېره کې افغانان وو خو د امريکا تابعيت يې ترلاسه کړى ؤ. ولسمشر ټينگار کاوه په داسې صورت کې چې امريکايان نه پرېږدي چې هغوى د افغانستان د عدلي او قضايي نظام پر وړاندې د افغانانو په څېر ځواب ويونکي وي غوره دا ده چې افغاني تابعيت

يې پرېږدي. د دې وېره وه چې ياد قرارداديان به په ټولنيزو اړيکو او بېلابېلو دعوو کې له هغه مصؤنيت نه چې امريکا ورته غوښت ناوړه استفاده وکړي. ولسمشر دغه موضوع د قاضي القضاات او د اساسي قانون پر تطبيق د څار کمېسيون تر نظرونو پورې اړونده وبلله. دا چې شپه ډېره تېره شوې وه پر ۱۳ مه ماده بحث چې د امريکايي عسکرو د مصؤنيت په باب وه سبا ته پرېښودل شو.

غونډه سبا ته په لسو بجو په همغه اطاق کې پيل شوه، په پيل کې جان کيري غونډې ته زېرى ورکړ چې گواکي پروني راوړل شوي بدلونونه واشنگټن منلي دي. تر هغه وروسته د غونډې عادي بهير پيل شو؛ بيا هماغه چنې وهل، دلايل او د پانو اړول! پر لومړۍ او دوهمه ماده يو ځل بيا بحثونه وشول. ولسمشر هغه ټکي پلاويو ته پرېښودل چې خبرې پرې وکړي او نهايي يې کړي. نوموړى څلورمې مادې ته ورغى چې له افغان امنيتي ځواکونو سره يې د امريکا پر مرستو بحث کاوه. نوموړي وغوښتل چې امريکا دې خپلې ژمنې د دې مادې په متن کې واضح کړي. هغه دا اندېښنه وښودله چې داسې نشي چې امريکا لومړى کال مرستې وکړي او دوهم کال ترې انکار وکړي. جان کيري يو ځل بيا د شيکاگو په کنفرانس کې د خپل هېواد پر ژمنو استدلال وکړ وې ويل چې ځان پر هغه څه چې له راتلونکې سره تړاو لري ژمن کولای نشي او د کانگرس له لوري يې د بودجې او مرستو د تصويب د مسالې يادونه وکړه. نوموړي د امنيتي تړون لاسليک د خپل هېواد د کانگرس لپاره د ډاډ و سيله وباله وې ويل چې پر دې سند د استناد له مخې به کانگرس اړينې مرستې تصويب کړي.

ولسمشر کرزى: «لويه جرگه به دغه اندېښنه ولري چې امريکا هر څه غوښتي دي (د سند په متن کې) خو پخپله يې تعهد نه دى کړى»

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۴۵

جان کيري: «تاسو له مصر او اسراییلو سره زموږ تړونونه ولولئ، له شلو کالو راهیسې له هغو سره مرستې کوو خو کوم الفاظ چې تاسو له موږ غواړئ په هغو کې نه دي کارېدلي. که دلته د شیکاګو تعهداتو ته اشاره وشي څنگه به وي؟»

ولسمشر کرزی: «موږ باید په دې باب پخپلو کې مشوره وکړو (...). زموږ اندېښنه دا ده چې تړون لاسلیک شوی وي او وروسته بیا تاسو زموږ له راتلونکي حکومت سره مرستې ونه کړئ او پلمې به کوئ»

جان کيري: «زه هر ځل تنازل کوم او تاسو په مقابل کې هېڅ هم نه را کوئ»
ولسمشر کرزی: «تاسو به د دې په مقابل کې دغه تړون د ډالۍ په توګه ولرئ»

جان کيري: «دا خو ډالۍ نه ده»

ولسمشر کرزی: «اصلاً تاسو ډالۍ شل کاله مخکې ترلاسه کړې ده، کله چې د شوروي جمهوریتونو اتحاد له منځه لاړ»

جان کيري: «بڼه، شپږمه ماده (...). اوومه ماده درېیمه فقره»

ولسمشر کرزی: «موږ پرون د ځواکونو په خوندیتوب او مجاوریت بحث وکړ، زه غواړم دلته په وضاحت یادونه وشي چې تر دې وروسته امریکایي پوځیان د خلکو کورونو ته ننوتلي نه شي او بمباري نه شي کولای»

جان کيري: «داسې وليکو، امریکا به داسې عملیات ترسره نه کړي چې په هغو کې د خلکو کورونو ته ننوزي او یا پر هغو بمباري وکړي»

استاد قاضي: «زموږ اساسي قانون په ۳۸ مه ماده کې له قانوني پروسې پرته د خلکو کورونو ته ننوتل منع کړي دي.»

د غرمې له ډوډۍ وروسته خبرو دوام وموند. جان کيرې چې غوښتل يې له غرمې وروسته له افغانستان نه لاړ شي او پرواز وکړي د خبرو د دوام لپاره يوه بله شپه هم په کابل کې پاتې شو.

په دې پړاو خبرو کې جان کيرې وويل څرنگه چې د دوی پوځيان په افغانستان کې له خلکو سره سر و کار ولري کله کله به په دې برخه کې ستونزې را منځته کېږي. ولسمشر غوښتل چې دا پرېږدي چې لويه جرگه پرې بحث وکړي او زياته يې کړه: «دغه برخه ما ته ډېر ارزښت لري. زه غواړم چې اصلاً په استوگنو سيمو کې عمليات ودروم خو تاسو هڅه کوئ چې يوازې پايلې يې اصلاح کړئ»

جان کيرې: «يانې مور بايد له ځانونو دفاع ونه کړو؟»
ولسمشر کرزی: «له ځانونو دفاع وکړئ خو د خلکو د ژوند په بيه نه، دلته مو له اډو سره تر څنګ پرتو سيمو او نورو سيمو خبرې کړې، نورې سيمې يانې څه؟»

جان کيرې: «عمليات به د افغانانو په خوښه ترسره کېږي، تاسو تېرو ۱۲ کلونو ته مه گورئ، دغه عمليات به په داسې شرايطو کې ترسره کېږي چې افغانان به يې پخپله د ترسره کولو مسؤليت پر غاړه اخلي»

جنرال دنفورډ: «څه شي چې تاسو (ولسمشر) وايئ هغه ريښتيا دي خو په څو مياشتو مخکې شرايطو کې! مور اوس په هر څه کې بدلون راوستلی دی»

ولسمشر کرزی: «انډيوالانو، افغانان غواړي چې د دوی کليو او کورونو ته ستاسو د پوځيانو ورتگ په بشپړ ډول بند شي، نو متن ساده کړئ او ووايئ چې امريکايان د خلکو کورونو ته د ننوتو اجازه نه لري، بيا به يې لويه جرگه ومني!»

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۴۷

جان کيرې: «مور د خلکو کورونو ته د ننوتلو نيت او پروگرام نه لرو، بلکې مور په طالبانو پسې يو او پر هغوی عمليات ترسره کوو.»

ولسمشر کرزی: «د طالبانو مساله زموږ خپله ده، تاسو (امريکايي چارواکي) په خپله خوله په واشنگټن کې ما ته وويل چې تر دې وروسته له طالبانو سره جگړه نه لرئ»

جان کيرې: «په حقيقت کې به مور دلته اډې نه لرو، دا ستاسو اډې دي، مسايل دومره مه پېچلي کوئ چې له تاسو سره مرسته و نه کولای شو»
ولسمشر کرزی: «دوې لارې شته: يو دا چې زموږ بشپړ حاکميت همدلته و منئ او يا دا چې مسالې لويې جرگې ته لارې شي او لويه جرگه پر هغو پرېکړې وکړي»

جان کيرې: «مور دا قصد نه لرو چې ملکي وگړي هدف وگرځوو، جنرال ډنفورډه آیا تاسو داسې کوم پلان لرئ؟»
جنرال ډنفورډ: «نه!»

جان کيرې: «تاسو به هغه وخت (هغه مهال چې امنيتي تړون لاسليک شوی وي) پرمختللي وسلې، پوځي توکي او الوتکې ولرئ»
ولسمشر کرزی: «زه د امنيتي تړون غوښتونکی يم خو په دې شرط چې د افغانانو امنيت او مصونيت تضمين کړي، له دې پرته را ته د منلو وړ نه دی، دلته تاسو اډې، له اډو سره تر څنگ سيمې (مجاوريت) او نورې سيمې لیکلې دي ...»

جان کيرې: «دغه سيمې ستاسو په توافق ټاکل کېږي»
ولسمشر کرزی: «نو د هغو پر سر توافق بايد يوازې د وزير په کچه ترسره شي»

جان کيرې: «سمه ده»

ولسمشر کرزی: «دلته نړیوالو قوانینو ته اشاره شوې ده، دا حذف کړئ» (د اوومې مادې په درېیم بند کې)

جان کیري: «گومان کوم نشو کولای حذف یې کړو»

ولسمشر کرزی: «نو بیا انتظار وکړئ چې موږ له خپلو حقوقپوهانو سره د هغو پر سر خبرې وکړو او وپوهېږو چې نړیوال قوانین او توافقات یانې څه؟»
جان کیري: «ته هر ځل د ملکي مرگ ژوبلې موضوع ما ته یادوې په داسې حال کې چې د ۹۸ سلنه مرگ ژوبلې سبب طالبان دي»

ولسمشر کرزی: «هوکی! خو موږ له طالبانو سره امنیتي تړون نه کوو، پر هغه څه چې نړیوال قوانین ورته وایي زه بې باوره شوی یم، ځکه خو یې یو ځل له خپلو حقوقپوهانو سره مطالعه کوو، نړیوالو قوانینو تر دې شېبې موږ ته خونديتوب نه دی را وړی»

جان کیري: «که د نړیوالو قوانینو پر ځای دلته یادونه وشي چې د امریکا متحده ایالات د چلن پر اساس ملکي وگړي نه په نښه کوي؟»
ولسمشر کرزی: «نه، دا سم نه دی»

جان کیري: «ولې؟ که تاسو وایئ چې موږ قصداً ملکي وگړي وژنو زموږ بحث بیا په بل شي بدلېږي. زه به تم شم چې ...» له یوې وقفې وروسته خبرې د ماښام په شپږ نیمو بجو بیا پیل شوې او د شپې تر ناوخته پورې یې دوام درلود.

ولسمشر کرزی: «په څلورمه ماده کې د شیکاگو د ژمنه شویو پیسو یادونه شوې ده، د هغو د لگولو او مصرف د تصمیم واک څوک لري؟»

جان کیري: «په دې برخه کې د مشورې امکانات شته او بل دا چې پیسې د افغانستان د بودجې له لوري لگول کېږي، تاسو یو خپلواک هېواد یاست، دا به یو مشترک تصمیم وي»

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۴۹

ولسمشر کرزی: «مثلاً جنرال پتريوس غوښتل د جنراتور په وسيله کندهار ته برېښنا ورکړای شي او د ميليونونو ډالرو په بيه يې جنراتور وپيره، په داسې حال کې چې مور د دې مفکورې مخالف وو»

بسم الله محمدي: «تر اوسه پورې يوه برخه پوځي تجهیزات پخپله (امريکايان) پيري د ساتنې او مراقبت لپاره پيسې را کوي»

ولسمشر کرزی: «تاسو د ساري په توگه د پېرلو په باب چې انتخاب يې کړئ واک يې لرئ؟»

بسم الله محمدي: «نه، تر اوسه يې واک نه لرو»

جان کيري: «ښه ده، دا به پکې زيات کړو چې په کلني صورت د افغانستان ترجيحات په هغو کې په پام کې نيول کېږي»

ولسمشر کرزی: «ولې په کلني صورت، يوازې د افغانستان ترجيحات وليکئ او پر هغو سربېره د اوومې مادې په درېيمه فقره کې مو د اډو په باب ليکلي دي د امريکايانو ځانگړې اډې او بل هغه اډې چې په گډه ترې کار اخيستل کېږي، آيا د دغو اډو اداره او کنترول هم مشترک دی؟»

جنرال ډنفورډ: «نه دلته يوازې افغانان کنترول لري»

ولسمشر کرزی: «مور د اډو حق غوښتی ؤ، تاسو دلته ليکلي دي چې په مناسب وخت کې د پلټنو زمينه برابرېږي، امکان لري دا سبب شي چې ډېره موده ونيسي (تر څو د پلټنې زمينه برابره شي)»

جان کيري: «دغه ډول فکر کول سم نه دي، timely لغت کېدای شي همدا اوس وي»

ډاکتر سپنتا: «که دغه دوې کلمې (timely manner) حذف کړو ...»

جان کيري: «سمه ده لرې کوو يې، يانې امريکايان افغانانو ته د خپلو اډو د پلټنې زمينه برابروي»

ولسمشر كرزى: «تاسو په نهه سيمو كې اډې غوښتې دي، آيا تاسو چې له خپلو اډو نه را وړئ ويزې ته به اړتيا لرئ كه نه؟ او كه له مور نه كوم ډول د هويت كارت اخلي او كه څه؟»

جنرال ډنفورد: «نه، بې سنده نه وزو»

ولسمشر كرزى: «دفاع وزارت بايد هغو ته له اډو د وتلو اجازه وركړي»

جنرال ډنفورد: «د هغو لپاره به يو چوكاټ جوړ كړو»

ولسمشر كرزى: «تاسو مو خپل پوځيان ملكي هوايي ډگرونو ته راولئ (د راتلو او ورود پر مهال)»

ډاكټر سپنتا: «نور ځايونه د هغو لپاره وټاكئ»

جنرال ډنفورد: «دا وخت غواړي او په ميليونونو ډالر لگښت پرې راځي»
ډاكټر سپنتا: «په دې ډول خو پوځيان په ملكي هوايي ډگرونو كې ظاهرېږي او دا ښه خبره نه ده»

جان كيري: «تاسو غواړئ چې هم مور دلته وو او هم نه وو؟»

ولسمشر كرزى: «ښه دا مهمه موضوع نه ده»

ډاكټر اشرف غني: «سمه ده»

ولسمشر كرزى: «سبا ته د ملي امنيت شورا غونډه لرو او دغه سند هغوى ته وړاندې كوو، تر هغو وروسته د افغانستان د (سياسي) مشرانو غونډه را بلو او سند هغوى ته په مخ كې ردو او بالاخره لويه جرگه ...»

جان كيري: «(سندونه او كاغذونه په غوسه له ميزه را واخيستل) دا نور پاك او وروستى شوى سند دى او هېڅ شى پكې ناحل شوي پاتې نه دي، رسنيو ته به ووايو چې پر سند توافق شوى دى»

ولسمشر كرزى: «ځينې مسالې لكه د قضا پر وړاندې د پوځيانو مصؤنيت نه دي حل شوې، او زه به ووايم چې دغه مساله لويې جرگې ته وړاندې كېږي»

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۵۱

جان کيری: «ټول سند لويې جرگې ته استول کېږي خو د افغانستان ولسمشر له دې سند سره توافق کړی دی»

ډاکټر اشرف غني: «وروستی توافق د افغاني ادارو کار دی»
ولسمشر کرزی: «زه داسې سند غواړم چې د افغانانو د خونديتوب سبب شي»

جان کيری: «مور په گډه کار وکړ او سند مو نهايي کړ، همدغه سند به لويې جرگې ته وړاندې کوئ»

ولسمشر کرزی: «نه، مثلاً زه د لومړۍ مادې له څلورمې فقرې سره موافق نه يم» (په هغه مسوده کې، يادې فقرې د امريکايي ځواکونو د عملياتو او د هغو پر څرنگوالي بحث کاوه)

جان کيری: «تاسو ماسپينين مهال له ما سره ومنله چې دغه سند نهايي او منل شوی دی، خو اوس بل څه وايئ»

ولسمشر کرزی: «نه، زه به رسنيو ته ووايم په هغو برخو کې مو چې اندېښنې درلودې پرمختگ شوی دی خو ځينې مسالې تر اوسه حل شوې نه دي»
(په پام کې وه چې د خبرو په پای کې ولسمشر کرزی او جان کيری د مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې د خپل کار د پایلو په اړه معلومات ورکړي)
جان کيری: «راځه چې يوازې خبرې وکړو»

ولسمشر کرزی: «نه په همدې غونډه کې خبرې کوو»
جان کيری: «زه به رسنيو ته ووايم چې ولسمشر يې خپله ژمنه ماته کړه او خبرې يې واپولې»

ولسمشر کرزی: «سمه ده ووايه، خو زه نشم ويلای چې د مصونيت پر مسالې مو توافق کړی دی، دا زما نظر دی»

جان كيري: «په ډېر احترام دا د نظر موضوع نه ده، د رهبري او تعهد موضوع ده»

ولسمشر كرزى: «تعهد تاسو كړى ؤ، كله مو چې پر ۲۰۰۹ كال وويل چې دوهم پړاو انتخاباتو ته څو څو لار نشوئ، ما ته مې د خپل هېواد گټه تر هر څه مهمه ده»

جان كيري: «دغه (د توافق مساله) اوس په وروستيو شېبو كې وايي»
ولسمشر كرزى: «دا سمه نه ده چې زه ووايم د دې سند هره كړنه مې لوستې ده» جان كيري په غوسه خپله دوسيه وتړله وې ويل: «تاسو ويلاى شئ چې دغه سند مو نهايي كړى دى او په ځينو برخو كې به يې نور كسان نظر ورکړي»

ولسمشر كرزى: «دغه سند دا ضمانت نشي كولاى چې تر دې وروسته به افغان ماشومه د ترهگرۍ پر خلاف د مبارزې په نوم مخ، سترگې او لاس له لاسه نه وركوي» جان كيري چې د ولسمشر د نرمۍ په انتظار ؤ خو د دې پر خلاف يې چې د هغه د استدلال توندېدل وليدل وې ويل: «تاسو فكر كوئ چې زه په امريكا كې د معيوب په ليدو خوشالېرم؟»

ولسمشر كرزى: «هغه معيوب چې ته يې يادوي د امريكا لپاره جنگېدلى دى، هغه جگړه چې زه يې نوره نه غواړم، زه نه غواړم چې نور د افغانستان په باب د جگړې خبرې واورم. زه رسنيو ته نشم ويلاى چې دا هغه سند دى چې زه يې غواړم»

ډاکتر اشرف غني: «تاسو کوم مهم مسایل غواړئ د رسنيو په مخکې يې ووايئ؟»

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۵۳

جان کیري: «اوباما وویل چې امنیتي تړون باید د اکتوبر تر پایه لاسلیک شي که نه مور درومو، روسانو، چینایانو او هندوانو تاسو ته وویل چې دغه سند لاسلیک کړئ، نن دې پخپله را ته وویل چې دغه سند نهایی شوی دی»
ولسمشر کرزی: «مور پرمختګ کړی دی، پر ځینو برخو توافق ته هم رسېدلي یو، او دغه سند لویې جرګې ته ورځي او د افغانستان خلک یې په اړه تصمیم نیسي»

جان کیري: «تاسو خو لویې جرګې ته تر ورتلو مخکې سند را وباسئ»
ولسمشر کرزی: «نه، مثلاً د مصونیت په باب زه نشم ویلای چې ما هغه منلی دی»

جان کیري: «نه، مور وروستی شوی سند غواړو»
ولسمشر کرزی: «نن سهار مور کله د مصونیت پر سر توافق ته رسېدلي یو؟ ما وویل چې موضوع به لویې جرګې ته وړاندې شي او زه به ترې وغواړم چې ویې مني»
ډاکتر اشرف غني: «ولسمشر به ووايي چې د مهمو مسایلو پر سر توافق شوی دی»

ولسمشر کرزی: «نه، د یو شمېر مهمو مسایلو پر سر...»
جان کیري: «زه داسې حالت نشم منلای چې د افغانستان ولسمشر ځینې برخې ونه مني، پر دې هم باید و پوهېږي که مصونیت نه وي دغه تړون به هم نه وي، دغه سند تاسو ته ډېرې گټې لري، لږ تر لږه دومره ووايئ»
ولسمشر کرزی: «دا به لویې جرګې ته ووايم خو نن یې نشم ویلای»
ډاکتر اشرف غني: (جان کیري ته په خطاب کې): «ولسمشر خپل ځانگړی چلن لري پرېږده چې خپل کار وکړي»

ولسمشر کرزی: «دا ویلای شم چې موافق یم چې دغه سند لویې جرگې ته لار شي»

جان کیري: «د دې مانا دا ده چې تر نومبر پورې به مور امنیتي تړون نه لرو»
ولسمشر کرزی: «بلکل همداسې ده، مور جرگه د نومبر په وروستیو کې را غواړو، باید دا روښانه وي چې امنیتي تړون به هغه وخت وي چې لویه جرگه یې ومني»

د جان کیري پر شونډو ترخه خندا راغله وې ویل: «ما هسې خپل وخت ضایع کړ، نور به پر دې سند خبرې و نه شي»

ولسمشر کرزی: «نه، مور مطلقه شاهي نه یو، سند امنیت شورا ته درومي، وروسته کابینې ته او تر هغه وروسته پارلمان ته ...»

جان کیري: «ستاسو ټیم خو د هغو پر سر خبرې کړې دي تاسو داسې څه اوس ما ته وایئ چې له هغه څه سره توپیر لري چې په خپل دفتر کې دې را ته ویل. بیا هم یو فورمول لرو دا چې ووايو کلیدي مسایل حل شوي دي»
ولسمشر کرزی: «نه، یو شمېر کلیدي مسایل حل شوي دي»

جان کیري: «یانې کلیدي مسایل حل شوي دي، د مصونیت مساله لویې جرگې ته پرېښودل کېږي یو شمېر تخنیکي مسایل گومارل شويو ټیمونو ته سپارل کېږي چې حل شي، په اصولو کې دا منو چې دغه سند لویې جرگې ته لار شي»

ولسمشر کرزی: «زه خپل الفاظ لرم. زه به داسې ووايم چې په دې سند کې یو شمېر مهم مسایل لکه د حاکمیت مساله، پوځي عملیات او د خلکو خونديتوب په دې ټولو کې د منلو وړ کلمې مومو او په نورو مسایلو به کار وشي او د مصونیت مساله لویې جرگې ته سپارل کېږي ځکه چې مور نشو کولای د هغو په باب تصمیم ونیسو»

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۵۵

د دغو خبرو په پای کې چې په چندان دوستانه فضا کې ترسره نه شوې د مطبوعاتي کنفرانس نوبت راغی. د شپې پر لسو بجو د هغو څراغونو په رڼا کې چې د چار چنار په ونو کې ټینگ شوي وو د افغانستان ولسمشر او د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د افغان او امریکایي ژورنالیستانو په مخ کې ودرېدل چې د خبرو اترو او د هغو د پایلو او شویو توافقاتو په تړاو خبرې وکړي.

خبريالانو کړۍ ورځ د همدې شېبې په انتظار په ارگ کې تېره کړې وه، ولسمشر کرزي د خپل همېشني عادت پر خلاف په تروشه څېره او حاکمانه لهجه اوږدې خبرې پیل کړې. هر څومره چې د نوموړي خبرې اوږدېدې جان کيري نا آرامه کېدو.

ولسمشر کرزي له ژورنالیستانو نه د مننې په ترڅ کې چې اوږده ساعتونه یې انتظار کړی ؤ د دوو ورځو او دوو شپو د خبرو د پای ته رسېدو خبر ورکړ. نوموړي وویل افغاني لوري په خبرو کې «ملي حاکمیت او د افغانانو د ژوند او سر او مال مصونیت» په خپلو لومړیتوبونو کې نیولي دي. نوموړي د کونړۍ ماشومې عایشې د مثال په یادولو چې مخ، سترگې، پزه، یو لاس او ټوله کورنۍ یې د امریکایانو په هوایي برید کې له لاسه ورکړي وو په دې برخه کې د افغان ولس ترڅو تجربو ته اشاره وکړه. نوموړي پر خپل دې ټینگار چې باید د تېري تعریف روښانه شي خبرې وکړې او وې ویل چې د ستراتیژیکو همکاريو تړون د افغانستان پر ختیځو سیمو د پاکستان د تېریو د مخنیوي په باب هېڅ ډول اغېزمنتوب نه درلود.

ولسمشر افغاني لوري ته د امریکا د لیکلي ضمانت په باب خبرې وکړې چې د هغو پر بنسټ به له خپلسریو عملیاتو نه ډډه کوي او د خلکو د ژوند او مال د خونديتوب ضمانت به کوي. نوموړي زیاته کړه چې د افغانستان د

قضا پر وړاندې د امریکایي پوځیانو د مصونیت مساله به لویې جرگې ته وسپاري ځکه د افغانستان حکومت د هغو په باب د پرېکړې واک نه لري. د ولسمشر له اوردو او تفصیلي خبرو وروسته جان کیری خبرې پیل کړې او د افغانستان د لرغوني تاریخ یادونه یې وکړه. نوموړي په افغانستان کې د خپلو پوځیانو د قربانیو یادونه وکړه او د امریکا د شتون په سیوري کې یې د افغانستان د خلکو هغه لاسته راوړنې چې په روغتیا، زده کړو او نورو برخو کې یې درلودې یادې کړې، نوموړي د راتلونکیو انتخاباتو په باب هم خبرې وکړې او هیله یې وښودله چې افغانستان د ولسمشرۍ ښه انتخابات ولري.

د هغې شپې په سبا د تړون پر بېلا بېلو موادو زموږ بحثونو دوام وکړ. د اکتوبر پر ۱۹ مه نېټه په هغه غونډه کې چې په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه د امنیتي او دفاعي برخو مسوولین د عدلي او قضایي څانگو له مسوولینو سره پکې راټول وو تر څو د ولسمشر په حضور کې هغه مادې چې د افغانستان له نظره باید ډېر بحث پرې شوی وای مطالعه کړي. د (له القاعده سره د تړلیو) تعریف، د لومړۍ مادې بېلا بېلې فقرې، د څلورمې مادې اوومه فقره، د پینځمې مادې لومړۍ فقره، د شپږمې مادې لومړۍ فقره او د همدې مادې پینځمه فقره، د اوومې مادې درېیمه فقره، د نهمې مادې درېیمه فقره، د څوارلسمې مادې لومړۍ فقره، د څلورویشتمې مادې لومړۍ فقره، د شپږویشتمې مادې لومړۍ فقره او د همدې مادې دوهمه فقره او دوه ویشتمه ماده له جزیاتو سره تر بحث لاندې راغلې. دا هغه مادې او ټکي وو چې ولسمشر یې یادښت نیولی ؤ او په اړه یې پوښتنې درلودې. په ډېرو برخو کې بدلونونه راوستل شول. ډېر په زړه پورې بحثونه وشول. د ساري په توګه د دعوو د فصل په اړه په دوه ویشتمه ماده کې ولسمشر وویل: «دلته امریکایي لوري ته مطلق معافیت ورکړل شوی دی» ډاکټر سپنتا په ځواب

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۵۷

کې وویل: «داسې نه ده، معافیت دوه اړخیزه وي، که د هغوی له لوري څوک ووژل شي همدغسې چلن به ورسره کېږي». ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «نه، له هغوی نه څوک نه وژل کېږي، که څوک له دوی نه یو تن ووژني تاسو به هغه سمدستي را ونیسئ او اعدام به یې کړئ، زموږ زندانونه له دغه ډول خلکو ډک دي. پر دې سربېره په دوهمه فقره کې ویل شوي دي چې په دغه ډول پېښو کې به د دوی قانون پلي کېږي، خو زموږ د قانون په باب یوازې دومره ویل شوي دي چې په پام کې به نیول کېږي»

د یادونې وړ ده چې دوه ویشتمه ماده د هغو دعوو په تړاو بحث کوي چې د امریکایي او افغان ځواکونو لخوا د خسارې اوښتلو، شتمنی د تخریب، ټپي کېدو او یا وژل کېدو په باب شوې وي.

په بل ځای کې، په اتمه ماده کې چې د ژوند د چاپیریال په باب بحث کوي، ولسمشر د هغه په اړه وپوښتل. ډاکټر سپینتا ځواب ورکړ: «مثلاً که تېل یا ډیزل چېرته تویې شي او د ژوند چاپیریال ککړ کړي» ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «که داسې وي موضوع آسانه ده، خو تاسو د نهمې مادې دریمه فقره وگورئ هلته د کنوانسیونونو او نورو پر اساس د امریکا د تعهداتو یادونه کوي، موږ د دې کنوانسیونونو له گټو خبر نه یو. نو یادو شویو کنوانسیونونو ته له اشارې پرته باید ولیکل شي چې له اتومي، بیولوژیکي او نورو موادو څخه گټه اخیستل، ساتل، ترانزیت او ... په افغانستان کې منع دي». په همدې ډول پر نورو موادو هم بحث دوام وکړ.

جان کیري بېله دې چې لاسته راوړنه یې لرلې وي له افغانستان نه لار. ځکه خو د هغه له سفر وروسته پر بېلابېلو مادو غور او د هغو لوستل، او تعدیلونو نوې لړۍ پیل شوه.

په همدې لړ کې د نومبر پر ۱۱ مه سفير کنگم او جنرال ډنفورډ د ولسمشر دفتر ته راغلل او د امريکا له لوري يې نوي وړانديز شوي متنونه راوړل چې د افغاني لوري لخوا د غوښتل شويو تعديلاتو په ځواب کې وو. د امريکا سفير وويل چې واشنگټن په ډېره بې صبرۍ د سند د وروستي کېدو او لويې جرگې ته يې د وړاندې کېدو انتظار کوي. ډاکټر سپينا اختلافي ټکي داسې وشمېرل: «د القاعده او له هغو سره د تړليو کسانو مساله، له غير قانوني لارو د حکومت رانسکورول، د افغان مسوولينو له خوا له اطلاع پرته د امريکايانو د وسايطو تلاشي، او بالاړه دا چې په A ضميمه کې امريکايي لوري د اړې د يادونې پر ځای اوس د ساحو کلمه کارولې ده. دا اختلافي مسايل دي» ولسمشر يو ځل بيا د هغه څه په باره کې چې امريکايانو (له القاعده سره تړلي) ياد کړي وضاحت وغوښت.

سفير کنگم: «هغه څوک چې تخريبي عمليات ترسره کوي، لکه د حقاني ډله او هغه څوک چې دې ډلو ته پناه ورکوي»
ولسمشر کرزی: «فرض کوو د چا په کور کې يې څوک وموند خو د کور خاوند له هغه خبر نه وي چې د القاعده غړی دی، په دې حال کې به څه پېښ شي؟»

جنرال ډنفورډ: «مور ستاسو د عدلي خانگې له چارواکيو سره دا معلوموو چې د القاعده سره تړلي کوم کسان بلل کېدای شي»
ولسمشر کرزی: «دغه تړلي يو پراخ لفظ دی، مثلاً يو منصبدار او افغان مامور له امريکا سره موافق نه دی، سبا ته به يې له القاعده سره په تړاو تورن کړي. زيات شمېر افغانان د طالبانو په نوم ووژل او بنديان شول، آيا هغوی ټول طالبان وو؟ دغه له القاعده سره تړلي يو نوی عنوان دی چې هماغه وژنې او بنديانول به تر دې وروسته په همدې نامه دوام وکړي».

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۵۹

«له القاعدې سره تړلې» داسې یوه اصطلاح وه چې ما یې پر واضح کېدو ټینګار کاوه.

سفیر: «زموږ مطلب دا دی چې کوم ماموریت مو چې په ګډه ترسره کړی دی د هغو لپاره هدف و ټاکو نه د عملیاتو ترسره کول او د کورونو پلټل...» جنرال ډنفورډ: «د امنیتي تړون په چوکاټ کې به موږ د افغانستان له حکومت سره له نژدې کار کوو، د ملي امنیت له ریاست او نورو اړوندو ادارو سره به همکاري کوو»

ولسمشر کرزی: «امریکا له کلونو راهیسې له طالبانو سره د جګړې په نامه کارونه ترسره کړي او جګړه یې کړې ده، په دې جریان کې ډېر غلط کارونه ترسره شوي دي. ایکن بېرې په دې وروستیو کې ځینې حقایق ولیکل. تاسو (امریکايي چارواکیو) په واشنگټن کې ما ته وویل چې طالبان تر دې وروسته ستاسو دښمنان نه دي. زما هدف په دې برخه کې د ډاډ ترلاسه کول دي چې تر دې وروسته افغانان رنځونه و نه ویني، کورونو ته یې څوک ور نه وزي، ماشومان یې څوک و نه وژني، زه غواړم د افغانستان د راتلونکي ولسمشر کار آسانه کړم»

جنرال ډنفورډ: «د دې تړون تعميل به د افغان حکومت کار وي»

سفیر: «تاسو وویل چې که طالبان کومه سیمه ونیسي موږ له تاسو سره څه ډول مرسته کولای شو. دلته که تعریف پراخ نه وي نو د دښمن معلومول او د هغوی پر خلاف عمل به څنګه ممکن وي؟ دغه تعریف موږ ته اجازه راکوي چې په ځانګړیو حالاتو کې په عمل لاس پورې کړو»

ولسمشر کرزی: «ما نه دي ويلي چې که طالبان کومه سیمه ونیسي ما ويلي

وو چې داسې طرحه مه جوړوئ چې هغوی کوم ځای ونیسي»

جنرال ډنفورډ: «هوکې ستاسو خبره موږ ته روښانه شوه»

ولسمشر کرزی: «په لویه جرگه کې به خلک د پیسو غوښتنه ونه کړي بلکې د دوی غوښتنه به امنیت او سوله او د داسې کړنو پایته رسول وي چې په تېرو لسو کلونو کې یې دوام درلود. په جرگه کې به داسې کسان هم وي چې د تېرو کلونو په اوږدو کې یې آزار او ځورېدل لیدلي دي. نو د زندانونو په برخه کې باید ښکاره وليکئ چې تاسو به تر دې وروسته نه کوم بندي لرئ او نه به د کوم زندان اداره ستاسو په لاس کې وي»
سفیر: «سمه ده»

ولسمشر کرزی: «اوس راځئ شپږمه ماده وگورو. دلته لیکل شوي دي چې افغانستان تل تر غیر قانوني يرغلونو او د قواو د غیر قانوني کارولو لاندې راغلی...»

سفیر: «په بل پراگراف کې د قوې قانوني کارولو ته اشاره شوې ده، ځکه خو د غیر قانوني توب یادونه دلته ضروري ده»
ولسمشر کرزی: «فرضاً که تاسو پاکستانیانو ته ووايئ چې په افغانستان کې د قوې په کارولو حکومت را نسکور کړئ او وروسته هغه د قوې قانوني کارول و بولئ په دې صورت کې پر همدې سند استناد کېږي او گټه ترې پورته کېدای شي، مثلاً ووايي ملا فضل الله دلته پناه اخیستې ده او موږ په قانوني ډول د هغو پر خلاف له قوې کار اخلو»
سفیر: «ټول پراگراف لري کړو؟»

ولسمشر کرزی: «نه یوازې همدلته اصلاح شي، دلته تاسو د نورو لخوا د تېري او د قوې د کارولو خبره کړې ده، فرضاً سبا ته تاسو له ایران سره دوستان شوي یاست او موږ پخپلو کې د اوبو پر سر ستونزه ولرو هغوی له قوې کار واخلي او تاسو هغو ته قانوني ووايئ. دېرش کاله پخوا زمور

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۶۱

حکومت د شوروي دوست ؤ او تاسو له ايران او پاکستان سره دوستي درلوده»

سفیر: «دغه پراگراف ډېر ستاسو په گټه دی. د دې په سبب خپل گاونډي نارامه (وارخطا) کولای شئ، د پټنځایونو او وسله والو گروپونو مساله پکې راغښتې ده»

ولسمشر کرزی: «نو چې ستاسو هدف وسله وال گروپونه دي او د افغانستان دننه د هغوی لخوا د غیر قانوني ځواک د کارولو یادونه کوي مانا یې دا ده چې قانوني ډلې هم شته چې په قانوني ډول دلته راغلې او له ځواک کار اخلي (...). په داسې صورت کې چې د غیر قانوني ځواک کارول ولیکې په اتومات ډول ویل کېدای شي چې د مشروع ځواک کارول هم شته. (سفیر بې ځوابه شو، سترگې یې پر ځمکه وگنډلې او تر شونډو لاندې یې له ځان سره څه ویل) دا ترې لرې کړئ نور سمېري. اوس ستاسو د وسایطو د تلاشی په باب، مور په تېرو لسو کلونو کې داسې موارد لرل، مثلاً زموږ د اطلاعاتو او فرهنگ وزیر ما ته وویل چې هلیکوپترو لرغوني آثار له ځینو سیمو نه ورسره وړي دي، په دې وسایطو کې مو د غیر قانوني وسلو د لېږد راپورونه درلودل. ځکه خو د وسایطو پلټنه ضروري ده» (هغه مهال چې زه د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت د چارو مسوول وم یوه ورځ یوه فرانسوي مېرمن چې په افغانستان کې یې مهمه رسمي دنده درلوده زما دفتر ته راغله او د بهرنیو هلیکوپترو په واسطه یې د لرغونو آثارو د قاچاق او لېږد په باب خبر را کړ ما ولسمشر له دې کاره خبر کړ).

سفیر: «که مخکې مور ته خبر راکړل شي او مور ته معلومات راکړل شي مور به په هغو کې اقدام کوو او زمینه به برابروو»

ولسمشر کرزی: «پر دې وخت لگېږي او ډېر ځنډېږي (...) مثلاً په زابل کې ستاسو يو منصبدار او يا قراردادي درول کېږي، په دې سبب چې زموږ پوليسو يو شی ليدلي دي چې هغه لېږدوي، موږ که پوليس پر دې کار مکلف کړو چې والي ته خبر ورکړي، والي وزير ته ... په دې ډول يوه بشپړه ورځ په دې کې ضايع کېږي».

جنرال ډنفورډ: «موټر دې ودروي او د تلو اجازه دې نه ورکوي»
ولسمشر کرزی: «دا سمه ده موټر دې ودرول شي، تاسو ته دې خبر درکړي او بيا به موږ موټر تلاشي کوو.»

سفیر: «که ستاسو چارواکي يو څوک د جرم په ترسره کولو وويني کولای شي موټر يې ودروي»

جنرال ډنفورډ: «په دې تړون کې داسې څه نشته چې د افغانستان د حکومت لخوا زموږ د موټرو او وسايطو د درولو مانع شي، پوليس کولای شي هغه ودروي او وروسته زموږ مسولينو ته خبر ورکړي»

ډاکټر سپنتا: «ښه ده چې دوی (امريکايان) داسې متن راوړي چې افغانانو ته د موټرو او وسايطو د درولو حق ورکړي چې وروسته بيا په گډه تلاشي ترسره شي»

ولسمشر کرزی: «د اډو په باب! کله چې تاسو وايئ چې هدف مو يوازې د کابل د هوايي ډگر شمالي برخه نه ده، نو موخه مو د ارگ تر څنگ (د امانې لېسې په خوا کې د اېگر کمپ ته اشاره) او نورې سيمې دي؟»

جنرال ډنفورډ: «په کابل کې زموږ مرکزونه يانې د ناټو عمومي قومانداني يانې د دفاع وزارت او کورنيو چارو وزارت (عسکري کلوب)! موږ پخوا په کابل کې ډېر مرکزونه درلودل اوس تر شلو زيات مرکزونه لرو. لويې اډې به

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۶۳

د افغانستان اړوندې وي. لنډه دا چې د نن په نسبت به په لږ او محدودو ځایونو کې شتون ولرو»

ډاکټر سپنتا: «مور خپل کار کوونکي جرگې ته استوو، د جرگې غړي به له هغو دا پوښتنه کوي چې امریکایي اډې په دقیقه توگه چیرته وي، زموږ همکاران باید دقیق ځواب ورکړای شي»

سفیر: «په دې سند کې د سي - آی - اې د شتون په اړه هم خبره نه ده شوې خو د هغو شمېر به هم لږ وي»

ولسمشر کرزی: «دې ته هم حل لاره پیدا کړئ»

ولسمشر د نومبر پر ۱۳ مه د لویې جرگې د جوړولو له کمېسیون سره ولیدل، نوموړي هغوی ته وویل چې جرگه ډېر دښمنان لري، یو شمېر له دې وېرې چې جرگه به امنیتي تړون رد کړي او یو شمېر بیا له دې وېرې چې دغه تړون به ومني. نوموړي تشریح کړه چې افغانستان د تاریخ په ډېر حساس پړاو کې واقع دی او تېرو وختونو ته په اشارې یې وویل چې هر وخت په دغسې شرایطو کې له ولس سره مشوره شوې ده مثبته پایله یې درلودلې ده. نوموړي د کمېسیون غړيو ته خپل همېشني شرط تکرار کړ وې ویل: «مور کمزوري یو او لومړی گټه مو سوله او امنیت دی» ولسمشر د سیمې له مهمو هېوادونو او گاونډیانو سره د لیدنو کتنو یادونه وکړه. نوموړي د چین او هند یادونه وکړه چې له تړون سره موافق دي، د پوتین په باب یې وویل چې نوموړي څرگنده کړې وه چې د نړۍ په نورو برخو کې له امریکایانو سره اختلاف لري خو په افغانستان کې ورسره همغږی دی. هغه وویل یوازې ایران له دې تړون سره موافق نه دی. حضرت مجددي وویل چې د ایران سفیر ده ته ورغلی ؤ او ترې غوښتل یې چې افغانان دې له امنیتي تړون سره موافقه نه کوي خو ده یې گواکي په ځواب کې ویلي وو چې افغانستان د خپلو

ګاونډيانو له وېرې دغه تړون غواړي، ولسمشر د کمېسيون د غړي ښاغلي واعظي د دې پوښتنې په ځواب کې چې آیا تاسو شخصاً د امنيتي تړون موافق ياست يا مخالف، وويل: «(....) مور د همدې په واسطه د امريکا له زيانونو ځان خوندي کوو او هڅه کوو چې له دې نه گټه هم ترلاسه کړو، ځکه خو زياتره د افغانستان د ژغورنې مساله مطرح ده (...). زه نورې خبرې هم لرم چې نه يې نن د ويلو وخت دی او نه په جرگه کې. دا نن چې په افغانستان کې د امن حالت لرئ، د همدې تړون د انتظار لپاره دی»

عبدالحميد مجاهد د کمېسيون بل غړي خبرې په ايتونو او احاديثو پيل کړې او امنيتي تړون يې د حديبې له سولې سره ورته وباله. نوموړي د خپلو خبرو په دوام د افغانستان د قضا پر وړاندې د امريکايي پوځيانو له مصونيت سره مخالفت وښود هغه يې د افغانستان له اساسي قانون، شريعت او بشري حقونو د نړيوالې اعلاميې سره په تضاد کې وباله. نوموړي د بشر د حقونو نړيوالې اعلاميې او د ملگرو ملتونو د منشور مادې په انگليسي او شرعي دلايل په عربي له خپلې حافظې وويل چې ټول په دغسې شرايطو کې د مصونيت ورکولو مخالف وو. ولسمشر يې په خدا په ځواب کې وويل: «مجاهد صاحب، امريکا د نړيوالو قوانينو پابندي نه کوي، ډېره مننه چې دا ټول دې په ياد پاتې وو او مور ته دې تشرېح کړل، مور دلته کم راغلو» (سپنتا ته په اشارې). ولسمشر د کمېسيون غړيو ته تشرېح کړه چې امريکايانو په نورو برخو کې له ډېرو چنو وهلو او جنجالونو وروسته تنازل وکړ خو په هېڅ صورت دوی د افغانستان د قضا پر وړاندې د مصونيت لرې کولو ته حاضر نه دي. حضرت مجددي او پوهاند نعمت الله شهبانې هر يوه ولسمشر امنيتي تړون منلو ته وهڅاوه، ښاغلي شهبانې وويل دين مصلحت مراعات کوي او له مشرکينو سره يې د پيغمبر (ص) د لومړني تړون يادونه

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۶۵

وکړه وې ويل: «حضرت محمد (ص) د حدييې سولې په متن کې آن د بسم الله الرحمن الرحيم له ليکلو تېر شو» نوموړي هغه کسان چې دا نه مني سطحي ملايان وبلل چې د اسلام له مغز نه ناخبره دي (اشاره يې عبدالحکيم مجاهد ته وه)

له ولسمشر سره د «مصونيت» مساله حل وه ځکه چې هغه د بحث وړ نه بلله او د هغو په تړاو يې واک په بشپړ ډول لويې جرگې ته سپارلی ؤ. بله جنجالي موضوع چې پاتې وه هغه په کليو کې د امريکايانو ځانگړي عمليات، د کورونو تلاشي او هغو ته د دغو پوځيانو ننوتل وو. په دې اړه د امريکا له سفير او جنرال ډنفورډ سره ډېرې غونډې وشوې. هغوی ولسمشر ته وړانديز شوي خو متنونه راوړل، هغوی دې ته راضي شول چې د تړون په متن کې دا يادونه وشي چې په ډېرو خاصو او استثنايي حالاتو کې امريکايي پوځيان کولای شي چې د خلکو کورونو ته ننوزي او په کليو کې عمليات ترسره کړي. خو ولسمشر پر خپل دې دريځ ولاړ ؤ چې پر استوگنو سيمو عمليات او د کورونو تلاشي بايد په بشپړ ډول منع وي. ډاکتر سپنتا هڅه کوله چې ولسمشر دې ته راضي کړي په داسې صورت کې چې «مشروع دفاع» مطرح وي نو امريکايي پوځيان د خلکو کورونو او کليو ته د ننوتلو حق لري. ولسمشر د کاپيسا د يوه اوسېدونکي پېښه ياده کړه. بهرني پوځيان د شپنيو عملياتو پر مهال د هغه کور ته ورننوتلي وو، په داسې حال کې چې نوموړی سړی له خپلې مېرمنې او بچيانو سره د خوب په بستره کې وو يوه پوځي پر خپلو پوځي بوتانو د هغه ماشومه لور تر پښو لاندې کړې وه. د حکومتي چارواکيو له جملې څخه مارشال محمد قسيم فهميم په دې برخه کې د ولسمشر د دريځ پلوی ؤ. د دفاع وزير بسم الله خان په خپل نوبت ډېره هڅه

وکړه چې ولسمشر قانع کړي چې امریکایانو ته په استثنایي حالاتو کې د خلکو کورونو ته د ننوتلو او هلته د عملیاتو د ترسره کولو اجازه ورکړای شي. د نومبر د ۱۷ مې په ناسته کې چې د ماښام په پینځو بجو د ولسمشر په دفتر کې ترسره شوه او هغو ته سفیر کنگهم او جنرال ډنفورډ د څلورم ځل لپاره د کورونو د تلاشی او په استوګنو سیمو د عملیاتو په باب د واشنګټن نوی وړاندیز شوی متن راوړ. ولسمشر یو ځل بیا پر هغو قناعت ونه کړ او وې ویل: «له دې بدلون سره هم امریکا پر استوګنو سیمو د عملیاتو حق ځانته خوندي ساتلی دی» هغوی ته یې وړاندیز وکړ چې امنیتي تړون چې دومره جنجالي شوی ؤ خو میاشتې وروسته یې دې له راتلونکي حکومت او ولسمشر سره نهایی او لاسلیک کړي. سفیر په ځواب کې ورته وویل: «بنايي انتخابات مو دوهم پړاو ته لار شي او څو میاشتې ونیسي، پر دې سربېره پرون تا پخپله وویل چې اوس د پخوا په څېر په دې برخه کې د خلکو شکایتونه تا ته نه راځي» ولسمشر یو ځل بیا د تېرو غموونکیو پېښو له یادولو سره وویل: «(....) دا مې وجدان نه مني ما ته د دې منل د افغانانو د حقوقو تر پېښو لاندې کولو په مانا دي، هغه څلور کلنه کونړۍ ماشومه چې نور مخ نه لري، سترګې نه لري، لاس نه لري، کورنۍ نه لري، یو څوک باید وي چې د هغې له لوري دلته خبره وکړي، دا یوه معنوي مساله هم ده» خو د دوهم پړاو انتخاباتو او د هغو د اوږدولو په باب وړاندوینې د حامد کرزي په ذهن کې د خطر بل زنگ کړنګولی ؤ. نوموړی د ۲۰۰۹ کال په انتخاباتو کې د دوهم پړاو د اجرائیه ریاست د را منځته کولو پروګرام شاهد ؤ او له هغو څخه یې ډېرې تجربې زده کړې وې. هماغه ؤ چې د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره په مخکینو شرطونو کې پر سولې او امنیت سربېره د انتخاباتو د سالم ترسره

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۶۷

کولو شرط هم ورزيات شو او په لويه جرگه کې يې هم د خپلو خبرو په پای کې د هغو يادونه وکړه.

ولسمشر د شيکاگو کنفرانس په څنډه کې ولسمشر اوباما ته ويلي وو چې که واشنگټن د افغانستان د خلکو خونديتوب او امنيت تضمين کړي، دی حاضر دی د افغانستان ولس ته ودرېږي او ترې وغواړي چې امنيتي تړون ومني. دلته يو ځل بيا ولسمشر د امريکا سفير او قوماندان ته وويل چې دغه سند د افغانستان له راتلونکي ولسمشر سره نهايي کړئ نوموړي وويل چې ټولو نوماندانو له هغو سره توافق بنودلی دی، خو د امريکايانو ځواب بيا هماغه ؤ. يانې که داسې وشي پروسه به ډېره اوږده شي او ستونزې به را منځته کړي. ډاکټر سپنتا په ټيټ غږ ولسمشر ته وويل: «رييس صاحب نشي کېدای چې د دولت مشران را وغواړي او د دې متن په باب نظر ترې واخلي؟» ولسمشر ځواب ورکړ: «د دې حاجت نشته زه د دې متن مخالف يم... ځکه خو يا بايد دغه متن اصلاح شوی وای او يا به د دواړو لوريو وړاندې شوي متنونه لويې جرگې ته وړل کېدل او پرېکړه به د لويې جرگې غړيو ته پرېښودل کېده. د هغې ورځې سبا ته د ما بنام پر پينځو بجو امنيتي او دفاعي مسوولين د لويې جرگې پر امنيتي تدابيرو د بحث لپاره را غوښتل شوي وو. ما او سپنتا د تړون ژباړه چې له نظره مو تېره کړې وه بايد ولسمشر ته مو وړاندې کړې وای. ما ولسمشر ته د ژباړې د سپارلو په ترڅ کې وويل په هغه کې «حق نه لري تلاشي وکړي» جمله لرې شوې ده. ولسمشر ډېر خپه او په غوسه شو ډاکټر سپنتا او د بهرنيو چارو وزارت سياسي معين ته يې مخ وپاروه او د سبب پوښتنه يې وکړه. ډاکټر سپنتا وويل: «چې دا مو ليکلي چې امريکايان د خلکو کورونو ته ننوتلای نشي نو بيا خو د تلاشي هېڅ پوښتنه نه مطرح کېږي» ولسمشر د انگليسي متن کاپي را وغوښتله او وې

ویل چې سمدستي په دې کې اصلاح راولی. ډاکتر سپنتا په هغه ورځ ډېر غوسه ؤ تر دې پېښې مخکې یې د مجلس د نورو غړیو په مخکې اېمل فیضي ته ویلي وو: «ستا او څرم د امریکایانو پیسې او لنډکروزرونه خونښېري خو بیا یې مخالفت هم کوئ»

د ډاکتر سپنتا د غوسې سبب په نیویارک ټایمز ورځپاڼه کې د دې خبرې خپرېدل وو چې د امریکا او افغانستان د دولتونو تر منځ د امنیتي تړون په برخه کې د نظر اختلاف دی. ډاکتر سپنتا فکر کاوه چې دغه مساله په پټه اېمل فیضي هغې ورځپاڼې ته افشا کړې ده. امریکایانو په دې برخه کې د نظر د اختلاف له افشا کېدو ډېره وېره درلوده.

سبا یانې د نومبر پر ۱۹ مه مو د امنیتي تړون په باب یو ځل بیا غونډه وکړه، ډاکتر اشرف غني احمدزی، د ماليې وزیر بناغلی زاخېلوال، ارشاد احمدی او اکلیل حکیمي په دې غونډه کې گډون درلود.

دا ځل ډاکتر اشرف غني دنده اخیستې وه چې ولسمشر کرزی راضي کړي چې له توند چلند نه تېر شي، بناغلي غني خپلې خبرې داسې پیل کړې: «باید ووینو چې په دې سند کې مور کومې لاسته راوړنې لرلې دي، لومړی زموږ د ملي حاکمیت حق تضمین شوی دی، دوهم دا چې امریکا نور نېغ د قوې کارولو حق نه لري، درېیم د ترهگرو خلاف د قوې کارول یوازې د افغانانو په همکارۍ ترسره کېږي، څلورم د امریکایي او افغان ځواکونو رول سرچپه شوی دی، د لومړي ځل لپاره تېری روښانه تعریف شوی دی او ویل شوي دي چې افغانستان تل د بهرنيانو تر یرغل او تېري لاندې ؤ چې هم د دولتونو له خوا ترسره شوي دي او هم د غیر دولتي ډلو له خوا او ویل شوي دي چې د افغاني ځواکونو ظرفیت باید داسې وي چې له هغو (تېریو) سره مقابله وکړای شي. ټولې ملکي څانگې د افغانستان د قوانینو تر سیوري

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۶۹

لاندې راغلې دي په داسې حال کې چې پخوا داسې نه وو، څوک چې مور نامطلوب و بولو کولای شو ویې شړو. زموږ خصوصي سکتور ته زیات حقونه ورکړل شوي دي، له حقوقي نظره د تړونونو په برخه کې افغانستان ته واک ورکړل شو دی. لنډه دا چې دغه تړون څو میاشتې پخوانا متوازن ؤ خو نن متوازن شوی دی. د شیکاګو کنفرانس مانا ۱۶ میلیارده ډالره ده هغه هم د افغانستان د بودجې په چوکاټ کې.

ولسمشر کرزی: «مگر دا چې وايي د عملیاتو لپاره د خلکو کورونو ته ورتلای شي دا څنگه کړو؟»

اشرف غني احمدزی: «تاسو د اساسي قانون ۳۸ مه ماده وگورئ...»

ولسمشر کرزي د اساسي قانون پاڼې را واپولې وې ویل: «د سړي کور له تېري خوندي دی مگر د مشهود جرم په صورت کې...»

اشرف غني احمدزی: «که همدغه ماده ذکر کړو...»

ولسمشر کرزی: «مگر دغه ماده خو بهرني ته اجازه نه ورکوي»

اشرف غني احمدزی: «مگر هغوی په غیر مستقیم ډول عملیات کوي»

ولسمشر کرزی: «هغوی دې یوازې افغانانو ته خبر ورکړي!»

اشرف غني احمدزی: «لومړۍ ماده څلورمه فقره وگورئ، یو طرفه عملیات

منعه کړای شوي دي له دې جملې څخه د افغانانو په کورونو کې»

ډاکتر سینتا: «پر دې سربېره تاسو (ولسمشر) یوه بله فقره زیاته کړې چې

هغوی یې نه مني...»

اشرف غني احمدزی: «ما ته د نوي متن یوه کاپي راکړئ! (د هغو په لوستلو

یې پیل وکړ) یو بدیل کېدای شي چې وویل شي د خلکو کورونه به د

اساسي قانون د ۳۸ مې مادې پر اساس خوندي وي»

ولسمشر کرزی: «مگر ۳۸ مه ماده د افغانانو لپاره ده. امریکایان غواړي اوس ځانونو ته یوه لاره پیدا کړي چې د خلکو کورونو ته ور ننوزي»

ډاکتر زاخېلوال: «نه، دغه ماده هغوی هم ضمني منع کوي»

ولسمشر کرزی: «گورئ، زما جنجال دا دومره کلونه پر همدې ؤ، له جان کیري سره مې همدغه خبرې وکړې. زموږ د خلکو اختلاف له دوی سره د دې پر سر نه دی چې موږ ته ولې پیسې نه راکوي، بلکې دوی غواړي چې څوک یې کورونو ته ورننه نه وزي. افغانان د افغانانو له عملیاتو څخه نه خورېږي»

ډاکتر سپنتا: «که ولیکل شي .... د افغانانو په غوښتنه ...»

ولسمشر کرزی: «نه، دا د افغانانو خپل کار دی. تاسو مو خپلې هڅې وکړئ خو جرگه به ستاسو چاره در وکړي»

اشرف غني احمدزی: «که د دوی په متن کې راشي ...»

ولسمشر کرزی: «نه، دواړه متنونه جرگې ته وړو»

ډاکتر زاخېلوال: «دوه بدیل متنونه جرگې ته وړل جنجال جوړوي»

ولسمشر کرزی: «لږ تر لږه لس کاله کېږي چې زه له دوی سره دغه جنجال لرم، څرنگه هغوی ته اجازه ورکړم؟ همدا اوس ستاسو د وطن یوه نجلۍ په نیویارک کې په روغتون کې بستري ده چې نه مخ لري، نه سترگې لري، نه کورنۍ، د هغې ماشومې ویندوی باید څوک وي؟»

ډاکتر زاخېلوال: «اوس وضعیت ډېر ښه شوی دی»

ولسمشر کرزی: «هوکې! خو د همدې جنجالونو او همدغو قربانیو په برکت ښه شوی دی»

اشرف غني احمدزی: «که د مثال په توگه د افغانانو له یوه کوره پر هغوی دزې وشي هغوی باید څه وکړي؟»

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۷۱

ولسمشر کرزی: «هغوی دې پر کور عملیات نه کوي، که یې وکړي نو همدغه د نن ورځې وضعیت به وي. د ننگرهار د بهسودو پېښه مو هېره ده؟ ما یې جنرال را وغوښت ورته ومې ویل ولې مو داسې وکړل؟ وې ویل دا متقابل غبرگون ؤ. ورته ومې ویل چې ته د طالبانو د توغندیو په بدل کې ماشومان وژنې؟ بې ځوابه شو. هغوی غواړي د خلکو وژلو ته دوام ورکړي او ته (ډاکټر اشرف غني ته اشاره) به ولسمشر وې او ما به پخپل لاسلیک هغوی ته د دې اجازه ورکړې وي، په دې ډول به مې ستا لاسونه تړلي وي، که څه هم په فوق العاده حالاتو کې وي»

ډاکټر سپنتا: «هغوی په داسې وضعه کې د عملیاتو اجازه غواړي چې مثلاً پوځیان یې تښتول شوي وي او یا پېچلي ماین اېښودلو حالت کې، او په داسې حالت کې چې هغوی دا نه وایي خو هماغه اصلي حالت یې هدف دی چې القاعده دی. باید په واحد جملې بندۍ جرگې ته لار شو ځکه چې خلک خامخا زموږ جملې بندي مني»

ولسمشر کرزی: «ته وایې چې زه جرگې ته دوکه ورکړم او دروغ ورته ووايم؟»

ډاکټر سپنتا: «نه، یوازې په استثنایي حالت کې...»

ولسمشر کرزی: «دا هغو ته پلمه په لاس ورکوي، وایي استثنایي حالت ؤ، هلته دهشکه درېدلې وه، زه ورتلای نشوای او برید مې وکړ، دغه حالت چې تاسو وایئ نه پېښېږي هر څه پخوا شوي او زموږ په مخکې شوي دي. د کونړ حالت مو په یاد نه دی؟ پوځي عملیات یانې، بم، الوتکه، وژل. پوځي عملیات خو خلکو ته د گلانو ورکول نه دي»

ډاکټر سپنتا: «د پوځي عملیاتو کلمه خو تاسو پخپله ور زیاته کړه»

ولسمشر كرزى: «هوكې! خو د دې لپاره چې منع شي، هغوى خو هغه گونگ پرېښي وو»

اكليل حكيمي: «مور د توقيف په باب يوه ماده ليكلې وه چې (توقيف) منع شوى ؤ، هغوى غوښتل چې لاس يې آزاد وي. موخه يې هغه مهال هم القاعده وه چې د هغو د نيولو لپاره د خلكو كورونو ته لاړ شي. اوس يې هغو ته د استثنايي حالاتو عنوان ورکړى دى، نو ښه ده چې ويې منو»

ولسمشر كرزى: «كه وايئ چې دا ښه دى نو لاړ شئ جرگې ته و وايئ»
ډاكتر زاخېلوال: «خلكو ته دا ويلاى شو»

ولسمشر كرزى: «سمه ده، لاړ شئ دواړه متنونه درسره يوسئ»
ډاكتر زاخېلوال: «دواړه متنونه خبره خرابوي»

ډاكتر سپنتا: «هغوى وايي چې د دې امكان د بندېدو په صورت كې (په استوگنو سيمو كې عمليات) زمور كانگرس تړون ردوي، كه تاسو لويه جرگه لرئ مور هم خپل كانگرس لرو. زه د دې پلوى نه يم چې دغه تړون د لويې جرگې له مشې توصيې پرته را ووزي»

ولسمشر كرزى: «زه د دې تړون پلوى يم خو وجدان مې اجازه نه راکوي چې امريكايانو ته د خلكو په كورونو كې د عملياتو حق ورکړم»

ډاكتر زاخېلوال: «په داسې صورت كې چې هغوى دلته خپل مهم هدف ته لاسرسى پيدا نه كړي، مثلاً كوم چېرته په يوه كور كې ايمن الظواهري وي او دوى ورپسې ورتلاى نشي...»

ولسمشر كرزى: «زمور دولت ته دې ووايي»

ډاكتر زاخېلوال: «خو كه دولت دا توان و نه لري ...»

ولسمشر كرزى: «نو الظواهري الوتكه ده؟ ستلايت دى، الظواهري خو سړى دى كه ډېر زورور وي ستاسو د رامبو په څېر به وي، دومره دومره مټې په

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۷۳

يې وي او يو لوی ټوپک به يې په لاس کې وي او پر ملا به يې بمونه راځرېدلې وي. داسې خو نشي کېدای چې هغه په يوه کور کې وي او F- ۱۶ الوتکه به يې تر څنگ ولاړه وي.

ډاکټر زاخېلوال: «خو دلته د اعتماد خبره ده، که الظواهري ته مخکې خبر ورکړل شوی وي...»

ولسمشر کرزی: «نو بيا خو امریکايان چې پر چا اعتماد نه لري تړون دې نه ورسره لاسليکوي»

اشرف غني احمدزی: «که جرگې ته له دوو متنونو سره لار شو، د افغانستان بديل سل په سلو کې منل کېږي نو راځئ چې د يوه واحد متن چوکاټ پيدا کړو، راځئ داسې لاره پيدا کړو چې رييس صاحب له هغو دفاع وکړي»
ډاکټر سپنتا: «رييس صاحب يې دې دفاع نه کوي خو مخالفت يې دې نه کوي»

تر دې وروسته ارشاد احمدي يو متن وليکه چې په هغو کې هم د اساسي قانون ۳۸ مې مادې ته اشاره شوې وه»

ولسمشر کرزی: «متن څرْم صاحب ته ورکړئ چې ويې ويني»
ما وويل: «په اساسي قانون کې هېڅ وضاحت نشته چې بهرنی يا څوک چې له چا سره د چا کور ته ورځي د ورتلو حق نه لري»

اشرف غني احمدزی (په ډېره غوسه): «طبعاً دا د حاکميت مساله ده، ښکاره ده چې بهرنيان نشي کولای»

ولسمشر کرزی: «نو چې داسې ده او په اساسي قانون کې زموږ هدف يوازې افغانان دي نو زموږ په متن کې د ۳۸ مې مادې يادونه بې ځايه او بې موده ده، ځکه چې موږ د امریکايانو په باب بحث کوو»

اشرف غني احمدزی: «نو لويه جرگه لغوه کړئ!»

ولسمشر کرزی: «نه، هلته توضیح ورکوو»

اشرف غني احمدزی: «که داسې ووايو چې په استثنایي حالاتو کې چې پېښېري امریکایان غوښتنه کوي خو کورونو ته ننوتلای نشي»
ولسمشر کرزی: «چې کور ته ننه نه وزي، مرسته وکړي، ښه ده»
ضرار احمد عماني: «استثنایي حالت باید تعریف شي، په کال کې څومره ځله پېښېري...»

ولسمشر کرزی: «تاسو فکر وکړئ، دا چې نن خلک پاڅون نه کوي پوهېږي چې ولسمشر یې دفاع کوي. دلته القاعده هم تعریف نه لري، سبا ته هر سړی القاعده کېدای شي، سبا ته همدغه بسم الله خان القاعده کولای شي، دا د راتلونکیو لسو کلونو لپاره د خلکو پر کورونو د بریدونو د دوام پلمه کېږي»

تر هغه وروسته ډاکتر اشرف غني احمدزي یو متن ولیکلو چې په هغو کې یې لیکلي وو چې امریکایي پوځیان د افغان پوځیانو په غوښتنه له هغو سره مرسته کولای شي بېله دې چې د خلکو کورونو ته ور ننوزي.

ولسمشر وویل سم دی، خو ما اعتراض وکړ و مې ویل چې په دې دلیل سم نه دی چې مثلاً امریکایي پوځیان په یوه کلي کې کوم کور په ښه کوي، وروسته له دوی نه د مرستې غوښتنه کېږي هغوی بې له دې چې کور ته ور ننوزي په هاوان یې هدف گرځوي. خو ولسمشر زما په ځواب کې وویل: «نه، همدغه وروستی متن سم دی»

د همغې ورځې په ماښام د امریکا د بهرنیو چارو وزیر جان کیري ولسمشر کرزي ته زنگ وواوه د کار د پرمختګ او د پاتې اختلافونو په باب یې خبرې وکړې. ولسمشر جان کیري ته وویل چې په استوګنو سیمو کې د عملیاتو او د خلکو د کورونو د پلټلو په اړه به لویې جرګې ته له دوو متنونو

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۷۵

سره لار شو. نوموړي د بهرنیو چارو له وزیره وغوښتل چې پخپله کابل ته راشي او د ملکي مرگ ژوبلې په باب شخصاً د جرگې غړیو ته ډاډ ورکړي چې هغه څه چې پخوا پېښ شوي دي په راتلونکې کې پېښ نه شي. له دې پرته دې امریکا امنیتي تړون له راتلونکي ولسمشر او د افغانستان له راتلونکي حکومت سره لاسلیک کړي. جان کیري ولسمشر ته وړاندیز وکړ چې بارک اوباما به د لیک په واسطه د افغانستان خلکو ته ډاډ ورکړي چې تېرې زړه بورنونوکې پېښې به تکرار نشي. نوموړي له راتلونکي ولسمشر سره د تړون لاسلیک «غمیزه» وبلله او هغه یې ناشونی کار وباله. ولسمشر کرزي وغوښتل چې د اوباما د لیک متن دې له افغانانو سره شریک کړای شي او زموږ له موافقې وروسته یې دې لاسلیک کړي.

د تېلفوني خبرو له پای ته رسېدو څو دقیقې وروسته سفیر او جنرال ډنفورډ ارگ ته راغلل. ولسمشر له جان کیري سره د خبرو په کیسه بوخت ؤ چې ښاغلی رحيمي د ولسمشر سکرتر کوتيې ته راننوت او وې ويل چې د امریکا د بهرنیو چارو وزیر غواړي له سفیر سره یې په تېلفون خبرې وکړي. جان کیري خپل سفیر ته دافغانستان له ولسمشر سره د خپلو خبرو معلومات ورکړي وو او د ولسمشر له لیک نه یې هغه خبر کړی ؤ چې په پام کې وه را واستول شي. ولسمشر کرزي ټینګار کاوه چې د امریکا ولسمشر په خپل لیک کې له تېرو پېښو او د ملکي مرگ ژوبلې څخه چې افغانانو ته اوښتې وه، پښماني او خپګان وښيي او ژمنه وکړي چې په راتلونکې کې به د افغانانو د سر او مال عزت او درناوی کوي. کله چې سفیر او جنرال ډنفورډ د ولسمشر له دفتره ووتل ډاکتر سپینا ولسمشر ته مخ وړ وړاوه او وې ويل: «دا سمه ده چې د دوی لاس نن زموږ تر تېره لاندې دی، خو رییس صاحب! دوی ډېر کسات اخیستونکي خلک دي» ولسمشر یې په ځواب

کې وويل: «يو ځل چې تضمين ترې واخلو بيا دې راشي ما دې ووژني او يا مې دې زوی وتښتوي او ويې دې وژني، د افغانانو په ميليونونو بچيان همدا اوس وژل کېږي».

سبا ته د نومبر پر ۲۰ مه د ولسمشر مرستيالان، ډاکتر اشرف غني احمدزی، ډاکتر زاخېلوال، ارشاد احمدی، ضرار احمد عثمانی، اکلیل حکیمي او مور د ولسمشر همکارانو سهار پر لس نیمو بجو غونډه وکړه.

ولسمشر د پرونی غونډې او له جان کيري سره د تېلفوني خبرو بهير خپلو مرستيالانو ته تشرېح کړ وې ويل چې امریکايان بايد د اوپاما د ليک مسوده را ولېږي او له اصلاح وروسته يې لاسليک کړي او بيا يې را واستوي. مارشال فهميد د ښاغلي کيري ژمنه «عاطفي خبره» وبلله وې ويل چې امکان نه لري چې داسې وکړي. حضرت عمر زاخېلوال هم د ليک د را لېږلو په باب شک وښود، هغه وويل د امریکايانو دلته څو زره کسان وژل شوي دي او په ميلياردونو ډالر يې لگولي دي په تېرو پېښو د پښېمانۍ ښودل دوی ته ناممکن دي. نوموړي وويل چې زموږ عام خلک وايي چې اوس وضعه ډېره ښه شوې ده.

ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «ته څه د هغوی پر ځای غږېږي!» زاخېلوال وويل: «زه وپېرم چې مساله خرابه نه کړو او بل دا چې خلکو ته به يې د ليک وړ ښودل ښه کار نه وي»

ولسمشر وويل: «هغوی پخپله دا هر څه منلي دي ته ولې په دې کې ستونزې تراشې؟ (...) که ليک را وانه ستوي بيا ته جرگې ته ورځې او له سند نه دفاع کوې؟» ډاکتر زاخېلوال: «زه په دې کې درې پانې لاسته راوړنې لرم، هغه جرگې ته تشرېح کوم (...) ما پخوانۍ بې آبی ليدلې دي پر ۱۹۹۸ کال چې طالبان حاکمان وو زه په پېښور کې د کارخانو بازار ته لاړم، زيات شمېر

څلورنښت کاله په توپان کې | ۵۷۷

افغانې مېرمنې را ټولې شوې وې، سوداگر به هغو ته لس کلدارې ورکولې خو هرې يوې بايد مخ لوخ کړې وای او هغه ته يې ور بنودلې وای، خو نن بيرغ لرو، پاسپورت لرو، عزت لرو.»

مارشال فهميم: «موږ خو له پاکستان سره دښمني لرو، که طالبان راشي جگړه کېږي. ډېر تر ډېره به په يوه غره او يوه دره کې مقاومت وشي، اوس خلکو آرامي ليدلې ده او په خپلو بسترو کې آرام ویده کېږي. زه واييم که امريکا وي، زموږ حيثيت دې خوندي وي. خو که د يوه لوچک بادار په څېر وي نه يې منو. دا د امريکا په باب زما دريځ دی. ستا په اړه (ولسمشر ته اشاره) په ملگرتيا او کاکه گۍ، که ته اور ته درومې درسره ځم، که نه د جرگې په باب له ما نه چا پوښتنه هم نه ده کړې او نه يې له ما نه کسان نيولي دي (...). نو گيله لرم. خپله گيله به اوس ووايم او د زړه پراس به مې ووزي (...). زما له نظره امريکا چې راغلې له اولې ورځې يې زموږ په گټه کار کړی، زموږ دښمنان يې وهلي دي، شپني عمليات يې په بغلان، تخار او کندز کې ډېر اغېزناک وو، کېدای شي په جنوبي لوري کې يې خرابۍ کړې وي»

ولسمشر کرزي وويل: «په شمال کې يې هم خرابۍ کړې خلک يې وژلي دي»

ډاکتر اشرف غني احمدزي يو ځل بيا د هغو مثبتو مواردو لېست چې په امنيتي تړون کې را ټول وو په تفصيل ووايه. نوموړي وويل: «د امريکا هېڅ شريک داسې ښکاره او تعريف شوی تعهد نه دی اخيستی او دا بايد ولس ته وويل شي (...). خو موږ د مجبوريته په حالت کې يو (...). نو بايد پخپله د خپل هېواد خاوندان شو، بهرنيان زموږ هېواد را ته جوړولای نشي، بنسټيز ټکی چې تاسو ته متوجه دی، وروستی پرېکړه ستاسو په لاس کې ده (اشاره ولسمشر ته) خو موږ بحث او مشوره کوو آيا په دې پړاو کې د عراق لاره

غوره کوو که کومه بله لاره (...) د خلکو وېره له دې څخه ده چې د خلکو کورونو ته به د امریکایانو ننوتل عام شي. کورونو ته د ننوتلو له استثنا څخه دفاع کولای شو. (...) که د عراق لاره نه غوره کوو نو دغه تړون باید بريالی کړو»

د اوږدو خبرو او بحثونو په بهیر کې ولسمشر او مارشال فهیم هر یو د لاسونو مینځلو ته لارل، نور کسان حاضر وو، ډاکتر سپنتا ما ته مخ را وړاوه وې ویل: «خُرْم صاحب! سره له دې چې په نظریاتو کې بشپړ سره مخالف یو او دا ښکاره وایم، خو زه تا ته تسلیم یم او قسم خورم چې د زده کړې کورس هم درنه نیسم! بس په دې یوه لاس دې ټول حکومت را څرخوې.

ډاکتر اشرف غني احمدزي یو ځل بیا دا هڅه کوله چې د افغاني لوري په متن کې بدلونونه را وولي او د ولسمشر خوبنه پکې ترلاسه کړي خو ولسمشر یې په ځواب کې وویل په داسې صورت کې چې د ولسمشر اوباما لیک را ورسپړي او د تېرو غلطیو یادونه پکې شوې وي په هغو صورت کې له افغاني متن سره توافق کوي. ډاکتر سپنتا وویل: «رییس صاحب یوه پوښتنه لرم، ستا د فکر او زړه په منځ کې توپیر شته دی، ستاسو زړه د خلکو د وژلو په دلیل دغه تړون نه غواړي آیا د خپل زړه او فکر تر منځ دې تعادل راوړي که نه؟ د هراتیانو په اصطلاح غاښونه دې پر ځیگر ټینگوې که نه؟»

ولسمشر وویل: «په خپل ځیگر غاښونه ټینگوم خو د ولس پر ځیگر بې نه ټینگوم»

ډاکتر سپنتا: «مگر موږ پرمختگونه وکړل (د تړون په متن کې)

ولسمشر کرزی: «پرمختگ مو په دې دلیل وکړ چې همداسې ودرېدو او مقاومت مو وکړ، اوس هم که ودرېږو نو پرمختگ به وکړو (...) سبا ته مثلاً ۰۴ قطعه عملیات کوي، نن له پاکستان سره په معامله کې دا کار کوي، له

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۷۹

ايران سره په معامله کې دا کار کوي، پرېږدئ چې په کلک درېدو زه خپل کار وکړم، څه فشارونه راباندې راوړئ!؟»

داسې ښکارېدل چې امريکا پر دولتي چارواکيو ډېر زيات فشارونه راوړي وو چې حامد کرزي را نرم کړي تر څو په وروستيو شېبو کې وروستی شوی او بشپړ شوی سند لويې جرگې ته وړاندې کړي، هغوی به کله استدلال کاوه او کله به يې زغم له لاسه ورکړ، خو هر ځل د ولسمشر له استدلال او رد ځواب سره مخ کېدل. له لويې جرگې نه يوه ورځ وړاندې ماښام مهال په دفتر کې را ټول شوي وو، ولسمشر د هغه ارزگانې ځوان کيسه کوله چې استراليايانو په دښته کې له خپلې ۱۹ کلنې مېرمنې څخه په هليکوپټر کې را پورته کړی ؤ او بگرام ته يې راوړی ؤ دلته په زندان کې پروت ؤ. د نوموړي کيسه ښاغلي دادرس ليدلې وه چې د هرې پوښتنې په ځواب کې به يې ويل چې «زما مېرمن مو څه کړه؟» ولسمشر وويل: «زه د ولسمشر په توگه بايد هغه ځوان ته ځواب ووايم، ته د ملي امنيت د سلاکار په توگه بايد ځواب ورکړې، ستاسو په اصطلاح دغه هم شهروند دی او حقوق لري (...).» کله چې د کيرې زنگ راغی، ولسمشر يو ځل بيا د ولسمشر اوباما د ليک غوښتنه وکړه او ټينگار يې وکړ چې مسوده يې مخکې ووينو تر هغو وروسته يې بيا لاسليک شوې پاڼه را ولېږي.

له امريکا سره د امنيتي او دفاعي تړون په تړاو مشورتي لويه جرگه

مشورتي لويه جرگه د ۲۰۱۳ کال د نومبر په ۲۱ مه د لويې جرگې په مشهور تالار کې جوړه شوه. زما مشوره ولسمشر ته دا وه چې په عنوان کې له لويې جرگې سره مشورتي ورزيات کړي. ولسمشر پرېښې وه چې په بشپړه آزادۍ د اړوندو کمېسيونونو له لوري ټولې مقدماتي چارې او تياری ترسره شي. د

دې ټولو چارو په سر کې د چارو د ادارې رییس ډاکټر صادق مدبر ؤ، د ولسمشر ترجیح دا وه چې د لویې جرگې رییس حضرت صاحب شي. د امریکا بېشانه حرص او تمې او د جرگې په چارو کې د ولسمشر نه مداخلې ته په پام کې گومان دا ؤ چې نوموړي د خلکو د آزادانه رایې په باب کوم حساب کړی ؤ هغه به سم را ونه وزي.

ډاکټر مدبر زما صمیمي او ښه ملگری ؤ، تر دې وړاندې یې د یوې شپې لپاره هم زه نه وم آزرده کړی خو د دې جرگې په جوړولو کې یې چلن بشپړ بدل شو. زما هغه وړاندیزونه چې د امریکا د میل خلاف وو په کلکه او له نه او نو پرته یې ردول. حضرت مجددي د تړون له پلویانو څخه ؤ، لنډه دا چې خرگنده وه چې جرگه په هغه لوري روانه وه چې امریکایانو غوښتل. ځکه خو لویې جرگې ته مشورتي ماهیت ورکول ضروري ښکارېدل.

وروستی شوی سند د «امریکا متحده ایالاتو او افغانستان تر منځ د امنیتي او دفاعي همکاریو تړون» تر عنوان لاندې په پښتو او دري دوو ژبو له یوې مقدمې، شپږ ویشت مادو او دوو ضمیمو سره لویې جرگې ته وړاندې شو. په (الف) ضمیمه د هغو ساحو او سیمو نوملړ چې بالفعل د امریکا اډې او تاسیسات پکې وو او یا په راتلونکي کې پکې جوړېدل یاد شوي ؤ. لاندې سیمې په دې نوملړ کې شاملې وې: کابل، بگرام، مزار شریف، هرات، کندهار، شوراب (هلمند)، گردیز، جلال اباد او شیندنډ. په (ب) ضمیمه کې د امریکایي پوځیانو د ننوتلو او وتلو رسمي ځایونه لیکل شوي وو چې په هغو کې د بگرام هوایي ډگر، کندهار، شیندنډ، هرات، مزار شریف، شوراب او کابل او ځمکنی بندرونه تورخم، سپین بولدک، تورغندي، حیرتان او شېرخان بندر شامل وو. نور بندرونه او هوایي ډگرونه هم د دواړو لوریو په توافق پر دې ور زیاتېدای شواي.

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۸۱

د افغانستان د قضایي قوې پر وړاندې د امریکایي ځواکونو د مصونیت موضوع له پیله ولسمشر لویې جرگې ته پرېښې وه. د اوومې مادې د درېمې فقرې په برخه کې یانې دا چې امریکایان په استوګنو سیمو کې د عملیاتو او د خلکو کورونو ته د ورننوتلو او د هغو د تلاشی اجازه لري او که نه تر پایه د اتفاق وړ متن او کلمو په موندلو بریالي نشوو، ځکه خو امریکایانو د ولسمشر غوښتنې ته سر تیت کړ او ولسمشر اوباما په هغه سهار چې لویه جرگه افتتاح کېدله لاسلیک شوی مکتوب د ضمانت په توګه ارګ ته را واستاوه. د یادولو وړ ده چې د دغه لیک مسوده یوه شپه وړاندې ولسمشر اصلاح کړه او د لاسلیک لپاره یې امریکایي لوري ته واستوله.

د امریکا ولسمشر په خپل لیک کې یادونه کړې وه چې امریکایان به د افغانانو د کورونو خونديتوب او سلامتې د خپلو کورونو په څېر د درناوي وړ گڼي.

د بارک اوباما د لیک په ترلاسه کولو سربېره ولسمشر غوښتل چې د دواړو لویو وړاندیز شوی متن چې په استوګنو سیمو کې د عملیاتو او د امریکایانو لخوا د خلکو د کورونو د پټولو په باب وو جرگې ته یوسي او هغوی ته یې ولولي. څرنگه چې د ملي امنیت سلاکار د خبرو کوونکیو د پلاوي رییس ؤ دفتر یې د اړوندو ټولو کاغذونو او د تړون د متن د چمتو کولو مسوولیت درلود. په داسې حال کې چې موټرونه د باندې د گلخانې مانۍ په مخ کې کتار ولاړ او حرکت ته چمتو وو، ولسمشر او زه د نوموړي په دفتر کې د افغاني وړاندیز شوي متن په انتظار وو. متن باید د ډاکتر سپنتا همکار ښاغلي فوشنجي زما همکار جاوید کوټوال ته استولی وای او ما به هغه ولسمشر ته سپاره. په متن کې د امریکایانو لخوا د کورونو د تلاشی او د هغو منع کېدل یاد شوي وو. دوه ځله مور اصلاح کړ او د اصلاح شوي متن په انتظار وو.

درېم ځل هم چې متن مور ته پرته له اصلاح کېدو را ورسېد ولسمشر ډاکتر سپنتا ته زنگ وواهه او په غوسه يې د سبب پوښتنه وکړه، ښاغلي سپنتا په ځواب کې وويل: «زما د همکار غلطي وه» ولسمشر په غوسه د هغه همکار ته څو سپورې خبرې وکړې چې پرلپسې (غلطې) يې کړې وې.

بالاخره مور د امريکايانو له وړاندیز شوي متن، د افغاني لوري له متن او د ولسمشر بارک اوباما له ليک سره د لويې جرگې په لور وخوځېدو. د افغاني لوري په متن کې داسې راغلي وو: «امريکايي ځواکونه د تلاشۍ او عملياتو لپاره د خلکو کورونو ته نشي ننوتلای. امريکايي ځواکونه نشي کولای افغانان بنديان کړي او په افغانستان کې زندان نشي درلودلای.

ولسمشر په لويه جرگه کې خپله وينا د جرگې د موخې په بيانولو پيل کړه، نوموړي زياته کړه چې هېڅوک د ده استازيتوب نشي کولای او د لويې جرگې نه يې وغوښتل چې خپلواک او ملي گټو ته په پام تصميم ونيسي، نوموړي وويل: «زما استازی د افغانستان د خلکو ملي وجدان دی» ولسمشر تشرېح کړه چې په څه ډول يې د دې تړون هره جمله او کلمه پخپله لوستې ده او په هغو کې يې بدلونونه راوستلي دي. نوموړي د امنيتي تړون له اهدافو څخه يو د افغانستان د امنيتي ځواکونو پياوړتيا وباله او له دې يې شکايت وکړ چې دی جېټ الوتکې غواړي خو امريکايان «بمبيرک» ورکوي. ولسمشر د اوباما د ليک يوه برخه جرگې ته ولوستله چې د ضمانت حيثيت يې درلود.

ښاغلي اوباما په خپل ليک کې يادونه کړې وه چې: «(...) پوهېرم چې تاسو هڅه کوئ چې د افغانستان خلک د جگړې له ناوړه اغېزو نه خوندي وي په تېره د هغوی کورونه! مور په دې وروستيو کې هڅه کړې ده چې دغه هيله ترسره شي (...) د امريکا متحده ايالاتو ځواکونه به د عملياتو په موخه

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۸۳

د افغانانو کورونو ته نه ور ننوزي د سمدستي فوق العاده حالاتو او امریکایي ځواکونو ته د جدي خطر د پېښېدو له استثنا پرته (...)

د سنا د مجلس یوې غړې بلقیس روشن چې چې ماؤوېستي تمایلات یې درلودل ودرېده او د اعتراض غږ یې اوچت کړ. نوموړې امنیتي تړون د «وطن پلورنې وثیقه» بلله. د جرگې یو شمېر غړي چې هڅه یې کوله چې د هغې د اعتراض مخه ونیسي د ولسمشر له توند غبرگون سره مخ شول. ولسمشر وویل چې هر څوک کولای شي په جرگه کې خپل نظر ووايي. نوموړي د هغو غږونو په ځواب کې چې مېرمن بلقیس یې د ایران او پاکستان نوکره بلله د اعتراض په دود وویل: «زه پخپله د دې تړون پر مخالفت تورن یم په داسې حال کې چې زه یې مخالف نه یم بلکې د هغو د منلو لپاره شرطونه لرم. که له تړون سره مخالفت له ایران او پاکستان سره تړاو گڼل کېږي بیا له هغو څخه دفاع له امریکا سره تړاو دی» ولسمشر په خپله وینا کې داسې جملې وکارولې چې د لویې جرگې غړيو له هغو څخه داسې انگېرله چې گواکي نوموړی ورسره موافق دی. نوموړي وویل که دغه تړون نه وي امریکایان زموږ له هېواده وزي او له دوی سره به نور هېوادونه او آن یو شمېر مسلمان هېوادونه هم لار شي. نوموړي امنیتي تړون د گزار (تېرېدو) په پړاو کې د هېواد د ثبات ضامن وباله. نوموړي همدارنگه د هغو مشورو چې د سیمې له هېوادونو او مهمو مسلمانو هېوادونو سره د دې تړون په باب کړې وې یادونه وکړه او وې ویل چې له ایران پرته نورو توافق درلود چې افغانستان یې د خپلو شرایطو په چوکاټ کې له امریکا سره لاسلیک کړي. خو په پای کې ولسمشر یوه موضوع په ډېره ظریفانه بڼه یاده کړه چې په لومړیو کې د ډېرو لږو کسانو هغو ته پام شو.

نوموړي وويل: همکاري دا ايجابوي چې اعتماد په منځ کې وي، زما او امريکا ترمنځ اعتماد نشته. که تاسو له دې تړون سره موافقه څرگنده کړئ، تړون بايد داسې وخت لاسليک شي چې انتخابات ترسره شي او امن رامنځته شوی وي. نو موږ د يوې مودې غوښتونکي يو، که انتخابات خرابۍ لور ته لاړ شي ملامتي يې زما پر اوږو رالوېږي. زه داسې انتخابات غواړم چې په امنيت کې ترسره شي.» هغه خپله وينا په دې جمله پایته ورسوله: «له نړۍ سره اړيکې درلودل زموږ په خیر دي او په خپلواکۍ کې زموږ عزت دی»

په لويه جرگه کې د امنيتي تړون پلويان ډېر فعال وو. حضرت مجددي چې د لويې جرگې مشر وټاکل شو صادق مدبر چې د لويې جرگې د تدوير مشر ؤ او استاد شهراني چې د جرگې مرستيالي يې پر اوږو وه د جرگې بې نه او نوپلويانو څخه وو. ښاغلي مدبر د لويې جرگې د غړيو په ټاکلو کې تر خپله وسه کار وکړ او هڅه يې وکړه چې داسې کسان جرگې ته راشي چې له تړون څخه پلويتوب وکړي. پر دې سربېره په دې برخه کې فعال وزيران، نور کسان چې رسمي دندې يې نه درلودې او يا يې د لويې جرگې غړيتوب هم نه درلود ځمپې ته يې آزادانه تگ راتگ کاوه او د جرگې غړي يې دې ته هڅول چې تړون تائيد کړي، چې له هغې ډلې څخه جاويد لودين يادولی شو. زموږ د ملي امنيت شورا دفتر هم ډېر کسان دې کار ته گومارلي وو. د کمېټو په منځ کې مخالفو او انتقادي نظرونو ته د مطرح کېدو وخت نه ورکول کېدو.

د لويې جرگې له پایته رسېدو نه يوه ورځ مخکې له ماسپېښين وروسته زما دوست «محمد ضيا بوميا» چې د لويې جرگې غړی ؤ احوال راکړ چې حضرت صاحب، شهراني صاحب، ډاکتر مدبر او ډاکتر سپنتا کمېټو ته سر وربښکاره کوي او د جرگې غړيو ته سپارښتنه کوي چې په وړاندیزونو کې

څلورېنټ کاله په توپان کې | ۵۸۵

مو چې د وروستۍ کاري ورځې په ترڅ کې يې عمومي غونډې ته لولي دا ورزيات کړي چې ولسمشر بايد د جرگې له پايته رسېدو وروسته د يوې اونۍ په اوږدو کې امنيتي تړون لاسليک کړي.

دا برالا مداخله، خلکو د دوی ارادې او رايې ته سپکاوی ؤ. زه سمدستي د ولسمشر دفتر ته ورغلم ورته ومې ويل چې داسې د خلکو په وجدان او نظر بايد لوبې ونشي. هغوی د جرگې غړيو ته ويل چې دا د ولسمشر غوښتنه ده او موږ يې تاسو ته وايو. د جرگې غړيو چې پوهېدل دا هر يو ولسمشر ته نژدې دي فکر يې کاوه چې رښتيا وايي بې له دې چې وپوهېږي چې په څه ډول اغفالېږي. ځکه مې له ولسمشر نه اجازه وغوښته چې د جرگې ځای ته ورشم او وضعيت له نژدې وگورم. د همدې ورځې مازيگر د پوليتخنيک پوهنتون ته ورسېدم. هوا سره وه، نری باران اوږېده. له خپل مرستيال ظاهر غوث سره يوځای د خېمې له ساحې نه ښکته لوري ته چې د پوليتخنيک تدريسي اطاقونه دي د جرگې له غړيو سره راکوز شوم د لارې په اوږدو کې مې له ځينو سره ستړي مشي وکړل. د نورو په نسبت زما خبرو د ولسمشر د دفتر د رييس په توگه هغوی ته ډېر د ولسمشر د نظر استازولي کوله. کله مې چې د دوی د پوښتنو په ځواب کې ورته ويل چې ولسمشر نه د تړون مخالف دی او نه موافق، تاسو آزاد ياست چې څه ډول فکر کوی د هغو په اړه تصميم ونيسی او دا چې ولسمشر هېچا ته دنده نه ده سپارلې چې د تړون په رد او يا تائيد تاسو ته پيغام ورسوي. ډېر به حيران شول، چې ماښام شو وضعيت د پوليتخنيک په ساحه بدل شو، زه د جرگې له غړيو سره په خبرو بوخت وم چې د ولسمشر زنگ راغی، نوموړي وويل چې زر تر زره له پوليتخنيکه راووزه او دفتر ته دې راشه، ځکه چې ډاکتر مدبر نوموړي ته تيلفون کړی ؤ او شکايت يې کړی ؤ چې گواکي ما له راتلو سره هڅه کړې

چې د جرگې د غړيو نظر واپروم. او زما دغه کار د جرگې د غړيو د انتقاد سبب شوی دی. ما چې وضعه بلکل برعکس وليدله او د تړون د پلويانو دروغ او لاسوهنه د لمر په څېر ښکاره وو خپه شوم او د دفتر پر ځای کور ته ستون شوم.

لويې جرگې په څو کاري ورځو کې په (۳۱) مادو کې پرېکړه ليک تيار کړ. د پای په غونډه کې د گډون لپاره د نومبر پر ۲۴ مه بيا هلته لاړو. ولسمشر د پرېکړه ليک او هغو شرطونو چې په هغو کې ياد شوي وو د تاييد په ترڅ کې د سولې پر راتلو ډېر ټينگار وکړ، خو زياته يې کړه چې سوله او امنيت څه وخت بايد ټينگ شي؟ نن او که لس کاله وروسته؟ نوموړي له امريکا وغوښتل سوله او امنيت له هغه ورځې چې گواکي د افغانستان خلکو د امريکايي اډو په منلو له هغه هېواد سره (دوستي) څرگنده کړې وه ټينگ کړي. نوموړي دا اعلان هم وکړ چې له همدې شېبې دې نور «زموږ د خلکو په کورونو کې» عمليات بند کړي او که يو ځل بيا دغه کار تکرار شو بيا د امنيتي تړون خبره په منځ کې نشته، د امريکا سفير ته يې د اشارې په ترڅ کې وويل «سفير يې ناست دی او خبرې اوري!» ولسمشر د خلکو د کورونو پلټلو پر پایته رسولو هم ټينگار وکړ. وروسته يې د جرگې غړيو ته د دوو اونيو امنيتي راپور ور وښود او وې ويل چې په تېرو دوو اونيو کې د امنيتي ځواکونو او ملکي وگړو تلفات ډېر را ټيټ شوي دي، په داسې حال کې چې په تېره يوه مياشت کې په ټول هېواد کې د وژلو او قتلولو بهير روان ؤ. نوموړي د جرگې غړيو ته وويل دغه وضعيت د تړون له منلو وروسته هم غواړو، بيا يې زياته کړه: «وضعيت بېرته خراب نشي، پر خبره مې و پوهېدئ؟» ولسمشر غوښتل خلکو ته واضح کړي چې امنيت او نا امني دواړه د امريکايانو په لاس کې دي. خلک خبر نه وو چې تر هرې

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۸۷

ترهگریزي پېښې او ملکي مرگ ژوبلې وروسته ولسمشر امریکایانو ته ویلي وو «که امنیتي وضعیت دغه ډول وي خلک به په لویه جرگه کې تړون و نه مني» مور دواړو د پېښو او مرگ ژوبلې گراف څارلو او د راز په څېر مو په اشارو او د کاغذ پر پاڼو د لیکلو په واسطه د هغو له کمېدو یو بل ته خبر ورکاوه. د هغه راپور له مخې چې ولسمشر ولوست د جرگې د وروستۍ غونډې نه یوه ورځ وړاندې د امنیتي ځواکونو مرگونه یوه تن پولیس ته را رسېدلې وو. ولسمشر د امریکایانو له ژمنو ماتولو هم اندېښنه درلوده. د هغوی پر ټولو ژمنو باور نشو کېدای نوموړي په همدې سبب هغه لیک چې د قطر دفتر تر پرانیستلو یوه ورځ مخکې ولسمشر اوباما رالېږلی ؤ خو عملاً یا د دفتر له هغو سره په بشپړ مخالفت پرانیستل شو د جرگې غړيو ته ور وښود او وې ویل: «باید دا ډاډ ترلاسه کړو چې هېواد مو په سم لوري روان دی که نه؟ دغه تړون مفت دوی ته مه ورکوئ (...). تاسو له ما نه غوښتي دي چې د یوې میاشتې په موده کې تړون لاسلیک کړم. فرضاً زه یې لاسلیک کړم او سبا ته یې سوله نه وي، امریکایان یې په اډو کې په امن کې وي او زموږ وطن ټوټه ټوټه وي، په هغه صورت کې به ملامت زه وم او که بل څوک؟!»

ولسمشر د سالمو انتخاباتو ترسره کول هم د امنیتي تړون د منلو او لاسلیک لپاره د شرط په توگه یاد کړل. نوموړي د جرگې غړيو ته وویل: «د جرگې له جوړېدو دوی ورځې وړاندې ډاکتر صاحب سپنتا، د بهرنیو چارو وزیر صاحب او څرْم صاحب له ما سره په دفتر کې وو او د امریکا له سفیر او جنرال ډنفورډ سره مو ملاقات درلود، ما وویل چې تړون له راتلونکي حکومت سره لاسلیک کړئ دا چې د درېیمې فقرې په اړه (په استوگنو سیمو کې عملیاتو) مو بحث کاوه، د دوی سفیر وویل چې انتخابات دوهم

پړاو ته درومي او هغه به له پينځو تر شپږو مياشتو پورې وخت ونيسي، فکر مې د ۲۰۰۹ کال د ولسمشرۍ انتخاباتو ته لار»

ولسمشر د لويې جرگې د غړيو له پرلپسې چکچکو نا آرامه کېدو او داسې يې احساسوله چې هغوی د ده د خبرو ژورتوب ته پام نه کوي. نوموړي په وروستی غونډه کې هم له هغوی سره چې غوښتل يې د امریکایانو د يوه منتقد عالم د خبرو مخه ونيسي توند چلن وکړ او وې ويل «مولوي صاحب ته وخت ورکړئ چې خبرې وکړي که يې نه ورکړئ نو تاسو پخپلو کمېټو کې هم همدغسې چلن درلودلی دی او دغه پرېکړه لیک مو دروغ او جعلی دی» ولسمشر د خپلو خبرو په پای کې وويل: «زه د تطبيق پړاو غواړم لومړی دې سوله راشي، بيا يې لاسليکوم»

د لويې جرگې رييس صبغت الله مجددي پام شو چې نښه يې خطا شوه او ولسمشر له دې انکار کوي چې امنيتي تړون به يوه مياشت کې لاسليک کړي. د مايکونو شا ته ودرېد او خبرې يې په ايتونو او احاديثو پيل کړې، وروسته يې خپل صوفيانه کلام او بيتونه واورول خبرو ته يې داسې دوام ورکړ: «د رييس صاحب جمهور خبرې ريښتيا دي، هغه ما ته تل احترام کوي، لاسونه مې ښکلوي، خبرې مې اوري خو پر هغو عمل نه کوي خو هر وخت يې چې پرې عمل کړی دی له پایلې نه يې ډېر خوښ دی، لکه امریکا ته وروستی سفر يې، ما ورته ويلي وو چې نرمښت و ښه، پر هغو يې عمل وکړ له هغه ځايه ډېر خوښ را ستون شو او وې ويل چې امریکایانو موږ ته ډېر قدر راکړ (...).»

ښاغلي مجددي ځان د حامد کرزي استاد او ولي نعمت باله او د نوموړي ولسمشري يې هم له خپل برکته گڼله. حضرت مجددي له ولسمشر نه وغوښتل چې تړون لاسليک کړي. ولسمشر چټک له ځايه جگ شو د

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۸۹

مايکونو شا ته ودرېد او خپل شرطونه يې بيا تکرار کړل. حضرت مجدي د ولسمشر د دغه «بې اطاعتی» په مقابل کې گواښ وکړ چې که ترون لاسلیک نه کړې له هېواده به هجرت وکړم! خو ولسمشر بېله دې چې د هغه خبرو ته پام وکړي له ستيژ نه راښکته شو.

غربيان د امنيتي ترون لپاره د سالمو انتخاباتو ترسره کولو په نوي شرط چې ولسمشر اېښی ؤ ډېر پرېشانه شوي وو. د لويې جرگې له پایته رسېدو نه يوه ورځ مخکې د برېتانيا سفير ريجارد سټگ دغه اندېښنه په ارگ کې له ولسمشر سره شريکه کړه. نوموړي امنيتي ترون ته «کاتاليزر» عنوان ورکړی ؤ او هغه يې په افغانستان کې د لوېديځو هېوادونو د شتون لپاره ضروري وباله.

سبا ته چې لويه جرگه پایته ورسېده، يانې د نومبر پر ۲۵ مه، د امريکا متحده ايالاتو د ملي امنيت سلاکاره «مېرمن سوزان راييس» د کندهار او ننگرهار تر سفرونو وروسته کابل ته راغله. حامد کرزي هغه د شپې ډوډۍ ته الحاقه ودانۍ ته را دعوت کړه. الحاقه ودانۍ د لومړي لمبر مانی چې د ولسمشر د استوگنې ځای ؤ او دوهم لمبر مانی چې د ملېمستون حيثيت يې درلود تر منځ جوړه وه، ښکلې او روښانه مانی وه. د کوټو غولۍ يې د رخامو په شين رنگه ښکلې ډبره پوښل شوی ؤ.

ولسمشر له مېرمن راييس نه وپوښتل چې سفر يې آیا د لويې جرگې په تړاو دی؟ نوموړې منفي ځواب ورکړ وې ويل چې مخکې د سپنتا له لوري دعوت شوې وه چې افغانستان ته سفر وکړي. نوموړې د يوې پوښتنې په ځواب کې وويل چې په لويه جرگه کې د ښځو او نارينه ؤ گډون يې ډېر خوښ شوی ؤ. سوزان راييس چې د بارک اوباما په څېر تورپوستو څڅه وه دې مقام ته تر رسېدو وړاندې په ملگرو ملتونو سازمان کې د خپل هېواد

استازې وه. ما دا د جان کیري پر خلاف داسې څوک ولیده چې په استدلال کې کمزورې وه. د کار په بهیر کې مې د امریکا درې جگپوړي چارواکي ولیدل چې د ولسمشر په سترگو به یې سترگې ښخې کړې او په گواښنده نظر به یې هغه ته کتل. تر ټولو وحشتناک یې د ریچارډ هالبروک گواښوونکي حرکتونه او نظر ؤ. جنرال جان الن او جان کیري هم خپلې کتابچې او دوسیې په غوسه تړلې وې او په ډېر وحشتناک ډول یې د حامد کرزي پر سترگو سترگې ښخې کړې وې. په دغه شپه سوزان رایس هم دا کار وکړ، خو د هغې حرکات ډېر مسخره او مصنوعي ښکارېدل. فکر کوم د امریکا حکومت خپل مامورین او دیپلوماتان روزي چې ځینې وخت د مقابل لوري د وېرولو او تر رعب لاندې راوستلو لپاره توند حرکتونه وکړي او د مقابل لوري په سترگو سترگې ور ښخې کړي وېې گواښي او وارخطا یې کړي.

ولسمشر زر د امنیتي تړون د لاسلیک مسالې ته راغی او وې ویل چې د افغانستان پر کلیو او د خلکو پر کورونو د عملیاتو د پایته رسېدو په صورت کې به یا پخپله یاد سند لاسلیک کړي او یا به په حکومت کې بل چا ته دغه دنده وسپاري. مېرمن رایس څرگنده کړه له دوو ورځو راهیسې یې چې په افغانستان کې له پنځوس تنو افغانانو سره لیدلي دي دا ټول د لویې جرگې د پرېکړه لیک او امنیتي تړون پلویان وو. نوموړې وویل چې د ولسمشر اوباما پیغام به مور ته ورسوي چې امریکا په راتلونکیو څو ورځو کې د امنیتي تړون لاسلیک ته چمتو ده.

کله چې ولسمشر د سولې مساله او په استوګنو سیمو د عملیاتو درولو خبره تکرار کړه مېرمن رایس وویل «ولسمشر اوباما په دې اړه مخکې تاسو ته لیک را استولی دی!»

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۹۱

ولسمشر کرزی: «ياني دا هر څه له پرون راهيسې د عملي کېدو پړاو ته ننوتلي دي»

سوزان راييس: «نه، کله چې امنيتي تړون نافذ شي»
ولسمشر يو ځل بيا د عايشې کونړۍ ماشومې يادونه وکړه چې د امريکايانو په بريد کې يې د بدن غړي او کورنۍ له لاسه ورکړي وو. مېرمن راييس وويل: «زه هم مور يم (...). مهرباني وکړئ پر دې هم وپوهېږئ چې ولسمشر اوباما هم د دوو ښکيلو لورانو پلار دی، زه پخپله د يوه زوی او يوې لور مور يم! مور گډ کار کولای شو چې د بې گناه خلکو ژوند له لاسه و نه وزي»
ولسمشر کرزی: «تر اوسه خو د ژمنې درک نشته»

سوزان راييس: «دا د اوباما ژمنه ده»

ولسمشر کرزی: «د سولې مساله څنگه؟ صلاح الدين رباني څو ورځې وړاندې پاکستان ته تللی ؤ غوښتل يې له ملا برادر سره وگوري، نوموړی په يوه پوځي مرکز کې ؤ، پاکستانيانو ښاغلي رباني ته ويلي وو چې هغه نه غواړي له تا سره وگوري. ښاغلي رباني ټينگار کړی ؤ، کله يې چې ليدو ته ورغلی ؤ نوموړی په داسې حال کې چې سترگې يې تړلې وې بې حرکته پروت ؤ، دا د سولې پروسه نه ده (...).»

خبرو مو د ډوډۍ پر سر دوام وموند. لومړی د سولې د پروسې په باب خبرې وشوې وروسته ولسمشر د راتلونکيو ولسمشريزو انتخاباتو مساله را واچوله وې ويل: «په ۲۰۰۹ کال کای ایده د امريکايانو په استازيتوب تر دوهم پړاو مخکې د معاملي وړانديز را ته وکړ او ويې غوښتل چې د اجرائيه رياست کرسۍ ايجادول ومنم. جان کيري هم په همدې تړاو لاس اوچت کړ او پر انجيل او خدای يې قسم سوگند ياد کړ چې دوهم پړاو انتخابات به ترسره کېږي، خو ترسره نه شول.»

سوزان راييس: «زه دا درک کوم، زه په بشپړ صداقت او د ولسمشر اوباما په استازيتوب وایم چې د هېڅ نوماند ملاتړ نه کوو، په انتخاباتو کې ځنډ نه غواړو او د سرتاسري انتخاباتو غوښتونکي یو»

ولسمشر کرزی: «سرتاسري يانې څه ډول؟»

سوزان راييس: «يانې دا چې ټول افغانان پکې گډون وکولای شي»
ولسمشر کرزی: «کله چې سوله ټينگه نه وي، دغه هدف خو ترلاسه کېدای نشي (...).»

ولسمشر کرزي يو ځل بيا د امنيتي تړون تر لاسليک وروسته د افغانستان د سلامتۍ په باب اندېښنه وښودله. نوموړي طالبانو ته د څو ولايتونو د سپارلو د وړانديز يادونه وکړه چې يو وخت د امريکايانو لخوا شوی ؤ. نوموړي وويل چې واحد افغانستان غواړي چې که د طالبانو تر حاکميت لاندې وي او که «د دې لاسپوڅي حکومت» تر حاکميت لاندې. خو مېرمن راييس پرلپسې پر دې ټکي ټينگار کاوه چې امريکا نشي کولای نور انتظار وکړي. هغې زياته کړه: «صادقانه وایم که تړون لاسليک نه شي، د څو اونيو په موده کې به موږ په يوه ناممکن حالت کې وو. تاسو پخپله وينا کې زموږ پر خلاف توند الفاظ وکارول. که دا اوس لاسليک نه شي کانگرس به د سند لاسليک موږ ته نا ممکن کړي»

ولسمشر کرزی: «په مناسب فرصت کې به لاسليک شي، هغه وخت چې خلک مثبتې نښې وگوري»

سوزان راييس: «ولسمشر اوباما به بلا تکليف حالت کې شي»

ولسمشر کرزی: «نو راځئ چې معامله وکړو»

سوزان راييس: «زه دلته د معاملي لپاره نه يم راغلې»

ولسمشر کرزی: «نو تاسو له معاملي پرته امنيتي تړون سر ته رسوئ؟»

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۹۳

سوزان رايښ: «معامله پخوا د خبرو په جريان کې شوې ده، داسې فکر ونه کړې چې زما خبرې جدي نه دي. مور غواړو له افغانستان سره مرسته او همکاري ولرو خو روښانه خبره دا ده چې که د کال تر پايه (تريوې مياشتې پورې) لاسليک نه شي نور به همکاري تر منځ نه وي»

ولسمشر کرزی: «که امنيتي تړون غواړئ نو د سولې پروسه پيل کړئ او بريدونه مو ودرولئ»

سوزان رايښ: «د سولې د پروسې په باب تاسو ته ډاډ نشم در کولای (...). دا ډالۍ نه ده چې تاسو يې مور ته راکوئ، دا يو دوه اړخيزه تړون دی» تر دې وروسته ولسمشر د بروکسل د درې اړخيزې غونډې او د امريکا او پاکستان د خپلمنځي جوړجاړي او بگرام زندان مسالې يادې کړې. نوموړي بگرام زندان د طالب جوړونې فابريکه وباله.

سفير کنگه: «تاسو خو ما ته وويل چې په سوله کې کار مه لرئ»

ولسمشر کرزی: «ما داسې نه دي ويلي»

سفير کنگه (په زهرجنه خدا): «رينښتيا؟! نو معذرت غواړم چې زه نه يم پوهېدلی»

ولسمشر کرزی: «ما ويلي وو چې زموږ په استازيتوب عمل مه کوئ، بلکې تاسو او پاکستانيان په سوله کې مرسته وکړئ»

د سولې پر پروسه له بشپړو خبرو او بحث وروسته ولسمشر له گوانتانامو زندان نه د طالب بنديانو د خوشي کولو خبره مطرح کړه. د لويې جرگې د پرېکړه لیک په يوه ماده کې د گوانتانامو زندان نه د افغان بنديانو را خوشي کېدل او بېرته راوستل غوښتل شوي وو. سفير وويل د گوانتانامو بنديان د تړون برخه نه ده. خو ولسمشر يې خبرې ور غوڅې کړې وې ويل: «دا په پرېکړه لیک کې راغلي دي، تاسو د پرېکړه لیک يوه برخه منئ او يوه برخه

يې نه منئ» سوزان راييس وويل امريکا به د بنديانو په باب يو کار وکړي خو که امنيتي تړون زر لاسليک نه شي نو هېواد به يې له افغانستان نه خپل ټول پوځيان وباسي. نوموړې زياته کړه: «په انتخاباتو کې د نه لاسوهنې او پرا ستوگنو سيمو د عملياتو بندولو په باب ډاډ درکولای شو خو د سولې په باب مور معجزه نه شو کولای». ولسمشر يې په خپل دريځ ټينگار کاوه او لږ تر لږه د سولې پروسې د پيلولو غوښتنه يې کوله. بالاخره د سوزان راييس زغم ختم شو او په ناخوښه لهجه يې وويل: «ښاغلی ولسمشره ووايه چې امنيتي تړون څه وخت لاسليکوي؟»

ولسمشر کرزي: «چې کله د گوانتانامو بنديان خوشي شي او دلته راشي، د خلکو پر کورونو بريدونه ودرول شي، د سولې پروسه پيل شي (...))» په دې منځ کې جيفري ايگر چې نوی د جنرال لوت ځايناستی شوی ؤ سر ښکته اچولی ؤ او مېرمن راييس چې غوښتل يې گواښنده ښه خپله کړي نېغ يې سترگې د ولسمشر په سترگو ور ښخې کړې وې او يوه خندوونکې ننداره جوړه وه. ولسمشر په داسې حال کې چې نه يې غوښتل مېرمن راييس ته يې پام شي په تکرار يې ويل: «مور متحد افغانستان غواړو، مور فدراليزم او ملوک الطوايفي نه غواړو» د امريکا د ملي امنيت سلاکارې په داسې لهجه چې گواکي وروستی خبره کوي او له ځايه جگېري وويل: «د مزه دارو خوړو څخه مو مننه...» خو د ولسمشر کرزي د حرکاتو په ليدو چې دې ته يې هېڅ پام نه کاوه يو ځل بيا يې د هغه لېست په تکرار پيل وکړ چې هېواد يې د افغانستان د رغاونې لپاره کړي وو. نوموړې ولسمشر ته په خطاب کې وويل: «تاسو د ښه او عالي په منځ کې له مور عالي غواړئ، دا چې مور يې له درکولو ناتوانه يو نو ښه هم له لاسه ورکوئ»

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۹۵

ولسمشر وویل: «نه، ما د بد او بدتر تر منځ بد غوره کړې دي، زه د هغو افغانانو له لوري خبرې کوم چې جنرال پتريوس یې کورونه او کلي ور وران کړې دي او پر هغوی یې بمونه غورځولي دي، زه پر امریکا اعتماد نه لرم، نو له راتلونکي حکومت سره یې لاسلیک کړئ، تاسو ما نشئ بدلولای، زه دوستي غواړم نه استثمار او دوستي یانې پر کورونو برید نه کول او د سولې راوستل» ولسمشر یو ځل بیا د گوانتانامو د بندیانو مساله یاده کړه. سفير کنگهم یې په ځواب کې وویل: «مور خپل قوانین لرو»

ولسمشر کرزی: «دا د جرگې غوښتنه ده، جرگه مور ته قانون دی»

سفير: «جرگې تاسو ته دا هم ویلي ترون لاسلیک کړئ»

ولسمشر کرزی: «جرگې دا هم ویلي چې بندیان راوړئ، نو رایې ولئ»

سوزان رایس: «مور لاسلیک ته چمتو یو»

ولسمشر کرزی: «داسې امکان نه لري، نو خپل تصمیم ونیسئ»

سوزان رایس: «مور خپل تصمیم نیولی دی»

ولسمشر کرزی: «زه واحد او یو موټی افغانستان غواړم، که امارت وي که

جمهوریت ما ته توپیر نه لري»

سفير کنگهم: «تاسو خلکو ته خو توپیر لري...»

ولسمشر کرزی: «زه په کابل کې کمزوری حکومت، پر هلمند د طالبانو

واکمني او بله سیمه د کوم بل چا په لاس کې نه غواړم (... تاسو ځانمرگي

بریدگر ډېرولای شئ، زیاتې چاودنې کولای شئ بې پیلوټه الوتکې

کارولای شئ، زه پوهیږم تاسو د خرابې لپاره زیات توان لرئ خو پرېکړه

مور کوو او هاغه به وروستی پرېکړه وي»

سوزان رایس: «نو څه وشي.»

ولسمشر کرزی: «د سولې پروسه پیل کړئ، بیا راشئ چې مخته لاړ شو»

سوزان راييس: «دا ستاسو هېواد دی او موږ پکې مېلمانه يو»
ولسمشر کرزی: «تاسو مېلمانه نه یاست تاسو دغه دولت له ماسره يو ځای
اداره کوئ، حکومت کوئ، پوهېږم (...).»

سوزان راييس: «زه وایم چې امریکا لاسلیک ته چمتو ده خو تاسو داسې
شرطونه وړاندې کوئ چې پوره کول یې ناشوني دي، موږ دلته د سرومال
قرباني ورکړې ده»

ولسمشر کرزی: «هوکې، خو امریکا غلطه سیاسي لاره غوره کړې وه. زما
پیغام درسره یوسه، یا روسیه، چین، هند، پاکستان، فرانسه او برېتانيا سره را
ټول کړئ او ما ته ډاډ راکړئ چې د امنیتي تړون له لاسلیک وروسته
افغانستان يو لاس پاتې کېږي»

سوزان راييس: «دا يو دوه اړخيز تړون دی، نور هېوادونه څرنگه پکې را
شاملولای شو؟»

ولسمشر کرزی: «دا زموږ لپاره د ضمانت حیثیت لري»
غونډه د سوزان راييس په خبرو چې بیا بیا یې ویل امریکا د تړون په لاسلیک
کې ځنډ نه مني په ناخوښه فضا کې پای ته ورسېده.

که به غونډه هر څومره له خپگان او د نظرونو له اختلاف سره وه، د حامد
کرزي په مېلمه پالنه کې کمی او نیمگړتیا نه راتله. هغه به یې بیا بیا مېلمه ته
د خوراکونو ست کاوه، هغوی به یې د تازه ترکاری له خوړلو ایسارول او د
خدای پامانی پر مهال به د مېلمه تر روانېدو پورې د هغه د موټر تر څنگ
ولاړ و. امریکایي چارواکي د موټرو له اوردو کاروان سره راتلل، د دوی
ساتونکیو دا عادت درلود چې په موټر کې د مېلمه له کېناستلو وروسته به
یې د څو دقیقو لپاره د لارې په اوږدو کې له ټولو امنیتي پوستو سره په
مخاږه کې اړیکې نیولې او ډاډ به یې ترلاسه کاوه. ولسمشر به په دې جریان

څلویښت کاله په توپان کې | ۵۹۷

کې د موټر تر څنګ درېدلې ؤ. ما څو ځله هڅه وکړه چې نوموړی له دې کاره راوگرځوم ځکه چې دامې د پروتوکول خلاف باله خو نوموړی چمتو نه ؤ چې دغه عادت پرېږدي. د نوموړي استدلال هماغه د افغانانو د «مېلمه پالنې دود» ؤ. بالاخره به ما زیاتره هغوی او د امریکایانو دود تولیدوونکي موټر پرېښودل او په خپله مخه به لارم.

د نومبر پر ۳۰ مه د پاکستان نوی صدراعظم محمد نواز شریف کابل ته راغی او په دلکشا مانی کې یې لومړی له ولسمشر کرزي سره یوازې ناسته درلوده او وروسته د پلاویو په حضور کې دواړو لوریو خبرې وکړې. نوموړي د کابل له ښکلاوو او په ۱۹۶۵ کال کې یې د خپل لومړي سفر کیسه وکړه چې هغه مهال نوموړی د ښوونځي زده کوونکی ؤ او له خپل پلار سره د نورو جشن پر مهال د صنعتي نندارتون لیدو ته راغلي وو.

له پاکستاني پلاوي سره خبرې د سولې پروسې پر محور را څرخېدې. د ملا برادر اخوند د خوشي کېدو او له نوموړي سره د صلاح الدین رباني لیدل، په کونړ کې د مولانا فضل الله او په زندان کې د مولوي فقیر محمد د شتون د خبرو او بحث ټکي وو. د پاکستان سفیر د ولسمشر او صلاح الدین رباني د بیا بیا غوښتنو په ځواب کې چې ملا برادر باید خوشی شي وویل چې هېواد یې د هغو په خوشي کېدو کې ستونزه نه لري خو CIA له دې سره موافقه نه ده.

د لویې جرګې له جوړېدو او د سوزان رایس له سفر وروسته د افغان وزیرانو او چارواکیو لخوا پر ولسمشر فشارونه بیا پیل شول. هغوی هېڅ فرصت له لاسه نه ورکاوه چې امنیتي تړون باید لاسلیک کړي. مثلاً جنرال بسم الله خان د ملي امنیت شورا په غونډه کې یادونه وکړه وې ویل چې د ملي اردو الوتکې آن له جبهو د شهیدانو د لېږدولو لپاره تېل نه لري. محمد عمر

داودزي د کورنيو چاور وزير دې ته ورته شکایت درلود. خو ولسمشر په تکرار د دوی په ځواب کې وويل چې دا ټول زموږ د تړلتوب او وابستگی کيسې کوي او موږ بايد له دې تړاوونو څخه ځان وژغورو. کله چې ولسمشر وويل: «د شپې اعلانوم چې امريکايانو پر موږ تېل بند کړي دي» وزيرانو په دې عنوان چې د خلکو اندېښنه له دې اعلان سره زياتېږي ترې منع کړ، ولسمشر د دفاع له وزير وپوښتل: «بسم الله خانه! که امريکايان تا ته تېل در نه کړي هلمند ساتلی شې؟ نن د امنيتي تړون په نامه تېل درباندي بندوي خو سبا ته پر يوې بلې پلمې همدغه کار کوي مثلاً وايي ملي اردو فاسده شوې ده. پرون نواز شريف ما ته وويل چې امريکايانو له ما نه غوښتي چې تا ته ووايم امنيتي تړون لاسليک کړه، ترې ومې پوښتل چې بيا سوله څنگه کېږي؟ وې ويل چې پتې خبرې پيلوو او ملا برادر خوشی کوو. نو وروڼو پښې مو ټينگې کړئ»

د هغې ورځې په سبا هوشيار زيباري د عراق د بهرنيو چارو وزير کابل ته راغی، نوموړي هم پر دې پښېمانې ښودله چې عراقيانو د امريکايي پوځيانو مصؤنيت نه ؤ منلی او په پايله کې امريکا له عراق نه خپل ځواکونه اېستلي وو، نوموړي موږ ته توصيه کوله چې داسې غلطې ونه کړو. په همغه ورځ د پولنډ سفير زما دفتر ته راغی او وړانديز يې وکړ چې هېواد يې د افغانستان او امريکا تر منځ د بدگومانيو د رفع کولو لپاره دې ته چمتو دی چې هر کار ترسره کړي.

څلويښت کاله په توپان کې | ۵۹۹

د امنيتي تړون د لاسليک لپاره د کورنيو او بهرنيو فشارونو دوام

د افغانستان او پاکستان لپاره د امريکا ځانگړی استازی جېمز ډوبنز پاکستان ته تر سفر وروسته د دسمبر پر ۵ مه په ارگ کې له ولسمشر سره وکتل. نوموړي افغانستان ته د سولې په راوستلو کې د پاکستان د نسبي چمتووالي خبر ورکړ. ښاغلي ډوبنز يو ځل بيا له پاکستان سره د درې اړخيزې ناستې وړانديز وکړ. خو ولسمشر له طالبانو سره پر رسمي او علني خبرو تينگار کاوه، هغه څه چې د امريکا ځانگړی استازی يې منلو ته حاضر نه ؤ ځکه د ده په وينا طالبان له افغان حکومت سره خبرو ته حاضر نه وو. نوموړي پر پاکستان په فشار راوړو کې د خپل هېواد ناتواني ياده کړه خو دا يې څرگنده کړه چې اسلام اباد کولای شي له يو شمېر با اعتماد کسانو سره د طالبانو د پتو ليدنو چاره برابره کړي. ښاغلي ډوبنز دا هم روښانه کړه چې طالبان د ولسمشرۍ انتخاباتو ته انتظار دي. نوموړي د ولسمشر د نيوکو او د امريکا د صداقت د نشتوالي په تړاو د بېلا بېلو مثالونو په ځواب کې وويل: «که مور له افغانستان نه ووزو ستاسو پوليس او پوځ به سقوط وکړي» د امريکا ځانگړي استازي ولسمشر ته وويل چې هېواد يې افغاني لوري ته د سولې په برخه کې ډاډ ورکولای شي خو د امنيتي تړون د لاسليک لپاره نور نشي ايسارېدای، ځکه چې د ده په وينا طالبان د انتخاباتو تر ترسره کېدو پورې خبرو ته حاضر نه وو. ولسمشر وويل: «تاسو څه پوهېږئ چې هغوی تر انتخاباتو پورې له مور سره خبرو ته حاضر نه دي (...). پر ۲۰۰۹ کال انتخابات تاسو خرابۍ ته بوتلل نه طالبانو (...).»

جېمز ډوبنز: «مور دواړه په بېلو دنياوو کې ژوند کوو»

ولسمشر کرزی: «هوکی! بيا نو انتخابات وکړئ او وروسته تړون لاسليک کړئ»

جيمز ډوبنز: «دا ناشونې ده، بل لوري ته ستاسو پيسې خپل ارزښت له لاسه ورکوي، انفلاسيون زياتېږي او هېواد مو کورنۍ جگړې لوري ته درومي»
ولسمشر کرزی: «څه ډول کورنۍ جگړې لوري ته درومي؟»

جيمز ډوبنز: «د دې لپاره چې تاسو به پوځ او پوليس نه لرئ»
ښاغلي جيمز ډوبنز وويل چې صدراعظم نواز شريف طالبان سولې ته هڅولي دي خو هغوی د افغانستان له حکومت سره خبرو ته حاضر نه دي. نوموړي زياته کړه امريکا پر پاکستان تر يوه حده اغېزه لري او پاکستان پر طالبانو. خو ولسمشر وويل که هغوی د سولې خبرو ته حاضر نه وي پاکستان دې هغوی له خپلې خاورې وشړي. د جيمز ډوبنز ځواب دا ؤ چې طالبان له پاکستانې طالبانو سره اوسېږي. ولسمشر کرزي د پخوا په څېر پر دې ټينگار کاوه چې طالبان سوله غواړي خو له دوی نه چې هر يوه په دې لار کې گام اېښی دی يا نيول شوی دی او يا وژل شوی دی. خو د امريکا ځانگړي استازي دغه استدلال نه مانه او دا يې د (توطيې تيوري) وبلله. له اوږدو خبرو او بحثونو او تکراري دليلونو وروسته د جيمز ډوبنز زغم پایته ورسېد او ولسمشر ته يې داسې وويل: «ښاغلی ولسمشره! په داسې صورت کې چې په افغانستان کې سوله او آرامي وي نو بيا دلته د بهرنيو ځواکونو شتون ته څه اړتيا ده؟»

د دسمبر پر ۱۸ مه په گلخانې ماڼۍ کې د ډاکتر اشرف غني په غوښتنه غونډه جوړه شوه چې په هغو کې پر مورې سربېره چې تل به له ولسمشر سره وو پخپله ډاکتر اشرف غني، محمد عمر داودزی، حضرت عمر زاخېلوال، ارشاد احمددي، او ضرار احمد عثمانې گډون درلود. په پيل کې ډاکتر اشرف غني وويل: «ما غوښتنه وکړه چې دغه غونډه جوړه کړو ځکه چې هر يو بېل له امريکايانو سره په خبرو بوخت يو، بايد د هغو لپاره حدود وټاکو» ښاغلي

څلويښت کاله په توپان کې | ۶۰۱

داودزي وويل: «څلور ټکي د يادونې وړ دي، يو دا چې متن وروستی شوی دی او مشورې هم بشپړې شوې دي، يانې بله جرگه نه جوړېږي. نن هم د امريکا له سفارت نه کسان راغلي وو او ويل يې چې عملي او با مانا پروسه چې تاسو يې يادوئ يانې څه؟ جان کيري ما ته له اسرايلو نه زنگ وهلی و ويل يې چې تاسو ولې سوله له مور نه غواړئ؟ ما ورته وويل چې تاسو څواکمن خلک ياست. په دې دليل! (...) کيري وويل چې له پاکستانيانو سره په اړيکه کې دی او دې ته حاضر دی چې هر وخت مور و غواړو دلته راشي خو ويل يې چې ناکام ستنېدل به يې ښه نه وي، نو زه په مساله کې روښنايي وينم»

ډاکټر اشرف غني: «اصلي مساله له مور سره د نظام ثبات دی. اوسنی وضعيت نظام يې ثباته کوي، مور که پر دې و نه پوهېږو بيا په هېڅ هم نه پوهېږو (...) دوهم د انتخاباتو خرابول دي، دې پایلې ته رسېدلي يو چې هغوی په انتخاباتو کې لاسوهنه نه کوي (...)

ډاکټر زاخېلوال: «تاسو درې شرطونه درلودل، يو انتخابات، دوهم د خلکو پر کورونو د عملياتو بندول، په دې کې پرمختگ شوی دی، درېيم د گوانتانامو بنديانو مساله ده دا د شرطونو په جمله کې نه وه»
ولسمشر کرزی: «دا د جرگې پرېکړه ده»

ډاکټر سپنتا د گوانتانامو بنديانو په اړه د امريکايانو له قانوني محدوديتونو يادونه کوله او ډاکټر اشرف غني ويل د سولې پروسه وخت غواړي بايد د سمدستي پایلې هيله ترې ونه کړو. هغوی د امريکايانو اندېښنې يادولې چې له دې وېرېږي چې د ولسمشر هر شرط چې پوره کړي هغه بل شرط ورته وړاندې کړي. ښاغلي داود زي د جان کيري له قوله وويل چې په سپينه ماڼۍ او پنتاگون کې اوس دا نظر دی چې ولسمشر اصلاً د امنيتي تړون

لاسلیک ته چمتو نه دی په همدې دلیل په یوه شرط پسې بل شرط اېږدي. خو ولسمشر ځواب ورکړ چې امریکایان دې د سولې ریښتینې پروسه عملاً پیل کړي د تړون د لاسلیک حکم به وکړي.

د ۲۰۱۴ کال په دوهمه ورځ امریکایي سناتوران کابل ته راغلل مشريې جان مک کین او همېشني ملگری ورسره لیندسي گراهام وو. جان مک کین چې یو ځل د خپل هېواد د ولسمشرۍ د مقام نوماند هم ؤ د امریکا د سنا د مجلس له ځواکمنو او بانفوذو غړيو څخه شمېرل کېدو، نوموړي د وېټنام په جگړه کې برخه درلوده او هلته اسیر شوی ؤ. لاسونه یې ښه نشو پورته کولای. معلومه نه وه چې سبب یې په جگړه کې ټپي کېدل وو او یا یې کومه بدني نیمگړتیا درلوده، نوموړی سره له دې چې قاطع سپری ؤ خو د سناتور گراهام پر خلاف یې بې منطقه، په تکبر او حاکمانه خبرې نه کولې.

سناتور مک کین د خپل هېواد د کورني وضعیت یادونه وکړه چې یوازې ۱۷ سلنه خلک په افغانستان کې د امریکایي ځواکونو د پاتې کېدو پلویان دي. نوموړي د ولسمشر کرزي لخوا د امنیتي تړون لاسلیک ده ته لویه تاریخي کارنامه وبلله او دې ته یې چمتووالی وښود چې په دې لار کې هر خنډ له مخې لرې کړي. ښاغلي گراهام دېرش ورځې ضرب الاجل د دې کار لپاره وټاکه ځکه چې کانگرس په همدې موده کې د خپل هېواد بودجه وروستی کوله. نوموړي د عراق د «بد» مثال یادونه هم وکړه چې د امریکایانو شتون یې نه ؤ منلی. هغه ولسمشر ته وویل چې د امنیتي تړون د لاسلیک په صورت کې به د افغانستان «جورج واشنگټن» شي او د هغه په څېر لوی میراث به خپل هېواد ته پرېږدي.

ولسمشر د امنیتي تړون له لاسلیک وروسته د افغانستان د یو موټي پاتې کېدو خبره وکړه او په دې تړاو یې یو ځل بیا خپله اندېښنه تکرار کړه. جان

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۰۳

مک کېن یې په ځواب کې وویل: «تاسو ته ډاډ درکوم چې که امنیتي تړون لاسلیک شي او بیا طالبان یو شمېر سیمې ونیسي په امریکا کې به له ولسمشر پوښتنې وشي که د افغانستان یو انچ خاوره هم وي»

سناتور گراهام وویل یوازې د افغانستان د پولیسو لگښت د ټول هېواد تر بودجې لوړی دی، هغه زیاته کړه چې امریکا افغانستان القاعده ته نشي ور پرېښودلای او د مخالفینو د نیولو د توجیه لپاره یې استدلال وکړ چې له نیولو پرته یې نو بیا باید ووژنو. هغه هم گواښ وکړ چې د تړون د نه لاسلیک په صورت کې به طالبان راشي او ټول افغانستان به ونیسي. دواړو سناتورانو بیا بیا حامد کرزي ته تر غوږ ور تېروله چې د امنیتي تړون د لاسلیک په صورت کې به د جورج واشنگټن په څېر شهرت وگټي او له دې سره هممهاله یې ویل چې کله امریکا له عراق نه خپل پوځونه و اېستل ترهگر راغلل او هغه هېواد یې په خاورو او وینو لت پت کړ. هغوی گواښ کاوه چې بل عراق باید جوړ نشي. ولسمشر کرزي یو ځل بیا سوله، یو موټی افغانستان... او بالاخره د لویو هېوادونو د تضمین شرط کېښود. دغه وخت سناتور جان مک کېن ناڅاپه له ځایه جگ شو خو ملگریو یې هڅه کوله چې خپلو دلایلو ته دوام ورکړي. خو وروسته هغوی هم ودرېدل او له کومې په زړه پورې پایلې پرته د ولسمشر له دفتره ووتل.

د دولتي جگپوړیو چارواکیو فشارونه او ټینگار چې امنیتي تړون باید زر تر زره لاسلیک شي په ورځني معمول بدل شوی وو. د امنیتي او دفاعي سکتور وزیرانو په خپله کاري ساحه کې او د مالې وزیر د اقتصاد په برخه کې دلایل راوړل او وضعه یې ډېره خرابه ښودله. ښاغلي داودزي د ملي امنیت شورا په یوه غونډه کې وویل: «متأسفانه موږ یې هم په فساد ککړ کړي یو او هم یې مجبور کړي یو» ځکه یې د امنیتي تړون لاسلیک غوښت. ښاغلي

زاخېلوال ويل: رييس صاحب تاسو داسې فکر مه کوئ چې څو تنه په ارگ کې (پخپله ولسمشر، اېمپل فيضي او ما ته اشاره) د امريکا پر وړاندې توند دريځ نيسي (...). مورې پوهېرو چې د مسلمانانو اصلي دښمن امريکا ده، خو يوازې دريځ نيول کافي نه دي، دا هم ضروري ده چې کښتۍ ساحل ته ورسو (...). «ښاغلي داودزي وويل: «زه تر ټولو ډېر له امريکايانو سره په دښمنۍ تورن يم، راشئ په گوگل کې يې ولټوئ، خو زموږ پوځي ځواکونه ډېر ترلي دي (...).» ډاکټر اشرف غني تر دې ټولو چارواکيو وړاندې ؤ او د پوځي کودتا آواز په توده کړې وه.

د المان صدراعظمې انگلا مرکل د جنوري په ۱۵ مه ماښام ولسمشر ته زنگ ووايه او له هغه يې وغوښتل چې هر څومره زړ وې امنيتي تړون لاسليک کړي. نوموړې وويل چې که امريکا له افغانستان نه ووزي المان به هم پاتې نشي. د المان صدراعظمې په دې تېلفوني خبرو کې د ولسمشرۍ د انتخاباتو په ترسره کېدو او برخليک شک ښودلی ؤ.

نواز شريف هم چې د فبروري په نيمايي کې د درې اړخيزې غونډې په څنډه کې چې په ترکيه کې جوړه وه له ولسمشر کرزي غوښتي وو چې امنيتي تړون لاسليک کړي. د هېواد په پارلمان کې هم په منظم ډول د امنيتي تړون د زر تر زره لاسليک غبرونه اوچتېدل. زياترو وکيلانو د خونړيو ترهگريزو پېښو له پېښېدو وروسته ولسمشر چې د تړون په لاسليک کې يې نه او نو کول د ملکي مرگ ژوبلې مسوول باله. د امريکا د بهرنيو چارو وزير د لويې جرگې د وروستۍ غونډې له پايله رسېدو وروسته د شپې ناوخته ولسمشر ته زنگ وهلی ؤ او دا يې ورته ويلي وو چې که افغانستان امنيتي تړون لاسليک نه کړي د سولې مخ به و نه گوري.

څلويښت کاله په توپان کې | ۶۰۵

له دې سره هممهال زړه بورنونوونکې پېښې وشوې لکه د غوربند د سپاه گرد بمباري چې د ماشومانو په شمول په هغو کې زياتو ملکي وگړيو ژوند له لاسه ورکړ. مگر عامو خلکو له نخبه گانو نه وضعه په متفاوت نظر ليدله. د ساري په توگه کله چې د پارلمان وکیل عبدالستار خواصي د ملي امنيت شورا ته د غوربند د پېښې راپور وړاندې کاوه خلکو هلته مرگ پر پارلمان شعارونه ورکړي وو او ويلي يې وو چې ولې وکیلان هره ورځ د امنيتي تړون د لاسليک غوښتنې کوي. د غوربند له پېښې وروسته په وزير محمد اکبرخان مېنه کې پر لېبنايي رستوران ترهگريز برید د ډېرو بې گناه خلکو ژوند واخيست. دغه پېښه چې د کابل په ډېره کلکه خوندي سيمه کې وشوه ډېره شکمنه ښکارېدلې. د واشنگټن پست يو خبريال د اېمېل په واسطه د ولسمشر ويندوی اېمېل فيضي ته ليکلي وو چې د ده معلومات دا دي چې پر لېبنايي رستوران په برید کې بهرنيو پوځيانو لاس درلود او په دې تړاو يې د ارگ د غبرگون غوښتنه کوله. د يادونې ده چې له دغه پېښې نه څه موده وروسته يو اروپايي خبريال چې د دې پېښې په باب يې څېړنې کولې په همدغه سيمه کې وويشتل شو او په مرميو ووژل شو.

ولسمشر د خپل حکومت د ارزونې او تحليل له لږوالي ځورېده. هغه د سر په سترگو ليدل چې يو شمېر کسانو د هغې پېچلې لوبې د ابعادو د درک توان نه درلود چې زموږ په هېواد کې روانه وه، او يو شمېر نور د تړاوونو او په فساد کې د ښکېلتيا په سبب پوهېدل خو د حقايقو له ويلو يې ډډه کوله، په همدې لانجو کې ولسمشر په خپل يوه مطبوعاتي کنفرانس کې بگرام د طالب جوړونې کارخانه وباله او د سولې له ټينگښت پرته يې د امنيتي تړون لاسليکول د گندمک او ډېورنډ د تړونونو انډول باله.

د جنوري په ۲۵ مه یو ځل بیا سفیر کنگهم او جنرال ډنفورډ د امنیتي تړون د لاسلیکولو لپاره د ولسمشر په راضي کولو پسې ارگ ته راغلل. دلایل هماغه وو چې پخوا څو ځله تکرار شوي وو. ولسمشر له هغوی سره په خبرو کې هغه وضعه چې د ډېورنډ تړون پکې لاسلیک شوی ؤ ډېره د افغانستان د هغو ورځو له فضا سره ورته وبلله: د مرستو او پیسو د بندولو گواښ، د بهرني يرغل د احتمال گواښ او نور. تر دې وروسته ولسمشر محمد معصوم ستانکزی خپل دفتر ته راوغوښت تر څو سفیر او امریکایي قوماندان ته له «ملا جلیل اخوند» سره د لیدني جریان کیسه ورته وکړي. ښاغلي ستانکزي په دوی کې له نوموړي سره لیدلي وو او ترې اورېدلي یې وو چې طالبان د سولې خبرو ته لېوال دي، ولسمشر وغوښتل چې یو ځل بیا امریکایانو ته ور یاده کړي چې طالبان سوله غواړي خو امریکا یې په مخه کې خنډ ده.

دوې ورځې وروسته سفیر او نوموړی قوماندان یو ځل بیا د ولسمشر دفتر ته راغلل. دا ځل ولسمشر هغوی ته وړاندیز وکړ چې له «معتصم آغا جان» سره وگوري چې د طالبانو له مشرانو څخه یو تن دی او دغه شېبه په کابل او احتمالاً په ارگ کې دننه ؤ او د سولې د پروسې د عملي پیل لپاره زمينه برابره کړي. خو سفیر له آغا جان سره له لیدو ډډه وکړه وې ویل چې باید له واشنګټن نه اجازه واخلي.

همدغه مهال د سولې لپاره تحرکات پیل شول چې په زړونو کې د هیلو راټوکېدو سبب وو، خو وروستيو پېښو وښودله چې دغه نوښتونه د امریکا او پاکستان له ملاتړ څخه برخمن نه دي.

له ملا جلیل اخوند سره د ښاغلي ستانکزي له لیدو وروسته معتصم آغا جان د طالبانو د پخواني رژیم د شپږو تنو وزیرانو او پخوانیو چارواکیو او د هغوی پینځو تنو قوماندانانو د یوې سیاسي شورا په جوړولو لاس پورې کړ.

څلويښت کاله په توپان کې | ۶۰۷

هغوی د افغانستان له حکومت سره د خبرو لپاره تمایل وښود. یوه اعلامیه یې خپره کړه او د یوې بین الافغاني لارې د موندلو غوښتونکي شول. د دې غونډې یو مهم غړی د طالبانو له پخوانیو وزیرانو څخه مولوي عبدالرقيب تخاري ؤ. په دې ډله کې د نوموړي حضور ولسمشر د دې نوبت راتلونکي ته خوشبین کړی ؤ او له ښاغلي ستانکزي نه یې وغوښتل چې هغوی ټول کابل ته راوبولي. متاسفانه مولوي عبدالرقيب له دوې څخه پېښور ته لاړ او هلته د ناپېژاندو کسانو په ډزو کې ووژل شو. ولسمشر هدایت ورکړ چې د نوموړي جنازه له تورخم نه تر تخار پورې په پوره درناوي په پوځي هلیکوپتره کې ولېږدول شي. په دې ډول دغه سوله غوښتونکی حرکت په نطفه کې شنډ کړای شو. معتصم آغا جان هم وروسته د متحده عربي اماراتو د دولت لخوا له ډېرو بندیزونو سره مخ شو.

سفير کنگهم او جنرال ډنفورډ د ۲۰۱۴ کال د فبروري پر ۱۶ مه بيا هم د ولسمشر کرزي دفتر ته راغلل. ولسمشر د پاکستان د صدراعظم محمد نواز شريف لخوا د امنيتي تړون د لاسليک په اړه د ټينگار خبره چې څو ورځې وړاندې يې په ترکيه کې د درې اړخيزې ناستې پر مهال کوله يادونه وکړه، له هغوی يې وپوښتل چې امريکا له پاکستان سره څه معامله کړې ده؟ جنرال ډنفورډ وويل څرنگه چې د سولې د پروسې اړوند مسایل او د امنيتي تړون لاسليک د دوی له توان نه لوړ دي غواړي چې د نورو مسایلو چې د دوی د واکونو په حدودو کې دي لکه د افغانستان د امنيتي ځواکونو پياوړي کول او له ملي دفاع او کورنيو چارو وزارتونو سره د مرستو په باب خبرې وکړي. جنرال ډنفورډ د خپلو خبرو په دوام په اغېزناکه لهجه وويل: «ښاغلی ولسمشره! له کوم وخته چې تاسو د امريکا د سياستونو پر خلاف توند دريځ غوره کړی دی د دفاع وزارت منصبداران له مور سره له اړيکې او رابطې

درلودو ځانونه غروي، مهرباني وکړه هغوی ته هدايت وکړه چې له يادو وزارتونو سره د مرستې لپاره هغوی له مور سره له اړيکو ډډه ونه کړي» ولسمشر چې له دې خبرو د زړه له کومې خوښ شو په ظاهراً آرام حالت يې له جنرال وپوښتل: «د دې لپاره چې ښه وپوهېږم، تاسو وويل چې پوځي افسران له تاسو نه لرې شوي دي او همکاري نه کوي. ويلای شې چې په کومه کچه افسران دي؟ جنرال ډنفورډ ځواب ورکړ: «د جنرالانو او ډگروالانو په کچه» ولسمشر وروسته د دفاع وزير خپل دفتر ته را وغوښت، نوموړي هم دغه حقيقت تاييد کړ چې جنرال ډنفورډ يې ادعا کوله.

جنرال ډنفورډ زياته کره چې د دوی پوځ په وروستيو دوو اونیو کې ۱۶ تنه تلفات درلودل، دوه تنه په تگاب کې، دوه تنه په خرخي پله کې ... د يادونې وړ ده چې له دغو تلفاتو څخه يې ځينې د افغان پوځيانو لخوا پر امريکايي پوځيانو د ډزو په سبب وو. مثلاً په تگاب کې يوه افغان پوځي هغه مهال دوه امريکايي پوځيان په ډزو ووژل چې هغوی روغتون ته د يوه ملکي تېبې وگړي د لېږدولو مخه نيوله. جنرال ډنفورډ په همدې غونډه کې د يوه کانادايي وگړي د خوشي کولو غوښتنه وکړه چې د افغانستان په زندان کې پروت ؤ. نوموړي استدلال کاوه چې د MTA تړون په اساس نوموړی بايد بندي نشي. ولسمشر يې په ځواب کې وويل چې نوموړي کانادايي د يوه خصوصي امنيتي شرکت لپاره کار کاوه چې د وسلو په قاچاق کې ښکېل وو. هغه زياته کره چې نوموړی کانادايي د يوه انگليسي تښتيدلي ضامن دی او دواړو کسانو د افغانستان قوانين تر پښو لاندې کړي وو ځکه يې د خوشي کولو غوښتنه رد کړه. جنرال ډنفورډ په عاجزانه لهجه وويل: «زه د هغه بل کس په فکر کې نه يم خو دغه کانادايي ډېر وهل شوی دی» ولسمشر کرزی: «ډېر بد کار شوی دی، چا هغه وهلی دی؟»

جنرال ډنفورډ: «نورو بنديانو»

په دې ډول ټولې يادې پېښې او له امريکايانو نه د يو شمېر افسرانو لرې کېدل له امريکايي پوځيانو نه د افغانانو ورځ تر بلې زياتېدونکې کړکېښکارندوی وې چې جنرال ډنفورډ يې وپروولی ؤ.

د فبروري پر ۲۵ مه نېټه ماښام ناوخته ولسمشر اوباما زنگ وواهه او د انتخاباتو او امنيتي تړون د لاسليک په باب يې له ولسمشر کرزي سره خبرې وکړې. نوموړي په نرمه او آرامه لهجه خبرې کولې او ټينگار يې کاوه چې امنيتي تړون تر انتخاباتو وړاندې لاسليک کړي. نوموړي وويل چې د تړون د نه لاسليک په صورت کې به يې هېواد مجبور شي چې خپله درنه وسله له افغانستان نه وباسي. هغه د سولې په پروسه کې د وروستيو تحريکاتو په تړاو د حامد کرزي د خوشباورۍ په ځواب کې وويل چې پر طالبانو بايد اعتماد ونه کړو او په دې کې يې شک وښود چې هغوی به سوله وکړي. نوموړي زياته کړه چې په بروکسل کې به د ناتو په غونډه کې د امريکا د دفاع وزير د افغانستان په باب خبرې وکړي خو د هغو مانا به له افغانستان نه د امريکا وتل نه وي. ولسمشر اوباما په پای کې له ولسمشر کرزي هيله وکړه چې په رسنيو کې د امريکا پر خلاف خبرې ونه کړي.

يوه مياشت وروسته د امريکا د کانگرس د غړيو يوه پلاوي افغانستان ته سفر وکړ د مارچ پر ۲۲ مه يې په گلخانې ماڼۍ کې له ولسمشر کرزي سره وليدل. د نورو په استازيتوب «مېرمن کيلي آيوټ» وويل امنيتي تړون تر ټولو مهم ټکی دی چې غواړي پرې خبرې وکړي. هغوی وويل چې له امنيتي تړون پرته امريکا نشي کولای له افغانستان سره مرستو ته دوام ورکړي. هغو د بگرام د بنديانو پر خوشي کېدو هم ناخوښي وښودله وې ويل چې د ولسمشر کرزي سخت شرايط به راتلونکي ولسمشر ته لاره سخته کړي ځکه چې دی

پخپلو شرايطو داسې كړنې كاري چې په راتلونكې كې به له هغو تېرېدل گران كار وي. هغوى امنيتي تړون د افغانستان لپاره «لويه پانگه» وباله. ولسمشر يو ځل بيا د افغانستان پر يووالي، د سولې پروسې په پيلولو او د افغانستان په پياوړي كولو ټينگار وكړ او د امريكايانو له لوري يې د افغانانو بندي كول د قانون او حاكميت خلاف كار وباله.

څو ورځې وروسته جان كيري زنگ وواهه او له ولسمشر سره يې خبرې وكړې. د نوموړي له تېلفوني اړيكې څو ساعته وړاندې د انتخاباتو كمېسيون پر ودانۍ ترهگريز برید وشو چې پرې يې طالبانو پر غاړه اخيستې وه، د يادونې وړ ده چې تر هغو څو ورځې وړاندې ترهگر سرينا هوټل ته ننوتل او يو شمېر مېلمانه يې د ماشومانو په شمول ووژل. ټول شواهد د دې ښكارندوى وو چې د ياد هوټل امنيتي شركت په برید كې همكاري او يا ډېر جدي غفلت كړى دى. معتصم آغا جان هم چې سوله ييز فعاليتونه يې په متحده عربي اماراتو كې پيل كړي وو د هغه هېواد امنيتي ادارو ونيو.

ولسمشر د امنيتي تړون په باب جان كيري ته وويل چې دې ټولو پېښو د دغه تړون لاسليك ستونزمن كړى دى او د پاكستان او امريكا د استخباراتو تر منځ د همكارۍ په باب بدگومانۍ را منځته كوي. دغو خبرو اترو هم و نه كولاى شول چې د ولسمشر په دريځ كې بدلون راولي.

بل لور ته له ايران سره د جامع ستراتيژيكو همكاريو د تړون پر سر خبرو دوام درلود او ښاغلي سپنتا د هغو كار پر مخ بېولو. ايرانيانو د تړون په متن كې راوړي وو چې «هېڅ لورى به اجازه نه ورکوي د برېښنايي جگړې، او دې ... په څېر عمليات د درېيم هېواد له لوري د دواړو اړخونو په خاوره كې ترسره شي. د يوه لوري خاوره هم د ترهگرو له لوري و نه كاول شي (...))» په داسې حال كې چې امريكايانو كله د اعلا سرقوماندانۍ د قوماندې د نوي

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۱۱

مرکز ودانۍ له سمڅو سره بشپړه کړه د سپارلو پر مهال یې مور ته وویل «که له ایران نه توغندي وويشتل شي په اتو دقیقو کې به دلته را ورسېږي، ځکه خو به تاسو کافي وخت ولرئ چې ځانونه دغه پټنځای ته را ورسوئ» ولسمشر کرزي د اوبو له اړوند فصل پرته غوښتل چې هر څومره زر له ایران سره دغه تړون لاسلیک کړي. ولسمشر د همدې جنجالونو په بهیر کې له روسیې سره د کریمیا د ټاپو وزمې یو ځای کېدل په رسمیت وپېژندل او رسماً یې له هغو ملاتړ وکړ.

دا ټول د ولسمشر کرزي د بهرني سیاست د ښکاره بدلون نښې وې. زموږ بحثونه ورو ورو له امنیتي تړون نه د انتخاباتو اړوند مسایلو په لوري ور څښېدل. امریکایان هم په تدریج د تړون د لاسلیک په تړاو له ولسمشر نهیلې کېدل.

د کابل او واشنگټن تر منځ د بشپړې بې باورۍ فضا په اوج کې ولسمشر اوباما د ۲۰۱۴ کال د می پر ۲۵ مه بگرام ته راغی. د شپې نهه بجې وې چې ولسمشر ته زنگ راغی او د نوموړي له راتلو یې خبر کړم. د امریکا سفارت د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو له لارې نوموړي ته خبر ورکړی ؤ چې ښاغلی اوباما هیله لري چې ولسمشر د ملاقات لپاره د بگرام هوایي ډگر ته ورشي. ولسمشر په دې تړاو له ما سره تېلفوني مشوره وکړه او زما نظر یې وغوښت، زما نظر طبعاً منفي ؤ. نوموړي هم نه غوښتل چې د امریکا د ولسمشر غوښتنې ته مثبت ځواب ورکړي.

طلوع تلویزیون د شپې ناوخته بگرام ته د اوباما د راتگ خبر خپور کړ او زیاته یې کړه چې نوموړی له حامد کرزي سره د لیدو اراده نه لري. رویترز آژانس او نیویارک ټایمز ورځپاڼې هم بیا بیا د ارگ له مطبوعاتي دفتر سره اړیکه نیوله او غوښتل یې چې په دې باره کې زموږ نظر معلوم کړي، ځکه

خو مجبور شوو چې اعلامیه خپره کړو او په هغو کې د پېښې ریښتینې جریان بیان کړو، دا چې ولسمشر کرزي په بگرام کې د بارک اوباما د ملاقات بلنه رد کړې وه او ویلي یې وو چې د افغانستان د ولسمشر د لیدو کتو ځای ارگ دی نه بگرام.

په دې پسې ما له رویترز آژانس او بي بي سي او آزادي راديو گانو سره مرکې وکړې او موضوع مې ورته تشریح کړه. د شپې په ۱۲ بجو ولسمشر یو ځل بیا له ما سره په تېلفوني اړیکه کې شو او وې ویل: «ولسمشر اوباما غواړي په تېلفون ورسره خبرې وکړم ستاسو نظر څه دی؟» دواړه پر دې موافق وو چې تېلفوني خبرې ستونزه نه لري. له امریکا سره تېلیو رسنیو، وکیلانو او کارپوهانو! چې څومره توان درلود پر دې مساله یې بحثونه وکړل او د افغانستان د بډیو او د امریکا د ښېگڼو یادونې یې تکرار کړې.

دوې ورځې وروسته ښاغلي اوباما یو ځل بیا له حامد کرزي سره تېلفوني اړیکه ونیوه او دا ځل یې په افغانستان کې د خپلو ځواکونو پر کمولو خبرې وکړې.

سبا ته یې سفیر کنگهم او جنرال ډنفورډ د ولسمشر دفتر ته راغلل. هغوی هم د یو شمېر ځواکونو د اېستلو او د یو شمېر مرکزونو او اډو د خالي کولو پروگرام تشریح کړ. ښایي دوی به دې ته انتظار وو چې د دې خبرې په اورېدو به ولسمشر وارخطا شي او غوښتنه به وکړي چې امریکایان دې پاتې شي. خو ولسمشر د دوی د ځواکونو کمولو ته له پام پرته ترې وغوښتل چې خپل وسایط او تاسیسات له منځه یو نسي او یا یې پاکستان ته پرې نږدي. امریکایانو دا اوس په همدې کار لاس پورې کړی ؤ، ولسمشر د دې ټولو ترلاسه کول د افغانستان حق باله.

څلورېنښت کاله په توپان کې | ۶۱۳

امريکايانو د جون پر لومړۍ رسماً اعلان کړه چې د گوانتانامو پينځه تنه بنديان چې د طالبانو له جگپوړيو قوماندانانو څخه وو د خپل يو بندي شوي پوځي په بدل کې پرېښودل او قطر ته يې استولي دي. سره له دې چې له افغان حکومت سره د دوی ژمنه داسې وه چې ياد بنديان به له خوشي کېدو وروسته افغانستان ته سپاري وروسته چې د هغو هر چهرته زړه وغواړي لارې دې شي، خو داسې ونه شول.

په پېښور کې د پوځيانو پر يوه ښوونځي تر بريد وروسته د پاکستان پوځ په وزيرستان کې پراخ عمليات پيل کړل. د هغه هېواد صدراعظم د جون پر ۱۷ مه يو پلاوی کابل ته را واستاوه چې په ترکيب کې يې محمود خان اخکزی او د هغه هېواد د بهرنيو چارو وزارت معين شامل وو. محمود خان اخکزی د ولسمشر د درناوي وړ او د پاکستان د صدراعظم نواز شريف دوست دی. پلاوي د پاکستان د «ضرب عضب» په عملياتو کې د افغانستان مرسته وغوښته او ژمنه يې وکړه چې د دې په پايله کې به د ترهگرو پتځايونه له منځه يوړل شي، ولسمشر له دې گيله وکړه چې پاکستان ملا برادر خوشي نه کړ او د سولې په راوستلو کې يې مرسته ونه کړه. نوموړي يادونه وکړه چې په دې جگړه کې د ښو او بدو ترهگرو توپير ونه کړي. نوموړي پلاوي ته وويل چې پخپله به په دې تړاو نواز شريف ته ليک واستوي. ليک ما وليکه، په دې عملياتو کې د افغانستان شرطونه په څو مادو کې ياد شوي وو. په يوه ماده کې ويل شوي وو چې د عملياتو په بهير کې بايد ملکي وگړو ته زيان وانه وړي. ډاکتر سپنتا دغه ليک اسلام اباد ته يووړ او د پاکستان صدراعظم ته يې وسپاره. د پاکستان پوځيانو د ياد شوي شرط په اړه توند غبرگون ښودلی ؤ او څرگنده کړې يې وه چې گواکي د افغانستان ولسمشر د ډېورنډ

هغه لوري ته پراته خلک خپل بولي او د خونديتوب په باب يې اسلام اباد ته حدود ټاکلي دي.

په دې ډول د سولې پروسه بې پایلې پاتې شوه، امریکایانو چې په کوم ډول غوښتل د گونتانامو بنديان يې خوشي کړل او قطر ته يې واستول، پاکستان په وزيرستان کې پوځي عمليات پيل کړل او د خلکو په عامه وژنه يې لاس پورې کړ، پاکستان د افغانستان پر ختيځو سيمو درنو ډزو ته دوام ورکړ. د ولسمشرۍ د نوماندانو نومليکنه او انتخاباتي سيالۍ پيل شوې، امنيتي تړون لاسليک نه شو او يو له ستونزو او ترينگلتيا ډک بل پړاو پيل شو چې دا د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ د انتخاباتو له پېښو ډک پړاو ؤ.

د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ پر انتخاباتو ځغند نظر او د واک لېږد:

حامد کرزی لږ تر لږه د ولسمشرۍ تر انتخاباتو درې کاله وړاندې د هغو لپاره د مناسب نوماند په لټه کې ؤ. ولسمشر د خپلې ځانگړې فکري تگلارې له مخې و نه کولای شول چې تر ۱۳ کلونو زياته موده کې د خپلو همفکره همکارانو منسجم ټيم پيدا کړي. همدا رنگه هغه هڅه ونه کړه چې د هېواد اداره خپلو نژدې او همفکره کسانو ته وسپاري، په هغه څه چې د ده مرستيالان او لوی او وړوکی مشران ډېر د افراط تر حده بوخت وو. نوموړي د اداري اصلاحاتو او ملکي خدمتونو د کمپسيون او د گومارنو د بورډ گومارنې د تقدس تر بريدې د احترام وړ بللې په داسې حال کې چې د هغو دوو بنسټونو مشران پخپله په سياسي معاملو کې سخت بوخت وو. ولسمشر د ۲۰۰۹ کال په انتخاباتو کې تر بریا وروسته خپل دوه کلک مخالفين عطا محمد نور چې ازبکستان ته تللی ؤ او ډاکتر اشرف غني احمدزی چې امریکا ته تللی ؤ را وغوښتل، لومړی يې د بلخ د والي پر مقام پرېښود او دوهم ته يې د اقتصادي او پوځي انتقال د پروسې مسووليت وسپاره.

څلوربښت کاله په توپان کې | ٦١٥

د دغې نوې جوړې شوې مهمې ادارې په مشرۍ د ډاکټر اشرف غني گومارل کېدل هغه ته دا امکان برابر کړ چې بېلابېلو ولایتونو ته مفت سفرونه ورته برابر شي او د هېواد په هر گوټ کې له دولتي مسوولینو او خلکو سره اړیکې ونیسي. ډاکټر اشرف غني په ټولو تصمیم نیوونکیو او مهمو غونډو کې گډون کاوه او په مهمو بهرنیو سفرونو کې یې حضور حتمي گڼل کېدو. کله چې نوموړي د خپلې ریرې خربیل پرېښودل او د غونډې په جریان کې به جگ شو په داسې ځای کې به چې لیدل کېدای شوی په لمانځه ودرېد او پوهېدم چې په سر کې یې د نوماندۍ خیالونه پالي.

په حکومت کې د بهرنیو چارو وزیر زلمي رسول د خپلې نوماندۍ خبره نه پټوله، نوموړی د دولتي ادارې د زیاترو غړیو له ملاتړه برخمن ؤ ځکه چې ولسمشر ته له نژدې کسانو څخه گڼل کېدو.

یوه ورځ مې له ولسمشر نه پوښتنه وکړه چې آیا د ډاکټر اشرف غني له احتمالي نوماندۍ څخه ملاتړ کوې؟ وې ویل: «بده نه ده چې ولسمشر شي، دوې ځانگړتیاوې لري: یو دا چې کاغذ یې مخې ته کېږدې پر مغز یې پوهېږي دوهم دا چې که «وغواړي» د هېواد له گټو څخه دفاع کولای شي» په هغو ورځو کې د بېلابېلو اسنادو له هغو څخه له امریکا سره د ستراتیژیکو همکاریو پر تړون، د ځانگړیو عملیاتو او شپږو عملیات پر تفاهم لیک او بالاخره له امریکا سره د امنیتي تړون پر سر تاوده بحثونه روان وو. په دې بحثونو کې، په ځانگړې توگه چې پخپله د افغانانو تر منځ به وو ډاکټر اشرف غني به هڅه کوله چې د وطن دوستۍ د تمایلاتو په څرگندولو د ولسمشر پام ځانته ور واړوي. نوموړي د اختر په یوه ورځ د امنیتي تړون پر سر له امریکایانو سره له یو لړ توندو خبرو وروسته ولسمشر کرزي ته ویلي وو: «رییس صاحب! که زه پوهېدای چې تر دې بریده د هېواد له گټو څخه دفاع

کوي هېڅکله به په ۲۰۰۹ کال کې ستا پر وړاندې سياليو ته نه وم درېدلی»
په هغو پرلپسې بحثونو کې چې له ولسمشر سره مې د کلونو په بهير کې د
يوه منسجم ټيم د جوړولو پر سر درلودل څو څو ځله مې په دې تړاو د
نوموړي په نه لېوالتيا او په نه روزلو او سياسي صحنې ته د ولسمشر د مقام د
داوطلبانو په نه راوستلو انتقادونه وکړل. په ځواب کې نوموړي د څو تنو
نومونه اخیستل چې د ولسمشرۍ مقام ته يې په نظر کې وو خو د کار په
جريان کې يې خپله ناتواني څرگنده کړې وه. دلته نه غواړم د هغو کسانو
نومونه ياد کړم.

له احتمالي نوماندانو څخه بل تن ډاکټر عبدالله عبدالله ؤ چې عملاً د دې
سياليو لپاره پر تياريو بوخت ؤ. د ولسمشر مشر ورور عبدالقيوم کرزی هم
پر ۲۰۱۴ کال هېواد ته راغی او په دې تړاو يې غونډې او مجلسونه جوړ
کړل.

ولسمشر د خپلې ولسمشرۍ د دوهمې دورې له نيمايي مودې تېرېدو
وروسته د يوه مناسب کس د موندلو لپاره مستقيمي او غير مستقيمي مشورې
پيل کړې. نوموړي د پوهنتونو له استادانو، سياسي شخصيتونو، ديني علماؤ،
قومي مشرانو او سپين گيرو، محصلينو، د ښځو د حقوقو له فعالانو ... په
تکرار پوښتل چې څوک غوره دی چې ولسمشرۍ ته نوماند شي. نوموړي
په بېلا بېلو فرصتونو کې له خپلو همکارانو هم همدغه پوښتنه کوله خو په
زړه پورې او روڼ ځواب يې نه اورېد. زياترو د راتلونکي ولسمشر
ځانگړتياوې يادولې بېله له دې چې د شخص د نوم وړاندیز وکړي. تقريباً
ټولو به همدا ويل چې راتلونکی ولسمشر بايد مسلمان، وطندوست او عادل
وي. خو چې دغه ځانگړتياوې په چا کې راټولې شوې، دې ته چا ځواب
نه درلود.

انتخاباتي قوانين او د کمېسيونونو د نويو غړيو ټاکل

د انتخاباتو پر قوانينو کار د فضل احمد معنوي د رياست پر مهال پيل شو. د ۲۰۰۹ او ۲۰۱۰ کلونو انتخاباتي لاندې او د بهرنيانو فشارونه د دې لامل شول چې د انتخاباتو لپاره نوي قوانين تصويب شي. له دې قوانينو څخه يوه نېغ انتخابات تنظيمول او بل يې د کمېسيونونو تشکيل او د غړيو واکونه. د نويو قوانينو پر بنسټ چې د ۲۰۱۳ کال په نيمايي کې د پارلمان لخوا تصويب شول د انتخاباتي شکاياتو کمېسيون دايمي بڼه خپله کړه، په داسې حال کې چې تر دې وړاندې دغه کمېسيون يوازې د انتخاباتو پر مهال جوړېدو او وروسته به لغوه شو. بهرنيانو ډېره هڅه وکړه چې د کمېسيونونو په ترکيب کې په تېره د انتخاباتي شکايتونو په کمېسيون کې بهرنيانو ته هم د غړيو په توگه ځای ورکړای شي. هغوی دې موخې ته د رسېدو لپاره د مدني ټولني په بنسټونو او پارلمان کې ډېر کار وکړ خو د ولسمشر له ډېر کلک مقاومت سره مخ شول.

نوي قانون د کمېشنرانو انتخابات يوې کمېټې ته وسپارل چې د «غوراوي کمېټه» ونومول شوه. تر دې مخکې به ولسمشر له سياستوالو سره په مشوره د انتخاباتي کمېسيونونو غړي ټاکل او مشخص کول.

د انتخاباتو د خپلواک کمېسيون د دارالانشأ رييس د ۲۰۱۰ کال د انتخاباتو له رسوايي وروسته له خپلې دندې لرې شو او په يوه معتبره امريکايي موسسه يانې «د اسيا بنسټ» کې يې د هغو د رييس په توگه زياته عايد لرونکې دنده ترلاسه کړه.

بناغلي معنوي غوښتل چې «ذکريا بارکزی» د دارالانشأ د رييس په توگه وټاکل شي. خو په هغه غونډه کې چې د شپې ناوخته په ارگ کې جوړه شوه او په هغو کې د انتخاباتو د خپلواک کمېسيون ټولو غړيو گډون درلود

هغوی د رایو په اکثریت «ضالحق امرخېل» دې مقام ته وړاندیز کړ. ښاغلي امر خېل د انتخاباتو په ترسره کولو کې کافي تجربه درلوده او د دارالانشأ د عملیاتي څانګې مسوولیت یې عملاً پر اوږو و. ښاغلي معنوي د ضیالحق امر خېل په انتخابېدو کې زه او د کابینې یو شمېر غړي ښکېل بلل. نوموړي په هغه غونډه کې ډېر توند غبرګون وښود او د دې انتخاب پایلې یې خطرناکې وګڼلې، خو د ښاغلي معنوي کاري دوره پای ته نژدې شوې وه او نوموړی بېله له دې چې په بل پست و ګومارل شي د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون له ریاست نه ګوښه شو. ما په ارګ کې د خپل ماموریت پر مهال هڅه وکړه چې د مدني ټولني په نوم د یو شمېر کین اړخو له لوبډیزو هغو سفارتونو سره د تړلیو کړیو چې پخوا کین اړخي وو انحصار مات کړم. دا د دې سبب شول چې د بشري حقونو په نوي کمېسیون او انتخاباتي کمېسیونونو کې د بدلون رنګ او بوی احساس شي، ځکه چې د درې واړو کمېسیونونو غړي له نوې لارې او د غوراوي په پروسه کې د مدني ټولني د فعالینو په ګډون انتخاب شول.

د نویو کمېسیونونو غړیو د ۲۰۱۳ کال د سپتمبر پر ۱۹ مه د لوړې مراسم ترسره کړل، او د دوی دننه د رایو په پایله کې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون مشر «احمد یوسف نورستاني» او د انتخاباتي شکایاتو د کمېسیون رییس «عبدالستار سعادت» انتخاب شو. ښاغلي نورستاني تر دې وړاندې په بېلابېلو دولتي مقامونو کې لکه د وزارت معینیت او د والي په توګه دندې ترسره کړې وې، په داسې حال کې چې ښاغلی سعادت د هېواد له ځوانو او د لوړې کچې حقوقپوهانو څخه ؤ د حقوقپوهانو د شبکې د ادارې تر څنګ یې د ولسمشر د دفتر ریاست د حقوقي سلاکار په توګه هم دنده ترسره کوله.

څلويښت کاله په توپان کې | ٦١٩

لوېديزو هېوادونو چې په سر کې يې د امريکا متحده ايالات وو هڅه کوله چې د کمپسيون د غړو په باب د ولسمشر واکونه تر ممکن حده محدود کړي. د غوراوي کمېټه چې په نوي قانون کې د هغو جوړېدل راغلي وو د دواړو مجلسونو د رييسانو، د سترې محکمې د رييس، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمپسيون رييس، بشري حقونو خپلواک کمپسيون رييس او د انتخاباتو اړوند مدني ټولنې د بنسټونو له دوو غړيو څخه جوړه وه. سره له دې بيا هم نوي جوړ شوي کمپسيونونه ډېر د امريکا په مزاج برابر نه وو. ولسمشر لکه چې ژمنه يې کړې وه د کمپسيون خپلواکي يې ډېره محترمه بلله، د هغو له غړيو سره يې له خصوصي ليدنو ډډه کوله او هڅه يې کوله چې ټولې لازمي آسانتياوې په واک کې ورکړي او امنيت يې خوندي وي.

د نوماندانو د لېست نهايي کېدل

د ولسمشرۍ د نوماندانو لېست له پنخوا څخه معلوم ؤ. د هغوی له ډلې څخه د ډاکټر عبدالله، ډاکټر زلمي رسول، ډاکټر اشرف غني احمدزي او قيوم کرزي نومونه اخستلای شو. ولسمشر په بيلا بېلو وختونو کې له يادو کسانو سره ناستې جوړولې او د هغوی نظريات به يې غوښتل. تر هغه مهاله د نومليکني او د نوماندانو د لېست نهايي کېدو پړاو ته ډېره موده پاتې وه. له دغسې ليدنو څخه يوه د دوهم لمبرمانۍ په چمن کې په يوې لمړينې ورځې کې له غرمې وروسته له ډاکټر عبدالله سره وه په هغه ناسته کې زه هم وم. ولسمشر له ډاکټر عبدالله پوښتنه وکړه چې د انتخاباتو د ښه ترسره کېدو لپاره بايد کوم کارونه ترسره شي. نوموړي د هغو شيانو نوملړ ياد کړ چې بايد رعايت شي. ما د هغو يادو شويو مواردو د تاييد په ترڅ کې وويل چې د انتخاباتو د برياليتوبولو لوی ضمانت د هغو د پايلو منل دي. ما چې د ٢٠٠٩

کال له انتخاباتو کوم درس زده کړی ؤ پر دې باوري شوی وم چې که د نړۍ په کچه تر ټولو غوره انتخابات ترسره شي خو چې نوماندان يې د پايلو د منلو اراده و نه لري د پروسې له ناکامۍ پرته بله پايله نه لري. زما خبرې په لومړي گام کې پخپله ډاکتر عبدالله ته متوجه وې.

ډاکتر زلمی رسول چې د زیاترو دولتي مقامونو او د ولسمشر د نژدې کسانو له ملاتړه برخمن ؤ هېڅکله يې د حامد کرزي ریښتیني ملاتړ ترلاسه نکړای شو. خو د ځواکمنو وزیرانو او انجنیر ابراهیم سپین زاده شتون داسې انگېرنې را منځته کړې وې چې گواکي نوموړی د ولسمشر د نظر وړ نوماند دی، ځکه خو سیاسي فرصت غوښتونکي په لومړي پړاو کې ټول هغه ته ورغلل او ملاتړ يې ترې وکړ.

ډاکتر اشرف غني په لومړيو وختونو کې خپلې ټولې مشورې په یوازې توگه له ولسمشر سره کولې. خو د انتخاباتو له را نژدې کېدو سره د حامد کرزي د زړه له کومي تمایل دغه نوماند ته را څرگندېده.

استاد عبدالرب رسول سیاف هم له نوماندانو څخه یو ؤ، لکه چې ولسمشر ویلي وو چې زړه يې ورته ویل له دې نوماند څخه ملاتړ وکړي خو دا چې پوهېده چې « ښاري خلک، ښځې او اهل تشیع به د نوموړي په ملاتړ کې دوه زړي وي » له نوموړي څخه يې هیله کړې وه چې دې سیالی ته له ننوتلو څخه ډډه وکړي. دا هغه خبرې وې چې ولسمشر د خپل کار په دفتر کې زما په مخ کې استاد سیاف ته وکړې خو نوموړي څو ځلي دا ادعا کړې ده چې په پیل کې د ولسمشر لخوا وهڅول شوم او په پای کې بیا یوازې پرېښودل شوم.

هغه څوک چې له لومړۍ ورځې ولسمشر د هغه له نوماندۍ سره مخالفت وکړ او له افغانانو او بهرنيانو سره يې په مجلسونو کې په ښکاره د دغه

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۲۱

مخالفت په باب خبرې کولې هغه د ولسمشر مشر ورور قیوم کرزی ؤ. قیوم کرزی هم د خپل انتخاباتي ټیم پر جوړولو بوخت ؤ او هره ورځ یې له بېلا بېلو پارکيو څخه له زیاتو کسانو سره په وزیر محمد اکبر خان مېنه کې لیدل. ورو ورو کار د ټیمونو نهایی کېدو او نوملیکنې ته نژدې کېدو او سره له دې چې ولسمشر د هغه له نوماند کېدو سره مخالف و. نوموړي خپل کار ته دوام ورکړ. د ۲۰۱۳ کال د اکتوبر پر ۵ مه نېټه د ازبکو او ترکمنو یوه ډله مشران او وکیلان د ولسمشر لیدو ته راغلل. هغوی له ولسمشر نه د قیوم کرزي د انتخاباتي ټیم لپاره «دعا» وغوښته وې ویل چې نوموړي وحید الله شهبانې او ډاکټر صادق مدبر د خپلو مرستیالانو په توګه انتخاب کړي دي، ولسمشر هغوی ته په صفا ټکیو وویل چې د قیوم کرزي له نوماندۍ سره مخالف دی او ښاغلي مدبر ته به اجازه ور نکړي چې د نوموړي مرستیالي ومني. سپنټا د قیوم کرزي له پخوانیو دوستانو او کلکو ملاتړ کوونکیو څخه ؤ.

ولسمشر، قیوم کرزی یو ماښام خپل دفتر ته را وغوښت، په دې غونډه کې یوازې زه له ولسمشر سره شریک وم. ولسمشر خپل ورور ته په نسبتاً درنو الفاظو وویل چې له نوماندۍ نه تېر شي او رسماً دا اعلان وکړي. نوموړي گواښ وکړ چې که داسې ونه کړي مخامخ به خلکو او رسنیو ته ووايم چې ورور مې امریکایي دی او زما ملاتړ ورسره نشته. هغه گواښ وکړ چې خلکو ته به توصیه وکړي چې ده ته رایه ورنکړي. دغه خبرې زما په څېر د یو چا په مخکې چې هېڅکله هم د قیوم کرزي او محمود کرزي ښه نه اېشېدم پر هغو ډېرې سختې ولگېدې رنګ یې تک سور واوښت او له ډېرې غوسې او غضبه تاو را تاو شو. څو ورځې وروسته ښاغلی کرزی له خپلې نوماندۍ

تېر شو او له خپلو پلويانو يې وغوښتل چې له نورو ټيمونو سره ملگري شي. هماغه وو چې زياتره برخه يې له زلمي رسول سره يو ځای شول. د انجنير گلبدین حکمتيار په مشرۍ حزب اسلامي د ۲۰۱۳ کال د سپتمبر پر ۲۹ مه حاجي عبدالملک او حسن نياز کابل ته را واستول. هغوی وړاندیز وکړ چې ډاکټر غلام فاروق وردگ د ولسمشرۍ لپاره د ښاغلي حکمتيار د نظر او اعتماد وړ کس دی. دغه خبر لږ موده مخکې هم مور ته را استول شوی ؤ. حزب اسلامي په پام کې درلودل چې صلاح الدين رباني د مرستيال په توگه په دغه ټيم کې ونيول شي. د ولسمشر ځواب دا ؤ چې اوس ډېره ناوخته شوې ده او د زياترو ټيمونو تشکيل وروستی شوی دی. د ټيمونو او يا په اوسنۍ اصطلاح د انتخاباتي ټکټونو په جوړېدو کې ولسمشر کرزي مهم رول ولوباوه. د نوموړي موخه له دې څخه د ټولني جوړښت او د ملي يووالي پياوړتيا وه، د ساري په توگه هڅه يې وکړه چې د تاجکانو يوه پېژندل شوې څېره د ډاکټر اشرف غني لومړی مرستيال کړي. په دې برخه کې يې هڅه وکړه چې محمد يونس قانوني او يا عطا محمد نور دې معاملې ته زړه ښه کړي. هغوی دواړو د ښاغلي غني له خوی او ځانگړتياوو څخه بېزارې وښوده او له دې کار نه يې انکار وکړ. نژدې ؤ چې غني مرستيال پيدا نه کړي او له نومليکنې پاتې شي چې حامد کرزي جنرال دوستم قانع کړ چې له نوموړي سره ملگري شي. ولسمشر کرزي عبدالهادي ارغنديوال او انجنير محمد خان و هڅول چې د ډاکټر عبدالله مرستيالي ومني او له هغه ټيم سره ملگري شي، هغه داسې فکر کاوه چې په دې کار به حزب اسلامي او جمعيت اسلامي سره نژدې شي. افغانستان د دغو دوو گوندونو له سياليو او جگړو نه ډېر رنځونه گاللي وو.

څلويښت کاله په توپان کې | ۶۲۳

فکر کوم چې ولسمشر کرزي د نورو دلایلو تر څنګ، له ډاکټر زلمي رسول څخه په دې سبب ملاتړ ونه کړ چې نوموړي د پښتنو له دراني خانګې سره تړاو درلود. په عين وخت کې يې خپل ورور قيوم کرزي په دې دليل له نوماندۍ څخه لاس په سر کړ چې دغه شک او تردید په نطفه کې له منځه یوسي چې ګواکي نوموړی د خپلې کورنۍ د حاکمیت پلوی دی او له دې سره هممهاله د بهرنيانو له لاسه د انتخاباتو تخريبيوونکې وسله واخلي. ما له نوموړي نه په دې تړاو يوه وړوکې خبره هم نه ده اورېدلې خو هغو اندېښنو چې نوموړي د افغانستان د راتلونکې په باب درلودې مخکې ياد شوي فکتورونه يې د ولسمشرۍ د انتخاباتو په تړاو په پرېکړو کې اغېزمن ګڼم. د يادونې وړ ده چې د دې ټولو پرېکړو ګټه اشرف غني ته رسېدله. زه د ولسمشر د کار له دوام سره سخت مخالف وم او په هغو کې مې لويه توطيه ليدله چې په وړانګونکې فاجعې به اوښتله.

حامد کرزي بايد ولسمشر پاتې شي

د افغانستان اساسي قانون يو چا ته اجازه ورکوي چې دوې دورې د هېواد ولسمشر شي. ولسمشر کرزي وايي چې دغه قيد د ده د ټينګار په پايله کې ځای کړای شوی دی، ځکه چې ده نه غوښتل چې د دورو د نه قيدولو څخه په ناوړه استفادې څوک د دېکټاتورۍ د حاکمولو او د عمر تر پايه د حکومت خيال په ماغزو کې ونه پالي.

د ولسمشرۍ د نوماندانو لېست د ۲۰۱۳ کال د نومبر پر ۱۹ مه اعلان شو. په هغه لېست کې ۱۱ تنو د ولسمشرۍ د انتخاباتو په سياليو کې ځای نيولی ؤ. حقيقت دا دی چې افغانانو د هغوی په منځ کې د حامد کرزي ريښتيني ځايناستی نه ليدو، ځکه خو د خپلې مبهمې راتلونکې په باب اندېښمن وو.

د وروستي لېست تر اعلان مخکې او تر هغو وروسته ډېر خلک، قومي مشران، سياستوال چې په بېلابېلو مناسبتونو د ولسمشر کرزي ليدو ته راتلل له نوموړي يې غوښتل چې خپل حکومت ته دوام ورکړي او هېواد له يوه نامعلوم حالت سره مخ نه کړي. د هغو کسانو يو شمېر يې د دې کړنې د ليکلو پر مهال پر مهمو دولتي مقامونو د ولسمشر غني او يا د اجرائيه رييس په ونډه کې گومارلي دي. يو شمېر قومي مشران چې له اوسنيو حکومتي مشرانو او د هغه مهال له نوماندانو سره يې قومي آن قبيلوي تړاوونه درلودل بيا بيا يې له حامد کرزي و غوښتل چې هېواد هغوی ته و نه سپاري. ځينو به لکه ډاکټر سپنتا قانون په لاس کې گرځاوه او غوښتل به يې چې ولسمشر ته واضح کړي چې د قانون له مخې يې د کار موده پای ته نه ده رسېدلې. زه د ولسمشر د کار له دوام سره سخت مخالف وم او په هغو کې مې لويه توطيه ليدله چې په بربادوونکې فاجعه به منتج کېدله.

بل لوري ته ايرانيانو، روسانو، المانيانو او ... د خپلو ځانگړيو دلایلو له مخې او امريکايانو او انگليسانو هم له حامد کرزي غوښتل چې په واک کې پاتې شي. د روسيې د دوام رييس په هغه سفر کې چې کابل ته يې درلود د دلکشا په مانۍ کې يې له ولسمشر سره وليدل. نوموړي د ليدنې په وروستۍ برخه کې هيله وکړه چې له ولسمشر کرزي سره څو شېبې ځانگړې وگوري. مور د پلاويو غړي د خبرو له اطاقه را ووتو او په دهلېز کې انتظار شوو. وروسته خبر شوو چې نوموړي د ولسمشر پوتين پيغام ولسمشر کرزي ته راوړی و ويلې يې وو چې د افغانستان د ثبات د ساتنې او د سيمې د هېوادونو د ډاډمن کېدو لپاره ضروري ده چې نوموړی په واک کې پاتې شي ځکه چې افغانستان د مشرتابه بدلون ته چمتو نه دی. وروسته چې د ۲۰۱۴ کال د می په مياشت کې د «سيکا» په غونډه کې د گډون لپاره مور شانگهای ته سفر

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۲۵

درلود، ولادیمیر پوتین د افغانستان ثبات ته په اشارې ولسمشر کرزي ته وویل: «درېغه ته پاچا وای او د واک پرېښودو ته نه وای اړ شوی» ایرانیانو هم په افغانستان کې له بدلون وېره درلوده ځکه هغوی باوري شوي وو چې ولسمشر کرزي سره له دې چې هېواد یې په فقر او ناتوانۍ کې دی له امریکا سره یې د ناتړلیو هېوادونو په وړاندې خپلواک سیاست غوره کړی دی. د المان د بهرنیو چارو وزیر ښاغلی شتاین مایر چې د ۲۰۱۴ کال د سپتمبر پر ۶ مه ارگ ته راغی د حرمسرای ماڼۍ په چمن کې یې له ولسمشر سره ولیدل د ډاکتر عبدالله او ډاکتر اشرف غني تر منځ نه ختمېدونکیو اختلافونو په باب یې د نهیلۍ له څرگندولو سره له ولسمشر وغوښتل چې د ملي حکومت لپاره بدیل پیدا کړي. نوموړي هیله درلوده چې ولسمشر په واک کې پاتې شي خو له دې سره هممهاله له امریکا سره امنیتي تړون لاسلیک کړي. مور د المان د بهرنیو چارو وزیر د سفر په تړاو داسې گڼله چې نوموړي له حامد کرزي سره د معاملې د ترسره کولو لپاره د امریکایانو پیغام راوړی و. د امریکا او برېتانيا سفیران یوه ورځ یو ځای له ولسمشر سره د لیدو لپاره راغلل او په ویلز کې یې د ناټو د سرمشرانو د غونډې په تیاریو خبرې کولې. هغوی ولسمشر ته وړاندیز وکړ چې د ولسمشرۍ دوو نوماندانو تر منځ یوه توافق ته په رسېدو کې ناکامۍ ته په پام کې سمدستي پر خپل مقام پاتې شي او په یاد کنفرانس کې دې د افغانستان په استازیتوب گډون وکړي. ولسمشر په گواښناک ډول هغوی ته وویل چې که برېتانيا ته لار شي او د ناټو په سرمشریزه غونډه کې گډون وکړي رسماً به وغواړي چې د امریکا او د دوی د متحدینو پوځونه دې له افغانستانه ووزي او دا اعلان به وکړي چې امنیتي تړون نه لاسلیکوي او دا د خپل هېواد په خیر نه ویني. له هغې ورځې

وروسته په حيرانوونکي ډول د دواړو نوماندانو د رایو د پلټنو په چارو کې فوق العاده چټکي راغله.

ولسمشر د سپتمبر د میاشتې په رانژدې کېدو سره تقریباً په هره لیدنه کې چې له امریکایانو او برېټانویانو سره یې درلودې د لورې د مراسمو د نېټې معلومولو خبره یې کوله او گواښ یې کاوه چې که هغوی د انتخاباتو د پایلې د روښانه کېدو او د واک په لېږد کې له صداقت او سرعت څخه کار وانخلي ارگ به پرېږدي او په یوه کرایي کور کې به و اوسي. د دې لپاره چې هغوی د ده گواښونه جدي وگڼي پخپله یې له ما نه وغوښتل چې په شش درک او یا وزیر اکبر محمد خان مېنه کې کور ورته ولټوم. هغه پوهېده چې زما د کور لټولو راپور امریکایانو ته ورځي او هغوی په دې تړاو د ولسمشر پر جدي توب باوري کېږي.

د انتخاباتو ترسره کېدل او تر هغو وروسته لانجې

د ولسمشرۍ انتخابات د ۲۰۱۴ کال د اپریل پر ۵ مه یانې د ۱۳۹۳ لمریز کال د وري پر ۶ مه ترسره شول. دا لومړني سل په سلو کې افغاني انتخابات وو. ولسمشر کرزي د امریکایانو پر وړاندې ډېر سخت مقاومت وکړ پرې یې نښودل چې د کمېسیونونو په تېره د شکایاتو په کمېسیون کې بهرنیان غړیتوب ولري. اروپایي هېوادونه او هغه شمېر افغانان چې په شعوري او یا لاشعوري توگه د کمېسیونونو په ترکیب کې د بهرنیانو غوښتونکي وو د پارلمان او له لوېدیځ سره له تړلیو رسنیو نه په استفادې یې د نوموړي پر خلاف تونده تبلیغاتي څپه را پورته کړې وه.

د انتخاباتو لپاره د تیاری ډېرې چارې ترسره شوې او په دې تړاو ډېرې امنیتي غونډې جوړې شوې. ملي امنیت ریاست وخت پر وخت د امنیتي گواښونو په اړه راپورونه راوړل. د هغو راپورونو له مخې هم طالبانو او هم پاکستان

څلويښت کاله په توپان کې | ۶۲۷

تصميم درلود چې انتخاباتي بهير د کمپسيونونو، حساسو انتخاباتي موادو او نوماندانو په نښه کولو گډوډ کړي. د کورنيو چارو وزارت، د ملي امنيت رياست او زما دفتر چې د جگپوړيو چارواکيو د ساتنې خانگه ور پورې تړلې وه مسؤليت مو درلود چې د کمپشنرانو، کمپسيونونو او نوماندانو ټولې اړتياوې رفع کړو، ځکه چې حق مو نه درلود چې ډبرې وړوکې کمې او ناغېرې ته اجازه ورکړو. کله کله له دې نه کمپشنرانو او نوماندانو ناوړه گټه او چټوله خپلو خپلوانو او دوستانو ته يې د ساتونکي په نوم تنخواه او دنده ورکوله د خپلو زړهي او تعقيبي موټرونو شمېر يې پرلپسې زياتوه. استخباراتي راپورونه د استاد سياف، ډاکتر عبدالله او ډاکتر اشرف غني په اړه زيات وو.

د کورنيو چارو وزارت جنرال احساس د انتخاباتي پروسې د امنيت مسؤل ټاکلی ؤ. په دغه زماني محدوده کې غموونکې ترهگريزې پېښې د کابل په ښار کې وشوې، چې له هغه جملې څخه په وزير محمد اکبر خان مېنه کې پر لېبنايي رستوران او سرينا هوټل ترهگريز بريدونه وو. په سرينا هوټل کې وسله والو کسانو د يوې کورنۍ ماشومان چې د ډوډۍ خوړلو لپاره دلته راغلي وو د پلار او مور په مخکې په مرميو وويشتل او ويې وژل.

پر دې سربېره د انتخاباتو خپلواک کمپسيون وداني د مارچ پر ۲۹ مه نېټه تر ترهگريز بريد لاندې راغله. د کورنيو چارو وزير محمد عمر داوودزي د بريد موخه د انتخاباتي پايو له منځه وړل هدف وښودل چې د ده په وينا انتخابات په خپله ټاکلې موده کې ترسره نشي.

احمد يوسف نورستاني چې د ملي امنيت شورا ته د مارچ پر ۳۰ مه کوم راپور وړاندې کړ څرگنده يې کړه چې د امنيتي ننگونو په سبب به ۱۰٪ د رايې اچونې مرکزونه تړلي وي. د يادونې وړ ده چې د انتخاباتو له ترسره

کېدو وړاندې مارشال محمد قسيم فهميم د ولسمشر لومړی مرستيال په پروان مېنه کې په خپل کور کې وفات شو او محمد يونس قانوني د نوموړي ځايناستی شو. د بناغلي محمد يونس قانوني پر ځايناستي کېدو له سياسيونو په تېره جمعيت اسلامي او نظار شورا سره له څو غونډو او مشورو وروسته وروستی پرېکړه وشوه. نوموړی پخوا تر دې چې ملي شورا ته د تاييد لپاره لار شي د مارچ پر ۱۹ مه ولسمشر ته راغی او د نوموړي له «له مهرباني او لطف» يې مننه وکړه وې ويل چې دغه حق به يې ادا کړي.

د اپرېل په پينځمه نېټه مازيگر مهال يانې د انتخاباتو په ورځ، د اروپايي اتحاديې استازی او د هغه اتحاديې د څارونکيو د ټيم مشر د ولسمشر دفتر ته راغلل. دواړو د انتخاباتو پر «فوق العاده» ترسره کېدو خوښي کوله او د دې بريا مبارکي يې مور ته راکړه. د اروپايي اتحاديې استازي وويل چې په خپله يې څو انتخاباتي سايټونو ته سر ور ښکاره کړ او هغه نظم او دسپلين يې چې هلته ليدلی پرې حيران شوی دی. هغوی د ډاکتر عبدالله د پلويانو د شکايت يادونه هم وکړه چې د رای پانود کمبود په اړه ؤ.

د ملي امنيت شورا په غونډه کې چې د انتخاباتو په سبا ورځ وه ولسمشر ټولو په تېره امنيتي او دفاعي ادارو ته په بري د انتخاباتو په ترسره کېدو مبارکي ورکړه او د ماليې له وزير نه يې وغوښتل چې که امکان وي د امنيتي او دفاعي سکتور ټولو منسويينو ته يوه مياشت بخششي معاش ورکړي.

د برياليو انتخاباتو ترسره کولو، د کمپسيونونو په غړيو، د حکومت په منسويينو او ټولنه کې د غرور او پر خپل ځان د اعتماد يو احساس را پيدا کړی ؤ. د ملي دفاع وزير بسم الله محمدي ويل چې د انتخاباتو په ورځ مور د ملي پوځ اووه تنه شهيدان درلودل چې تر عادي ورځو هم لږ وو، د کورنيو

څلويښت کاله په توپان کې | ۶۲۹

چارو وزير محمد عمر داوود زي «د دې بريا ټول وياړ» د ولسمشر او د ده د مرستيالانو وپاله.

د امريکا متحده ايالاتو سفير او جنرال ډنفورډ چې د اپرېل پر ۸ مه د ولسمشر دفتر ته راغلي وو په خپل نوبت يې په بريا د انتخاباتو ترسره کېدل وستايل. د انتخاباتو لومړنيو پايلو وښودله چې ډاکتر عبدالله په لومړي مقام کې دی او ډاکتر اشرف غني احمدزی دوهم او ډاکتر زلمي رسول درېيم ځای نيولی دی.

له انتخاباتو وروسته چې په ارگ کې ډېر بحثونه او کارونه کېدل له همدې پروسې سره يې تړاو درلود. ولسمشر پرلپسې د هغو د پايلو په باب پوښتنې کولې. تر انتخاباتو وروسته د نوماندانو له ډلې څخه لومړی ډاکتر اشرف غني، ورپسې ډاکتر عبدالله او تر هغه وروسته ډاکتر زلمي رسول د ولسمشر کرزي ليدو ته ارگ ته راغلل. ډاکتر عبدالله څرگنده کړه چې ښايي په لومړي پړاو کې د انتخاباتو گټونکی شي. نوموړي وويل: «د ډاکتر اشرف غني تر څنگ د نا مناسبو خبرو شتون او د زلمي رسول تر څنگ د احمد ضيا شتون زما په گټه تمام شول» د برېتانيا سفير ريچارډ سټيگ د وروستيو پايلو تر اعلان مخکې د يو ډول «سياسي تفاهم» په باب خبره وکړه او د ولسمشر پام يې وړ وړاوه، واشنګټن پوسټ ورځپاڼې هم وليکل چې د امريکا د دولت مامورين د نوماندانو تر منځ د سياسي تفاهم غوښتونکي دي. له انتخاباتو اته ورځې وروسته د ۱۰٪ شمېرل شويو رايو پايلې د انتخاباتو د خپلواک کمېسيون له لوري اعلان شوې چې د هغو له مخې ۴۲٪ ډاکتر عبدالله، ۳۸٪ ډاکتر اشرف غني او ۱۰٪ ډاکتر زلمي رسول وړې وې. وروستۍ پايلې د اپرېل پر ۲۶ مه اعلان شوې. د هغو پر اساس وليدل شول چې په لومړي پړاو کې کوم نوماند گټونکی نه دی.

د می پر ۴ مه ولسمشر د ولسمشرۍ دوهم مرستیال استاد خلیلي، قاضي القضاة عبدالسلام عظیمي، د اساسي قانون پر تطبیق د څار کمېسیون رییس گلرحمان قاضي، د ولسي جرگې رییس عبدالروف ابراهیمي، د مشرانو جرگې رییس فضل الهادي مسلمیار، د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون رییس ډاکتر یوسف نورستانی، د انتخاباتي شکایاتو د کمېسیون رییس عبدالستار سعادت، د دواړو کمېسیونونو د دارالانشا رییسان ضیاءالحق امر خېل او ډاکتر محمد علي ستېغ او بالاخره ډاکتر اشرف غني احمدزی او ډاکتر عبدالله ارگ ته راوغوښتل.

د بحث وړ موضوع د دوهم پړاو انتخاباتو د ترسره کولو څرنگوالی ؤ او دا چې حکومت په کوم ترتیب مناسب شرایط ورته برابر کړي. له ښاغلي سعادت پرته نورو ټولو داسې خبرې کولې چې ګواکي دوهم پړاو ته له تللو پرته بله چاره نشته، ښاغلي امرخېل له یو شمېر دولتي کارکوونکیو څخه پرته په امنیتي او دفاعي برخه کې شکایت وکړ چې په یو شمېر برخو کې یې په تقلب کې لاس درلود. دوو مخکښو نوماندانو هم د هغه څه په باب چې په لومړي پړاو کې لیدلي وو شکایت وکړ. ډاکتر عبدالله وویل چې په اوو ولایتونو کې د انتخاباتي رای پانډو کمبود ستونزې را منځته کړې، هغوی وتوانېدل چې یوازې په درې پړاوونو کې څارنه وکړي، تر هغه مهاله د یو شمېر صندوقونو برخلیک معلوم نه ؤ، د پلټنې او بیا شمېرلو لایحه ډېره په ځنډ تصویب شوه... ډاکتر اشرف غني له کمېسیونونو شکایت وکړ چې د ده له ټیم سره معلومات نه شریکوي، له رسنیو یې گټه وکړه چې د ده پر خلاف یې ناوړه تبلیغات کړي «یو مسلمان سړی کافر او یهودی بولي» نوموړي هیله وکړه چې په راتلونکي پړاو کې د حکومت غړي یې طرفه پاتې شي.

څلويښت کاله په توپان کې | ۶۳۱

پخوا تر دې چې دوهم پړاو انتخابات ترسره شي دوه مخکښ نوماندان هر يو بېل راغی او له ولسمشر سره يې خپل شکايتونه مطرح کړل. ډاکتر عبدالله د ضيا الحق امرخېل د لرې کولو غوښتنه وکړه ځکه چې هغه يې بې طرفه نه باله. ډاکتر اشرف غني د کورنيو چارو له وزير بناغلي داوودزي او يو شمېر واليانو او د ولايتونو له امنيه قوماندانانو نه شکايت وکړ چې په انتخاباتو کې د يوه ځانگړي نوماند «ډاکتر عبدالله» په گټه لاسوهنې کوي.

امنيتي گواښونه هم مخ پر زياتېدو وو. د ډاکتر عبدالله د انتخاباتي ټيم کاروان په کابل کې تر يوه ځانمرگي بريد لاندې راغی، په دې بريد کې نوموړي خپل څو تنه ساتونکي له لاسه ورکړل او د ده د مرستيال انجنير محمد خان موټر بشپړ له منځه لاړ.

د ولسمشرۍ د انتخاباتو دوهم پړاو د ۲۰۱۴ کال د جون پر ۱۴ مه نېټه د ډاکتر اشرف غني او ډاکتر عبدالله تر منځ ترسره شول.

د انتخاباتو د خپلواک کمېسيون په دفتر کې د انتخاباتو پر ورځ له ماسپښين وروسته يوه پېښه وشوه چې د افغانستان اسلامي جمهوريت نظام ته د ويجاړوونکيو جنجالونو پيلامه شوه. ضياالحق امرخېل د سروبي ولسوالۍ او د پلچرخي ساحې د خلکو په غوښتنه چې د رای پاڼو د کمبود په باب يې درلوده پرېکړه وکړه چې له رای پاڼو ډک صندوقونه په هغو سيمو کې يادو مرکزونو ته واستوي. تر دې پېښې مخکې مولوي تره خېل محمدي ما ته زنگ ووايه چې د دوی حق تلف شوی دی. نوموړي وويل چې له څو ساعتونو راهيسې د دوی په محلونو کې رای پاڼې ختمې شوې دي، خلک په کتارونو کې ولاړ دي خو څوک د رای پاڼو د ور استولو په اړه د دوی غوښتنو ته مثبت ځواب نه وايي.

اصولاً باید د رای پانې وړونکیو موټرو امنیت باید د پولیسو لخوا نیول شوی وای. د کابل امنیې قوماندان جنرال محمد ظاهر ځان د کمېسیون دفتر ته رسولی ؤ او هلته یې د یو شمېر کامرو په مخکې ښاغلی امر خېل پر دې تورن کړی ؤ چې له رای پانې ډک صندوقونه په غیرقانوني ډول یادو محلونو ته استوي. دغه جنجال ډېر لوی شو تر دې چې بالاخره د هغو له خېټې د ملي یووالي حکومت را و ووت.

د یادونې وړ ده چې په هماغه ورځ د ځایي خلکو په غوښتنه رای پانې د کابل لوېدیځ، شپږمې ناحیې، خیرخانې کوتل او نورو سیمو ته هم د رایو ورکولو محلونو ته استول شوي وې.

ښاغلي قانوني، ښاغلي داودزي او ښاغلي ډاکتر عبدالله دغه پېښه ډېره جدي وبلله او د هغو د څېړنې غوښتنه یې وکړه. ښاغلي نورستاني هغه انتخاباتي مساله وبلله چې باید د انتخاباتي شکایتونو د کمېسیون لخوا و څېړل شي او که جرمي عناصر په کې ولیدل شي لویې څارنوالۍ ته یې وسپاري.

ولسمشر په هغه غونډه کې چې د جون پر ۱۷ مه ولسمشرۍ د مرستیالانو، د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون غړیو، قاضي القضاة، د کورنیو چارو وزیر او د اساسي قانون په تطبیق د څار کمېسیون رییس په گډون جوړه شوه موضوع یې وڅېړله او وې ویل چې د ډاکتر عبدالله شکایت په دې برخه کې باید جدي ونیول شي، رسیده گي ورته وشي او د نوموړي ډاډ باید ترلاسه شي.

ډاکتر عبدالله د جون پر ۱۸ مه اعلان وکړ چې له انتخاباتي کمېسیونونو سره خپله اړیکه ځنډوي. نوموړي ولسمشر کړزی تورن کړ چې د انتخاباتو په پروسه کې بې طرفه نه دی ځکه یې د یوناما د مداخلې غوښتنه وکړه او ویې غوښتل چې د انتخاباتي لاندو اړوند مسایل دې د ملگرو ملتونو سازمان تر

څلويښت کاله په توپان کې | ۶۳۳

اشراف لاندې وڅېړل شي. ښاغلي عبدالله سمدستي د انتخاباتو له خپلواک کمېسيون نه خپل څارونکي ور وغوښتل.

د ملگرو ملتونو سازمان را ننه وېستل سړې اوبه وې چې پر ولسمشر کرزي ور تويې شوې. نوموړي ډېرې هڅې او خواری کړې وې چې د انتخاباتو پروسه افغاني کړي او د بهرنيانو له نفوذه يې را وباسي، نوموړی له ډېرو ستونزو گاللو سره وکولای شول چې کمېسيونونه افغاني کړي او د بهرنيانو غړيتوب پکې له منځه يوسي، خو دا دي يوه تن نوماند نه يوازې دا چې هغه په پلوي توب تورن کړ بلکې د انتخاباتي لانجو د حل کيلي يې د بهرنيانو په لاس کې ورکوله.

د يوناما رييس يان کويش په همدې ورځ د امريکا له سفير سره يو ځای ارگ ته راغی تر څو په هغه غونډه کې چې مور د ولسمشر همکاران او د نوموړي مرستيالان پکې شامل وو گډون وکړي. نوموړي د ډاکتر عبدالله لخوا د خلکو د پارولو او «عدالت غوښتنې» په موخه خبرې او له کمېسيونونو سره د کار درول غير قانوني او خطرناک وبلل خو هممهاله يې د يوې سياسي پروسې د پيل غوښتنه هم وکړه. د امريکا سفير د ډاکتر عبدالله تصميم «لويه غلطې» وبلله او وې ويل «پر يو شخص د بې دليله تورو لگول بايد ټوله پروسه له پوښتنې سره مخ نه کړي» نوموړي د دواړو نوماندانو د پلويانو په منځ کې د درغليو شتون يو شان و باله او د کمېسيونونو د کار پر دوام يې ټينگار وکړ. خو ولسمشر کرزي تر هغه وروسته چې ډاکتر عبدالله ته يې زنگ وواکه او پخپله يې د هغه له خولې واورېدل چې د ملگرو ملتونو سازمان د مداخلې غوښتونکی دی له دې غوښتنې سره يې خپل توافق اعلان کړ.

د ضياالحق امرخېل د ثبت شويو غبرونو خبر چې د ډاکتر اشرف غني په پلوی د غیر قانوني مداخلې ښکارندوی وو د لومړي ځل لپاره د ایران د سفير ښاغلي بهرامي لخوا ولسمشر ته ورسول شو. نوموړي په هغه لیدنه کې چې له ولسمشر سره یې درلوده وویل «په داسې حال کې چې امریکا او یوناما د انتخاباتو د پروسې پر نورمال دوام ټینګار کوي نو د پایلو مسوولیت یې هم باید پر غاړه واخلي»

د ولسمشر نوي مرستیال محمد یونس قانوني مور ته خبر را کړ چې د انتخاباتو د کمېسیون د رییس د غبر سي - ډي د جمعې په ورځ د جون پر ۲۰ مه ارگ ته راوړي. سره له دې چې مور انتظار شوو خو په هغه ورځ د ښاغلي قانوني درک معلوم نه شو.

اعتراضونه او د پرلت خېمې په کابل کې په درېدو وې. د هغو معلوماتو پر اساس چې د هماغې جمعې په ورځ یان کوبیش مور ته راکړ ډاکتر عبدالله ترلاسه کړی سند یوې امریکایي ورځپاڼې ته سپارلی ؤ.

د ډاکتر عبدالله پلویان د موټرو په کاروان کې چې په منځ کې به یې د دفاع وزارت اړوند موټرونه هم لیدل کېدل په ښارو کې گرځېدل او هوایي ډزونه به یې کول. د ښار په ځینو برخو کې د پرلت خېمې ودرول شوې، ډاکتر عبدالله ته نژدې رسنیو په ګواښنده بڼه ولیکل چې که کمېسیون ډاکتر غني ګټونکی اعلان کړي ډاکتر عبدالله به خپل بېل حکومت اعلان کړي.

د جون پر ۲۱ مه ښاغلي قانوني د انتخاباتو خپلواک کمېسیون د دارالانشا د رییس د غبر سي ډي مور ته را وړه چې د ډاکتر غني په ګټه د «درغلیو» ښکارندوی ؤ. ولسمشر هغه کمېسیونونو ته د قانوني ارزونې لپاره واستوله. د هماغې ورځې په مازیګر د یوناما مرستیال «نيکولاس هایسم» د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې وویل چې که څه هم ډاکتر عبدالله او

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۳۵

ولسمشر کرزي په انتخاباتي لانجه کې د ملگرو ملتونو سازمان د مداخلې غوښتنه کړې خو یوناما دا اراده نه لري چې د افغانانو په کورنیو چارو کې مداخله وکړي. نوموړي له مهالوېش سره سم د انتخاباتي کمېسیونونو د کار له دوام خبر ورکړ خو د پیل شویو لاریونو په اړه یې اندېښنه ونه وښوده. نوموړي د خپلو خبرو په پای کې وغوښتل چې د دوهم پړاو انتخاباتو یوې برخې د پایلو اعلان دې څو ورځې وځنډول شي.

د کورنیو چارو وزیر هره ورځ د کابل د وضعې وپروونکي راپورونه ولسمشر ته را وړل. پر نوماندانو او کمېسیونونو د بریدونو احتمال، او بالاخره دا چې گواکي په شمالي کې وسله وال کسان را ټول شوي او پر کابل یرغل ته تیار دي. د کورنیو چارو وزارت جنرال محمد شفیق فضلي د ډاکتر غني د کور او جنرال زمري پیکان د ډاکتر عبدالله د کور د امنیت مسوول وټاکل.

تر دې پېښې وړاندې یوه ورځ ښاغلی معنوي زما د کار دفتر ته راغی او هیله یې وکړه چې له ډاکتر عبدالله سره وگورم. دا کار مې وکړ او د شپې مې د پروان مېنې په دوهم سړک کې د هغه په کور کې ورسره یوازې ولیدل. په پیل کې نوموړي زما او زما د «پاک» کار ستاینه وکړه. له خبرو یې وپوهېدم چې فکر کوي ښاغلی سعادت او ښاغلی امر خېل له ما سره نژدې دي او زه باید ورته ووايم چې حق مې تلف نه کړي. ما د خپل ځان او ولسمشر د بې طرفۍ ډاډ ورکړ. نه پوهېږم چې له زړه نه یې ومنله که نه، خو لیدنه مو په محترمانه فضا کې ترسره شوه. په همدې ډول مې له حاجي محمد محقق سره د هغه په کور کې وکتل. دا ځل ما وار پوښی کړ او غوښتل مې چې د خپلې بې طرفۍ ډاډ ورکړم. نوموړي د هغو لانجو یادونه وکړه چې د وزارت پر مهال مې د ولسي جرگې له فرهنګي کمېسیون سره درلودلې او وې ویل: «هغه مهال ته هم بې تجربې وې او مور هم اشتباه وکړه»

ولسمشر هڅه وکړه چې خپل مرستیالان فعال کړي چې یوه د ډاکټر غني پلوي کوله او بل د ډاکټر عبدالله، چې هغوی د دواړو تر منځ د سیاسي توافق په راوستلو کې رول ولوبوي.

د ضیاءالحق امر خپل غږ چې خپل د لاس لاندې کسانو ته یې هدايت ورکاوه چې صندوقونه ډک کړي د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې د ډاکټر عبدالله د پلویانو له لوري خپور شو.

نوموړی غږ څو دوه اړخیزې مکالمې وې، یانې یوه درېیم لوري چې د غږ اورېدو توان یې درلود هغه ثبت کړی ؤ. وروسته یوه افغاني نژاده امریکایي ما ته کیسه وکړه چې د یادو خبرو اترو ژباړه او ترانسکریپټ ده د امریکایانو په یوه مرکز کې اصلاح کړه او وروسته بیا رسنیو خپرې کړې. د افغانستان په ادارو کې د ملي امنیت عمومي ریاست او د کورنیو چارو وزارت د غږ اورېدو او ثبت (استراق سمع) امکانات درلودل. د دواړو ادارو مسوولینو ولسمشر ته وویل چې د امر خپل او د هغه د همکارانو د غږ ثبتول د دوی کار نه دی. د یادونې وړ ده چې د استاد خلیلي او زما د همکار جاوېد کوټوال غږونه هم ثبت شوي وو. ښاغلي کوټوال له کمپسیون نه یوازې پایلې غوښتې وې او بس.

یان کویش څو ځله له ولسمشر څخه وغوښتل چې د ښاغلي امر خپل امنیت او خونديتوب ته ځانگړې پاملرنه وکړي. استعفا ته د نوموړي د چمتو والي خبر لومړی ځل مور ته د امریکا سفیر د جون پر ۲۲ مه نېټه را وړ.

د یوې برخې رایو له ځنډولو سره د یوناما موافقې د ولسمشر اندېښنې زیاتې کړې وې. نوموړي د واک د لېږد او د لوړې د مراسمو لپاره د اگست دوهمه نېټه په نظر کې نیولې وه او ډاکټر مدبر ته یې دنده سپارلې وه چې د هغې ورځې لپاره بشپړه لازمه تیاري ونیسي. ولسمشر هیله درلوده چې له بهر نه په

څلويښت کاله په توپان کې | ۶۳۷

دې مراسمو کې د گډون لپاره جگپوړي پلاوي کابل ته راشي. د برېتانيا د سفير دغه پوښتنه چې د اپرېل پر ۲۶ مه يې ويلي وو چې څوک به د لوړې مراسم ترسره کوي د خطر د زنگ په څېر د ولسمشر په ذهن کې کړنگېدله. له هغه ليدنې وروسته ولسمشر ما ته وويل: «خرم صاحب دا مهمه پوښتنه ده، د دې تر شا څه مسايل شته، ښايي هغوی (امريکايان او برېتانيان) وغواړي چې په انتخاباتو کې د يوه نوماند لخوا د غوغا له راپورته کولو وروسته دوی غږ اوچت کړي چې ملگرو ملتونو سازمان بايد د لوړې مراسم تنظيم او ترسره کړي» دا دي اوس د پايډو په اعلان کې د ځنډ منل د هغه اندېښنې پر واقعيت د تاييد مهر ږدي.

يوه ورځ ولسمشر د امريکا له سفير کنگهم وپوښتل چې چا ته ورشو چې د ډاکټر عبدالله لخوا جوړې شوې ستونزې حل کړي، نوموړي ځواب ورکړ: «ستاسو لوېديځ گاونډي ته» ولسمشر وپوښتل: «ايران؟» د سفير ځواب مثبت ؤ.

د امر خپل د غږ خپرېدو په سبا ولسمشر نوموړی له ښاغلي نورستاني سره د خپل کار دفتر ته راوغوښت ښاغلي امرخپل د خپلو خبرو په يوه برخه کې وويل چې درې ځلې يې د لومړي پړاو د پايډو له اعلان څخه مخکې په خصوصي توگه له ډاکټر عبدالله سره يوازې ناستې درلودلې. د نوموړي په وينا ډاکټر عبدالله ويل چې څوک به په پکتيا، پکتیکا او خوست ولايتونو کې د رايو اچولو لپاره له کورونو را و نه وزي او له نوموړي غوښتل شوي وو چې د استاد سياف او ډاکټر زلمي رسول رايې دې باطلې اعلان کړای شي تر څو دی (ډاکټر عبدالله) وکولای شي په لومړي پړاو کې اکثریت رايې وگټي. ښاغلي امر خپل زياته کړه چې د دې کار په بدل کې له نوموړي سره

په غیر مستقیم ډول د مالي امتیازاتو او په پښتنو کې د ځانگړي مقام ژمنه شوې وه.

ولسمشر بناغلي امر خپل ته ژمنه ورکړه چې د استعفا په صورت کې به یې خونديتوب ته پام وشي. خو د دارالانشا رییس ډاډه نه و چې د ده له استعفا سره به ډاکتر عبدالله له پروسې سره له مخالفت څخه لاس پر سر شي. نوموړي استعفا ته چمتووالی وښود خو وې ویل چې د یوه خبري کنفرانس په ترڅ کې به د انتخاباتو پروسې له سالمیت نه دفاع وکړي.

د ولسمشر په مرستیالانو کې بناغلی قانوني د سیاسي حل لارې رامنځته کولو ته ډېر لېوال ؤ. نوموړي ډاکتر اشرف غني ته د صدراعظمۍ د پست جوړولو وړاندیز کړی ؤ چې د نوموړي له خوا منل شوی ؤ. بنايي د قانوني هدف به دا ؤ چې یوه ورځ پخپله دغه مقام ترلاسه کړي ځکه چې د ډاکتر غني په انتخاباتي ټیم کې تاجک مرستیال نه ؤ.

د پایلو اعلان هماغسې ځنډول شوی ؤ او بناغلي قانوني پرلپسې گواښونه کول چې که کمېسیون پایلې اعلان کړي بدې پایلې به ولري.

یوناما او امریکایانو د ډاکتر عبدالله د پلویانو لخوا د موازي حکومت د اعلان له اړخه ډېره زیاته اندېښنه درلوده خو ولسمشر ډاډه ښکارېدو او ویل یې چې که د دې دسیسې شا ته امریکایان نه وي موازي حکومت به را منځته نشي.

د انتخاباتو جنجالونو په بهیر کې عجیبې امنیتي پېښې هم وشوې. د جولای پر ۳ مه د دلکش ماڼۍ په انگر کې دوه توغندي ولگېدل. څو نور توغندي د هوايي ډگر په هغه سمخه (هنگر) را پرېوتل چې د ولسمشر ځانگړي الوتکه پکې درېدلې وه، د ولسمشر ځانگړي الوتکې ته زیان هم ورسېد. له

څلويښت کاله په توپان کې | ۶۳۹

دې سره هممهاله د ارغندی په سیمه کې سلگونو د تېلو ډکو ټانکرونو اور واخیست او زیات زیانونه یې واړول.

د جولای پر ۶ مه یان کوبیش یو ځل بیا ولسمشر ته راغی او د پایلو په اعلان کې یې د پینځو ورځو ځنډېدو غوښتنه وکړه. د نوموړي په وینا ډاکتر غني د پایلو په اعلان کې ځنډ نه مانه او ډاکتر عبدالله یې اعلانول!

دوې ورځې وروسته جان کیري د تېلفون په اړیکه ولسمشر ته په نژدې وخت کې کابل ته د راتلو خبر ورکړ. نوموړي تر دې وړاندې له دواړو نوماندانو سره هم په تېلفون خبرې کړې وې. هغه شپه چې د جان کیري زنگ راغی ولسمشر او ما د اوبو او انرژۍ له وزیر اسماعیل خان سره ناسته درلوده. ولسمشر هڅه کوله چې نوموړی د مشرانو جرگې ریاست منلو ته غاړه کېږدي. د اساسي قانون له مخې په داسې حال کې چې ولسمشر او د هغه مرستیالان پر خپلو دندو نه وي د مشرانو جرگې رییس د دولت د ریاست پر مقام کښېني. ځکه خو ولسمشر غوښتل چې د نوموړي او د مرستیالانو د کار له پای ته رسېدو وروسته د اسماعیل خان غوندې یو څوک د دغه خطرناکې دندې مسوولیت پر غاړه واخلي.

په دې ترڅ کې یان کوبیش یوه طرحه چمتو کړې وه چې د رایو د بیا څېړنې وړاندیز یې کاوه. دغه نوې څېړنې باید د جولای تر ۲۴ مې پای ته رسېدلې وای.

د امریکا علني مداخله او کابل ته د جان کیري سفر

د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د جولای پر ۱۰ مه له چین نه کابل ته راغی. نوموړی سبا سهار ولسمشر ته په تراټ راغی، کیري د ډاکتر عبدالله له لوري د موازي حکومت د اعلان له اړخه اندېښنه وښودله. سبا ته د ولسمشرۍ له

دواړو نوماندانو سره تر ليدو وروسته بيا ارگ ته راغی او د ډاکتر غني له دې وړانديز يې خبر راکړ چې سل په سلو کې رايې دې له سره وپلټل شي.

نوموړي زياته کړه چې د سل په سلو کې رايو پلټل وخت نيسي او بنيادي د اگست تر پايه هم پایته و نه رسېږي. ولسمشر په دې صورت کې د امنيتي تړون د برخليک په باب پوښتنه وکړه، جان کيري ځواب ورکړ: «آيا حامد کرزی به د ناټو سرمشرانو تر غوندې وړاندې د امنيتي تړون لاسليک ته حاضر شي؟» د ولسمشر ځواب بيا هم هماغه پخوانی ؤ: د سولې د پروسې عملي پيل د مخکيني شرط په توگه! خو له هغه څه چې حامد کرزي وېره درلوده د پېښېدو په درشل کې وو: د لوړې د مراسمو په جوړېدو کې ځنډ او د انتخابي ولسمشر معلومېدل چې بايد واک هغو ته ورسپارل شوی وای!.

هېواد په يو گونگ لانجمن حالت کې ؤ. سره له دې چې مور په ارگ کې وو او حامد کرزی رسماً د افغانستان ولسمشر ؤ خو په کرار کرار واک زموږ له لاسو وتلو او د نندارچيانو بڼه مو خپلوله. په واقعيت کې افغانستان ډېر گړندی د بې حکومتۍ او انارشۍ په لور پر مخ تلو. د دغه بې برخليکه حالت په اوج کې «متيو روزنبرگ» د نيويارک ټايمز ورځپاڼې استازي د سپتمبر د ۱۹ مې په گڼه کې په يوه ليکنه کې وليکل چې په افغانستان کې د يو شمېر مهمو وزيرانو لخوا د کودتا او د لنډمهالي حکومت د جوړېدو امکان شته دی. ولسمشر ياد ژورناليست د ملي امنيت په خطر کې اچولو او استخباراتي فعاليتونو په تور له هېواده وشاره او ممنوع الدخول يې وگرځاوه. خو چې کله اشرف غني د ولسمشرۍ مقام ترلاسه کړ له لومړنيو اقداماتو څخه يې يو له روزنبرگ نه د پانډيو لړې کول وو.

جان کيري د جولای پر ۱۲ مه د يان کوبېش په کور کې د ولسمشرۍ له دواړو نوماندانو سره اوږد مجلس درلود. تر دې چې نوموړی و نه توانېد چې

څلورېنيت کاله په توپان کې | ٦٤١

د وعدې سره سم ماښام ارگ ته راشي. د هغوی غونډه د شپې تر يوولس نيمو بجو پورې اوږده شوه او د يوه خبري کنفرانس په ورکولو پای ته ورسېده. د شپې په ١٢ بجو جان کيري ارگ ته راغی او يو کاغذ يې ورسره راوړ. ډاکتر غني او ډاکتر عبدالله د يوه سياسي چوکاټ پر اساس منلې وه چې د انتخاباتو پروسه او د رايو پلټنه مني. ځکه خو د لوړې مراسم بايد يو ځل بيا ځنډېدلي وای.

ښاغلي کيري د يان کوبېش په لاسليک د يوناما رسمي مکتوب هم ورسره راوړی ؤ چې له ولسمشر پکې غوښتنه شوې وه چې د لوړې د مراسمو له ځنډېدو سره موافقه وکړي هغه يې په خپل لاس ولسمشر ته وسپاره.

د افغانستان لپاره د امريکا ځانگړی استازی جېمز ډوبنز د جولای پر ٢٠ مه له ولسمشر سره د ليدو لپاره راغی. ولسمشر د لومړي ځل لپاره د نوموړي له خولې د دوو نوماندانو د هوکړې له کلياتو خبر شو، جېمز ډوبنز وويل ډاکتر غني او عبدالله هوکړه کړې ده چې دواړه به د رايو د تفتيش پايلې مني، د ملي يووالي حکومت به په گډه جوړوي، د دوو کلونو له تېرېدو وروسته به د صدراعظم د پست را منځته کولو لپاره لويه جرگه راغواړي، د امنيتي او اقتصادي سکتور وزارتونه به پخپلو کې مساوي وېشي، لومړی گټونکی به ولسمشر شي او دوهم گټونکی به اجرائيه رييس ټاکي او داسې نور.

د رايو د بيا شمېرنې او څېړنې کار پيل شو خو له ډېرو ستونزو او ځنډونو سره مخ ؤ. د انتخاباتو د خپلواک کمېسيون مشرتابه او ډاکتر اشرف غني شکايت درلود چې وسله وال کسان هره ورځ د کمېسيون انگر ته ننوزي، له زور کار اخلي او درايو په بيا شمېرنه کې ځنډونه جوړوي. هغوی له فضل احمد معنوي څخه چې د ډاکتر عبدالله د ټيم مشري يې په دې پروسه کې پر غاړه وه سر ټکاوه.

د ملي امنيت شورا په هغه غونډه کې چې د شپې ناوخته د يوه نوماند يانې ډاکټر اشرف غني په گډون جوړه شوې وه نوموړي په ښار کې له بدنظمۍ او هوايي ډزو، د ډاکټر عبدالله د وسله والو کسانو له خوا د انتخاباتو د خپلواک کمېسيون د څارنوالانو او کارکوونکيو د گواښلو او د يو شمېر پوليسي منصبدارانو له پلوي توب نه شکايت وکړ. نوموړی د خپلو خبرو په يوه برخه کې ډېر احساساتي شو سوک يې په مېز وواهه او يونس قانوني ته يې په خطاب کې وويل: «په خداى سوگند قانوني صاحب که په دې ډول خو نورې مرکې وشي ستاسو ټولې لاسته راوړنې به برباد شي» نوموړي زياته کره چې په فشار او گواښ به هېڅ شى هم قبول نه کړي. د نوموړي اشاره ښاغلي معنوي او د ډاکټر عبدالله نورو پلويانو ته وه.

ولسمشر د کورنيو چارو له وزير ښاغلي داودزي وپوښتل چې په ښار کې ولې د فتنه جوړوونکيو کسانو د گرځېدو او ډزو مخنيوی نه کوي او ولې د پروان د امنيت آمر ښاغلي سيدخيلي نه پوښتنې نه کوي چې د انتخاباتي شکايتونو د کمېسيون مرستياله ريډا عظيمي يې گواښلې وه. او ولې د انتخاباتو د خپلواک کمېسيون د غړي مېرمن ليلا احاراري د موټر چلوونکي قاتل نه بندي کوي؟ ښاغلي داودزي په گواښنده لهجه د استعفا ورکولو خبره وکړه او وې ويل: «د هر څه جلب مې له لاسه تللی دی، زه دا کارونه نشم کولای، څه مصلحتونه په منځ کې دي».

په هغو بېلا بېلو ناستو کې چې ډاکټر غني او ډاکټر عبدالله له ولسمشر سره درلودې بيا بيا به يې نوموړي ته ويل چې ولسمشر شي نوموړی (کرزی) به ملي زعيم اعلا توي او ټولې مهمې گومارنې به د ده په موافقه ترسره کېږي. د ولسمشر کرزي ځواب به هر ځل دا ؤ چې دی به په راتلونکي کې ملي زعيم نه بلکې تقاعد شوی ولسمشر وي، نوموړي ويل چې د ولس زعامت

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۴۳

په فرمان نه رامنځته کېږي. هغه په گومارنو کې د جهادي مشرانو ترڅپې تجربې ته په اشارې په دې چارو کې مداخلې منتفي بللې. خو زما په مخکې یې هغوی ته څو ځلې وویل چې په څو مسالو کې به مداخله وکړي: د ملي یووالي په مساله کې که له گواښ سره مخ شي، د دولت د حاکمیت په مساله کې او د ډېورنډ کرښې په باب.

د بهرنیو چارو وزیر جان کیري د خپل دوهم سفر په ترڅ کې د جمعې په ورځ د اگست پر ۸ مه ارگ ته راغی او له ولسمشر سره یې ولیدل. نوموړي د دواړو نوماندانو تر منځ د وروستۍ هوکړې په باب خوشیني وښوده او زیاته یې کړه چې امریکا غواړي دا وښيي چې پروسه بشپړه افغاني ده او هر ډول توافق د افغانانو کار دی. ولسمشر د «دوه سره» حکومت له رامنځته کېدو اندېښنه وښوده وې ویل چې باید د راتلونکي ولسمشر لاسونه تړلي نه وي.

بالاخره وروستۍ هوکړه د اگست پر لسمه ترلاسه شوه او جان کیري په داسې حال کې چې یان کوبېش هم ولاړ ؤ د ولسمشرۍ د دواړو نوماندانو ډاکتر اشرف غني او ډاکتر عبدالله لاسونه یې د کامرو په مخکې اوچت کړل د خلکو پر رایو د معاملې او د لاسپوڅي توب تلپاتې ننداره یې وړاندې کړه. د اگست پر ۱۲ مه سفير کنگهم او جنرال ډنفورډ د ولسمشر دفتر ته راغلل. یو ځل بیا دغه مساله مطرح شوه چې د بریتانیا ویلز ته د ناټو سرمشریزې ته څوک باید لار شي. ولسمشر کرزي وغوښتل چې د لوړې مراسمو په ترسره کېدو کې باید بیره وشي. نوموړي گواښ وکړ چې د اگست تر ۲۸ مې نېټې وروسته به ارگ پرېږدي او خپل کور ته به لار شي. سفير پوښتنه وکړه چې آیا ولسمشر هغه کور ته چې د ده لپاره نوی جوړ شوی (سپیدار مانۍ) ته ورځي؟ نوموړي ځواب ورکړ: «نه، هلته چې په پام کې ده زما دفتر وي، ما

ته جوړ شوی کور د دولت او راتلونکي ولسمشر لپاره ښه مېلمستون کېدای شي.»

ورځې تېرېدې، دواړو نوماندانو د ملي يووالي حکومت د جوړېدو په باب سياسي هوکړه لیک هم لاسلیک کړی ؤ خو د رایو د پلټنې پایلې نه معلومېدې.

د انتخاباتي کمېسیونونو غړي د ولسمشرۍ د مرستیالانو او یان کوېش په حضور کې راوغوښتل شول تر څو معلومه شي چې د دوی د کار په مخه کې خنډ څه شی دی او څه ډول لرې شي. ښاغلي سعادت د رایو په تفتیش کې د بهرنیانو په شاملولو نیوکه وکړه وې ویل چې د دوی کمېسیون دا وړتیا درلوده نوموړي تر دې مخکې هم ویلي وو «د انتخاباتو دوسیه باید د ولسمشر د مرستیالانو او سفارتونو د مېز له سره راواخیستل شي»

ولسمشر د اگست پر ٢١ مه سفیر کنگهم خپل دفتر ته راوغوښت او له نوموړي یې وغوښتل چې په چارو کې بېره وکړي. سفیر ځواب ورکړ: «دا ستاسو افغانانو کار دی» ولسمشر د سفیر د خبرو په رد کې وویل: «داسې نه ده که داسې وای نو جان کیري به دلته څه کول؟» سفیر وویل: «دا باید روښانه وي چې دا د افغانانو پروسه ده، امریکا په هغو کې مسوولیت نه لري، دواړه نوماندان، د هغو پلویان او ستاسو خلک باید هغو ته حل لاره ولټوي» ولسمشر ځواب ورکړ چې کله د جان کیري او ملگرو ملتونو پښه پکې ور ننوته نور نو پروسه افغاني کېدای نشي. ولسمشر سفیر ته وویل: «(...) ما امنیتي تړون لاسلیک نه کړ، زه په هېواد کې د ناټو د حضور مخالف یم، تاسو غواړئ زما میراث خراب کړئ خو زه نه پرېږدم چې داسې وشي» سفیر: «تاسو داسې خبرې کوئ چې گواکې زموږ ولسمشر په منځ کې وي»

څلويښت کاله په توپان کې | ٦٤٥

ولسمشر کرزی (په غوسه ناکه لهجه): «نو زموږ ولسمشر موږ ته راکړئ، زموږ اجرائیه رییس موږ ته راکړئ، زموږ انتخابات موږ ته راکړئ» ولسمشر یو ځل بیا گواښ وکړ چې که اړ شي د ناټو سرمشريزې غونډې ته لاړ شي نو همالته به له امنیتي تړون سره خپل مخالفت څرگند کړي او له افغانستان نه به د ناټو ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړي. له دې گواښ وروسته د رایو د پلټنې بهیر په حیرانوونکي ډول ډېر چټک شو. سره له دې چې دواړو نوماندانو سیاسي هوکړه لیک لاسلیک کړی ؤ خو د پایلو د اعلان طریقه او د کابینې ریاست دوی داسې مسالې وې چې پر هغو مخالفت کار ډېر ځنډاوه. ډاکتر عبدالله غوښتل چې اجرائیه رییس د کابینې مشري وکړي او د مشروعیت سرچینه هماغه سیاسي هوکړه لیک وگرځول شي.

انتخاباتي جنجالونه آن د دې سبب شول چې موږ د سلما بند د پرانیستې لپاره چې د اوبو راټولېدل پکې بشپړ شوي وو هرات ته سفر ونه کړای شو. د اگست د ٣٠ مې نېټې په شپه کې ولسمشر اوباما ډاکتر غني او ډاکتر عبدالله ته زنگ وواځه او دا یې ورته ویلي وو چې وروستی پایلې د ناټو تر سرمشريزې غونډې مخکې راوباسي.

حکومت پرېکړه وکړه چې د ناټو سرمشريزې غونډې ته چې په ویلز کې جوړېده د دفاع وزیر جنرال بسم الله خان واستوي. بسم الله خان بریتانیا ته تر تلو وړاندې له دواړو نوماندانو سره ولیدل او له دواړو یې پیغامونه ترلاسه کړي وو چې د بريالي کېدو په صورت کې به له امریکا سره امنیتي تړون او له ناټو سره به د ځواکونو د وضعیت په تړاو تړون لاسلیکوي. دواړو ډاکترانو پر دې هم بسنه نه وه کړې او په داسې حال کې چې د دوی د مخالفتونو په سبب بشپړ ولس په عذاب کې پروت او د کورنۍ جگړې په درشل ولاړ ؤ

د ناټو د مشرانو په عنوان يې گډ ليک وليکه او په هغو کې يې ډاډ ورکړ چې د بريا په صورت کې به د دوی هر يو له امريکا سره امنيتي تړون او له ناټو سازمان سره به د ځواکونو د وضعيت تړون لاسليک کړي.

ولسمشر اوباما هم په ويلز کې په خپله وينا کې د ډاکټر غني او ډاکټر عبدالله تر منځ د سياسي هوکړې يادونه وکړه او دا يې د يوه ښه خبر په توگه د ناټو مشرانو ته اعلان کړ.

ښاغلي معنوي چې د ډاکټر عبدالله له لوري د رايو د پلټنې د څارنې مسووليت ور سپارل شوی ؤ وويل چې که پايلې اعلان شي، و به يې نه مني. ځکه خو ولسمشر له سفير کنگهم او يان کوبش وپوښتل چې که کمپسيونونه له پلټنو را وتلې پايلې اعلان کړي د دوی دريځ به يې په رد او يا تاييد کې څه وي؟ هغوی سره له دې چې له څرگند ځواب ورکولو ډډه کوله خو وې ويل چې د مشروعيت سرچينه هماغه د انتخاباتي کمپسيونونو اعلان دی او بس! د امريکا سفير ډاډ ورکړ چې دوی د پايلو د اعلان لپاره لازم فورمول چمتو کړی دی. د پايلو د اعلان فورمول امريکايانو وموند او هغه يې نوماندانو او د انتخاباتو خپلواک کمپسيون ته وسپاره. د هغو په پای کې د امريکا سفير کنگهم، د يوناما رييس يان کوبش، د ډاکټر عبدالله د ټيم په استازيتوب وحيدالله شهبانې او د ډاکټر اشرف غني د ټيم په استازيتوب محمد حنيف اتمر لاسليکونه وکړل. نوموړی کاغذ د يان کوبش لخوا ښاغلي نورستاني ته وسپارل شو. د کابينې د رياست مساله تر هغه مهاله لا حل شوې نه وه.

بالاخره دوی توافق ته سره ورسېدل چې د حکومت غونډې به د ولسمشر تر رياست لاندې د کابينې غونډې بلل کېږي او د حکومت هغه غونډې چې د اجرائيه رياست تر مشرۍ لاندې کېږي د وزيرانو د غونډې په نوم

څلويښت کاله په توپان کې | ٦٤٧

ياده شي. د دې هوکړې له مخې د وزيرانو شورا غونډه په اونۍ کې يو ځل او د کابينې غونډه به په مياشت کې يو ځل ترسره کېږي. دغه فورمول هم امريکايانو جوړ کړی ؤ، ځکه چې اصلي متن يې په انگرېزي ژبه ليکل شوی ؤ، حضرت عمر زاخېلوال چې د ډاکتر غني په انتخاباتي ټيم کې فعال ؤ د سېتمبر پر ١٣ مه د ولسمشر د کار په دفتر کې په غونډه کې له خپل جبهه را ويوست او مور ته يې ولوست.

ولسمشر ډېره هڅه وکړه چې د راتلونکي ولسمشر واکونه د اساسي قانون سره سم خوندي پاتې شي او د سياسي هوکړه ليک په واسطه محدود نشي. سره له دې چې د انتخاباتو گټونکي تر هغه شپې پورې معلوم نه ؤ خو ټولو د ډاکتر عبدالله په شمول دا حتمي بللې وه چې ډاکتر اشرف غني به ولسمشر او ډاکتر عبدالله به اجرائيه رييس شي.

د سېتمبر پر ٨ مه ډاکتر عبدالله د رايو د پلټنې پر څرنگوالي نيوکه وکړه وې ويل چې د دوی له صبر نه ناوړه گټه اوچته شوې ده او د ډاکتر غني پلويان هوکړه ليک يوازې يوه اعلاميه گڼي. نوموړي زياته کړه چې له درغليو څخه په راوتلي حکومت کې به ونډه وانخلي.

د هغې ورځې په سبا د احمد شاه مسعود د وژل کېدو په تړاو د لويې جرگې په خيمه کې غونډه جوړه شوه، د ډاکتر عبدالله پلوي احساساتي ځوانانو په تالار کې ټينگ د ولسمشر کرزي تصويرونه خپرې او را کوز کړل او حضرت مجددي يې چې د ډاکتر غني له پلويانو څخه ؤ پرېښود چې وينا وکړي.

د واک وپس او د مهمو گومارنو پر سر د نوماندانو تر منځ چنې وهل د ولسمشر کرزي لپاره ډېر ځورونکي وو ځکه چې د سر په سترگو يې ليدل چې هغه اداره چې په ډېر زحمت د ملکي خدماتو د اصولو سره سمه که هر

څومره په ځنډ جوړه شوې وه اوس له منځه تله او حکومتي مقاومت د متاع په څېر د سياست په بازار کې د حريصو سياسي لوبغاړو تر منځ معاملي ته اېښودل شوي وو، امریکايان له خپل لومړي دريځ نه شا ته شول او د سياسي معاملي له نهايي کېدو مخکې يې د پايلو له اعلان څخه له ملاتړه انکار وکړ. «دانيل فيلدمن» چې د امریکا د ځانگړي استازي په توگه د جېمز ډوېنز ځايناستی شوی ؤ د سپتمبر پر ١٧ مه يې له ولسمشر کرزي سره د ليدو پر مهال وويل په داسې صورت کې چې کمپسيون په يو طرفه ډول پايلې اعلان کړي دوی به پرې کار و نه لري ځکه چې انتخابات د افغانستان د خلکو ملکيت دی. ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «ټوکې مه کوه، دغه انتخابات د امریکا اړوند دي، افغانستان بې وزله هېواد دی او عام خلک له دې وضعې ډېر ځورېږي»

د هغې ورځې په سبا سياسي او جهادي مشران د مشورې لپاره د ولسمشر په بلنه ارگ ته راغلل ځکه چې د سياسي هوکړه ليک په شتون کې د انتخاباتي لانجو دوام ډېر د پوښتنې وړ گرځېدلی ؤ. ولسمشر په ټينگار وويل چې که د انتخاباتو خپلواک کمپسيون را وړاندې شي پايلې اعلان کړي د اساسي قانون له مخې به يې نوموړی و مني او د لوړې او د واک د لېږد مراسم به چمتو کړي. ښاغلي قانوني د ولسمشر له دې نظر سره مخالفت وکړ او د کمپسيون د يو طرفه اعلان پايلې يې خطرناکې وبللې. استاد سياف وويل: «(...) که د پايلو يو طرفه اعلان وشي هېواد به په همغه ورځ بحران ته لاړ شي او مسووليت به په مستقيم ډول تاسو (ولسمشر کرزي ته اشاره) ته راجع شي (...) څوک چې په دې انتخاباتو ولسمشر کېږي شرعاً له هغه څخه اطاعت جواز نه لري، په دې کې چې دعوه وشي چا گټلې، چا بايللې زه يوه مياشت بحث ته حاضر يم. خدای هم پوهېږي، اسمان هم پوهېږي او

څلويښت کاله په توپان کې | ٦٤٩

ځمکه هم پوهېږي چې آن درې ميلیونه رايې نه دي کارول شوي» په دې غونډه کې د استاد سیاف او حضرت مجددي تر منځ لنډه لفظي شخړه هم وشوه. غونډې د ښاغلي قانوني په وړاندیز پرېکړه وکړه چې د انتخاباتو خپلواک کمېسیون ته پیغام ورکړل شي چې سياسي حل لارې ته تر رسېدو پایلې اعلان نه کړي. ولسمشر کرزی دې پرېکړې هم له ستونزو سره مخامخ کاوه ځکه چې د ده په وینا داسې انګېرنې یې را پیدا کولې چې ګواکي دی د خپل حکومت د دوام هیله لري. ځکه یې وړاندیز وکړ چې نوماندان ارګ ته را وغوښتل شي او دغه مجلس خبرې ورسره وکړي. له هغوی سره تیلیفوني اړیکه ټینګه نه شوه، سکرترانو یې ځواب ورکړ چې دواړه ډاکټران د امریکا په سفارت کې په بېلا بېلو اطاقونو کې ناست دي او د سفارت مامورین د دواړو په منځ کې تګ را تګ کوي او د جوړجاړي پر جوړېدو بوخت دي.

بله ورځ یو ځل بیا جهادي او سياسي مشران پر دواړو نوماندانو سربېره د دلکشا مانۍ ته را وبلل شول. ولسمشر کرزي غوښتل چې غونډه دې د ده په غیاب کې جوړه شي. خو د ډاکټر عبدالله او استاد سیاف په بیا بیا غوښتنه نوموړی د دلکشا مانۍ ته راغی او خپل مرستیالان یې هم را وغوښتل. په دې غونډه کې دواړو نوماندانو په خپلو کارونو کې د ډېر پرمختګ خبر ورکړ. د دې خبرې په اورېدو د غونډې ټول برخوال ډېر خوشاله شول او دواړو ډاکټرانو ته یې مبارکي وویلې. بل لوري ته ښاغلي نورستاني پرلپسې له ما سره اړیکه نیوله او له ولسمشر سره یې د لیدو هیله کوله. ما د تېرې ورځې د غونډې د وړاندیز کیسه ورته وکړه، نوموړی ډېر خپه شو وې ویل: «موږ نن یا سبا لیدل غواړو دغه معامله ډېره شرمناکه شوې ده. هغوی (دواړه نوماندان) سره جوړېدای نشي خو موږ تر دې زیات نشو معطل کېدای، که

پايلې اعلان نه کړو موږ بې حيثته کېږو پر دې سربېره دوستان هم غواړي چې پايلې اعلان شي» ترې و مې پوښتل: «موخه دې له دوستانو نه بهرنيان او امريکايان دي؟» ځواب يې راکړ: «هوکې» سبا ته يانې د جمعې په ورځ يو ځل بيا نورستاني زنگ ووايه او را ته وې ويل چې يوه ورځ نور به هم معطل شي.

د شنبې په ورځ ډاکتر احمد يوسف نورستاني د انتخاباتي شکايتونو د وروستۍ فيصلي د اعلانولو پرځای د هغه فورمول له مخې چې امريکايانو او يوناما جوړ کړی ؤ او د امريکا سفير، د يوناما رييس، وحيده الله شهزادي او حنيف اتمر يې په پای کې لاسليکونه کړي وو د انتخاباتو او د رايو د پلټنو پايلې اعلان کړې. تر دې وړاندې ډاکتر اشرف غني او ډاکتر عبدالله د سياسي هوکړه ليک متن په ارگ کې د ولسمشر کرزي، سياسي مشرانو او دولتي چارواکيو په حضور کې لاسليک کړی ؤ.

ښاغلي نورستاني ډاکتر اشرف غني احمدزی ولسمشر اعلان کړ، شمېرنې يې يادې نه کړې، د درغليو شتون يې ومانه خو هغه يې دومره ژور وباله چې اړخونه يې نامعلوم پاتې شول. په زړه پورې دا چې ښاغلي نورستاني په خپل اعلان کې ډاکتر عبدالله ته د اجرائيه رياست مقام مبارکي وويله.

په هغه غونډه کې چې د پايلو له اعلان وروسته د سپتمبر پر ۲۲ مه په ارگ کې جوړه شوه او په هغو کې د دواړو کمېسيونونو ټولو غړيو گډون کړی ؤ د انتخاباتي شکايتونو کمېسيون رييس عبدالستار سعادت د پايلو د اعلان پر وخت او څرنگوالي توندې نيوکې وکړې او هغه يې پر دواړو انتخاباتي بنسټونو سخت گوزار وباله. نوموړي وويل: «موږ خپل استقلاليت او عزت و نه ساتلای شو»

ولسمشر اشرف غني ته د واک لېږد

چې څنگه ډاکټر اشرف غني د نوي ولسمشر په توګه اعلان شو، ولسمشر کرزي هدايت وکړ چې نوموړی دې له کورنۍ سره اړګ ته را ولېږدول شي او په الحاقیه ودانۍ کې دې ځای پر ځای شي. له دې سره هممهاله د ولسمشر د ساتنې ریاست PPS وګومارل شو چې د نوموړي امنیت ونیسي. ما مې خپل مرستیال ظاهر غوث ته دنده وسپارله چې ټولې اړوندې چارې تنظیم کړي او ځینې کسان د تشریفاتو په څانګه کې د نوموړي د لیدنو لپاره وګوماري.

ولسمشر د حکومت په وروستیو میاشتو کې تقریباً هره ورځ ما ته ویل چې ټول یادښتونه مې منظم او په دوسیو کې یې ځای کړم او هغه راتلونکي د دفتر رییس ته وسپارم. همدارنګه رسمي لیکونه لکه د بهرنیو دولتونو او حکومتونو د رییسانو لیکونه، د افغانستان د ولسمشر لیکونه او د مطبوعاتو ریاست اړشيف باید په بشپړ او منظم ډول نوې ادارې ته وسپارم. له ډاکټر اشرف غني سره په یوه وروستۍ لیدنه کې ولسمشر کرزي له هغه نه وغوښتل چې څوک یې د دفتر ریاست ته په نظر کې نیولي ما ته یې معرفي کړي چې د ارګ د ادارې د تسلیمولو مقدمات ورسره تنظیم کړم. ښاغلي غني د ماليې وزارت پخوانی معین ښاغلی عبدالسلام رحيمي ما ته معرفي کړ. تر دوو په زیاتو غونډو کې چې ما له ښاغلي رحيمي سره درلودې د ارګ اداره مې نوموړي ته معرفي کړه او پر هغه څه چې باید پوهېدلی وای ورته تشریح مې کړل. ورته ومې ویل چې یو ارزښتناک شی چې په منظم ډول مې په دوسیو کې درته ایښي زموږ د بهرنیو او کورنیو لیدنو یادښتونه دي.

د دولتي ادارې له جوړېدو سره موازي د ارګ د مسوولینو یادښتونه هم بشپړ شوي وو. ما د پخوانیو د دفتر رییسانو یادښتونه هلته و نه لیدل. د ښاغلي

جاوېد لودين د دورې يادښتونه لږ پيدا شول او د ښاغلي داودزي د دفتر رياست د دورې يادښتونه منظم شوي وو او هغه څه چې په هغو کې مې وموندل په دوسيو کې مې منظم کړل. ولسمشر ټينگار کاوه چې د دې يادښتونو يوه کاپي د بهرنيو چارو وزارت ته هم واستوم خو دغه فرصت مې ترلاسه نه کړ.

د ډاکتر اشرف غني مېرمنې او د کورنۍ نورو غړيو د ارگ د ليدو پر مهال له دې سره علاقه ښودلې وه چې د دوی د استوگنې ځای کوټي باغچه و ټاکو. دغه وړوکې ماڼۍ چې د امير عبدالرحمان خان پر مهال جوړه شوې وه او نوې يې د بيا رغاونې چارې سر ته رسېدلې وې په ارگ کې زموږ د ټوکړۍ د گل حيثيت درلود، موږ آن لوجې هلته ايښې وې چې څوک يې نقاشي شويو او په ميناتورې شويو تابلو گانو ښکليو شويو دېوالونو ته تر يوه متر زيات ور نژدې نشي. دې غوښتنې زه حيران کړم ځکه چې موږ د حامد کرزي له ساده او بې تکلفه ژوند سره بلد وو.

په يوه ځانگړې ليدنه کې مې خپل درې تنه مرستيالان او د بېلا بېلو ځانگو ريسان ښاغلي رحيمي ته ور وپېژندل. د ارگ اړوندې بېلا بېلې ادارې، د جگپوړيو چارواکو د محافظت له لسم رياست نه تر B کنډک، د ولسمشر د محافظت رياست، د مطبوعاتو څانگه، خدمات او نور مې نوموړي ته ور وپېژندل.

ډاکتر اشرف غني آن د لوړې تر مراسمو وړاندې د ارگ په سلامخانه کې لويې غونډې را بللې او هره ورځ يې له سوونو کسانو سره ليدل. حامد کرزي پخوا د خپل کور کالي او سامانونه په کارتنونو کې ځای پر ځای کړل او اوسني استوگنځي ته يې چې په پيل کې د ده د دفتر په توگه په پام کې نيول شوی ؤ په لېږدولو پيل کړی ؤ. دې ودانۍ چې پخوا د ملگرو ملتونو د

څلويښت کاله په توپان کې | ٦٥٣

UNDP دفتر پکې ؤ د هغه ودانۍ سره چې د نوموړي د استوگنې لپاره جوړه شوې وه له ځمکې تر اسمانه توپير درلود. ولسمشر د هغه ودانۍ د جوړولو چارې پخپله څارلې. نوموړې ودانۍ د سردار محمد داود خان د کور پر ځای جوړه شوې وه، تقريباً ټول سامانونه او وسايل يې له بهر نه را وړل شوي او کارول شوي وو. ولسمشر کرزي د خپل حکومت په وروستيو ورځو کې خپله کورنۍ او مور له دې پرېکړې خبر کړو چې دغې ودانۍ ته نه ورځي. ډاکتر اشرف غني ډېره هڅه وکړه چې حامد کرزي له خپلې دې پرېکړې نه را وگرځوي، بالاخره يې نوموړي ته وويل: «که تاسو دلته را نشئ يا به يې جنرال دوستم او يا ډاکتر عبدالله له ما نه غصب کړي».

د مانيو جگړه هغه وخت پيل شوه چې د لوړې د مراسمو او د واک تر لېږد يوه ورځ وړاندې د جنرال دوستم وسله وال کسان د صدارت انگرې ته ننوتل او دفترونه يې ونيول. د صدارت مشهوره ماڼۍ او احاطه د ولسمشر د مرستيالانو د کار ځای ؤ، ډاکتر عبدالله چې د نوي جوړ شوي اجرائيه رياست پست مسوول ؤ له صدارت پرته يې بل ځای د خپل دفتر لپاره ونه موند، سره له دې چې د مرمرينې ماڼۍ وړانديز يې ورته کړی ؤ خو هغه يې نه وه خوښه شوې، د جنرال دوستم دغه عمل د ډاکتر عبدالله د خپگان سبب شو تر دې چې هغه پرېکړه وکړه چې د لوړې مراسم ترسره نه کړي. خو د ولسمشر کرزي په منځگړيتوب او هڅو هغه دې ته چمتو شو چې د لوړې په مراسمو کې گډون وکړي. د واک له لېږد وروسته د اختر ورځې راورسېدې. د اختر په ورځو کې ولسمشر کرزي د تقاعد شوي ولسمشر لپاره نوې جوړه شوې ماڼۍ ډاکتر عبدالله ته ور وښودله او د هغو يې ډېرې ستاينې ورته وکړې.

اجرائيه رييس له هغې ورځې وروسته په اصطلاح دواړه پښې په يوه موزه کې ننه ايستې تر څو له ډاکټر اشرف غني نوي ولسمشر نه دغه ودانۍ ترلاسه کړي او نوم يې پرې «سپېدار ماني» کېښود. که څه هم ولسمشر کرزي غوښتل چې ياده ودانۍ افغانستان ته د بهرنيو دولتي او حکومتي مشرانو د سفر پر مهال دولتي مېلمستون شي، خو هم د ملي يووالي حکومت د مشرانو شمېر زيات ؤ او هم تر پخوانيو د هغوی د کش او فش او ددبې اشتها زياته! له همدې ځايه ويجاړې شوې ودانۍ چې بېرته جوړې شوې او نوې جوړې شوې ماني د هغوی لپاره کافي نه وې.

بالاخره د سپټمبر پر ٢٩ مه د سلامخانې په ماني کې د لوړې مراسم ترسره شول. د ملي يووالي حکومت لوبديزووالو په ځانگړې توگه امريکايانو جوړ کړی ؤ خو د لوړې په مراسمو کې د دوی له جگپوړيو څه آن له ټيټ پوړيو کسانو څخه هم له بهره څوک نه وو راغلي. که څه هم د دې مراسمو د تنظيم د چارو مسووليت د ډاکټر مدبر پر غاړه ؤ خو د ولسمشر هغه بڼه نه اېښود او پروگرام چلول، انانسري او د چارو تنظيم يې ډاکټر غلام فاروق وردگ ته سپارلي وو. ښاغلی وردگ په لومړي پړاو کې د ډاکټر زلمي رسول له پلويانو څخه ؤ خو په دوهم پړاو کې له ډاکټر اشرف غني سره يو ځای شو.

د ولسمشر کرزي لنډه وينا مالیکلې وه، ما قصداً په هغو کې دوه ټکي ځای کړي وو: يو دا چې «که ما هغه تجربه چې نن يې لرم د کار په پيل کې درلودای ډېرې چارې به مې په بل ډول مخ ته وړې وې» او بل دا چې «باور مې دی چې افغانستان به له صفر نه د پيل ترخه تجربه بيا تکرار نه کړي» د تجربې په مساله کې زما له امريکا سره اړيکې د بازار اقتصاد او ... په نظر کې وو.

څلويښت کاله په توپان کې | ٦٥٥

له امريکا سره اړيکې د طالبانو د رژيم له رانسکورېدو وروسته د غني توب تر بريده په نیک گومان، دوستانه شوې وې، له هغو ټولو تجربو وروسته، ډاکتر غني بايد له هغه ټکي نه پيل کړې وای چې مور هلته رسېدلي وو او له صفر نه د پيل په باب، دا لومړی ځل ؤ چې په ارگ کې ناست واکمن له بهرني فشار پرته د انتخاباتو په پايله کې واک نوي ولسمشر ته سپاره. دغه کار زمور له پېښو په ډک تاريخ کې بې سابقې ؤ. په هغه تاريخ کې چې د واک لپاره له کودتاؤ او وژنو او ړندولو ډک ؤ.

مور په ارگ کې له کانټينري دفترونو نه پيل وکړ، اعليحضرت نادرشاه په چور شوي ارگ کې کار پيل کړ او ... ځکه خو دغه د واک لېږد د هېواد لپاره ډېر ښه پيل کېدای شو. ځکه د لومړي ځل لپاره روغه اداره په ډېره خوښۍ او د بشپړې همکارۍ په روحیه نوي واکمن ته سپارل کېدله.

ډاکتر اشرف غني احمدزی د قاضي القضاات ترڅنگ ودرېد مراسم يې ترسره کړل. ورپسې د نوموړي مرستيالانو او بيا ډاکتر عبدالله او مرستيالانو يې د لوړې مراسم ادا کړل.

د يادونې وړ ده چې د تاجکانو د استازي د تش ځای د ډکولو لپاره د ډاکتر غني د مشرتابه په ټيم کې وروسته احمد ضيا مسعود د ولسمشر د مرستيال له واکونو او تشریفاتو سره په ښې حکومتولۍ کې د نوموړي د استازي په توگه وټاکل شو او د لوړې مراسم يې ترسره کړل. نوموړی له څه مودې وروسته د ولسمشر لخوا له دندې گوښه کړای شو.

د سلامخانې په ماڼۍ کې د مېلمنو شمېر ډېر ؤ، د مراسمو له پایته رسېدو وروسته د گلخانې ماڼۍ په لور چې د ولسمشر دفتر هلته ؤ پلي روان شوو. لويه ډله همغه لوري ته روانه وه، هر چا هڅه کوله ځان نوي ولسمشر ته ور ورسوي، جنرال عبدالرشید دوستم له معذرت غوښتلو سره په بېرته زه له مخې

څنگ ته کړم او د ډاکټر غني ترڅنگ يې ځان ته ځای وکړ. د ولسمشر دفتر د دومره کسانو د ځايولو ظرفيت نه درلود، يو شمېر د گلخانې په دهلېزونو کې انتظار پاتې شول، مولوي تره خېل محمدي اوږدې تسيح په لاس کې دعا وکړه او ولسمشر کرزي په دواړو لاسونو چوکۍ وړاندې کش کړه له ډاکټر غني يې وغوښتل چې پر هغو کښېني.

کله چې ولسمشر کرزي خدای پاماني وکړه او غوښتل يې له ارگه ووزي ډاکټر اشرف غني ورسره ملگری شو او وې ويل چې تر نوي کوره درسره ملگرتيا کوم. لاندې د گلخانې مانۍ د دروازې مخې ته خدماتي کارکوونکي، د ارگ د تشریفاتو د ځانگړي کنډک سرتيري او د ولسمشر د محافظت ساتونکي له ولسمشر کرزي سره چې نور پخوانی ولسمشر شوی ؤ له اوبنکو په ډکو سترگو خدای پاماني وکړه. زه سنگي مانۍ کې خپل دفتر ته راغلم، شخصي شيان مې راټول کړل، د موټرونو کيلي گانې مې ادارې ته وسپارلې په خدمتي موټر کې خپل کور ته راغلم د آرامۍ عجيب احساس مې کاوه، د ښې راتلونکې په انتظار وم که هر څو هم انتخاباتي لانجې، د ملي يووالي حکومت معامله او د دغه حکومت د مشرانو شخصيت چا ته اجازه نه ورکوله چې د راتلونکې په باب دې ډېر ښه گومان وکړي.

څو ورځې وروسته خبر شوم چې د ارگ د جگپوړيو او ټيټ پوړيو مامورينو د لرې کولو لړۍ پيل شوې وه. نوې ادارې هغه کسان بې برخليکه کورونو ته استول چې د اداري اصلاحاتو او ملکي خدماتو له ازموينو وروسته په دندو گومارل شوي وو او تر درې کلونو پورې د ملکي خدماتو د قانون له مخې هغوی بايد گونښه او يا تبديل شوي نه وای. نوې ادارې ډېره په بېره دا پرېکړه وکړه چې د رياست دفتر او د چارې اداره يو

څلویښت کاله په توپان کې | ۶۵۷

له بل سره مدغم کړي، هغه کار چې ډېره گډوډي او سرگرداني يې جوړه کړه خو د دې کرښو تر لیکلو پورې يې عملي نکرای شوه.

نوی حکومت په لومړۍ کاري ورځ امنيتي تړون لاسلیک کړ. د تلویزیون له لارې د دغه ذلت نه ډکې نندارې لیدلو ډېر ځورولم. ما د دغه ډول تړون او دغه ډول لاسلیک په مخالفت کې مبارزه کړې وه او څو ځله مې د وخت ولسمشر ته ور یاده کړې وه، چې په څومره قربانیو، تورونو او سپکاویو زغملو مو چې د هېواد عزت او خپلواکي ساتلې وه په دغه ډول اداره او دې ډول نوماندانو به ډېره گرانه وي چې خوندي دې پاتې شي، خو یوازې دا نه وه داناروراباکر د امریکا د کانگرس غړی چې په افغانستان کې د اختلافونو په ایجادولو بوخت ؤ او په همدې سبب ممنوع الدخول گرځېدلی ؤ افغانستان ته راغی او په داسې حال کې چې پکول يې پر سر ؤ په عزت او احترام يې هرکلی وشو او د ملي یووالي حکومت له مشرانو سره يې وکتل.

متیوروزنبرگ چې د ژورنالیست په نوم په استخباراتي چارو بوخت ؤ د نظام په تخریب د لیکنو په سبب له هېواده شړل شوی ؤ په احترام افغانستان ته راوبلل شو.

امنيتي تړون لاسلیک شو، امریکا په عملیاتو کې په بشپړې آزادۍ پوځي اډې لاسته راوړې. زندانونه يې بېرته فعال شول. خو جگړه پایته ونه رسېده، فقر زیات شو، هغو ځوانانو چې د طالبانو له دورې وروسته يې لوړې زده کړې کړې وې له هېواده تېښتې ته اړ شول. لوېدیزو هېوادونو آن په خپلو سفارتونو کې د ویزو د اجرا څانگې وتړلې.

متاسفانه دغه لړليک ډېر اوږد دی. خو په وروستيو معلوماتو کې چې ما له ارگه تر لاسه کړي دي هغه دوسيې چې ما په خپل دفتر کې اېښي وې چا يې پانه نه ده اړولې. لکه په افغانستان کې چې کودتا شوې وي. په دې ډول يو ځل بيا افغانستان يو لوی چانس چې لاسته ورغلی ؤ بيا له لاسه ورکړ بيا يې له صفر نه پيل وکړ ان تر دې هم بدتره گړندی شاته وگرځېد.

خلوبښت کاله په توپان کې | ۶۵۹

له خپل پلار (عبدالغفور خرم) سره. پغمان - د سردار محمد داوود خان باغ

ماشومتوب - کور - پروان مېنه

څلويښت کاله په توپان کې | ٦٦٠

استقلال لېسه - کال - ١٣٥٩ - له ټولگيوالو سره

د ځدرانو سيمه: د پېښور په لاره له حاجي احمد جان سره

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦١

پاریس - سن ژرمن واپ - له ټولگيوالو سره

ژنیو - د یوه علمي سفر په جریان کې - له ټولگيوالو سره

د قبرس غونډه

د قبرس غونډه - له پوهاند عبدالاحمد جاويد او د غونډې يو بل گډونوال سره

څلوېښت کاله په توپان کې | ۶۶۳

د سولې او ملي وحدت د ټولني جلسه په پېښور کې

د سولې او ملي وحدت د ټولني غونډه - نشترهال - پېښور

د الفتح غنډ (سپينه شگه) په لار كې - ځاځي - له ډاكټر محمد قاسم همت سره

سرخروډ - له طالبانو سره د مذاكرې لپاره د كابل په لار - له سيد حامد گيلاني
او وكيل اڪبرزي سره

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٦٥

د بن کنفرانس وروستی ورځ - کال ٢٠٠١

د بن کنفرانس وروستی ورځ - کال ٢٠٠١

د بن کنفرانس - پترسبرگ ماڼۍ - له حاجي عطاالله خان او مصطفی ظاهر سره

افغان پوهنتون - پېښور - د حقوقو د لومړي کال له محصلينو سره

څلويښت کاله په توپان کې | ٦٦٧

د امناء هیأت څلورمه غونډه - د ۱۳۸۸ کال نوروز - مزار شریف

د اطلاعات او فرهنگ وزارت لخوا د یوه نندارتون پرانیسته

په ناټو کې د امریکا د سفير کور - له امریکا او پاکستان سره د درې اړخيزې غونډې پر مهال - بروکسل

د درې اړخيزې غونډې د تفريح پر مهال - بروکسل (په عکس کې ډيويله پيرس هم ليدل کېږي)

څلویښت کاله په توپان کې | ٦٦٩

د امریکا له قوماندان او سفير سره يوه غونډه د ولسمشر په دفتر کې - گلخانه ماني

له بارک اوباما سره ملاقات، کابل ته تر پرواز د مخه - د استاد رباني د ترور له

پېښې وروسته

د ارگ په حرمسرای کې له بارک اوباما سره د نیمې شپې ملاقات د
ستراتیژیک قرارداد د امضا کولو پر مهال

د ولسمشر کرزي له خوا جوړه شوې ماښامنۍ په بلير هاوس کې - کال
٢٠١٣ (زیږنډیو بریښکي له حامد کرزي سره د نظر تبادلې کوي)

څلوېښت کاله په توپان کې | ٦٧١

له ولسمشر کرزي سره د ده په دفتر کې

د قطر له امير سره کتنه - اميري ديوان

د امریکا خاص استازی جیمز ډوبنز او سفير کنگگم سره ملاقات. د
ولسمشر د کار دفتر.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**